This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

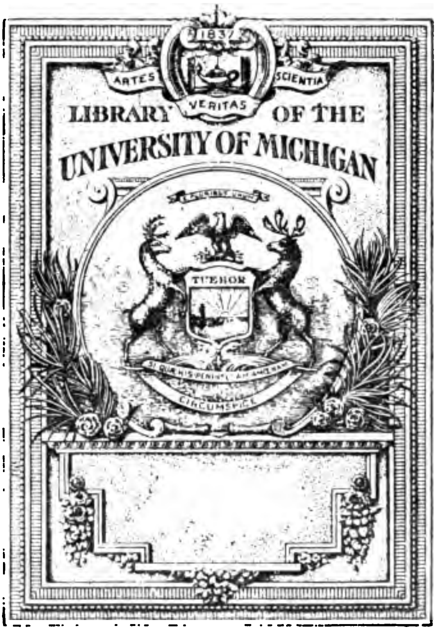
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE

157
B75
1652

CARDINALIS

PETRI BEMBI

PATRICII VENETI

omnia quæcunque uſquam in lucem prodierunt

OPERA,

IN UNUM CORPUS COLLECTA CUM OPTIMIS EXEMPLARIBUS collata, & diligentiſſimè caſtigata: quorum catalogum verſa pagina indicabit.

His acceſſerunt

NOVISSIMA HAC EDITIONE, præter ſingulorum librorum Epitomen & tabulam locorum priſca & nova nomina explicantem, Corollaria ſive Gloſſæ breves memoriæ cauſa marginibus paginarum adſcriptæ, &

Rerum ac vocum memorabilium Index.

ARGENTORATI,

Sumptibus Hæredum LAZARI ZETZNERI.

ANNO M. DC. LII.

OPERVM BEMBI
CATALOGVS.

PRIMO TOMO CONTINENTUR.

Hiſtoriæ Venetæ lib. XII.
De Guido Vbaldo & Eliſabetha Ducibus Vrbini.

SECUNDO.

Epiſtolarum Leonis X. nomine ſcriptarum Lib. VI.
Epiſtolarum familiarium lib. VI.

TERTIO.

De imitatione libellus: cui epiſtola Jo. Franciſci Pici eiuſdem argumenti præmittitur.
De Aetna dialogus.
De Culice Virgilii, & Terentii fab.
Carminum libellus.

Harv. 6743 Libr. 6-6-1922 [illegible]

PRÆFATIO.

Ad Illuſtriſsimum ac Sapientiſsimum

VENETIARVM PRINCIPEM

FRANCISCUM DONATUM,

In hiſtorias Petri Bembi præfatio.

Multæ ſunt artes, Illuſtriſſime Princeps, quod tu minimè ignoras, cùm ad vitam ſuſtentandam inventæ, tum ad cultum, aut etiam ad jucunditatem voluptatemq; ab hominibus excogitatæ: quarum in ſingulis qui excellenti quadam ſcientia aliquando præter cæteros prǽſtiterunt, magno apud omnes gentes in honore habiti ſunt. Nec verò injuria id quidem: nihil eſt enim præſtantius, nihil omninò homini laudabilius, quàm de hominum genere bene, quoquo modo poſſis, mereri: eamque cognationem, quam à natura habeamus, noſtra quoque opera, hoc eſt, dandis beneficiis, arctius etiam aſtringere. Quod ſi harum commoditatum utilitatumque effectoribus tantus honos habendus eſt ſingulis, quibuſnam tandem aut literarum, aut operum monumentis eius gloriam dignè illuſtrabimus,

401200

ſi cujus ars ac diſciplina tāta ſit, ut univerſa illa contineat ac complectatur? aut ſi quis harum omnium artiū moderator, & tanquam architectus, quatenus quanq;, quoque modo progredi deceat, iudicet, atque præſcribat? eſt enim difficilis illa quidem & ardua in præclaris nonnullorum hominum ingeniis, cæterarum omnium princeps ac magiſtra, minimè tibi quidē incognita facultas quædā, quæ civitatum procurationem ſibi vindicet, & Reipublicæ regendæ muneri præpoſita ſit. atq; eam artē civilem rationem, eandemq; prudentiam licet appellare: cujus quidem diſciplinæ qui cōpotes ſunt, non una modò aut altera re ſeparatim hominibus cōmodare ac prodeſſe, ſed univerſam eorum gubernationē ſuſcipere volunt: nec illud efficere ſolum conantur illi privatim ut liberè, ut tutò, ut jucundè, ſed ut benè etiam beateq; publicè vivant. Quamobrem tanti ac tam præclari operis artifices, non ut reliquarum artium magiſtri laudibus ſolum extollendi ſunt, ſed etiam (ſi modo dictu fas eſt) in Deorum immortalium numero, quibus cum humanarum rerum procurationē propemodum communem habeant, venerandi atq; colendi. Atq; horum artificum veſtro in Senatu maxima omnino facultas eſt,

ſem-

ſemperque fuit, id quod res ipſa declarat: nec enim tanta, tamq; opulenta ac beata civitas vel conſtitui initio potuit, vel deinceps tantopere augeri & creſcere: nec verò uno eodemq; ſtatu, & tanquam habitu, tot ſecula, id quod nullis gentibus, ut totius vetuſtatis memoriam quam longiſſimè repetamus, uſu evenit, manere, ſine eximia quadam prudentia, ſineq; admirabili ac divino cum patrum veſtrorum, tum veſtro, qui nunc eam talem tantamq; tuemini ac regitis, conſilio. Ac video equidem plurib. quã vos gentib. aliquot annos dominatam olim eſſe civitatem unam aut alteram: veruntamen (liberè enim dicam quod ſẽtio) imperium bello partum ſæpe feritatem, ſæpe violentiam atq; injuſtitiã, fortunæ quidem certè temeritatẽ ſemper habet: at bene domi conſtituta, res, ſineq; ullo civitatis motu tot ſeculorũ diuturnitate firmata, una eademq; Reipublicæ ratio moderata & concors, ea verò tota virtutis eſt, ac prudentiæ. Itaq; in bello illæ atq; inter arma cum ſtetiſſent, in pace atque in otio conciderunt, quippe quæ non ratione, ſed virib. nixæ erant: nec enim quietis, hoc eſt, parendi viciſſim atq; imperandi, artes didicerant: vos pacis, id eſt, juris atq; æquitatis ſtudia, quæ vincula ſunt civitatis, cum

domi coleretis, nihilominus foris belli gloria floruiſtis. Etenim cũ civilis illa, quæ modo à me appellata ratio eſt, duabus contineatur partibus, bellicarum atq; urbanarum rerum ſcientia & tractatione: illi, cum bellicam laudem nimio adamaſſent opere, alteram reip. partem incultam propemodum reliquerunt: vos utranq; quidem, ſed præcipuam, ut par fuit, maximè adepti complexiq; eſtis. Ergo ex omni Italia, tanquam è turbulento ac formidoloſo mari aliquo, tanta hominum vis ad vos confluit, veſtramq; in urbem ſeſe, quaſi in portum, refert, vix ut jam capere tantam multitudinem ſuis illa tectis poſſit: qui cum è ſuis civitatib. in veſtram migrãt, protectiores ab injuriis fore domi ſeſe veſtræ advenas, quã ſuæ cives, certè confidunt. Maxima igitur laus veſtræ Reip. vobiſq; magnis clariſq; in ea civib. debetur, quæ in eo munere, quod de humanis omnino muneribus longè præſtantiſſimũ ſit, una excellat plurimum. Præſtant enim alii aliis virtutib. populi, vobis autem id unum proprium perenneque eſt, rem tueri publicam, hoc eſt, humanum genus animi ratione, non felicitate aliqua, quæ caſum habeat neceſſe eſt, & varietatem fortunæ propriam, conſervare: hæc enim & ſtabilis ipſa eſt, & diuturnitatem atque adeo, quoad res humanæ ferre poſſunt,

perpetuitatem, quod veſtra eſt reſpub. conſecuta, parere conſuevit. Fortunati igitur cives tui. Te verò equidem ſemper beatũ, ſemper gloriatione dignũ exiſtimavi, cùm propter multas magnaſq; virtutes tuas, animi magnitudinem, continentiam, ſuaviſſimos, eoſdemq; caſtitatis, religionis, pietatis pleniſſimos mores, dulcẽ illam tuam uberemque dicendi copiam, tum verò propter divinam iſtam animi tranquillitatem atq; æquitatem. Cùm enim tot annos in hac poſt hominum memoriam clariſſima Repub. ſumma cum gloria verſatus ſis, cumq; dignitatis præſtantia quamplurimis ſemper anteieris, cõmunis juris æquabilitatem tranſiſti nunquam, ac ne cogitaſti quidem. Quin etiam (memini n. de hoc ipſo Bembo ſæpe audire) cùm tua te virtus multos jam ab hinc annos ad ſummam amplitudinem perduceret, tuaque præclariſſima patria ad iſtum honoris gradum, quem unũ altiſſimum habet, ipſa te tollere cuperet atq; adniteretur, deq; tua gloria ſolicita eſſet, liberaſti tu eam omni cura, atq; aliis quibuſdã, in iſtum locũ magna quadam properatio, ne feſtinantibus cum antevertere poſſes, ultrò ceſſiſti. Magnifica verò laus, honorem, tantũ præſertim cuius cupiditate cæteri inflammentur, tam modicè concupi-

ſcere. Sed eadem tamen ipſa reſpub. ſimul ac data facultas eſt, jamdudum tibi debitã, tibiq; reſervatam dignitatem iſtam, ad te ſcilicet eundem cupidiſſimè detulit: neq; tamen, ne ſic quidem, æquabilitatẽ animi tui tu illam veterem amiſiſti: atq; hoc ipſo in honore maximo gerendo, cùm gravitatem ac dignitatem ſic adhibeas, quaſi reip. humanitatem facilitatemq; ut tuam retines, ita nec civitatis maximæ clariſſimæq; majeſtas deſideranda eſt, nec optimi præſtantiſſimiq; civis humanitas requirenda. Quid, quod duarum maximè inſignium virtutum integritatis ac prudentiæ tuæ, duos eſſe certiſſimos teſtes videmus, paupertatẽ alterius, ſummam alterius tuam apud omnes gratiam atq; autoritatem? quo quidem ex teſtimonio intelligere omnes neceſſe eſt, ita te in rep. adminiſtranda ad octuageſimum uſq; annum ætatem contriviſſe, ut publicas res ſic procurares, ut tuas: ſic autẽ ab iis manus abſtineres, ut ab alienis: ita factum eſſe ut cum tu ſic animũ induxiſſes tuum, ut bono civi gratis reipubl. ſerviendum eſſe ſtatueres, illa contra egregiæ tuæ erga ſe voluntatis tibi præmiũ, quod habuerit præclariſſimum, laudis & gloriæ, tribuere cupierit. Ac mihi quidem in te intuenti verum omnino videri illud

ſo-

ſolet, quod à ſapientibus traditum eſt: ajũt enim, homines ferreis alios, alios æreis, quoſdam argenteis animis gigni: eſſe etiam paucos illos quidem, ſed tamen nonnullos, quibus aurea animorum natura data eſt, iiſq; ſeorſum regendarum civitatum munus à Deo aſſignatum: illos alios, quò ſua quenq; aut duritia aut vilitas impellat, ferri: at vos ex illo aureo genere natura ipſos per vos locupletes atque honoratos, ad ſalutem civium, populorumque incolumitatem, vitamque omnium quietam & beatam ortos, nec honores concupiſcere, & divitias contemnere, & generoſarum volucrum ritu cælum modò ſpectare, ubi vobis civitatum rectoribus ac conſervatoribus certum locum ac diffinitum eſſe teneatis. Quæ cum ita ſeſe habeant, tam præclari hominum maximorum cœtus atque concilii inſtituta, tam diuturnæ reipublicæ moderationem, tã eximiæ civitatis magiſtratuum deſcriptionem, opes, & copias, tùm res veſtras domi bellique geſtas à populis gentibusque aliis audiri, manareque ad poſteros, nõ jam ad veſtram modò gloriam pertinet, ſed etiam ad eandem ipſam in qua verſamini atque exercemini, hominum ſalutis curam: habebunt enim exteræ nationes non modò quod magnope-

re laudent, quodq; admirẽtur plurimum, ſed etiam quod imitari cupiant, undeque exemplum petere poſſint, qualẽ eſſe optimam firmiſſimamque remp. ac ſtatum civitatis maximè diuturnũ maximeque expetendũ, oporteat. Quare rerum veſtrarum hiſtoria hæc, quam P. Bembus Cardinalis, vir idem clariſſimus, idem ſcriptor unus omnium politiſſimus, ſcripſit, meritò & flagitata jampridem á multis eſt. & expectata ſemper ab omnibus. quid enim aut ad delectationem jucundius, aut ad diſciplinam (eſt enim hiſtoria vitæ magiſtra) gravius, conſtantiusve eſſe poſſit, quam civitatis omniũ prudentiſſimæ leges, mores, inſtituta conſilia, magnarum variarumq; rerũ caſus atq; eventa, de omnium dulciſſimo elegantiſſimoq; autore audire, eoque ipſo nec in mendacio gratiã quærente: nec in veritate ſimultatẽ extimeſcente? fuit enim Bembi non ſtylus modò purus & elegans, ſed animus etiã ſyncerus in primis ac ſimplex: qui cum ſumma jam ſenectute, patriæ veſtræ rogatu, vel juſſu potius, res veſtras geſtas ſcribere aggrederetur, neq; ad hanc ætatẽ memoriamq; noſtram pervenire ſeſe ſcribendo poſſe conſideret, ſępe mecum locutus eſt, & quidem crebrò te appellans, cùm permoleſtè ferret excludi ſeſe tempore à

tua-

tuarum laudum, tuique ſimilium commemoratione: qua nos re commoti, faciendũ nobis eſſe duximus, ut ejus hiſtoriam ad te potiſſimum mitteremus, optimi ſcilicet ſenis viriq; clariſſiimi, atque hominis diſertiſſimi, plenas gravitatis, plenas autoritatis plenas dignitatis lucubrationes, ad ſanctiſſimum itidem, è germanoq; illo Platonis auro ſenem, in clariſſima poſt homines natos rep. Principem, civemq; unum omnium facundiſſimum. Accipies igitur tu illam, non à nobis quidem, ſed à Bembo per nos tibi miſſam: patriæque tuæ utrunque gratulabere: eadem enim res maximè ſcriptiõe ac memoria dignas ad hiſtoriam ſuppeditavit, eadem graviſſimum luculentiſſimumq; ſuarnm rerum geſtarum ſcriptorem ac teſtem.

peperit.

INDEX

INDEX LOCORVM BEMBI HISTORIAE, IN QVO NOvis ac pervulgatis, *priſca Latinaq; & viciſſim priſcis nova nomina quoad fieri potuit appoſita ſunt.*

A

ABatia, *vicus prope Ferrariam.*

Acarnania. *Epiri pars, hodie quoq; ſic vocata, ſed latius patet, nam etiam Ætoliam comprehendit ducatus nonomine.*

Achaia, *Græcia Regio, hodie propriè Hellada, id eſt, Græcia nuucupata.*

Acrita, *promontorium, C. Acrita, vel C. Gallo.*

Acroceraunii, *Cimeriaci.*

Adriani arx Romæ, *Caſtellum Creſcentii, nunc Caſtel S. Anglo.*

Ægeum mare, *Archipelago*

Ægina inſula, *Legien a.*

Ænaria inſula, *Iſela, Pithacuſa, hodie Iſchia.*

Ætolia, *Achaja regio hodie in ducatu Acarnaniæ comprehenditur.*

Agreſta, *oppidum in Rhetis.*

Albanus mons, *prope Patavium & Foſſam Clodiam.*

Alexandria. *civitas in Gallia Ciſalpina, & vocatur Alexandria Palearia, olim Cæſarea.*

Alexium, *Liſſo, urbs Illyrici.*

Amaſia, *Marpurgum in Germania.*

Ambo-

Amboſia, *in Gallia in Turonibus.*
Ambracius ſinus, *Golfo di Larta.*
Ancona, *urbs Picani, olim Picania.*
Anſo. *vicus in Cenomanis.*
Anguillaria , *Annilaria , Fidenatium urbs, Anguillara.*
Anxur, *Terracina. urbs in latio*
Apſorus inſula , *Oſſaro, prope Illyricum littus.*
Apuani Ligures, *Lunigiana.*
Apua op. *Bembo Ponſremuli, hodie Pontremolo.*
Apulia regio, *Puglia.*
Aquæ Martinianæ pons, *in Veronenſi agro. Ponte di S. Martino.*
Aquileja colonia, *nomen retinet.*
Aquitania, *Guaſcogna.*
Arabia, *regio nota in Aſia.*
Arba, *Illyrici inſula, Scordona.*
Arbona mons, *Arbor felix olim, Germanicè Bar.*
Arcangelianum. *S. Arcangelo, oppidum.*
Arcum municipium, *prope Tridentum, Arco*
Argenton , *Argentius fluvius & oppidum in Gallia.*
Ariminum, *Rimini, urbs AEmilia.*
Armenia, *hodie Aladuli.*
Armorici, *Britannia citerior, Bretagna.*
Arnus fluvius, *Arno, in Hetruria.*
Aſcrivium, vel *Aſcrivum oppidum in Dalmatia , hodie Cataro.*
Aſta colonia, *Aſti, urbs prope Taurinos.*
Aſulum, *& Aſula in Cenomanis, Aſola.*
Atella , *ſive Avella , Averſa urbs in Campania Felice.*
Aternum, *oppidum & fluvius, Peſcara.*
Ateſte, *in Euganeis, Eſte oppidum*

Atheſia

Atheſis fluvius, *Adice.*
Avernia, *locus in Cluſentinis Franciſco ſacer.*
Aulerci, *Rotomagum, Roano in Gallia.*
Aulon, *Lavalona, in Epiro.*
Aurelia via, *Maremma, in Hetruria.*

B.

BAjæ, *in Campania Felice, Baja.*
Barbaranum, *oppidum in Cenomanis.*
Baſſianum, *oppidum in Euganeis.*
Baſilicata, *Lucania, regio Italiæ.*
Baſtia, *caſtellum, prope Ferrariam.*
Bebia, *le Bebe, vicus prope Foſſam Clodiam.*
Belaere vicus, *prope Ferrariam.*
Belgradum, *in Carnis, nam alterum eſt in Pannonia.*
Belinzona, *Bilitium ſive Brennorum aut Viliconis caſtrum vel Zona.*
Bellunium, *Belluno, oppidum in Carnis.*
Benacus lacus, *Lago di Garda.*
Bergomaſcium, *caſtellum in Inſubria.*
Bergomum, *Bara Orobiorum oppidum olim.*
Berytus, *Iulia felix, Baruti, urbs Aſſyriæ.*
Beurenſes, *Beyſſer in Norico, inter Lycum & Oenum; fortè olim Breuni.*
Beſinus vicus, *Piſino.*
Bibiena, *oppidum in Cluſentinis.*
Biſſinianum, *olim Beletra, Biſignano.*
Bozolum, *oppidum in Cenomanis.*
Bovolentia, *in Euganeis, Bovolenta.*
Bonæ ſpei promontorium, *Africæ ad auſtrum extremum. Capo di Buona Speranza.*
Burianum, *inſula in Veneto portu, Burano.*

Butiſtanium, *vallis & caſtellum in finibus Italiæ ac Germaniæ prope Noricum.* Boſtagno.
Butrium, *Butri, caſtellum, in Æmilia.*
Bretinorum vicus, *Bertinoro, in Æmilia.*
Bretola, *caſtellum, in Gallia Ciſalpina.*
Briſigelia, *Anemonis vallis oppidum, in Æmilia.*
Brixia, *Breſcia, urbs in Cenomanis.*
Brunduſium, *Brindiſi, urbs.*
Brutii, *in Calabria ſunt, niſi fortè Brutios vocet eam regionem, quæ hodie Abruzzi dicitur, hoc eſt, Marſos & Præcutinos.*
Byzantium, *hodie Conſtantinopolis.*

C.

CAdoræ, *fluvius & vallis, Varanus fl. & Calerius.*
Cajeta, *Cajeta urbs, in Latio.*
Calabria, *nomen retinet.*
Calce, *Calci caſtellum, in Hetruria.*
Callianus vicus, *Calliano, in Hetruria.*
Camaldulenſe fanum, *Camaldoli, in Hetruria montibus.*
Cameracum, *Samarobriga, Cambray, in Morinis.*
Camertes, *Camerino, urbs in Picæno.*
Camiſanus vicus, *prope Vicetiam.*
Campi Martiniani, *Campagna di Verona in Cenomanis.*
Candia oppidum, *olim Cytheum in Creta.*
Cania, *Cretæ oppidum, Cidon olim.*
Canibales, *populi novarum regionum.*
Cantabri, *Biſcaglia.*
Canuſium, *Canoſa, urbs in Apulia.*
Capraria, *Padi oſtium, bodie magna vaca.*

Capua

Capua, *Oſca olim Hetruſcorum colonia, in Campania Felice.*

Capuana arx, *Neapoli.*

Caravagium, *Carraca, olim, oppidum.*

Carbonaria, *Padi oſtium, hodie le fornaci.*

Carretium, *Caretto, oppidum in Liguria*

Cariatum, *Cariati, oppidum in Liguria*

Carni, *in Forojulii hodie, Carniola, regio*

Carpos municipium, *Acerra, vel Campi Nacri.*

Caryſtus, *Careſto, in Græcia.*

Caſaboldum, *in Brixiano agro, caſtellum.*

Caſale, *vicus ad Padum prope Mantuam.*

Caſſianum, S. *Caſſano, Caſtellum in Gallia Transpadana.*

Caſſia via, *qua Roma per eam regionem quæ hodie Patrimonium vocatur in Hetruriam itur, id eſt per Viterbum & Mediterranea.*

Caſſina, *prope Piſas, caſtellum in Hetruria.*

Caſſinum, *Caſinum Caſilinum, caſtellum.*

Caſſinus ſaltus, *Monte Caſſino, ubi olim fuit Apollinis templum in Hirpinis*

Caſtellatium, *in Liguria prope Genuam, caſtellum.*

Caſtellum francum, *fortè olim Acedum, caſtellum in Euganeis.*

Caſtellum ovi, *Neapoli, Meager ſive Meagrum antiquis*

Caſtellum ubi alumen conficitur, *in Hetruria Tolfa nova, olim Forum Claudii.*

Catholica vicus, *ad Atheſim, in Cenomanis.*

Centum Cellarum portus, *Civita vecbia, aliquibus Pyrgi & Caſtrum novum, poſtea vetus appellatum.*

Cepha-

Cephala, *regio Africæ, auro ſcatens, vulgò Sofala.*
Cephalenes inſula, *Ceſalonia.*
Cere oppidum, *Ceri, olim Alſium, in Hetruria.*
Ceſena, *Flaminia civitas.*
Ceſenatium vicus, *parvorum navigiorum ſtatio ad mare, Ceſenatico.*
Ceva, *oppidum in Liguria.*
Chryſopolis, *civitas Græciæ.*
Citadella, *oppidum in Euganeis.*
Cividale in Carnis, *Fori julii civitas, Cividal di Frioli.*
Cividale Bellunianum, *Cividal di Belluno.*
Claſtidium, *Chiaſteggio, oppidum.*
Cliſſa, *in Illyrico, vel Scliſſa, olim Lopſica.*
Cluſa, *in Rhetis, Chiuſa di Trento, oppidum.*
Cluſentini ſaltus, *Caſentino, olim Terra paſſumena.*
Colliſaltus, *Colalto Caſtellum in Carnis.*
Colocuetæ oppidum, *Calicut, olim Cottiara.*
Colonia vicus, *in Euganeis Cologna.*
Comum, *Novocomum, urbs Galliæ Ciſalpinæ.*
Concordia oppidum, *in Forojulii unum, & alterum in Gallia Ciſalpina, illud caſtellum, hæc urbs eſt.*
Corcyra, *Corfu, urbs & inſula in Epiro.*
Coregium, *Rhegiates populi, oppidum.*
Cormonſa, *in Carnis, oppidum in Carnis.*
Corneliana villa, *Cunejan, Congienſis populi.*
Corone, *Coron, urbs in Epiro.*
Corytum, *Cornuetum, Innuũ, hodie Corneto, oppidũ.*
Covolum, *ſpecus eſt in Vicetino agro & pagus prope ſpecum.*
Crema, *Dinguntinorum forum, urbs, in Gallia Ciſalpina.*
Cremona, *Clymena olim, urbs in Gallia Tranſpadana.*

Creſpa inſula Illyrici, *Crexa Plinio, aliis Crepſa, hodie Cherſo.*
Creta, *Candia, inſula.*
Crevacorium, *vicus, in Gallia Ciſalpina.*
Criſpinum, *vicus in Æmilia ad Padum.*
Crotone, *in Calabria, hodie Cotrone, urbs.*
Crucula, *vicus prope Lemniacum in Cenomanis.*
Cuba, *Athlantici maris inſula.*
Cubaga, *ejuſdem maris inſula.*
Cumana inſula, *in eodem mari.*
Curcenſes, *Curci, urbs in Pannonia,*
Cyclades inſulæ, *Iſole del Arcipelago.*
Cymaclium, *Comachio, oppidum, in Æmilia.*
Cyprus inſula, *Cerigo.*

D

DAunii, *Apulia plana.*
Dertoma, *Tortoma, urbs in Inſubria.*
Dioryctus ad Leucadiam, *fretum inter Leucadiam & Acarnaniam, ſpatio trium ſtadiorum, hominum opera factum.*
Dium oppidum, *Dio, Barax olim.*
Drinus fluvius, *Drilon, Lodrino.*
Divinum, *prope Tergeſte, oppidum.*

E

ELous fluvius, *idem qui Lous & Laus, hodie Vaiuſa.*
Epirus, *Romania, regio.*
Eubœa, *Nigroponte, inſula.*

Euripi

Euripi anguſtiæ, *fretum inter Eubœam inſulam & Aulidem Bœotiæ portum.*

F

F Amaguſta, *olim Salamina, urbs Cypri.*
Faventia, *Faenza, urbs Æmiliæ.*
Feltria, *Feltre, olim Fertini, urbs.*
Ferraria, *urbs.*
Ferentinum, *Ferentino, oppidum in Vejentibus, & alterum in Latio, & alterum in Apulia.*
Figariolum, *vicus Aricoli prope Ferrariam.*
Finarium, *Finale, in Liguria unum, & alterum in Æmilia, oppidum utrunq;.*
Fiſconis mons, *Faliſca colonia, Monte fiaſcone, oppidum.*
Flaminia, *Romagna, regio.*
Florianum, *in Carnis, oppidum.*
Flumen, *Fluminenſes in Iſtris, oppidum.*
Folia, *caſt. & fluvius in Piceno.*
Fortunatæ inſulæ, *Canariæ hodie.*
Forum Claudii, *Tolfa nova, caſtellum.*
Forum Cornelii, *Imola, urbs in Æmilia.*
Forum Julii, *Frioli, Liburnia, Carni, Patria.*
Forum Livii, *Furli, urbs Æmiliæ.*
Forum novii, *Fornuovo, caſtellũ in Gallia Ciſalpina.*
Fortinus mons, *Frangetæ olim, oppidum.*
Frangetium oppidum, *Monte fortino oppidum.*

G

G Allia, *Lombardia, nam de Gallia Ciſalpina intelligit plerunq;.*

Gallutiani, *Galluzzo caſt. prope Venafrinos campos.*
Garganus mons, *Monte di S. Angelo.*
Genabum, *Orleans, Aurelia, Eburaici, Mediolanium, urbs in Gallia.*
Genua, *Liguriæ urbs.*
Gerula vicus. *Giarella, Glareola.*
Getulia *Gaogæ ſolitudo hodie.*
Gorgonum inſulæ, *eadém quæ Heſperides.*
Goritiani, *in Carnis, oppidum.*
Gradiſcæ, *in Carnis, oppidum.*

H

HAtria, *Adria, Hetruſcorum colonia, à qua Adriaticum mare, non procul à Ferraria ſita.*
Helleſpontus, *Braccio di S. Giorgio.*
Helvetii, *Suizeri.*
Heſperides inſulæ, *puto eas eſſe quæ Capitis Viridis appellantur, contra Arſinarium promontorium.*
Hiſpaniola, *Atlantici maris inſula, Spagnuola.*
Hoſtia, *Oſtia Tyberina, Civitas portuenſis.*
Hidruntum, *Otranto, urbs.*

I

IAdertini, *Zara, Iadera colonia, urbs Illyrici.*
Iapides, *Bembo Stiria, quamvis alii ſecus cenſeant: Iapidiam enim aliqui vocarunt Carnos & Liburniam.*
Idrus lacus, *prope Tridentum, Lago d' Idro.*
Illyricum, *Schiavonia, regio.*
Indus, *fluvius.*
India, *regio.*

Intimilium, *Albintimilium, Albio intemelium, hodie Vintimiglia, urbs Liguriæ.*
Ionium mare, *ſecundus Europæ ſinus, à Lacinio promontorio incipiens, & in Acroceraunium Epiri promontorium deſinens.*
Iſſicum mare, *Golfo de la Iaſſa, vel de Lajazo.*
Iuanum, *caſt. prope Tridentum.*
Iuſtinopolitani, *Capo d' Iſtria, urbs in Iſtris.*

L

Laconia, *Hecatopolis hodie, regio & urbs.*
Larius lacus, *Lago di Como, in Gallia Ciſalpina.*
Laſium, *Caſtellum in Gallia Ciſalpina.*
Lauretum, *duplex, in Picæno unum Beatæ virgini dicatum, alterum prope Foſſam clodiam vulgò Loreanuncupatum.*
Laus Pompeja, *Lodi, urbs in Inſubria.*
Leccum, *Leucum, Lecco, olim Lupiæ, oppidum.*
Lemniacum, *Lineacum, vulgò Lignago, oppidum.*
Leonicenorum municipium, *Lunigo, oppidum.*
Lepontii, *Levantina, Germanicè Livinertal.*
Leucadia inſula, *S. Maura.*
Libra facta, *Hetruriæ oppidum, prope Piſas.*
Liburni, *Croatia Bembo.*
Licates *vel Lycatii populi circa Licum incolentes, Germanicè Lechgouuer.*
Liguſticum mare, *Mar di Genova.*
Limen, *Limine fluvius, olim Romatus.*
Liventia, *Liquentia fluvius, vulgò Livenza.*
Longaretum, *Longare, oppidum.*
Lous, *vel* Laus *fluvius, Elaus, hodie Vajuſa, in Græcia*
Luca, *Hetruriæ urbs.*

Luceria, *in Apulia, Nocera urbs.*
Lugium, *Lucus, Lugo in Æmilia, oppidum.*
Luna, *in Apuanis ubi nunc Seretianum, urbs.*
Lupi, *&* *Lupiæ, Apuliæ oppidum.*
Lyctii, *in Creta, Litro, oppidum.*

M

MAcedonia, *Albania.*
Maclovium, *S. Malo in Gallia.*
Magneſia, *hodie Sipilo.*
Majorbium, *Mazorbo, urbs in portu Veneto.*
Malea, *C. Malio.*
Maratta, *caſt. in Æmilia.*
Mare rubrum, *&* *Erytreum, Sinus Arabicus.*
Martinianum, *caſt. in Carnis.*
Martinianus pagus, *S. Martino in Veronenſi agro.*
Mauritania, *hodie* Barbariæ *pars, Maroci & Feſſæ regna continet.*
Mediolanum, *Milano, urbs Inſubriæ metropolis.*
Medoacus fluvius, *Brenta. & apud veteres Brenteſia.*
Megares, *ſive Megara inſula, Acathoe olim, nunc vulgo Megra.*
Melacum. *caſt. in* Bergomenſi *agro.*
Meldula, *caſtellum in Æmilia.*
Melos inſula, *Byblus, Zephiria, hodie Milo.*
Menapii, *Gheldrenſes*
Meſſico, *Temiſtanæ regionis in nova Hiſpania metropolis.*
Meſtre, *Menſtra oppidum in Venetia regione.*
Menſtrum, *idem.*
Metaurenſes, *Ducato di Vrbino.*

Metho-

Methone, *Modon, in Peloponneſo, urbs.*
Mintius fluvius.
Mirandula oppidũ, *Miranda, urbs in Gallia Ciſpadana.*
Mitylene, *oppidum in Lesbo inſula, Motelino.*
Mœotis palus, *Mar de le Zabache.*
Moerna, *Meduna fluvius & mons.*
Mogambice, *Mozambiq; in Africa.*
Molopolitani, *urbs Apuliæ.*
Molucæ inſulæ, *aromatum, contra Sinarum regionem in mari Indico.*
Monopolis, *urbs Apuliæ.*
Mons altus, *in Inſubria caſtellum.*
Monsfalconis, *Veruca, oppidum in Carnis.*
Mons felicianus, *oppidum in Cenomanis.*
Monſilice, *Monſilicius, Acelum, Acedum, oppidum in Euganeis.*
Montanianum, *in Euganeis, oppidum.*
Monteſtos, *Monte fior, oppidum in Piceno.*
Montopolis, *in Hetruria, oppidum.*
Morini, Belgicæ Galliæ populi, hodie Flandri.
Moroſticum, *Moroſtica, oppidum in Euganeis.*
Motta, *Meta, caſtellum in Gallia Ciſalpina.*
Mugia, *in Iſtris oppidum, Muglia.*
Murianum, *Muriano inſula in portu Veneto.*

N

NAupactus, *Lepanto urbs.*
Nauplia, *Napoli di Romania, Nauplia navalis, urbs in Epiro.*
Naxus, *& Naxus inſula, Naſſo & civitas Nicſia.*
Neapolis, *olim Pharthenope, Italicè Napoli.*
Nicolai fanum, *Venetiis.*

Nicoſia, *Cypri urbs.*
Nola, *idem nomen retinet in Latio.*
Nomium, *caſt. prope Tridentum.*
Norici, *Noricus ager, inter Danubium & Atheſim, hodie Tiroli comitatus, & ſi Noricus nõnihil latius pateat, complectitur enim etiam Norimbergam.*
Norimberga, *Segodunum, urbs in Norico.*
Nova arx, *Neapoli, Caſtelnovo.*
Novale *oppidum in Euganeis.*
Novaria, *Novara, urbs in Gallia Ciſalpina.*
Novium, *Novi, caſtellum in Æmilia.*

O

OLcininm, *Dulcigno, oppidum in Iſtris.*
Ollius fluvius, *Oglio.*
Olyſippone, *Lisbona, urbs in Luſitaniæ.*
Opiniacus vicus, *Oppiano in Cenomanis.*
Oricella, *Oriolo olim Aureolus, oppidum.*
Ornia, *caſtellum.*
Oſopius mons, *in Carnis, Roſazo.*

P

PAdus fluvius, *Po.*
Pagenſes, *Page, oppidum in Iſtris.*
Palitia, *in Gallia Lugdunenſi, la Paliſſa.*
Pandinum, *caſtellum in Cenomanis.*
Pantænæ vallis, *valle Pollhente in Cenomanis.*
Paphos, *Papho in Cypro.*
Parma, *civitas & fluvius in Gallia togata.*
Paros, *Pario, inſula & civitas.*
Paula, *Pola, in Lucania prope Dianæ vallem, urbs.*

Pelo-

Peloponneſus, *Morea regio.*
Petilianum oppidum, *Pitigliano, oppidum in Hetruria.*
Petra, *caſtellum prope Tridentum.*
Petra plana, *caſtellum.*
Petra ſancta, *olim Herculis templum in Hetruria.*
Phanaticus ſinus, *Golfo di Quarner.*
Pharos, *inſula Illyrici Lieſena.*
Philiſtinæ foſſiones, *Foſſa filiſtina.*
Picænum, *Marca d' Ancona.*
Pinnæ Marinianæ, *S. Marino, urbs in Piceno.*
Pirenei, *montes Hiſpaniam à Gallia dividentes.*
Piſa, & *Piſæ Hetruriæ urbs, una ex primis duodecim coloniis.*
Piſanus vicus, *Vico Piſano in Hetruria.*
Piſaurum, *Peſaro, urbs in Piceno.*
Piſcheria, *Cenomanorum oppidum.*
Piſinum, *in Iſtris, oppidum.*
Placentia, *Piacenza, urbs.*
Plavis fluvius, *Anaſſus, vulgò Piava.*
Poleſelia vicus, *Poleſella prope Ferrariam.*
Poliza, *Dalmatiæ oppidum.*
Pons ſacci, *in Hetruria, Vigiſioli pons.*
Pons ſtagni, *caſtellum in Hetruria.*
Popula, *Pola Lucaniæ oppidum.*
Populonia, *Porto Baratto, urbs Hetruriæ.*
Poppium, *oppidum in Hetruria.*
Portus Gruarius, *olim Portus Romantius.*
Portus longus, *in Sphagia inſula.*
Portus Naonis, *Pordenon, in Carnis.*
Poſtoina, *Carnum oppidum.*
Pratum, *Hetruriæ oppidum, prope Florentiam.*
Premium, *caſtellum in Carnis.*
Preveſa fluvius, *Arachtus in Epiro.*

)( )(8

Prodonus inſula, *Prote, prima inſula, Prodeno.*
Pulinianum, *Pulignano, Polynianum, oppidum.*
Purlilia, *villa de la Purla in Cenomanis.*
Puteoli, *Pozzuolo, urbs, in Campania Feliçe.*
Pylon, *Zonichia hodie.*

Q

QUalianum, *caſtellum.*
Querium, *Quer regio, ſupra Tauriſum in Alpibus prope Caſtellum novum.*
Quiloa, *Africæ regio.*

R.

RApallus portus, *Rapalle, ſinus, vallis & caſtrũ.*
Raſpum, *oppidum in Iſtris.*
Ravenna, *olim Navenna & Penthapolis.*
Reggium, *duplex in Italia, unum in Aemilia via Reggium Lepidi, de quo Bembus, alterum Reggium in Calabria.*
Revoluta oppidum, *Ripa alta, Rivolta.*
Rhenes inſula, *nunc Fermenia.*
Rheti, *Alpinæ gentes, hodie Italicè Grigioni, Germanicè Binter.*
Rhytimna, *Cretæ oppidum, Aretima, nunc Retimo.*
Rodigium, *Rovigo, urbs.*
Rotomagum, *olim Aulerci, nunc Roan.*
Roveretum oppidum, *Rovere prope Tridentum.*
Roxolani, *Rutheni, regio Ruſſia, quamvis Roxolanorum regem, Moſcovitam Bembus vocet.*
Ruſſium, *Caſtel di Ruſſi in Aemilia.*

Saba-

S

SAbatinus lacus, *Lago di Bracciano.*
Sacilium oppidum, *in Forojulii.*
Salaſſi, *Val d' Auguſta, Cavaeſe, Ougſtaler, in qua Auguſta pratoria civitas.*
Salernum, *Salerno, à Silero fluvio, urbs.*
Samothracia inſula, *& civitas, Samus, hodie Dardania,*
S. Joannis mons, *oppidum in Hetruria.*
Saſon inſula, *Saſon in mari Jonio prope Epirum.*
Savinianum, *Savignano, oppidum in Aemilia.*
Savon, *Savona, Sabata, urbs in Liguria.*
Saxolum, *oppidum in Aemilia.*
Scala, *caſtellum in Cenomanis.*
Scardona, *Illyrici urbs.*
Scotra, *Scutari, urbs Illyrici.*
Scyros inſula, *Sciro.*
Sebinus lacus, *Lago d' Iſeo.*
Seguſiani, *Suſa, urbs in Taurinis.*
Senogallia, *Sinigaglia, urbs in Piceno.*
Serezanula, *Serzanello, oppidum Hetruriae.*
Sergianum, *Seretianum, Serezana urbs Hetruriae.*
Sermene, *vicus prope Figariolum, Sermito Seminum.*
Serravallium, *oppidum in Venetia regione.*
Secia fluvius, *Sechia, olim Gabelus.*
Severinates, *S. Severino caſtellum.*
Silis amnis, *prope Tauriſum.*
Sipontum, *Sipus olim, in Apulia.*
Sollianum, *caſtellum in Hetruria.*
Soncinium, *caſtellum in Gallia Ciſalpina.*

Son-

Sontius fluvius, *Liſonzo.*
Spalathra, *in Illyrico Spalato, olim Epetium.*
Sphagia inſula, *contra Methonem, Sapientia hodie.*
Spoletum, *Vilumbrorum ſibi Umbrorum metropolis.*
Stellata, *vicus ad Padum.*
Strata, *pagus prope Patavium, Stra.*
Strigonia, *Pannoniæ urbs.*
Suavium, *Soave, caſtellum.*
Sueſſa, *Seſſa, urbs in Campania Felice.*

T

TAprobana inſula, *Samotra vel Sumatra.*
Tarentum, *Taranto, urbs.*
Tarus fluvius, *Taro.*
Tauriſum, *Treviggi, urbs.*
Tela, *oppidum in Apulia.*
Temiſtana regio, *in Nova Hiſpania.*
Tenedos, *Tenedo inſula Aegei maris.*
Terarequa, *Indici maris inſula.*
Terracina, *e Anxur, urbs Latii.*
Tergeſte, *Tergeſtum colonia, Trieſte, urbs in Iſtria.*
Teſinus, *regio in Alpibus prope Feltriam à Teſſina fluvio.*
Theanum, *Theana, urbs Apuliæ.*
Theſſalonica, *hodie Salonichi, urbs.*
Theſſalonicus, *ſive Thermaicus ſinus, Golfo di Salonichi.*
Tibur, *Tivoli, urbs in Latio.*
Ticinum civitas, *Papia vulgò, & fluvius Ticinus, Teſino.*

Tiſernates, *Citta di Caſtello, Tifernum.*
Tilbaventus amnis, *Tajamento.*
Tiſana, *urbs in Iſtria.*
Tolſanuoua, *Forum Claudii, caſtellum.*
Torcelium, *Veneti portus inſula.*
Torneſium, Toron, *hodie Rampa, oppidum Illyrici.*
Toſſinianum, *Tauſinianum, oppidum.*
Tranum, *Trinium olim, vulgò Trani, urbs Apulia.*
Tremezenum, *olim Timici, Barbari Telenſin vocant.*
Treſpontes, *caſt. in Carnis.*
Tretium, *caſtellum in Inſubria.*
Treviſa, *caſtellum in Iſtria.*
Trevium, *Mutaſcæ olim vel Trebulæ Umbrorum oppidum.*
Tridentum, *Trento, urbs.*
Triturrita, *Labronæ ſtatio, Ligurnm Liverno, urbs Hetruria.*
Triumpilinorum vallis, *Ger. Triplener, Italicè Valtropia.*
Tuneta, *Tuniſi, urbs Africæ.*
Tuſcanella, *Tuſcanienſes, vel Tuſſanana.*

V

VAlaca, *Apulia oppidum.*
Valegium, *oppidum in Gallia Ciſalpina.*
Vallis ſtagni, *in Hetruria.*
Varivicus, *Vicus Varronis vel Valerii, vulgò Vicovaro.*

Vati-

Vaticanum, *Romæ S. Pietro.*

Vatrenum, *Padi oſtium, Primaro, Spineticum olim.*

Vdertium; *Opitertium, Opitergiũ Fritertius, vulgò Uderzo, Carnorum oppidum.*

Vegius inſula, *Veglia, in Illyrico mari.*

Velitræ, *Belitri, urbs,*

Veneris portus, *Porto Venere, urbs Liguræ.*

Venuſia, *Venoſa urbs Apuliæ.*

Venzonium, *oppidum.*

Verona *urbs in Cenomanis.*

Veſuvius, *Monte di Somma.*

Veſtini, *Veſtæ fanum, vulgo Bieſtri, urbs Apuliæ.*

Viaregia, *Hetruriæ oppidum, Viareggio ad mare ſitum prope Lucam.*

Viceria, *Vicenza, urbs in Venetia regione.*

Vicus aggeris, *prope Patavium, urbs in Euganeis.*

Vicus qui abeſt Ferraria V. M. P. ad quem naves quæ à vadis Venetis veniunt appelluntur, *Francolinum vocatur.*

Vigevenum, *Viglevanum, oppidum.*

Villafranca, *non eam quæ in Liguria eſt & portus Herculis vocatur intelligit, ſed Veronenſis agri caſt.*

Vipaum, *caſtellum.*

Vipultianum, *in Carnis, caſtellum.*

Viterbium, *olim Hetruriæ regia, vel Volturnia, Vetulonia, & Veinza, urbs.*

Vmbria, *ducato di Spoleto,*

Volana, *Padi oſtium, Olana ſive Alane.*

Vrbinum; & *Urbinates, cognomento Metaurenſes à Metauro fluvio, urbs.*

Vtinum

Utinum, *Udente in Forojulii, urbs.*

Z

Zacyntus inſula, *Zante.*
Zides, *Arabiæ oppidum ad Rubrum mare ſitum.*

FINIS.

RICHARDUS DESTRESIus, Lectori.

Si claras Venetûm te res terraq́ mariq́
Scire juvat, Bembum, candide lector, habes.
Si Latii te delectant ſermonis amœna
Deliciæ, Bembum, candide lector, habes.
Si cariem cedro metuente poemata digna
Sectaris, Bembum, candide lector, habes.
Annales tibi, vel ſit epiſtola docta paranda:
Non alius Bembo dux imitandus erit.
Facundos genuit tellus Oenotria multos:
Vix alium palmam Bembus habere ſinat.
Aeterna nobis igitur ſit laude colendus,
Plura ſed à grata poſteritate feret.

INDEX RERUM MEMORABILIUM IN VENETA Hiſtoria P. Bembi Contentarum.

Albertus Pius Carporũ princeps homo vafer & callidus 290

Alexander Burgia Valentinius Pontifex Maximus creatur 38

Alexander Pont. Maxim. & Alphonſus Neapolitanorũ Rex fœdus una percutiunt 48

Alexandri Pontificis Maximi barbara crudelitas in Urſinæ gẽtis Principes in gratiam Cæſaris ſui filij 243

Alexander Pontifex maximus veneno, quod Adriano Cardinali paraverat extinguitur 244

Alexandri Pontificis maximi in corradenda pecunia calliditas 206

Alexium triquetra inſula 205

Alphonſus Ferrarienſium dux Romam proficiſcitur & quare 515

Aloiſius ſive Ludovicus regno Galliæ inauguratur, Legatiq; Veneti ad eum ire juſſi gratulatũ Reipubl. nomine 155

Aloiſius ſive Ludovicus Galliæ Rex Mediolanũ armis ſibi vendicare parat, adjunctis ſibi Venetis 156

Alphonſus rex Neapolitanus fuga ſibi Conſulit rebus ſuis plane diffidens 55

Ambitio locum in omnib. Rebuspublicis ſemper occupavit 36

Angelus Claſſis Venetæ præfectus ob rem infeliciter cum Ferrarienſibus geſtam probris inceſſitur 392

Anna Candala Aquitana Uladislao Pannoniæ regi nuptui traditur

Antonius Grimanus claſſis præfectus ... infeliciter cum Turcis geſta à

Senatu accerſitur, exillioq; damnatur 177
Antonius Maria Severinas Imperatoris filius, equeſtri pugna Georgium Sonnembergium adoritum, infelici marte congreſſus 8
Antonius Maria Severinas patrem periclitantem confertiſſima hoſtium acie liberat 9
Armenij Venetias ſe conferentes Comiter & liberaliter excipiuntur 134
Auguſtini Barbadici Venetiarum ducis mors 209

B

Baiaſetes Turcarum rex Caroli Gallorum regis vires & Potentiam reformidat 59
Bajaſetis novæ impreſſiones in Rempublicam Chriſtianam deflagrãt 188.189
Bellum navale cum Bajaſetis claſſe 172.173
Bellum navale non longè à Genua Commiſſum 437
Bellum Venetis à Legato regis Galliæ indicitur 300
Bentivoli cum Gallis Bononia, fugato Juliano præſidio recipiuntur 458
Bentivoli relicta Bononia ſeſe Julij interpretibus dedunt 512
Borgomates Gallos eyciũt 502
Bombizæ virtutem magno uſui civibus ſuis fuiſſe 487
Brixiani Ludovico Galliæ regi deduntur 325
Brixia iterum à Gallis capta ac miſerrimè direpta 505
Brixia Gallis eripitur dedentibus ſeſe civibus 500

C

Cæſaris Borgiæ audax facinus 202
Cæſaris Borgiæ proditorius animus 236
Cæſar Borgia è Alexandri Pontificis filius repudiato ſacro magiſtratu armis urbes Italicas infeſtat 181

Cajeta-

Cajetana ſeditio ac clades 85
Cardinales novem Julio de Concilio indicendo verba faciunt 463
Caroli filius tres annos natus moritur 97
Caroli octavi regis Galliæ ad ſenatum Venetum Legatio 41
Caroli regis Galliæ immatura mors 135
Carolus Aſtam fugaſinem faciens ingreditur 78
Carolo inſidiæ à Venetis Maximiliano & Alexandro ſtruuntur 60.61
Carolus in Galliam reditum parat 63
Carolus novam expeditionem in Galliam parat 122
Carolus regnum Neapolitanum ingreditur 58
Carolus ſuis ad mille interfectis & aliquot nobilibus deſideratis elabitur, ac celeritate ſibi conſulit 84.75
Carolus rex Galliæ invito ac fremente Alexandro Romam ingreditur 54
Catharina Cypri regina civis Veneta 26
Catharina Corneliæ Cyprij regis uxor jam ætate devexa moritur 419
Certamen ſingulare à Julio Pontifice prohibitum 77
Columbus ligur novi orbis inveſtigator 211
Contarenus vir ad bella gerenda natus moritur 105.106
Cornelij adhortatio ad Sororem Cypri reginam ut Venetias ſe conferat 22
Cremona Venetis deditur 165
Cypri regina Venetias ſecundo vento appulit 25

D

Decemvirorum lex ne ſuffragia apertè inirentur 26
Diſciplinæ duæ in ſtudiis literarum Regibus Imperatoribus quæ præter alias expetendæ 586
Dolor nullus qui non diuturnitate emolliatur 552
Dominicus Mauroçenus

vir ſapiens & ætate proclinata bellum inferre diſſuadet Maximiliano 275

E

Eliſabetha Urbini Domina fœmina innocentiſſima 551

Epirotarum Equitum ſtratagema 372

Epirotarum equitum ſtipendia Reipubl. facientium induſtria ſingularis 365

Epiſcopi à Galli Romana Eccleſia alieni 463

F

Fabricius Columna egregia virtutis vir 445

Factiones miſerrimæ Florentiæ gliſcunt 53

Faventini in fidem Veneti Senatus recipiuntur 95

Federicus Imperator varia ditionis Venetæ loca perluſtrat 27

Federicus mortuo Ferdinando regno Neapolitano inauguratur 107

Ferdinandus varia fortuna jactatus, tandem Neapoli potitur 86

Ferrarienſes à Julij & Reipubl. copiis infeſtantur 431

Ferrarienſibus magna clades à Venetis infertur 388

Feretria gens pervetus 565

Florentinorum Legatio ad Senatum Venetum 49

Fœdus à Julio Ferdinando, Venetis & Britãniæ rege percutitur 511

Fœdus inter fœderatos & capitales Caroli octavi hoſtes ſancitur 61. 258

Fœdus percutitur inter Maximilianum Imperatorem & Ludovicum regem apud Cameracum 290

Franciſcus Gõzaga Mantuæ Princeps Cataphractis militibus à Senatu præficitur 26

Franciſcus Mãtuanorum princeps carcere liberatur copiisq; Reipubl. Venetæ præficitur 421

Franciſcus Mantuanorum Dux à Maximiliano ducibus ſtipendio donatur 360

Fojus heros Gallicus præſtantiſſimus 502

Fojus Gallorum Dux impiger moritur 509

Fortunatæ Inſulæ 129.213

Frumentaria Lex. 28

Fulmen Julij Pontificis in Venetos 307

G

Gallica navis homines ſeptem agreſtes vultu prodigioſo navicula vectos capit 288

Gallici morbi origo 110

Galli fuſis fugatisq; ac captis Venetorum copiis victoria præter ſpem potiuntur 316

Gallorum copiæ in tres acies inſtructæ cum hoſtibus dimicaturæ 70

Gallorum cum Venetis anceps & cruenta pugna 73

Gallorum indoles 79

Gemmis ac margaritis fortunatæ inſulæ à Luſitanis & Hiſpanis inventæ, abundant 218

Genuenſes reluctante Julio Pontifice Gallis parêre coguntur 426

Georgius Petraplanæ princeps Tridentinis ſuppetias fert 15

Georgius Sonnenbergius juvenis acer & fortis turmæ equitum Germanorum præfectus 7.8

Germani ad arma capienda prompti 11

Guidi Ubaldi vivax memoria 584

Guidus Ubaldus Franciſcum Mariam ſororis filium adoptat 606

Guidi Ubaldi ducis Urbini mors 532

H

Helvetij ſtipendia Reip. facere geſtiunt 494

Helvetiorum Legati duodecim ad urbem veniunt, ut cum Julio Ferdinando, & Patribus, Bellum Gallis inferrent 507

Hercules Ferrarienſis dux, bellum Piſanum Senatus nomine, Florentinorumq; conſenſu ſedat ac dirimit 159

Hermolaus Barbarus Patriarcha Aquilejenſis creatur 31

Hieronymus Rhearius

Fori livij, & Fori Cornelij dominus à ſuis civibus trucidatur 19
Hiſpani Gallis & Germanis callidiores 397
Hiſpanorum ſtra[illegible] in Padiripa 497

I

Illuvies maxima 44
Induciæ ſex menſium inter Carolum & Hiſpaniæ reges 128
Infans biceps Patavij natus 19. 449
Innocentius Pontifex Maximus controverſias inter Sigiſmundum & Venetos ortas dirimere nititur 17
Innocentius Pontifex Maximus moritur 38
Ioannes Bentivolus Bononienſis princeps Venetias inviſit à Senatu liberaliter acceptus 16
Iulij Pontificis vafrum ingenium 404
Iulij Secundi Pontificis Maximi mors 522
Iulius Alphonſum Ferrarienſium ducẽ graviſſimo proſequitur odio 428
Iulius fulmen vibrat in Gallos Alphonſi propugnatores 446
Iulius Gallorum opes & potentiam reformidans Helvetiorum aliquot millia conſcribenda curat 415
Iulius Hiſpanis duobus & Gallis totidem qui Concilium Piſanum coegerant Cardinalatum abrogat 492
Iulius homo martius & turbulentus Bononienſes ni Romano parerẽt põtifici devovet 463
Iulius Ludovicum Gallorum regem pari quo Alphonſum proſequitur odio 428
Iulius non pro Pontifice ſed carnifice omni crudelitate prædito à plebe Veneta habetur 341
Iulius Pontifex bellator inclytus Mirandulam expugnat 450
Iulius ſecundus Pontifex Maximus creatur 246
Iulius Venetos interdicto

abro-

abrogato in fidem recipit 399
Iupiter Feretrius unde dictus 565

L

Lauredanus Venetiarum princeps creatur 222
Lauredani ducis Venetiarum oratio ad plebem 228
Laurentij Ceretini & Vitellij ſingularis induſtria in muniendo vico Catholica 474
Laurentius Medices Florentinus moritur 38
Laurentius Princeps Ceretinus Reipubl. ſtipendio obſtringitur 417
Leges duræ à Senatu Veneto feruntur 472
Lex à Decemviris contra ambitum, qui tunc temporis vigebat, perlata 401
Lex Decemviralis de Sacerdotiis abrogatur 403
Lex Decemviralis in fiſci dibitores 483.484
Lucas Piſanus virtute & Conſilio præſtans 10
Ludovicus bona ditionis ſuæ Mediolanenſium parte à Triultio ſpoliatus ſaluti fugâ conſulere parat 164
Ludovicus Mediolanẽſium dux Piſas tueri conatur variis adornatis inſidiis 115
Ludovicus Mediolanenſium dux homo turbulentiſſimus 141
Ludovicus Sfortia ejectis Gallis à Mediolanenſibus recipitur 182
Ludovicus Sfortia capitur inque Galliam transmittitur 184

M

Marcelli Concio de obſidendo Tridento 55
Marc. Bolani ad Florentinum Senatum Oratio de non recipiendis in fidem Piſanis 90.91
Magiſtratus novus ad novalia procuranda legitur 490
Matthæi Trioli luculenta ſententia 331
Maximilianus Imperator à Senatu Veneto, Ludovico & Ale-

xandro in Italiam acceſſitur 116

Maximilianus Imper. relictis infecto negotio Piſis ſubiratior domum repetit 119

Maximilianus Imper. Patavium obſidet 372

Maximilianus Imper. literas hortatorias ſagittis alligatas ad Patavinos tranſmittit 373

Maximiliani milites Hiſpani ad Patavinos deficiunt 372

Methonem capiunt Turcæ 191

Molini ad Senatum oratio 346

Monopolitanorum oppidum ab Antonio claſſis Venetæ præfecto oppugnatur 88

N

Nauticus mos 131

Nicolaus Cappellus piratas inſequitur 48

Nicolao Urſino omnium Reipubl. copiarum Præfectura decernitur 123

Novaria à Venetis obſidetur 79

Novus Orbis auſpiciis Emanuelis Luſitaniæ regis inventus 211.212

O

Obſides à Gallis & Venetis redduntur utrinq; 397

Odaxij funebris oratio 560

Oratio Antonij Minij ad plebem Venetam 226

P

Pacis conditiones inter Carolum Octavum & Ludovicum Mediolanenſium ducem 81

Palitiæ Galli in Monſilicana expugnatione egregia opera 424

Patavina obſidio ſolvitur 375

Patavinum bellum 369

Paulus Lictenſtenius Maximilianum Venetis conciliat 389

Pax à Bajaſethe cum Venetis & Uladislao Pãnoniæ rege ſancitur 244

Petra caſtellum loco alto & edito ſitum, Venetiis multum negotii faceſſit 14

Petrus Balbus Legatus Alexandrinus creatur

tur 492
Petrus Medices Florentinus exulat, eiusq; domus diripitur 53
Petrus Soderinus Medicibus infenſus à Reip. adminiſtratione ipſis in urbem receptis amovetur 517
Philippis Argentonius ad Senatum Venetum à Carolo mittitur 97
Piſani ſeſe, Florentinis, à quibus defecerunt dedere geſtiunt 91
Piſanum bellum vario marte geſtum 111
Pontifices Maximi in regnum Neapolitanum jus habent 96
Proſper Columna ſtipendium luculentum à Senatu Veneto oblatum recuſat 358
Puer biceps quatuor humeris & manibus Venetiis naſcitur 449
Pugna navalis 131. 132
Pylon aſtu Piſaurus ingreditur 197
Pylon iterum expugna turca 207

Q

Quandragintavirale judicium duplex 33
Poteſtas utriuſq; quousque ſe extendat ibid.

R

Ravennenſis clades 509
Regina Daciæ Româ domum rediens Venetias & ipſa ſe confert 19
Regis Roxolanorum legatio ad Senatum Venetum 26
Rhetici belli finis 18

S

Saxolum in Mutinenſi agro ſitum à Reipubl. & Julij copiis expugnatur 448
Seduni Cardinalis mala mens & malus in Rempubl. animus 514
Sinus Ambracius qualis 200
Suffragiorum ferendorū ratio 34
Sumptuariæ Leges à Venetis reſcindūtur & revocantur 18

T

Tarentini Veneto Senatui ſe dedere volunt 108
Tarentini morbo Gallico corripiuntur 110
Tauriſani in officio continentur 333

Terramotus magni in Creta & oppido Candia 285
Terramotus ingens Venetiis 455
Timor Cōſilium plerumq; non recipit 16
Tremezeni regis Legatio ad Senatum Venetum 25
Triſtanus Saornianus homo vafer & impius Carolum regem venena tollere ſuadet 126
Triturrita arx 118
Triultius à Mediolanenſibus magna hominum gratulatione regis nomine in oppidum recipitur 164
V
Vaniſſa Dalmata eques ſtrenuus 499
Veneti inducias faciunt cum Maximiliano, cumq; eius confœderatis Galliæ Hiſpaniæq; Regibus 283
Veneti ſtruunt Germanis inſidias 9
Venetis clades à Ferrarienſibus illata 390
Venetorum fuga 16
Veri ignoratio Vitiorum fons & origo 586
Veronæ muri tormentis Venetorum quatiuntur 436
Virtuti nulla vis inferri poteſt 340
Uladiſlaus Pannoniæ rex Bajaſetem bello laceſſit 223
Uladiſlaus Pannoniæ rex Ludovici Gallorum regis & Maximiliani aſſiduis adhortationibus ad bellum Reipubl. Venetorum inferendū ſtimulatur 426

FINIS.

PETRI BEMBI RERUM VENETARUM HISTORIÆ LIB. PRIMI Epitome.

BElli Rhetici cauſæ, initium & progreſſus. Rovereti expugnatio. Georgii Sonnembergii cum Antonio Maria Severinate ſingulare certamen. Germanorum Roveretto diſceſſus. Eorundem cum Venetis pugna; & Roberti Severinatis interitus. Ejuſdem belli finis, & pacis leges. Sumptuariæ leges Venetiis. & item ad viarum anguſtias ac pontes ſpectantes latæ. Ioannis Bentivoli, atque Daciæ reginæ Venetias adventus. Hieronymi Rhearii & Galeoti Manfredi interitus. Cyprium regnum in provinciam redigitur, & Regina ſe ad urbem confert. Vectigal navibus imponitur. Magiſtratus in Africam Tremezeni regis poſtulatu à Senatu mittuntur. Lex de ſuffragiis, & alia de Græcis equitibus lata. Roxolanorum regis ad Senatum legatio. Induciæ Senatus opera inter Federicum Cæſarem & Matthiam Pannoniæ regem dictæ. Cæſaris in Italiam adventus. Lex pro infantibus vulgo quæſitis; & pleræq; aliæ leges latæ. Paros inſula à Venetis contra Turcas defenditur. Georgii Cernochii cum Antonii Erici filia connubium. Lex in fures domeſticos lata, Guidimariæ Rubei obitus. Scloporum deſcriptio, eorundemq; uſus à Senatu in imperium ſuum introductus. Ingens in Italia frigus. Hermolaus Barbarus patriarchatum Aquileienſem adipiſcitur; & quæ inde ſint ſequuta, ac ejuſdem obitus. Venetus magiſtratus Bizantio pellitur. Cives qui pro patria mortem oppetierunt ornantur. Quadragintavirale judicium tertium additum. Suffragiorum ferendorum ratio. Quorundam malorum civium ambitus reprimitur. Laurentii Medices & Innocentii Pont. obitus, atque Alexandri Borgiæ creatio. Inter Pont. Mediolanenſium ducem & Venetos fœdus. Giemis Sultani apud Pont. captivitas Leonoræ, Herculis Ateſtini conjugis cum duabus filiabus Venetias adventus.

LIBER PRIMUS.

VRbis Venetæ res annorum quatuor & quadraginta ſcribere aggredior, non judicio, aut quòd ita mihi libuerit, ſed quodam quaſi fato, vel certè caſu. Nam cùm Andrea Naugerio, cui hæc publicè cura tradita fuerat, in legatione Gallica vita functo, Decemviri à me collegii decreto petiiſſent, ut, quando is moriens ſua ſcripta comburi juſſit, ipſe ea in re atq; munere patriæ meã opem requirenti ne deeſſem: pudore verecundiaq; recuſandi ad variam atq; multiplicem, quodque verè poſſum dicere, multò maximè operoſam ſcriptionem me contuli annos natus ſexaginta, ut, niſi Reip. extaret poſtulatio, meritò me homines reprehendant id ætatis auſum tantum onus ſuſtinere: bella enim plurima propeq; continentia atq; maxima cùm ab Italiæ, Germaniæ, Galliæ, Hiſpaniæ populis & regibus, tum à Turcarum imperatorib. excitata, vel terra vel mari geſta, ſunt ſcribenda, quorum quodqúe juſtum potius hiſtoriæ volumen atq; ſeparatum poſſe conficere, quàm uno omnia comprehendi atque contineri, nemo non dixerit. Multa præterea domi vel ſenatuſconſulta, vel leges, vel novi magiſtratus, multi hoſpitio reges liberaliter accepti, multi honores diis immortalibus habiti, multæ prodigiorum domi foriſq; prædictiones, tempeſtatum ac ſyderum miræ viciſſitudines, hujus temporis memoriã exemplis innumerabilibus referſerunt, quæ colligere & mandare literis, nec amantis otium animi eſt, nec minimæ induſtriæ. Sed nihil eſt profectò tam arduum, quin id patriæ charitas exuperet, apud eos viros præſertim, qui præclara in urbe geniti, atq; optima in repub. educati, ſuæ civitatis temperationem inſtitutaq; adamaverunt. Ita qui rebus tot atq; tantis complectendis

nun-

nunquam ſponte curam & cogitationem adhibuiſſem: mihi enim poſt Romanos labores bonæ tandem valetudini, quã penitus amiſeram, reſtituto, paterna in villa fundi Patavini majorem anni partem requieſcenti, ſatis erat paſcere levioribus tractandis artibus animum: voluntate meorum civium perſpectâ facilè adducor, ut nihil mihi refugiendum putem, dum eorum ſtudiis ſatisfaciam. Ab illorum igitur commentariorum fine, quos Marcus Antonius conſcripſit, exorſus, quo ab fine Decemviris placuit, ut initium ſcribendi facerem, continuato rerum filo, hiſtoriam ad hoc diei, ſi vita ſuppetet, perducam: tot enim, quot ſuprà dixi, anni inter illius ſcripta atq; hoc tempus interceſſerunt.

Ac eo ſanè tempore quo in ſtatu eſſet, quam haberet faciem reſpublica, ſatis eſt ab illo demoſtratum: quæ bello Ferrarienſi confecto, fœderibusq; initis, plus biennium ſoluta oneribus civitate, & pacato imperio eſt uſa. Idem autem poſt hæc & publicæ quietis, & Sabellici librorum finis fuit: pacemq; illam & tranquillitatem reipub. bellum ſtatim Rheticum excepit: neq; ei profuit, quòd ſuo ſe in otii capto jam portu magna perſeverantia continuiſſet. Ejus belli leviſſima de cauſa initium hoc fuit. Rheticum bellum, ejusque cauſa.

Erat nonnullarum cùm Rhetorum & Noricorum, tum earum terræ Germaniæ gentium, quæ ſunt his finitimæ, Dux atq; princeps Sigiſmundus Federici Romanorum Imperatoris frater, homo non malus, ſed qui facile malis hominibus crederet. Ei cum ſenatu Veneto jam inde à majoribus orta neceſſitudo intercedebat: itaq; vetuſta conſuetudine homines mercaturæ deditè omnibus ex republica municipiorum vicinitatibus ejus ad oppida liberè commeabant, mercatumq; in primis celebrem apud Beurenſes quotannis fieri ſolitum, ſtato tempore petebant. Id cùm anno poſt urbem condi-

tam milleſimo ſexageſimoſexto feciſſent, Sigiſmundi
an. 1066. *juſſu ipſo in mercatu, ad quem fide publica venerant,*
Venetiis *comprahenſi ſuis cum rebus, cuſtodiæque ſunt traditi.*
[illegible] *Et jam antea Sigiſmundi operæ noſtros homines, qui argentifodinas in Alpibus exercebant, fugatos, conductis jure gentium ſecturis & cuniculis deturbaverant; eosq; cuniculos, quòd eſſent ipſorum vicis & municipiis vicini, ut atque armis parvo negotio poſſidebant. Ejus rei cauſam quærentibus, dictitabant Sigiſmundi clientelas, quæ in imperio Veneto eſſent in Benaci lacus ripa, ſuis è finibus expelli: de qua tamen controverſia jactari pridem cœpta per interpretes ab utriſq; amicè diſceptabatur. Itaq; cùm eos qui ex Reipublicæ municipiis ad ipſorum mercatum vere initio venerant, in vincula conjeciſſent, omnibus ex eorum oppidis atq; agris, tum ex Lepontiis & Helvetiis coacto jam milite apud Tridentum Germani hominum numero ad decem millia, id enim agere conſtituerant, Gaudentio Amaſiano duce in Veronenſium fines impetum faciunt. Germanos autem illos diximus, quando nunc quidem omnes*
[illegible]mani. *ea ab Alpibus nationes, compluresq; aliæ, uno nomine Germani appellantur. Flumen eſt Atheſis, ex Arbona monte profluens, quod duobus auctum fluminibus Tridentum fertur, Alpesq; reliquas dirimens, vallem ple-*
[illegible]eſis flu-[illegible] *runq; anguſtam efficit Veronam uſq;, quam etiam interſecat: ejus fluminis lævam ingreſſi ripam Germani, ac quindecim millibus paſſuum confectis oppidi Roveréti in Alpium anguſtiis laxiore paulò atq; apertiore loco poſiti, ſuburbanis ædificiis direptis, pugnâ etiam cum præſidiariis militibus commiſſa, defenſo municipio ad prædam & populationem ſeſe convertunt: eaq; facta, in vicinos oppido pagos tumultuoſe militem recipiunt.*

Hae

Hac re nunciata Senatus decrevit, ut & veterani milites, qui in Carnis & Tauriſanis, quiq; in Gallia hyemaverant, omnes illico Veronam convenirent, & delectu ſtatim habito novi milites conſcriberentur: creatisq; ad id confeſtim legatis Petro Diedo Veronæ præfecto, Hieronymo Marcello, dat negotium, ut ex uſu reipublicæ bellum adminiſtrent. Julium etiam Cæſarem, qui regnum in Camertibus obtinebat, copiarum reipublicæ imperatorem, accerſitum ex Umbria eodem contendere magnis itineribus jubet. Interea Germani ad oppugnationem Rovereti, iis quæ bello eſſent uſui celerrime comparatis, & caſtris ad oppidum poſitis, tormentorum vi, quibus maximè abundat ea natio, muros quatere atque dejicere inſtituunt. Id cum plures dies labore non intermiſſo feciſſent, ac magnam murorum partem aperuiſſent, neque Venetus imperator, qui jam eò venerat, propter Germanorum magnum numerum repellere hoſtem poſſet, ſæpè oppugnare omni miſſilium telorum genere ſcalisq; ad murum poſitis adorti, ſæpè cum clade repulſi, poſtremò oppidum capiunt. Eis in oppugnationibus unum eorum teli genus maximè oppidanos terruit, de quo propter novitatem prætereundum non videtur. Pilas ferreas non magnopere cohærentes, picis atq; bituminis plenas, igne incluſo tormentis muralibus impellebant: eæ pilæ muro impactæ infringebantur, ac plures in partes diſpergebantur, quibus ex ſingulis ignis proſiliebat acri cum flamma, ſic, ut quæq; earum pars quantumvis parva hominem corriperet: pice autem illiſæ retinebantur, ne excuti, neve rejici poſſent: ita fiebat, ut neque in muro conſiſtendi, neq; quæ opus eſſent adminiſtrandi, neq; ſe defendendi militibus facultas daretur. Quod ubi ſemel atq; iterum eſt animadverſum, culci-

Venet. ap ratus bell

Πυρόβολα Germanorum.

tras centoneſq; quos habere poterant, aquis immergebant, eoſq; pinnis & feneſtris, ex quibus propugnarent, interponebant, iis neque pix adhæreſcere, neq; ignis nocere propter humorem poterat. Ita ſe tandem, compluribus ſuorum ante abſumptis, præmunire ac tueri didicerunt. Sed capto oppido, ut diximus, Nicolaus Priolus prætor & milites, qui ad defendendum municipium per Alpium crepidines miſſi hoſtem circumfuſum & ſedentem fefellerant, ſuaq; virtute ac fortitudine eorum impetum ad eam diem ſuſtinuerant, in arcem ſe recipiunt.

Veneti, qui omnino in ſe longè majus, quàm initio crediderant, excitatum bellum viderent, neque in Camerte, quantum oportebat, induſtriæ virtutiſq; agnoſcerent, à Roberto Severinate petunt, ut imperium totius belli unà cum Camerte adminiſtrandi magna opinione civitatis ſibi delatum læto animo accipiat, & quà celerius fieri poteſt, ſuis cum militibus, & liberis, claris bello adoleſcentibus, viæ ſe det, atq; in Rheticum Alpeſq; contendat. [illegible]ertus Se-nate[illegible] dux. *Robertus, qui poſteaquam Innocentius* Pontifex *maximus eum miſſum fecit, in agrũ Patavinum ſe contulerat, atque ibi apud oppidum Citadellam, quod ei unà cum urbanis ædibus, cumque amœniſſimo ac peramplo apud Veronam fundo & villa in Ferrarienſis belli exitu Senatus dono dedit, ſine ſtipendio complures menſes commoratus, ægre ſe ſuoſq; milites aluerat, illam ipſam ſibi occaſionem ſuæ vel amplificandæ, vel omnino retinendæ dignitatis dari votis omnibus cupiebat, itaque accepto peropportunè imperio, ad bellum proficiſcitur. Eò cum venit, modò in ſpe, modò in metu Veneti ſæpe fuerũt: ſæpe marte ambiguo levib. præliis eſt certatum: ponte etiã navib. impoſito, ut & copiæ tranſmitti, & commeatus ex altera*

flumi-

ſluminis regione ſupportari facilè poſſent, utramq; ripam conjunxit.

Eodem quoq; tempore Germanorum militum centuriæ aliquot in Vicetinos & Feltrinos ſaltus, atque in Carnorum fines repentè immiſſæ, plus terroris quàm periculi intulerunt, propterea quòd Hieronymus Savornianus, ſummo in Forojulienſibus natus loco, cujus proavus Federicus ob ſingulare atq; præclarum in rempublicam ſtudium, & civitate ab ea, & jure comitiorum donatus fuerat, cum ſuis clientibus, & agreſtium manu, quàm celeriter coegerat, atq; armaverat ſuperatis Alpium, quæ adiri non conſueverant, jugis, illos omnia vaſtantes ac depopulantes à tergo aggreſſus ita fregit atq; concîdit, ut nonnulli timore incitati è montium, in quibus erant, cacuminibus rupibusq; fugientes ſe præcipitaverint, qua de re gratiæ illi à Senatu actæ, militesq; tercentum attributi, quos Hieronymus Iacobo fratri habendos permiſit, cùm ipſe pacatæ ac civili ſeſe vitæ, quam militari, mallet tradere. Germanorum irruptio & clades.

Sed dum reliqua ſic, ut dixi, agerentur, Roveretì arce muralibus tormentis propè diruta, Prætor, quiq; cum eo erant milites, deditionem faciunt. Et jam ſumma æſtas præterierat, cum veteris exempli res utrunq; exercitum ſpectaculo haud magnopere cruento tenuit. Rovereti expugnatio.

Erat Germanorum numero juvenis acer & fortis Georgius Sonnembergius, claro loco natus, qui turmæ equitum præerat: ad hunc cum eſſet allatum, Antoniū Mariam Severinatem, imperatoris filium, inter ſuos jactaviſſe, ſi ex hoſtium copia egregius vir quiſpiam equeſtri pugna congredi velit, ſe cum illo decertaturum, proq; ſua parte oſtenſurum quantum belli gloria Itali Germanos antecellant: mittit ad Venetos tubicinem, Georgii Sonnenbergii Germani monomachia cum Antonio Maria Severinate Italo.

qui Antonio denunciet, ſe paratum eſſe certaminis fortunam experiri. Remiſſus ad Georgium tubicen refert, expectari cupidè illud ab Antonio: itaque die dictâ clauſum in campum, atque ad id comparatum, æquo inter bina caſtra ſpatio diverſa ex parte uterq; armatus atq; adornatus ſeſe intulit: & parva interjecta mora, citatis equis concurrunt. Antonius haſtam in Germani pectus infringit: thorax ægrè haſtæ impetum ſuſtinet: tum verò equus Antonii jam incitatior, neque ſat habilis contineri, in trabales campi munitiones ita impegit, ut iis perfractis atq; disjectis, ipſo humi prolapſo Antonius ſe ejiceret. Itaq; pedes ex equite factus ubi hoſtem in equo jam converſum diſtricto in ſe gladio venientem videt, poſt tignum trabibus repagulisq; ſuſtinendis ſolo fixum ſeſe continet: ita Germanum aſſultantem, atque ictus de ſuperiore loco adigentem, diſtricto item gladio repellebat, quaq; ipſum poterat, appetebat: nam equum lege prius dictâ ferire Antonius non poterat. Sed dum crebris ictibus acriter uterque rem gerit, neque quantum vult proficit, propterea quòd galea, thorace, cæterisq; ferreis indumentis totum penè corpus protegebatur: Antonius iracundia plenus, quòd iniquam ſubire dimicationem cogeretur, ſeque ipſe tacite incendens, hoſti cupidius ferienti impetu facto gladium aufert: ille ab ephippiis ferrea, quã gerebat, abrepta clava pro gladio utitur. Tum verò clara ad Germanum voce: Quid tu autem, inquit Antonius, me cogis unum cum duobus depugnare, quorũ alteri lex, alteri aliena arma ſunt præſidio? ſi vir es, æquo marte manum conſere. Ita Germanus exiſtimationem hominum veritus, & magno præterea animo, equo & ipſe deſilit: comprehenſiq; ſtatim inter ſeſe, atque arctè diu luctati, ambo concidunt. Erant utriſq;

magna & procera corpora, & vires corporibus pares. Germano tamen cadenti paulùm ſuperincubuit Antonius: ſed ejus dextrum brachium à ſiniſtro Germani humero, atque adeo armorum corporisq́ pondere ſic premebatur, ut eo uti non poſſet: tum Germanus impedito atq́ implicito Antonio, ipſe manu dextra liber, abrepta ſica, quæ femori Antonii erat alligata, nates ei convulnerat: ea tantùm corporis parte ſua illum tegumenta non munierant. Vulnere Antonius accepto, cum omnino nullam defendendi ſeſe viam ſibi reliquam, & facultatem videret, ſicaq́ aciem Germanus ictu altero atq́ tertio adegiſſet, vince, inquiens, quando ita voluit fortuna, caſu enim, non virtute vincis, gloriam certaminis hoſti dedit: quem quidem victor magno apud ſe honore plures dies ad exercitum habuit curatoq́ vulnere, donis etiam additis ad patrem remiſit. Germanus duelli victor.

Poſt hæc paucis interjectis diebus cum Germani inſolentius atq́ laxius vagarentur, Venetiq́ eos adoriri ex inſidiis ſtatuiſſent, re ab hoſtib. per exploratores cognitâ, ipſi in hoſtium inſidias inciderunt: ita excepti à pluribus pauciores, conglobati virtute atq́ armis ſe tuebantur, fortiterq́ præliabantur: ex quibus Robertus modo voce imperatoris curam, modò manu militis operam præſtabat: verùm creſcente hoſtium multitudine circumſeptus jamjamq́ tenebatur, cũ Antonius filius id conſpicatus (non enim longè aberat) in confertiſſimam hoſtium aciem ſe injecit, fortiſſimeq́ pugnãs, aciemq́ ſubmovens, patri ſe recipiendi facultatem præbuit; ipſe in hoſtium poteſtatem venit, reliqui fugati, paucis captis atq́ interfectis, ſe in caſtra receperunt. Filii in patrem pietas.

Neque multo poſt Camers in febriculam incidit, eo-

que Veronam delato, rerum & totius belli adminiſtratio in Robertum incubuit. Germani autem cum inopia commeatus adducti, qui ſegniter ſubminiſtrabatur, tum ſtipendii fide non ſervatâ, indignabundi palã ad ſeditionem incitabantur: cujus rei periculum eorum præfecti veriti, inducias ab imperatore Veneto petierunt. Sæpius re jactatâ, non impetratis induciis, nocte intempeſta Rovereti arcem incendunt, & prima luce conclamatis vaſis omni cum exercitu abeunt. Mirum id Venetis videri, neq; ſatis credere hoſtem abeundi conſilio diſceſſiſſe: itaq; timere inſidias, quas etiam eſſent experti: ſed ubi illos longius profectos ab exploratoribus cognoverunt, Rovereti oppidum recipiunt.

Germanorum diſceſſus.

Interim Robertus certior factus omnes hoſtium copias domum diſceſſiſſe: auxerat enim eam rem atq; affinxerat multa rumor: ſibi autem miles ex Ravennati & Piceno & Umbria per eos dies accerſitus animum addiderat: ſtatuit ulterius progredi, Tridentumq; ipſum ſi res proceſſerit, obſidere, ut qui ultrò ac ſine cauſa bellum Venetis intuliſſent, ſcirent atq; cognoſcerent, bellum gerere in eorum finibus & poſſe Venetos, & audere. Eo conſilio cum Legatis communicato, Lucas Piſanus ætati jam gravior: quem Senatus Petro Diedo ſummiſerat, atq; illum ad præfecturam Veronenſem reverti juſſerat, exiſtimare ſeſe inquit, è repub. non eſſe tantam rem eo tempore aggredi. Primum, quòd credibile non eſſet Germanum exercitum, quem ipſi florentiſſimum paulò antè vidiſſent, ita jam in ultimas Germaniæ terræ latebras ſe abdidiſſe, ut non modò revocari atq; reſtitui, ſed etiam adaugeri paucis diebus non poſſit in tam promptis ad arma capienda populis, tantoq; in periculo municipium ad gentes Italas continendas oportuniſſimum amittendi. Deinde, quòd ſi tum

Lucæ Piſani conſilium de Germanis laceſſendis.

rei-

reipubl. ad hoſtem repellendum copiarum ſatis fuit: quanquam quis eum repulit? ſua ipſe ſponte ſe recepit. Sed ſit omnino repulſus, ad inferendum tamen bellum, atq; in hoſtiũ fines irrumpendũ, obſidioneſq; ducendas, id ipſum nõ ſuffecturum, præſertim cùm exiſtimandũ ſit omnem Germaniam, ne tantum dedecus admittatur, eò conventuram, vireſq; ſuas in cõmunem utilitatẽ explicaturam. Poſtremò, quòd ſi offenſum in aliquo ſit, non eſſet receptui locus circumvẽtis ab hoſte undiq; mediis in Alpium jugis: tum itinerũ anguſtias eſſe pertimeſcendas, quas evadere vix pacati poſſent. Præſtare autem reipub. bellum quoquo modo confeciſſe, dũ oneribus. extraordinariis finis imponatur, quàm ſpe melioris victoriæ ipſam periclitari, civeſq; conflictari tributorũ conferendorum quotidie cauſa. Defeſſam civitatẽ bello Ferrarienſi. ocium inglorium laborib. paulò etiã honeſtioribus, certoq; cum fructu præponere, nedum ambiguis & periculoſis præferat. Hæc mea quidem, inquit, eſt ſententia, qui fortaſſe vel meo vitio, vel etiã ſenectutis, omnia timeo: vos conſulite, &, quod optimum factu eſt, id ſequamur.

Marcelli à oppugnando Tridento rationes

Tum Marcellus facto à collega ſilentio, in hunc eſt modum loquutus: Nihil ſibi dubitationis dari, ſi ea ita eſſent, quemadmodum Piſanus dixiſſet, quin ſit ab invadendis hoſtium finib. Tridentiq; oppugnatione abſtinendum. quæ enim ejus regionis pars, quod municipiũ tanti eſſet, ut cũ ejuſmodi conflatione belli, totiuſq; Germaniæ irritatione, conſenſuq; comparetur? Verùm habere ſe rem ſuo quidẽ judicio longè ſecus. Nam neq; Germanorum copias ſua ſe ſponte diſſipaviſſe: ſed cùm rei frumentariæ inopia coactas, tum ſtipendio non perſoluto egentes, deſperanteſque, domum quenque ſuam revertiſſe: neq; qui collectam jam manum, præ-

ſto-

ſpereq; agentem commeatu ſupportando alere, ſtipendiisq; repræſentandis retinere, ne diffugeret, non potuerit, eum novo conficiendo exercitui ſtipem alimentaq; ſubminiſtraturum: multò enim facilius contineri ſtantia, quàm lapſa proſtrataq; ſublevari. Neq; verò eſſe verendum, conventuram contra Venetos Germaniam, quos amicos ſemper habuerit, ut Sigiſmundi rebus auxilio ſit, qui nullo reliquorum principum conſilio, nulla ipſe laceſſitus injuria, bellum reipub. intulerit: præſertim cum Federicus Imperator ejus frater, neq; pecuniâ, neq; milite, neq; ullâ eum re omnino juverit, præſeq; potius tulerit, id ſe nunquam bellum probaviſſe. Qui à ſuis negligatur, eum ab alienis exterisq; hominibus auxilia impetraturum credere, cujus tandem eſſet timoris? Quòd ſi dicatur, non jam quidem Sigiſmundi, aut alicujus privatim cauſa Germanos principes ad arma capienda conſpiraturos, ſed planè ſua, ne Tridento capto Venetis aditus pateat ad ſeſe: reſponderi poſſe, complura eſſe in Alpib. reipub. oppida, diverſis acquiſita adjectaq; imperio tempeſtatibus, quibus ex oppidis Germaniæ populi adeantur: ab his ipſis non longinquam locis Feltriam, Belunium, quamq; in Carnis Cividalem appellant: complura præterea itinera vicis & caſtellis munita, cùm hoc in Alpium ad orientem ſolem tractu, tum verò etiam in Brixianorum finibus ad Moernam atq; Licates: in Bergomatium Sebini laicus fauces, vallemq; univerſam Triumpilinorum, quiq; ad Lepontios, Lariumq; lacum ſaltus, atq; anguſtiæ pertinent. Neq; tamen ullo tempore Germanos principes conſpiraviſſe eis ab oppidis atque finibus repellendi Venetos cauſa: neq; nunc, ſi Tridentum capiatur, conſpiraturos: faſſuros potius atq; affirmaturos, jure id, meritoq; Sigiſmundo accidiſſe, qui

amica

amicæ civitati bellum temerè intulerit. Nam quod ad viarum anguſtias attinet, quantulum eſſet iter Tridentum uſq;? id tamen ipſum patefieri antè oportere, quæq; ſint caſtella Germanorum ipſa in via, ea eſſe capienda, ne quid hoſtile poſt tergum relinquatur. Extremum autem quod fuerit in collegæ rationibus, defeſſam civitatem belli oneribus malle quieſcere: ad id reſpicere ipſos non oportere. Tridento enim capto, non eam modò pecuniam, quam hanc in belli partem, paucorumq; dierum moram erogari oportuerit, ſed illam etiam quæ toto in bello per tot menſes eſſet inſumpta, cumulatè ſarcitum iri, vel magno potius cum fœnore, magniſq; utilitatibus repenſum & reſtitutum: vindicatum prǽterea injurias ab iniquo acceptas hoſte: auctum imperii fines: auctum etiam gloriam, nomenq; reipub. clarius factum. quæ quidem omnia niſi tanti eſſe, quanti æſtimanda jure ſunt majores noſtri duxiſſent, nunquam ipſos tot labores atq; tantos perlaturos: nunquam ullum bellum ſuſcepturos fuiſſe, ut ſuam & reipub gloriam unà cum imperii finibus protenderent. Poſtremò, occaſionis eſſe rem, ut Tridentum capiatur, vel militibus ſuâ celeritate atq; virtute in oppidum non præmunitum irrumpentibus vel quòd repentino noſtri exercitus adventu oppidani perterriti, ne diripiantur, deditionem faciant. Itaq; ad eos caſus eventuſq; tentandos, in iis quas haberent ipſi copiis ſatis virium atq; præſidii fore. Id ſi rectè ceſſerit, ipſum illum ſuum collegam in primis imperatorem ſummis laudibus laturum, qui ejus rei conſilium inierit: ſin ſe oppidum tuebitur, vaſtatis finibus, incenſis ejus regionis caſtellis viciſq;, incuſſo magno terrore hoſtibus, exercitum ulterem reduci oportere. Id autem procliviore omnium hominum veniâ poſſe tum fieri, quàm ſi jam

nunc

nunc inulti domum redeant. Porrò non horis omnibus rei benè gerendæ facultatem exercitibus dari: quare cùm datur, ab iis qui præſunt, ea eſſe magnoperè utendum, ne lapſæ temerè atque præteritæ recordatione pœnitentiaq; diu atque incaſſum torqueantur.

Hac habita oratione à Marcello, Piſanus in collegæ ſententiam ſe traduci facilè paſſus eſt: itaq; ambo imperatori permiſerunt, uti de eo, quemadmodum ſibi agendum videretur, ita ſtatueret. Ille dimiſſis legatis, ad rem explicandam maturandamq; ſe dedit. Sed quod erat in ipſa læva fluminis ripa, quà Tridentum, quaq; Petra caſtellum. *Roveretum eſt, inter utrunq; oppidum, ter mille ab Roveretto paſſus, caſtellum Petra loco alto atq; edito, viæ imminens ſic, ut Petrenſibus invitis eà commeari tutò non poſſet, Petram in poteſtatem ſuam redigere, & itineris & commeatus cauſa, & quòd ita Marcellus cenſuerat, ne quid inimicum poſt ſe relinquerent, primùm omnium decrevit. Iis conſtitutis rebus propterea quòd à Roveretto venientibus ob præcipitem montis & crepidinum declivitatem aditus ad Petram omnino nullus erat, ab altera ejus montis parte, qua adiri facilè poterat, caſtellum oppugnare inſtituit. Tranſmiſſo itaque Atheſim per eum pontem, quem initio fecerat, exercitu, atq; adverſo flumine ſeſquihoræ itinere confecto, ad Callianum vicum, quod ultra Petram eſt paſſus circiter mille, ponte altero navibus impoſito iterum Atheſim exercitum raducit, atq; in planitie ſexcentorũ fermè paſſuum, quæ à montis radicibus ad flumen pertinet, conſedit, præmiſſis equitibus levis armaturæ, qui præcurrerẽt, atq; an manus aliqua hoſtium cogeretur, cognoſcerent ſibiq; renunciarent. Equites ſpretis imperiis prædæ ſpe vagari, & populationem facere cœperunt*

perunt. Interim cùm Tridentini pontem eſſe factum cognoviſſent, non Petrenſibus modò, ſed ſibi etiam ſuisq; rebus veriti, ſoluto exercitu, oppido non communito, imparati ab rebus omnibus à Georgio Petraplanæ principe, quod eſt caſtellum ultra Tridentum, impetrant, uti cum iis, qui eò ſe receperant, militibus, coacta celeriter agreſtium & montanorum hominum manu, ire obviam properet, hoſtemq;, ſi poteſt, moretur, dum à Sigiſmundo auxilia conveniant. Ille collectis, quos ei caſus obtulit, militibus, & tum ſuorum, tum eorum, qui Beſinum vicum in ſummis Alpium Calliano imminentium culminibus incolebant, rapto agmine ad mille hominum numero, magno cum tympanorum & cornuum ſtrepitu eo de monte ſe demittere incipit: atq;, ut ſe jugum implicabat, agmenq; partim ſe oſtendebat, partim latebat, magna adſpeciem eſſe copiæ iis equitibus, qui prædatum ierant, videbãtur: magnæ ſuccedere, & priores conſequi exiſtimabantur: itaq; cùm propius, majoreq; cum ſtrepitu deſcenderet, illi in fugam vertuntur, atque in alios incurrentes, eos in fugam vertunt: jamq; permixti paſſim equites peditesque tumultuoſe revertebantur. Id cùm fieret adeſſentque Germani, fuga magis hoſtium, quàm ſua virtute incitati manus Venetæ, quas ea planitiei pars exceperat, retrocedere, ac fugere contendunt, atque in aciem imperatoris, qui acceptis de ſuorum fuga nunciis eò properabat, implicantur: tum imperator, quantum temporis exiguitas patiebatur, ſuos perterritos fœdeq; fugientes increpitare atque convertere, hoſtem ſuſtinere ac reprimere, adnixus, fortiterq; diu pugans, ingenti cæde utrinq; facta, urgentibus Germanis cum ſuorum globo in flumen dejicitur, ibiq; periit: reliqua multitudo magis magisque perterrita pontem fuga pete-

Germanorum cum Venetis pugna.

Roberti Severinatis interitus ac Venetorum clades.

petere contendit. Id conſpicatus Andreas Burgius præfectus militum, ſperans, ſi pons reſcindatur, fore ut milites equiteſq; ablatâ fluminis tranſeundi facultate continerentur, ſeq; in hoſtes neceſſariò converterent, accurrens ſolutis retinaculis pontem propulit: quæ res in contrarium, atq; ipſe exiſtimaverat, vertit. propterea quòd timor conſilium plerumq; non recipit, qui enim ſemel fugæ ſe mandaverant, eâ ſpe, ut ſi flumen tranſire poſſent, in tuto ſeſe crederent futuros, ubi pontem ſublatum viderunt, plerìq; omnes ſe in flumen præcipitaverunt, & armis equiſq; depreſſi atq; implici periêrunt: pauci ripam tenere potuerunt, quòd flumine maximo, rapido, & vorticoſo impediebantur: ut eſſent omnes, qui ab hoſtibus pugnantes interfecti ſunt, quiq; vi fluminis rapiente interierunt, circiter mille. Unus Guidus Maria Rubeus cum ſua equitum turma pugnæ initio per medios hoſtium cuneos viam ſibi armis & virtute cùm feciſſet, atq; in campum evaſiſſet, Germanos exultantes in ſe convertit: quibus cum dimicans, quid in bello animus conſtantiaq; poſſent, palàm fecit: eorum enim partem cæcidit, reliquos disjecit, fugavit: atq; ita clariorem ſibi victoriam ex hoſtibus victoribus, quod raro fieri aſſolet, comparavit. Reliqui centuriones, equitumq; præfecti, cæteriq; qui fuga ſe abſtinuerant, per montium invia, ſuperatis jugis, nonnulli naviculis excepti ad Roveretum redierunt, ex quibus fuit Rubeus, qui ſe atq; ſuos magno labore noctu flumen trajecit. Interfecti ex Germanis permulti, non incruentam ſuis eam Venetorum cladem fecerunt.

Guidus Maria Rubeus fortiter dimicans.

Veneti complures dies reintegrandis copiis conſumpſerunt: neq; interea Germani iis in locis quicquam moverunt, quando clade non multo leviore acceptâ quàm

quàm illata, exercitu & ipſis reparando opus fuit. In Vicetinis tamen & Feltrinis Alpium jugis, atque in Benaci lacus regione, ea manu quam conficere per occaſiones poterant, utrique ſæpe congreſſi, cede facta, caſtellisq; aliquot vel captis vel incenſis, ſeſe invicem inferendis cladibus intentos paratosque tenuerunt. Arcum autem municipium, quod quidem abeſt tria millia paſſuũ à Benaci littore, magnis & obſeſſum antea & expugnatũ viribus, cum propterea, quòd ei bello cauſam dederat, inita de finibus altercatione cum vicinis ſibi in ora lacus populis, Sigiſmundoq; ad arma capienda incitato, tũ quod ejus oppidi principes Veneti hoſtes nominis exiſtimabantur, ſenatus incendendum & diruendum cenſuit.

Arcum municipium.

Burgius interea proditionis apud Decemviros accuſatus, quòd pontem ad Call anum, ut exercitum in fraudem conjiceret, dolo malo propuliſſet, atq; in vincula conjectus, Marci Beatiani ſenatus ſcribæ, qui ei bello cum legatis interfuerat, teſtimonio abſolutus eſt, ordinibusq; redditus.

Andreas Burgius proditionis accuſatus, & abſolutus.

Miſerat ante eos dies ad Sigiſmundum Innocentius Româ Paridem Epiſcopum Auximi, qui eum hortaretur, uti bello finem imponeret: non eſſe tempus, imminente regno Italiæ & Romanis rebus Turca, ut duo potentiſſimi ad illum repellendum populi leviſſimis de cauſis armis inter ſe decertarent, odiisq; mutuis conterrerentur: ipſo arbitro ſuarum cum Senatu Veneto diſcordiarum, ſi vellet, uteretur: ſe ei pro rerum æquitate non defuturum Is apud illum Legatus dies aliquot tractandis pacis conditionibus fuit. Venetias deinde cum mandatis eſt profectus: quibus à Senatu non probatis, re infectâ Romam rediit de menſe Septẽbri, cùm ante Idus Sextiles Severinas imperator inter-

Pontificis legatus de pace conciliãda miſſus ad Sigiſmundum.

iuſſet. Egerat illud idem etiã cum Senatu Veneto Pontifex per ſuum apud ipſos internuncium Nicolaum Francum Epiſcopum Tauriſanorum, qui civitatem & hortari & monere non deſtiterat: ſed nihilo minus irritus omnis eius conatus fuit, quoad feſſus belli diſpendio Sigiſmundus (alere enim exercitum non poterat) miſſis ſæpe inter eos legatis fœdus cum Venetis percuſſit Idibus Novembris. Fœderis conditiones fuerunt uti bello ablata, quæ antiquitus eorum, qui amiſiſſent fuerint, reſtituerentur: & negotiatoribus Venetis damna illata ſarcirentur: quæ ſupereſſent inter eos res, quibus de rebus non convenerat, de iis Innocentij iudicium eſſet. Is finis bello Rhetico fuit. Milites deinde in hyberna ſunt deducti, dimiſſusq; ob remp. ſegniter geſtam Iulius Camers. Roberti verò duo liberi, Caſpar atq; Antonius, in reip. militiã conſcripti, ſexcentis equitibus præficiuntur: centurionesq; aliquot, qui egregiam operam navaverant, donis militaribus aucti: quorum uni etiã dos filiæ numerata auri ternæ libræ. Erantq; iam Sebaſtianus Baduarius, Bernardus Bẽbus pater meus legati ad Innocentiũ profecti cùm aliis de cauſis, tum ut apud illũ de caſtellis Nomio & Juano captis à Veneto exercitu, de quibus erat lis, diſceptarẽt.

Fœderis conditiones & pacis leges.

His ita conſtitutis rebus, quòd exhilarata pacis nomine civitas iam etiã ante hoc bellum in omnem luxũ domeſticum ſeſe effuderat, inſequentis anni initio leges ſumptuariæ revocantur. Itaq; cœnis pavones, phaſianæ aves, lautioresq; epulæ, cubiculis ſtragulæ veſtes ex auro, argento, purpura interdicuntur: omnis ornatus muliebris decem auri libras excedere non permittitur: ampla delatoribus premia, ſervis inſuper libertas decreta. quanquã caverunt etiam Patres in Rhetici fervore belli, ne alea, néve ullo alio præter ludũ latrunculorum

[L]eges ſumptuariæ re[s]tutæ.

[Al]ea prohi[bi]t[a].

lorum cùm in urbe, tum per XXV. millia paſſuum extra urbis finis in pecunia luderetur, exceptis nuptiarum celebritatibus, & cauponis, & ea fori parte, quæ ad columnas eſt, atq; ipſa fori porticu: edictumq;, ne iis in locis luſio auri unciæ partem quintã excederet. Viarum etiam urbanorum anguſtiis proſpectum eſt, ſublatis tabernarũ pluteis, qui in vias prominebant: pontesq; lignei, quibus univerſæ propè urbis inſulæ aquis interfluentib. diſcretæ conjungebantur, ex lateribus & lapide Iſtrico publicè tota urbe fieri cœpti. Viæ ac pontes refecti.

Atq; inter hæc Joannes Bentivolus Bononienſis, eius oppidi princeps, viſendæ urbis & ſalutandorum patrũ cauſa Venetias venit: atq; à Senatu liberaliter acceptus, cum plures dies ea in re atq; ſtudio conſumpſiſſet, donatus civitate, ac jure comitiorum, domum rediit. Quo quidem tempore infans biceps Patavii natus eſt, vixitq; horas aliquot. Eum nos pueri ad urbẽ vidimus, cùm pro miraculo circumferretur. Eorum duorũ capitum utrunq; ſuo cum collo atq; cervicibus à ſummo ita pectore ſuſpendebatur, ut toti corpori eſſe par atq; proprium poſſet: utriq; ori eadẽ ſpecies inerat. Poſt eos dies regina Daciæ Româ domum rediens, Venetias & ipſa ſe contulit: acceptaq; regio apparatu, urbe inſpectâ, ſuburbiisq; perluſtratis, viæ ſe reddidit. Eo tempore Hieronymus Rhearius, qui Sixti Pont. Max. beneficio duorum in Flaminia oppidorum, Fori Livii, & Fori Cornelii, regnum obtinebat, ſuo in cubiculo à ſuis civibus trucidatus, atque in forum de feneſtra projectus, fœdum ſpectaculum populo præbuit, implicuitque inteſtinis exterisque bellis atque incendiis civitatem: quæ quidem incendia vix ægreq; nobilitatis interitus, & multorum hominum conſecuta cædes reſtinxerunt. Neq; multò poſt Galeotus Manfretus, Faventiam item

Infans biceps.

Reginæ Daciæ adventus.

Hieronymus Rhearius occiſus.

Galeotus Manfredus trucidatus.

obtinens, admiſſis noctu ab uxore ſicarijs, ſuo & ipſe in lectulo confoſſus, oppidum tumultu & ſeditionibus implevit. Hæc ſenatui nunciata, eum à rei maritimæ cura non averterunt.

Erat iam antea ſanè rumor, claſſem ingentem à Bajaſate Turcarum Rege comparatam, in mare Ægeum vela facturum. itaq; Franciſco Priolo claſſis præfecto deſignato mandarunt Patres, maturaret proficiſci: & quoniam exiſtimabant Bajaſetẽ eo maximè tempore mentem atq; animum ad Cyprum inſulam adjeciſſe, eò quo celerius poſſet contendere juſſerunt. Is menſe Aprili conſcendens, Corcyram, deinde unà cum Coſmo Paſcalico legato Methonem adnavigavit: quem ſubſecutus Nicolaus Capellus item legatus, auxit earum, quæ Methone erant, longarum naviũ numerum: quibus cum navibus præfectus (erant autem triremes vigintiquinq;, minora navigia longa plus minus decem) die quinto Cyprum attigit. Eâ intellectâ re, Turcarum claſſis omnis generis longarum navium, cùm à Cypro non longè abeſſet, mare Iſſicum prætervecta, ſine ullo uſu in Helleſpontum redijt.

Venetorum navalis apparatus

Auxerat Cypriam Patribus curam, quòd intelligebant Ferdinandũ Regem Neapolis in Federici filii ſui nuptias reginã pellectã, occupandæ inſulæ occaſionem quærere. Ea erat Catharina Venetiis oriunda è gente Corneliorum clara atq; illuſtri, quam Marcus Cornelius pater Jacobo Luſiniano regi Cyprio in matrimoniũ collocaverat, numerata regi pecuniâ dotis nomine auri ad libras mille. Eam rex brevi tempore profluvio ventris ſublatus prægnantẽ reliquit, ſcriptis tabulis, quibus illam regni hæredem naſcitura cum ſchole inſtituerat ſub Veneti Senatus tutela: quo à Senatu Corneliam, tanquã reip. filiam, publicâ interpoſitâ fide

Regina Cypria.

acceptã, uxorem duxerat. Itaq; poſt mortẽ patris natus filius anno vertente natali ſuo diẽ cùm obiiſſet, novaſq; res nonnulli eo in regno principes molirẽtur, claſſe ad inſulam celeriter miſſâ cum legatis, & Cornelio patre, qui reginæ aſſiderent, eos Senatus facilé tumultus compreſſit. Tranquillitate inſulæ reſtitutâ, mulier vidua autoritate reip. quindecim iam annos poſt viri mortem pacatè regnum obtinuerat, cùm per internuncios Ritium Marinum Neapolitanum, qui regi Cyprio perfamiliaris fuerat, & Triſtanum Cibeletum Cyprium, cui erat ſoror è reginæ famulis, Ferdinandus rex clàm eius, quas dixi, nuptias procurabat. Ii cùm à Rege miſſi in inſulam deſcendiſſent, à præfecto claſſis capti, atque in vincula conjecti ſunt, Venetiasq; transmiſſi: tametſi Triſtanus, qui propterea quòd poſt regis Cyprii mortẽ tumultu excitato Andream Corneliũ reginæ patruum interfecerat, exulq; factus fuerat, ſui pœnas ſceleris ſe perſoluturũ ſciebat, Adamante, quem in annulo geſtabat, per os in ſtomachum recepto, aqua inſuper, qua metalla dividit, epota, dum portaretur, interiit. Triſtanu[s] ipſum ne[cat] adamant[e]

Iis permoti rebus Decemviri (quanquã quidẽ non Ferdinandi modò artes, ſed Turcarum quoq; inſidias, incœptaq; timuerãt: neq; nihil etiã ab rege Syriæ propter vicinitatem metuebant) Georgio Cornelio reginæ fratri dant negotium, uti ſe ad ſororem conferat, eiq; perſuadeat, ut relictâ regni procuratione reip. ad urbẽ revertatur, atq; in patria malit, interq; ſuos, quod reliquum eſt vitæ, ſecurè atque tranquillè degere, quàm in remota ſuſpectaq; inſula alienigenis hominibus ſeſe vitamq; ſuam credere. Cornelius parvulo navigio, ut celerius iter faceret, parte itineris cõfectâ, brumalibus diebus in Cyprum tranſmiſit, & ſorori; quã ob cauſam

veniſſet, expoſuit. Novitate rei permota, recuſare illa, neque ſibi perſuaderi velle, uti regnum opulentum relinqueret, mulier regio victu, regiis honorib. aſſueta, quæq; ſciret, quam nullo præcipuo iure, quamq; pari è in rep. viveretur: ſatis eſſe dicere, ſi ſe mortua, ea inſula in reip. poteſtatẽ redigatur. Contrà Cornelius niti, rogareq;, ne pluris terram Cypriam, quam natale ſolũ, quamq; remp. faceret: caſus humanarum rerum eſſe incertos: fieri momento horæ poſſe, ut regno expellatur, tam potentibus regibus quaſi obſeſſa atque præcincta, ejus inſulæ dominationem affectantibus, quam plurimis etiam Cypriis principibus à fœmina ſeſe regi non obſcurè indignantibus. His eam caſibus & periculis una modò re atque conſilio pulcherrimè ire obviam poſſe, ſuum ſi regnum, quoniam liberis careat, reipub. fidei jam nunc vivens florensq; commiſerit. Dum inſidiarum & ſuſpicionum tempora non pleniſſima fuerunt, eam regno ſuo frui, non permiſiſſe ſolum remp. ſed etiam uti frueretur adjuviſſe: idq; ipſi jucundiſſimum accidiſſe. Nunc autem, cùm nihil à quoquam tuti ſit, cum omnibus à vicinis regibus, atque etiam à longinquis & magno ſejunctis atque ſeparatis mari omnes artes adhibeantur, & tanquam retia ei inſulæ tendantur, quibus capi & teneri poſſit: Senatum ad id deſcendiſſe, quod unum ſibi viſum eſſet omnium impendentium malorum & periculorum remedium: quorum ſi reliqua ipſa nihil timeret, num illud non perhorreſceret, quòd, niſi præſidio celerrimè comparato inſulam Senatus firmaviſſet, æſtate illam proxima Turcarum claſſis occupaviſſet, atque ipſam vel fugæ ſeſe dare coegiſſet, vel captam Byzantium duxiſſet? quod eam caſus aut offenſio aliqua compellere, turpiter uti faciat, poteſt; præſtare, id incredibili reip. gratia ſuiq;

Georgii Cornelii reginæ Cypriæ fratris oratio ſexanima.

via ſuiq; facti ſumma cum gloria celebritateq́; antevertiſſe. Occaſionem eſſe variam, multiplicem, ſubitã: non ſingula hoſtium conſilia provideri ſemper poſſe: non ſemper homines in tempore adeſſe: intimum Adriaci maris ſinum, Cypriaque littora multum terrarum, multa maria intereſſe. hæc illi cogitanda, hæc inprimis penſitanda eſſe. Quòd ſi nulla neceſſitas urgeat, quid eſſe tandem aptius atque commodius ad ejus famam nominis ſempiternam, quàm ſuæ illam patriæ regnum nobiliſſimum tradere, ut in annalibus referatur, Venetam remp. à ſua cive Cypri inſulæ opulẽtiſſimæ imperio auctam, atq; condecoratam fuiſſe? omni eam in regione nomen regium obtenturam. Si optio ipſius ſit, cum tot annos apud Cyprios vixerit, debere eam cupere ſuis etiam à civibus aliquando, ſuaque in patria ſe ſalutari atque conſpici: ſplendorem ſuum fratri, ſororib. propinquis, familiæ, demum ei urbi, in qua nata alitaq; ſit, communicare. Nullius unquam fœminæ, neq; etiam viri, tam gratum adventũ reip. fuiſſe, quàm ipſius futurum. Quod ſi Venetiæ abjectum aliquod oppidulum eſſet, locoque aſpero atque ignobili ſitum, eſſe tamen ejus pietatis, atque humani planè animi, qua in terra naſcens cœlum hauſerit, reviſere eam velle, ſeſeq; ſuis omnibus tanto pòſt tempore oſtendere: at cùm ea omnino urbs, omnes alias urbes, quas ſol aſpicit, propè excellere omnium hominum conſenſu prædicetur, atque ipſa in Italia omnium ſit ejus terræ urbium oportuniſſima, quidnam eſſe cauſæ poſſe, quamobrem à Senatu atque à repub. tanto pòſt tempore invitata, non ſe eò libentiſſimè conferat? Quòd regina ſit, quòd multos annos ſecurè atque feliciter regnarit, gratiam eſſe Senatui, à quo id acceperit, referendam: eam gratiam peſſime relatum iri,

Veneta respub. à q aucta & decorata

ſi Senatum, ſe vocantem, omnibusq́ honorib. proſequi cupientem, deſpexerit. Poſtremò, cum ipſe ei frater, ſit, atq; is frater, cui multum illa ſemper tribuerit: ſi hoc non impetret, non tam eam adduci non potuiſſe, ut reip. ſatisfaceret, quàm ſe noluiſſe, omnes homines exiſtimaturos: eoq́ ſe nomine magnam totius civitatis invidiam ſubiturum, liberisq́ relicturum. Itaq; flecti ſe ſineret, & cùm ſibi ipſa in præſentia conſuleret, tum in poſterum reſpiceret ad ſuos. Nihil eſſe laudabilius, quàm ſecundâ fortunâ moderatè uti, neque in ſummo ſemper gradu velle conſiſtere. Deos etiam immortales conſueviſſe, quibus ſe diu benevolos præſtiterunt, eos aliqua non jucunda re interdum probare, an ſe homines eſſe natos reminiſcantur: nullas eam preces poße illis gratiores adhibere, nullam potiorem victimam cædere, quam eorum voluntati atque numini ſeſe præſtò eſſe profiteri. Deorum autem voluntatem eam eſſe exiſtimare nos oportere, quæ patriæ ſit, optimeq́ conſtitutæ reipub.

Hæc Cornelius cum dixiſſet, homo apprimè eloquens, non doctrinâ ille quidem, aut ſapientiæ ſtudiis, ſed naturæ quadam vi liberali atq; munere, regina obortis jam lachrymis, ubi primum fari potuit, ſi tibi hoc ita frater videtur, & mihi (inquit) videtur: aut, ut videatur, meo animo imperabo: ſed magis à te patria regnum meum acceperit, quam à me. His dictis, conſtitutóque quid facto opus eſſet, anno inſequente jam inito, claſſis præfectus legatiq́ re divinâ factâ, in Famaguſtæ oppidi foro, regina inſpectante atque jubente, reipub. vexilla erexerunt, Cypriumq́ regnum in provinciam eſt redactum. Regina poſt hæc ſupellectili regia impoſita, Cornelio cum fratre naves longas cōſcendit, atq; ad portus Veneti anguſtias æſtate mediâ appulit

prium regnum in provinciam redactum.

appulit: exceptaq; ab Auguſtino Barbadico civitatis principe, & Patribus, qui ei obviam ierant, ad Nicolai fanum, quod eſt in portus littore, magna omnium ordinum, atque adeo omnium hominum in cymbis impoſitorum proſequentiumq; lætitia, ipſa vecta Bucentauro navi, media inter patres, matronasq; nobiliſſimas civitatis, urbem eſt ingreſſa, quod ante id tempus Venetarum fœminarum contigerat nulli: lætiſſimusq; is profectò dies civitati fuit. Aſulum ſubinde oppidum in Tauriſanis collibus ei à Decemviris dono datum, atque auri quinquaginta libræ in annos ſingulos conſtituta penſionis nomine: tum muneris in præſentia decem libræ. Regina Cypriæ ſplendidè excepta à Venetianis.

Superiore anno autem (ut ad eas res, quibus de rebus antè dicendum fuerat, revertamur) ne civitatem onerariarum navium numerus, proventusq; deficeret, Senatuſconſultum factum eſt, quæ in navibus exterarum nationum mercaturæ cauſa imponerentur, ea fiſco deberi, vino Cretico excepto: pro quo tamen portorii nomine Venetis magiſtratibus pares amphorarum numero auri ſemuncias mercatores ſolverent. tum quicumque navem magnam onerariam fabricandam inſtitueret, uti ei quæſtores de triginta auri libris commodarent, eodem Senatuſconſulto continebatur. Vectigal navibus impoſitum.

Poſt hæc cum Tremezeni rex, quod eſt oppidum Aphricæ, non longiſſimè à freti anguſtiis contra Hiſpaniam ſitum, à Senatu per legatos petiiſſet, uti civem Venetum eò mitteret, qui ſuis in oppidis tribus jus reip. hominibus diceret, Senatus cenſuit, quò regiæ poſtulationi ſatisfieret, uti magiſtratus crearetur, eoq; mitteretur, ad quem centeſima mercium omnium, quæ mercatis in oppidis venderentur, perveniret: eſtq; ad ea Tremezeni rex magiſtratum poſtulat à Venetis.

oppida omnium primus Aloiſius Pizamanus miſſus. Eodem tempore Senatus juſſu in Idri lacus ripa, loco alto atq; edito, quo in loco Anſo Brixiani agri vicus eſt, magni arx operis, crebræq; munitiones inſtitutæ, ac tertio confectæ anno, omnem illam oram tutiorem, ac celebratiorem reddiderunt. Eodem quoq; anno Decemviri legem tulerunt, ne apertè ſuffragia inirentur: qui ſecus feciſſet, ſuffragiorum jure, magiſtratibusq; annos duos careret. De Græcis item equitib. qui reip. militiam faciebant, lex eſt lata: qui eorum coloniæ nomine ad inſulam Zacynthum ire vellent, uti iis agri publicè darentur, in primisq; Theodoro Palæologo, ſi eo mittere aliquem ſuorum vellet, propter ejus ſummum in remp. ſtudium, ſummam fidem, ſingularemq; conſtantiam.

Arx in Idri lacus ripa condita.

Lex de ſuffragiis.

Lex de Græcis equitib.

Regis etiam Roxolanorum legatio cum precioſarum pellium muneribus ad Senatum venit, petiitq;, ut ad ipſorum littora reip. onerariæ naves longæ ad mercaturam exercendam mitterentur. Ea de re, propter longinquitatem itineris, navigationisq; tædium atq; pericula, quòd Mœotis erat palus emetiẽda, nihil eſt impetratum. Legati, qui duo erant fratres, honorificè accepti, veſte uterq; aureâ, & auri libra publicè donati, Romam profecti ſunt.

Legatio regis Roxolanorum.

Inſequente verò anno, de quo paulò antè dicere incepimus, Franciſcus Gonzaga, qui Mantuæ regnum à majorib. traditum obtinebat, in reip. militiam conſcriptus eſt: eiq; Senatuſconſultum eſt miſſum, quo ex Senatuſconſulto equitibus cataphractis trecentis, ſagittariis qui equo uterentur, quadringentis, militibus ducentis & quinquaginta præeſſet. Cùm autem Matthias Pannoniæ rex, homo rei militaris ſcientia atq; gloria clarus, bellum Federico Imperatori duobus exercitibus intuliſſet, uno in Carnos, altero in Liburno-

Franciſcus Gonzaga.

Bellum inter Matthiam Pannoniæ regem & Federicum Imperatorem.

rum

rum fines immiſſo: Senatus vicinitate belli adductus, per Antonium Bolduum, Dominicum Bolanum legatos, illum ad Federicum, hunc ad Matthiam miſſos, eorum regum animos jam exulceratos leniit: itaq; induciæ inter eos dictæ. Earum induciarum tempore, ſolutus belli occupationib. Federicus Tridentum venit, omnem illum Italiæ tractum, qui à lacu Benaco ad Aquileiam ſecundum Alpes eſt, ſi per Venetos liceat, animi cauſa perluſtraturus. Eâ intellectâ re Senatus Hieronymum Barbarum, Dominicum Grimanum, qui poſtea Cardinalis fuit, Paulum Triviſanum, Hieronymum Leonem legatos ad eum miſit, qui ei venienti obviam Roveretum profecti ſunt, reiq; pub. nomine illum ſalutatum exceperunt: eaq; poſtea legatio, quoad is in Italia fuit, ei praſtò omnibus in reip. locis fuit, atq; uti pro copia locorum quammaximi ei honores haberentur, ſtudium & diligentiam adhibuit. Federicus Benacum primum inviſens, omniaq; littora biremi circumvectus, ejus præſertim ora quæ ad meridiem vergit, aſpectu atq; fragantia, quod eſt pomi Medici plena, mirificè exhilaratus, tum aqua perlucidiſſima amœnitate oblectatus, piſcationibusq; delectatus eſt. Capitur eo in lacu propè medio, quaq; altiſſima eſt aqua, piſcis clarus Carpio ab incolis dictus, pedis plerunq; longitudine: qui omnino piſcis alibi non capitur: eum piſcem capere atq; cognoſcere Federico voluptati fuit. Veronam deinde, tum Vicentiam, Baſſianum, Tauriſum, Cornelianum, Forum Julii, Aquileiam, portumq; Naonis, qui locus in ipſius ditione eſt, lento itinere pervenit. E Naonis verò portu tres legatos ad Senatum miſit actum gratias, quòd per ejus loca tam liberaliter, tantisq; honoribus ſuſceptus fuiſſet, tamq; benevolam in ſeſe civitatis voluntatem cognoviſſet. Ab Aquileiæ finibus ſuum in regnum conceſſit.

Federici per. in Ita[liam] profectio.

Benacus [la]cus.

Carpio i[n la]cu Bena[co].

Ea-

oppida omnium primus Aloiſius Pizamanus miſſus. Eodem tempore Senatus juſſu in Idri lacus ripa, loco alto atq; edito, quo in loco Anſo Brixiani agri vicus eſt, magni arx operis, crebræq; munitiones inſtitutæ, ac tertio confectæ anno, omnem illam oram tutiorem, ac celebratiorem reddiderunt. Eodem quoq; anno Decemviri legem tulerunt, ne apertè ſuffragia inirentur: qui ſecus feciſſet, ſuffragiorum jure, magiſtratibusq; annos duos careret. De Græcis item equitib. qui reip. militiam faciebant, lex eſt lata: qui eorum coloniæ nomine ad inſulam Zacynthum ire vellent, uti iis agri publicè darentur, in primisq; Theodoro Palæologo, ſi eo mittere aliquem ſuorum vellet, propter ejus ſummum in remp. ſtudium, ſummam fidem, ſingularemq; conſtantiam.

Arx in Idri lacus ripa condita.

Lex de ſuffragiis.

Lex de Græcis equitib.

Regis etiam Roxolanorum legatio cum precioſarum pellium muneribus ad Senatum venit, petiitq;, ut ad ipſorum littora reip. onerariæ naves longæ ad mercaturam exercendam mitterentur. Ea de re, propter longinquitatem itineris, navigationisq; tædium atq; pericula, quòd Mœotis erat palus emetiẽda, nihil eſt impetratum. Legati, qui duo erant fratres, honorificè accepti, veſte uterq; aureâ, & auri libra publicè donati, Romam profecti ſunt.

Legatio regis Roxolanorum.

Inſequente verò anno, de quo paulò antè dicere incepimus, Franciſcus Gonzaga, qui Mantuæ regnum à majorib. traditum obtinebat, in reip. militiam conſcriptus eſt: eiq; Senatuſconſultum eſt miſſum, quo ex Senatuſconſulto equitibus cataphractis trecentis, ſagittariis qui equo uterentur, quadringentis, militibus ducentis & quinquaginta præeſſet. Cùm autem Matthias Pannoniæ rex, homo rei militaris ſcientia atq; gloria clarus, bellum Federico Imperatori duobus exercitibus intuliſſet, uno in Carnos, altero in Liburnorum

Franciſcus Gonzaga.

Bellum inter Matthiam Pannoniæ regem & Federicum Imperatorem.

rum

rum fines immiſſo: Senatus vicinitate belli adductus, per Antonium Bolduum, Dominicum Bolanum legatos, illum ad Federicum, hunc ad Matthiam miſſos, eorum regum animos jam exulceratos leniit: itaq; induciæ inter eos dictæ. Earum induciarum tempore, ſolutus belli occupationib. Federicus Tridentum venit, omnem illum Italiæ tractum, qui à lacu Benaco ad Aquileiam ſecundum Alpes eſt, ſi per Venetos liceat, animi cauſa perluſtraturus. Eâ intellectâ re Senatus Hieronymum Barbarum, Dominicum Grimanum, qui poſtea Cardinalis fuit, Paulum Triviſanum, Hieronymum Leonem legatos ad eum miſit, qui ei venienti obviam Roveretum profecti ſunt, reiq; pub. nomine illum ſalutatum exceperunt: eaq; poſtea legatio, quoad is in Italia fuit, ei præſtò omnibus in reip. locis fuit, atq; uti pro copia locorum quammaximi ei honores haberentur, ſtudium & diligentiam adhibuit. Federicus Benacum primum inviſens, omniaq; littora biremi circumvectus, ejus præſertim ora quæ ad meridiem vergit, aſpectu atq; fragantia, quod eſt pomi Medici plena, mirificè exhilaratus, tum aqua perlucidiſſima amœnitate oblectatus, piſcationibusq; delectatus eſt. Capitur eo in lacu propè medio, quaq; altiſſima eſt aqua, piſcis clarus Carpio ab incolis dictus, pedis plerunq; longitudine: qui omnino piſcis alibi non capitur: eum piſcem capere atq; cognoſcere Federico voluptati fuit. Veronam deinde, tum Vicentiam, Baſſianum, Tauriſum, Cornelianum, Forum Julii, Aquileiam, portumq; Naonis, qui locus in ipſius ditione eſt, lento itinere pervenit. E Naonis verò portu tres legatos ad Senatum miſit actum gratias, quòd per ejus loca tam liberaliter, tantisq; honoribus ſuſceptus fuiſſet, tamq; benevolam in ſeſe civitatis voluntatem cognoviſſet. Ab Aquileiæ finibus ſuum in regnum conceſſit. Ea-

Federici I per. in Italiam profectio.

Benacus lacus.

Carpio in lacu Benac

Lex pro infantibus vulgo quæſitis.

Eodem tempore ut infantibus vulgò quæſitis, qui publicè alebantur, quorumq; magnopere numerus excreverat, largius uberiusq; eſſet, in Senatu lex eſt perlata, ut navalium urbanorum magiſtratus in annos ſingulos tritici molita ſeſtaria, quæ appellant, ducenta, vini amphoras duodecim eorum curatoribus darent: iisq; rebus ex reip. horreis ſylvæ cæſæ ad ignem domeſticum carros ducentos eorum præfecti adderent. Terruit non multò pòſt civitatem, quòd ad diem tertium Iduum Sextilis duæ turres omnium, quæ in urbe eſſent, maximæ atq; altiſſimæ noctu de cœlo tactæ conflagraverunt, culminibus incendio latè ſpectabili abſumptis: una, quæ in foro eſt, cujus erat culmen inauratum, altera quæ eſt media in urbe ad Franciſci. Senatus poſt hæc legibus aliquot promulgandis operam dedit, quæ leges ad portoria urbis conſervanda pertinerent. Etiam in Mariæ clarum miraculis, unde ei nomen eſt, fanum exædificatum jam eo luculentiore opere, quo ipſum anguſtius eſt, ut ejus artificii elegantia & ſumptus aliorum templorum magnitudinem exæquarent, extremo anni die virgines inductæ ſunt. Anno inſequente, quod in urbe ſævire peſtilentia cœperat, triumviros ſananda civitate Senatus creavit: iisq; poſtea magiſtratus nunquam eſt creare deſitus.

Turres fulmine tactæ.

Lex de portoriis conſervandis.

Paros inſula à Venetis defenſa.

Eo anno cùm increbuiſſet rumor, Bajaſetis regis claſſem non multarum navium in Aegæum provehi, ut Nicolaum Sumaripam è Paro inſula, quam obtinebat, expelleret, eaq; potiretur: Nicolaus Capellus legatus cum triremibus quatuor Zacynthum contendit, ei præſidio, ſi opus eſſet, futurus. Sumaripa ubi adeſſe legatum cognovit, inſigne Venetum ſuſtulit, ſeſeq; reipub. addixit. Neq; multò poſt Joannis Cernoichius, cujus erat magnum in Illyrico nomen, magna autoritas,

lega-

legatos ad Senatum miſit, cupere ſeſe, ut Georgius filius ſuus Antonii Erici ſenatoris filiam in matrimonium duceret: petere ut ſibi id facere Senatus voluntate liceret. Ea de re conſultus Senatus cenſuit, uti nuptiæ fierent. Erat eo tempore Antonius reip. nomine Ferrariæ magiſtratus, qui Prodominus appellabatur: itaq; factâ poteſtate ad urbem venit, Georgio filiam ſpondet. Ea dum per legatos in Illyricum traducitur, pater moriens filio regnum tradit: ita nuptiæ inter lachrymas & gratulationem concelebratæ, clariorem exitum habuerunt. Guidus Mariæ Rubeus paulò pòſt Venetiis moritur magno totius civitatis dolore: funus ei publicè atq; magnificè factum, laudatusq; à Sabellico eſt. Ejus ſtipendium, equitumq; numerus, duobus ejus liberis æquis partibus diſtributus. Eodem anno tametſi pacata neque ullo bello implicata eſſet civitas, rei militaris tamen ſtudium non neglexit. Invaluerat jam in bellis conſuetudo, invento Germanorum nobis tradita, ut milites fiſtulis ferreis uterentur: quibus fiſtulis glandes plumbeas magna vi ignis impetu mitterent, atq; hoſtem è longinquo vulnerarent. Eæ erant fiſtulæ ad formam atq; imaginem eorum tormentorum, quibus muri oppidorum dejiciuntur, niſi quòd illa ex ære fuſili fiunt, maximiq; ſæpe ſunt ponderis, ut carris ſolidiſſimis ferratisq; ac magno jumentorum numero egeant, quibus ſuſtineri atq; regi poſſint. Fiſtulæ è ferro ſunt, geſtanturq; ſingulis ab militibus ſingulæ ligneis alligatæ armamentis, per quæ capiuntur, & pulvere ad ignem celeriter comprehendendum idoneo inſarciuntur, & glande immiſſa humeris ſublatæ in hoſtem convertuntur. Eo telo qui uti ſcirent, ut reipubl. ſuppeterent, peritiſſimos ejus rei homines undiq; conquiſitos accerſitosq;, Decemviri ſuas ad urbes miſerunt,

Guidi Mariæ Rubei obitus.

Sclopetum uſus Venetiis cognitus.

runt, qui juventutē inſtituerent: atq; ut agreſtes maximè homines id armorum genus docerentur, ſingulis in vicis pagisq; uti duo puberes ei artificio aſſuefierent, edixerunt: atq; iis omnium onerum immunitatem conceſſerunt, quò ſtudioſiores & diligentiores unum ad id munus obeundum reliquis liberati oneribus ac tributis fierent: eosq; puberes die dicta ad ſuum quoſq; oppidum quotannis ſigno glande feriendo convenire voluerunt: qui viciſſet, ejus toti pago aut caſtello vacationem eſſe munerum annuam, eo excepto munere, quo ad Medoaci fluminis derivationem tenebantur, imperaverunt. Inter hæc cum antea fures domeſtici lege antiquitus inſtituta pœna multo leviore plecterentur, quā ii, qui eadem domum non incolerent: qua ex re fiebat, uti aucta ſervorum & inquilinorum audacia, omnib. plenè in dominib. furta exercerentur, majoribus in comitiis menſe Sextili lex eſt perlata, qua lege eadem eſſet in ſervos reliquoſq; fures contubernales pœna conſtituta, idem jus, qua pœna quoq; jure in alienos exteroſq; fures animadvertere civitatis magiſtratus conſueverant.

[L]ax in fures [d]omeſticos.

At ea quæ ſubſecuta eſt hyeme, tantus tamq; perpetuus nivium rigor fuit, ut omnia urbis æſtuaria cōgelaverint: neq; pedib. modò, ſed in equis etiam homines ex agris ad extremum urbis marginem commeatibus importandis ſine periculo ventitarint: magiſtratuſq; Meſtrinus ad Secundi fanū, quod eſt in mediis ad urbē vadis, curru pervenerit. quib. quidem dieb. etiā in media latiſſimaq; urbis via, per quā unam naves onerariæ magnæ permeant, conſtricto glacie mari, niveq; ſuperaddita, admiſſis per ludi ſpeciem equis, Græci haſtati equites cōcurrerūt. Vini, ficus, oleæ anni aliquot intra Alpes, Atheſimq; atq; Padū flumina exuſtis ſuper

[F]rigus in[ge]ns

terram arboribus, proventum anguſtiorem habuerũt.

Vere inſequente Innocentius Pont. Max. per ſuos internũcios ejuſmodi ſententiã Tridenti pronunciavit: Quòd Veneti à Sigiſmundo laceſſiti bello Rhetico ſe defendiſſent, impenſaſq; magnas eo in bello feciſſent, Nomiũ & Ivanum caſtella jure ab iis capta atq; retentà ſibi videri, à Senatu tamẽ petiit, vellet ea ipſa Sigiſmũdo ultrò reddere: id ſe propterea cupere oſtendẽs, ne pax inter ipſos inita, ea de cauſa violaretur. Cujus autoritate moti patres præſidiis abductis Nomium & Ivanum Sigiſmundo reſtituerunt. Innocent. Pontif ſententia de bello Rhetico lata.

Obiit per eos dies mortẽ Romæ Marcus Barbus Pauli Secũdi Põt. Max fratris filius è Cardinalium collegio, vir & doctrina, & probitate, & ſanctitate vitæ, & Romanorũ civium gratia egregiè inſignis: quiq; comitiis Pontificalib. Sixti morte habitis, parum abfuit quin à collegio ſummum locũ adipiſceretur. Eo mortuo Innocentius Patriarchatum (ſic enim appellant) Aquilejenſium, quem is multos annos obtinuerat, Hermolao Barbaro legato apud ſe Veneto attribuit quod ubi civitas intellexit, tametſi Hermolaus ad Senatũ ſcripſerat, coactum ſe à Pontifice veſtem ſenatoriã mutaviſſe: quoniam tamen ſacerdotiis cooptari cives Veneti, qui legati Romæ eſſent, lege prohibebantur, graviter tulit auſum illum contra leges patrias facere. Auxit ejus rei magnopere invidiam, quòd antea ex Hermolai literis, quas ad Senatũ de Barbi morte dederat, more inſtitutoq; majorũ comitiis ſenatoriis præjudiciũ patres fecerant, cujus ipſi civis nomen ad id adipiſcendum ſacerdotium Innocentio cõmendarẽt: itaq; deceptos in eo ſeſe ac propè deluſos querebantur. Erat omnino Hermolai, propter ejus ſummam in literarum atque optimarum artium ſtudiis præſtantiam magnum apud Marcus Barbus Cardin. Lex Veneta de veſte Senatoria non facile mutanda.

exteras nationes nomen, apud ſuos quidem certè maximum: nam ad doctrinæ ſingularem opinionem, etiam vitæ perpetuam innocētiam adjunxerat: ſimul is multum patris opibus, & gratia, qui ſummo proximum in civitate magiſtratum gerebat, multum clientelis, neceſſitudinibus propinquitatibusq́; pollebat: quibus tamen in rebus omnibus ſatis ſibi præſidii non habuit, cum pluris à patribus una legum charitas majeſtasq́;, quàm ullorum civium omnibus aucta nominibus dignitas atq; claritas, fieret. Decemviri enim literas ad eum ſeverè ſcriptas dederunt, morâ omni excuſationeq́; ſublata, ſacerdotium repudiaret: id ſi non faceret, patrem magiſtratu remoturos, & bona ejus publicaturos præ ſe tulerunt. At pater, perſpectâ civitatis voluntate, omnibus tentatis rebus, cum jam eam flecti & leniri poſſe diffideret, ægritudine animi eſt mortuus. Filius non multò poſt Romæ, editis Plinianis caſtigationibus immenſi propè laboris opere, privatus plebeio morbo periit. eum vitæ finem Hermolaus habuit, omnium ex ſua civitate, qui ante illum nati eſſent Latinorum & Græcorum literis planè doctiſſimus.

Hermolai obitus.

Eo tempore ab Hieronymo Marcello literæ Byzantio venerunt: erat is Venetus eo in oppido vetere conſuetudine magiſtratus: quibus literis Marcellus Senatum certiorem faciebat, ſibi ab rege imperatum ſtatim Byzantio diſcederet: ejus rei cauſam fuiſſe, quòd rex diceret Marcellum ſuis de rebus & conſiliis ad Senatū ſcripſiſſe: velle ſe, atq; decreviſſe, poſthac ſuo in oppido ei magiſtratui locum non eſſe: fœdere tamen, quod cum Venetis haberet, uti antea tenebatur, ſeſe teneri. His de cauſis Senatus ad regem Dominicum Triviſanum legavit, qui primâ ad navigandum idoneâ tempeſtate proficiſceretur. neq; multò poſt, anno inſequente vix i-

Venetus magiſtratus Byzantio pellitur.

nito

nito, regis legatus ad Senatum venit, expoſuitq; Patribus, quas ob cauſas Bajaſetes magiſtratum eorum Byzantio removiſſet: erant autem ferè illæ ipſæ, de quibus ad Senatum Marcellus perſcripſerat: adjunxitq; illud, idem etiam omnibus aliarum nationum magiſtratibus fuiſſe denunciatum, quod Rex Marcello imperaviſſet.

Iisdem diebus antequam menſis Januarius deſineret, ornandi eos cives causâ, qui pro patria mortem oppetiſſent, Senatus decrevit, uti Damiani Mauri ejus claſſis præfecti, quæ prior bello Ferrarienſi Padum flumen eſt ingreſſa, hoſtium caſtellis aliquot in ripa fluminis vi captis, bellicis ex laboribus mortui, duabus filiis dotis nomine quadraginta auri libræ ex publica pecunia darentur: ſacerdotii autem nomine, ſi ei vitæ ſe dederent, ſenæ libræ.

Civium pro patria morientum præmia.

Poſt dies paucos, cum eſſet nunciatum Bajaſetem regem claſſem & exercitum parare, Senatuſconſultum eſt factum, uti ſexdecim triremes naves, alteraq; navis oneraria magna reip. quæ ad anchoras erat deligata, confeſtim ornarentur: altera quæ aquam non tetigerat, deduceretur, atq; inſtrueretur. Sed eo tamen anno eis navibus reſp. non eſt uſa claſſis exercitusq; comparatione à Bajaſete penitus intermiſſâ. Neq; multo poſt majorum comitiorum lege, quam Lucas Piſanus conſiliarius tulit, quadragintavirale judicium tertium duobus prioribus eſt additum. nam ſunt in urbe magiſtratus duo, quos appellare in civilibus actionibus licet: unum ab judicibus urbanis, alterum ab iis qui publicè in oppida atq; provincias ad jus dicendum mittuntur. Is tamen ipſi per ſe magiſtratus nihil ſtatuunt, niſi de minimis quibuſdam reb: ſed ante eum diem ad alterum tantummodo eorum duorum judiciorũ qua-

Claſſis Venet. apparatus.

Quadragintavirale judicium.

dragintaviralium, quæ antiquitùs ſunt inſtituta, res ab aliis judicatas deducebant: illi ſententias ferebant, quib. aut probarent, quæ deducebantur, aut reſcinderent: eas ratas haberi oportebat. Alterum judicium vitæ necisq; habet poteſtatem aliusq; ad eos judices magiſtratus cauſas defert. Illud igitur judicium quadraginta virûm ex duob. apud quos ex provocationibus, quæ ad duos illos magiſtratus fiebant, diſceptabatur, cùm actionum & cauſarum multitudini nõ ſufficeret, tertium ſimile ita eſt inſtitutum, ut veteri illi alteri ab urbanis judicibus, huic recẽti & novo ab exteris interpoſitæ judicib. appellationes proponerentur. ea re provocantium querelis aditus, & juris perſecutio duplo facilior & explicatior eſt facta.

ex de ſuffragiis feren

Aliam etiam magnopere utilem civitati legem majoribus comitiis Antonius Tronus conſiliarius paucis poſt menſibus tulit: qua lege ferẽdorum ſuffragiorũ nimiã creandis magiſtratib. licentiam, quæ ferri jam nõ poterat, facilè ſuſtulit. Porrò ante id tempus ſuffragiorum ferẽdorum ratio erat ejuſmodi. Loculi lignei tornatiles pedis altitudine bini civib. per ſubſellia conſedentibus, alter praſinus, albus alter afferebantur. Eorũ locorum ſuperiore parte detecta, patulaq;, uti manus inferri poſſet, media in anguſtum atq; arctum pars contrahebatur eo uſq;, ut uni modò ſuffragio viam interius daret, extrinſecus ad circumferendum captu multo eſſet etiam habilior. Infima erat pars plurimorũ ſuffragiorum capax: eaq; detrahi, atq; reponi poterat. detrahebatur autem numerandorum ſuffragiorũ cauſa. In eorum loculorum utrum quiſq; vellet ſuffragium inferebat. Id erat glandula parvi pomi ceraſi magnitudine, ex tela facta, non quidem ſolidè compacta atq; firmiter, ſed conſulta leviter, quòd in quem cecidiſſet

ffragia iomodo rebantur.

loculum

loculum glans, ſentiri poſſe nolebant. Itaq; pugno etiam clauſo manum lege in utrumq; loculum demittebant, ut ea quoq; re cognoſci non poſſet, quo in loculo ſuffragium eſſet relictum. Nam quæ album in loculum glandulæ cecidiſſent, eæ cãdidato favebãt: quæ in praſinum eſſent conjectæ, iis glãdulis candidati repellebãtur. Hæc cum ita eſſent antiquitus cõſtituta, ambitio, cui plane locus omnib. in rebuſq. ſemper fuit, eò licentiæ creverat, ut qui ſuorũ aliquem creari magiſtratũ volebat, & ipſe ſummis prehenſam digitis glandulam albũ in loculũ palàm projiceret, & qui ei proximi erant, idẽ uti facerent, poſtularet, illi candidatorum veriti invidiam, non ſuo plerunq; judicio, ſed ad gratiam ſuffragium apertè ferebant: eâ re fiebat, ut indigni ſæpe homines, propterea quòd plus aut opibus, aut propinquitatib. aut omnino clientelis valuiſſent, benè de rep. meritis optimiſq; civib. anteferrẽtur, magiſtratuſq; adipiſcerentur, boni rejecti ac repulſi jacerent. Eam ad perniciem atq; malum cum plures latæ leges nihil profuiſſent, uti è civitate tolleretur, una omnino Antonii legislatio ſaluti atq; decori civib. fuit. Nã qui bini ad eã diem loculi patuli atq; aperti, binos erant per miniſtros publicè circumferri ſoliti, eos & à ſuperiore tectos parte & unà conjunctos, inter ſeq; continentes fieri ſtatuit oportere: iiſq; ambob. ſic connexis & conglutinatis, unum tantummodo in ſuperiori parte laterorſum os dedit, eiq; ori tubũ prominentẽ circumduxit ſemipalmæ ſpatio, ad interiores loculorum aditus obtegendos: quẽ per tubũ rectũ utrunq; ad loculorũ manus inferri aptè poſſet. rurſus eorũ loculorũ prior, tuboq; proximus is collocabatur, cujus loculi glandulæ cãdidatos rejiciebãt. Id ea cauſa excogitaverat Antonius, ut ſi quis aliter atq; ipſi liberet, ſuffragio ferendo cuipiam favere coge-

retur, is, dum manum per tubi os ad poſteriorem loculum protenderet, quòd is, eſſet loculus cujus ſuffragia magiſtratum crearent, apertis clam digitis in anteriore ſineret loculo glandulam decidere. Ita cives unum ſimulando, alterum diſſimulando, illudre, quod cuiq; eſſet prius, audacter efficerent, neq; deprehendi aut cognoſci poſſet quid feciſſent. Eâ lege poſt id tempus civitas majoribus in comitiis, atq; in ſenatu, & Decemvirûm collegio creandis magiſtratibus ſemper eſt uſa: liberumq; illi judicium à gratia atq; invidia ſemper fuit. tametſi capitalibus, cæterisq; omnib. in judiciis, uti, ſi cui non liqueret, is eò deferri poſſet, tertium etiam loculum adhibuerunt, eumq; ſejunctum à duobus atque ſeparatum eſſe voluerunt.

Ambitus civium quorundam malorum repreſſus.

Neq; verò minus Decemviri ante anni exitum alia ex parte ſurgentem malorum civium ambitum ſevero judicio repreſſerunt. Erat in quadraginta viris rerum capitalium judicibus, qui omnes in Senatu adhibentur, Gabriel Bonus, eorumq; magiſtrum gerebat. creantur autem ſemel à collegio magiſtri numero omnes duodecim. Eorum magiſtrorum tres bimeſtre tempus apud Principem omnibus rebus præſunt: habentq; cùm in ſenatu, tum verò etiam majorib. in comitiis ferendi leges poteſtatem. Poſt eos tres, item alii ex eodem numero, tres eodem loci tantundem temporis præficiuntur, uſq; eò, quoad octo menſes abeunt, quod eſt ejus collegii temporis univerſum ſpatium. Eo cùm eſſet in magiſtratu Gabriel Franciſco Falerio autore, Principi & reliquis ex ejus collegio patribus legem à ſe ſcriptam propoſuit, qua lege civibus omnibus, qui re familiari anguſta uterentur, quadraginta annos natis, auri libra ſingulatim ex publica pecunia quotannis daretur, qua ſe ſtipe honeſtius, liberosq; ſuos alerent: qui intra eos annos

Lex de ſtipe ex ærario civibus quadragenariis danda, abrogatur.

nati

nati eſſent, annum autem vigeſimum quintum excéderent, ii ſemilibram eodem nomine acciperent. Eam ipſe legem ferre ad Senatum majoraq́; comitia ſtatuerat: itaq́; ut conſultis Patribus ferretur (id enim fieri àliter non poterat) eis tradiderat legendam. Patres ubi legem inſpexerunt, quæ morem improbi exempli in remp. induceret, ut unus temerè civis tantum pecuniæ publicæ cæteris civibus elargiretur: idq́; nulla alia de cauſa eum & Falerium eſſe aggreſſos animadverterēt, niſi uti civium gratiam ad magiſtratus adipiſcendos aucuparentur. Principi negotium dederunt, ut utroq́; ad ſe vocato, eos moneret, ne quod amplius ea de lege verbum facerent. Illi cùm dies aliquot ſiluiſſent, multorum autem civium, quorum vitæ lex erat opportuniſſima, vocibus increparentur, ſuam ipſorum dignitatem ab eis negligi: legem ferrent, ſeſe quos vellent magiſtratus adepturos principesq́; civitatis eveſtigiò futuros: ut ſi quid ejus facere poſſent, experirentur, curā & ſtudium adhibuerunt. Eâ re ad collegium delatâ, Decemviri Gabriel Bonum, & Franciſcum Falerium ſtatim comprehenſos, atq́; in vincula conjectos, in Cyprum inſulam deportandos curaverunt, pœnâ capitis adjectâ, ab oppido Nicoſienſium ullo tempore ſi emigraviſſent. Binos autem ſcribas fiſci reip. quibus illi uſi fuerant ejus legis conſultoribus, & tanquam adminiſtris, in Cretam inſulam exulatum miſerunt, eadem eis pœna propoſita ab Rhytymna Cretæ oppido diffugientibus. Atq́; hoc omnino Decemviri gravioris animadverſionis eſſe judicium voluerunt, non tam quidem ut de iis ſupplicium ſumerent, qui legem, tametſi perniicioſam, neque dum tamen ad Senatum tulerant poterantq́; per ſe ab ea re deſiſtere, quàm ut reliqui etiam cives ab ejuſmodi quicquam in poſterum cogitandi cō-

ſilio, ſimilis timore pœna duorum civium exemplo abſterrerentur.

Laurent. Medic. obitus.

Ejuſdem anni verè Laurentius Medices Florentinus, excellenti vir ingenio, qui principatum in ſua civitate obtinebat, vita functus eſt. æſtate media Innocentius Ille tres reliquit liberos, qui omnes brevi tempore & principatu & civitate ejecti, exulatum abierunt. Hujus locum Alexander Borgia Valentinus, opibus & largitione nixus tenuit: atque hoc planè tempore civitas propè quievit.

Alexander Borgia.

Inſequenti autem jam in ver progreſſo anno: ut firmatis inter ſe trium maximarum Italiæ civitatum rebus tempora etiam pacatiora fierent, ab Alexandro Pont. Max. & Venetis, & Ioanne Galeatio adoleſcente regnum in Mediolanenſibus obtinente, autore Ludovico patruo, qui civitati ejus nomine praeerat, fœdus in XXV. annos percuſſum, atque uno eodemque die ab ſingulis concelebratum eſt: quo quiſque fœdere ad reliquorum ſociorum ditiones defendendas, hoſteſque propulſandos teneretur. Et quòd erat ea tempeſtate Romæ Giemes Sultanus, Bajaſetis regis frater, homo magni inter ſuos nominis, qui ab eo armis regno pulſus Rhodum confugerat: Rhodii, ne bellum in ſe converterent, eum ad regem Galliæ, rex ad Innocentium rogatu ejus miſerat: itaque is ab Alexandro adhibitis cuſtodibus aſſervabatur, cùm ne fratri revocare bellum poſſet: cujus rei cauſa quadringenta ab eo auri libra quotannis Pontifici dependebantur, Romamque mittebantur: tum ut eo nomine Bajaſetem à bello Chriſtianis inferendo abſterreret. Eſt in fœdere additum, ut ſi Veneti armis à Bajaſeta ceſſerentur, Alexander eis Giemem traderet, cujus autoritate atque gratia contra illum uti poſſent. Ei fœderi Hercules Ateſtinus Dux princepſque Ferrarienſium,

Fœdus Venet. cum duce Mediolanenſium.

Giemes Sultanus Romæ cuſtoditur.

um, Ludovico ſuadente. paucis poſt dieb. ſe adjunxit.

His confectis rebus, cùm propè omnia ſpectare ad quietem viderentur, Leonora Ferdinandi regis Neap. filia, Herculis Ateſtini uxor cum duabus filiis. altera Franciſci Gonzagæ uxore atq; Alfonſo cum filio, & ejus uxore Anna Joannis Galeatii ſorore, conſcenſis ad Padi ripam navibus ſecundo flumine in æſtuaria, Venetiasq; ſe contulit, ut urbem læto illo tempore inviſerent: quibus quidem fœminis uti quàm ampliſſimi honores haberentur, Senatus decrevit: itaq; & obviam eis publicè itum in Bucentauro navi, qua in navi à magna Senatus parte, atq; à matronis centum triginta, tota penè civitate circunfuſa, atq; adnavigante, ſunt exceptæ: & per eos dies, quos in urbe confecerunt, nullum eis genus publicæ voluptatis aut liberalitatis defuit: nam & choreæ electiſſimarum fœminarum à principum liberis in comitio celebratæ ſunt, & bellaria magni & operoſi ſumptus data, & ludi tota urbe, certaminaq; multifariam edita, quibus ex omnibus unum novum civitati fuit, ut complures cymbæ, quibus in ſingulis quatuor fœminæ remigarent, curſu propoſitis præmiis contenderent. quo in certamine propè mira res accidit: quæ à civitate animadverſa, diei ſpectaculiq; lætitiam & hilaritatem conduplicavit: ut quemadmodum Leonora duabus cum filiis & nuru aderat, quarum cauſa ea fiebant, ita cymba, qua in cymba mater cum duabus filiis ac nuru remos impellebat, vicerit.

Leonora [re]gis Neap[oli]tan. filia

Bucentaurus Vene[to]rum.

Navale c[er]tamen fo[e]minarum

PETRI BEMBI RERUM VENETARUM HISTORIÆ LIB. II.

Epitome.

NEapolitani belli, à Carolo VIII. Galliæ rege geſti, initium & cauſſæ. Aquarum maxima in Gallia citeriore inundatio. Iudicia quædam Venetis facta. Caroli ad Venetos legatio. Naxi in reipubl. Venetæ fidem accepti. Ferdinandi ſenioris Neapolitani regis obitus. Inter Alphonſum Neapolitanum regem & Alexan. Pont. colloquium & fœdus Claſſis contra regem Thracium apparatus. Florentinorum ad Senatum pro conſilio petendo legatio. Scardona & Cliſſa ſe ſponte Venetis ſubiiciunt. Caroli regis in Italiam adventus. Ioannes Galeatii Mediolanenſium ducis obitus. Petrus Medices Florentia pellitur. Caroli regis in Italia res geſtæ. Baiaſetis Legatus à Senogalliæ principe violatur Venetorum longæ naves in Britanniam miſſæ fluctibus abſorbentur Alphonſi regis Neap. diſceſſus, eiuſdemq; obitus, cui Ferdin. filius in regno ſuccedit. Giemis Sultani obitus. Ferdin. regis Neap fuga: & Caroli ingreſſus. Turcarum ex Galliæ regis victoria metus. Hiſpaniæ regum ad Venetos legatio & claſſis in Siciliam miſſa. Federici Cæſaris obitus Maximiliani regis ad Senatum legatio. Fœdus inter Venetos, Pontificem, Hiſpaniæ reges, Ludovicum Sfortiam, & Maximilianum contra Carolum regem initum. Novaria ab Aloiſio Gennabenſi capitur. Caroli regis ex regno Neapolitano diſceſſus. Venetorum atque ſociorum contra Carolum apparatus. Pugna ad Tarum. Res in Liguria cum Gallis geſtæ. Eorum qui fortiter pugnarant ratio à Senatu habita. Veneti, Mediolanenſes, & Ligures è Caroli imperio exules fiunt. Novariæ per ſocios obſidio. Pax inter Ludovicum Sfortiam & Carolum regem facta, eiuſque leges. Contareni de Ludovico Sfortia interficiendo conſilium. Caroli in Galliam reditus.

VIX eæ mulieres domum redierant, cũ ab Carolo rege Galliæ, ejus nominis octavo, certus homo ad Senatum venit, cujus oratio ejuſmodi fuit: Quoniam Carolus in Italiam cum exercitu ſit venturus ad regnum Neapolitanum, quòd ad ſe jure hæreditario ſpectaret, in ſuam poteſtatem redigendum; ſcire eum cupere, quo in ſe animo civitas eſſet futura: velletne, qua in amicitia & neceſſitudine adhuc quidem egregia & conſtanti ſecum fuiſſet, in ea etiam in poſterum manere? Civitas nova intellecta re, quæq; magnam reb. Italis commutationem eſſe allatura videretur, conſulto Senatu, ne regis in ſe invidiam prima omnium excitaret, præſertim cùm fieri poſſet, uti is vel per ſeſe, ut ſunt plerunq; hominum mobiles ad omnem fermè impetum animi, ab incœpto deſiſteret: vel difficultate atq; magnitudine belli gerendi, adoleſcens, neque rei militaris gnarus, abſterreretur: vel aliqua interpoſitâ morâ, atq; à cæteris regibus impedimento explicare ſe non poſſet: reſpondit, ſe quidem omni tempore pacem bello prætuliſſe, optareq; ut & ipſe quieſceret, & reges principeſq; Italos quieſcere permitteret: ſed ſi veniat, ea de cauſa nihil moturam, neq; ab ejus amicitia receſſuram. Pero (id enim erat ei nomen) accepta civitatis voluntate Romam abiit: eumq; alii poſtea regis interpretes duo, paucorum menſium ſpatio cum eiſdem ferè mandatis ſeparatim ſunt ſubſecuti: quibus interpretibus idem eſt reſponſum datum, quod Pero ante acceperat. **Legatio Regis Galliæ.**

Sed omnino ad eam belli ab rege capeſſendi cauſam, quæ ab illis prædicabatur, quòd ei regnum Neapolitanum hæreditatis nomine deberetur, etiam aliæ cauſæ accedebant: ex quibus una hæc fuit. Galeatio Sfortia, qui Mediolani regnum obtinebat, com- **Cauſæ belli Neapolitani.**

plures ante annos per inſidias interfecto, Ludovicus frater, uxore Galeatii è regni procuratione (quam illa, ut Joanni Galeatio filio ſuo admodum parvulo, in fide atq; officio civitatem contineret, poſt viri mortem ſuſceperat) reliquisq; adminiſtris paulatim dejectis, ipſe ſe ei rei præpoſuerat, annosq; tredecim præfuerat: fratris autem filium, cui ſe regnum procurare præ ſe ferebat, ita porrò aluerat, iisq; moribus inſtituerat, ut omnem curam videretur adhibuiſſe, ne puer ullam ad frugem perveniret: non rei militaris, non literarum ſtudia, non deniq; artem ullam & diſciplinam regiam edoceri illum voluerat, adhibitis etiam ad puerile ingenium depravandum corruptoribus, quorum ille cõvictu in omnem luxum atq; inertiã aſſuefieret. Ei nondum planè puberi Alfonſus Ferdinandi regis filius Iſabellam filiam in matrimonium collocaverat, ex eaq; is etiã liberos procreaverat, ad regni tamen ſui gubernaculum à patruo nullã in partem admittebatur. Id cùm graviter ferret non Alphonſus modò ſocer aſſiduis propè filiæ literis lachrymisq; permotus, ſed multò etiã magis avus Iſabellæ Ferdinandus, primò petere à Ludovico cœperunt, vellet pro ſua fide atq; juſtitia fratris ſui filio non adulto modò atq; firmo, ſed etiam planè jam viro, atq; adeo duorum filiorum patri, aliquando tandem regnum tradere, ſuiq; illum imperii, ſuarum rerũ compotem facere. Ea poſtulatio cùm ſæpius interpoſita nihil profuiſſet, gravioribus apud illũ expoſtulationibus & querelis non ſemel egerunt: poſtremò eò rem deduxerunt, ut dicerent, ſeſe illum bello perſecuturos, ni Joanni Galeatio, qui cum affinitatẽ, uti cum rege, contraxiſſent, regiam poteſtatem remitteret. Horum ille regum minas atq; potentiam veritus, ne tam amplæ civitatis principatum atq; imperium ulli tradere cogeretur,

retur, quod ſuum unius efficere in animo magnopere habebat, filiis q; ſuis relinquere, cùm intelligeret Galliæ regibus in regnum Neapolitanum jus eſſe, celatis ea de re Alexandro Venetisq;, quibus cùm paulo antè fœdus percuſſerat, ad ſpeciem ſalutandi regis, legationem maximè celebrẽ ad Carolum miſit hortatum, ut id bellum ſuſciperet, ſuasq; illi opes, copiasq; pollicetur: facillimum factu eſſe, modò Alpes trajiceret, atq; in Italia ſe oſtenderet. eo regno potiri. Ea tanti hominis hortatio apud Carolum momenti plurimum habuit. Altera fuit ejus rei cauſa in Antonio, qui Salernũ à majoribus ſuis traditum obtinuerat. Is cũ ob Ferdin. regis inim: cum in ſeſe animum ſedibus patriis exceſſiſſet, ſeq; in Galliam ad Carolum contuliſſet. propè quotidianis eum ſermonibus admonebat, ut tam propriam regni opulentiſſimi capiendi oblatam ſibi à diis immortalibus facultatem, ne prætermitteret. Ferdinandum hominem eſſe avarum, crudelem, nullâ fide, nullâ juſtitiâ: omnes ejus regni principes, omnes populos illũ odiſſe: nullius eſſe negotij rem, eum regno expellere, præſertim Galliæ regibus, quorum nomen atq; autoritas illis in regionibus maximè omnium tum vigeret, fueritq; ſemper plurimi. Alexander etiã Pont. Max. moleſtè ferens Virginiũ Vrſinũ ejus familiæ principẽ, auſum eſſe à Franciſco Cibo Innocentii Pont. ante ſe Max. filio, oppidũ Anguillariã in Sabatini lacus ripa, quod erat in Pontificum Maximorũ ditione, abeſtq; ab Vrbe XVI. millia paſſuum, nullâ factâ ſibi ab ipſo ejus rei poteſtate, coemiſſe: quoniã Virginius à Ferdinando fovebatur, ne quid facere invitus cogeretur: Carolum & ipſe ad id ſuſcipiendum bellum hortabatur, vindicandi ſeſe de adverſo ſuis rebus ſuæq; dignitati rege cauſa. quas ad res omnes etiã illud adjungebatur, quòd ex Gallis prin-

cipibus

cipibus iis, qui apud Carolum autoritate gratiaq; pollebant, nonnulli rerum Italicarum, Romaniq; Pontificis, quà erat iter faciendum, occaſione ampliſſimis ſacerdotii dignitatibus ſeſe iri auctum, & honeſtatũ confidebant: alios exercituum, & regendorum populorum, quos eſſent ſubjecturi, ſpes & cupiditas incẽdebat. multi etiam ſuâ levitate & novarum rerum ſtudiis movebantur, ut regem ad profectionem impellerent.

Interim autumni menſibus tota ferè citeriore Gallia ejuſmodi tempeſtatis, jamq; continentes pluviæ fuerunt, ut in Bergomatium finibus aqua denos quinos pedes præter conſuetudinem excreverit, ædificiisque quamplurimis dirutis, ac pontibus lapideis abreptis, magnum puerorum & mulierum, magnum etiam virorum numerum repentino impetu oppreſſerit. Neque in Brixianorum finibus flumina non ingentem, ſtragẽ ediderunt. Atheſis quidem cùm Veronæ urbis magnã partem pervaſiſſet, & complures domorum parietes ſubruiſſet, etiam pontem firmiſſimum medio in oppido dejecit. Medoacus & ipſe ripas non uno loco tranſgreſſus, optimam Patavini agri partem illuvie vaſtitateque fœdavit. Padus omnino utriuſque ripæ vicinitates ita eſt depopulatus, ut omnia luctu & mœroribus impleverit. atq; hanc quidem eſſe quaſi deorum immortalium ſignificationem, quæ Gallorum in Italiam adventum portenderet, omnes penè homines interpretabantur, & prodigii loco ducebant: erantque permulti, qui maximè ad Venetos, quòd eorum regionibus & oppidis aquæ magnum detrimentum intuliſſent, eam rem, atq; id prodigium exiſtimabant pertinere.

Inundationes in Galliæ regno.

Atheſis fluvii violentia.

Meduacus fluvius.

Padus.

Ordo rerum me admonet, ut duo civitatis judicia hoc ipſo facta tempore ſilentio ne obruam. Erat in civium nobilitate Joannes Georgius, homo ferox, nullaq; pietate

Ioan Georg. Blaſphemiæ pœna.

pietate, qui ab Antonio Bernardo Tauriſanorum prætore, ob maledicta in deos, aliaq́; ſcelera exul ejus oppidi factus fuerat, damnatusq́;, ut ſi eò rediret, lingua ei amputaretur, manusq́; altera præcideretur. Is Tauriſum alio prætore cùm revertiſſet, virginemq́; vi adhibitâ violaviſſet, Decemviri miſſis illò ſuis rerum capitalium miniſtris atq; vindicibus, Georgiũ comprehendi, deq́; eo Antonianum ſupplicium medio in foro ſumi juſſerunt: eo ſumpto, Venetias adductum in Cretam deportari mandaverunt. Neq; multò pòſt Antonius Bolduus Triumvir ex advocatis reipulicæ, Dominicum Bolanum Candiani filium collegam ſuum accuſatum accepta eo in magiſtratu ab reis & litigatoribus pecuniæ, ad Senatũ detulit. Cùm Senatus eum cõprehẽdi, atq; ex vinculis cauſam dicere juſſiſſet, ille autem fuga ſe judicio eripuiſset, abſens damnatus eſt, ut intra menſem ſe carceri dederet, Caniã Cretæ oppidum exulatũ deportandum: quod ſi non faceret, comprehenſo cervices abſcinderentur, bonaq́; publicarentur, magnis propoſitis præmiis iis, qui eum aut vivum magiſtratibus tradidiſſent, aut ipſi occidiſsent.

Poſt hæc de adventu Gallorum fama percrebreſcente, ac Ferdinando rege exercitum & claſſem ad hoſtes repellendos comparante, atq; omnib. Alexandrũ Pont. Max. pollicitationibus, ut ſuarũ partium eſſet, ſollicitante, Ludovicus veritus, ne ſi inter eos cõveniſſet, Ferdinandus, præmiſſis in Galliam ſuis & Alexandri celeriter copiis, è regni eum procuratione atq; faſtigio ante Caroli adventũ expelleret, ereptamq́; filij ſui genero dignitatem atq; imperium reſtitueret: à Senatu petiit, ut quos haberet militis equitesq́;, ad Ollii fluminis ripam, quod eſt in Brixianorum ſinibus, juberet proficiſci, uti regem ab eo ineundo conſilio abduceret: aut, ſi id non Belli Neapolitani initium.

poſſet, ipſi flumen tranſirent, ſeſeq́ tuerentur. Ea re à Senatu non impetrata, quòd diceret ſibi id neceſſe ejus tam firmis rebus nõ videri, iterum ad Carolum legatos miſit rogatum, ut maturaret Alpes tranſmittere, ſeſe ei de pecunia cõmodaturum ſuasq́ copias cum illo conjuncturũ, ubi primum terrã Italiæ attigiſſet. Carolus, qui plures jã menſes in ea modò prædicatione conſumpſiſſet, velle ſe Neapolim armis ſuã facere, atq́, iis, qui apud illum plurimùm poterant, partim bellũ ſuadentibus, partim diſſuadentibus, nihil etiam nunc conſtituißet, quod pro firmo atq́ certo haberetur: acceptis Ludovici tum hortationib. dil gentioribus, tũ pollicitis, fœdus cum Ferdinando & Eliſabeta Hiſpaniæ regibus percuſſit, nonnullis eis oppidis in Pyrenæo ſaltu gratis reſtitutis, quæ pridem oppida Aloiſius rex ejus pater à Ferdinãdi parte pignoris nomine acceperat. deinde ad diẽ nonum Calendarũ Ianuarii, adhibitis totius Galliæ principibus, ſtatuit omnibus aliis omiſſis rebus proficiſci. De eo cùm eſſet amicorum litteris celeriter Ferdinandus certior factus, primis anni diebus è venatu lectulum petens, acri urgente pituita, intra biduũ eſt mortuus: cujus Alfonſum majorem natu filium, Federicus natu minor, reliquiq́ Neapolitani principes regẽ ſalutaverunt. Alfonſus regno patris inito, per legatum Venetum, qui paulò antè ad Ferdinandum venerat, inſolitisq́ ab eo & obviam itionibus, & aliis honorũ generibus exceptus fuerat, à Senatu petiit, ut cum Ludovico ageret, ne is Carolum ad profectionẽ incitaret, prædemq́ ſe apud illum conſtitueret nihil ipſum ullo tempore moturum, quo minus is regni Mediolanenſis procuratione quoad vellet, uteretur. Senatus ea de re cùm apud Ludovicũ Alfonſi verbis egißet, eumq́ eſſet magnopere hortatus, ne Gallis in Italiam veniendi autor

Ferdinandi senioris regis Neapoli. obitus.

Alfonſus rex Neapol.

adjutorq́; eſſet, ille autem nihil ejuſmodi reſpondiſſet, quo ſe ab eo conſilio remoturus videretur: ne fruſtrà operam inſumeret, deſtitit, neq; amplius eam cogitationem eſt aggreſſus. Miſerat ante eos dies ad Senatũ Carolus Philippũ Argentonium legatum: ſi ſe reſpublica in belli Neapolitani ſocietatem cum ipſo conjungeret, quam vellet ejus regni partem ſibi depoſceret, nihil illum recuſaturũ: id ſi non vellet, quòd pollicita eſſet ſe ab ejus amicitia non diſceſſurã, in eo perſeveraret: juſſum ſe eſſe apud Patres moram trahere, omniaq; regis conſilia cum ipſis cõmunicare. Ad hæc civitas ita reſpondit: Tantas eſſe Caroli regis ad id gerendũ bellum facultates, tam præſentem omnium rerum copiam, ut ſui auxilii nihil indigeat: itaq; ſe more exemploq́; majorum, qui bella niſi laceſſiti non feciſſent, quieturam: nec partem ſibi ejus regni poſtulaturam, cujus nullum ipſa jus habeat: cæterùm, quod aliis regis nunciis dixiſſet, pollicitaq; eſſet, ab eo non recedere, regisq́; benevolentiam ſeſe plurimi ſemper facturam: ipſum quidẽ eo nomine & nunc libenter vidiſſe, &, ſi maneat, eo libentius viſuram, quo erit etiã urbana mora & quotidianis collocutionibus familiarior: quæq́; regis intererunt pro ſua vetere in partem ejus atq; ipſum neceſſitudine, ea in dies, ut ipſi nota ſint, curaturam.

Venetarum Reſponſum Caroli regis Legato datum.

Iiſdem propè diebus Senatus Bartholomæo Collioni Bergomati imperatori ſuo, quòd multa bella ſingulari virtute, fide incomparabili geſſiſſet, remq́; militarem ſuperiorum imperatorum negligentia collapſam reſtituiſſet, quodq́; de rep optimè meritus, auri libras decies centies ei moriens teſtamento legaviſſet, ſtatuam equeſtrem æream inauratam in Joannis & Pauli area ponendam cenſuit.

Statua equeſtris Bartholomæo Collioni erecta.

Ea tẽpeſtate vita functus eſt apud Naxios Ioannes Criſpus, qui eam ex Cycladibus inſulã treſq; alias ob-

tinebat, Rhenem, Scyrum, Melum, duobus liberis parvulis ex pellice relictis. Is propterea quòd avarè atq; crudeliter regnaverat, civitas concilio coacto ſtatuit reges ulterius non perpeti. Erat tum fortefortuna in inſulæ oppidiq; portu Nicolaus Capellus legatus; eò cum ſex longis navibus ad piratas inſequendos profectus: itaq; nacti occaſionem cives, plebsq; omnis, ipſis cum natu majoribus, matribuſq; familiâs infantes in ulnis geſtantibus, cumq; virginibus & pueris, Legatum adierunt, orantesq; uti ſe reciperet: mori enim malle omnes, quàm amplius ſub tyrannis eſſe: miro ſe ſtudio reipublicæ dediderunt. Nicolaus princ pibus eorum liberaliter appellatis, reliquam turbam ſolatus, civitatem in reipublicæ fidem recepit, civemq; Venetum, qui præeſſet, jusq; diceret, attribuit. Naxii paucis pòſt diebus legationem ad Senatum miſerunt, quæ apud Patres ſacramentum diceret, ſe in ejus fide perpetuò futuros. Ea legatione adhibita Senatuſconſultum factum eſt, uti Naxii, qui ſpontè in deditionem venerant, reciperentur: recepti autem non eſſent niſi prius Criſpi liberis, & eorum matri alimenta præberentur. Itaq; omnis inſularum earum proventus illis, quoad viverent, donò datus eſt eo nomine.

Naxii in Rei publ. Venetæ fidem recepti.

Fœdus inter Alexand. Pont. & Alfonſum regem Neapolit.

Interea cum inter Alexandrum, quem quidem multis de cauſis magnopere pœnituerat Carolum regem ad id bellum incitaviſſe, atq; inter Alfonſum, qui ambo ad Vari vicum venerant, ut ipſi inter ſe colloquerentur, iis conditionibus eſſet fœdus amicitiaq; inita, ut Pontifex regem in Romanæ reip. fidem reciperet, omnique illum ab hoſte, quà poſſet, tueretur: ille autem Pontifici ob tributi veteris reliqua, auri libras mille ſe repræſentaturum, in annos verò ſingulos quadringentas perſoluturum pollicéretur: deſponſa etiam filia Giufre-

do

do Alexandri filio, ut ſocietas eo pignore firmaretur: utrique ſe ad bellum communire modis omnibus, explicareq; cœperunt. Fuerat ea in re Alexander, ut ſunt hominũ mutabilia ſæpe ingenia & voluntates, Virginio ipſo uſus interprete, qui etiam illum & Alfonſum lautiſſimè ſplendidiſſimeq; ſua in domo tunc ſuſcepit. Erat enim Virginii oppidum Vari, de quo diximus, vicus. Iamq; Alfonſus claſſe longarum navium amplius triginta, onerariarũ maximarũ duo deviginti, ad Liguſtici maris oram infeſtandam, naveſq; hoſtiũ, quæ Genuæ inſtruebantur, impediendas comparata, equitatu peditatuq; cogendo, eq; Brutiis educendo, atq; in Galliam mittendo diſtinebatur: cùm ob Bajaſetis regis novos motus, qui & claſſem & exercitum comparabat, reſp. & ipſa parare claſſem inſtituit. Itaq; primis comitiis Antonio Grimano claſſis præfecto declarato, naves longas, quas confectas habebat, deduci atque inſtrui jubet: quibus cum navibus Antonius menſe Quintili ſolvens in Illyricum trajecit. Claſſis contra regem Thracum.

Eo tempore Florentinorum legatiò ad Senatum venit petens, propterea quòd Carolus rex à civitate poſtulaverat, ut per eorum fines exercitum ducere ſibi liceret, uti Senatus conſuleret, quid ipſis eſſet ad regis poſtulata reſpondendum: tum hac tota in cauſa atq; adventu regio quid cavere, quid præſtare ipſos opus eſſet, pro ſua fide atq; conſilio exiſtimaret: magnopere enim ſe ejus prudentiæ tribuere, confidereq; optimum factu id futurum, quod ſenatus cenſuiſſet. Senatus unũ modò exiſtimans fore, ut quicquid Florentinis conſuluiſſet, neq; Carolum neque Alfonſum latêret, Legatis reſpondit, neſcire omnino ſe tam ardua in re, tamq; caſibus & eventui propoſita, quid præſtaret: quòd ſi ſe plures in unam ſententiã conjecturæ, quàm in alia omnia Legatio Florentinorũ. Reſponſio Venetorũ.

traherent, non tamen id audere ipſis dicere, propterea quòd fortuna plerunque in bellis dominatur, temereq́ facta ſæpe melius quam ratione atque conſilio ſuſcepta ceciderunt: itaq; auxilium à Diis immortalibus implorandum: eos unos ſcire, quid quaq; in re quenq; aut ſequi aut fugere oporteat.

Scardona & Clissa venetis ſe ſubiiciunt.

Antonius Venetiis profectus cū eſſet in Illyrico, legati ad eū ab Scardona, atq; ab Cliſſa venerūt, qui dicerēt, cupere ſua municipia ſub reip. imperio eſſe, orare ut ab eo reciperentur. Antonius legatos cohortatus, ut reip. voluntatē expectarent, literas ea de re ad Senatū dedit, Corcyramq́ contendit. At Alfonſi claſſis, cui Federicū fratrem præpoſuerat, mare Liguſticū invecta, Objecto Fliſco Genuenſi non minimæ iter ſuos autoritatis, militibusq́ ad Veneris portum expoſitis, atq; ab hoſtibus repulſis, infecta re Triturritam rediit.

Caroli regis exercitus Italiam petit.

Confecerat autē per eos dies Genuæ Carolus itemq́ Ludovicus claſſem ſatis idoneā ad hoſtem repellendū: itaq; & adverſo prælio ſuorum, & claſſis hoſtiū timore perterritus Federicus, neq; amplius tentandā iis in locis fortunam belli ratus, ſeſe recepit. Ea ſpe lapſus Alfonſus, ſuas cum Alexandri copiis conjunctas copias in Flaminiam properè miſit, quòd intelligebat Caroli exercitus præmiſſam jam partem Padū flumen trajeciſſe. Eæ cū Ariminenſium finibus copiæ appropinquarent, Pandulfi eorum principis rogatu, qui erat in reip. militia, ſuisq́ rebus veritus tam ſuſpecto atq; ambiguo tēpore, opem a Senatu poſtulaverat. Georgius Emus eſt eò miſſus, qui autoritate reip. oppidum fineſq́ tueretur. per quos dū ii pacatè iter facerent, Alexander Joannis Galeatii frater nothus, qui erat in Ludovici partibus, Parma fugiens ad eos ſe contulit, ut contra patruū eſſet Erant in eorum exercitu Ferdinandus Alfonſi filius,

magna

magnæ ſpei adoleſcens: Nicolaus Urſinus, qui Petiliánum oppidum in Hetruria obtinebat, belli rebus atq; artib. clarus: Virginius item Urſinus, de quo ſuperius diximus, Romanæ factionis princeps: Joannes Iacobus Triultius Mediolanenſis. homo magna inter ſuos grátia. hos eſt paulò poſt Guidus Vbaldus Vrbinas dux, princepsq; Metaurenſium ad Ceſenã conſecutus, atq; ii omnes equitũ cataphractorum duum Milliũ quingentorum, militum octo millium numerum habebant. Ad eos cùm præmiſſæ Caroli atq; Ludovici copiæ appropinquaviſſent, univerſi congredi nõ ſunt auſi: itaq; aut oppidi planè firmi, aut fluminis interjectũ munitis caſtris complures ſe dies continuerunt: per occaſiones tamen parvulis minutisq; prælüs, quid utrique poſſent, aliquoties periculum fecerunt. At Carolus, qui Aloiſium propinquum ſuum, principatum in Genabenſibus obtinentem, & Julianum Cardinalem Sixti Pont. Max. fratris filium, & Antonium Salernitanũ, de quo ſuprà dictum eſt, Genuam cum pedeſtri exercitu miſerat, ut naves jã paratas conſcenderent, ſuiq; itineris ratione habitâ ſe ſubſequi juſſerat, ut ingreſſum in regnum Neapolitanum ſuum mari etiam aperiret, cum reliquo exercitu bene magno, planeq; paratiſſimo, primis Septembris dieb. Alpes trajecit, atq; Aſtã venit: ibi illum Ludovicus cum muliebri uxoris Beatricis comitatu, & Joannes Galeatius fratris filius, Herculesq; Ateſtinus ſocer obviã progreſſi venientem exceperunt: qui cum de reb. utriusq; Ludovicus collocutus, cum eiſdem illis, quos adduxerat, Ticinũ rediit. Ea itio atq; reditio itinerum omnium poſtrema Joanni Galeatio fuit: profluvio enim ventris, ut videbatur, lectulo impoſitus, ut verò creditum eſt, veneni à patruo dati hauſtu, inſequente menſe periit. tantum in animis

Ioan. Galeatii Mediolanenſium ducis interitus.

mentibusq́; hominum mala regnandi cupiditas atque ambitio poteſt. Carolus inter hæc Aſtæ cùm eſſet, Aloiſium Genua mutato conſilio accerſivit, ibiq́; juſſit eſſe.

Aſta oppidum.

Erat autem Aloiſij oppidum Aſta, quod quidem ejus avia dotis nomine à patre Mediolani rege acceperat. Ipſe puſtulis correptus eſt, eoq́; in oppido commoratus dum convaleſceret, itineri deinde ſe dedit, atq; ad diem duodecimum Calendarum Novembris Placentiã pervenit. Proceſſerat eò unà cum illo Ludovicus, qui poſtridie ejus diei de fratris filii morte nũcio accepto Mediolanum rediit, urbemq́; in veſte regia perambulans, ſalutari regem ſe non modò paſſus eſt, ſed maximè omnium voluit: neq; enim minus id deliberatum propterea fuit, quòd Ioannes Galeatius moriens duos liberos Franciſcum & Mariam ſuperſtites reliquiſſet. Carolus, qui antequã è Gallia proficiſceretur, tametſi Florentinis oſtendiſſet ſe per eorum fines iter Neapolim eſſe facturum, per Flaminiam tamen ire conſtituerat, ob eamq́; rem exercitus ſui partem eò miſerat, cùm Laurentii Medices Florentini civis ſuaſu, qui cum Petro Medice propinquo ſuo, cujus erat in poteſtate civitas, magnas atq; acerbas ſimultates exercebat, tum Ludovici, qui eundem Petrum, quòd is uxore ex Vrſina gente ducta in eorum atq; Alfonſi partes ſe traduxerat, ingenti odio proſequebatur, ire Florentiam decrevit. Ea res Florentiam perlata, civitatem ad novum atq; ſubitum capiendum conſilium perpulit. Rex poſt hæc Placentiâ profectus, dextrâ ſe per Tari fluminis vallem flectens ad Apuanos, in Apennini radicibus municipiũ,

...rentino...m Legati Carolum ...m miſſi

Legatos Florentiorum obvios habuit, quos ad regẽ civitas, ut cum eo agerent, ne inimico ad ſeſe animo accederet, miſit. Ejus legationis Petrus Medices princeps fuit. Is cùm regem à ſe alienatũ Laurentii & Ludovici

male-

maledictis calumniiſq́ue comperiſſet, omnibus illũ conditionibus lenire, benevolumq́ue ſibi reddere eſt aggreſſus: itaq́ue tria civitatis oppida in Apennini jugis, quæ Genuenſium antea fuerant, tum Piſas & Triturritam in præſentia regi tradere, certasq́ue quotannis, quoad is in Italia eſſet, pecunias tributi nomine, atque equitatum pollicitus, cum illo in amicitiam rediit. Quibus intellectis rebus civitas incitata, illum & Ioannem & Iulianum ejus fratres urbe finibusq́ue ſuis expulit, domo eorum opulentiſſima direpta, bonisq́ue fiſco addictis: quorum duo ſe Venetias contulerunt. Ioannes Petro natu minor Bononiæ primum, deinde in Tifernatibus apud propinquos ſuos complures ſe menſes continuit: erat tamen è Cardinalium collegio. Rex Apennini ſuperato jugo Lucam, inde Piſas venit: idq́ue oppidum à Florentiæ imperio, ditioneq́ue removit, & ſui juris, liberumque juſſit eſſe: quod quidem civitas, plebsq́ue omnis cupidiſſimè arripuit. Florentiam paucis poſt diebus eſt profectus, librisq́ue auri duodecies centies imperatis, in reip. formam civitatem redegit. Piſis libertati reſtitutis, ſenatores, reliquiq́ue cives concilio coacto, magiſtratus qui Florentia venerant, ex oppido ſuisq́ue vicis & caſtellis expulerunt: ex ſeſe, quos viſum eſt, magiſtratus creaverunt. Leones marmoreos depictosq́ue, quod eſt inſigne Florentinorum, è foro, locisq́ue omnibus ſuſtulerunt In exilium qui eſſent à Florentinis magiſtratibus miſſi, ii ut in oppidum atq́ue in ſuos quiſq́ue lares remigrarent, edixerunt. Iiſdem diebus ea Gallici pars exercitus, quæ in Flaminiam præceſſerat, tribus in agro Forocornelienſium & Forolivienſium tum vi, tum deditione captis caſtellis, Faventiaq́ue in ſuas partees traducta, è Bretinoro vico, qui eos recipere noluerat, & indignantes oppugnareq́ue aggreſſos ſuſtinuerat, Apenninum trajicere

Petrus Medices cum fratribus Florentiâ pulſus.

Rex Carolus quid in Italia pererit.

Leones Florentinorum inſigne ſublatum.

atq; ut cum rege ſe conjungeret, iter facere cœpit. Ferdinandus cùm omninò Gallos intercludere, morariq́; non poſſet, ſuis cum ducibus, quo itinere venerat, Romam rediit. At Veneti, ubi Carolum magna cum manu Padum flumen trajeciſſe nunciatum eſt, legatos ad eum mittere decreverunt, qui ei honoris gratiâ præſtò eſſent: ſeq́; ad omnes caſus præmunire conſtituerunt.

Legati Venetorum ad Carolum.

Miſſi legati Dominicus Triviſanus, Antonius Lauredanus, regem Florentiæ convenerunt, eumq́; poſtea ſunt ſubſecuti.

Baiaſetis legatus ſpoliatus.

Illis ipſis diebus Joannes Senogalliam obtinens, Juliani Cardinalis frater, Bajaſetis regis legatum, qui Anconæ navi expoſitus Romam proficiſcebatur, Alexandro penſionem annuam librarũ auri quadringentarum Giemis nomine dependi ſolitum afferens, intercepit, ablataq́; pecunia dimiſit. Carolo Senas urbem tranſgreſſo, Alexander Virginium & Nicolaum Alfonſi exercitus duces, & Ferdinandum regis filium, qui Romæ appropinquaverant, intra mœnia recepit, ut & loca tuta hoſtibus præripere, & adverſarios cohibere atq; reprimere, & urbem ad Gallos repellendos velle communire magnopere videretur. Veruntamen paucis poſt Diebus Carolo Romam rectà veniente, Ferdinandum reliquosq́; duces eſt hortatus, uti Roma proficiſcerentur, neq; Gallos, quibus quidem jam nihil eſſet impeditum, expectarent. illi, quos omnia planè deficerent, Pontifici paruerunt, Tiburq́; cum ea quã habebant manu ſe contulerunt. Alexander, qui quidem Gallos veritus de capienda fuga nõ ſemel cogitaverat, demum in Adriani molem commeatu & tormentis cõmunitam ſe recepit. Carolus omni cum exercitu pridie Calendarũ Januarii Romam venit, pauloq́; pòſt, cùm inter ipſum atq; Alexandrũ Aſcaniò interprete de pace ſermones haberentur, Aſcanius antẽ duras nimiũ &

ſeveras cõditiones Alexandro imponeret, Alexander eã hominis audaciam compeſcendam ratus, Cardinaliũ concilio ad ſpeciẽ quærendarum ab eis ſententiarũ coacto, illum, qui ad conciliũ venerat, retinuit, nec niſi pace cum rege facta dimiſit. Romæ Carolus complures dies cõmoratus, Alexandrũ, qui cum fœdus certis conditionibus percuſſerat, ſeparatim primò, deinde publico in concilio ſalutavit, ejus ad pedes advolutus, ſolennibusq́; ſacris miniſtrante illo interfuit. Poſt hæc Pontifex Epiſcopũ Maclovienſium, cujus unius magnopere conſiliis rex omnib in rebus nitebatur, petente rege Cardinalẽ creavit: naveſq́; onerariæ viginti commeatum è Gallia provincia regis exercitui ſupportantes, ad Centumcellarum portum appelluntur. Carolus Romæ.

Iiſdem propè diebus ex tribus Venetorum longis navibus, quæ publicè in Britanniã ad mercaturã exercẽdam mittebantur, duæ in Oceano tẽpeſtatis vi abſorptæ ſunt fluctibus: quib. in navib. cõplures ex ipſa nobilitate cives, reliqui amplius quingenti periérũt. mercium ad quater mille auri libras ſumma deperdita. quod quidem antea nunquam acciderat, ut ejuſmodi naves, terrâ non tactâ, mari atq́; undis abſumerentur: tametſi anno ab urbe condita milleſimo decimo ſexto, duæ item naves longæ onuſtæ mercibus eo ipſo in mari ventorum contumelia impactæ littoribus ſunt amiſſæ. Venetorũ naves fluctibus abſorptæ.

Dum ea Romæ apud Carolũ geruntur, Alfonſus ſuis rebus planè diffidens, Ferdinando filio Neapolim accerſito regnum tradit, Federico fratre adhibito: eumq́; uti Deos immortales vereatur, monet. Ea oratione apud filium habita, in arcem, quæ eſt in oppidi littore, & mari undiq́; alluitur, quæ caſtellum Ovi appellatur noctu ſe contulit, ut naves longas conſcenderet, quod tum facere Auſtro magno coorto vento prohibitus, Ovi caſtellum.

paucis pòſt diebus nactus idoneam tempeſtatem in Siciliam tranſmiſit, eoq́; anno in Panormitano agro privatus moritur. Ferdinãdus, profecto patre, regni principibus quatuor, qui erant in cuſtodia, primùm omnium dimiſſis, oppidum in veſte regiâ unà cum Federico patruo perequitavit: ſalutatusq́; rex cùm ſe ad carceris parietẽ contuliſſet, recluſis patefactisq́; foribus rebelles aliquot damnatosq́; complures & libertati & municipio reſtituit: privatas publicasq́; injurias omnes remiſit, pollicitusq́; eſt ſe proſcriptos quoſq; revocaturũ. Militibus deinde appellatis, eo ſtipendio donavit atq; oppida novis præſidiis firmavit.

Alphonſi regis mors.

Ferdinandus Neapol. rex creatus.

Carolo ad diem quintum Calendarũ Februarij Româ profecto, Velitrasq́; progreſſo, Cæſar Borgia Cardinalis, Alexandri filius, quem quidẽ pater Legati nomine Carolo dederat, ut obſidis loco apud illum eſſet, noctu aufugit: néve patris voluntate videretur id feciſſe, non Romam, ſed Spoletum ſe contulit. Eodem tempore miſſi à rege milites, qui ex fœdere Hoſtienſem & Centumcellarum, Anxurisq́; arces, quo ad is in Italia eſſet, cuſtodirent, repulſi ſunt ab Alexandri cuſtodibus: arcem enim Hoſtienſem, quã Iulianus Cardinalis exædificaverat, præſidiisq́; firmaverat, cum is Alexandri Pontificatus initio nihil illi fidens ſpeculatoria biremi ſe ex ea ſuſtuliſſet, cõſcendensq́; Fabritio Columnæ, amico ſibi homini & magni ac erecti animi viro, illã commendaviſſet, Genuamq́; ac deinde in Galliã eſſet profectus, Alexander, Nicolao Urſino Petilianorũ principe cũ exercitu eo miſſo, acri obſidione cinctã expugnaverat, ſuique juris fecerat. Rex Velitris profectus Fortini montis oppidũ munitiſſimũ, quod quidem capi poſſe niſi longa obſidione nõ videbatur, paucarũ horarũ ſpatio cepit, itẽq; Ferentinũ, quæ utraq; in Ferdinãdi erant partib.

Carolus rex quas arces & oppida ceperit.

Ea

Eâ re confectâ, ſuũ hominẽ ad Põtificẽ miſit: ni pactis, quæ ſunt in ipſorum fœdere, ſteterit, ſeſe primùm omnium ſua in illum arma converſurum: quo accepto nũcio Pontifex regis militibus arces tradidit. Ferociore regis milites impetu primùm in Alfonſi ditione caſtellum in Caſſinate ſaltu, & militibus & commeatu communitũ, vi captum diripuerunt propugnatoribus incolisq; omnib. ad unum interfectis, quòd præmiſſi ad oppidanos de deditione nuncii, ab iis male accepti fuerant. Id caſtellum ſancti Joannis mons ab incolis appellatur: tenebaturq; ab Aterni regulo, quo uno nemo erat Ferdinando regi charior. Itaq; hoc ſucceſſu rerum ſuarũ Carolus cum exercitu equitũ militũmq; numero triginta millium, in regnum Neapolitanum ingreſſus, ad Caſſinum venit: quo in oppido Ferdinandus cũ eſſet, haberet autẽ milites numero ad quattuor mille, equites alteros totidem, oppidanos cohortatus, ne ſe diripi ſinerent, ſed fortunæ cederent, ſeq; in aliud tempus reſervarent, oppido profectus, Capuam ſuis cum copiis contendit. Caſſinates eo profecto ſeſe Carolo dediderunt. Ad quẽ non intermiſſis itineribus Capuæ appropinquantem, Cajetæ civitas legatos miſit, ei ſe oppidum traditurã, imperataq; facturam. Cajeta in deditionem recepta, Capuani & ipſi regi oppidum tradiderunt. Capuam ubi rex venit, Giemes, quem Roma ſecum abduxerat, in morbum incidit, cujus ſuſtinere vim non potuit.

Ferdinandi regis Neapolitani fuga.

Giemes Sultanus moritur.

At Ferdinandus, cùm Neapolim petiiſſet, ejus exercitu intra mœnia nõ admiſſo, ipſe cũ ſuo comitatu equitibusq; paucis eſt receptus: qui voluntate civitatis intellecta, quæ Gallos expectare ne diriperetur, nolebat, combuſtis duabus navibus magnis ex trib. quas in portu habebat, ne in manus hoſtiũ pervenirent, tertia Objecto F.iſ.o tradita, equos propè trecentos egregiæ ſobe-

lis ſuis civib. amicisq́ diſtribuit, deinde Neapolitanâ arce, quã appellant Novam, militibus reliquisq́ rebus ad obſidionem ſuſtinẽdam idoneis apprimè cõmunita, cum Federico patruo, & uxore Ferdinandi avi ſui atq́ filia, in inſulam Megaram ſeſe contulit. Ex ea inſula, quæ eſt non longè ab oppidi littore, Neapolitani reges arcem munitiſſimam effecerunt. Carolo rectà Neapolim cum exercitu properante, Virginius, Nicolausq́ Ferdinandi duces quòd intellexerãt civitatem legatos de deditione ad Carolũ miſiſſe, Nolam ſe cum ea, quam habebant, manu receperũt. quos præmiſſi Caroli equites cùm inſequerentur, Nolani Gallis portas aperuerunt, retentis interceptisq́ Nicolao atq́ Virginio, qui ambo in Gallorum poteſtatem venerunt: tametſi jam ante à Carolo petiiſſent, ut in ſuam fidem ſeſe reciperet, idq́ eis Carolus eſſet pollicitus. itaq́ in eo fides eſt regia deſiderata. Carolus intellectâ Ferdinandi fugâ, Neapolim venit præmiſſis ſuis ducibus, ne militum & equitum introitu oppidum egregium atq́ opulentum diriperetur. Eo potitus, per legatos Venetos, perq́ literas Senatui gratias egit, quòd otium ſibi atq́ benevolentiã, quam pollicitus fuerat, præſtitiſſet. Ferdinandus ſuis cum mulieribus & ſuppellectili bene magna, navibus longis duodecim ad Aenariam trajecit, inſulam & ſitu & opere munitiſſimam: abeſt à Neapoli duodeviginti millia paſſuum.

Megara Inſula.

Carolus rex Neapolim capit.

Interim fama de adventu, deq́ ſucceſſu rerum Caroli ad Turcas perlata, propterea quòd rex palàm dictitaverat, Neapolitano regno capto ſe in Turcas profecturum, eisq́ bellum terra mariq́ illaturum, tãta fuit ejus rei opinio, tantusq́ omnes eas gentes terror invaſit, ut in Illyrico, Epiro, Acarnania, Macedonia, qui maritimas earum regionum oras atq́ portus incolebant, ſe in-

Turcæ ob Galli victorias ſibi metuunt.

introrſus reciperent, atq; in longinquas à littoribus, & remotas latebras abderent. Literæ etiam ab Antonio Grimano ad Senatum venerūt, cùm ad Naupactum Aetoliæ littora navib. longis prætervéheretur, Turcas eā eſſe claſſem Gallicam verentes, omnes aufugiſſe, vacuaq; littora cuſtodiis reliquiſſe: ut quilibet exiſtimare potuerit. ſi ſe modò Carolus illis in locis oſtendiſſet, parvo eum negotio omnes eas regiones in ſuam poteſtatem redigere potuiſſe. Bajaſetes quidem rex jam inde cùm primùm Florentiam Carolum eſſe ingreſſum cognovit, veteres triremes reficere, novas inſtituere cœpit: militibusq; ſuis & equitibus edixit, ſe compararent, ut cùm vellet, ſibi præſtò eſſe poſſent.

Eodem quoq; tempore & naves ſexaginta, quibus in navibus erant militum ſena millia, equites ſexcenti, ab Hiſpaniæ miſſæ regibus, ut Siciliæ præſidio eſſent, Triturritam appulerunt: & Laurentius Suares, quem iidē reges legatum ad Senatum miſerant, Venetias venit. Cauſa mittendi fuit, quòd timuerant, ne Carolus Neapolitano regno capto, in animum induceret, etiam Siciliam inſulā. quæ aliquando Galliæ regibus paruiſſet, eodem quo Neapolim jure velle ſuam facere. Ii cùm ſuis reb. timerent, Gallorum audaciam atq; potentiam veriti, exiſtimabnat Venetos vicinitate periculi adductos, quòd magnū regem in Italia pollentem viderent, eodem in timore verſari, propterea quòd res omnes publicæ, validæ præſertim atq; firmæ, ſuſpectæ ac formidoloſæ ſunt regib. Itaq; Suari mandaverunt, ut ſalutato Principe, & patribus, eos certiores faceret, ſeſe, quo ipſi animo in Carolum eſſent, eodem eſſe Venetos exiſtimaviſſe. quòd ſi cavere ſibi ab illo cuperent, ſe paratos eſſe unà cum ipſis omnem fortunā experiri. ſcire ſe, qua prudentia, qua fide Senatus Venetus eſſet: nemine cum rege libentius, quàm cū ipſo, fœdus percuſſuros. Venit

Claſſis Hiſpan. in Siciliæ defenſionem miſſa.

Legatio Hiſpan. ad Venetos.

rum in ſocietatem periculi Alexandrum Pont. Max. qui nihil æquè cupiat, atq; hoc, ut ipſos & Venetos ſibi conjunctos habeat, quorum armis, ſi quid durius accidat, ſe munire ac tueri poſſit. eo ſocio non minimum roboris atq; virium, plurimum quidem certè autoritatis in commune acceſſurum: ut magnopere ſperandum ſit, ſi conſenſerint, omnia proſperè atq; feliciter caſura. Ea legati oratio gratiſſima fuit Patribus, quos jã Caroli rerũ ſucceſſus circunſpicere ſeſemet, & vereri multa cogebat, quæ ambiguo adhuc eventu belli nõ æſtimabantur. Huc accedebat, quòd Ludovicus ipſe diffidere Carolo, cœperat, cùm ob ejus literas imperioſiores ad ſe miſſas, quibus eum literis rex Neapolim evocabat: tum propterea quòd Joannem Jacobum Triultium, quem quidem ipſe Mediolano expulerat, exulemq; fecerat, hominem ſibi multis de cauſis inimicum, Carolus ſuã in fidem apud Neapolim receperat: poſtremò quòd Aloiſium propinquum ſuum, quem Aſtæ relictum ſuprà demonſtratum eſt, inde poſtea diſcedere Carolus noluerat. Eæ res, quòd nonnullam oſtendebant in Caroli animo ineſſe de Ludovici fide ſuſpicionem, Ludovicum item ſuſpenſum animi fecerant, quantum regi eſſet credendum. de eo ipſe apud legatum Venetum queſtus ei oſtendit, libenter ſe à Gallis diſceſſurum, fœdusq; cum republ. renovaturum.

Federici Imperat. obitus.

Legati Maximiliani ad Venetos.

Maximiliani ſimultas cum Carolo Gall. reg.

Erant præterea in urbe Maximiliani regis legati, cujus pater Federicus Imperator eo anno mortem obierat, qui Senatum in Gallos incitare non deſiſtebãt. Eorum oratio, propterea quòd Maximilianus Ludovici fratris filiam in matrimonium duxerat, eratq; cum eo planè cõjunctiſſimus, ex ipſius ore Ludovici mitti propemodum videbatur, tametſi Maximiliano quidem ipſi, omnis erat ad Gallorum opes atq; potentiam invi-

ſa

ſa moleſtaq́; acceſſio: quem quidem etiam recens accepta inſignis injuria contra Carolum ſtimulabat, Margarita filia ſua cum dote plures ante annos ei tradita, cui tamen Carolus propter ætatem puellæ nondum ſe adjunxerat, repudiata, Annaq́; Armoricarum gentiũ regina, quam Franciſcus pater Maximiliano ſpoponderat, ſibi à Carolo prærepta, & uxore ducta.

Interim Neapolitanis arcib. duabus partim vi, partim precio expugnatis, magna Calabrorum populorũ, magna Brutii, magna etiam Apuliæ parte in deditionem recepta, Carolo non jam ea qua conſueverat facie facilitateq́; legatos Venetos admittente, nonnihil etiã interdum jactante, brevi fore, ut qui ſe noluerant in Italiam trajicere, Neapolimq́; capere, eos ſuæ malevolentiæ pœniteret: de fœdere inter eos ſanciendo diligentius eſt agi cœptum per eorum omniũ legatos apud Senatum: ad quem quidem Ludovicus eam ob rẽ novam etiam legationem miſerat. Suares quidem ipſe jam ab initio ſuarum hortationum Patrib. dixerat, juſſum ſe ab regibus, quamcunq́; fœderis legem Senatus juberet, in ejus verba jurare: ſatis ſibi fore, ſi unum modò ſcirẽt, Senatum ita ſtatuẽdum judicaviſſe. Nam omnino Alexander, qui jã Gallos eſſet expertus, dixiſſetq́; palàm, ſi redeant, ſe Venetias, ne eos iterum videat, profecturum: cupidiſſimè avidiſſimeq́; illum ipſum expectabat diem, quo ſe cum republ. reliquisq́; conjungeret. Itaq; pridie Cal. Aprilis fœdus initum ab iis, ſancitumq́; eſt in annos XXV. majeſtatem Romani Pontificis, dignitatem, libertatem, jura eorum, ditionesq́; omnium tuẽdi & muniendi cauſa. quo ex fœdere equitum trigintaquatuor millia, peditum viginti confecta parataq́; habere univerſi tenerentur, ſuo cuiq́; ſigillatim attributo numero. Is erat, equitum quidem Alexãdro qua- Fœdus inter Pontificem, Venetos, Hiſpan. & Maximilianum contra Regẽ Carolum.

tuor

tuor millium, Maximiliano ſex, Hiſpaniæ regibus octo, reipublicæ totidem, Ludovico item octo. peditū verò ſingulis quattuor millium. quem ſi quis equitū pedidumq́; numerum propter longinquitatem itineris, ac rei bene gerendæ celeritatem mittere in tempore non poſſit, ei ſit in ſocios eorum ſtipēdium conferendum auri ſexcentenæ libræ: ii exercitum pro illo conficiant. Quòd ſi claſſis bellum indigeat, quibus adeſt parandarum navium facultas, ii tantam, quanta opus erit, parent, ab reliquis pro ſua cujuſq; parte ſtipendium attribuatur. ea lex ejus fœderis fuit. quo omnino in conficiendo cùm tot adeſſent legati, tot civibus tractandæ rei adhibitis, toto demum vocato ſæpius & conſulto Senatu, tanta tamen fuit juſſu Decemvirum in Patrib. reliquisq; omnib. continendæ vocis cura, ut Philippus Caroli regis legatus, cùm in curiam quotidie ventitaret, atq; ab legatis reliquis appellaretur, nihil ejus tamen cognoſcere potuerit. Itaq; cū poſtridie ejus diei, quo die ſcripta lex eſt, in curiam vocatus à principe fœdus eſſe percuſſum intellexiſſet, & nomina fœderatorum cognoviſſet, mens penè hominem reliquit. tametſi princeps ei dixerat, ea quæ feciſſent, non propterea eſſe facta, uti bellum cuiquam inferrent, ſed ut, ſi inferretur, propulſarēt. Demum is revocato ad ſe paulìſper animo, quid, inquit, meus rex in Galliā reverti non poterit? tū princeps, ille verò inquit, poterit, ſi redire amicus volet, nosq; illum rebus omnibus invabimus. quo reſponſo accepto diſceſſit: atq; ubi curia egreſſus, remenſis quas aſcenderat ſcalis in aream deſcendit, ad ſcribam Senatus qui eum comitabatur, converſus, rogo te, inquit, ſodes, mihi eum ſermonem recenſeas, quem princeps mecum habuit: nihil enim jam ejus memini. Petierat à Senatu Alexander, antequam de fœdere eſſet confe-

ctum,

ctum, vellent Patres pro ea, qua ſemper civitas fuerat in Romanos Pontifices pietate, equites levis armaturæ quingentos, milites bis totidē præſidii ad ſe cauſa mittere: ea enim factione, quæ regi ſe adjunxerat, Romanorum principum, omnia ejus conſilia magnopere impediebantur. Itaq; percuſſo ſtatim fœdere, Patres juſſerunt ex illis qui Ravēnæ hyemaverant equitibus, quiq; ibi adhuc quidem morabantur, is ut Romam numerus celeriter contenderet: tum ut Hieronymo Georgio, qui apud Alexādrum legati munere fungebatur, pecuniam quæſtores e veſtigiò curarent, qua is pecunia mille in urbe milites conſcriberet. Literas ad Ludovicū præterea dederunt, ipſe quoq; idem faceret, mitteretq; alteros totidem Romam milites equiteſq;: quo fultus auxilio Pontifex, dignitatem poſſet ſuam facilius atq; honeſtius tueri. Legati poſt hæc qui ad Carolum à Senatu miſſi fuerant, domum ſunt redire juſſi. ipſe verò interea Carolus cognito, de quo dictum eſt, fœdere, veritus ne ſi moram Neapoli traheret, dum ii novas copias cogerent, exercituſq; conjungerent, ab eis intercluderetur, ne in Galliam reverti poſſet, ſtatuit optimum eſſe quāprimùm diſcedere, ſperans, ſi modò antequā ii omnibus ad bellum rebus inſtructi paratiq; eſſent, proficiſceretur, Italiæ itinera ſibi ipſum illis etiam nolentibus patefacturum: nam mari tantum exercitum trajiciendi navium ei facultas non erat. quam enim Genua paraverat claſſem, ea maxima contra tempeſtate afflicta, atq; in littus ad Populoniam ejecta, nullum ei uſum præbuerat: cujus quidem præfectus & princeps Salernitanorum Antonius pedibus ſe ad eum contulerunt. Interim à Ludovico maximè omnium ſe deceptum dictitans, avertere ab illius imperio Genuenſium civitatem ſummo ſtudio concupivit: itaque Petro Frego-

ſio Cardinale, qui dux eorum fuerat, ſuas in partes traducto, eum, & Objectum Fliſcum, & præfectum ex ſuis Seguſianorum principem cum navib. longis undecim, quas habebat, ex ſua claſſe reliquas eò miſit: ipſe, equitum & militum octo millibus regni præſidio relictis, ad diem tertium decimum Calendarum Junii cum reliquo exercitu Neapoli profectus viæ ſe dedit. Alexander, ad quem quidem Veneti de Carolo id, quod accidit, opinione exiſtimantes futurum, ut nuncio de fœdere accepto in Galliam redire contenderet, Pontificis timentes rebus, jam ante eos dies alteros equites levis armaturæ quingentos ex iis quos ab Epiro Laconiaq; accerſitos celeritate præſtantiſſimos habebant, miſerant, quibus ad omnes caſus uti poſſet, regem Romæ appropinquantem, Cardinalibus Romanisq; principibus adhibitis non expectare decrevit: ſeptusq; equitum numero duûm millium quingentorum, diſceſſit, atq; Urbẽveterem biduo venit. Illis diebus Carolus certum hominem ad Senatum miſit, qui ei diceret, ſuum regem nulli unquam homini ſupplicaviſſe: ſcire tantùm velle, utrum civitas amico in ſe, an hoſtili animo eſſet. Ad ea princeps ita reſpondit: Prudentium eſſe hominum, planeq; ſapientum, aliorum interdum voluntati ſe permittere, aliorum opem poſcere, precari: illud in ipſo eſſe, amicúsne an inimicus reipublicæ velit eſſe. Is poſtea nuncius, & Philippus regis legatus unà Venetiis diſceſſerunt.

[R]eſponſum [V]enet.

[F]lorentino[r]um appara[t]us bellicus.

Florentini autẽ cùm intellexiſſent Venetos cum Pontifice ac Ludovico, reliquisq; regibus conſenſiſſe, Carolumq; Neapoli, ut in Galliam rediret, diſceſſiſſe, novas militum copias celeriter conſcribere, ſeſeq; præſidio cõmunire cœperunt, ut ſi Carolus eà vellet iter facere, oppidumq; ingredi, repellere illum poſſent: ſtatuerat enim

civitas,

civitas, nullis iterum conditionibus eſſe regem mœnibus recipiendum. Pontifice profecto, Carolus Romam venit, atq; ad Alexandrum legatos miſit, velle ſe eum alloqui: plurimum utriuſq; intereſſe, ſibi ejus rei fieri poteſtatem. Colloquio non impetrato, Tuſcanellam in via Caſſia oppidum, quod quidem magna oppoſita rurilocarum manu Gallos intromittere noluerat, ejus milites, itemq; Fiſconis montem vi ceperunt. quod ubi Senatus cognovit reipub. ſocium, & quidem omnium dignitate principem à Gallis violatum, belliq; factum à Carolo initium in fœderatos: eosq; homines, cùm intra fines imperii vel reip. vel Ludovici veniſſent, à maleficio non temperaturos exiſtimaret: præter id quod in Gallia terreſtrium copiarum comparabatur, decrevit, uti Antonius ea cum claſſe, quam civitas illis ipſis auxerat diebus, ad Saſonem inſulam accederet, ut in Apuliam trajiciendi, cùm juberetur, mora ei nulla fieret: optimum enim eſſe ſtatuerat, ſi Galli furere inciperent, ea etiam à parte illos laceſſere. Carolus relicta Florentia, quæ ſe præſidiis firmaverat, Piſas, deinde Lucam venit. Pontifex, qui Peruſiam erat profectus, equitibus quos à Venetis & Ludovico acceperat, reverti juſſis, Romam rediit. Hæc dum agerentur, Aloiſius princeps Genabenſium, Aſtæ à Carolo relictus, Salaſſis adjuvantibus, tum è Gallia tranſalpina, atq; ab Helvetiis milite celeriter accerſito, vaſtatis Ludovici finibus, tranſmiſſo furtim Pado flumine Novariam per proditionẽ cepit. Erat eo in oppido civis, cujus fratris fundos valde quidẽ fructuoſos Ludovicus poſt ejus mortem dolo malo ſuorum cuipiam addixerat, ipſo ad ſepulchrum in judicium ſiſti juſſo. Is fraternos ulciſcendi manes ſtudio milites Aloiſianos recluſis bene manè portis intra mœnia recepit. Ita Galli apertius eodem

Carolus colloquio Pontific. arcetur.

Tuſcanella capta.

Novaria proditione capta.

tempore alterius regnum ſocii reip. invadere, ac priores bellum gerere cœperunt.

Venetorum decretum de belli apparatu.

Illis ipſis dieb. Patres conſulto Senatu decreverunt, uti quina millia Italorum equitum nova conſcriberẽtur: bina millia ex Epiro Græciaq; præter illos, qui imperati jam erant, accerſerentur. Franciſco autem Mãtuanorum principi Senatuſconſultum prius in annos quatuor renovatum eſt, ſtipendiaq; uberiora conſtituta. tum ſcriptus unà Rodulfus ejus patruus, ſcriptus etiam ante eos quidem menſes Guidus Ubaldus Feltrius, qui regnum in Metaurenſibus obtinebat, cum equitibus quadringentis ſeptuaginta. Illis autem diebus Hannibal Bentivolus Joannis filius cum quadringentis, & Paulus Manfronius Vicetinus, qui Neapolitano in regno tunc erat, cum ducentis: equitesq; ab Epiro Acarnaniaq; ad littus Venetum advecti circiter mille. Exercitu deinde luſtrato, milites equitesq; in fines Brixianorum juſſi procedere: creatiq; legati Malchio Triviſanus, Lucas Piſanus, ad exercitum profecti ſunt. Senatus etiam ſcriba Bononiam miſſus, qui Joannem Bentivolum in officio contineret. Itaq; cum rex paulò pòſt ad eum miſiſſet, petens ut itineris per ejus fines oppidumq; faciendi facultas ſibi fieret, impetrare nihil potuit. Auri præterea quingentæ libræ Ludovico petenti mutuò à Senatu datæ, deinde etiam trecentæ. Poſt hæc Senatuſconſultum factum eſt, uti militum in Gallia & Venetia quina millia imperarentur, ex Helvetiorum pagis bina millia accerſerẽtur: qui autem jã tum pedites equitesq; conveniſſent, ii omnes in Parmẽſem agrum mitterentur. Neq; multò pòſt alio Senatusconſulto Franciſcus imperator dictus eſt, eiq; res militaris permiſſa. Præfectus etiam Græcis equitibus Bernardus Contarenus datus: tum vexillum imperatoriũ

publicè

publicè Franciſco miſſum: qui facto ad Ollium flumen ponte, exercitum traduxit, & firmato munitionib. pōte ab ea ripa quæ in Cremonenſi agro eſt, alterum pontē in Pado flumine navibus impoſuit, atq; ex utraq; ripa foſſa & vallo aggereq; prælato muniit. tum exercitus in Parmenſem eſt agrum traductus. Ejus rei litteris acceptis, imperator à Senatu juſſus eſt, ſi Galli, dum redeunt, ei moleſtiam exhibeant, ipſe autem ſine reip. incōmodo poſſe id fieri videat, in eos impetum faciat: ſin res in anguſto ſit, prælio abſtineat, ſuoq; ſe loco atq; milites contineat, quòd ſi pacati iter faciāt, nihil eis noceat, ſed ſinat intactos diſcedere. Eo accepto nuncio imperator ad Tari fluminis pontem ducto exercitu, qui pons abeſt à Parma oppido paſſuum millia quatuor, caſtra poſuit: cumq; eò Ludovici equites bis mille, milites totidem, Joanne Franciſco Severinate duce conveniſſent, exercitum traduxit, atq; ad Oppianicum vicum, quà Gallis erat iter faciendum, in ipſa Tari fluminis ripa, quòd pedibus tranſmitti poterat, neq; enim ripas præaltas habebat, conſedit nō omnino pleno exercitu, quòd non omnes, qui expectabantur, erantq; jam in itinere, equites pediteſq; convenerant. reliquæ Ludovici copiæ apud Novariam diſtinebantur: ad quem quidē à Senatu petentem, ut Græcos equites ei mitteret, quibus eo bello uti poſſet, Senatus Bernardo Contareno præfecto ſexcentos miſit.

Rex Lucâ profectus per Apennini juga ad Apuanos Ludovici municipium venit. Oppidani Joannis Jacobi Triultii ſuaſu ſeſe regi dediderunt: quos tamen paulò pòſt ejus milites pace fracta diripuerunt, oppidumq; incenderunt. Ex eo loco rex Triultium cum prima acie præmiſit, qui montano cōfecto itinere ſe expectaret, exploratoreſq; mitteret, ut quid hoſtes molirentur

tur, ſcire poſſet. Interim imperator præmiſſis equitibus atq; militibus, quot viſum eſt ad Gerulam vicum, qui à Foro Novii abeſt paſſuum millia tria, uti regis itinera cognoſcerent, locumq; caſtris caperent, poſtridie ejus diei, mane cum reliquis copiis omnibus eò venit. erat autem univerſus exercitus equitum ad duodecim millia, militum propè altera totidem. Ibi cum eſſet imperator, à ſpeculatorib. certior factus eſt, Triultium cum equitum cataphractorum & militum Helvetiorum manu præmiſſum, è jugis in planitiem ad Forum Novii deſcendere. Ille autem, ut poſtea cognitum eſt, vicũ magnopere opportunũ, in quo ſe regiæ copiæ confirmarent, atq; ab Apennini itinere reficerẽt, capere volebat: eoq; partem ſuorum præire juſſerat: ipſe cum reliquis ſe, ut ſequeretur, comparabat. Ea intellectâ re imperator Græcos equites ſexcentos præmiſit, qui eos impedirent: ipſe cum equitum firmiorum agmine illis præſidio eſt ſubſecutus. Græci velocitate ſuâ uſi, ubi primos venientes conſpexerunt, in eos impetu facto, prælioq; commiſſo univerſos repulerunt, repulſos uſq; ad caſtrorum munitiones conſecuti, complures eorum occiderunt, complures captivos fecerunt, uno ſuorum tantũmodo amiſſo, quem parvi tormenti pila è vallo miſſa trajecerat. Eo mortuo captivos propè omnes interfecerunt, capitaq; abſciſſa in caſtra revertentes attulerunt circiter quadraginta. Triultius ſibi ſuisq; veritus extremum in jugum ſeſe recepit, regemq; ibi triduũ expectans eſt commoratus: quo ſi tempore Venetus illum adortus eſſet, ea ſe manu defendere non potuiſſet: quo capto, reliquum exercitum expugnare haud maximi negotii fuiſſet.

Ea re ab imperatore, atq; ab legatis & principibus jactata, quòd exiſtimabant, ſi primam aciem prælio viciſ-

[…]lium.

viciſſent, Carolum reliquaſq; copias Lucam reverſuras ſeq; in tutum recepturas: ne qua eos manus elabi effugereq; poſſet, ab illo aggrediendo deſtiterunt. quanquam poſtea fuere, qui crederent Severinatem, qui ejus conſilii princeps fuerat, non eam ob cauſam, de qua dixi, ſed propterea quòd ex Ludovici præſcripto regi magnum fieri detrimentum nolebat, ne civitatis ex eo Venetæ nomen exiſtimatioq; augeretur, ſummopere in concilio, id ne fieret, obſtitiſſe. Civitas interea cùm intellexiſſet regem magno animo in Venetos impetum facturum, quos imparatos adhuc plurimis ab rebus eſſe audierat, permota, largitiones in ſacrarum virginum collegia, preceſq; ad omnia templa fieri juſſit, votaq; pro ſalute patriæ publicè ſuſcepta ſunt. Rex triduum illud tormentis bellicis ex ære magni ponderis impeditiſſimis itinerib. per invia atq; abrupta montium convehendis moratus, non iis modò quæ priore itione ſecū habuit, ſed illis etiam quæ cum reliquo exercitu in Flaminiam præmiſerat, cum omnibus copiis Forum Novii ante meridiem ſe cōtulit. Eo die remiſſi Græci equites uſq; ad regis caſtra complurib. cum Gallorum capitibus ad imperatorem redierunt. Et foro autem Novii miſſus tubicen à Philippo Argentonio, qui regis nomine itineris propter caſtra faciendi facultatem ab legatis peteret: ea non impetrata, quòd legati dicerent, niſi rex capta ab ſe atq; ſuis ſociorum reipubl. oppida reſtitueret, ſe id non cōceſſuros, ad regem reverſus ſpem pacis omnem ſuſtulit. Ea intellecta res magnum attulit Gallis timorem, qui è collib. caſtra Veneta proſpexerāt in ampliſſimum tabernaculis porrecta campi ſpatium: viſumq; eis eſt tantis oppoſitis hoſtium copiis rem ipſorum in anguſto eſſe: itaq; vulgò qui ſapientiores erant, tribuni duceſq;, magis magiſq; regi ſibiq; vereban-

Spes pacis præciſa.

Caſtra Veneta.

imor in ca tur, graviſſimumq; omnib. impendere caſum atq; pe-
tis regiis. riculum arbitrabantur. qui quidem timor ea quæ ſecuta eſt nocte auctus conduplicatusq; eſt: magnæ enim pluviæ, ingētiaq; tonitrua, & crebræ atq; terrificæ coruſcationes fuerunt, ut cœlū propè diſcedere videretur, ultimamq; plurimi ſibi noctem illam fore ea Deorum immortalium quaſi denunciatione moniti crederent.

imoris vis. Solet autem ferè ſemper accidere, ut cùm ſemel vehemens aliquis mentes hominum inceſſit timor, etiam iis quæ timēda non ſunt animi eorum magnopere perturbentur. quam ob rem cùm parum in ſomno, multum in conſiliis inter ſe fuiſſent, orta vix luce, qui fuit dies pridie Calendas Julias, Caroli præfecti aciem inſtruxerūt, atq; iter facere cœperunt. Interim conſultis legatis, principibusq; reliquis, quidnam eſſet potiſſimum agendum, legatis prælium diſſuadentibus cùm propter Senatuſconſultum, de quo ſuprà dictum eſt, tum verò etiam quòd complures equitum turmæ, militumq; centuriæ neque dum venerant: nam & Pandulfus Ariminenſium, & Joannes Piſaurenſium principes, & Paulus Manfronius cum ſua quiſq; cataphractorum equitū copia, innumeriq; milites expectabantur, tandem Gallos aggredi, qui reip. ſociorum oppida cepiſſent atq; incendiſſent, præliumq; committi placuit.

Gallorum acies. Erant Gallorum copiæ tres in acies inſtructæ: quarum in priore magnam ſpem duces habebant, quòd eam & numero equitum, ac militum robore muniverant: eiq; addiderat quatercentos ex cohorte regia eorum, qui ſagittis in equo utebantur: quos quatuor millibus Helvetiorum militibus, quibus maximè confidebant, immiſcuerunt. In media erat acie rex, eaq; propè omnis Galliæ nobilitas continebatur. ab poſtremæ lævo latere impedimenta ſequebantur. tormenta omnibus a-

ciebus

ciebus erant præpoſita: eæq; acies non ita magno inter ſe relicto ſpatio conſtipatæ, celeriter, uti ſi poſſent Venetos effugerent, vadebant. Interea nuncii ad Venetorum caſtra, qui pacem ab legatis peterent, fallendi gratia mittebantur. Ubi id imperatori nunciatum eſt, militibus ut arma caperent imperavit, ipſe deinde armato exercitu, & inſeſſis equis copias omnes ita diſpoſuit, ut ex iis novem acies efficeret: quarum quinq; equitū cataphractorum eſſent, tres militum, equitū levis armaturæ una. quæ res impetum exercitus imminuit: nulla enim earum ſatis virium ad hoſtem propellendum habebat. Erat inter utrunq; exercitum Tarus, de quo dictum eſt, flumen, quod ea nocte creverat: ejus autē vallis planities impedita non ripis modò fluminis, ſed glarea etiam, grandibusq; ſaxis, tum & virgultis, &, quòd magnæ pluviæ fuerāt, lubrico & lacunoſo cœno, ut inæquabilē & difficilem tranſitum daret. Gallorum prima acies cùm ante caſtra Veneta perveniſſet, armari milites conſpicata, magnum in eos pilarū ferrearū numerū tormentis immiſit: quas tamē propè omnes ſupra militū capita vis ignis impetusq; abſtulit, ne magnopere nocerēt: percōmodeq; ea in re accidit quòd tum cœlū erat pluvium, ut ſua Galli tormenta, quorum magnū numerum habebant, amplius exercere non potuerint. Tum verò imperator moras omnes poſt habēdas ratus, magno ipſe animo, & rei bene gerendæ fiduciæ pleno, quem etiam provehebat adoleſcentia, inſtructo exercitu, conſtitutoq; quid fieri oporteret, ac permiſſa patruo reliquas acies ſubmittendi poteſtate, ſigno pugnæ dato, & tranſmiſſo pedibus flumine, regis exercitum, qui quidem mille paſſuum iter eoq; amplius jam præceſſerat, citato gradu inſequi cœpit: eumq; propè medium aſſecutus, in regis aciem, quæ ſe converterat, impe-

Venetorū acies inſtructa.

Tarus flumen.

Prælium.

tum fecit. Prælio acriter commiſſo cum fortiſſimè ab utriſq; pugnaretur, Rodulfus acie una maxima atque pleniſſima, cui Antonius Feltrius Guidi Ubaldi frater nothus præerat, juſſa conſiſtere, altera caſtris præſidio eſſe, neq; ſe loco ambas movere, donec ipſe eas vocet, imperatorem ſubſecutus, cum ſecunda acie in Gallorum globum ſeſe injecit, acerrimeq; pugnans eum disjecit: neq; imperatori modò auxilium peropportunè attulit cum illius acie ſe conjungens, ſed magnum etiam addidit ſuo adventu ejus militibus animum. Itaq; ambæ acies parvo temporis ſpatiò magnum Gallorum numerũ occiderunt, magnum ex ſuis amiſerunt. Rex cum paucis relictus, admonitus à ſuis pugnantibus ſe ſubripuit. Eodem ferè tẽpore acies tertia, cui Severinas præerat, primam Gallorum aciem conſecuta, pedem ſtatim retulit, non auſa, vel potius non juſſa progredi. Omnibus autem equitum aciebus, quæ ad regis exercitum contẽderunt, idem fere perincommodè accidit, ut & flumine tranſeundo, & ripis ſuperandis, & ſaxis pervadẽdis & virgultis, ac cœnoſa via cõficienda, multa etiã pluvia, non ſolum ordines ſervari non potuerint, ſed complures prolaberentur, complures ſe medio itinere continerent, multi alíorſum flecterent, ut parva eorum pars prælio interfuerit. nam milites pleriq; omnes exceptis ducentis, Genua Veneto duce, paucisq; ex imperatoris comitatu, qui equitib. interjecti ejus latus muniebant, pugnam detrectaverunt. At verò Itali equites levis armaturæ, quos unà cũ Græcis imperator juſſerat ab hoſtium tergo lævum latus montium capere, atq; ab latere adverſo in eos impetum facere, ubi impedimenta cõſpexerunt, in ea ſpretis imperiis propè omnes cõvolaverũt, cuſtodibusq; aliquot occiſis, ea rapere atq; abducere cõtenderũt: quos Græci equites imitati, idẽ fecerũt, ex-

Gallis fuit : duæ enim equitum acies quemadmo-
Rodulfus imperaverat, ne ſe loco moverent, præ-
on interfuerunt, expectantes quam is in partẽ eas
ret. Ille autem à Gallis interfectus fuerat, ita qui
lſi atq; fracti fugæ ſe mandare cogitabant, reſtitu-
reliquis aciebus, quæ regi auxilio venerant, præ-
ẽ continuerunt. Pugnatũ igitur eſt acriter, ut antè
um eſt, ab utriſq;, cædesq; ingens facta: eoq; res ho-
atio deducta, ut neutris planè victoribus, defeſſis
us pugnando, quàm permittentib. Venetis, Galli ſe — Gallorum fuga.
iter ſubriperent: ac magna impedimentorũ parte
ota, cumq; iis regio tentorio & cubiculo, & ſupelle-
ſacra, qua rex in templo utebatur, ſignisq; milita-
aliquot amiſſis, tantum itineris quantum laſſi-
ne atq; vulnerib. confecti poterant, contenderent,
mq; illã magno cum timore ſub dio ſine taberna-
, ſine caſtris exigerent. Imperator ſua in caſtra
it.

Deſiderati ſunt ex Venetis circiter mille quingenti: — Venetorum ſtrages.
um non minimam quidem partem vel iniquitate

Farneſius Romanus, claro loco natus, vir magna virtute, Alexandri Farneſii illius, qui poſtea Pont. Max. creatus, Paulus tertius dictus eſt, patruelis frater: & familiaris imperatoris comitatus parte plus media, tũ præfecti equitum viri fortiſſimi duodecim, centuriones quatuor. Bernardinus autem Montonius, multis vulneribus acceptis, equo dejectus, inter cæſorum corpora repertus, per ſuorum humeros relatus in caſtra, ſervatusq; eſt. In ipſo verò prælio Nicolaus Vrſinus, quem Nolæ captum à Gallis dixeramus, & rex cuſtodiri juſſerat, pugnantibus omnib. elapſus, ad legatos Venetos contendit, ſuamq; operam reip. pollicitus, Gallos propè fractos eſſe, eos ſi quævis una ipſorum acies inſequatur, terga daturos confirmans, conteſtansq; Deos: id ut legati mandarent, magnopere ſuadebat: qui perculſo temerè exercitu, militibusq; aut diſperſis, aut pedem referentibus, eam rem aggredi non ſunt auſi.

Bernardinus Montonius.

Nicolaus Vrſinus.

Ex Gallis interfecti ſunt ad mille, atq; ex iis dux vigilum regis, itemq; ſagittariorũ, & magiſtratus is, quẽ ipſi magnũ Mareſſalem appellant, aliiq; præfecti militum decem: tum nothus Boius, primæ ferè apud regẽ autoritatis & magni inter Gallos nominis, vulnere accepto, duoq; magnorum principũ liberi, & ſacerdos regius, aliiq; captivi facti, cùm eo prælio ex Venetorum exercitu nemo vivus in hoſtium poteſtatem veniſſet. Poſtero die rex ante lucem igne plurimo facto, ut ejus copiæ ibi eſſe viderentur, ſine ullo ſtrepitu abiit, celeritateque uſus, quam longiſſimè potuit, anteceſſit. Veneti mane conſequi regem cum vellent, Taro flumine, quod ea nocte creverat, impediti reſtiterũt. Tum Severinas, qui prælio cum ſuis abſtinuerat, imperatori legatisq; ſeſe obtulit, ſi ſibi equitatum leviorẽ traderent, ſe regem remoraturum, dum ipſi cũ reliquo

Gallorum internicio.

Regis fuga.

exercitu veniant. Re impetrata, cum equitibus mille quingentis Italis profectus, longiore itinere per occaſionem ſuſcepto, quòd flumen creviſſet, conſequendi regẽ eo die volens tempus omiſit: quẽ poſtea cùm eſſet conſecutus, ei dux miniſterq; itineris potius, quàm morator fuit Aſtam propè uſq;: ut id quod petierat ab imperatore legatisq; propterea videretur petiſſe: ut illũ in tuto ſiſteret. Id ab eo de Ludovici ſententia eſſe ſuſceptũ ea res indicio fuit, quòd Bernardo Cõtareno ab Ludovico petenti, uti ſe cum ſuo equitatu extremũ regis agmen aggredi ſineret, Ludovicus non permiſit. Eo biduo magnus equitũ conſcriptorum, multo major militum numerus ad exercitũ Venetorũ venit. Imperator ſubſidẽte flumine cũ exercitu profectus, cũ rex bidui eũ itinere præcederet, conſequendi regem facultate amiſſa, Græcos equites leviſſimos ſexcentos miſit, qui ejus agmen carperent, quaq; poſſent, exercitui nocerent. Ii dum iter facerẽt, multa in via cadavera Gallorũ paſſim jacentia conſpexerunt: ut plus etiam, quã credebatur exercitui regio eſſe illatũ cædis appareret. atq; ii quidẽ equites poſtremũ regis agmen celeritate conſecuti cõpluribus interfectis, præda etiã facta ad imperatorẽ redierunt.

Eo de prælio à Senatu ſupplicatio decreta eſt, gratiæque Diis immortalib. actæ, quòd civitatem magnopere ſuſpenſam, tantarum rerum expectatione, fuga hoſtium liberaviſſent: Nicolaoq; Vrſino auri libræ decem dono datæ. Supplicatio pro victoria

Sed rege Carolo Neapoli profecto, ut pauliſper ad ſuperiora revertamur, Veneti de claſſe regiâ in Liguriã miſsâ, ut ſuprà demonſtratum eſt, certiores facti, ſuum hominem cum pecunia Genuam ad naves onerarias, quibus ad mercaturã uti civitas privatim conſuevit, habetq; in portu ferè ſemper multas, militibus rebusq;

omnibus ad bellum propulſandum idoneis celeriter armandas, contendere juſſerunt: cùm Ludovicus item inſtrui naves longas aliquot ibidem juſſiſſet. Pollicita præterea ſunt procurantibus Patrib. fœderatorum legationes Genuenſium magiſtratui, ut libentius contra Gallos arma caperent, ſe curaturas effecturasq́ue, ut eis Florentinorũ civitas Serezanam, Serezanulamq́ue, ac Petrã Sanctam in Apennino oppida reſtitueret: ejusq́ue rei petentibus ipſis Senatus prædem ſe dedit. Fuerant ea oppida cõplures ante annos Genuenſiũ magiſtratus qui publicæ privatæq́ue pecuniæ, quæ in ærario vulgò deponitur, præeſt, ob eamq́ue pecuniã dominis ternas centeſimas quotannis ſolvit: ſed ab iis qui civitati tũ præerant, pignoris nomine ad remp. Florentinorũ pervenerunt, tercentũ auri libris mutuò ab illa eis datis. Ea ſibi reddi oppida civitas magnopere ſtudebat, erantq́ue illa ipſa, quæ Carolo tradere Petrus Medices pactus fuerat. Regis igitur claſſis ad littora Genuenſium appulſa, cui quidem etiã ex Apennini jugis rex equites aliquot, peditesq́ue Gallos quingentos auxilio miſerat, totã illam orã, quæ ad orientẽ ſolem ſpectat in ejus poteſtatẽ redegit, Portu Veneris excepto. ita belli ab Carolo initiũ ea etiã ab regni parte in Venetorum ſocios eſt factum.

Legati Genuenſium.

Postremò cùm Galli, Paulo & Objecto ducibus, ſucceſſu rerum elati, pedibus Genuã aggrederentur, civitas armata illos fudit fugavitq́ue eo ipſo die, quo rex ad flumen Tarum adverſo cum Venetis prælio dimicavit. Tum pridie Id. naves onerariæ longæq́ue majori ex parte reip. inſtructæ opibus obſeſſam in portu Rapalo claſſem Gallicam, Repaliq́ue arcem expugnaverunt, navibus omnibus cum earũ præfecto captis: quib. in navib. mulieres erãt captivæ permultæ, virginesq́ue ſacræ aliquot ſuis è Cajetæ fanis abreptæ atq́ue violatæ, aurumq́ue item ſacrum

[G]alli ad [G]enuam [fu]ſi.

[Sa]crilegia.

ſacrum & argentum, ac fores æneæ portarũ affabrè illæ quidem factæ magnoq; cõparatæ precio, quas arci Neapolitanæ Galli detraxerãt. Pauloq; pòſt Carretii principes, qui Finarium oppidum à Genuenſibus acceptũ obtinebant, Intimilium oppidum, quod ad occidentẽ ſolẽ eſt, & Galli occupaverant, recuperaverũt: omnisq; utrinq; ora brevi ad Genuenſes rediit atq; hæc quidem in Liguribus geſta ſunt Cumq; ad Ludovicum ſigna Caroli regis quatuor è Gallorum capta navibus Genuenſis civitas dono miſiſſet, Ludovicus, magno reip. merito id ſe facere pronuncians, duo eorum legato apud ſe Veneto dedit. Intimilium recuperat

Eodem quoque Genuenſes tempore legationem Venetias miſerunt, quæ Senatui gratias ageret, quòd ea, quæ feliciter contra Gallos geſſerant, ejus liberalitate atq; ductu primo, & initium, & incrementũ, poſtremò etiam exitũ habuiſſent. Imperator autẽ Claſtidii cùm eſſet, regẽ ſubſequens, Ludovico poſtulante equites milites q; ad bis mille, Dertonã Alexandriamq; Senatus juſſu præſidio miſit. Eodem etiam petente, ut reſpub. legatos ex principibus civitatis ad ſe duos mitteret, qui ſecum rebus omnibus tam ambiguo tempore præeſſent, uti ſui cives, omnesq; homines cognoſcerent, ei ſe curæ, regnũq; ſuũ eſſe, Lucam Zenũ, Andreã Veneriũ, legatos Senatus creavit. Ab iis legatione propter ætatẽ renunciata, Marcus Georgius, Benedictus Sanutus, ad id muneris eorũ loco Mediolanum ſunt ire juſſi. Inter hæc Senatus decrevit, ut eorũ qui fortiter atq; amãter ad flumen Tarũ contra Gallos remp. geſſerant, vel viventium vel mortuorum ratio haberetur. Itaq; imperator Rodulfi patrui equitatu ſtipendioq; auctus eſt, nomenq; ei clarius datum, ut latiſſimè imperator appellaretur: præterea dono quotannis auri triginta libræ Legati Genuenſium. Legati Venetorum.

conſtitu-

conſtitutæ, centumq; in ſtipendium in præſentia miſſæ. Auctus & Bernardino Montonio equitum numerus ad mille, ſexq; auri libræ dono datæ in annos ſingulos: quæ quidem etiam nunc ad inutiles ſervato annos, ultimumq; ſenium, & vitam modò producenti pecunia penditur. Nicolao item Nonio tum equitum Græcorum auctus numerus, tum verò etiã ſtipis ſumma, quæ in annos ſingulos à republica donatus antea fuerat, amplior facta. Rodulfi verò liberi in reip. fidẽ recepti, penſioq; librarum auri decem victus annui nomine eis data: decretumq; uti marib. ſingulis equitum turmæ ſingulæ, præfectiq; earum attribuantur, quoad ipſi exercere ſe per ætatẽ poſſint: fœminis, cùm erunt nubiles, dos è pecunia publica pro earũ gentiſq; nobilitate numeretur. Farneſii duobus liberis maribus equites quadringenti, quos primo à rep. ſtipendio pater eorum habuerat, cum præfecto dati, doſq; ampla fœminis publicè pollicita. Vincentii Corſii liberis patris equitatus datus: filiæ, quam unam reliquit, dos auri librarum quadraginta conſtituta: intereaq; dum ſit nubilis, in virginũ ſacrarũ collegio uti victus publicè ſubminiſtretur, Senatuſconſulto additum. Alexandri Beraldis Patavini equitatus Franciſco fratri, qui cum illo ea in pugna fuerat, vulneribuſq; acceptis ſuperfuerat & penſio annua, quæ ei à Quæſtorib. curabatur, attributa. Idem in Roberti Strotii item Patavini fratre ſuperſtite ſervatũ. Literæ præterea publicè ad legatos datæ, curarent, ne quis, qui bene de repub. meritus eſſet, ab ipſis præteriretur, quin de eo ad Senatum ſcriberent: ex eorumq; litteris in complures, compluriumq; liberos fratreſq; Senatus pietas liberalitaſq; extitit.

Niceteria iis qui fortiter pugnarunt à Repu. Veneta data.

At verò interea rex ſeptimo poſt prælium die Aſtam ingreſſus fugæ finẽ fecit, confecto cùm timore ac labore

via

via, tum commeatus non omnino magna inopia exercitu. Nam ut ſunt ad conſerendas manus, præliaq; cōmittenda Galli omnium propè hominū paratiſſimi atque fortiſſimi, ita ad perferendos paulò diutius labores, inediamq; tolerandam, ſupra cæteros animus eorum mollis infirmusq; eſt, omnisq; illa ardens ac vehemens brevi tempore virtus elãgueſcit atq; reſtinguitur. Paucis pòſt diebus edicto magiſtratuum Gallorum, Veneti, Mediolanenſes, Liguresq; omni è Gallia, quæ in imperio Caroli erat, exules facti ſunt, pœna iis qui recepiſſent, conſtituta. Itaq; Petrus Paſcalicus Venetus, qui Lutetiæ Pariſiorum Philoſophiæ ſtudiis ſacriſq; literis operam dabat, ſervili veſte ſeſe occultans in Morinos aufugit. Gallorum natura in reb. bellicis. Exules è Gallia qui facti. Petrus Paſchalicus.

Deinceps autem cum Ludovicus legatiq; Novariã omnes copias adduxiſſent, hoſtesq; crebris ex oppido excurſionibus eos laceſſerent, ſecundiora cum iis ferè ſemper Veneti prælia fecerunt: quibus in omnib. Bernardi Contareni virtus egregia extitit. Poſtea verò quàm cōmuni conſilio oppidum obſidione cingi placuit & Aloiſius regis propinquus, quiq; cum eo erant in oppido equites militésve numero ad millia octo, inopia frumenti laborare commeatusq; cœperunt, quòd ante hoſtium adventum ejus rei nullam curam habuerant, miſſi ad eos furtim cum jumentis frumentariis equites regii ab eodem Contareno ſæpe intercepti, ſæpe unà cum illis ii qui ex oppido regiis equitibus ſubſidio venerant, cæſi fugatique ſunt. Neque rex interim novas copias, ut Aloiſium obſidione liberaret, è Gallia quotidie poſtulare, accerſere ſcriptis ad ſuos magiſtratus atque ad uxorem literis intermittebat: quas ad litteras illa, ſe jam viros, qui velint Alpes trajicere, omnino nullos habere, regi reſpondit: fœminas viduas ſe permultas Novariæ obſidio

habere,

habere, quarum viri in Italia periiſſent. ab Helvetiis etiam per legatos atq; interpretes idem petebat: ſed ſtipendiorum inopia, ne rem conficeret, impediebatur. Quinetiã ea de cauſa ex Helvetiis, quos habebat, milites centũ, ex Germanis alteri totidem ad Venetos trãsierũt. Tum verò ab iis ſuburbana ædificia incenſa, tormentaq́; muralia oppido propius admota, & obſeſſi modis omnibus acrius premi cœpti: quib. in rebus administrandis Nicolaus Urſinus fiſtula glande plumbea ſupra renes percuſſus, pro mortuo ſublatus, atq; in caſtra relatus eſt, neq; poſtea ei bello interfuit. Gallos igitur qui obſidebantur, magis magisq; in dies rerũ omnium egeſtas atq; inopia premebat, ut equis in eſcam uti cogerentur: cõpluresq; corruptis farinis, aut pane furfuraceo veſcentes, tũ aquæ potu, quo Galli Germaniq; minimè omniũ uti aſſolent, interirent. Percuſſerat autem paulò antea numum æreũ Aloiſius, cùm pecunia eum defeciſſet, qui pro Argenteo polleret. Hæc cùm crebris occultè nunciis litterisq; regi ab Aloiſio ſignificarentur, quorũ pleriq; ab hoſtibus intercipiebantur; nõnulli noctu, magnisq; imbribus profecti, diverſis atq; occultis itineribus ad regem perveniebant, ſeq́; ille perpaucos poſſe ulterius dies obſidionem ſuſtinere diceret, deceptum autem & deſtitutum quereretur: rex ab hoſtibus pacem petere conſtituit: itaq; per Argentonium tentare imperatorẽ ea de re cœpit. Ab eo ad legatos, ab iis ad Ludovicum, cujus cauſa bellũ gerebatur, re delatâ, ſæpius deinceps eo libentiſſimo jactata, qui jam quieſcere, quàm alendis exercitib. conteri & bello periclitari malebat, induciæ primùm factæ, deinde Aloiſio cum paucis abire Novaria permiſſum.

Nicolai Urſini infortunium.

Induciæ.

Demum pax ab rege, atq; ab Ludovico circiter Nonas Octobres concelebrata, iis conditionibus, ut Novaria

varia Ludovico redderetur: tum ex libris auri vicies centies, quas ab Ludovico rex in Neapolitanũ bellum mutuò acceperat, mille et & quingenta rependerentur, quingenta regi cederent: Ludovicus autẽ naves Gallicas in Rapali captas portu nunciis regiis reddẽdas curaret: & Triultiũ, cujus bona publicaverat, exulẽq; ipſum fecerat, ab exilio revocaret in integrũq; reſtitueret: neve auxilia Ferdinando regi mitteret: & Carolus quantã vellet claſſem in Liguria cõparare poſſet: eaſq; ob res Genuæ arx Herculi Ferrarienſiũ principi vice obſidum traderetur, quã ille regis nomine bienniũ obtineret. quam quidem ad pacẽ celerius ſanciendã ea et. ã cauſa regem impulit, quòd Helvetiorũ multò major, quàm ipſe petierat, manus domo tandem egreſſa, ut regi auxilio eo in bello eſſet, partim Vercellas ad regẽ venerat, partim appropinquare nunciabatur, omnes numero ad viginti millia quib. quidem jam ſtipendium, quod rex pollicitus fuerat, arroganter ac ſeditioſe poſtulantib rex perſolvere non poterat, emuncta creberrimis ingentibuſq; in bellum theſauris regi ſubminiſtrandis tranſalpina Gallia, viciniſq; regibus ferè omnibus, accepta ſuperioribus menſibus mutuò abeis pecunia, prorſus exhauſtis. Itaq; cùm intellexiſſet eos unos qui venerant nocturna concilia de ſe capiendo habuiſſe, veritus ne ſi reliqui Helvetii propius acceſſiſſent, vim eorũ ſubterfugere nõ poſſet, pace ſtatim facta eos ſerò veniſſe ad ſpeciem quæſtus, atq; in Taurinos properè abiens, domum, qua conditione potuit, remiſit.

Pacis inter Ludovicũ Sfortiam & Carolum regem conditiones.

Ea de pace cum rege ineunda Veneti ab ejus interpretibus, tũ à Ludovico ſæpe invitati, conſulto Senatu reſponderunt, ſeſe omnino, niſi de ſociorũ voluntate atq; conſilio. quibus cũ fœdus percuſſiſſent, nihil acturos: nam quoniam ex iis, quæ eo in bello geſſerat Ludo-

Senatus Cõſul Venet. de pace ſi manda.

vicus, quantũ ei eſſet credendũ, non ambiguè cognoverant, novo ſe fœdere implicari cum tam infido homine planè nolebant. Id ægerrimè cùm ferret Ludovicus, exiſtimans Venetos alieno ab ſeſe animo eſſe, queſtusq́; apud legatos, Senatum omnia alia, præterquã de ſua ſalute, cogitare, ſuis militũ præfectis clàm imperavit, uti flumina, quà eſſet exercitui reipublicæ tranſeundũ, ſi domũ redire vellet, cõmunirent, navesq́; abigerent, ne trajicere ſe invito poſſet. Ea per amicos reip. delata res ad legatos, magnopere eos cõmovit, quòd tantis objectis fluminib. iter ſe impeditiſſimũ habituros intelligebant, Ludovici exercitu munitiſſimis in locis ſe opponente. pontium autẽ efficiendorũ facultatem ſibi datũ iri non videbant, præreptis navib. quib. imponi poſſent. Tum illud etiã timebant, ne, ſi vis adhiberetur, perfidia Ludovicus ſua Gallos ſibi adjungeret, ut rerum dominus, & pacis ac belli arbiter videri poſſet. Hæc verſantib. legatis, Contareno adhibito, neq; ſatis tutũ ejus rei exitũ reperientib. ubi omnes pauliſper conticuerunt, Ego, inquit, Contarenus, iter vobis domum, ſi annuitis, patens atq; tutũ comparabo. Ad ea cùm legati, quonã id tandẽ modo quóve conſilio eſſet effecturus, ab eo quæſiviſſent: hodie, inquit, ut conſueviſtis, vos & Ludovicus unà eritis communibus de rebus conſulturi: aderunt cũ illo ſui duces, veſter, vobiſcum imperator, præfectiq́;: fores claudentur: diſceptabitur: tum ego illum, tanquã allocuturus, hoc vobis gladio confoſſum atq; confectũ dabo: ea re patratâ, neminẽ ex ejus ducibus ferrum educturũ certò ſcio. quis eſt enim eorum omni non fœmina timidior? aut quis illum non peſſimè odit, uno aut altero excepto? qui tamen ipſi ad Carolũ legati de pace profecti adeſſe non poterunt. Ludovici etiã exercitus ipſo mortuo ad nos ſigna transferet, ſi ſe receptum iri intelliget.

[C]onſilium [d]e Ludovi[co] Sfortia [in]terficiendo.

præſer-

præſertim ſpe largitionis aliquâ oblatâ, quod ſi ſit, ejus quoq; regnum veſtris in manib. verſabitur: ita ille, ut meritus eſt, ſuorum ſcelerũ pœnas pendet: vos reip. injurias nullo diſpendio ulti, veſtram dignitatẽ pulcherrimè retinebitis. Erat Contareno procerum ſanè corpus & vividum ſolidumq;: vires immanes, vaſtæq;, ac propè inexuperabiles: animus cùm prudens, tum omniũ magnarum rerum capax, ut quod is polliceretur, etiam præſtari poſſe confideres. Itaq; ea legati cùm intellexiſſent, maximis illum laudibus certatim efferentes, quòd tantã rem aggredi pro communi ſalute non dubitaret, conſtituerunt, hoc ad extremum reſervato conſilio, experiri, num Ludovicus ad ſanitatem bonis artib. converti poſſet ea tamen de re, quam Contarenus propoſuerat, notis ſcriptas literas ad Decemvirum magiſtrat confeſtim dederunt, poſtulantes uti reſcriberent, vellentne, atq; permitterent, ſi neceſſitas urgeat, eo conſilio ipſos uti. qui de collegii ſententia reſcripſerunt, eæ reip. dignitate ſibi eam rem non videri. Ludovicus interea cùm legatorũ diſſimulatione atq; prudentia, qui ea ſe neſcire quæ ab illo parabantur, oſtendebant, tum ſua ſponte, quòd nihil omnino tuti irritandis legatis in tam nova ſuſpectaq; dominatione ſe habiturum videbat, ab eo per ſe conſilio deſtitit.

Contareni qualia.

Iis confectis rebus milites obſeſſi oppido Novaria emittuntur; oppidum Ludovico reſtituitur Legati Veneti poſt hac omni cum exercitu Cremã cùm veniſſent, militesq;, quos oportuit, dato ſtipendio miſſos feciſſent, reliquosq; milites equitesq; in hyberna deducendos curaviſſent, cum imperatore Mantuã profecti, ludis ab eo dies aliquot habitis, ad urbem reverterunt. Carolus cupidiſſimis ſuis omnib. multò cupidius ipſe, trajectis Alpibus ſuum in regnum conceſſit.

PETRI BEMBI RERUM VENETARUM HISTORIÆ LIB. III.

Epitome.

FErdinandi regis in Calabriam adventus & adverſa cum Gallis pugna. Neapolitanorum in Gallos odii cauſæ. Eiuſdem Ferdinandi Neapolim reditus. Venetorum in regno Neapolitano res pro Ferdinando geſtæ. Claſſis à Venetis Neapolim miſſa. Cellæ farinariæ & reip. horrea apud forum Venetiis ædificata. Piſani ſeſe Venetis dedentes à Senatu reiiciuntur. Thracii regis ad Senatum legatio & munera. Faventini cum ſuo regulo à Senatu in fidem accepti. Horologium Venetiis in foro factum. Venetorum cum Ferdinando Aragonio fœdus. Gallorum & Ferdinandi varia in regno Neapolitano fortuna. Piſani à Venetis, Pontifice & Ludovico Sfortia in fidem accipiuntur, & Piſani belli initium, atque progreſſus. Triumviri rerum navalium inſtituti. Lex de bonæ fidei poſſeſſoribus lata. Ludovicus Sfortia à Maximiliano Cæſare rex appellatur. Naupliorum equitum cum Turcis pugna. Bernardi Contareni in regno Neapolitano res geſtæ, eiuſdemque obitus. Ferdinandi Neapolitani regis obitus, & Federici in regnum ſucceſſio. Biſſinianorũ princeps à famulo vulneratur. Gallorum Caieta diſceſſus, eorundemque naufragium. Tarentinorum de deditione & Veneti Senatus de illis accipiendis vel non, varia conſilia. Gallici morbi origo. Maximilianus Cæſar, à Ludovico Sfortia, Venetis & reliquis fœderatis acceſſitus, contra Gallos in Italiam venit. Res in Hetruria geſtæ. eiuſdemque in Germaniam reditus. Incendium naufragiumque paſſis à Decemviris proſpicitur. Gallorum in Inſubria conatus. Navalis inter Florentinos & Venetos pugna. Caroli regis è vita tollendi facultas à Senatu reiicitur.

Ferdinandi regis in Calabriam adventus.

FErdinandus ubi Carolum Neapoli profectum cognovit, acceptis Meſſanæ militibus ad mille (ibi enim tunc erat) quos quidem civitas in vicini atque amici regis gratiam depenſo trium menſium ſtipendio expræſtò eſſe juſſit, navibus longis duodecim in Calabros trajecit, & Rhegiũ Crotonemq́ recepit:

recepit: ac ſecundo cum Gallis pedeſtri facto prælio, interfectis captiſq; compluribus, reliquos cum eorũ duce in proximum oppidum compulit. ad quos cùm auxilia undiq; conveniſſent, victus ab iis ingenti clade cum paucis Rhegium fugiens, uni ſaluti conſuluit ſuæ. Idẽ autem paulatim ſeſe confirmans, cùm iam Gallorum imperii pleroſq; eorũ, qui eos lubenti animo receperãt, magnopere pœniteret (nihil enim ferè cujuſquam neq; ſanctum, neq; tutum ab illis erat) cum Hiſpana claſſis navibus quadraginta, quam ſuperiore libro miſſam in Siciliam dixeramus, & ſuis cum triremibus duodecim Ænariam ad inſulam, quæ ab eo non defecerat, venit.

Conflictus cum Gallis.

Atque illis ipſis quidem diebus res ejuſmodi acciderat, quæ magnã invidiam in Gallos conflaverit. Nam cum ii, qui Cajetæ præerant, navem longam remigib. inſtruere vellent, municipeſq; imponere, illi ſe cogi paſſi nõ ſunt, palamq; prædicaverunt, nolle ſe contra Ferdinandum regem duci: atq; ad arma capienda proſilierunt. Galli eos veriti, ſe in arcem oppidi receperunt, atque ad auxilia proximis ex oppidis evocanda miſerunt: quibus adductis magnam civium cædem fecerunt, magnam in oppidanos ſtragem ediderunt, matribusfamiliãs & virginibus vulgò in ſervitutem atque libidinem abductis. quæ intellecta res Neapolitanorum animos jam antè infenſos & labantes, ab Gallis magnopere averterat. Ea cùm ſic cecidiſſent, ipſe autem Ferdinandus Neapolim non obſcuris multorũ vocibus ſermonibuſq; accerſeretur, quem etiã adventare intelligebant, ſpei atq; fiduciæ plenus ab Ænaria naves ſolvit, atq; ad littus Neapolitanum claſſe appulſa non longè ab oppido exponere milites cùm vellet, impeditus à Gallis atq; rejectus, de tota re deſperans, quòd ab oppidanis nihil ſibi auxilii emitti, nihil tumulti fi-

Neapolitanorum in Gallos odiũ eiusque cauſa.

eri animadverteret, ad Ænariam revertebatur. at civitas ægrè id paſſa, armis captis Gallos partim ejecit, partim in arces, quæ ab illis tenebantur, conjecit. Id à piſcatoria navicula Ferdinando nunciatū, ſpem ei priſtinam facilè reſtituit: quamobrē ſua cum navi incitatis remigibus ſtatim Neapolim rediens, magno populi conſenſu in oppidū receptus eſt. Ita parvo temporis ſpatio ſæpius modò bonam, modò adverſam expertus fortunam, ac variis rerum ſuarū eventis tanquā fluctibus jactatus, cùm id minimè fieri poſſe conſideret, ab eadem quaſi tempeſtate atq; ventis in portum conjectus eſt. Pauloq; pòſt Galli, qui ei arci præerant quæ Capuana appellatur, ſeſe atq; arcem Ferdinando dediderunt. Tum naves Gallicæ ſexdecim, quæ in portu Neapolitano erant, veritæ ne interciperentur, egreſſæ ad inſulam Megarem jactis anchoris ſe continuerunt. Ferdinandi claſſis ad Bajas ſubſtitit. Iis nunciatis rebus, Nolani, Atellani, Capuani, aliaq; vicina municipia propenſo ad illū ſtudio celeriter redierunt: videbanturq; reliquæ ejus regni civitates idem facturæ, ſi modò rex firma cum manu eòdem accederet. ille autem per ſe omnibus à rebus, quæ ad bellum ſunt uſui, præſertimque à pecunia planè imparatiſſimus, magiſtratum Venetū, qui vetuſta conſuetudine ea in urbe reip. hominib. juri dicendo præerat, perhumaniter eſt allocutus: ſeſe quod Neapolim recuperaviſſet, reip. acceptū referre, quæ fœdus cū Alexandro, reliquisq; regib. iniiſſet: quòd autēm ſupereſſet (quod quidē certè magnū, atq; perplexum ſciret eſſe, tot municipiis toto in regno, tot munitis oppidis Gallorū imperium ſecutis) ejus ſe fidei, liberalitatiq; permittere. Eo ſermone apud illum habito, Federicum patruū cum navibus longis tribus ad Antonium, quem in Apuliam cum claſſe veniſſe intellexe-

Ferdinandus Neapolim redit, & recipitur.

tellexerat, conveniendum, ſeq́ꝫ illi commendandũ properè miſit. Antonius, paulò antè ad Saſonem inſulam Senatuſconſulto accepto, tantum ut in Apuliam trajiceret, Brunduſium, quod municipium ad Gallos non tranſierat, venit. Oppidani Antoniũ amicè atq; benevolè exceperũt, eiq́ꝫ ſe dedere voluerunt, atq; ut inſigne reip. in oppidi foro ſuſtolleret, ab eo magnopere petiverunt. Antonius Brunduſinis collaudatus, atq; ut in regis ſui fide permanerent cohortatus, ibi dies aliquot, dũ quid imperarent Patres ſcire poſſet, eſt commoratus. Illi autem niſi de fœderatorum ſententia, Hiſpaniaq́ꝫ in primis regũ conſociata voluntate, qui claſſem paratã habebant, nihil omnino agere conſtituerant. Itaq; à legato regio miſſi in Siciliã nuncii ejus rei eventũ tardiorem reddiderunt. Accepto tandem altero Senatuſconſulto, quo bellũ Gallis inferre jubebatur Antonius, biduo ſcalis reliquisq́ꝫ rebus ad oppugnationem oppidorũ comparandis conſumpto, cũm triremibus XX. naveq́ꝫ una oneraria bellica, & altera, in qua erat equitũ Græcorum non magnus numerus, ad oppidũ Monopolitanorum, quod eſt in maris littore, à Gallisq́ꝫ obtinebatur, acceſſit: præfectumq́ꝫ Gallorum, uti ſe dederet, per internuncios cohortatus, ubi illum ad propugnationẽ paratũ vidit, expoſitis equitibus, qui diſcurrerent, populationẽq́ꝫ facerent, & aliquid in agris aut vitis aut oleæ ſuccidèrent, tectorumq́ꝫ incenderent, ſi ea re cives ad deditionem compelli poſſent: ubi neq; id quidem quicquam proficere animadvertit, tormentis è navi oneraria murum oppidi dejicere aggreditur. Id cũm propter longinquitatem parũ ex uſu adminiſtraretur, Hieronymo Contareno legato, præfectisq́ꝫ triremium uti naves tegerent ad ictus cũm tormentorum, tum verò lapidum atq; telorũ, quæ de muro adigerentur, imperavit:

Senatus' Conſ. de bello Galli inferendo.

Monopolitanorum oppidum. eiuſque obſidio.

poſtridieq; ejus die manè iis, qui primi murum aſcendiſſent, propoſitis præmiis, navibusq; omnibus ſub conſpectum hoſtium diſpoſitis, oppugnare oppidum multò acrius eſt adortus: qua in oppugnatione Petrus Bembus navis longæ præfectus, vir egregia virtute, cohortans ſuos pila ferrea trajicitur. Antonius cùm horas aliquot Gallis atq; oppidanis acerrimè propugnantibus ſuos vulnerari, hoſtes non defatigari, minus deniq; rem procedere animadvertiſſet, oppidum militibus diripiendum propoſuit: tum verò prædæ ſpe milites remigesque incitati, cohortatiq; inter ſe, ad murum convolaverunt: ſcalisq; poſitis cùm amplius horis duabus continenter atq; fortiſſimè pugnaviſſent, dejectis interfectisq; propugnatoribus in oppidum ſe injecerunt, diripereq; contenderunt, Aloiſiumq; T ntum Venetum, qui eo in oppido mercaturam exercebat, imprudentes occiderunt, domumq; ejus diripuerunt. Antonius recluſis portis in oppidum ingreſſus, mulieres, quæ natu ma orũ uſæ conſilio ad aras Deorum immortaliũ cum infantib. confugerant, à militum injuria defendit, oppidoq; eſt potitus: ſectionemq; earum rerum, quæ distractæ nondum eſſent, multò minoris, quàm vendi aliis potuiſſent, die laxiſſima oppidanis ipſis vendidit. quib. etiam, quo minore damno amiſſis rebus ſuis afficerentur, annos decem omnium munerum & tributorũ levationem conceſſit.

Petri Bembi interitus.

Monopolitanorum oppidum expugnatũ.

Eo oppido capto, nõnulla ejus regionis municipia ſe Antonio dediderunt. atq; hæc quidẽ adhuc ipſa Ferdinando Neapolim recipienti nota nõ erãt. Antonius Nicolao Cornelio, qui Monopolitanis præeſſet, relicto, miſſoq; Pulinianũ, quod oppidũ abeſt à littore, eiq; ſe dederat, Alexãdro Piſauro eodẽ nomine, Sipontũ eſt profectus, quod jã per ſeſe, ob Gallorũ inſolentiã atq; libidinẽ

Sipontum.

in Fer-

in Ferdinandi partes oppidum redierat ejectis Gallis, qui ſe in arcem contulerunt. Ad quos cùm Antonius miſiſſet, uti arcem Ferdinando reſtituerent: id ni facerent, eos ſe hoſtium loco habiturum: reſponderunt, nihil ſibi cum Ferdinando rei eſſe: ipſe ſi velit eos recipere, ejus ſe fidei libenter permiſſuros. itaq; acceptis in fidem Gallis Antonius, Federico, qui jam ad ſe Ferdinandi miſſu venerat, arcem reddendam curavit.

Eodem tempore qui Tranenſiũ arcem tenebant, miſſis ad illum interpretibus, velle ſe ejus imperata facere, Antonio ſignificaverunt. ille, ut Ferdinando ſeſe dederent, hortatus, eos non tam lubentes, quàm autoritate ſua compulſos, tanquam de manu Federico tradidit: eidemq; Græcorum equitum dimidiam partem, quorum jam erat numerus ad quadringentos quinquaginta, petenti dedit. Arx Tranenſium.

Patres cùm intellexiſſent Ferdinandum Neapolim recuperaviſſe, decreverunt, ne quid Antonius oppidorum, néve omnino locorum amplius reip. nomine in regno Neapolitano caperet. tum Petri Bembi uxori liberisq;, victus annuus à Senatu dono datus: duab. quoq; filiis dotis nomine libræ auri quadraginta: duabus alteris in ſacrarum virginum collegia jam deſtinatis, quod ad id ſatis eſſet, conſtitutũ. Antonio autem Tinniti fratri, ab adoleſcẽte me in amici hominis afflictis reb. cauſa bis apud Patres perorata, proventus eſt annuus Senatus decreto & liberalitate attributus: quo ſe nunc quoq;, familiamq; ſuam, ſenex oculisq; captus ſuſtinet. Petri Bembi viduæ & liberorum ratio habita.

Poſt hæc Alexandro à Senatu poſtulante, ut illâ ipſam claſſem Neapolim ad Ferdinandũ auxilio levandũ tã opportuno tẽpore mitteret, tametſi permagnis Gallici exercitus impẽſis civitas deſtinebatur, concedendũ tamen cenſuit. Itaq; Antonius Græcis equitibus centum,

& navibus duab. Monopolitanorum præſidio relictis, Tarentum adnavigavit: quod quidẽ oppidum, appulſo eò cùm ſeptem navib. longis, quas ad ejus tres Antonius addiderat, Federico, ad Ferdinandũ tamen nõ redierat. Ibi ventris profluvio arreptus Antonius, navibus viginti, quib. Contarenum legatum præfecit, Neapolim ad Ferdinandum juſſis contendere, ipſe cum reliquis navib. (aliæ enim nonnullæ ad illum interea naves convenerant) Corcyram eſt profectus.

Tarentum.

Eodem anno cellis farinariis urbanis quæ publicè ad Rivum altũ antiquitus ſunt inſtitutæ, longinqua plebis & inquilinorum parti uſum incommodiorem præbentibus, alteræ apud forum, reipublicæq; horrea exædificatæ, Calendis Sextilibus exerceri cœptæ ſunt, magiſtratibus adhibitis.

Cellæ farinariæ Venetiis conditæ.

Iiſdem ferè diebus Florentinis Piſas bello repetentibus, cùm per ſe oppidani contra tantas opes municipiũ diutius ſe tueri poſſe diffiderent, ſuum ad Senatum interpretem ſecretò miſerunt, velle ſe ſub reip. imperio eſſe: petere, rogare, ut reciperẽtur. Res primùm nova Patribus, quæ neq; ſtatim rejicienda, neq; temerè ſuſcipiẽda eſſe videretur: deinde magis magisq; in eorũ animos irrepere, pulchrum exiſtimãtium augeri imperii fines, atq; ad mare Liguſticum protendi. magnum porrò eſſe Venetum nomen, cui ſponte longinqua civitas, tamq; nobilis ſeſe dederet: ſed factum propè ſimilibus rerum eventis, quos ſi majores noſtri deſpexiſſent, nulli nũc populi ejus imperium appeterent: itaq; recipiendas eſſe Piſas, quas Dii immortales reipub. addicerent. Ea cùm ſententia majori Patrum numero probaretur, res in Decemvirûm collegio agitari cœpta eſt, quò lex occultius ferri poſſet. Tũ Marcus Bolanus ſexvir ex iis qui Principi aſſidẽt, tacentib. reliquis, ac legis lationi propè aſſen-

Piſani Venetis deditionem ultro offerunt.

Marc. Bolanus ſenator Venet.

ſentientibus, ſuggeſtum aſcendens, debere eos dixit, qui de reb. dubiis agunt, non tam quid velint ipſi, aut cupiant, quàm quid ſit utile reip. cõſtituere. neceſſe enim eſſe, ſi ſuam modò libidinem ſequantur, ut ſui eos conſilii tũ pœniteat, cùm ea, quæ proviſa ipſis non ſunt magna interdũ & formidoloſa rerũ momẽta atq; pericula exiſtunt. An me quoq; inquit, Patres idẽ, quod vos, & optare maximoperè, & optato frui, cupere nõ exiſtimatis? non Piſas modò, de quibus nunc conſulimur, ſed reliquas etiam Italiæ civitates, oppida, populos, juris noſtri eſſe, mareq́; ſuperum atq; inferum in reip. imperio contineri? ego verò iſta percupio: meaq́; morte cum fortuna paciſcar, ut tam proſpera reip. ſit. Sed cum hoc opto, tum illud timeo, ne, ſi Piſas receperimus, magno cũ noſtro dedecore, reiq́; publ. incommodo eas ipſas brevi tempore amittamus. nam quemadmodum quidem ſitæ poſitæq́; ſunt Piſæ, ad eas defendẽdas auxilia mittere per alienos fines multorum dierũ itinere nos oportebit: quorũ populi noſtris conatib. ſi adverſabuntur, aut erunt ipſi bello prius atq; armis ſubigendi, ut quicquid inter noſtros ac Piſarum fines jacet, pacatũ iter atq; tutum noſtris exercitibus præbeat: aut nobis turpiter ab incœpto deſiſtendum. nam mari tãto circuitu, tam ſuſpectis littoribus, tãtum exercitum tranſmittere, quãto erit opus, ut cum unis Florentinis bellum geramus. qui poterimus? nullus vicinorum Piſis regũ, nulla natio eſt, quæ non Florentinos malit, quàm nos, ſuæ ditioni finitimos habere: propterea, quòd noſtram potentiam, noſtrasq́; opes magis quàm illorum verentur: magis nos, quàm illos, ſibi eſſe metuendos intelligunt. Eſt autem à natura omnibus animantibus comparatum atq; inſitum, ut quæ eis plurimum obeſſe poſſunt, fugiant: ad ea ſe applicent, quibus ad nocendum minus eſt virium & facultatis attributum. itaque paſſerculi gallinæ

Rationes cur Piſæ Venetis ſint recipiendi.

Antipath naturalis

anſeresq́; non vitant, cum columbis verò etiam nidificant: ab accipitre autem, & ab iis quæ raptu vivunt avibus, maximè quidem ſemper volatu latebrisq́; ſeſe auferunt. Quamobrem cogitare debemus, etiam Ligures (quæ una quondam natio quàm infeſta reipub. fuerit, annales noſtri teſtes ſunt; quantas à nobis clades acceperit, omnis ejus poſteritas memoria retinebit) ſi ſuæ ſpontis ſint, nos Piſarum dominos fieri nullis conditionibus conceſſuros, ſed ſua cum Florentinis arma, ſuas claſſes atq; opes communicaturos, ut nos potiri Piſis ne permittãt. quanquam, ut horum temporũ mores ſunt, ut fides in pleriſq; fluxa, vereor, ne ii etiam qui fœdera nobiſcum pepigerũt, qui nobis ſua regna ſe debere profitentur, ubi nos eouſq; velle fines proferre noſtros intelligent, nos celeriter deſerant, neq; deſerant modò, ſed arma etiam contra nos capiant, cumq́; hoſtibus noſtris conjuncti, communi nos bello atq; conſilio eſſe avertendos & repellẽdos putent. Majores noſtri Vicetinos, cùm à rege Patavino premerentur, ſeſe illis dedere miſſis ad eos legatis cupientes atq; orantes, in fidem receperunt. quid in illa huic ſimile deditioni fuit? oppidum vicinitate propinquum, ac propè conjunctum, ut iter impediri, atq; acceſſio non potuerit: ipſum liberum, quodq́; Patavini reges antea non obtinuiſſent. itaq; remiſſis cũ auxilio legatis, facilè defenſum atq; retentum eſt. hoſtis autem eam ob rem novus nullus factus, ſed cum eo, qui ſemper hoſtis reipub. fuerat, bellum acrius renovatum, majores iidem noſtri proſperè atq; feliciter geſſerunt. quòd ſi tam facilem rerum ſtatum, pareſq́; conditiones in Piſis recipiendis eſſe vobis propoſitas hoc tempore videtis: ſi non amico populo & reipubl. à qua laceſſiti nulla re ſumus, ut id quod volumus aſſequamur, inſignis eſt injuria atq; calamitas inferenda: ſi non, quæ in animis hominum jampridem inſedit opinio, nos re-

gnandi cupiditate ſupra cæteros efferri, eam hoc exemplo ſic confirmaturi ſumus, ut non ſit poſthac inficiendi locus: ſi non etiam Ferdinandi regnum adhuc quidē multò maxima ex parte, Ludovici haud ex minima Gallorum, quos hoſtes noſtros fecimus, præſidiis & exercitibus tenentur, neq;, quem finem ea res habitura ſint, ſatis conſequi conjectura poſſumus, ut non tam de novo bello capeſſendo, quàm de inſtitutis conficiendis, flammaq; illa, quæ optimas atq; pulcherrimas Italiæ regiones incendio corripuit, extinguenda cogitare nos oporteat, legem Patres, quam rogamini, decernite: ego ipſe meum ſuffragium ad eam ſanciendam volens ac libens affero. ſin verò longè aliter omnibus à partibus ſe res habet antequam Piſas eſſe recipiendas ſtatuatis, ea quæ ad bellum cum poſitis inter nos atq; Piſas nationibus, cumq; finitimis ei civitati populis agitandum erunt uſui, comparate. Hæc à Bolano dicta ſententia, magna eſt commutatio facta voluntatum: neq; quiſquam omnium fuit, cui non Bolanus prudens ac ſapiens videretur: itaq; lex in præſentia rejecta.

Piſani repulſam paſſi.

Atq; eo quidem tempore Alexander certior factus, Carolum regem ad Novariam obſidione liberandam multa quotidie aggredi, multa moliri, neq; adhuc Neapolitani regni cogitationem abjeciſſe illum intelligēs, quod quidem & firmis etiam nunc veterib. præſidiis, & novis comparādis tuebatur: naves enim Genuæ atq; Maſſiliæ complures ad bellum inſtrui, onariq; mandaverat: gravioribus eum literis monuit, ut intra menſem ex omnibus Italiæ locis omnem belli apparatum abduceret: id ni faciat, ſeſe illi ejusq; populis aqua & igni interdicturum. Novaria deinde Ludovico reſtituta: paceq; facta, dedit etiam literas ad Genuenſium civitatē, eodem ſe in eos interdicto uſurum, ſi quid in claſſem o-

Alexandri ad Carolum regem literæ.

pis.

pis Carolo contuliſſent. atq; id ab eo Ludovicum petiiſſe, nemini dubium fuit, ut ea ſe re, ſi uni fœderis capiti non ſteterit, Carolo purgaret, quòd pluris apud eam civitatem Alexandri autoritas fuerit, divino præſertim jure adhibito, quo plerunq; homines magnoperè continentur, quàm omnino ſua.

urcæ legao & mune Venetis iſſa.

Miſerat ad Senatũ proſperis reip. reb. cognitis Turcarũ rex certum hominẽ gratulatũ, quòd Carolũ Galliæ regẽ Italia ſuis armis expuliſſet. Is equũ egregiâ formâ dono Patrib. attulit: Patres Bernardo Cõtareno miſerũt.

uceria.

Interea Ferdinando reb. modò proſperè cedentibus, qui etiam Luceriam in Dauniis vi cepit: modò autem relabentibus, cùm eum Galli aliquando intra oppidũ ad Neapolim compuliſſent, diverſisq; in locis ei fortuna læta interdum, ſæpius triſti ſe oſtendente, ac ſpe regni ſui recuperandi apud illius animum planè labãte, Alexãder ejus precib. atq; periculo permotus, à Senatu magno ſtudio petiit, uti exercitus partem aliquã ejus, qui Novaria redierat, ad Gallos expellendos, Ferdinãdumq; ſublevandum mitteret: ſe curaturum, uti aliquod ejus regni oppida, quæ mare attingãt pignoris nomine, quoad, quicquid ea in re Senatus ſumpti feciſſet, Ferdinandus reponeret, reipublicæ tenẽda traderẽtur. Senatus, nondum decreta exercitus profectione, inclinatis tamen ad eam rẽ civium animis, Bernardũ Contarenum cum Græcis equitib. ſexcentis Ravennã præmiſit, quo minus ei, cùm decerneretur, itineris illò perveniendi ſupereſſet. Quod poſteaquam eſt Romã renũciatum, Aſcanii ſuaſu, qui diceret, Venetos ſuâ ſponte bellum ſuſcepturos, non oportere quicquam eis oppidorum ſumpti nomine à Ferdinando tradi, res dilata: legatiq; regii, qui jã Venetias ad paciſcendum cum Senatu venerãt, rogare tantũ de exercitu, nihil ultra polli-

veri. Id ubi Senatus cognovit, & Ludovicū invidiæ ſuæ in remp. ſtimulis impelli agiq; animadvertit (nihil enim ferè iis de reb. unquā Aſcanius niſi à fratre monitus juſſusq; loquebatur) legatos ab ſe rejecit, nihil eſſe confirmans, quòd ea cauſa in urbe horæ ſpatium morarentur.

Interim cùm Faventini, qui æſtate proxima petierant à Senatu, ut quoniam certorum exulum inſidias magnopere timerent, ipſe pro ſua pietate, oppidiq; vicinitate, ejus regēdi curam ſuſciperet, Heſtoremq; planè puerum, Galeoti ejus, de quo priore libro ſermonem habuimus, filium, cujus erat in poteſtate civitas, autoritate ſua tueretur: poſtea rogandi & obteſtandi Patres ea de re tempus nullum intermiſiſſent, menſe decembri Senatus decrevit, uti Faventinorum civitas, puerq; princeps in reip. fidem reciperentur: mitterentq; Patres eò civem Venetum, qui pueri nomine jus diceret: ipſe autem puer equites cataphractos centum haberet, ſtipendiumq; in eos libras auri annuas octoginta. neq; nō tamen, antequā decerneretur, iiſdem exulibus Florentinorum adjutis ope in eorum fines irrūpentibus, Bernardus Contarenus, qui Ravennā venerat cum Græcis equitib. militumq; manu auxilio à Senatu miſſus, eos fudit fugavitq;, ac regnū illud puero, quod jā propè amiſerat, planè conſtituit. pauloq; poſt Patrū ſuffragiis Dominicus Triviſanus, vir gravis atq; prudens habitus, qui puerum Senatus nomine tueretur, oppidanisq; jus diceret, Legatus eſt Faventiam profectus. Faventini in fidem Venet. ſuſcepti. Dominicus Triviſanus.

Atq; ante eos quidem dies, uti horologium in foro ex reip. dignitate fieret, cui ædis Marciæ procuratores aream darent, Senatus cenſuit. Horologium Venetiis in foro extructum.

At Ferdinandi legati cùm multos dies Patrib. placandis conſumpſiſſent, polliciti q; eſſent, Ferdinandum

Fœdus Venetorum cum Ferdinando Aragonio.

tria oppida nobiliſſima cum eorum agris atq; finibus, Tranum, Bruduſium, Hydruntem, eo quod dictū eſt nomine reip. traditurum: anni inſequentis initio fœderatorum omnium non approbantibus modò, ſed etiam adnitētib. Legatis, pacta inita, fœdusq; percuſſum eſt: quo civitas fœdere traditis oppidis equites cataphractos ſeptingentos, milites ter mille ad Ferdinandū mittere celeriter teneretur; qui unà cum eà claſſe, quam Neapolim Contarenus legatus adduxerat, tandiu ejus imperata facerent, quoad bellum eſſet confectum. capitaq; fœderi ſunt addita, uti à quæſtoribus urbanis libræ auri centum quinquaginta mutuæ Ferdinandi legatis è veſtigiò curarentur, uti ſi parte aliqua Ferdinādus Græcis equitibus, quàm cataphractis, uti mallet, pro eò cataphractorum numero, quem de ſumma detraxiſſet, Græcos ſeſquialteros haberet: uti ex publicis oppidorum proventibus, ſi quid in magiſtratuum & præſidiorum ſtipendia factis impenſis ſupereſſet, id in accepti à Ferdinando tabulis ferretur: uti quenquam eo in regno virum principem civitas in fidem, niſi Ferdinandi permiſſu, ne reciperet: uti frumentum, oleum, reliquúmve commeatum eis ex oppidis & finib. aſportari ſine ſolitis portoriis ne liceret: uti Gargani montis ſaltum, qui à Gallis tenebatur, cùm illum Ferdinandus recuperaviſſet, reipub. traderet. quod tamē caput ſcriptum non eſt, voce tantùm atq; verbis fidem fore quod convenerat facientibus agitatum. atq; id omnino fœdus Alexander ſuis ad Senatum ſcriptis litteris ratum ſanctumq; juſſit eſſe. nam quoniam antiquitus in regnum Neapolitanum pontifices Maximi jus habent, caverant cumprimis Patres, ea ut res Alexandri auctoritate perſcripta firmaretur. Fœdere cōfecto, qui oppida reip. nomine à Ferdinando reciperent, miſſi: imperatorq;

Capita fœderis.

Pontificum jus in regnū Neapolitanum.

ratorq; Franciſcus cum ea, de qua dictum eſt, mandato juſſus in regnum ſine mora proficiſci. Iis cognitis rebus quas porrò celerius more atq; inſtituto civitatis fama vulgaverat, quamplurima ejus regni municipia brevi tempore ad Ferdinandum redierunt. Arces autẽ Neapolitanæ munitiſſimæ duæ, longa obſidione, certis conditionib. ſeparatim Ferdinando ſunt hos intra menſes, pauloq; pòſt reddita, cum Galli, qui eas obtinebant, Alfonſum Avalum Aterni principem, virum magnâ excellentiq; virtute, ad colloquium vocatũ occidiſſent: quæ quidem planè mors Ferdinando, qui eum impensè amabat, aliti enim educatiq; unà fuerant, incredibilem mœrorem ægritudinemq; attulit. qua tandem excuſſa, Joannam Ferdinandi avi ſui filiam, Alfonſi patris alia matre ſororem, in matrimoniũ duxit: eaſq; nuptias Alexander, quando legibus fieri non poterant, ſua indulgentia comprobavit. atq; hæc tunc quidem in Ferdinandi partibus agitabantur.

At Carolus in Galliam rediens, nondum trajectis Alpibus, Philippum Argentonium ad Senatum miſit, exiſtimare ſe, eodem in fœdere quod cum Ludovico feciſſet, rempub. eſſe comprehenſam, propterea quòd imperator Venetus legatiq; ei fœderi cùm ſcriberetur, affuiſſent: quod ſi aliter ſe res habeat, ſcire ſe cupere, an vellet civitas tum demum comprehendi: petere autem, ut Monopolitanorum oppidum, quod ab ſuis vi atq; armis claſſis reip. præfectus cepiſſet, Senatus reſtitueret, tq; à Ferdinando auxiliis juvando abſtineret. quarum is rerum neutra impetrata diſceſſit, Carolo in Galliam profecto, filius, quem unicum habebat, tres tum annos moritur. qua quidem morte accidit, ut poſtea Carolus iterum exercitum coegiſſet, quem Ferdinandum repellendũ Aloiſio propinquo ſuo dit-

Carolus à Venetis Monopolitanorum oppidum poſtulat.

ce mari Cajetam mitteret, Aloiſius, cui regnum Galliæ Carolo ſine liberis maribus moriente lege Gallorum obveniebat, profectionem reſpuerit. Itaq; Carolus, cùm alio duce nollet exercitum mittere, rem jam propè confectam diſtulit: pauloq; pòſt dilapſis cunctando militibus, ea omnino miſſio magnis impenſis inſtituta, certiſſimaq; iis, quos Neapoli reliquerat, ducibus, cũ verbis tũ literis ac nunciis promiſſa totiens auxilia, interpoſitaq; regia fides, ad nihilum reciderunt. Ludovicus autem Gallici belli metu depoſito, cùm id quod Piſarũ civitas à Senatu petierat, amicorum literis cognoviſſet, Piſani verò patefacta ipſorum poſtulatione legatos etiam palàm Venetias eadem de re miſiſſent, ne id quod verebatur accideret, uti ea civitas ſub unius reip. imperium redigeretur, ſeſe Senatui obtulit. ſi Piſas eſſe defendẽdas exiſtimaret, ejus rei ſocium & adjutorem futurum: videri autem ſibi æquiſſimum eſſe eas defendi, propterea quòd Florentini fœdus cum Carolo percuſſiſſent, cujus ipſe fœderis legatum occultè ad Carolum proficiſcentem ſuis in finibus interceperit. Re ſæpius à Patrib. agitata, Ludovico magis magisq; quotidie adnitente, lex tandem in Senatu lata eſt, fœderatorum omnium Legatis approbantibus, uti Alexandri, & reipublicæ ac Ludovici armis atq; opibus Piſæ defenderentur: additumq; legi, ut in Liguribus milites bis mille reipublicæ pecunia conſcriberentur, Piſasq; mitterentur. id autem uti Ligures permitterent, Ludovicus antea ſe receperat effecturum.

Piſanorum poſtulatio.

Lex de Piſanis defendendis.

Iis intellectis rebus Florentini, antequam auxilia contra ſe convenirent, omni cura diligẽtiaq; adhibita, ſex militum millib. celeriter coactis, nõ ſine ſpe potiũdi oppidi Piſas contenderunt, atq; ad partas cũ tormentis acceſſerunt. Hoſtes patefactis portis impetum in illos ſe-

Florentinorum in Piſanos impetus.

fecerunt, fortiterq́ue pugnantes propulerunt, eorumq́ue tormẽtis ſunt potiti, Neque multò poſt Paulus Vitellius, ex Vrſina Romanorum factione ac gente, vir fortis, quẽ Piſani ſuis copiis præfecerant, eorum ſtipendio emerito ad Florentinos ſeſe contulit, ac præfectura, quam ei contulerant, inita, cùm exercitum decem millium hominum confeciſſet, Piſas acerrimè adortus, in oppidi ſuburbium ſe injecit: ex quo tamen ab oppidanis, qui quam magnã potuerant manum & ipſi coegerant, rejectus expulſusq́ue eſt. Sed illud idem ſuburbium Florẽtini poſtea cum cepiſſent retinerentq́ue, Petrum Medicẽ veriti, qui Vrſinos affines ſuos ſecũ ducens, in ipſorũ finis jãjamq́ue irrupturus dicebatur, Piſis relictis ad ſua tuenda converterunt. Interim conſcriptis per internũcios reipublicæ quingẽtis Genuæ militibus, Piſasq́ue miſſis, Ludovicus Gaſparem Severinatem cum militibus, ut pollicitus eſt, alteris totidẽ, ut re evenit, pauciſſimis illò miſit, qui utriſque præeſſet. quo quidem tẽpore Florentinis ab Carolo contendẽtibus, ut Piſarũ arcem, quæ ab ejus militib. tenebatur, precio redimere ſibi liceret, Piſani majore etiam quàm illi pollicebantur, pecunia partim pollicita, partim jam tradita, arcem receperũt, receptamq́ue diruerunt. Ejus pecuniæ partem Decemviri Genuæ curatam perſolverunt libras auri ad quadraginta. Vere autem jam adventante, quòd Dominicus Calbus majoribus in comitiis Bernardino Minoto Petri filio pugnum in os impegerat, Decemvirûm Magiſtri Calbum è comitiis in carcerẽ duci juſſerunt: deinde collegii decreto in inſulam Cyprum exulatum deportari mandaverunt.

Arx Piſana demolita.

Tum, ut urbanorum navalium res multiplices atque variæ, queq́ue magna & perpetua indigent cura, diligẽtius adminiſtrarentur, ad reliquos navaliũ magiſtra-

Triumviri rerum navalium inſtituti.

tus, qui antiquitus majoribus comitiis creantur, Triumviri ex principibus civitatis ex Senatorum ſuffragio adlecti ſunt, additiq; illis tanquam magiſtri: iiq; poſtea Triumviri nunquam ſunt creari deſiti. Aeſtate verò proxima, ne poſſeſſores bonæ fidei omni tempore turbarentur: nonnunquam enim accidebat delatorum improbitate atq; audacia, uti de ſuis rebus periclitari aliquem contingeret, etiam ſi per multos annos poſſediſſet: legem Decemviri juſſerunt, quarum rerum quis triginta annos in poſſeſſione fuiſſet, earum rerum peti ab eo nihil licere, neq; deferri quenquam licere, niſi ſi Decemvirûm magiſtri permiſiſſent.

Lex de bonæ fidei poſſeſſoribus.

Ludovicus Sfortia Rex Mediol.

Ludovicus cùm ejuſdem Veris tempore à Maximiliano magnis largitionibus impetraſſet, ut eum regem Mediolani appellaret, ea de re gratulatum Hieronymum Leonem, quem antea ad Ludovicum Senatus legaverat, ire Patres juſſerunt.

Atq; illis etiam dieb. à præfecto claſſis reip. certũ hominem Naupliam cũ pecunia miſſum, ut equites quot poſſet illis in locis cõſcriberet, navigiisq; imponeret ad urbem deportandos, adverſa tempeſtate cõplures Maleæ dies cùm detineretur, iterq; pedib. facere vellet, accerſitis Nauplia equitib. ducẽtis qui ei præſidio eſſent, ſeptum in itinere Turcarum equitatus magno impetu eſt aggreſſus numero amplius ſexcenti: quib. cum Nauplii equites fortiſſimè pugnantes majorem eorum partẽ interfecerunt, reliquos fugæ mandarunt, paucis ex ſuis deſideratis, vulneratis paulò pluribus.

Nauplianorum equitũ pugna cum Turcis.

Bernhard. Contareni expeditio in Gallos.

Contarenus autem cum Græcis equitib. quingentis petente Ferdinando in ejus regnum à Senatu præmiſſus, ubi Sueſſam venit, ſeq; cum Federico regis patruo, qui Sueſſæ erat, conjunxit, oppida quatuor, quæ à Gallis tenebantur, ſe uti dederent cõpulit. Idẽ cùm ad Gal-

miſſis Frangetium, quo in oppidulo erāt Gal-
exſuis, qui diſcurrerent, Gallos paucitatem
uam prædam opinantes inſecutosq́; ubi ad in-
rvenerunt, evolans incitatis in eos equis, cum
i plures eſſent, tamen fudit non parvo eorū in-
iumero, atq; capto. Interim imperatore cū reli-
citu adventante, Philippum Rubeum Guidi
r ſylvam Caſinatem ſua cum equitum turma
iadentem, Joannes Juliani Cardinalis frater
quitum, multo majore militum manu clamo-
o excepit: quibus cum Rubeus diu pugnans,
e ſuis interfectis atq; captis, ſarcinariis jumē-
it amiſſis, ad imperatorem ſe recepit. quod ta-
imentum Contarenus facilè ſarciit: nam cùm
idi miſſu excurſionem in Severinam fines uſ-
ſorum oppidi muros atq; portas feciſſet, quo
eſſe Virginium Urſinum atq; Vitellius ab ex-
b, cognoverat, neq; quiſquam egredi auſus ei
n oſtendiſſet, rediens Troianum Sabellum cū
s cataphractis quinquaginta ſe ad illos confe-

manos, qui in Rhetis conſcripti ad illum ſe conferebãt, interceptos male habuerant, ſeq; oppidi muro Gallis obſidentib. tueretur: Contarenus, qui cum eo erat, apud eum queſtus, non eſſe æquum Græcos equites mœnibus incluſos contineri, petiit uti ſe emitteret. qua impetrata re, Gallos ſæpe laceſſendo, ſæpe imparatos aggrediẽdo, ſæpe in vigiliis noctem totam continendo, nonnunquam malè mulctando, obſidionem relinquere, ac longius recedere, ſeq; in tutum recipere coegit. Neq; multò pòſt imperator Gallis aliò converſis Valacam oppidum cingens, murorum parte tormentis diruta, ſcalisq; poſitis, vi captum diripuit, interfectis qui in oppido erant omnibus, cùm milites nec mulieribus nec infantibus pepercíſſent, propterea quòd ea in oppugnatione centum ex imperatoris exercitu fortes viros hoſtes oppidaniq; interfecerant. Eodem impetu imperator multa ejus regionis oppida brevi ad deditionem compulit. Galli Canuſium aggreſſi, cùm ab oppidanis quinquaginta auri libras accepiſſent, ne oppidum diriperent, néve ingrederentur: tamen Helvetiis militibus irrumpentibus cædes ingens facta, oppidumq; direptum eſt. In ea verò regione, quam Baſilicã appellant, trium oppidorum populi per ſeſe Gallos, à quibus regebantur, occiderunt, ſeq; regi dediderunt. Contarenus & ipſe multa cum præda per Severinatum fines ad exercitum ſe referens, magnam hoſtium manum oppido egreſſam, ſecumq; congreſſam disjecit, milib. equitibusq; ſeptuaginta interfectis, captis nonaginta. Tum Conſalvus Hiſpaniæ claſſis præfectus, vir magni animi egregiæq; virtutis, in Calabris egreſſus, Crotonem quod fugato pridem rege ad Gallos oppidum redierat, vi cepit, Gallosq; quiq; eorum erant partium, juſto prælio fudit, interfectis centurionibus, præfectisque equitum

Valaca obſeſſa & capta.

Canuſium direpitum.

Baſilica regio.

Conſalvus Crotonem capit.

quitum ſeptem, militibus & equitibus ducentis, captis egregii nominis plus viginti, equis militarib. ſarcinariisq́; quadringentis. Iis diebus naves longæ ſex ex claſſe reipublicæ quæ in portu Neapolitano erat, Genuam ſunt ire juſſæ: rumor enim invaluerat, Carolo regi claſſem in Galliæ pronunciæ portubus comparari; ut quæ à Gallis adminiſtrarentur, inſpicerent, & ſi poſſent, impedirent, navesq́; incenderent.

Hæc dum ſic agitarentur, diverſisq́; in locis diſpari etiam eventu belli, meliore tamē quàm antea fortuna, Ferdinandi regnū cædibus & rapinis arderet, Galli ex eventu rerum timidiores aliquando facti, Telam, quod à Venuſia oppidū duodecim millia paſſus abeſt, nō magna ſpe ejus potiundi, cū eorum duce aggreſſi, oppidanos certis condicionibus ſe dedentes, fide fracta ingreſſi diripuerunt. Id intelligens Ferdinandus, Contarenū eò præmiſit, qui Gallorū partem prope oppidū repertā, in fugam, atq́; intra muros cōpulit, equitib. cataphractis triginta captis. eū ſubſecutus rex, mille ad oppidū paſſus loco tuto caſtra poſuit. Eòdem Conſalvus è Calabris cum ea quam habebat manu, Guidus Ubaldus Metaurenſiū dux, quē ſenatus fœderatiq́; auxilio regi miſerant, è Brutijs venerunt. Aucto exercitu apud Telā rex cùm eſſet, ad molas frumentarias corrūpendas, quibus oppidani utebantur, itineraq́; duo intercludenda, Conſalvi milites, qui tragulis utebantur, miſit, cùm paulò antè Contarenū Venuſiā miſiſſet; veritus ne inde hoſtibus, quorū erat in poteſtate oppidū, auxilia mitterentur, cōmeatusq́; ſubminiſtraretur. Relinquebatur hoſtibus iter unum montanū, quo itinere cōmeatus in jumentis ſubvehi poterat: idq́; magnis adhibitis præſidiis cùm fieret, Contarenus cōgreſſus præſidiū diſſipauit, cōmeatūq́; cū jumentis omnib. inter-

Tela oppidum direptum.

ptum abduxit. Poſteroq; die, centum ex ſuis uti Venuſiam accurrerent, imperavit. ii præda facta ſub oppidi muris cùm eſſent, oppidani autem milites tercẽtum cũ paucis equitib. egreſſi recuperandæ prædæ ſpe prælium commiſiſſent, ex illis octoginta occiderunt, captivosq; complures fecerunt: ex quibus erat Fundos obtinens.

Eo tẽpore Antonio primùm anno ſuperiore propter valetudinem à claſſe reip. quæ Neapolim mittebatur remoto, deinde domum revocato, Malchio Triviſanus ei ſuffectus cum navib. longis aliquot Corcyra in Apuliam trajecit, atq; in Calabros contendens, cum reliqua claſſe, quam ad ſe vocaverat conjunctus, complura in littore aut vicina mari oppida regis imperium recipere coëgit. Demum Paulam veniens, cum oppidani miſſis ad eos qui oppidum regi peterẽt, deditionem renuiſſent, ille autem ad oppugnationẽ ſe comparaviſſet, velletq; muro ſuccedere, mulieres paſſis crinibus porta cũ infantib. egreſſæ ad illius ſe navem plorantes ac pacem petentes profuderunt. quibus commotus, milites continuit, oppidumq; Paulam in regis fidem omnibus incolumibus oppidanis recepit.

Paula oppidum deditionem facit.

Ferdinandus, quo ad Telam Gallos diligẽtius obſideret, omnemq; iis commeatus facultatem eriperet, caſtra propius oppidum admoveri mãdaverat. ea re Gallis enunciata, magnum calonum & lixarum numerũ, equitesq; cataphractos, qui eis præſidio eſſent, centum quinquaginta, levis armaturæ, qui ſagittis utebãtur, alteros totidem celeriter portis emiſerũt, uti ex vicinis oppido villis vicisq;, quicquid poſſent pabuli colligerẽt, atq; in oppidum cõportarent: reliquũ omne ſuccenderẽt, ne hoſtes eo uti poſſent. Imperator ea de re certior factus, cum Philippo Rubeo, equitibusq; Italis levis armaturæ, quos circũ ſe habere conſueverat, celeriter inſecutus,

ſecutus, prælio cum Gallis acriter commiſſo, cædeq́; facta, refugere illos in oppidum compulit, quibus pulſis, caſtriſq́; regiis prope oppidum poſitis, cùm Galli commeatu laborarent, dieſq́; complures ſine ſpe levandæ inopiæ ſe continuiſſent, equitibus præterea & militib. ſtipendium deberetur, neq; pecunia ſuppeteret, miſſis ultro citroq́; internunciis, ipſoq́; duce cum rege ad colloquium admiſſo, tertiodecimo Calendas Sextiles pacti ſunt, uti ſi auxilia intra menſem ab rege Carolo ad ſeſe non mitterentur. quibus auxiliis exire oppido, atq; in aperto conſiſtere audeant, regno Neapolitano crederent, exceptis oppidis Venuſia, Cajeta, Tarento: ipſis interim ab rege commeatus copia fieret: cedentib. autem rex ſuum præſidium adjungeret, quo Puteolos accedere, naveſq́; in Galliam trajecturi conſcendere tutò poſſent ejuſq́; rei cùm ipſi obſides regi dediſſent, legatū Venetum, quem cum Ferdinando eſſe intellexerant, ab rege adhiberi voluerunt, qui eis ita fore, uti convenerat, reipubl. nomine ſponſor eſſet. Iis ſcriptis firmatiſq́; conditionibus, Gallorum dux regi eſt pollicitus, ſi ſibi centum auri libras mutuò det, quibus ſtipendia, quæ debet, exercitui perſolvat, ſeſe triduo ceſſurum, oppidumq́; traditurum. Accepta rex conditione quinquaginta ei libras nummerari ſtatim juſſit: reliquas alteras quinquaginta Helvetiis militibus, quibus debebātur, quoſq́; ſacramentū apud ſe dicere cupiebat, quæſtorem ſuum numeraturum recepit. Illi à Gallis miſſi regi lubentes paruerunt, ad illumq́; tranſierunt. Gallis oppido tradito abeuntibus, rex imperatorem Venetum adjunxit, qui cum Græcis equitibus, reliquiſq́; Italis levis armaturæ curaret, ne quid eis in itinere noceretur. Contarenus febri permoleſta implicitus adeſſe ipſe non poterat, ex eaq́; febri paucis pòſt dieb. eſt mortuus,

Prælium.

Actio de Telæ oppidi deditione.

Bernhardi Contareni obitus.

vir ad bella gerenda, atq; remp. armis illuſtrandã, ſi ei vita ſuppeditaviſſet, planè natus. cuius poſtea matri auri libra annua in victum à Senatu conſtituta: duabus autem ſororibus, alteræ dos auri libræ viginti, alteræ in ſacram virginum collegium ternæ libræ.

Ferdinandus exercitum dimittit.

Poſtea cùm rex Salernum ac nonnulla alia vi, nonnulla cõditionib. oppida municipiaq; recepiſſet, aliqua etiam ſponte ad illum ſua rediiſſent, Urſinos, Vitellios, qui ex Gallorũ erãt partib. fugaviſſet, planeq; diſſipaviſſet, ipſe autẽ ſi qui reliqui eſſent in ejus regno Galli, ab iis nihil ſibi magnopere verendũ exiſtimaret, Græcos equites, quorum opera egregia & fideli fuerat uſus, quo minus ſumpti faceret, primos omnium miſſos fecit. paucis pòſt dieb. imperatori valetudine tentato omnium cũ exercitu abeundi facultas data. Metaurenſiũ autẽ & Piſaurentium principes, Alexandriq; filium, quibus ſtipendium à fœderatis pendabatur, Proſperumq; Columnam, cum ſua quemq; manu, navesq; longas reip. decem, onerarias Hiſpanæ claſſis quamplures, tum Federicum patruũ, qui præeſſet, Cajetam quod Galli oppidum cõmunierant, miſit. atq; à Malchione triremes duæ Salernitanorũ principi ſedib. patriis pulſo, quibus ille in Galliam provinciam tranſmitteret, petente Ferdinando traditæ. acceperat etiã in urbe à Senatu Ferdinandus mutuas auri libras ſexaginta. Iiſdem diebus Veſtini legatos de deditione ad Senatũ miſerunt, neq; ſunt recepti. cumq; à Calabris Ferdinandi navem onerariam Galli, qui illis in locis erant, pace facta Neapolim appulſuri conſcendiſſent, nautæq; curſum eò dirigerent, illi nautis comprehenſis navem aliò convertere cœperunt: ſed cùm magna coorta tempeſtate malo infracto antennæ concidiſſent, nautis ad gubernaculum revocatis, Neapolitano portu capto omnes in vincula conjecti ſunt.

Fer-

Ferdinandus autē cum graviter ex inteſtinis in Veſuvio laboraret, epiſcopum Theani, quem habebat in cuſtodia ſecuri uti percuterent, ſuis imperavit: addubitansq; ejus rei miniſtros ſeſe ægro dicto audientes non fuiſſe, epiſcopi caput in cubiculum ad ſe afferri juſſit: quo inſpecto quievit. pauloq; poſt Neapolim allatus, urgente vi morbi Nonis Octobrib. exceſſit è vita: cujus locum Federicus eo ipſo die unà cum Malchione Cajeta Neapolim approperans, à regni principibus ſuffectus tenuit. Is regiis acceptis inſignibus primum omnium Salernitanorum principi abitū paranti autor, ne diſcederet, fuit, regni præfectura, qui magiſtratus habetur ampliſſimus, ei tradita, filiaq; ſua illius deſponſa filio. reliquos deinde viros principis, qui cum Ferdinando diſſidebant, propè omnes ſibi amicos certis conditionibus atq; muneribus reddidit. Nondum autem iis confectis rebus, dū reginas Federicus viſeret, unam, quæ patris, alterā, quæ fratris filii uxor fuerat, Biſſinianorū principis, qui unà cum pleriſq; in procubiculo regem operiabatur, famulus gladio diſtricto herum percuſſit, geminatis ter ictibus interficere illū cupiens: comprehenſus, quæſtione habita dixit, id efficere, quod feciſſet, ſe in animo anno treſdecim habuiſſe, propterea quod princeps ſuam olim ſororem violaviſſet: antea patrandi facinoris occaſionem idoneam ſibi nullam datam: tunc rem ad exitum perducere vel certo vitæ ſuæ periculo voluiſſe. Paucis poſt dieb. Federicus Malchione omni cum claſſe dimiſſa, ſuum Cajetā exercitum adduxit: ac parte ſuburbiorum & montis capta, tormenta muralia ad portum converſa collocavit, ut naves quas habebāt Galli, collabefaceret atq; deprimeret. quod quidem illi veriti, ea ſe conditione dediderunt, ſi rex eos ſuis cū rebus omnib. mari diſcedere permitte-

Theani ſcopus collatus

Ferdina Neapoli regis ol

Federic rex Ne

Biſſinia rum pr pis inte ritus.

mitteret, itaq; tribus onerariis conſcenſis navibus oppido tradito, non multis ante brumam diebus ſunt profecti. Accidit autẽ ut navis ea, in qua erat Cajetæ magiſtratus cum militib. trecentis magno adverſo impellente vento Terracinæ injecta littori cum vectoribus perierit.

llorum
ıfragiũ.

Tarentini verò qui ad eam diem Gallorum fidẽ ſecuti, in magna rerum omnium inopia, magniſq; in difficultatibus verſabãtur, Cæſare Ferdinandi fratre notho & terreſtribus obſidente oppidũ copiis, & mari navibus longis tribus commeatus importari prohibente, præſertim, quòd ſi quid antea in villis aut frumenti, aut pabuli circa oppidum fuerat, eo ne hoſtes potirentur, tectis incenſis corruperant ipſi. Ferdinandi morte cognitâ, concilio coacto quid agendum ſibi eſſet, inter ſe quærebant. Ea re longis diſceptationibus agitata, ac tribus dictis ſententiis, una ut Federico, altera ut regi Turcarum, tertia ut Venetæ reipublicæ oppidum traderent, legem tandem magno ſtudio tulerunt, ut Senatus fidei & pietati ſeſe committerent: itaq; inſigni reip. ſublato, literas ad Aloiſium Lauredanum præfectum Monopolitanorum dederunt, orantes uti ſe reciperet. Literæ Aloiſij ea de re ad Senatũ perlatæ, alteroq; poſt eas litteras die legati Tarentinorum cum eiſdem mandatis Venetias advecti, ejus rei expectatione civitatem erexerunt. atq; illis quidem hoſpitium publicè datum eſt. Patres vocati complures dies ſententiis dicendis cõſumpſerunt: quarum pars non eſſe Tarentinos recipiendos, propterea quòd in fœdere caput erat, ne dedititios rege non permittente civitas acciperet: pars recipiendos cenſebant, ne obſtinatis in Neapolitanos reges animis Tarentini regi Turcarum ſeſe dederent: quod ſi fieret, non illis modò nationib. Fedéricoq; inprimis, ſed

entini
bii quo
ettant.

nſulta-
Patrum
net. an
entini
ipiendi

toti

toti etiam Italiæ pernicioſum futurum. Nullum Senatui cum Federico fœdus Ferdinando mortuo: quod tamen ſi eſſet, præſtare id uno in capite negligi, quàm permittere oppidum natura munitiſſimū, atq; ad exercitus in Italiam tranſportandos, claſſesq; continendas opportuniſſimum, inimico Italis omnib. regi atq; bellicoſiſſimo attribui. Vicêre demum quæ, neutra earum probata, Tarentum civē Venetum mitti oportere, ſententiæ cenſuerūt, qui autoritate reipub. Federico civitatem conciliaret, commeatumq; ſufficeret. Itaq; Andreas Zancanius, Senatorum ſuffragiis legatus eſt ad Tarentinos lectus. atq; is antequam navem conſcenderet, Alexandri atq; Hiſpaniæ regum legati, itemq; Ludovici, Principē & Patres adierunt, eosq;, ne ſe in cauſam Tarentinorū inſinuarent néve quid agerent, monuerunt. quorum intellecta voluntate, ne laborem cū invidia Patres ſumerent, Andreas Senatuſconſulto retentus, neq; poſtea miſſus eſt. Atq; illis diebus Ludovici ad Alexandrum ſcriptas litteras Vrſini prope urbē interceperant, quib. literis Ludovicus ab Alexandro petebat, uti Patres commonefaceret, à Tarentinis recipiendis abſtinerent: neve eos augere ſuas opes, ſuamq; potentiam nimium quàm jam auctā permitteret. Eas illi Senatui literas miſerunt, ut quo eſſet in ipſos animo Ludovicus, Patres inſpicerent, qui tantis ab rep. tamq; illuſtribus affectus beneficiis, à ſuis tamen morib. non recederet. Zancanio retento Patres, quod cum Tarentinorum civitate illo miſſo facere decreverant, id cū eorū legatis ipſimet ſunt aggreſſi, ut illos Federico per ejus legatum conciliarent: quod quidem perfecerunt, ſponſoresq; Tarentinis fuerunt, regem illos in eum quo antea erant, ſtatim reſtituturum, neq; quicquā, propterea quòd à regibus Neapolitanis deſciviſſent civitati ſuæ

cenſu-

cenſurum. quibus conſtitutis rebus Georgium Francũ Senatus ſcribam, unà cum legatis revertentibus Tarentum miſerunt, earum rerum firmandarum cauſa: annuſq; inſequens iam inierat. Illi autem intellecta oratorum ſuorũ literis de ſeſe regi pacandis Senatus voluntate, pridie quàm is Tarentũ appelleret, aliquanto minus bonis conditionibus, quàm illæ erant, de quibus tranſegerat Senatus. ſe Federico dediderunt. Eum exitum Tarentinorum obfirmatio habuit.

allici mor- i origo.

Jamq; in urbe advenarum contagione, invectioneq; ſyderum, morbus peratrox initium acceperat is, qui eſt Gallicus appellatus: quo genitalib. ante omnia plerunq; vitiatis, corpus doloribus afficiebatur, deinde puſtulæ maculæq; prodibant cum in membris reliquis, tũ magnopere in capite facieq; : ac ſæpe tumores & tanquam tubera primùm ſubdura, poſt etiam ſanioſa, exoriebãtur: itaq; multi diu vexati membrorum propè omniũ doloribus, deformatiq; tuberculis & ulceribus, ut vix agnoſcerentur, miſerabiliter interibant: neque quorũ medicamentorum peſtilentia indigeret nova inſolenſq; ſciri poterat. quamobrem annos complures omnibus in reipub. municipiis & finibus licenter pervagata, magnum hominum numerum abſumpſit, fœdavit multò maximum. Sed quoniam eo de morbo Fracaſtoriani libri tres heroicis verſib. multa cum dignitate venuſtateq; conſcripti vulgò in manib. habentur, nihil nos quidem attinet hæc ſcribentes commorari, præſertim quòd ejus acerbitas & vis multò nunc jam remiſſior tolerabiliorq; facta, vel invẽtis ad ea mala perfugiis opibuſque, vel cœlo minus in dies ſæviente, planè deferbuit.

racaſtoria- i de morbo allico li- ri.

iſani belli ontinua- o.

Verùm ad Piſanum bellum, de quo ſuperius dicere cœpimus, revertamur: quod tamen ipſum impeditum magis, & diuturnũ variumq;, cùm impenſa plurima

atq;

atq; multiplicis, quàm uſui aut gloriæ civiati fuit. quanquam ejus quidem rei culpam omnem Ludovici æmulatio atq; perfidia ſuſtinuit: quæ tamen culpa unò ab illo fonte derivata, paulò pòſt in ipſius caput redundavit. Magnũ enim hoſtem nactus, cum reſpub. ſæpiùs ab illo laceſſita & prodita, hominis infideliſſimi atq; arrogantiſſimi ſocietatẽ ſemel renuiſſet, regno expulſus, deinde etiam captus, turpiſſima in cuſtodia vitam reliquit. Adductis Piſas reip. auxiliis equitatus gravioris levioriſq; armaturæ per Ludovici fines, qui & ipſe ſuos equites multò tamen pauciores eôdem miſerat, tũ per Lucenſium, quos ſuſcepti à tribus maximis Italiæ populis cõmuni conſilio belli fama compulerat, nihil ut eis eſſe negandũ exiſtimarent, conſcripti Piſis reip. pecunia milites plus mille, quos ex Umbria & Piceno & Corſica prædæ atq; ſtipendii ſpes evocaverat, ad eos qui Genua venerant milites adjunguntur: itaq; ſpei bonæ plena civitas, ſuis ſociorumq; copiis ad vicum, qui Piſanus appellatur, eratq; in ipſius poteſtate, hoſtiũ equitatum cæde facta in fugam vertit, captis compluribus. Milites, qui tunc ab equitibus tria Millia paſſus aberant, cùm ſuis præſtò eſſe nõ poſſent, quòd inter ſe, equiteſq; interpoſitum hoſtem videbant, ejus adventu non expectato, raptim temereq;, quò cuiq; viſum eſt, fuga comparata ſibimet conſuluerunt. Paucis autẽ pòſt diebus eodem ex municipio emiſſos pabulatores, hoſtiũ eſt manus parva ex inſidiis conſecuta: ad quos cùm ii qui erant in municipio, equites cataphracti ſexaginta, leviter armati centũ, milites minus trecenti, auxilio accurriſſent, reliqui ſe hoſtes oſtenderunt, impetumq; in eos fecerũt, equites utriuſq; armaturæ quingenti quinquaginta, milites ad duo millia: illi ſe paulatim referẽtes, ad ejus loci pontẽ conſtiterunt, fortiterq; pugnãtes, Prelium

cùm

cùm aliquot ex ſuis amiſiſſent, aliquot etiã capti eſſent, ſe tamen loco non movebant, vulneraq́; & cædes inferebant: quo in certamine Franciſcus Siccus hoſtiũ præfectus accepto vulnere prælio exceſſit, pauloq́; pòſt eſt mortuus. eo cedente finis eſt pugnæ factus. atq; illa quidem in pugna Veneti cùm ad Lucium Malvetiũ Bononienſem Ludovici legatum, qui non longè aberat, miſiſſent, uti ſibi auxilio confeſtim veniret, prandere ſe prius velle reſpõdit. Is, quòd ex ejuſmodi ludibrio reſponſi, nec allato celeriter auxilio, omnium ſe vocibus culpari ſentiebat, honoris ſui cauſa Pontẽ ſacci caſtellũ Florentinorum noctu adortus, ſcalisq́; ad murum poſitis cepit, cùm tamen eo in caſtello eſſet Antonii Martiani filius adoleſcens cum equitibus cataphractis ſexaginta, quorum pars in Lucii poteſtatem venit: atq; illud quidem caſtellum Florentini decimo pòſt die, quàm eſt captum, iiſdem propè artibus recuperaverunt, eveſtigioq́; diruerunt. ita utriſq́; hæc, atq; conſimilia multa conantibus, aliquot menſes abierunt, cùm utri eorũ ſuperiores in bello eſſent, conſtaret ſatis nulli.

Pons ſacci caſtellum.

Interim cùm Piſani commeatus inopia propter anni tempus laborarent, idq́; Patribus ſignificaviſſent, Senatus ad ſuum ſtatim hominem, qui erat Genuæ, trajecta pecunia imperavit, uti frumenta coemeret, Piſasq́; tranſmitteret. qui cum Senatui celeritate adhibita paruiſſet, annona ſublevata reip. munere civitatem recreavit. Senatus ubi ea manu, quam Piſas miſerat, quamq́; ibi atq; Genuæ conſcripſerat, æſtatis parte jam præterita parũ ſe proficere animadvertit, quingentos equites Græcos Iuſtiniano Mauroceno præfecto Piſas mittendos decrevit. Is ante medium Quintilem menſem omni cum equitatu eò ſe contulit. Tum autẽ, quod erat jam antea in Alexandri & Ludovici & rei-

Piſani annona ſublevati.

publicæ

publicæ militia Joannes Bentivolus, pro ſu parte miſſo ad illum ſtipendio Senatus, cùm etiam Alexander miſiſſet, uti ſe ad Piſanum bellum compararet, imperavit: ſimul ab Ludovico petiit, ſuam Joanni partē itidem mitteret Id ille negare cùm non poſſet, ſe facturum recepit, neq; miſit tamen: quinetiā ne ulla conditione propoſita proficiſceretur, clàm ab eo impetraſſe illum nemo non credidit: nam Joannes multa quotidie cauſari, multa temerè ab Senatu petere, deniq; diem de die ducere, ut quilibet ſcire poſſet illudi Senatū callidis & propinquis ab hominibus Ludovico & Joanne. Duxerat autem Hannibal Joannis filius in matrimonium ex Herculis Ateſtini filiis notham: altera ut antè dictū eſt, Ludovico nupſerat. Itaq; eam affinitatem etiam animis ad improbitatē mutuis paribusq; conglutinabant. qua in mora illud accidit, ut Hercules eam equitum militumq; manum, quā tuendo regno habere cōſueverat, propè omnē cum præfectis dimitteret. Miſſi eveſtigiò Florentiam militatum abierunt: ne cui dubium fieret, qua hac mente, quóve conſilio eſſent inſtituta. Sed & illud Senatuſconſultum factum eſt, ut præfectis tribus, qui erant Piſis, equitum numerus augeretur: Jacoboq; Tarſiæ, qui Ravennæ erat, pecunia ſubminiſtraretur ad milites in Faventinis finibus conſcribendos mille, quib. cum Piſas accederet, cæteris quoq; militib. qui reip ſtipendium mererent, eo bello imperaturus, tum miſſi Piſas præfecti equitum cū ſua quiſq; turma quatuor. Iis imperatis rebus, ac propè etiam confectis, Helvetii quadringenti, quos Ludovicus Piſas miſerat, domū diſceſſerunt, cùm dicerent, ſibi ſtipendium non ſubminiſtrari. Reliquæ deinde Ludovici copiæ præfectiq; paucorum dierum ſpatio ſigillatim abeuntes idem fecerunt, Lucio excepto, qui quidē

conſilia cæterorum cognoſcendi, atq; impediendi belli cauſa cum paucis equitibus remanſit. ita, quod initio de communi ſociorum ſententia Ludovicus ſumpſerat, ut Piſas unà cum reliquis tueretur, id privato conſilio rejecit, furtim in medii fervore belli ſeſe ſubtrahens.

Sed antequã Helvetii & reliquæ Ludovici copiæ diſceſſiſſent, propterea quòd multò plus oneris & vaſtitatis civitati, quàm aut præſidii aut emolumenti, afferebant, videbaturq; id unum Lucio deliberatum eſſe, ut Piſanos conterendo & maleficiis everteret, civitas ad Patres miſit, ſeſe ulteriùs Ludovici auxilia perpeti ſuſtinereq; non poſſe: velle, ac decreviſſe, uni Senatui ſe addicere, vexillaq; reipublicæ ſubtollere: rogare ut eorũ voluntate id ſibi facere liceret. Patres Piſanis collaudatis, quòd eo erga rempublicã ſtudio, ea mente eſſent, aliud poſſe tempus accidere dixerunt, cùm id & illi tutò facere, & ipſi eis permittere uti facerent, jure poſſent: nunc verò illud curarent, ut liberi per eorũ fidẽ eſſent: qui pepigerunt ſe in eo ſuas partes omni diligentia præſtaturos: bonoq; animo eſſe juſſos dimiſerunt.

Piſanorum petitio.

Patrum Venet. reſponſ.

Naves interea reipublicæ longæ ſex Neapoli in Liguriam atq; in Galliam provinciã miſſæ, cùm nihil earum rerum, quarum cauſa ierant, reperiſſent, converſæ ad eas naves Florentinorum inſectandas, à quibus ne frumenta, néve reliqui cõmeatus ſupportari Piſas poſſent, magnum impedimentũ afferebatur, plurimo uſui ea in re fuerunt. quibus quidem navibus aliæ naves longæ complures additæ, eundem ſanè uſum atque operam reipublicæ præſtiterunt, hoſtium navibus commeatibusq;, qui Triturritam invehebantur, deinde in eorum caſtra comportabantur, ſæpe disjectis fugatisq;, ſæpe captis. Neq; tunc terreſtres reipublicæ copiæ in ceſſatione fuerunt, ſed & caſtella hoſtium aliquot ſunt ab

iis capta, & legatus eorum Petrus Capo interfectus, & prælia nonnulla ſecundiora facta. Quo etiam tempore Piſani Librafactæ caſtellum ipſorum, quod ab eiſdem Gallis, qui arcem Piſanam reſtituerant, etiã nunc obtinebatur, auri libris triginta præfecto traditis magna hoſtium invidia recuperaverunt. Omnibus autẽ ex utilitatibus, quas quidem claſſis exercitusq; reipublicæ in mediũ ejus belli contulit, eæ crebriores neq; poſtremæ fuerunt, quæ ab Græcis ſunt equitib. profectæ: nam & prædæ ſæpe ingentes abactæ ab illis ſunt, & plurimi commeatus intercepti, & hoſtium turbata eorum audacia, atq; celeritate conſilia: quodq; magis mirum videbatur, caſtella quoq; ab iis nonnulla capta: cædes verò pluribus locis factæ: ut laudari & bene de repub. meriti exiſtimari jure poſſent. **Librafacta caſtellum recuperatũ**

Dum hæc ad Piſas geruntur, è Gallia tranſalpina nuncii venerunt, ab rege Carolo reditum in Italiã magno ſtudio comparari: ipſum paucis diebus ad Lugdunum fore: in via quidem certè jam eſſe. quámobrẽ Ludovicus à Senatu quæſivit, vellétne, ſi Carolus urgeat, ſibi exercitum & auxilia mittere: nam ſe promeritum, ne quam ſui curam reſp. ſumeret, probè intelligebat. Senatus ei reſpondit: Tametſi Piſano bello implicata civitas eſſet, cui bello, quãnto ſtudio, quantisq; impenſis opus ſit, ſciret ipſe omnium optimè, tamen ſe in eo tuẽdo non defuturum. ſimul Marcum Beatianũ ad Helvetios miſit, qui eis ab rep. ſtipendium pollicеretur, ne ad Carolum ſe converterent. Pauloq; pòſt, cum Triultius Gallorum manum ſecum ducens trajectis Alpibus Aſtam veniſſet, Ludovicus ad Senatum miſit, videri ſibi optimum eſſe Maximilianum regem ſuo & Alexandri & reip. ſtipendio in Italiam accerſiri: ut ſit, qui regem Carolum & autoritate ſua deterrere, ne Alpes **Caroli regi in Italiam expeditio nova.**

trajiciat, & ſi trajecerit, ſuis & ſociorum opibus & copiis comprimere facilè poſſit: eiusq; ſe rei jam apud illum initia & fundamenta jeciſſe per legatos ſuos, à qua ut videtur, non abhorreat. Ea agitata re de Alexandri & Hiſpaniæ regum legati ſententia celeriter à Patrib. ſextodecimo Calendas Junias Senatus decrevit Maximilianum accerſiri oportere: cui ſint in trium menſiũ ſtipendia (tot enim menſes ſatis fore) à rep quadringẽtæ auri atq; octoginta libræ, à Ludovico alteræ totidẽ, ab Alexandro parte dimidia pauciores: ducatq; is Helvetiorum ſecum militum quatuor millia, quibus ipſe ſtipendium numeret, ſingulis menſibus libras auri centum viginti, ea cum lege, mandatisq;, Franciſcũ Foſcarũ legatum Senatus ad illum miſit, quæ quidẽ lex eò feſtinantius eſt lata, quòd literæ ad Senatum venerant, Helvetiiq;, qui ſe profitebantur nihil eorum quæ vellet Carolus eſſe facturos, niſi prius reliqua, quæ debeat, quæq; permagna ſint, eis perſolvat, jam ab rege quingenatas uri libras eſſe curatas, quod tamen, ut poſtea cognitũ eſt, falſum fuit. Beatianus ad Helvetios miſſus effecit, ut tres eorum pagi reip. ſacramentũ dicerent, ſtipendiumq; eis dedit. Maximilianus accepta à Patrib. pecunia in fines regni ſui venit, Comenſem agrum verſus. Eum Ludovicus cum uxore Beatrice obviam profectus excepit: pranſiq; unà venatum ſecum duxerant. Qua commotus fama Aloiſius dux Genabẽſium Aſtam oppidum communivit, veritus Maximilianum eò primùm omniũ ſuas copias adducturum. Ille autem, ut Philippo filio Belgarum regi ad ſe veniendi poteſtatem faceret, etiam interius in Alpes reverſus, ſuſpicionem multis attulit ſeſe amplius in Italiam non venturum. Atq; illis ipſis diebus Henricus Britanniæ rex inter fœderatos eſt receptus: miſſiq; ad Maximilia-

Decretũ de Maximiliano rege in auxilium vocando.

Maximiliani in Italiã adventus.

Heinricus Britanniæ confœderatus.

num

num legati duo, Antonius Grimanus, Marcus Antonius Maurocenus, qui venientem exciperent. Maximilianus convento filio rediens Comum, quò ei præſtò Ludovicus fuit, deinde in agrum Mediolanenſem ad Vigevenum venit. Ibi cùm eſſet, literas ad Piſanos dedit, velle ſe ſuum hominem, qui eis conſuleret, civitatemq́; regeret, eò mittere. Civitas ad ea reſpondit, unũ ſe ab ejus initio belli ſemper optaviſſe diligentiſſimeq́; curaviſſe, ut in libertate, qua permultos annos caruerant, quamq; dii eis reddiderant, permanerent: ſi ejus præfectum recipiant, contrariam rem ſuis ſtudiis facturos, ſibiq́; ipſos dominum impoſituros: ſe verò non conſiliorum indigere, ſed auxilii. Itaq; cùm paulò pòſt Maximilianus illum ipſum præfectum ad eos miſiſſet, non eſt receptus.

Piſani ob libertatem retinendam præfectum non recipiunt.

Interim cùm de adventu Caroli rumor nunciiq́; refrixiſſent, Ludovici ſuaſu, qui omnino nihil eorũ, quæ impedire paulùm modò poſſent, ne Piſæ ſub reip. ditionem redigerentur, prætermittebat, Senatu non abnuente Maximilianus ſtatuit Piſas accedere, ut ei bello finem imponeret, Itaq; Dertonam eſt profectus cum equitibus, quos ſecum duxerat, trecentis, militib. Helvetiis duobus millibus, equitib. Ludovici mille. Dertonæ res hujuſmodi accidit, Legatis Florentinorũ duobus, qui ad Maximilianum venerant, in via fortè obviis legati Veneti ſalutem dixerunt: illi eis ne verbum quidem unum reddiderunt, ſed illiberali contumacia ire perrexerunt. Poſtridie autem ejus diei iterum obvii cùm de via legatis reip. non cederent, arrogantiusq́; in eos cum ſuo comitatu propè conglobarentur, Maurocenus, cui quidem præclara atq; mirifica faciei dignitas cum vaſta membrorũ magnitudine inerat, alterũ illorum ita repulit, ut in luto provolveretur, Diſce cedere majorib. pronuncians.

Legatorum Venet. cum Florentin. concertatio

A Dertona Genuam Maximilianus profectus, arce oppidi ſibi tradi poſtulavit. ea non tradita, poſtridie ejus diei oppido egreſſus in ſuburbio paranda claſſe complures ſe dies continuit. Nonis autem Octobribus omni cum ſua copia conſcendens navibus longis reipub. octo, Genuenſium duabus, onerariis item decem, quas Genuæ armari atque inſtrui curaverat, adverſa tempeſtate quòd in onerariis tunc erat, pauliſper eſt jactatus: pòſt à Dominico Maripetro præfecto claſſis Veneta receptus, cùm dies aliquot in mari portubusq; conſumpſiſſet, Arni fluminis oſtium ingreſſus navicula cum eodem præfecto, prioreq; legato reip. (nam recentiores affecti valetudine domum abierant) Piſas appulit: ibi explorato loci ſitu, concilio legatorũ, & præfectorum, & civitatis coacto, Triturrita arcem, quæ mari undiq; alluitur, & ponte ſublicio littori conjungebatur, eratq; hoſtibus opportuniſſima, quòd ea una omnes maritimi Piſanorum conatus, & rei frumentariæ adminiſtratio magnopere impediebantur, oppugnare inſtituit. itaq; legatis reipub. qui exercitui præerant, juſſis in diverſas partes equitatum mittere, ut hoſtes aliis in rebus occupati morarentur, milites Helvetios trecentos è navib. cum tormentis & præfectis ſuis principib. egreſſos occupare eũ collem, qui è regione arcis eſt, imperat, ædiculamq; in colle poſitam capere, ne auxilia iis, qui in vico atq; in arce ſint, quòd erat illac tranſeundum, ab hoſtibus ſubmitti poſſint. Qua re animadverſa, Triturritani portis emiſſi animo ædicula præripiendæ in collem evolant. Prælium committitur, cædesq; utrinq; fit. tum præfectus claſſis milites è navibus, remigesq; auxilio laborantibus ſubmittit: ab iis hoſtes repelluntur, ipſi & Helvetii fugatis hoſtibus ad naves revertuntur. hoſtes poſtea eam ædiculam diruerunt.

Maximilianus navigatio.

Triturrita arx.

Prælium.

runt. Interim naves aliquot è longinquo viſæ ſunt eò curſum tendere: ad quas ſuis cum triremibus præfectus, ut unde, aut cur venirent, ſcire poſſet, & ſi hoſtiles eſſent, ipſe eas adoriretur, ſtatuit accedere: naves enim onerariæ, quòd ventus erat adverſus, commovere ſe non poterant. Maximilianus ejus conſilio comprobato triremes & ipſe conſcendit. Cùm ad naves præfectus appropinquaſſet, quæ quidem erant ſex, omnesq; Gallicæ, ac plenæ commeatus, & armatorum militum à legatis Florentinis Caroli permiſſu in Gallia provincia conſcriptorum, eas aggredi non eſt auſus: quarum una erat amphorarum ſupra mille ducentarum capax, reliquæ plusminus quadringentarum. itaq; ſine moleſtia curſum tenentes ad Triturritam jactis anchoris conſtiterunt. Sequebatur magno eas intervallo navis una reliqua longa, verùm non ita velox remigioq; habilis, ut triremes ſunt, ſed altior, latiorq;, ac magno ad bellum uſui, amphorarum circiter ſexcentarum: ad quã præfectus omnibus cum triremibus contendens, eamque aſſecutus, ubi ſe, qui in navi erant, milites ſeptuaginta velle defendere cœperunt, tormentis æneis pilas ferreas in eos magni ponderis emitti è triremibus imperavit. quorũ terrifico ſtrepitu audito, conſpectisq; ignibus, Maximilianus ſua cum triremi abiit. eum aliæ quatuor triremes ſunt ſubſecutæ. Præfectus cum reliquis in navem Gallicam facto impetu, eam cepit: qua in navi erat frumenti magnus numerus. Id navis hoſtium major, quæ in portu jam erat, conſpicata, vento paulisper converſo ſublatis anchoris, ut auxilio ſociæ navi eſſet, vela ad naves Venetas fecit: ſed præfectus navem captam remulco breviorẽ in aquam abſtraxit, quam illa terra tacta aſſequi non potuit. Venerat interim Piſas Hannibal Bentivolus patris loco cũ equiti-

Naves Gallicæ.

Gallica navis frumento onerata capta.

bus ſeptingentis, & militibus ducentis: cum Lucius veritus, quòd erat ex adverſa factione, abiit, neq; poſtea Piſis fuit. Is igitur Hannibal, copiæq; reliquæ Venetorum omnes cum legatis inſtructo exercitu ſeſe ad Triturritam contulerunt. In itinere caſtellum unũ vi vi ceperunt: alia ſe duo ſponte dediderunt. Exercitus caſtris poſitis ubi arcem obſidere, ac concutere tormentis cepit, ii ſunt imbres conſecuti, ut Maximilianus obſidionem reliquerit: itaq; ſuis cum equitibus quingentis, militibus mille trecentis, ad vicum Piſanum profectus eſt: inde propè ſubiratior, ſeq; deceptum dictitans, nullo loco commoratus, Ticinum, pauloq; pòſt ſuum in regnum rediit.

Triturrita arx oppugnata.

Maximiliani in Germaniam reditus.

At domi, ut more inſtitutoq; majorum, civibus ædium ſuarũ incendio damna perpeſſis publicè ſubminiſtraretur, quò facilius amiſſa reſtituerent, Decẽviri legẽ tulerunt, ut Petri Molini filiis auri libras viginti, Hieronymo & Marino Albertis quindecim, quibus utriſq; ædes ad Caſſiani & Apollinaris conflagraverãt: Andreæ Ripæ, cui ſuburbium in Muriano, alteras totidem: Veneriis, quib, domum cũ taberna merciũ Indicarũ maximè celebri ad Bartholomæi abſumpſerat, auri libras triginta, Quinquevirûm ſale procurando magiſtratus daret, Neq; multò pòſt, onerariis navibus duabus naufragio amiſſis, Philippo Bernhardo, Aloiſio Contareno, quorum illæ fuerant naves, auri libræ ſexaginta æquis partibus, Decemvirûm item lege ab eodem magiſtratu ſunt curari juſſæ, ea conditione, ſi navem alteram eorum uterq; fabricandam reciperet.

Lex quibus incendium naufragiumve paſſis ſuccurritur,

Florentini ea re elati, quòd Maximilianus, à quo ſibi magnopere timuerunt, infecto negotio diſceſſerat, caſtella complura, quæ à Piſanis tenebantur, aggreſſi, partim vi, partim ſe dedentia recuperaverunt. Legati

Florentinorum auſus.

Veneti

Veneti exercitu diſtributo, Piſanum ad vicum, & Caſſinam, & Butrium, & Librafactæ municipia ſe in hyberna contulerunt. Græci equites centum, ut commeatus inopiam ſublevarent, quòd illis diebus naves Gallicæ quatuor, Venetorum naves duas frumentarias Piſas convehentes interceperant, hyemandi cauſa Ravēnam profecti ſunt ineunte anno inito. aliquot etiam eorum qui remanſerant, ad hoſtes ob ſtipendia non ſoluta tranſierunt.

Faventiæ præfecti inſolentia.

Quibus etiam diebus Faventiæ arcis præfecto ægerrimè ferente oppidum à reipublicæ legato ita regi, ut ſibi, quod antea conſueverat, magiſtratus creandi, pecuniam publicam avertendi quicquid collibuiſſet patrandi facultas non eſſet, novasq; res cum ſui ſimilibus moliente, ut legati jus & majeſtas impediretur, puero etiam delinito, & in ſuas partes traducto: Senatus ea intelligens, literas ad legatum dedit, quibus literis legatus jubebatur, Hestori puero civitate adhibita denunciare, Senatum non ambitionis aut dominationis cauſa civem ſuum Faventiam miſiſſe, ſed cum prius otii & quietis cupiditate ejus hoſtes, qui illum regno propè dejecerant, ſuis auxiliis repreſſiſſet, poſtea & civium precibus, & ipſius periculo permotum, conſtanti ejus diuturnoq; rogatu id feciſſe, ut eſſet, & qui oppidanis jus æquabiliter diceret, & quem ejus inimici propter rempublicam vererentur, ne is quotidie ob ætatis imbecillitatem, & hoſtium audaciam de ſuo regno periclitari cogeretur: illum etiam in ſuam militiā ſcripſiſſe, ſtipēdio juviſſe, ornatumq; eſſe voluiſſe, dignitate auxiſſe, ſua benevolentia pietateq; foviſſe: atq; hæc illum ab Senatu omnia ſine ullo fœnore, tāquam à patre filium, impetraviſſe, annumq; integrum his reip. muneribus & liberalitate uſum fuiſſe: nunc verò, quā-

do non modò nulla gratia tantis officiis referatur, ſed e-tiã Legati juriſdictio impediatur, reip. autoritas labe-factetur, velle Senatũ, & Legato jubere, ut ſtatim dece-deret: fatuum porrò eum eſſe, qui alteri ſuo cum diſpen-dio beneficium dat, quod ipſe, cui datur, invitus acci-piat. Iis literis palam à legato recitatis, puer rogare illũ lachrymans obteſtansq; cœpit, ne decederet: multiq; i-dem optimates fruſtrà fecerunt: nam legatus nihilo ſe-cius decedens domum rediit.

arolus re-tum in I-liam pa-t.

Inter hæc Carolus, Juliano Genua ac Savonis ei de-ditionem pollicente, Alexandria Dertonaq; Triultio, modò ipſe reditum in Italiã apparet, Lugdunũ venit. quibus intellectis rebus fœderati trium millium mili-tum numerum in Liguria celeriter conſcripſerũt, eosq; per arces oppidorum & caſtella diſtribuerunt: & Joan-nem Aloiſium Fliſcum adverſæ factionis, hominẽ ma-gna autoritate, qui tum Genua exulabat, resq; novas moliebatur, civitati reſtitutum, communi ſtipendio ei tradito, ut quieſceret effecerunt. Crebreſcente verò ite-rum fama, Carolum ad Lugdunum magnos exercitus cogere, Senatus decrevit, ut trecenti equites cataphra-cti Ludovici auxilio mitterentur: Principisq; collegi-um civem legeret, qui eis quæſtor & legatus eſſet. Pa-tres Vincentium Valerium legerunt. Pauloq; pòſt equi-tes levis armaturæ alteri totidem Mediolanum ſunt à Senatu miſſi. Triultius cum eo, quem & ſecum è Gallia tranſalpina ducere, & in Salaſſis ac Helvetiis cogere potuit, exercitu in Ludovici fines ingreſſus, caſtella quinq; haud paulum opportuna communitaq; perce-leriter cepit, expulſo Joanne Franciſco Severinate Lu-dovici præfecto, qui ne primum quidem hoſtium impe-tum ſuſtinuit. alia ex parte cum militibus ſex millibus Aſta Julianus profectus Savonem verſus, præmiſſis

qui

qui eam civitatem pollicitationibus incitarent cùm nihil eo ſtudio profeciſſet, itinere non intermiſſo illò venit, atq; in colle apud oppidum caſtra poſuit. Jamq; Piſis Savonem Senatus juſſu venerat claſſis præfectus cum triremibus reipublicæ ſeptem, onerariis navibus Federici regis quatuor: ad quas utraſq; Genuenſes duas ejuſdem generis addiderant. Itaq; Lucius & Severinas legati, quos eôdem Ludovicus miſerat, ſua cum manu, & cum equitibus Græcis, militibusq;, quos ex hybernis & Piſano agro Genuam contendere, Senatus juſſerat, adjunctis claſſiariis, prælio cum Juliani copiis commiſſo, eas repulerunt. Iis repulſis ſubmotisq; (retrò enim ceſſerant) Novium oppidum tormentis poſitis, ut ſe dederet, compulerunt. Claſſis autem præfectus ea littora percurrens, naves magnas parvasq; complures cõmeatu onuſtas, qui è provincia cum Juliano, quem quidem jam Galli oram illam tenere confidebant, tum Florentinis afferebatur, naviculasq; longas militares aliquot paucis diebus cepit. Triultii autem rebus ſucceſſibusq; cognitis, Senatus decrevit, ut Nicolaus Vrſinus, cui omnium reipublicæ copiarum præfectura decreta erat, & Bernardinus Montonius, Mediolanũ celeriter contenderent, imperatorq; Franciſcus ſe compararet, ut ſi opus eſſet, ipſe quoq; eò proficiſceretur. Legati etiam ad bellũ Gallicũ lecti, Nicolaus Fuſcarenus, Andreas Zancanius, ire celeriter ſunt juſſi. tum centuriones militum tribuniq; delectib. conſcribendis, quibus uterētur, ad plura loca miſſi. Ubi Urſinus unà cum altero legato Mediolanum venit (nam Zancanius in itinere ad Cremam luxato pede reſtitit) Ludovicus edici frequẽti foro juſſit, quæ legati Veneti juſſiſſent, mandaviſſent, iis velle jubere ſe, ita omnes homines audientes eſſe, uti ſi ea ipſemet imperaviſſet. Triultio verò, cui

Prælium.

antequam exercitus reipub. illuc acceſſiſſet, omnia ſecundiora fuerant, Vrſino & Montonio, reliquisq́ præfectis & tribunis militum ſuas ei copias opponentibus, primò ad Caſtellatium, quod municipium tormentis concutere inſtituerat, mille & quingentis Gallis ab equitatu reip. levis armaturæ malè habitis, non leve detrimentum eſt illatum. Deinde cùm prælio decertare non auderet, paulatim ſeſe retrahens, & caſtella Ludovici capta deſerens, apud Aſtam octo millia paſſus caſtra poſuit, & communivit: antè tamen Bergomaſcio Ludovici caſtello de via ei obvio, propterea quòd ſe dedere voluerat, vi capto, interfectisq́ ad unum, qui in eo erant, omnibus.

Montis alti municipiũ expugnatũ.

Ex Veneto etiã & Ludovici exercitu equites & militis Montis alti municipium, quod à Novaria tria millia paſſuum abeſt, expugnaverunt, ſimulq́ diripuerunt, atq; incenderunt. Savone autem & Genua rectè firmatis, cùm Piſani commeatus inopia conflictarentur, propterea quòd claſſis reipublicæ ab eorum littoribus abfuerat, Florentini ſuis navibus frumenta in oppidum ſupportari prohibuerant. Pauculosq́ ſe dies ſuſtinere poſſe ulterius ſignificaviſſent reip. claſſis præfecto cum triremibus quinq;, navigiis minutis frumentariis, quibus erat præſidio, ſupra quinquaginta è portu Veneris Piſas revertenti, ex omni ſua copia Florentini fortiſſimo quoq; milite navibus impoſito, Triturrita ſolventes occurrerunt. naves erant eorum ſex, quatuor biremes, una & ipſa longa, ſed triremibus multò vaſtior atq; procerior: oneraria magna alia, militibus amplius ſexcentis tormentorum atq; miſſilium omni genere inſtructiſſima. ex iis ad impediendas frumentarias, ne Arni fluminis oſtium ingredi poſſent, biremes miſerunt: reliquæ duæ magnæ, ut in triremes impetum fa-

facerent,remis velisq; propellebantur. Id præfectus cõſpicatus,triremem unam cui maximè cõfidebat;commeatui præſidio reliquit: ipſe cum reliquis provectus, tametſi periculoſum eſſe intelligebat cum tam magnis navibus confligere, tamen,propterea quòd videbat omnem ejus belli fortunam in eo commeatu ſupportando conſiſtere,ad eas converſus citatis remigibus ſuæ navis proram,in in lõgæ hoſtium latus magno animo imprimit. Conflictu mutuo ambæ naves concutiuntur,& hoſtes manum ferream in præfecti navem jaciunt,eãq; retinent. Itaq; omni telorum genere cominus acerrimè utrinq; pugnatur: ſed de ſuperiore loco hoſtium milites tela in Venetos adigentes,facilè eos vulnerabant, tum pilas piceas igne ſuccenſo in triremem jaciebant: quæ res magnum incommodum præfecto attulit, tranſtris compluribus, & majore velo igne combuſtis, ut qui proximi pugnarẽt milites remigesq; perterrerentur,atque animos virtutemq; remitterent. Veruntamen & reliquæ aderant, ut quæq; poterat, triremes, & utranque navem hoſtium virtute magis atque artificio gubernãdi,celeritateq; remorum,quàm virib.& facultate laceſſebãt,& modò hac,modò illac cõcitatæ inferebãtur. At navis magna hoſtium pilas ferreas creberrimas tormentis in triremes jaciebat, & ſi qua ei appropinquaſſet, ſaxa & tela inſuper è carcheſiis jaculabatur. Pugnatum eſt acriter ab utriſq; continenter horas fermè quatuor: cùm interea navigia commeatum convehentia unius triremis præſidio, quæ biremes quatuor fortiſſimè pugnando repulerat, oſtium Arni fluminis capiunt, uno tantummodo navigio amiſſo quod tamen ſponte ad Triturritam vela converteret. Præfectus id, quod unum maximè cupiebat, aſſecutus, ut commeatũ in tuto ſiſteret, navibus hoſtium magno & ipſis detri-

Navalis inter Venetos & Florentinos pugna.

mento

mento illato, vento adſpirante ſe ſubtrahentibus, interfectis ſuæ navis hominibus permultis, vulneratis centum viginti, ex reliquis navibus non paucis deſideratis, vulneratis parte plurima, hoſtes diſcedentes Triturritamq; converſos reliquit. Terreſtri autem itinere dum reip. milites & Græci equites Piſam miſſi reverterentur, Cevæ oppidi, quod eſt ſupra Savonem, atq; in Gallorum partibus à regulis indigenis obtinebatur, fines ingreſſi, eos percurrere cœperunt. Ea intellecta re oppidani permoti, cum militibus, quos habebànt complures armis captis ad eos contenderunt: quos illi excipientes univerſos fuderunt, complures occiderunt, captivos ducentos fecerunt: deinde ulterius progreſſi, cohortatiq; inter ſe, in oppidi ſuburbia bipartitò irrumpentes, præda & cæde facta duabus ex partibus ignem intulerunt. Atq; ea propè omnia, tametſi ex Ludovici uſu, & reipubl. voluntate maximè tunc quidem cecidiſſent, tamen propterea quòd illis ipſis diebus nuncii crebriores ſunt allati, Carolum omnino aut ipſum in Italiam venturum, aut magnos exercitus miſſurum, Senatus decrevit, ut imperator cum equitibus octingentis ad exercitum contenderet, copiæq; reipubl. omnes ad Padi ripas ſeſe ſiſterent. Delecti etiam centuriones decem, militibus Brixiæ conſcribendis mille, ad exercitumq; adducendis. Ex Rhetis quoq; trium millium militum numerus puſilla pecunia conſcriptorum adventare dictus eſt, ut Brixiæ ſolidum ſtipendium acciperet.

Ceva oppidum.

Ea per populos opinione de Carolo, timoreq; crebreſcente, Triſtanus Saornianus è Fori Julii principibus, Hieronymi frater, homo reip. amantiſſimus, Bernardum Bembum patrem meum Decemvirûm magiſtrũ adit, proponit habere ſe neceſſarium ſibi hominem Epire-

Conſilium de Carolo rege Veneno tollendo.

tam, callidum, & ingenio peracri, nihil omnino t, quod ei non mandari rectè poſsit: huic eſſe cum inquo ſuo, quem Carolus Gallorum rex cubiculi iſtrum habeat, magnam perq; veterem benevolen- :audere illum in Galliam proficiſci, & vel propin- erſuadere, ut veneno, quod ſecum allaturus eſt, n tollat: vel illo de ea re celato, ipſum per ſe regem e, ſi Decemviri velint Epirotæ illi tantæ rei præ- m aliquod ſtatuere: ſperare ſe atq; confidere, brevi tium ab eo confectum iri. Bembus, tametſi ſciret gitia à magiſtratibus repelli, more tamen inſtitu- majorum re cum reliquis Decemvirûm magiſtris municata, atq; ab ipſis ad collegium perlata, Tri- ad ſe vocato, de collegii ſententia reſpondit, ejuſ- i contra hoſtes inſidiis ad eam diem nunquam u- rempubl. fuiſſe, cùm ſæpenumero potuerit: neque velle incipere: magis Deos immortales, quàm umanas opes, vereri: porrò vinci ab ſua met ne- quitia illos, qui per ſcelus alios vincere perq; nefas parant.

Pium Senat. Venet. reſponſum.

PETRI

PETRI BEMBI RERUM VENETARUM HISTORIÆ LIB. IIII.

Epitome.

INter Carolum & Hiſpaniæ reges induciæ conſtituuntur. Legati à Senatu ad pacem inter Hiſpaniæ & Galliæ regem procurandam mittuntur Hiſpaniæ reges unius Fortunatarum inſularum regem ad Senatum mittunt. Franciſcus imperator apud Senatum accuſatur. Piſani belli progreſſus. Longæ reip. navis cum Turcica claſſe pugna. Bernardi Ciconiæ cum Peruca pirata navalis pugna. Petri Cantabri claſſis ab Andrea Lauredano incenditur. Ioanni Corvino civitas & ius comitiorum datur. Armeniis domus Venetiis datur. Ludovici Sfortiæ in Lucenſes inſidiæ. Caroli Galliæ regis obitus. Florentinorum prope Caſtellum clades. Ludovici Sfortiæ conſilia & artes. Quorundam in magiſtratus arrogantia mulctata. Venetorum apud Lunam & Caſſinam clades. Piſæ à Paulo Vitellio oppugnantur. Venetorum in Cluſentinis & ſtagni valla conatus. Thracii regis contra Venetos apparatus & conſilia, eiuſque rei cauſſa. Aloiſius Galliæ rex ſalutatur, ac Venetorum ad eum legatio munera. Eorundem cum Aloiſio rege fœdus Eorundem quoque cum Florentinis in Piſanis rebus compoſitio. Gallorum in Inſubriam irruptio Mediolanum à Gallis, & Cremona à Venetis capitur Ludovicus Sfortia Inſubria excedit Galliæ regis Mediolanum adventus Ludovicus Lucenburgius & complures alii civitate ac iure comitiorum donantur. Galliæ rex in Galliam redit.

udæciæ Ca oli cum Hi panis.

IS in Italia rebus adminiſtratis, Caroli & Hiſpaniæ regum legati, qui quidem reges ad ſaltum Pyrenæum exercitibus miſſis bellum inter ſe gerebant, ſex menſium inducias in Aquitania faciunt: quibus uterq; rex induciis non ab altero modò ipſorũ, ſed à ſociis etiam & fœderatis bello laceſſendis abſtineat. quamobrem Carolus, ubi id ei nunciatum eſt, ad Triultium mittit imperans, ne quam Ludovici rebus induciarum tempore turbam aut moleſtiam inferat. Ea intellecta re, Senatus ſuas & ipſe copias domum revocat.

vocat. ita, qua ex parte, quoque tempore maximi tumultus expectabātur, ſubitum ocium eſt allatum. Eas ob res Senatus Dominicum Triviſanum, Antonium Bolduum ad Hiſpaniæ reges legavit, qui procurarent, uti ex induciis ſemeſtrib. diuturna pax fieret. Quibus profectis Antonius, eloquentia planè ſingulari, & præſtanti vir ingenio, in itinere adverſa valetudine interceptus, Genuæ interiit. Ejus morte audita Senatuſconſultum factum eſt: cùm Antonius Bolduus Andr. F. ex equeſtri ordine nullum laborem pro republica refugiens, legatione ad reges Hiſpaniæ ſuſcepta in itinere mortem obierit, Senatui placere, ut Gabrieli Bolduo ejus filio primo quoq; tempore in fano Patavino ſacerdotium attribuatur, quo ſe fratresq; ſuos alere commodius atq; honeſtius poſſit: idq; paulò pòſt ſacerdotium ab Alexandro Senatu petente Gabrieli eſt attributum. Miſerant illi quidem reges ſuperioribus menſib. ad Senatum per Franciſcum Capellum legatum, qui ex Hiſpania domum redierat, Fortunatarum inſularũ unius regem dono medius fidius non ſpernendo: quando ea porrò elementi ora ſolidi, quæ in Oceano Atlantico eſt circiter decies centena millia paſſus à continenti meridiem verſus, multis ante Patres noſtros ſeculis ignorata, eorum indagatione ac diligẽtia, tota tum demum reperta, & colonis magiſtratibusq; miſſis in poteſtatem redacta, orbi terrarum adjungitur. Eum regem publicè Patavii enutriri Senatus juſſit.

Legati Venetorum ad pacem firmandam.

Fortunatæ Inſulæ.

Eodem ferè tempore Patres certiores facti Franciſcũ imperatorem ſtipendio reipubl. non confecto cum rege Carolo agere, ut ſe in ſuam militiam recipiat, illum ad urbem accerſitũ, ubi morbo, ne venire poſſet, impediri ſe reſpondit, Decemvirûm decreto miſſum fecerunt. Is auri libras ducẽtas ſtipendiorum nomine ante tempus

Franciſcus Venet. Imp. ſuſpectus.

acceptorum reip. debebat: ſalis autem crediti, nequedũ ſoluti, centũ. Accidit tamen, ut eo ipſo miſſionis die in frequenti comitatu Franciſcus Venetias appelleret, dictitans ſe à Ludovico ejusq́; genero Galeatio in fraudẽ ob invidiam cõjectum, qui literas ab eo conſcriptas finxiſſent, ad Patresq́; miſiſſent, quas ipſe nunquam ſcripſerit. ejus rei ſatis magnum argumentum eſſe, quòd ipſe in eorum poteſtatem venerit. quòd ſi alia etiam pignora Patres poſtulent, arces ſe ſui regni, ſuosq́; liberos reip. traditurum, modò ſibi purgandi jure criminis facultas ne intercludatur. neq; tamen ut ſententiam Patres mutarent, impetrare potuit: qui ad eum tertio pòſt die miſerunt, moram in urbe diutius ne traheret. Is etiam, quo ab urbe diſceſſit die, Joannem fratrem ad Patres miſit, quibus ſe ab eo conveniri non eſt viſum.

Poſt hæc dum induciarũ Aquitanicarum tempus labitur, Hercules ad urbem venit, Principem & Patres ſalutatum, rogatumq́; ut Ferdinãdum filium ſuum in equitatu reip. vellent eſſe: quod quidem ei Patres liberaliter conceſſerunt, equitibus cataphractis alendis centum ſtipendio adoleſcenti per Senatum attributo.

Piſani belli continuatio.

Quod autem ad Piſanum bellum attinet (ut eôdem ſæpius revertamur) is quidem annus & pro parte inſequens nihil propè, quod magnopere memoratu dignũ eſſet, habuerunt. Miſſi ad Florentinos per Triturritam commeatus in tam magnis navibus, ut eas aggredi naves reip. non ſint auſæ. Capti ab eorum exercitu milites Veneti centum, & exuti armis. Conſcripti ab eiſdem equites levis armaturæ tercentum, qui ſagittis contra Græcos uterentur: atq; ii eorum impetus admodum repreſſerunt. Ob id ab Senatu equites ferreis cum fiſtulis ad exercitum miſſi, & item Græci ſubmiſſi: cataphracti quoq; equites conſcripti novi, dilapſis veteribus.

Qui

Piſarum portas cuſtodiebant, iis addita ab Sena-
pendia, ut ſtudioſiores ſuo in munere obeundo eſ-
Miſſa etiam ad Senatum Ludovici nova legatio,
ad componendas Piſanorum cum Florentinis con-
rſias Patres hortaretur: præſtare eos Florentinis
bui, quàm bellum diutius alere: omnia in Italia
& quietis plena momento temporis futura, ſi Pi-
lituantur: ut non tam commutata illius tempore
ventibus conſilia viderentur: quid enim tum no-
vàm ſemper illum id unum ſpectaſſe palàm fieret,
publica eo municipio potiretur, ſed nihil planè ul-
liis verò de rebus perpauca.

'avis reipubl. longa ex earum genere quæ ad mer-
'am proficiſcuntur, more inſtitutoq́ majorum,
ehendis iis hominibus, qui aut voto ſuſcepto, aut
ione permoti Chriſti Dei filii ſepulchrum, quod eſt
oſolymis, adire atq; inviſere cupiunt, in Syriam
innis ſtato tempore mitti ſolita, cùm ad Maleam
aceret, in Turcarum regis claſſem Arige præfecto
lit. Ea erat naviũ onerariarium duarum, triremi-
tem duarum, biremium quinq;, quarum biremes
ad navem reip. præmiſſæ vela dimittere juſſerunt.
eſt nauticus ejuſmodi, ut qui plus aut virib. aut
tate pollent, velint, ut quæ ſibi occurrerint naves,
cationem intermittant, antennasq́ demittant,
honoris ſui cauſa, tũ ut, ſi quid ab illis quærere aut
e velint, poſſint: id qui nolũt facere, jus eſt bello co-
ut faciãt: ſæpeq́ accidit, ut ea de cauſa pugnæ ma-
e exiſterent, plurimorumq́ hominum cædes conſe-
entur. Aloiſius Georgius (is enim erat navis Vene-
'æfectus) claſſem eſſe illam piratarum exiſtimans,
nnis non dimiſſis curſum tenuit. quod ubi Turcæ
bexerunt, ab utroq; illum latere ſuis triremibus

Mos nauticus in demittendis antennis.

Navis Reipubl. Venet. cum Turcis pugna.

cinxerunt, & ſagittarum magnam vim in eum mittere cœperunt. Id cùm parum proficeret, navib. ſuis omnibus illum expugnare contenderunt eo in certamine Turcæ navis Venetæ ſcalam ſæpe conſcenderunt, aliisq; à partibus in navem proſilierunt: ſæpe ignem injecerũt, quo & plutei combuſti, & præfecti cœnaculum ipſa in puppi, & majora vela conflagraverunt. ſed tanta remigum & nautarum, atq; in primis advenarum virtus fuit, ut cùm ab hora diei ſexta uſq; ad quartamdecimam pugnaviſſent, Turcæ receptui canentes, & ſigno pacificationis ſublato, priores pugnam deſinerent, Arigesq; miſſis ad Aloiſium ex ſuis, qui ſalutem illi dicerent, magnumq; atq; fortem virum eum eſſe teſtarentur, pacem benevolentiamq; cum illo iniit. Miſſi quadraginta milites ex iis, quos Janizaros appellant, ſuis in navibus interfectos eſſe Aloiſio ſignificaverunt. Ex Veneta interierunt quinq;: vulnerati complures: in his præfectus quatuor vulneribus acceptis neque tamen periit.

Bernhardi Ciconiæ pugna cum Peruca pirata.

In Punicis etiam littorib. Bernardus Ciconia ejuſdem generis navibus à rep. præfectus Perucam piratã ingenio magis quàm viribus expugnavit. Erat uterq; ad Tuneta in portu: atq; ille navem onerariam permagnam habens, ut exirent Veneti, expectabat, illos in mari aggreſſurus: ſeq; id conaturum, palàm antea præ ſe tulerat, multa minaciter oblocutus. Interim Dalmatæ, qui ſub imperio reip. degebant, navem non magnã eundem in portum adducunt. Id ut eſt Ciconiæ nunciatum, nocte ex ſuis navibus homines complures in illam imponit, navesq; aptari ad pugnã imperat. Ea re, tametſi furtim fiebat, tamen à piratis animadverſa, confeſtim Peruca relictis ob celeritatem anchoris è portu ſeſe eripit. Ciconia illum cũ triremib. ſequitur: trãquill.ta-

*tateq́ oborta, remigum labore aſſecutus, oppu-
q́ cominus, ubi propter navis altitudinem nihil
virtute militum proficit, & ſuos facilè vulne-
ſuperiore loco videt, fabros in navis ſcaphā ju-
cendere, eosq́ ſuæ puppis pluteis armamētisq́
ns, ex piratæ navi ſtuppas inter tigna conſtipa-
ſum ſub aqua extrahere imperat. Ea re hoſti-
prudentibus effecta, implenteq́ ſe navi aqua,
i illi deditur.*

Petri Canta bri claſſis incenſa.

*ro autem in mari Andreas Lauredanus, navis
æ bellicæ à Senatu præfectus, magna vir vir-
m intellexiſſet à Crotoniatis Petrum Cantabrū
n recipi, qui reip hominibus damna intuliſſet,
d Oricellam eſſe cum navibus longis quatuor,
aviculas, quas appellant Gripos, quæ commea-
vexerant, duas ducens eò proficiſcitur: jactisq́
ancoris, noctem opperiens in ſuæ navis ſcaphis
atq́ in Gripis milites trecentos impoſuit, impe-
ante lucem egreſſi, turrim ipſo in littore, qua in
e Cantabrum intellexerat, circunfunderentur,
gere poſſet, eamq́ expugnare conarentur. Miſ-
ter erat longius, orto jam ſole in littus deſcen-
Cantaber ubi naves advenientes è longinquo
actis non ſuis modò, ſed ejus etiam loci copiis e-
s & peditatus, quas Antonius Centilius, cujus
oteſtate caſtellum, ut ei præſidio eſſent, ad illū
iſerat, in eos impetum fecit. Veneti cū ſex ho-
nenter pugnaviſſent, interfectis compluribus,
tis octoginta, Cantabroq́ ipſo, omnes in fugam
unt. fugientes loci caſtellū recipiens texit. Tur-
e expugnata, quiq́ in ea erant propugnatorib.
eſte ſuſpenſis, caſtellū capere ſunt aggreſſi. Bi-
a oppugnatione cōſumpto, cùm acerrimè caſtel*

Gripi naviculæ.

lum defenderetur, murorum parte dejecta, vaſtato agro, tormentis hoſtium abductis, uno ſuorum tantummodo amiſſo, vulneratis perpaucis, piratæ claſſem incenderunt, ad navemq; redierunt.

Joann. Corvinus civitatem & ius comitiorum Venet. conſequitur.

Superiori verò æſtate Joannes Corvius, Matthiæ regis Pannoniæ filius, per ſuum legatum Senatui ſignificavit, cupere ſeſe perpetuo amoris & benevolentiæ vinculo cum rep. conjungi: itaq; petere ut in civitatem & jus comitiorum reciperetur, quamobrem majoribus in comitiis civitas, & jus comitiorum ei datum.

Domus Armeniorum Venetiis.

Armenii quoq;, qui Venetias venerant, tabellas teſtamentarias, Ziani principis tempore ab homine Armenio confectas, ædis Marciæ procuratorib. oſtenderũt: quibus tabellis domum in urbe demortui pecunia emere procuratores jubebantur, quam quidem domũ Armenii ad urbem venientes incolerent: eamq; poſtea domum cum ſacello emptam ad Juliani fuiſſe in laternarum via, quæ tunc à procuratorib. locetur: itaq; illam ipſam domum ſibi reſtitui ex teſtamento petierunt. A procuratoribus intellecta eorum poſtulatione domus eſt Armeniis reſtituta, atq; ab iis incoli cœpta. Ipſi à civitate comiter & liberaliter accepti, gens tam longinqua, urbi amico ſpectaculo fuerunt.

Vere autem inſequentis anni jam medio, Ludovicus regni ac dominationis ingenio & natura cupidiſſimus, ejusq; rei magnopere impatiens, quòd videbat Piſarum civitatem multò reip. amiciorẽ eſſe, magisq; tribuere, quàm illius vel benevolentiæ, vel fidei, Lucã oppidum ſuam in poteſtatem redigere malis artib. eſt conatus, quò facilius vel Piſas, ſi qua poſſet, occuparet ipſe, ſuasq; faceret, vel reip. occupare illas cupienti firmius obſiſterẽt, municipio omnem ad copiam opportuniſſimo, & vicinitate conjunctiſſimo ſuæ ditioni adje-

cto, ad ſeq; traducto. Itaq; compoſitis, quas intendebat ei municipio inſidiis, ire ſe Genuam ſimulat, ut Lucenſes imparatos aggredi, tanquã alio properãs, improviſo poſſit. Sed in itinere dum eſſet, detecta proditione oppidani ſe communiunt. Potiundi oppidi occaſione amiſſa Ludovicus, ne ſimulaſſe videretur, Genuam profectus eſt, ibiq; dies aliquot cõmoratus domũ rediit. Senatus iis Ludovici artibus cognitis, cùm in ſe planè uno poſitam omnem ejus belli rationem & conſtitutam videret, Græcos equites trecentos, qui in agro Patavino hyemaverant, Piſas mittere, prioribusq; addere decrevit, militumq; numerum duûm milliũ ſtatim imperare, qui Piſas mitterentur: tũ legatum exercitui legere, qui Juſtiniano domum redire poſtulanti ſuccederet. Lectus Thomas Zenus viæ ſe dedit. qua intelligens Ludovicus, palàm ut etiam reip legatus exaudierit, ea quidem Senatuſconſulta, inquit, quò ſpectent, video: volunt enim Patres Piſis potiri: ſed eos eventus fruſtrabitur, nunquam enim potientur.

Ludovici Sfortiæ in Lucenſes inſidiæ.

Inter hæc Carolus Galliæ rex moritur. itaq; accidit, ut cùm Marcus Lippomanus reip. legatus ab Ludovico peteret, uti Zeno cum Græcis equitibus Piſas eunti iter ad Apuanos Ligures pãteret, Ludovicus nihil reſponderit, tum ipſi in Ludovici fines progreſſo itineris facultas permiſſa non fuerit. Senatus iis de reb. certior factus, reputansq; id, quod erat, Ludovicum nihil ſibi amplius à Carolo timentem, propter quod reip. indigeret, ſpiritus ſumpſiſſe, neq; quicquam præterea in Piſani belli adminiſtratione reip. conceſſurum illum exiſtimans, ad Herculem miſit, ut equitib. & legato reip. per Mutinæ, Regiiq; Lepidi fines iter daret: qui quidem dedit. Ludovicus autem ea re cognita, tũ e Gallia certior factus Aloiſium ducem Genabenſiũ, qui in Galliæ

Caroli regis obitus.

Ludovicus rex Galliæ

regnum Carolo ſucceſſerat, quem Galli Ludovicum appellabant, jam ad bellum in ſeſe animum & cogitationem adjeciſſe, Senatui ſignificavit, nihil ſe de itinere legato reip. negaviſſe: illum potius perperàm ipſius verba interpretatum: ſuos fines omni tempore Senatus exercitib. patuiſſe, neq; unquam occluſos fore. quamobrẽ Zenus ipſe per Ludovici fines, quod iter erat commodius, Piſas venit: cùm tamen equites Pado jam trajecto per Herculis fines antea miſiſſet.

[illegible]rentino-[illegible] [illegible]ictũ. Florentini, qui omnino ſæpe à Græcis equitibus malè habiti eos peſſimè oderant, edictum propoſuerunt, ne quis ex eis captivus duceretur, ſed captus interficeretur. Ea intellecta re legatus Venetus edici contrà juſſit, idem ſui milites facerent, neq; ulli omnino ex hoſtium numero parcerent, ſed omnes peræquè interficerent. ſtatimq; in eorum fines Græcos equites educens, excurſione introrſus facta, quoſcunq; in agris reperit, interfecit. quare cognita, Florentini edicto publicè reſciſſo ad morem belli priſtinum redierunt. pauloq; pòſt Butrium magno impetu aggreſſi, ſcaliſq; ad murum poſitis, repulſi ſunt à propugnatoribus detrimento parvo accepto. Sed non parvo illis detrimento ea, quæ ſubſecuta eſt clades, fuit.

Jacob. Savornianus turmæ equitũ reip. præfectus, adoleſcẽs impiger, cũ ſuis equitib. centũ, Græcis quatercentũ, in hoſtiũ fines Populoniã verſus è caſtris prædabũdus proficiſcitur: multiſq; millib. paſſuum confectis, ad Caſtellũ, quo in caſtello alumen proximis è ſecturis erutum incredibili dominorum lucro plurimarum nationum uſui conficitur, accedens, oppidanos ad illũ repellendum egreſſos fugat: ædificia, quæ pro portis ſunt, incẽdit: alias in partes incurſione facta, atq; in ea biduo conſumpto, magna cum pecudum & armentorum [illegible]minis [illegible]linæ.

præda

præda dum revertitur, hoſtes de ea re certiores facti, omnibus copiis ad ea loca, quæ per illum iter facturum putabant, contenderunt. Alia ex parte Zenus legatus ob Jacobi longiorem moram veritus ne hoſtes intellecta re in itinere illum aggrediantur, cum reliquo exercitu obviam Jacobo proficiſcitur, præmiſſo tubicine, qui eũ de ſuo adventu certiorem faciat. Hoſtes Jacobũ nacti, impetum in eum faciunt. Interim tubicen celeritate uſus, de legati adventu eũ admonet. Ille id intelligens, hoſtium modò impreſſionem lentè ſuſtinere, etiam cedere interdum, deinde pugnam paulìſper redintegrare. Id ubi aliquandiu facit, legatus advenit, hoſtes pugnãtes à tergo repentè aggreditur: tum Jacobus Græciq; clamore ſublato acerrimè in eos invehuntur. quod ubi hoſtes viderunt, omnes perterriti fugere contenderunt. Interfecti ex iis plus ducenti: capti ex præfectis, Ranutii Martiani frater, Gallusq; is, qui ob virtutẽ bellator magnus appellabatur, aliiq; complures: ex equitibus centum ſeptuaginta, ex militib. quingenti: ſigna militaria quinq; relata. Ranutius ipſe toti exercitui præfectus, equo amiſſo fugiens, vix ægreq; ſe in proximũ oppidum contulit: reliqui aut idem in oppidum, aut in montes atq; ſylvas fugientes ſe abdiderunt. Florentini clade accepta, Paulo Vitellio, qui priore ſtipendio confecto ad gentiles ſuos, quibus cum Alexander bellũ gerebat, in Romanũ agrum ſe contulerat, imperiũ totius belli deferunt: Vitellotio ejus fratri præfecturam equitum tradunt. ii cum equitibus trecentis in eorum caſtra perceleriter veniunt.

Florentinorum clades

Catherina Forum Livii & Forũ Cornelii obtinens, Ludovici fratris filia notha, mulier vidua, milites quater mille ſuis in oppidis atq; finibus imperat magna celeritate adhibita. eos, quòd nulla ſuberat cauſa cur

Catharina Ludovici fratris filia.

imperarentur, Ludovici juſſu cogi omnes homines exiſtimaverunt, ut illos auxilio Florentinis mitteret. Ludovicus ipſe Franciſcum Mantuanorum principē, quem reſp. miſſum fecerat, imperatorem ſuis copiis deligit, ſub Maximiliani copiarū nomine. Iis intellectis rebus Senatuſconſultum fit, ut equitum præfecti aliquot Ravennā mittantur: ut Vincentius Naldius Faventinus magna in oppidi finibus autoritate homines montanos cogat reip. pecunia numero ad mille: ut Antonius Ordelafius Forolivienſis, cujus pater ejus oppidi regnum obtinuerat, quemq́; ipſum reſp. cōplures in urbe annos enutrierat, Ravennam proficiſcatur, bellū Catharinæ, ni quieſcat, ſuorum factione reiq́; pub. opibus illaturus: ut Ferdinandus Herculis filius, quē Senatus in ſuā militiā adlegerat, & Joannes Ripa equitum præfectus iter Piſas eveſtigio ſuſcipiant: ut Nicolaus Urſinus, Bernardinusq́; Montonius ad Ollii fluminis ripas ſeſe conferant.

Poſt hæc, propterea quòd Ludovici legatus eo Senatuſconſulto intellecto inter Patres dixerat, res, quas vellent, alias cogitarent, unum modò, Piſas ſe tueri poſſe, ne cogitarent, néve in animum inducerent: adhibitis fœderatorum legatis Barbadicus Princeps eis oſtendit, quòd bellum reſp. in Florentinos Piſis tuendis ſuſcepiſſet, factum ſociis quidem omnib. conſentientibus, Ludovico autem magnopere hortante, ac belli æquā partem in ſeſe recipiente, quantas eo bello impenſas Senatus fecerit, quantos exercitus eò miſerit, aluerit, quot triremes, naves, ignorare proſus neminem. Maximilianum in Italiam adduxiſſe quidem & reliquos, ſed unius Ludovici cauſa, ut eſſet qui illum ab Carolo bellum ei primùm omnium parante, pari autoritate tueretur, eos tamen ſumptus omnes unum propè Senatum

adici
ipis o-
ad le-
t.

ſuſtinuiſſe

ſuſtinuiſſe, largiterq́ Maximiliano ſuppeditaviſſe. Annos eſſe elapſos duos, ex quo bellum initiũ habuerit: nunc autem, cum eò res perducta ſit, ut ſi, quam Piſarum civitati fidem Ludovicus dedit, etiam præſtet, illa ſuam libertatẽ facilè retineat, eum non modò ſuas domum copias reduxiſſe, ſed hoſtes etiam Piſanorum fovere, milite, pecunia, conſilio, rebus omnibus: ut qua ipſe perfidia volens lubensq́ in Piſanos utitur, velit alios cogere, ut eandem perfidiam vel inviti exerceant. Is quoniam Senatui animus non eſt, ſcire eum cupere, quid ſibi his rebus Ludovicus poſtulet: nam ſi pacem agere deſtinat, pacis ei Senatum autorem fore, dum in fide, quam Piſanis dedit, maneat: ſin bellũ gerere mavult, bellum ei per Senatum non defuturum. earum duarum rerũ pacis belliq́, utra ei magis cordi eſt, ejus eligendæ ſeſe poteſtatem illi facere. ipſos autem legatos non tam ſuæ orationis teſtes habuiſſe, quàm ut ſi quid durius Ludovico acciderit, ſciant memoriaq́ teneant jure id meritoq́ accidiſſe. Ea oratione habita, legatus Ludovici tempus ſe dixit ſumere, dum quid ad illa reſponderi Ludovicus velit, ſcire poſſit: neq́ tamen dubitare ſe jam nunc, quin auri libras quindecies millies Ludovicus habeat, quib. Florentini tanquam ſuis eo bello uti poſſint.

Paucisq́ poſt dieb. litteræ ſunt ab Ludovico ad Patres datæ, mirari ſeſe, quã ob cauſam ea Senatus mãdata nunciari ſibi juſſiſſet, qui quidẽ nõ ſocius modò atq́ amicus, ſed planè filius reipublicæ ſemper fuerit. æquiſſimum ſibi videri, quam pecuniã Piſis tuendis civitas erogarit, eam pecuniam Senatui reſtitui: itaq́ ſi velint, cum reliquis fœderatis rationem Patres ineant, quonam id quidem modo agi commodè conficiq́ poſſit, ſe nihil ejus impediturum. Ludovici litteræ ad patres Venet. eiusq consilia.

Iiſdem diebus Decemviri Petro & Hieronymo & A-

gantia agiſtra- quorum- mul- l.

loiſio Bragadenis Andreæ filiis, propterea quod ii Nicolaum Georgium, rationibus publicis præfectum, in ejus ædibus dum alloquerentur, verbis arrogantiorib. interjectis minis fuerant uſi, jus comitiorum & magiſtratuū adipiſcendorum facultatē annos decem interdixerunt: qui quidem ante id tempus nequeant reſtitui, niſi omnibus collegii ſententiis ea lege abſolvantur. Idem poſtea in Vincentio Barbaro ſervatū, quòd is Dominico Lāberto magiſtratus pacis Scribæ maledixerit.

torum Lunā aſſinum s.

Florentini æſtate ineunte per Catharinā, perq; Ludovicum, qui eis pecuniā mutuò dederat, confirmati, novisq; aucti copiis, militū reip. non magnum numerū qui Lunam, ut eorum locorum dominis præſidio eſſent, ab legato miſſi fuerant, cæde facta in fugam verterunt. Deinde, tametſi Senatus cum Petro Duodo altero legato Piſas profecto equitatum, qui ſagittis utebatur, eodem miſiſſet, tamen apud Caſſinam magna caligine oborta, ita ut conſpici non poſſent, maximàm copiarū omnium partem fuderunt, Joanne Gradonico, qui eis præerat, interfecto, captis cōpluribus: reliqui, Savornianus Terſiasq;, qui erant Caſſinæ, veriti ne interciperentur tormentis abductis ſeſe Piſas contulerunt, atq; ad muros caſtris poſitis conſtiterunt. Iis intellectis reb. Senatus exercitu reſtaurādo Guidum Vbaldum Metaurenſium ducem ſuam in militiā adſcivit, cui ſtipēdium eſſet in equites cataphractos ducentos, levis armaturæ centum, auri libræ annuæ centū ſeptuaginta. Petrum autem Marcellum legatū declaravit, qui Vrbinum accurreret, ut Guido Vbaldo præſtò eſſet, militesq; mille in ejus finib. conſcriberet. Tum, quòd Petrus Medices Patribus ſignificaverat, quoniam Vrſini propinqui ſui pacem cum Alexandro feciſſent, ſi ei pecunia in ſtipendium ſubminiſtretur, illos ſe omnes, quacunq;

opus

opus eſſet, adducturum: Senatus ea de cauſa Petro Medici pecuniam decrevit, equitesq́ Græcos, qui æſtiva in agro Tauriſano habebant, quiq́ tum è Græcia venerant, in Flaminiam mittendos cenſuit, ut alio itinere Piſas contenderent: nam per Ludovici fines unum modo militem, aut omnino nuncium eò Patres mittere non poterant, quando is & itinera clauſerat, & omnes tabellarios excutiebat atq; intercipiebat, ne Senatus certior illis de rebus fieret. itaq; nihil jam novi Piſis afferebatur, compluresq́ dies magna earum rerum ignoratio Senatum tenuit. Emanavit tamen hoc, Florentinos cum Genuenſibus Ludovico procurante fœdus percuſſiſſe, quo ex fœdere Genuenſes littora Florentinorũ ab reipublicæ claſſibus tuta reddere tenerentur. Neq; multò pòſt eorum magiſtratus Marco Beatiano, quem antea Senatus Genuam miſerat, aſperioribus verbis denunciavit, ſe nunquã paſſuros, ut in reipublicæ imperium Piſæ redigantur. cui Beatianus reſpondit, minus injuſtè eos & Ludovicum facturos, ſi ſemel injurii in remp. fierent, fœderũ & ſocietatis, quam Diis hominibusq; teſtibus ſanxiſſent, læſæ atq; violatæ nomine: nunc illos dupliciter peccare atq; delinquere: ſemel in eo, quòd infidelitate ſe polluunt: iterum autem propterea, quia rempub. ambitionis inſimulant, quæ profectò nunquam Piſas ſui juris facere concupivit, ſed tantũ libertati reſtituere, quemadmodũ ſe facturam unà cũ ipſis initiò ſpopondiſſet. His igitur atq; aliis unius Ludovici artibus (nunquam enim quieſcebat) cùm ſuũ magnopere Florentini exercitum autumni menſibus amplificaſſent, reipublicæ autem copiæ multis eſſent partib. attenuatæ, Paulo imperatore Butrium aggreſſi per deditionem oppidum capiunt: eo tamen ita capto, omnibus tormentorum magiſtris, ne amplius exercere

Genuenſ Fœdus c Florentii

Butrium oppidum captum.

artem

Sagittariis tormentorũ extra abscissæ.

artẽ poſſent, manus dextras præciderunt, ſuaq; cujuſq; collo appenſa eos dimiſerunt. quorum pars ad urbem veniens ſeſe Patribus commendavit. Patres quoad viverent, ſtipendium ſingulis cum vacatione omniũ munerum tribuerunt. illi manibus ferreis fabrefactis ſe ad artem redituros, & reipublicæ uſui futuros, ſuasq; injurias, ſi Piſas remittantur, vindicaturos, fidem Senatui fecerunt. Auxit Patrum curã exercitus inſtaurandi Butrium captum: itaq; Baliones, familiã Peruſinam magnopere militarem, antiqua neceſſitudine cũ Vrſina Romanorum gente conſociatam atq; conjunctã equites cataphractos centũ quinquaginta pollicentẽ, Senatus conduxit, qui per ſuos fines & Senatum agrũ Piſas proficiſcerentur. Eo tempore Petrus Medices cum ſe viæ dare vellet, ut in fines Florentinorũ contenderet, in febrim incidens ſubſtitit. Interim Paulus omni cum exercitũ ad Piſanum vicum caſtra poſuit, oppugnandi oppidi cauſa: quod cum plures dies tormentis percuſſiſſet, atq; ad muros milites adduxiſſet, ſæpe cum clade repulſus, oppidanis acerrimè propugnantibus, tandem oppidum per deditionem capit. Ejus oppugnationis tempore accidit, ut Veneti quoq; caſtellum Piſanorum, in hoſtium poteſtatem redactum, in quo erant milites ducenti quinquaginta, noctu aggreſſi uno impetu expugnaverint. quo ſucceſſu incitati, paulò pòſt ad caſtellum Piſano vico proximũ item noctu cùm acceſſiſſent, re per exploratores ſignificata, repulſi à propugnatorib. tum in reditu ab hoſtibus intercepti, magnam cladem acceperunt. Vico capto & clade accepta Senatus cenſuit, uti Peruſiæ milites conſcriberentur numero ad duo millia: &, quòd Senarum civitas per ſuos fines iter reipublicæ copiis non dabat, Petrum Medicem Guidumque Ubaldum in Flaminiam vocavit, ut per Faventinorum

Piſæ à Paulo Vitellio oppugnantur.

norũ fines in hoſtiũ agrũ irrumperent. ea enim de cauſa cùm ad eos Jacobũ Veneriũ legatũ miſiſſet, civitas cõcilio cõvocato, reip. copias ſententiis propè omnib. recipiendas cenſuerat. Itaq; etiam Heſtori puero pœnitentia ducto, quòd ſe per ſuos malis artibus à rep. diſtrahi permiſiſſet, priſtinũ Senatus locũ gratiæ reſtituit, cũ reliquis ſtipendii veteris, novo ſtipẽdio tradito. Hoſtes interea Piſanũ vicum, quẽ quidẽ murorũ parte magna tormentis nudaverant, reſtituunt. Veneti ſe in Piſarũ ſuburbiis vallo cinxerunt. Librafactæ autẽ in colle, qui è regione oppidi eſt, caſtello excitato, claſſiariiſq; ſeptuaginta cũ tormẽtis introductis munierũt, quæ tamẽ eis cura ſtudiũq; haud multũ contra Pauli artes profuit: nã cùm illi Librafactæ copiis omnib. profecto, dieſq; cõplures caſtellũ oppugnãti parũ uſui cætera fuiſſent, cuniculis partẽ muri ſuſtulit ſubmiſſiſq; per ruinas militibus, non tamen ſine cæde, caſtello eſt potitus. Eo capto, Librafacta jã & ipſum tormentis murorum parte nudatum, tridui ſpatio ad deliberationem ſumpto ſe dedidit. Librafactæ caſtellum

Rebus apud Piſas in adverſum reip. labentibus, & Paulo nihil eorum, quæ ex uſu eſſe poſſent, prætermittente, Senatus decrevit, ut Guidus Vbaldus, Petrus Medices, per Faventinorũ fines Maratã Criſpinumq; municipia natura magis quàm artificio communita, quæ prima eo latere in hoſtium ſunt finibus, aggrederentur, ut illis expugnatis, aditus in agrũ Florentinorum eis patêret. Itaq; tormenta ad muros dejiciendos Ravennã Patres miſerunt, quæ eò ſupportarentur: Ioãnemq; Paulum Gradonicũ & in Vbaldi exercitu Quæſtorẽ, & Græcis equitib. quos ei præſtò eſſe juſſerãt: præfectum legerunt. Julianus autẽ Medices Petri frater, cùm Faventiã prior veniſſet, Maratã profectus ab op-

pidanis

Laurentius Medices.

pidanis libentiſſimis recipitur. Laurentii enim recordatione, magni clariſſimiq; viri, eorumq; municipio amiciſſimi, qui civitatis principatum multos annos obtinuerat, permoveri ſeſe dixerunt, ut quam benevolentiam patri, ſi viveret, ſe debere ſentiebant, filio præſtarent. Maratæ arx ſummo in colle poſita militibus referta ſeſe tenuit.

Maratæ arx.

Interim Bartholomæus Livianus ex Vrſina Romanorum gente in Medicum partib. homo paratiſſimus, Faventiam & ipſe cum equitatus parte præmiſſus, milites centũ quinquaginta, quos in Ferrarienſium finib. Catharina ſcripſerat, atq; ad ſe venire juſſerat, in itinere aggreſſus omnes cepit, armisq; exuit. Petrus medio inter Maratã Faventiamq; ſpatio, ne cõmeatus intercludi eis poſſet, Guido Vbaldo relicto ſuis cum equitib. militibusq; mille, jugum quod Maratæ arci imminet, capit: tormentisq; in eo jugo poſitis muros dejicere aggreditur. Iis vallo portæ diruto, legatus qui in arce erat ſibi veritus, ac domum clàm recurrens, ejus capiendæ occaſionem hoſtibus utiq; dediſſet, ſi ejus fuga cognoſci potuiſset. Ille verò ad arcem defendendam, quæ maximo momento ipſorum rebus eſſet, civitatem incitans, majoris etiã præſidii celeriter eòdem ſubmittendi cauſam præbuit. quare effectum eſt, ut tametſi in ea oppugnatione complures dies exercitus reipublicæ conſumpſiſſet, arx tamen capi nõ potuerit, quoad Joanne Frãciſco Severinate Gaſpareq; eius fratre cum exercitu ab Ludovico Forũ Livii miſſis, ut unà cum Florentinorũ conjuncti copiis in Vbaldum impetum facerent, Petrus & Julianus oppugnationẽ relinquere coacti ſeſe Vbaldo adjunxerunt. Baliones tardius profecti Ravennæ conſtiterunt.

Maratæ arcis oppugnatio.

Itaq; cum in magna conſiliorum inopia Patres verſarentur,

ſarentur, Paulo modis omnibus Piſanas res urgente, novo exercitu reip. nihil proficiente, Franciſcus Mantuanus Senatui ſe obtulit, ſi ei priſtinum locũ gratiæ reſtituat, illi præſtò celeriter futurum, veteremq; ſuã fidem magno cum reip. uſu tam dubiis temporibus præſtaturum. Re à Patribus agitata, Decemviri priore judicio in Franciſcũ reſciſſo, ac lege miſſionis antiquata, Senatui permiſerunt, uti de eo, quod ſibi è rep. videretur eſſe, id ſtatueret. Eo cognito Decemvirûm decreto, Franciſcus equites levis armaturæ ſeptuaginta, quos ad Catharinã miſerat, ſtatim revocavit, & Ravennæ juſſit eſſe reip. obtemperaturos: & Joannem fratrem ad urbem miſit actum Patrib. gratias, tum ut militiæ cõditionẽ à Senatu acciperet. Senatus Franciſco equites cataphractos ducentos quinquaginta, Joanni centum attribuit: qui ſi numerus in tempore expleri ab illis nõ poſſet, binos equites ſagittarios unius cataphracti loco uterq; eorum conficeret: ſtatuitq; ut ex reliquo equitatu reip. tot ad hos cum præfectis adjungerentur, ut eſſent omnes octingenti, quos Franciſcus ſecum adduceret. itemq; ut milites ter mille mãgiſtratus Tauriſani, Vicetini, Veronenſes, Brixiani, Bergomates celeriter conſcriberent, qui Franciſco traderentur, ut Piſas vel invitis iis, per quorum fines iter eſſet faciendũ, pervenire poßet: legatumq; ei Nicolaum Fuſcarenũ declaravit. Senatuſconſulto accepto Franciſcus eveſtigiò ad urbem venit, Principisq; pedib. propè advolutus, tempus dixit ſibi exoptatiſſimũ veniſſe, ut fidem ſtudiũq; in illum ſuum, atq; amorem erga remp. quẽ à puero ſuſceptum conſtantiſſimè ſemper coluiſſet, improborũ eorundemq; invidorum hominum maledictis offuſum & interpellatũ: Senatui probaret. Patres ei libras auri cẽtum in ſtipendii partẽ numerari ſtatim juſſerũt, quib.

Franciſcus Mantuani in gratiam redit.

decem dono data adjungerentur. Iis Piſas rebus celeriter perlatis, civitas animos jam propè infractos confirmavit, ſpemq; cepit, fore ut hoſtes non diutiſſimã ex recenti victoria lætitiam eſſent habituri: ſeſeq; ad omnẽ oppugnationem ſuſtinendã, dum auxilia inſtituta adducerentur, cõparavit. Neque tamen ea porrò fama deterreri Joannes Bentivolus ſatis potuit, ut per ſuos vellet fines exercitui reip. Senatu poſtulante iter dare, quòd diceret, ſibi apertiſſimè Ludovicũ denunciaviſſe, ſi id faceret, exules ſe Bononiã reducturũ, atq; illũ principatu oppidoq; ejecturum: tanta tamq; atrox in remp. æmulatio, tam averſa à bonis morib. cupiditas ejus mẽtem atq; animũ occupaverat. Sed fuit ea plaga levior: vel enim vi cõtendere Joannes noluiſſet, vel copiis multò majoribus exercituq; firmiore per Faventinos in hoſtiles iri fines atq; irrumpi potuiſſet. illa gravis, quòd ſtatim Franciſcum à ſuſcepti cura muneris novis pollicitationib. Ludovicus avertit: miſſo enim ab Senatu legato, cùm ad profectionẽ ſuſcipiendã admoneretur, quòd reliquæ copiæ jam conveniſſent, nolle ſe dixit proficiſci, proptèrea quòd ab Ludovico meliores ei conditiones proponerentur: quibus quidem conditionibus ſe addixiſſet, quoniam Patres, quo ſe nomine appellarent, nihil dum deliberaviſſent: itaq; libras auri nonaginta ex centum, quas in urbe acceperat, Nicolao reſtituit: decem, quæ eſſent reliquæ, ſe dixit reip. militib. adnumeraviſſe. Conditiones autẽ erant hujuſmodi. Maximilianus bello in Italia gerendo ſuis illum copiis imperatorem declaraverat: Ludovicus itẽ ſuis. Florentini præfectum ipſorũ loco. equitatus utriuſq; muneris magnus ei numerus ab ſingulis attributus: itaq; numi etiã eo nomine miſſi, ſed à Ludovico tantùm: Maximilianus enim ſuã modò unius autoritatẽ in commune proponebat.

[margin: Franciſci levitas & inconſtantia.]

ponebat, pecuniæ nihil conferebat. Florentini propter belli diuturnitatem, quas afferrent, non habebant. Additum etiam conditionibus, ut ſi bellum in reip. finib. geratur, quicquid agri, quicquid oppidorum in regum Mantuanorũ ditione aliquãdo fuiſſet, quod nunc Veneti poſſideant, id omne Franciſco reſtitueretur. quib. intellectis rebus legatus à Senatu juſſus domum rediit. Neq; multò pòſt Joannes Franciſci frater ſe ad urbẽ cõtulit, velleq; reip. ſtipendiũ facere Patrib. confirmavit. Patres eum miſſum fecerunt. Verũ enimverò cùm antea de Franciſco reſtituendo Patres agerent, Senatus decrevit, ut is exercitus, qui Marata ſe receperat, Antonium Ordelaſium in Fori Livii regnum induceret, expulſa Catherina, quæ Florentinis auxilia in rẽp. miſerat. Id cũ propter municipiũ in fœminã impudicã & crudelẽ odium, tum pro Antonii factione poſſe ad exitũ perduci Patres exiſtimaverunt: ſed proviſis ad eam oppugnationẽ iis reb. quarũ rerũ exercitus indigeret, nova occaſio Patrib. oblata, Senatũ à ſententia removit.

Eſt in Apennino Metaurenſium proximum finibus caſtellum Sollianum, cujus caſtelli ager ad Florentinorum fines pertingit: id caſtellum Rambertus Malateſta obtinebat. Is igitur Rambertus ad Petrũ Medicẽ veniens ei oſtendit, poſſe Venetos per fines ſuos in hoſtium, qui ſibi finitimi eſſent, agrũ atq; vicos penetrare nulla prohibente. facillimum eſſe docet, propterea quòd nemo id cogitet, nemo vereatur, hoſtes eo ab latere imparatos adoriri, magnumq; iis terrorem incutere, magnã perniciem inferre, antequam occurri ab eis poſſit. cupere ſeſe in reipublicæ fidem recipi: non ſine reip. uſu futurum demonſtrat, ſi recipiatur. Medices explorato ab eo itinere, reliquisq; rebus cognitis ad urbẽ celeriter venit, Patribusq; rem denunciat. Patres Rambertum in

Sollianum caſtellum.

reip. fidem recipiunt, ſtipe annua quinis auri libris ei conſtituta. Reverſo in caſtra Medice, reliquisq́ rebus à legato ducibusq́ conſtitutis, Livianus, cui quidem & item Carolo Urſino Virginii filio Senatus præfecturam equitum tradiderat, ad eam rem tentandam deligitur. Is itaq; Livianus caſtris, quæ in Forolivienſi erãt magno ſilentio profectus cum equitibus levis armaturæ ducentis quinquaginta, militibus octingentis, per Ceſenæ agrum & Solliani fines noctu itinere confecto, ante lucem ad fanũ Camaldulenſe, quod eſt in valle anguſta magnis montibus circundata, dum ſacerdotes nocturnas preces facerent, pervenit: vocatisq́ qui portas aperirent, eſſe ſe reip. Florentinæ milites, qui ad imperatorem mitterẽtur, patefactis portis fano capto, &, quoniã arcis vicẽ turri præalta parietibusq́ ſolidis præbebat, præſidio in eo collocato, ac refectis cibo potuq́ militib. Bibienam oppidum eadem uſus celeritate contendit: præmiſſisq́ paucis equitib. Leonis nomen antiqua eorũ appellatione clamantibus (ea eſt enim ſignificatio Florentinæ civitatis, quæ voce accipitur, & redditur) magiſtratum itemq́ arcis præfectum ad ſpeciem imperatoris juſſu ad ſe vocatos retinuit, oppidumq́ cepit: ſtatimq́ ad Marcellum, qui rem ei nunciarent, atq; ut ocyſſimè cum reliquo exercitu ſubſequi cõtenderet, hortarentur, miſit. Legatus Carolum Vrſinũ & Baliones, qui ad eum aliquando tandẽ venerant, auxilio ad Livianum juſſit percurrere. Ille interim aliud ad caſtellũ profectus, eo capto, Popium venit celebre municipium, & ſibi jam exemplo Bibienenſiũ cavens: quod quidẽ ad municipiũ, inſidiis cognitis, Florentini milites ducentos cum legato & ſtipendio miſerant: ſed eos Livianus ex itinere congreſſus fudit, interfectis captisq́ compluribus: parumq́ abfuit, quin legatus caperetur, ſtipendiumq́

[Margin notes: Camaldulenſe fanum occupatum. / Popium municipiũ / Florentini ... li.]

pendiumq́; interciperetur. Popio deinde per imperatorem Paulum militib. ſexcentis intromiſſis confirmato, Carolus Balionesq́; adveniunt. Guidus Vbaldus recenſo exercitu, in quo erat Hannibal Bentivolus à Senatu in reip. militiam ſeparatim antea ſublectus, itineri ſe dedit. Livianus auxilio ſubmiſſo caſtella hoſtium quatuor, quorum in uno erant milites ducenti, Popio circumfuſa vi cepit. Venerat autem Popiũ cum militibus ducentis, etiam Populoniam obtinens. Guidus Vbaldus eo in itinere tardior, quàm cogitaverat, fuit, propterea quòd milites ad duo millia ſingillatim fugientes eum reliquerant, Hannibale furtim, ut id facerent, per ſuos cohortante, ſub non dati in tempore ſtipendii querela: ejus enim fugæ initium ab iis qui cum illo venerant, factũ, Legatus poſtea quærendo reperit: tum illos ipſos qui aufugerant, propè omnes ex Bononienſibus fuiſſe cognovit. quinetiam Hannibalis equites clàm ſe quotidie caſtris atq; turmis ſubtrahebant. jamq́; Gaſpar Severinas cum equitibus à Ludovico miſſus ad ea loca pervenerat, Ranutiusq́; unà cum illo Martianus: cui, uti Venetis occurreret, Florentini mandaverant. etiã libræ auri centũ Florentiam à Ludovico miſſæ, magno eis uſui ad celeritatem, cuius res magnopere indigebat, adhibendam fuerunt. Militum ſeceſſus.

Livianus aliud caſtellum cepit, vulnere in facie accepto, ac diripuit. atq; illis ipſis diebus (hyems autẽ jam advenerat) milites ter mille, qui Franciſco attribui debuerant, Ravennam ſunt, ut ad Marcellum cõtenderent, miſſi.

Dum hæc ſic adminiſtrantur, Paulus ad Piſas caſtris poſitis verberare muros tormentis cœpit. Id cùm parum propter murorũ firmitudinẽ proceſſiſſet, crates in latitudinem quoquoverſus pedum denũ, in altitu- Piſarum oppugnatio à Paulo inſtituta.

dinem ſenũ, inter ſe conjunctas noctu muris admovit, injecta milites uti murum ſuffoderent tecti cratib. imperavit. Piſani autem cùm in muro conſiſtendi propter tela multitudinemq́; hoſtium poteſtas eſſet nulli, foſſam intra muros latam atq; altã duxerunt, caſtellisq́; munierunt. Paulus turrim oppidi muro conjunctã dejicit: ea dejecta per ruinas militib. introire juſſis, ubi foſſam eſſe objectã, & Piſanos in aggere circũjectos hoſtes operiri, ut in foſſa telis atq; ignibus eos conficerent, & magnum irrumpentib. inſtare periculũ cognovit, receptui cani juſſit: paucisq́; pòſt dieb. in hoſtium captis ab ſe caſtellis præſidio relicto, caſtra movit, ut in Cluſentinos ſaltus contra Medices Livianumq́; contenderet.

enetorum Cluſentis & ſtagni lle conq.

Piſanis obſidione libertatis, Græci equites portis emiſſi caſtellum Calcẽ dejecto Pauli præſidio expugnatũ diruperunt. Claſſis præfectus, qui Pauli obſidionem unà cum reliquis ſuſtinuerat, cum claſſiàriis egreſſus, eoſdem Græcos equites ſecũ ducens caſtellum ad Pontẽ ſtagni ei appoſitum itineri, quod Triturrita Piſas ducit, magna ipſum opportunitate tormentis concuſſum ad deditionem compulit, agrumq́; Piſanum eo ab latere ſatis patentem ad ſementes faciendas civitati coloniſq́; reſtituit. Neq; multò pòſt iidem Græci equites, quòd intellexerant in Populoniæ fines Cluſentinos homines, ut primũ exercitus reip. ad ea loca venerit, ſua, quæ potuerant, armenta compuliſſe, eò celeriter profecti ingentem inde prædam abduxerunt: deinde Volaterranum percurrentes agrum, præda onuſti Piſas redierunt.

ontopolis tellum um & eptum.

Paucis autem pòſt diebus Tarſias unà cum Valerio quæſtore & præfectis militum equitumq́; Piſis egreſſus, itinere in fines hoſtium medio ferè inter Piſas Florentiamq́; ſpatio ad caſtellum Montopolim noctu confecto

oppugna-

oppugnare portas cœpit. Ea cùm ab oppidanis, qui clamoribus interea exciti undiq; convenerant, portæ defenderentur, Tarſias ad aliã caſtelli partem, quæ quòd ab latere nihil timebatur, propugnatorib. vacua tum quidem erat, milites tacitè atq; celeriter miſit. horum audaciſſimi atq; leviſſimi murum per haſtas ſublevati conſcenderunt, aliosq; ut conſcenderent adjuverunt. intromiſſi portas aperuerunt: ita oppidum captum ac direptum eſt, nuptiarum apparatu quas erant illo die oppidani celebraturi, prædæ militum atque direptui addito.

Vbaldus cùm ad fanum Camaldulenſe perveniſſet, quod quidem fanum ejecto Liviani præſidio ejus regionis homines recuperaverãt. prælio aggreſſus portas irrumpere non potuit · itaq; diſcedens, Popiumq; verſus ducens, Græcos equites, ut præcurrerent, dimiſit. Ii milites hoſtiũ centum, qui molas frumentarias Popianorũ muris propugnaculisq; communitas tormentis circum diſpoſitis cuſtodiebant, aquula trajecta in fugam verterunt: quorũ major pars tum cæſa, tum capta, tormẽtaq; incẽſis ædificiis abducta. Id Populoniã obtinẽs cũ intellexiſſet, ne intercluderetur, Popio relicto diſceſſit. Camaldulenſe fanum recuperatũ.

Vbaldus Bibienã profectus, tormenta quib. Popianorum muros dejiceret, à Senatu miſſa expectare conſtituerat: ſed ea propter nives, quarum magna vis itinera impeditiſſima reddiderat, adduci non potuerunt, exceptis levioribus minoribusq; aliquot, quæ tamen ipſa vix ægreq; ſunt perducta. quib. cum nihilo ſecius Livianus caſtellũ Orniã obſidens, cui caſtello milites erant ducẽti præſidio, brevi ſpatio cepit. Eo digreſſus ad caſtellũ Qualianũ caſtra poſuit. oppidani caſu Ornienſiũ permoti ſe celeriter dediderũt. itaq; duob. captis caſtellis, cùm pluviæ continẽtes omnia itinera illuvie fœdavſſent, Bibienã rediit.

Tædet me ejus belli leviora conſectari: quis enim legat ſine faſtidio ſingula, præſertim ſi ad rerum exitus, ut plerunq; fit, tantummodo properet? ſed mihi facilè veniam omnes homines daturos puto, cùm ſcierint illud me aſſequi hoc ſcribendi labore vel cum primis cupere, ne cui videar publicè geſta meorum civium, quæ nihil habeant dignitatis, ſilentio diſſimulaviſſe.

Hoſtibus poſt hæc propter Pauli adventum ad ſeſe (jam enim is in Cluſentinos fines venerat) magnopere confirmatis, in Veneto exercitu de ducendo bello ducib. diverſa ſentientib. Senatus anni exitu decrevit, uti Vbaldus cum parte copiarũ legatoq; Bibienæ in hybernis ſe contineret, reliquã Livianus partẽ ad Averniã hybernorũ cauſa deduceret. Is abeſt vicus à Bibiena ſeptẽ millia paſſuũ, monti vaſtæ crepidinis impoſitus, Franciſci in divorũ numerũ recepti mora atq; domicilio celeber. Tum ut militũ duo millia in Vbaldi finib. conſcriberentur, ad eosq; mitterentur præſidii hybernorum cauſa, eodem Senatuſconſulto conſtitutũ. Liviano etiã propterea quòd equites illius octoginta Orniæ præſidio relicti, ab hoſtib. furtim introductis captis fuerant, pecunia eſt amiſſis ſarciendis à Senatu dono tradita.

vernia

Antè autem quàm hæc ita fierent, Ramberti ſuaſu, qui diceret, ſi ſibi exercitus tribuatur, in vallem ſtagni ſibi finitimã, quæ in Florentinis eſſet finib. ſe irrupturum, qua capta priorẽ ad exercitũ & commeatus ſupportari, & copiæ ſubmitti facilè poſſent, Brixia equites cùm præfectis ſeptem evocatos, Joannem Paulum Gradonicum cum Græcis, quibus præerat, equitibus, & militum non magno numero Ravenna profectũ Senatus eò mittendos cenſuit. Ii Ramberto duce uſi, vallemq; ingreſſi, caſtellis hoſtium quatuor captis, aliud caſtellũ, quod erat cõmunitius, tormentis levioríb. ad-

llis pai.

orti,

arti, Cyriacum præfectum virum fortem cum militib. ſexcentis egreſſum prælio commiſſo in fugam conjecerunt: Turcam centurionem cum pleriſq; occiderunt, caſtellumq́; ceperunt. neq; tamen is exercitus propter nives impeditaq́; itinera ulli præterea uſui reip. fuit. Gradonicus etiam adverſa valetudine implicitus, Ravennam, deinde ad urbem rediit.

Anno autem inſequente vix inito, ex Caroli Urſini turma complures, qui nondum in hyberna convenerāt, ſunt cum caſtello, in quo erant, capti: captus etiam à Gaſpare Severinate legati ſcriba Marcelli, ex Ubaldi finibus cum ſtipendio & commeatu & militib. quatercentis, Græcis equitibus ducentis, Bibienam ſeſe conferens, in quos quidem Severinas difficillimis in jugis de ſuperiore loco impetum fecerat. pauloq́; pòſt cùm equites circiter quingenti à Guido Ubaldo in ejus fines propter commeatus inopiam miſſi per anguſta loca iter facerent, ab hoſtib. intercepti ſunt, magnumq́; iis detrimentum eſt illatum: quorum pleriq; fuga capta itinerum ignoratione in manus hoſtium montanorum hominum pervenerunt. His acceptis incommodis, Senatus Nicolaum Urſinum paulò antè ab ſe ſtipendio auctum, cum equitibus gravioris levioriſq́; armaturæ octingentis, militib. quot contrahi & conſcribi poſſent, commeatu, quem oporteat, Bibienam ſubmittendum Ubaldi auxilio cenſuit. Ejus quoq; uxor per ſeſe, & milites, & commeatus, quod ad virum mitteret, comparavit: ſed is valetudine tentatus, ab hoſtium ducibus cùm peteret, uti medico ad ſe venienti iter darent, nihil impetravit: ſibi autem paulò pòſt morbo ingraveſcente domum redire cupienti, uti darent, impetravit: itaque cum paucis ſuum in regnum diſceſſit.

Ad hæc intentis Patribus cùm nunciis eſſet crebrio-

Turcarum contra Venetos apparatus & conſilia, eiusq; rei cauſa.

ribus allatum, à Turcarum rege claſſem non ſpernendā comparari, Andream Zancanium Senatus legatum ad illum miſit. Cauſa mittendi fuit, quòd timebat Bajaſetem in remp. cùm aliis de cauſis incenſum, tum propterea, quòd Nicolaus Piſaurus claſſis legatus navem onerariam unius ex regis ducibus, quos illi Baſſas appellant, æſtatis exitu in Aegæo depreſſerat, bellum facere Venetis inſtituiſſe. Ea res autem ſic acciderat. Dum Nicolaus apud Mitylenem cum triremib. quatuor iter faceret, & navi oneraria bellica militibus, tormentis, reliquisq; reb. omnibus ad pugnandum idoneis inſtructiſſima amphorarum plus trecentarum, quam vento ferri viderat, appropinquaviſſet, vela uti demitterent, vectores admonuit: illi autem non vela modò non demiſerunt, ſed pilis ferreis tormētis emiſſis Nicolai præfectum interfecerunt, ac nonnullos ex remigibus ſagittis celeriter cōjectis vulneraverūt. Quod ubi fieri Nicolaus vidit, arma ſuis uti caperent imperavit, atq; in navem Thraciam impetu facto eā expugnavit, cumq; omnib. qui pugnæ ſuperfuerant, depreſſit. Erant ea in navi homines circiter ducenti quinquaginta. Zancanius Byzantium profectus magnum quidem claſſis apparatum inſtitutum cognovit: à rege tamen nullo oſtenſo in remp. offenſi animi indicio, liberaliter eſt acceptus: qui cùm reip. bellum facere decreviſſet, exiſtimās, propterea quòd ei Ludovicus receperat eodem ſe tempore bellum in Gallia reip. illaturum, hoſtibus, eo ab latere occupatis omnia ſibi proſperè atq; feliciter ceſſura: ut magis Venetos eluderet, fœdus quidem cum Zancanio renovavit: ſed fœderis capita latinis ſcripta literis ei dedit. Eſt autem in eorum legibus, ut quæ ſuæ lingua verbis ſcripta non ſunt, ea præſtari non ſit neceſſe.

Lex Turcarum de fœdere peregrinis litteris firmato non ſervando.

Erat tum Byzantii civis Venetus Andreas Grittus, qui

qui mercaturam ea in urbe annos complures exercuerat, vir faciei elegantia, corporisq́ pulchritudine, qua inter Venetos ſuæ tempeſtatis omnes facilè præſtitit, & morum gravitate ac liberalitate inſignis, eiq́ nationi apprime atq́ magnopere charus: is, quòd omnia Turcarum inſtituta callebat, ea de re Zancanium admonuit, atq́ uti fœdus verbis Thraciis conſcriptum haberet, pro ſua in patriam charitate illũ eſt hortatus. Zãcanius re tentata cùm nihil efficere potuiſſet, cum fœdere latinis ſcripto literis ad urbẽ rediit: néve nihil videretur attuliſſe, id quod ab Gritto ea de re Byzantii accepiſſet, Senatui reticuit. Ea fœderis tam propenſa renovatio magis etiam ſuſpenſos Patres fecerat, exiſtimantes ea de cauſa regem ſua cõſilia ſuppreſſiſſe, ut eos imparatos atq́ inermes adoriretur, præſertim quòd miſſæ ad illum à Ludovico atq́ à Florentinis communi conſenſu paulò antè legationes multa de Senatu queſtæ, nihil eorum quæ regis animum in remp. inflãmare poſſent, prætermiſerunt. quamobrem ut muniti ad omnes caſus eſſent, Senatus decrevit, uti naves onerariæ bellicæ tres confeſtim ornarẽtur, eisq́ præfectus legeretur: lectusq́ eſt Aloiſius Marcellus. uti navis item oneraria magna quã Sebaſtianus Marcellus ædificari ſibi curaverat, quæq́ Nauplia tunc erat, armaretur, claſſiq́ adjungeretur literæq́ ad illũ publicè datæ, ut Corcyram navẽ adduceret: uti naves triremes triginta deducerentur: quarum navium decem ipſa in urbe, totidem Cretæ, ſex in Apulia, quatuor in Illyrico magiſtratus Veneti remigib atq́ militibus inſtruerent pauloq́ pòſt decem aliæ triginta prioribus ſunt additæ.

Venetorum ad Aloiſiũ regem legatio & munera.

At Aloiſio rege Galliæ ſalutato, uti ſuprà dictũ eſt, legati ſunt ad eum ire juſſi tres gratulatũ reip. nomine, Antonius Lauredanus, Nicolaus Michaeles, Hierony-

mus

mus Georgius. Miſſæ deinde ab Senatu regi dono Aquilæ in Creta inſula captæ ſexaginta, ex earũ genere, quibus in aucupio reges uti conſueverunt: pelleſq; pretioſiores canis ab ſummo inter nigrum colorem conſperſæ ducentæ: quæ ille munera vultu lætiſſimo accepit, egitq; de iis Senatui gratias apud legatos, cùm jam ii ad illum perveniſſent.

Bretola oppidum captum.

Sed ea dum ad regem legatio proficiſcitur, Triultius, qui ſe Aſtæ cum equitatu continuerat, Bretolam oppidum, quod quidem illis in finibus fratres duo in Ludovici fidem recepti obtinebant, capit. Ludovicus per legatum ea de re certiores Patres facit, eorumq; conſilium exquirit. Patres moleſta ſibi eſſe, quæ intellexiſſent, legato reſponderunt: belli enim initium ſeſe factum videre: ita ſe tamen Ludovici prudentia confidere, ut omnib. illum incommodis remedia celeriter adhibiturum eſſe non dubitent, præſertim cum is tantum auri poſſideat, quantum paulò antè ipſemet ejus legatus exploratum ſibi eſſe palàm dixerit.

Rex Galliæ Venetos in belli ſocietatem ſollicitat.

Legatis in Galliam profectis rex propoſuit, conſtitutum ſibi eſſe, Mediolani regnum, quod ſibi hæreditatis jure deberetur, ab Ludovico armis repetere: cupere ſe remp. ejus belli ſociam habere. Illi ſe ad Senatum ea de re literas daturos dixerunt, eiq;, quod Senatus juſſiſſet, renunciaturos. Illis autem in litteris legati adſcripſerunt, nihil prætermittere Ludovicum, per amicos regios orando, pollicendo ut ſe in Regis amicitiam inſinuet.

Patres, re complures dies agitata, tametſi viderent periculoſum eſſe, maximum ampliſſimumq; regem ſibi finitimum in Italiam adducere, tamen, propterea quòd exiſtimabant, neminem eo in regno pernicioſiorem civitati eſſe poſſe, quam is erat, quem permultos annos habuiſ-

habuiſſent, verebanturq́, ſi regis amicitiam repudiarent, ne ſe is cum Ludovico in reip fraudem conjungeret, quam certè ſocietatem Ludovicus nullis non conditionibus eſſet accepturus, ut bellum abſe averteret, ei rei animũ adhibuerunt. Accedebat ad ſuperiores cauſas etiam hæc, quòd nonnihil recentes ac perpetuæ in remp. Ludovici contumeliæ, oblata propè à Diis immortalib facultate, civium animos ad vindictam expetendam incitabant: nonnullos etiam augendi fines imperii cupiditas, juſto præſertim nomine, juſtisque de cauſis, incendebat, ut ſunt plerunq; homines natura proclinati ad ea propaganda, quæ poſſident. Itaq; literas ad legatos dant, regi reſpondent, ſe cum eo conſenſuros bellumq́; unà ſuſcepturos atq; geſturos, modò is ipſorum ditionem tutam abſe atq; tectam velit eſſe. Ab legatis quærenti regi quanam id ratione vellent fieri, quódve ſeptum ſuis finibus aut propugnaculum expoſcerent: reſponderunt, ſi Cremonam oppidum reip. conceſſerit, cum eo agro finibusq́; omnibus, qui citra flumẽ Abduam ſint, tutos ſe fore exiſtimaturos. Tum rex cõceſſurum quidem ſe reip. eam, quam peterent ex Ludovici regno partem, recepit, quam quidem ſciret eſſe totius regni optimam atq; opulentiſſimam, Leco tantũmodo excepto, de quo nulli cedere ſtatuerat (id eſt municipium in læva Abdua è lacu Lario exeuntis ripa) petere autem & ipſum pro iis rebus ab rep. equites in id bellum ſepties mille, milites ſex mille, auri libras mille: ea ſibi datum iri ſi polliceantur, fœdus ſe cum illis initurum. Lecum municipium.

His intellectis regis poſtulatis, Senatus legatis reſcripſit, ſeſe milites equitesq́, quot rex peteret, in commune adducturos: de pecunia nihil polliceri, cùm propterea quot tribus gerendis nullo interjecto temporis

ſpa-

ſpatio bellis, Gallico, Neapolitano, Piſano, grandem pecuniam inſumpſiſſent: tum etiam, quia in id, quod ab Turcarum rege in præſentia bellum reipub immineat, cujus rei fama certioribus in dies nunciis jam percrebuerat, ad claſſem comparandam ſatis ſuperq́ civitas muneris atq; oneris eſſet habitura. Ea rex cùm intellexiſſet, in alium diem re dilata, ubi ea dies venit, pecuniam niſi dent, nihil ſe de fœdere acturum legatis renunciavit. Id ea cauſa fiebat, quod erant nonnulli magna apud illum Galli homines autoritate, qui Ludovici rebus favebant: ii cùm palàm regi obſiſtere, ne bellū ſuſciperet, non auderent, exiſtimarent autem Venetos ad conditionem dandæ regi pecuniæ non deſcenſuros, in eo illum ut perſeveraret, hortabantur. nonnulli etiam fingi à Venetis, quæ de rege Thracio nunciarent, dictitabant.

Turcarum classis in Venetos.

Accidit autem, ut dum hæc agitarentur, literæ ab Rhodiorum magiſtratu ad regem venerint, quibus rex literis certior fiebat, Bajaſetem claſſem ingentē comparare, atq; in ea cura dies atq; noctes verſari, ut quàm poſſet maximam atq; ornatiſſimam educeret. Ea intellecta re, Venetos nihil fingere ubi rex vidit, quinto Idus Februarias nulla pecuniæ mētione habita, iis quib. dictum eſt legib. fœdus in omne tempus cum legatis percuſſit, ea etiam conditione fœderi addita, ut ſi quo rex tempore in Italiam tranſmitteret, bello Thracio reſpublica impediretur, ad auxilia ei danda non tenerētur.

Venetorum cum Aloisio rege fœdus.

Icto fœdere (quæ quidem res longè aliū, ac ſibi Ludovicus perſuaſerat, exitum habuit: is enim, cùm quis ei ſuorum, conſenſuros cum rege Galliæ Venetos contra illum diceret, bono es animo, inquiebat, nunquam id Senatus decernet: nunquam Veneti majorem ſe finitimum ſibi regem ſtatuent eſſe: itaque in rempublicam

quos

quos volo, meo jure ludos facio, ejus rei non dubius, quin me malit, ita ut ſum, quàm regem Galliæ mei regni dominum) ſed fœdere concelebrato, Ludovicus ſæpe ſe ipſe accuſans, qui nunquam id in animum potuerit inducere, Joannem Franciſcum Severinatem, quē quidem ad Piſanum bellum bona cum manu Florentinorum auxilio mittere ſtatuerat, retinuit, ut Aſtā verſus, ubi jam Triultium copias cogere nunciabatur, eum mitteret.

Interea cùm in fines Guidi Ubaldi Nicolaus cū eo, de quo diximus, exercitu perveniſſet, neq; propter nives difficiliaq; itinera, & hoſtium copias per anguſtos mōtium aditus & caſtella diſtributas, Bibienam ſe conferre ſatis poſſe tutò confideret, civitas verò defeſſa ſtipendiis in id bellum erogandis ſurdior ad tributi vocem fieret, præſertim bello Gallico alia ſtipendia, alias impenſas jam depoſcente, Senatus Herculi, qui ſe reipublicæ pridem obtulerat, ſi vellet, ſe cum Florentinis curaturum uti bellum pro ejus dignitate componeretur, aurēs tandē præbuit, permiſitq; ut ea de re agere inciperet. Ille primò per Bernardum Bembum patrem meū, qui Ferrariæ Prodominum gerebat, deinde per ſuos, quos in urbe interpretes habebat ad fallēdum idoneos, ſat bonis conditionibus propoſitis effecit, ut Senatus, exiſtimans illum de conditionibus fidem ſervaturum, cùm de iis ipſis Patres omnibus in ſermonibus & collocutionibus antea egiſſent, atq; inter ipſos Herculemq; conveniſſet, poteſtatem ei faceret de Piſano bello, quemadmodum ſibi videretur, ita ſtatuendi: poteſtate ab utriſq; tradita, Hercules cum legatione, quā ad illū Florētini miſerant, cumq; Ludovici legato ad urbē venit. In urbe cùm eſſet, tres ei cives Principis collegiū attribuit, qui ei præſtò eſſent, ſi quid petere aut cognoſcere vellet.

Herculis in rebus componendis conatus.

let, atq; ad principem Patres renunciarent. Scripto autem nequedum prolato judicio, cùm ſe id Hercules Patribus oſtenſurum eſſe diceret, ut ſi quid aboleri aut cõmutari vellẽt, liceret, Georgius Cornelius unus ex principis collegio Patres eſt hortatus, afferri ad ſe libellos juberent, atq; inſpicerent, ne ignaris ipſis, quid Hercules indicaturus eſſet, ſententia proferretur. Sed is reprehẽſus à Patribus, qui dicerent, non eſſe æquum data Herculi per Senatũ poteſtate ſuo arbitrio judicandi, nunc ei leges velle imponere, ſi quæ ſcripſerit, ſint improbaturi: ſi non ſint, fruſtrà inſpici quæ non improbentur, conticuit. Hercules octavo Iduum Aprilium ſententiam tulit, ut remiſſis atq; abolitis, quæcunq; in Florentinos quoquo modo Piſani detrimenta eo bello intuliſſent, Piſæ reſtituerentur: ut reipublicæ auri libras mille octingentas Florentini darent annis duodecim expenſi nomine: multis capitibus ad ſpeciem Piſanæ rei meliorem in ſtatum atq; formam redigendæ, quàm antea fuiſſet, ſummæ judicii additis: re autem, quibus ad priſtinam ſervitutis conditionem temporis momento Piſæ reciderent.

Biduo pòſt Hercules ſalutatis Patribus, quorum nemo fuit qui eum non invitus & non mœſto vultu viderit, vel etiam qui non de eo magnopere ſit queſtus, quòd fidem, quam reipublicæ dederat, tantis præſertim de rebus, non præſtitiſſet, mediam per urbem verbis contumacibus & ſibilis à populo exploſus domum rediit. Senatus Ferdinandum Herculis filium, & Bentivolos patrem & filium, & Baliones, & Marcum Martinengium, quo exercitus præfecto Piſis uſus fuerat, qui ſe omnes neq; ſtrenuè nec amanter eo bello geſſerant, miſſos fecit. Guidum Ubaldum autem, qui valetudine curata ſe ad Patres ſalutandos inviſendosq; cõtulerat, præ-

fectura

ſectura equitum & ſtipendio confirmato, in reipubl. ſidem recepit.

Aloiſius Galliæ rex Ludovico bellū illaturus, ex eorum numero quos conſulere ſingulis de reb. conſueverat, legatos Venetos facit. Ipſe legationem ad Senatum mittit. Ad bellum equites ejus generis mille octingentos, quorum ſinguli more Gallico equites ſex ſecum ducerent, militum numerum decem millium habere inſtituit. Triultium ſuis exercitib. in Italia præficit Veneti ubi fœdus cum rege ictum ab legatis intellexerūt, ſacris in æde Marcia ſolemni ritu factis, foro apparatiſſimo verba fœderis in vulgus pronunciari pro ſuggeſtu voluerunt. Ea dum pronunciantur, ventus coortus vexillum reip. templi turriculis implicuit, vexilli parte abſciſſa quod quidem poſtea ex eventu rerū portenti loco civitas habuit. Neq; multò pòſt alios regi legatos, Marcum Georgium, Benedictum Triviſanū Senatus creavit, prioribusq; legatis, cùm hi ad regem perveniſſent, domum reditionis facultas data. Portentum

Rex æſtate media ſuis in Italiā copiis præmiſſis Lugdunum venit. Senatus exercitu & ipſe cōparato Melchionem Triviſanum, Marcum Antoniū Maurocenū legatos exercitui ſublegit: alteroq; ex duob legatis, quos ad urbem rex miſerat, unà cum illis ad exercitum reipub. profecturo, ut rebus omnib. intereſſet, equus pro ejus dignitate, ac tentorium, & ferrea corporis tegumenta cum auri libris duabus à Senatu dono data. Aloiſii regi expeditio.

Inter hæc Federicus rex Neapolis per ſuū legatū Patribus ſignificavit, velle ſe equites quingentos Ludovici auxilio Mediolanum mittere. Patres, neq; eum illà copia Ludovico profuturum, cui longè firmiorib. præſidiis ad ſalutē opus eſſet, & ſe ea re inferri ſibi magnam ab eo injuriā exiſtimaturos, regi reſcribere legatū juſ-

ſerunt, nullos planè homines majora in Ludovicum beneficia contuliſſe, quàm ſeſe: pro quibus ille reb. gratiam una tantum ſemper re, maleficiis contumeliisq; alia ſuper aliam inferendis, reip. retuliſſet: veniſſe nunc tempus, ut Deos iratos habeat, quos fefellit: rectius itaq; eum facturum, ſi quieverit.

Ludovici legati ad Venetos.

Pauloq; poſt Ludovicus ipſe, ſi quo pacto Venetos placare poſſet, legatum ad Senatum miſit: ſed is cũ Ferrariam appuliſſet, Hercules ſuum hominem ad Patres cum Ludovici literis præmiſit, petiitq;, ut Ludovici legato ad eos veniendi poteſtatem facerent. In Ludovici literis erat ſcriptum, ſe magnis utilibusq; de rebus ſuo & Aſcanii fratris ſui nomine legatum ad eos mittere: petere à Patribus ut reciperetur, mandataq; cognoſcerent. Patres lectis literis Herculis internuncio juſſerũt, uti ſtatim urbe diſcederet: literasq; Ludovici legato regio legendas dederunt.

Gallorum in Inſubriã irruptio.

Triultius, ad quem quidem regis duces duo cum equitum duob. millibus acceſſerant, in Ludovici regnũ ingreſſus municipia complura partim vi cepit, partim ad deditionem compulit. deinde Noviũ profectus, quod quidem municipium Ludovicus ſeptingentis militib. intromiſſis communierat, tormentis ad murum poſitis, atq; uno tempore omnium ferreis miſſis pilis oppidanos ita terruit, ut confeſtim ſe dederẽt. Milites in arcem recepti, cùm ſe ad propugnationem cõparaviſſent, tantus Gallorum militum impetus, & tormentorũ reliquarumq; rerum apparatus tam ſubitus tamq; ardens fuit, ut quinq; horarum ſpatio arcem expugnaverint, militesq; Ludovici omnes ad unum interfecerint. quo ſucceſſu ad celeritatem uſus Triultius, paucis dieb. caſtella numero ad viginti, Tortonamq; oppidum cepit.

Iis reb. cognitis Antonius Maria Severinas Galea-

tio

tii frater, qui unà cum illo Alexandriæ præerat, Ticinum rediit, neq; ab oppidanis eſt receptus. Veneti, ubi à Triultio belli factum initium cognoverunt, exercitu equitũ amplius ſeptem milliũ, militum ſupra ſex millium coacto, Ollioq; flumine cum parte copiarum Liviano duce trãſmiſſo, plura uno die municipia per deditionem capiunt: reliquaq; ad priorem exercitus partem adjuncta parte, parvo temporis ſpacio vicis caſtellisq;, quæ cis Abduam flumen ſunt, compluribus in deditionem acceptis, Caravagium, quod eſt ejus regionis caput, exercitum adducunt. Legati ad oppidanos miſerunt, ſi ſe oppugnari ſinerent, ſeſe oppidum militibus tradituros. Ea nocte nullum eſt reſponſum datum: itaq; ſtationibus militum ad oppidi foſſas diſpoſitis, legati ut muros manè quaterent ſe comparabant. Oppidani autem prima luce ad legatos venerunt, ſeq; eis dediderunt, arce excepta, quæ ab ipſis non tenebatur: eamq; fuiſſe cauſam dixerunt, cur non ſe legatis eveſtigiò permiſiſſent, quòd arcem quoq; tradere voluiſſent. Legatis introductis, miſſisq; ad præfectum arcis internunciis, poſtridie ejus diei arx deditur, legato Ludovici, qui in ea erat, militibusq; omnib. abeũdi poteſtate impetrata oppidanis poſtulantib. Hoc idem Sonzinates fecerunt. Sed arcis præfectus miſſo ad legatos internuncio, velle ſe arcem tradere ſponte pollicitus, quæ quidem eſſet tormentis rebusq; omnibus munitiſſima, ab eis petiit, ut ſibi civitatẽ & jus comitiorũ darent. Illi ejus rei facultatem ſe habere nullam cùm reſpondiſſent, literasq; ad Senatum daturos recepiſſent: præfectus ſe in eo reip. fidei velle permittere, ne qua propterea mora legatis fieret, liberaliter pronuncians, arcem tradidit. Caravagium à Venetis occupatum.

Iiſdem diebus parte altera Triultio Alexandriam tormentis oppugnante, Galeatius Ludovici gener, Alexandria capta.

qui oppidum defendebat, cum paucis clàm noctu egreſſus Mediolanum abiit: qua intellecta re, complures ejus equites militesq; oppido aufugerunt: itaq; mane Galli ab oppidanis introducti, oppidum capiunt.

Mediolani tumultus.

Placentini miſſis ad Triultium legatis, itemq; Ticinenſes, ſeſe ei dediderunt. Mediolani autē militib. Ludovici ſtipendiū poſtulantibus, cùm eos Ludovicus ad quæſtorem ſuum rejeciſſet, ille verò moram interponere ei rei vellet, milites multis illatis vulnerib. quæſtorē propè interfecerunt. Civitatis principes veriti ne diriperētur, ſimul quòd novis reb. ſtudebāt, agreſtes homines in oppidum adduxerunt, ſeſeq; munierunt. Quibus reb. cognitis, Ludovicus incitata plebis ſtudia, omniumq; planè hominū in ſe invidiā pertimeſcēs, liberos & concubinā (nā uxor mortē obierat) & Aſcanium Cardinalem fratrē, Federicumq; Severinatē itē Cardinalē Galeatii fratrem oppido eductos Comū miſit. Oppidani ubi Ludovicum ſuis reb. diffidere ipſum intellexerunt, concilio civitatis coacto quatuor ex principib. legerūt, qui reb. omnibus præeſſent: ii ad Ludovicū profecti, velle ſe oppidum regi tradere dixerunt: ejus autē rei cauſam ipſum dediſſe, qui liberos & familiā emiſerit. Ludovicus intellecta civitatis voluntate, ſtipendio equitib. levis armaturæ quingentis dato, poſtridie ejus diei unà cum Galeatio genero equitibusq; paulò plus ducētis diſceſſit, cū reliqui ſtipe accepta ejus imperio ſe ſubtraxiſſent: arcemq; artificio atq; immani mole murorū omnibusq; idoneis ad obſidionem ſuſtinendam rebus, tum militū duobus millib. apprimè cōmunitam, Bernardino Curtio uni ex ſuis maximè intimis, cui ſupra cæteros confidebat, quēq; ipſe à parvulo aluerat, commendavit, cùm eā tradere Aſcanio fratri cuſtodiendā, qui ſe illi obtulerat, noluiſſet. Triultius quatriduo poſt

à Me-

à Mediolanenſibus magna hominum gratulatione in oppidum receptus eſt: reliqua oppida, quæ ſupererant, ei ſe confeſtim dediderunt. M... G... tu...

Venetis Cremonæ appropinquantib civitas legatos obviam miſit, qui tempus ad deditionem peterent. quo tempore miſſis ad Triultium interpretibus, ubi ſe principes civitatis in ea regni parte, quæ ad remp ex fœdere ſpectabat, eſſe intellexerunt, omni cum Senatu & ſacerdotibus atque pontifice ad portas progreſſi, legatos unà cum ducibus accerſitos ſub tentoriolo ſacro in oppidum introduxerunt: poſtulanteſq; ut tributis à Ludovico vel impoſitis novis, vel adauctis acerbiſſimè veteribus, civitatem levarent, impetraverunt. Erat in oppido arx perquam munita, difficiliſq; captu, ſi qua alia: eã Petrus Antonius Battalio à Ludovico acceptam cuſtodiebat. Legati poſtridie ejus diei, qui arcem reip. nomine ab illo peterent, miſerunt. à præfecto interpretibus ultrò citroq; miſſis, cùm ei libras auri ducentas quinquaginta legati partim dediſſent, partim ſe daturos recepiſſent, civitatem & jus comitiorum ipſi patriq; ejus poſteriſq; eorum unà cum domo urbana & fundo & villa in agro Veronenſi Senatus permiſſu donaviſſent, arce ſunt potiti. Ci... Ve... du...

Eodemq; ferè die Triultius auri libris item ducẽties quinquagies Curtio numeratis, conceſſaq; Ludovici & Galeatii ſupellectile ſanè regia, quæ in ea erat, Mediolani arcẽ, de qua diximus, tenuit. Ita is, cui fides ab ſeſe data rata atq; ſancta nunquam fuiſſet, neminẽ habuit ſuorum, qui ei fidem, quam dederat, cùm id facere nullo negocio poſſet, tam duro ejus tẽpore pauculos modò dies præſtaret. Cremona in reip. poteſtatem redacta, magiſtratus, qui jus dicerent Dominicus Triviſanus, Nicolaus Fuſcarenus eò miſſi: oratoreſq; adlecti duo ad

priores alios, qui adhuc in urbe præſtolabantur, Nicolaus Michaeles, Benedictus Juſtinianus: Mediolanumq; unà omnes ire juſſi ibi regem excepturi, eiq; reip nomine novo de regno gratulaturi, quos quidem poſtea rex, Mediolanum cum veniſſet, nam tum quidē eſſe in Alpib. dicebatur, perhonorificè tractavit, apudſeq; habuit. Eorum tres, quorum in numero erat Antonius Lauredanus, qui ex Gallia cū rege venerat, ſuo functi munere domum redierunt. Petierat ab legatis reip qui in Gallia tranſalpina fœdus cum rege percuſſerant, Ludovicus Lucēburgius regis propinquus, ut cùm ad urbem rediiſſent, ſibi à Patribus civitatem & jus comitiorum impetrarent: itaq; ejus poſtulatis intellectis, civitas utrunq; munus Ludovico eſt elargita. Eadem liberalitas in Hannibalem Anguſciolum, qui arcem Sōzinatium reip legatis tradiderat & Marſiliū ejus fratrem collata: annuusq; inſuper provētus utriq; dono additus Victor quoq; Martinengius Brixianus, unus ex principibus civitatis, Joannesq; Maria ejus frater, ob eorum egregia in remp. officia, civitatem & jus comitiorum paucis pòſt diebus ſunt adepti.

Ludovicus Lucenburgius.

Ludovicus in Rhetos profectus, ut exercitum cogeret ad Gallos repellendos (id enim fama vulgaverat) Helvetiis Lepontiisq; tentatis nihil efficere, quod ex uſu eſſet, potuit.

Aloiſii regis de Neapolitano regno occupando auſus.

Rex adhibitis legatis, qui Mediolani erant, omnibus, velle ſe Federico regi bellum inferre pronunciavit, ut regnum Neapolitanū, quòd paulò antea Caroli fuiſſet, ſuam in poteſtatem redigeret. Cui ſtatim Hiſpaniæ regum legatus, Ego verò, inquit, bellum tibi à meis regibus denuncio, ſi id aggredi ſtatueris: non enim ſunt paſſuri, ut propinquum ſuum regno quis ejiciat.

Regis in Galliam reditus.

Rex de eo ſe cogitaturum reſpondit. Deinde duos cùm

men-

menſes Mediolani fuiſſet, Genuenſium civitatem certis conditionibus in fidem recepiſſet, Triultium, cui etiam Vigevenum in Ticinenſi agro oppidum regiis ædib, atq; ad venationes opportunũ dono dederat, unà cum altero ex ſuis ducibus novi regni rebus omnibus præfeciſſet, in ulteriorem Galliam rediit.

PETRI BEMBI RERUM VENETARUM HISTORIÆ LIB. V.

Epitome.

COrvorum ac vulturum in Apulia prodigioſa pugna. Turcæ ac Venetorum ad bellum apparatus. Venetæ claſſis cũ Turcica pugna. Naupactus à Turcis capitur. Antonio Grimano claſſis imperium abrogatur. Cæſaris Borgiæ in Flaminia bella. Ludovici Sfortiæ Mediolanum reditus. Ludovicus & Aſcanius capiuntur. Turcici belli progreſſus. Altera Venetæ cũ Turcica claſſium pugna. Methone à Turcis expugnatur. Pylon à Turcis capitur. Corone item & Aegina à Turcis capiuntur. Turcæ ſe Byzantium recipiunt. Aegina à Venetis recuperatur. Venetæ claſſis res adverſus Turcas feliciter geſtæ. Samothracia à Venetis capitur. Caroli Contareni ſupplicium. Hiſpaniæ reges claſſem Venetis auxilio mittunt. Pylos à Venetis recipitur. Cephalenes oppugnatur & capitur. Conſalvo ius comitiorum datur. Præmia eorum qui pro rep. mortem oppetierant propinquis data. Venetorum cum Vladislao Pannoniæ rege fœdus. Auxilia ab Alexandro Pontifice Venetis contra Turcas data, & ſacræ pecuniæ ſumma. Alexiani ſe Venetis dedunt. Baptiſtæ Zeni Cardinalis obitus. Pylos iterum Thracio rege capitur. Megara à Venetis deletur. Venetorum & Turcarum varia fortuna. Auguſtini Barbadici ducis obitus. Dyrrhachium à Turcis capitur.

DUM hæc in Gallia citeriore geruntur, ad Bajaſetis novos motus, qui exercitum & claſſem magno ſtudio comparabat, Antonio Grimano præfecto claſſis declarato, uti profectionem matu-

raret, Patres iusserunt. Is antequam conſcenderet, propterea quod ab civibus tot ſuperiorem deſeſſis continentium bellorum muneribus lentè ac moroſe tributa exigebantur, libras auri octoginta in remigum ſtipendia reip. mutuò dedit: alteras octoginta ſecum ſe laturum eſt pollicitus, quibus Corcyræ reliquisq; in locis ad claſſem conſtituendam uteretur.

Corvorum ac vulturũ prodigioſa pugna.

Conſtat illis dieb. in Apulia corvos vulturesq; tanta ex aere vi tantùq; agminibus inter ſe conflixiſſe, ut carri duodecim eorum cadaveribus explerentur.

Corcyrenſium auxiliũ Venetis ablatum.

Corcyrenſes cùm viderent in magnis parandæ claſſis difficultatib. propter temporis anguſtias remp. verſari, quòd Bajaſetus claſſis vela iam facere dicebatur, polliciti ſunt, ſi eis frumentum & tormenta ſubminiſtrentur, ſeſe gripos ſexaginta ſuis hominibus ſuaq; pecunia ornaturos quib. Antonius eo bello uti poſſet. quod quidem Corcyrenſium auxilium opportunè oblatum Senatus libentiſſimè accipiens, numum aureũ in ſingulos eorum qui conſcenderent, ad ea quæ petierant Corcyrenſes, etiam addidit.

Turcarum irruptio.

Jamq; ab Hiadertinorum magiſtratu literæ ad Senatum datæ certiores Patres fecerunt, Turcas equites ad duo millia incurſiones in eorum fines feciſſe, magnumq; agreſtium hominum numerum abegiſſe, neq; poſtea diſceſſiſſe, ſed ibidem conſediſſe quæ res omnem dubitationem expulit, quò eſſet claſſe rex irrupturus, cùm in fines reip. terreſtres copias induxiſſet. nam eum nonnulli Rhodiis bellum eſſe illaturum etiam nunc arbitrabantur.

Venetorum apparatus ad bellum Turcicum.

Lecti itaq; legati duo, Franciſcus Ciconia, qui in Aetolia & Archaia reip. oppidis præeſſet: Andreas Lauredanus, qui Corcyræ: tum Andreas Zancanius item legatus cum præſidio in Carnos miſſus, cùm Patres eo

etiam

etiam ab latere Turcas impetũ facturos comperiſſent, latum etiã, ut biremes complures ornarentur, quæ maris Adriani præſidio eſſent contra biremes Turcarum, quas Eloi fluminis oſtio Aulonem deductas Senatus intellexerat: eisq; biremib. Auguſtinus Maripetrus præfectus datus cum trireme una, quam ipſe conſcenderet. Ob eas res atq; bellum, quod quidem fore omnium, quæ civitas cum Turcis unquam geſſiſſet, maximum & formidoloſiſſimum videbatur, aucta per Senatum urbis vectigalia ſunt parte ex tertia, vini, panis, carnis, portoriis tantummodo exceptis: atq; uti magiſtratus omnes urbani provincialesq; mediam ſtipendiorũ partem unius anni reip. remitterent, lex lata: cautum tamen, ne quadraginta virãlia judicia ea lege tenerentur. lecti etiam viri, qui cenſum civibus omnib. pro cujusq; opibus decernerent, ea conditione, ut is quem decreviſſent, reip. à quoq; cive cenſus donaretur, ſi auri ſemunciam non excederet: ſupra id mutuò erogaretur: neq; tamen auri libras tres ullius civis cenſus poſſet excedere. Simul, quòd illis ipſis diebus terreſtres etiam equitatus & peditatus copias ex Gallorum regis fœdere Senatus contra Ludovicum cogere, atq; in Galliã mittere tenebatur, pecuniaq; erat uno tempore in claſſem atq; in exercitũ ſeparatim ſubminiſtranda, lex eſt lata ut quæ civitates ſub reip. imperio in continenti eſſent, iis litteræ darentur, vellent pro ſuo in remp. ſtudio tam difficili ejus tèmpore ſubſidii nomine pecuniã publicè ad urbem mittere, ſua cuiq; civitati dicta & conſtituta ſumma, Patavinis auri libris centũ, Vicetinis octoginta, Veronenſib. totidem, Brixianis centum viginti, Bergomatib. quinquagintaquinq;, Tauriſanis quinquaginta, Cremenſib. viginti, cæterisq; item infra hæc: quæ quidẽ civitates ut in rebus tam urgentib. lubentes

Vectig. aucta

Cenſum.

Lex de pecunia diaria tatum publ.

atq; alacriter ſuam quæq; partem in ærarium contulerunt. Alexander etiam Pont. Max. omnium proventuum, quib. ſacerdotes in imperio reip. fruerentur, partem plus tertiam in id bellum Senatu conceſſit, Cardinalium ſacerdotiis exceptis.

Pontificis largitas.

Turcarum claſſis.

Iis adminiſtratis rebus, æſtatis parte jam præterita Bajaſetis claſſis navium omnis generis circiter ducentarũ ſeptuaginta, quo in numero erant triremes ſeptuaginta, biremes quadraginta, naves duæ onerariæ immani magnitudine, freto egreſſa, Eubœãq; inſulã prætervecta, ad reip. in Achaiæ littora ſe convertit: & exercitus maximis inſtructus copiis, cui præerat rex ipſe, terreſtri itinere eôdem proficiſcitur: cùm rex, antequã Theſſalonica diſcederet, cives Venetos, qui Byzantii commorabantur, in vincula conjici mandaviſſet: in quib. erat Andreas Grittus, de quo ſupra dictum eſt. Is quòd ad magiſtratum, qui erat Naupacti, charitate patriæ juvenilem animum ſtimulante literas notis cõſcriptas omnib. de reb. deq; regiis conſiliis dederat, duriore conditione quam reliqui omnes in cuſtodia fuit: parumq; abfuit, quin interficeretur.

Venetorum claſſis.

Antonius magna diligentia omnibus ex reip. maritimis municipiis atq; inſulis claſſe celeriter coacta pulcherrimeq; inſtructa, quæ quidem erat triremiũ quadraginta ſex, longarũ navium ex iis quæ ad mercaturam proficiſcuntur, decẽ ſepti, navium onerariarũ numero ad quadraginta, biremium & reliquarum item quadraginta, Methone ex anchoris, quid Turcæ facerent, circumſpiciebat: pauloq; pòſt è portu apud Acritam egreſſos appropinquare eos intelligens ad Sphagiam inſulam, quæ contra Methonem eſt, vela cum omnibus navibus facit.

Venetias cùm eſſet nunciatum, claſſem Thraciã ad

ea reip. littora proceſſiſſe, quibus in littoribus & portubus eſſet Veneta, neq; eſſe dubium quin ſint congreſſuræ ſupplicatio eſt à Senatu decreta: tum in ſacrarum virginum & ſacerdotium collegia farinæ triticeæ ſextaria trecenta dono data: atq; auri libræ quinq; remigib. ſenectute aut valetudine affectis, qui aliquando ſtipendia in claſſibus reip. feciſſent, per urbem diſtributæ. Supplicationes & eleemoſynæ pro victoria cōſequenda.

Antonius, conſtituto qua ex parte hoſtes, quotq; cū triremibus quiſq; legatorum aggrederetur, quemq; locum præfecti navium onerariarū majorumq; longarum caperent: quot naves poſt reliquas, ut ſubſidio laborantibus eſſent, ſe continerent: media ipſe in acie, quatuor circum ſe triremes ducens, provectuſq; paululum in mare, cùm naves Thraciæ non longè ab eo iter facerent, poſſetq; illas ſecundo vento aggredi, prælium tamen diſtulit. At Aloiſius Marcellus navium onerariarū præfectus, ut ei erat imperatum, pauliſper ſe ad claſſem hoſtium convertit: qua re animadverſa, illi ſtatim alia inſulæ parte ſe in portū, qui Longus appellatur, receperunt. Conſtat autē illis diebus ita eos reip. claſſis nomen perhorruiſſe, ut multi ſe ſuis cum navib. littori applicuerint, quo facilius, ſi claſſes congrederentur, terra fugam caperent. Antonius Methonem rediit: idq; cum bis terq; poſtea paucorum dierum ſpatio accidiſſet, ut & Turcæ portu egreſſi conſpecta claſſe Veneta in eundem portum redierint, aut in proximum ſe intulerint: & Antonius, eductis navibus ut confligeret, viſis hoſtibus, cū ei viſum non fuiſſet congredi, eos redire aut progredi ſine impedimento permiſerit: Turcæ audentiores facti, quòd exiſtimarent Antoniū metu perculſum ea facere, pridie Idus Sextiles ſe, ut iter facerent, explicabāt. Erant autē non longè à Methone, littori, quàm mari aperto, propiores. Antonius claſſe e-

ducta

ducta, quod ſuperioribus fecerat diebus, ut quemadmodum ab initio communi legatorum & præfectorum omnium conſilio conſtituerat, in eos impetum faceret, ſe comparabat. Atq; eo ipſo tempore Andreas Lauredanus Corcyræ magiſtratus advenit, gripos undecim, & naves onerarias quatuor, in quib. erant milites plus mille, ſecum afferens. Is ad Antonium rectà profectus, veniſſe ſe ad remp. auxilio juvandã proponit: petit, ut quid ſe facere velit, imperet. Erat in Andrea magnus animus, magna virtus, plurima belli & rerum maritimarum experientia: itaq; illo viſo univerſa claſſis clarum lætitiæ ſignum dedit, ſalutatusq; eſt plauſu vocibusq; militarib. mirandum in modum. Id an ægrè tulerit Antonius, veniſſe hominẽ, qui ſi quid rectè ſit adminiſtratum, favore vulgi atq; benevolentia ejus rei omnem ſibi laudem præripiat, explorati nihil habeo: multi quidem certè crediderunt, & teſtatum reliquerunt. Sed illi navem onerariam ex duab. magnis reip. navibus, quas habebat, uti conſcenderet, eiq; imperaret, permiſit.

Andreas cymba ad navem ſtatim vectus (neq; enim temporis exiguitas longiorem morã dabat) in eam ſeſe intulit. Altera in navi magna reip erat Albanus Armerius præfectus. Is, ubi eſt imperatum ut in hoſtes impetus fieret, quòd ſciebat de concilii ſententia datũ ſibi negotium ab Antonio, ut navem Thraciam alterutrã ex duabus, de quibus ſuprà dictum eſt, adoriretur, ad eam ex illis, quæ quidem erat vaſtior, contendit. Lauredanus ſua cum navi ad navem hoſtium alteram approperat. Sed ea fuga comparata, in mare ſiniſtroſum ſe proripuit. Tum Lauredanus ſuam & ipſe navem in majorem hoſtium navem convertit: quam cum eſſent ambo conſecuti, injectis manibus ferreis eam religant.

Pugna claſſis Venetæ cum Turcis.

Erant

Erant in nave Thracia milites mille, qui ſe cominus acriter fo titerq; defendebant. Id dum fit, ignis in navem hoſt um jactus puppim ſuccendit: qui extingui cùm non poſſet, neq; noſtris navibus explicandi ſe ab illa facult is daretur, vento latus naves Venetas comprehendit: ita tres earũ claſſium maximæ inſtructiſſimæq; naves conflagraverunt. Sed fuit quidem eorum, qui in navi Thracia erant, longè caſus atq; ſors melior, proptereaquòd Turcæ reliqui, ubi ſuã comburi navem viderunt, biremes naviculasq; aliquot eò celeriter miſerunt: eæ biremes atq; naviculæ, qui ſe in mare projecerant milites, quod neceſſe erat fieri, eis auxilio fuerunt, omnesq; ſuſtulerunt. Noſtri homines, quib. in tempore ſubſidium adeſſe non potuit, cæſi ab iis qui ſuis venerãt auxilio, omnes interierunt, præter paucos ex utraq; navi, quos Thomas Duodus, qui in oneraria erat, ſuæ navis ſcapha ſublatos conſervavit: præterq; Albanũ, quẽ Turcæ inter ſuos è mari captũ ſuſtulerunt. Proceſſerat eodem impetu atq; ardore animi unà cum Albano cũq; Lauredano navis alia oneraria non ita magna, ut naves Thracias adoriretur: ſed ea pilis ferreis ab hoſtium navib. pugnæ initio conjectis depreſſa, ſuis cum militibus interiit Vnus Vincẽtius Polanus triremẽ, cui præerat (erat autẽ ex iis, quæ ad mercaturã inſtituuntur) in claſſem Thraciam magno animo intulit. Is parvi temporis ſpatio circumſcriptus ab hoſtiũ longis navib. omnis generis compluribusq;, cùm ſe fortiſſimè horas duas defendiſſet, navesq; hoſtium nonnullas tormentis perforaviſſet, ipſos audacter in ejus ſæpe navẽ conſcendentes interfeciſſet, aliquot ex ſuis amiſiſſet, vulnerata parte plurima, coorto fortè vento, velisq; factis ſeſe hoſtibus eripuit. Ex reliquis reip. navibus nulla cominus congreſſa, pilis tantum è longinquo emiſſis, omnes in

Navium conflagratio.

mare dexteram ad partem claſſe hoſtium relicta abierunt: ex quib. Aloiſius Marcellus in navem hoſtiũ onerariã incidens, injecta manu ferrea eam ſecũ abduxit, longeq; ab reliquis navib. captam atq; direptã incendit. Ibi Antonius animo turbatus, ob eos eventus quos triſtes conſpexerat, nihil præterea tentare auſus, ſe recepit. Claſſis Thraciæ eodem ipſo in loco ſe continuit. Veneti ad Prodonũ inſulã jactis anchoris conſtiterunt, cùm tamen naves onerariæ complures majoresq; triremes propè omnes biduum ferè, antequã eò convenirent, conſumpſiſſent. Albanus poſtea Byzantium productus, dum ei rex vitam ſe conceſſurũ dixiſſet ſi Mahumetũ Turcarum deum deinceps coleret, negans id unquam ſe facturum, in duas ſectus partes magna conſtantiaq; voluntate mortem obiit.

Albani Armenii miſerrima mors.

Petierat ab Aloiſio Galliæ rege jam à primo Bajaſetis apparatu Rhodiorũ magiſtratus claſſem, qua ſe tueri poſſet: propterea quòd eam ad inſulam atq; oppidum ſuas eſſe copias, ſuamq; claſſem Bajaſetem illaturum multorum vocibus & nunciis afferebatur. Rex ne ſui regni initio parum diligens ad reip. Chriſtianæ partes muniendas atq; tuendas videretur, claſſem naviũ duarum & viginti in Gallia provincia coactã ad Rhodios miſerat: ea claſſis uti cum claſſe reip. ſe conjungeret, quòd Rhodiis navium nihil opus eſſet, Senatus ab Rege libentiſſimo impetraverat: qui etiam omnes ſuas opes, ſeq; ipſum per litteras perq; legatos in id bellũ reip. obtuliſſet. Itaq; dũ Antonius eo loci eſt, nunciatur ei claſſem Gallicam Zacynthi eſſe: qua intellecta re, ipſe totà cum claſſe Zacynthum profectus cum illa ſe conjunxit: ad quam quidem Rhodii & ipſi naves onerarias tres adjunxerant. Claſſis interim Thraciæ inferius aliquanto ad eum locum, qui Torneſium appellatur, ſe receperat.

Gallica claſſis Zacynthi.

Ante-

onius Galliq; eam agredi communi conſilio decre-
int: itaq; cum omnes, ut videbantur, alacriter ad
Zacyntho contendiſſent, animadverſum eſt Tur-
laßem ad littus accōmodaviſſe, ſic, ut ferè terrā
ub. tangeret, proras naviū in mare convertiſſe. Ea
gnita Antonius naviculas onerarias ſex minus ad
m idoneas hominib. tormentis, cæterisq; rebus ab-
, ulva ſicca implendas curavit, pulvere ad cōpre-
endum ignē idoneo interjecto, quas incenſas claſſi
cia objiceret. Is dies ea in re conſumitur. Poſtero
anè iis cum navibus triremes magnæ ſexdecim
niijuſſu ubi ſe in hoſtes promoverunt, illi ſtatim
s partem contra eas miſerunt: quibus viſis, Vene-
remes ſeſe continent: Turcæ progreſſi naviculas
s, quæ remulco longarum naviū proceſſerant, ab
ictas qui attraxerant, capiunt. Veneti ea re com-
in illos ſe concitant, atq; uſq; ad claſſem inſecuti,
ot eorum navigia deprimunt. triremesq; tres &
em unam cum hominibus capiunt. Biduo autem
cùm omnino aggredi claſſem Thraciā Antonius
q; ſtatuiſſent, atq; ad eā tam proximè acceſſiſſent, Periculum in mora.
mentorū pilæ in hoſtes mitterentur neſcio quo fa-
dulum commorati redierunt: id quod à Gallis da-
um fuit. Demū eo triduo hoſtibus vela facienti-
it ſinum, qui proximus erat, caperent, Antonius
n explicuit, eosq; conſecutus cùm aggredi ſuo vē-
ēt, eodem iniquo fato, ut tunc quidem creditum
e continuit: aliquot tamen naves longas hoſtium
ter progreſſas, quæ paulò ulterius ex Venetis pro-
ent naves, facto in eas impetu, ceperunt. Quod
quis eadem vis animo fuiſſet, hoſtes deleri faci-
uiſſent: omnibus enim illis diebus quibus par-
qua prælium commiſſum eſt, cùm plures naves
Thra-

Thracias militibus rebusq; omnibus instructas V… ceperint, nulla tamen ex eorum navibus cum hom… eſt capta. Quinetiam illud accidit: extrema erat n… una oneraria Gallorum eo in reditu, ut ſæpè fit, … reliquis tardior: itemq; ex Venetis altera: in eas … fectus claſſis Thraciæ magnam ſuarum navium … convertit, ut plus triremes ac biremes triginta na… Gallicam circunſiſteret, Venetam plus viginti: qu… men duæ cùm acriter diuq; oppugnarentur, præte… las tormentorum quas hoſtes ejaculaverant, ſagit… vi tanta in eas conjecta, ut mali, antennæ, plutei, … ra earum deniq; ſignorũ modo ſagittis conſtipatis … eſſent, complures hoſtium biremes depreſſerunt, … liquæ magno accepto detrimento eas reliquerint.

Claſſis Venetæ & Galliæ calamitas.

Galli poſt hæc cùm ſibi nulla in re defuiſſe vide… tur, cognoſcerentq; fortunam omnibus noſtrorum … natibus adverſari, Antonio relicto abierunt. hoſt… claſſis Naupactum ſe contulit: eòdemq; antea rex … magno exercitu erat profectus. Is cùm oppidum t… mariq; uno tempore cinxiſſet, nullo à noſtris auxili… lato, oppidani coacti deditionem faciunt.

Naupactum à Turcis occupatur.

Hæc ad urbem allata, civium animos, qui long… lium rerum exitum expectabant, magno dolore aff… runt: cumq; vulgò legati, reliqui q; qui ſeparatim … navib. onerariis imperaverant, aut longis præfue… hominum ſermonibus carperentur, Antonius ante … os, totius populi, quemadmodum imperatoribus … res minus feliciter tentaverint, plerunq; accid. re ſo… maledictis lacerabatur, quod is tantam tamq; ſper… atq; à diis immortalib. oblatã ac planè traditã auge… imperii facultatem ſuis è manibus dimiſiſſe videre… ſi eam hoſtiũ claſſem Antonius juſto prælio ſuperav… ſet, prout eum facere potuiſſe exiſtimabant, omnẽ …

lo…

loponneſum Græciaq; orã Eubœamq; inſulã ſub reip. imperium redigere illum nullo negocio potuiſſe: nunc cùm omnia ſecùs, quàm ſperaverant, eveniſſe intelligerent, ac Lauredani & Armerii interitus memoriæ hereret infixus, omnes magno odio in eum ferebantur, acerbiusq; accuſabant.

His atq; talibus cauſis Patres moti, legem in Decemvirûm collegio tulerunt, ut Antonio præfectus claſſis ſublegeretur, qui ſtatim conſcenderet: ipſi imperiũ abrogaretur: et quoniã Thomas Zenus, qui magni animi, magnæq; virtutis eſſe vir ab omni planè civitate exiſtimabatur, fiſco pecuniã debebat, fiſci autẽ debitoribus antiqua lege magiſtratus mandari nullus poterat: uti Thomæ Zeno ea lex fraudi ne eſſet, quo minus ei naviũ præfectura quælibet attribui per Senatũ poſſit, in lege Decemvirũ eſt additum. Itaq; & Malchioni Trivisano, qui legatus bello Gallico Cremonã illis dieb. per deditionẽ ceperat, majorib. comitiis claſſis eſt imperium delatum, & à Senatu præfectura longarũ navium majorum decẽ ſeptẽ Zeno tradita magna cum poteſtate: lectiq; à Principis collegio earũ naviũ præfecti treſdecim veterũ præfectorũ loco: qui omnes ſtatim profecti ſunt cum militib. triginta quilibet. Latum etiã de veterib. ut ob malè geſtã remp. ad urbẽ redirent cuſtodiæq; traderentur. datumq; Triumviris ex advocatis reip. negocium, ut eos in judicia deducerent, quib. à judiciis, qua meriti eſſent, pœna cõdemnarentur. Idemq; poſtea de Antonio conſtitutum. Lectus etiam per Senatũ, qui Corcyræ magiſtratus eſſet, Lucas Quirinus cũ militib. mille oppidi præſidio. Is & Zenus ſine mora ſunt profecti pauloq; pòſt Malchio Cremonã à Senatu accerſitus vexillo reip. accepto conſcendit, cùm ei libras auri ducentas quinquaginta, quib. in claſſem uteretur, Patres

Antonio Grimano claſſis Imperium abrogatur.

Lex de fiſci debitorib.

Corcyræ magiſtratus

ex ærario dediſſent. Zancanius menſe Quintili in Carnos profectus, ut ab hoſtiũ impetu, quos eò Patres venturos intellexerant, reip. fines tueretur, ratione hominũ qui ferre arma poterant, earũ regionum habita, quorũ fuit numerus circiter centum viginti milliũ, Græcis equitibus, & levis gravioriſq; armaturæ Italis quãplurimis peditibuſq; coactis, munitiſſimo in caſtello apud Sontium flumẽ, quod Gradiſcæ appellatur, paulò ante noſtrã ætatẽ publicè exædificatũ, multos eſt dies cõmoratus, dũ ad eũ ex Gallico exercitu auxilia cõveniſſent.

Turcarum excurſiones violentæ.

Turcæ interea equites ſeptẽ millia magno ac difficili itinere confecto per Japidum & Liburnorũ fines Sontio trajecto, non longè à Gradiſcis caſtris poſitis ſe continuerunt, eo cõſilio, ut ſi Zancanius caſtello exiret, prælium cõmitterent. Eorũ dux ubi Zancaniũ extra munitiones non audere egredi animadvertit, duo millia equitum prædatũ mittit, jubet quoquò verſus incurſiones faciant, celeriterq; uti redeant, monet. Equites planitiẽ nacti magnã atq; apertã, agreſtes homines inopinantes, quòd ſe ab illis tutos oppoſito reip. exercitu fore credebãt, capiunt, vi eos diripiũt, incendunt qui ſe defendere parãt, interficiunt: in quib. fuerunt agreſtes ducenti, qui Vicetia miſſi ut ad Zancaniũ cõtenderent, in eos ex itinere inciderũt. Ea re à proximis audita, uſq; eò fugere ab omnib. ex partib. cõtenderunt, ut cùm duorũ fluminum objectu Plavis Siliſq; hoſtes impedirentur, quorum alterum nullo tempore vado tranſiri poteſt, alterum ita ſæpe augetur, ut magnum etiam detrimentũ vicinitatib. inferat, ad urbis tamẽ æſtuaria pleriq; nullo loco commorati pervenerint: neq; Tauriſanorũ modò, ſed Patavinorum etiã magna multitudo timore ſe in oppida receperit. A Forojulienſium magiſtratu autem Græci equites, Italiq;, qui ſagittis utebantur, ex

oppida

oppido emiſſi trecenti, ut ſi quà poſſent, hoſtib. nocerent, partem nacti centum eorũ occiderunt. quòd ſi Zancanius cũ ſuis, quorũ erat magnus numerus, in hoſtes impetum audacter feciſſet, honeſtiorẽ res exitum habere potuiſſet: ſed is pedẽ porta egredi adoriendi hoſtes cauſa nemini omnino homini ex ſuo exercitu permiſit. Turcæ qui excurrerant, præda facta cum ad ducẽ redire vellent, atq; ad Tillavẽti fluminis ripas, quòd ea nocte creverat, perveniſſent, quò latũ flumen trajicere facilius poſſent, ſuperioris ætatis quos habebãt captivos, in ripa fluminis ad duo millia interfecerũt: reliquos traduxerũt, & præda onuſti unà cũ duce, qua venerãt, abierũt.

Zancanii timiditas.

Zancanius imperii malè geſti accuſatus, cũ in Senatu à magiſtratib. defenderetur, iiq; legem tuliſſent, qua lege Zancanio imperiũ prorogabatur, Franciſcus Bolanus Quadraginta virũ rerum capitaliũ magiſter legem tulit, ut is ad urbẽ eveſtigiò rediret, carceriq; ſe dederet: eãq; legẽ Senatus frequens damnata altera cõprobavit: qua ex re Bolanus magnopere laudatus, paulò pòſt, quo die cives ſexaginta ſuffragiis comitialib. deliguntur, qui annũ in Senatu ſint (uſu autẽ ſemper fit, ut omnes civitatis principes, & natu majores, ad id muneris deligantur) ipſe nõ unus modò ex eo numero fuit, quod tamen ipſum ei ætati atq; ordini magnũ & inuſitatũ videri poterat, ſed plurib. etiã ſuffragiis, quã cæteri cõplures, eũ magiſtratum eſt adeptus: quod propè incredibile ante illum diem fuiſſet, tantam eo tempore imperator legati præfectiq;, ob ignaviæ opinionem, civitatis in ſe invidiam excitaverant: amorem autẽ & benevolentiã conciliaverat fortitudo. Nã & Antonius Lauredanus Andreæ Lauredani frater, & Aloiſius Armerius, Albani frater Armerii, magiſtratum ſale procurando omnib. ſuffragiis ſunt adepti: quem omnino

Bolani lex in Zancani lata.

per ſeſe dignitatis & civitatis gradum decennio poſt uterq; poſſe aſſequi ne ſperaviſſet quidem. Et Jacobo Polano, Vincentii Polani, ejus de quo ſermonem habuimus, patri, magno conſenſu locus datus inter ſexaginta cives, qui quotannis Senatui adjici ſolent. Itaq; Zancanius ad urbem rediens, cuſtodiæq; traditus, à Senatu condemnatus eſt, ut Patavii annos quatuor exularet. Neq; ei profuit, quòd Antonii & reliquorum, qui rẽp. malè geſſiſſe dicebantur, neceſſarii & propinqui ei faverẽt, ut vel omnino abſolveretur, vel leviſſimè condẽnaretur, quo Patres hujus exemplo judicii placabiliores in ſeſe fierent: qua eos opinio fefellit.

Zancanius in exilium mittitur.

Naupacto Antonius ammiſſo, navib. longis majoribus & onerariis compluribus abeundi facultatẽ conceſſit. Ea res moleſtiſſima fuit Patribus, qui nuncio de Naupacti deditione accepto, per litteras Antonio mandaverãt, ne claſſem diminueret: viſumq; eſt multis id Antoniũ non ſatis bono conſilio feciſſe. Ipſe deinde Cephaleniam inſulã aggreſſus, ubi nihil ſe proficere cognovit, Corcyrã reliqua cũ claſſe ſe recepit: ibi acceptis de Senatus conſulto imperioq; abrogato litteris, claſſe, pecunia, rationibusq; publicis legatis traditis ad urbẽ rediit: cui præſtò fuit Dominicus, vir Philoſophiæ ſtudiis clarus, è Cardinalium inſuper collegio, Roma veniens, ut ſi quid poſſet apud civitatem, ſua pietate atq; officio ordiniſq; ampliſſimi autoritate, patrẽ ſublevaret. Neq; multò poſt tamen majorib. comitiis, cauſa in vinculis dicta, quòd Senatus lenitatem Triumviri, qui eum accuſabant, veriti, rem ad multitudinẽ & judiciũ totius nobilitatis deduxerant, exilio in Illyrici maris inſulas Apſorum & Crepſam damnatus exulatũ abiit. Nicolaus Michaeles unus ex Triumviris magno favore civitatis ejus locum ad ædis Marciæ procurationem ſuffectus tenuit.

Antonius Grimanus exilio damnatus.

His

His rebus civitate domi foriſq; occupata, quoniam Alexander à Senatu atq; ab rege Galliæ impetraverat, uti eorum voluntate aliquot in Flaminia oppida, quæ Romani juris eſſent, Cæſari Borgiæ ejus filio obtinenda cederentur: Cæſar ſua cum manu, cumq; iis, quas ab rege altero cum duce Mediolani acceperat copiis, in Flaminiam eſt profectus. Erat is antea, ut ſuperiorib. libris dictum eſt, in Cardinalium collegio: ſed magiſtratu repudiato, uxorem in Gallia duxerat. ac primum quidē Forum Cornelii & Forum Livii oppida ipſa, caſtris ad muros poſitis tormentiſq; addactis, acri oppugnatione ad deditionem compulit. Arces verò eorū oppidorum, quòd erant munitiſſimæ, varios evētus habuerunt: altera enim cōplures dies obſeſſa conditionib. acceptis Cæſari anni exitu deditur. Forolivenſium arcē autem, in qua erat Catherina ipſa, diu ac magnis oppugnatā viribus, paulò pòſt Cæſar muro tormentis dejecto militib. irrumpentibus multa cum ſuorum cæde tandem cepit: Catherina captiva facta.

Cæſar Borgia in Flaminia excitat bella.

Forolivienſium arx capta.

Interea, ut ſuos & eorū fines Senatus, quos è Flaminia infidē recepiſſet, ab Alexandro, atq; ab Cæſare tātum exercitū habente, ſi quid aggredi & conari vellēt, tueretur, tria militū millia, duo equitū, Liviano duce, Ravennā miſit, quos per oppida diſtribueret: ſimul legati duo, Franciſcus Capellus, Chriſtophorus Maurus, alter Ariminum alter Faventiam profecti, qui eis oppidis reip. nomine præeſſent.

Arce Forolivienſiū capta, Cæſar cùm Piſaurū vellet Patribus permittentib. exercitū adducere, propter novos Mediolani motus deſtitit: nam Patres, cùm ad urbem Joannes princeps Piſaurenſium de Cæſaris in ſe voluntate certior factus veniſſet, oppidūq; vellet reip. tradere, modò ipſi aliquid in reip. finibus oppiduli aut

caſtelli Senatus daret, quo ſe alere & ſuſtinere poſſet, cōſulto Senatu reſponderunt, nolle ſe ei præſidio eſſe, qui reip. obeſſe voluiſſet. Id autem propterea Patres commemoraverant, quòd Ludovici legatos ad Turcarum regem contra remp. miſſos, Joannem hoſpitio accepiſſe, navibus, rebus omnibus juviſſe, regisq; item ad Ludovicum legatū nave Piſauri egreſſum domi ſuæ habuiſſe, clamq; ad illum miſiſſe, tū ipſum ſingulis de reb. quæ in urbe agerentur, litteras ad regē dediſſe, antea cognoverant. Sed Mediolani motus fuerant ejuſmodi.

Veneti Cæſari Borgiæ ſubſidium denegant.

Ludovicus copiis non maximis in Rhetis comparatis, eorum factione, quos Galli irritaverant, quiq; res novas moliebātur, magnopere adjutus, in fines ſe regni contulerat inſequente anno inito. Ejus advētu Triultius duxq; regius ex duobus, alter vehementer permoti atq; perturbati, quòd civitatis defectionem timebant, copias regias, quæ cū Cæſare aberāt, revocaverūt, atq; ad ſe celeriter reverti juſſerunt: itaq; Cæſar multò majore ſui exercitus parte ablata, de Piſauro expugnando cogitationē in aliud tempus omiſit, Romāq; ſe contulit.

Ludovici Sfortiæ reditus.

Ludovico ad recuperanda quæ amiſerat cum exercitu revertente, Senatus decrevit, ut milites equitesq; reip. omnes in agrum Cremonenſem eveſtigio contenderent: ut Helvetiorū militū tria millia celeriter accerſerētur: legatiq; ad bellū Petrus Marcellus, Chriſtophorus Maurus lecti. Ipſe interea Ludovicus Como per ſuos ſine vi atq; celeriter recepto (Galli enim, qui in eo erāt, veriti ne ab oppidanis atq; ab hoſtib. intercluderentur, municipio relicto diſceſſerant) Aſcaniū fratrē cū parte copiarū Mediolanum præmiſit: quo appropinquante, cives armis captis Triultiū & Gallos ejecerūt, eiq; portas aperuerunt: biduoq; pòſt ipſe cum reliquo exercitu adveniens in urbē eſt receptus. His intellectis reb. Decē

Venetorum novus belli apparatus.

viri legem tulerunt, uti civis probata virtute Cremonã mitteretur, qui arci oppidi præeſſet: miſſusq; eſt ipſorũ ſuffragio lectus Nicolaus Priolus decẽviralis. Miſſi etiã alii quatuor egregii nominis, qui totidẽ oppidorũ in Cremonæ Abduæq; fluminis finib. arces cuſtodirent.

Mediolani Ludovicus paucos commoratus dies, dũ à civibus humili ſubdolaq; oratione pecuniam corrogaret, Ticinũ proficiſcitur: neq; ullo in loco magnopere impeditus, Gallos, qui ſe quotidie in ulteriorem regni partẽ recipiebant, inſequens: poſtremò Novariam, quã Triultius præſidiis firmaverat, aggreditur: & quòd erat à muralib. tormentis imparatior, crebris aſſultibus premere oppidum inſiſtit. Simul ad illũ Sequani equites ſexcenti auxilio à Maximiliano miſſi adveniunt: iis ad ſummovendos hoſtes uſus, & modò per inſidias detrimento accepto, modò fuſis hoſtib. illato, abductis demum à Triultio præſidiis, quòd diffidere oppidanis cœperat, neq; iam commeatus intercluſis ſuppetebat, Novariam ſe dedentem recipit.

Interea exercitus reip. Cremonam Abduæq; ad ripas confeſtim prrfectus, Laudẽ Pompeii, quod iam oppidũ Ludovici milites intròduxerat, miſſo præſidio expulſisq; militib. regi retinuit. Placentiã nutantẽ per ſe atq; labantem confirmavit. Triultius reverſis iis, qui cum Cæſare in Flaminiam ierant, Gallis, ſimul ab rege miſſis ad eum equitib. ex Gallia Tranſalpina, atq; ab Helvetiis coacto exercitu, non longè ab Novaria contra Ludovicum caſtra poſuit: itineribusq;, ne commeatus Ludovico ſupportari poſſet, propè interceptis, paulò pòſt commiſſo prælio illum in oppidum repulit: poſteroq; die, cùm ſe fugæ dare decreviſſet, omni cum exercitu oppido egreſſum, veſte pabulatoria & ſtrigoſo in equo inter milites ſe celantẽ, permittentib. Helvetiis per-

quiſitum cepit. Ea re cognita, pars regni omnis, quæ defecerat, ad regem ſtatim rediit, Ludovico capto, Aſcanius principesq́ civitatis permulti ex iis, qui Ludovici reb. favebant, unà Mediolano aufugerunt Padũ flumen verſus, ut ſe in tutũ reciperent. verùm ab Soncino Benzonio turmæ equitũ reip. præfecto, qui id, quod re evenit, opinione exiſtimans futurum, itinera obſervabat, in Cremonæ finib. intercepti ſunt. Aſcanius etiam Venetias adductus, in comitii turricula publicè obſervatus eſt: pauloq́ pòſt rege illũ ab Senatu petente, ſeptum cuſtodib. in Galliam tranſmiſit, quò antea Ludovicus perductus, cuſtodiæq́ traditus, ea in cuſtodia aliquot poſt annos eſt mortuus.

Ludovicus Aſcanius tres capitur.

Ea æſtate, propterea quòd Gaſpar Severinas reliquiq́ fratres Roberti liberi bellũ contra remp. geſſerant Senatuſconſulto Citadella oppidum receptum, & bona eorum fiſco ſunt addicta.

Sed Naupacto amiſſo, ut docuimus, Aloiſiũ Manentium in Decemvirûm collegio ſcribã, Senatus Byzantium ad regẽ miſit queſtum, quòd nulla laceſſitus injuria, pacem, quã paulò antè cum Zancanio legato firmaverat, bello terra mariq́ illato violaviſſet: poſtulatũq́ ut mercatores Venetos, qui nihil deliquiſſent, quorũ etiã adventu ejus portoria facta eſſent meliora, quos belli initio in vincula conjecerat, liberaret: Naupactũ injuſto bello captũ reip. reſtitueret: demum, ſi id nollet, pacem renovaret. Id autem ea de cauſa ſibi tentandũ Senatus decreverat, quòd ab nonnullis, qui plurimùm apud regem poterant, ſpes ei proponebatur, fore, ut ſi legatũ mitteret, pax inter ipſos conciliaretur: tum quòd graviſſimum civitati fore intelligebat, ſi claſſis eo etiam anno eſſet comparanda, contritis per tot bella non urbanis modò opibus, ſed etiam provincialibus

[V]enetorum [le]gati ad [ci]rcã Nau[pa]cti reſti[tu]tionem [ſo]llicitátes.

libus reip. inſuper nihil proſperè contra illum moliente. Nam cùm Naupacto ab hoſtib. expugnato Cephalleniam inſulam capere primò Antonius, ut antea dictū eſt, deinde Zenus, poſtremò etiam Malchio claſſe adducta diuturna oppugnatione tentaviſſent, labor tamen omnis omnium irritus & inanis fuit. Manentius anni initio profectus Byzantium ubi pervenit, nihil eorum, quorum cauſa miſſus fuerat, impetrare potuit: rex enim ita reſpondit, pacem Veneti ſi velint, Methonem, Coronem, Naupliam, quæ haberent in Peloponeſo oppida, ſibi tradant, auriq; libras centum ſtipendii nomine ſingulis annis dependant: alia ſe conditione pacem cum rep. non facturum: itaq; infecta re diſceſſit. Turcæ reſ[ponſum] Lega[tis] Venet. da[tum].

Sed Manentio ab urbe profecto, quòd nuntii afferebantur in Epiri finibus magnum Turcarum equitum numerum cogi, Senatus veritus eam manum ſuperioris anni præda impunitateq; allectam, in Carnos fineſq; reip. eſſe venturam, Petrum Orium, Angelum Barotium legatos creavit, qui unà cum Forojulienſium magiſtratu earumq; rerum peritis regiones inviſerent, &, quib. in locis atq; itineribus operæprecium eſſet, munitiones inſtituendas curarent, quibus hoſtes repelli poſſent: Livianumq; cum equitibus, quibus præerat, & Gurlinum Ravennatem, qui priores ordines gerebat, cum militibus duobus millibus legatis dedit. Petrus etiam Marcellus, alter ex duobus in Gallico exercitu legatis, juſſus cum copiis in Carnos proficiſci. Turcæ tamen, propterea quòd Rex eorum ducem Byzantium evocaverat, ſe in Carnos non intulerunt.

Aeſtate autem media, quòd eadem rurſus fama crebrioribus nunciis percrebuerat, parari hoſtium exercitum, qui ſit in fines Reipublicæ impetum facturus, Nicolaus Urſinus cum magna copiarum parte, cumq; Turcici be[l]li progreſſ[us]

Joanne Baptiſta Caratio militum omnium Reipublicæ præfecto, Senatu jubente in Carnos eſt profectus, omneſq; ejus regionis incolæ ſe & ſua in oppida & caſtella contulerunt. Hoſtes, vel quòd loca communita ſcirent eſſe, vel quòd iis in bellum Peloponneſiacum, de quo dicturi ſumus, uti rex voluerit, ab incurſionibus in eam reip. partem ſe continuerunt.

Manentius tantùm ad urbem redierat, cùm Patres Corcyræ inſulæ veriti, propterea quòd ea in poteſtatem hoſtium redacta, quæ oppidum munitum & portus egregios haberet, omnis Adriani maris navigatio, & in Jonium reliquaq; maria exitum magnopere impediebantur: Decemvirûm lege Angelum Quirinum, Aloiſium Decanalem cum militibus centum eò miſerunt, qui duabus oppidi arcibus præeſſent; quæ quidem arces quòd promontoriolis item duobus oppido conjunctis ſunt impoſitæ, ſpatiumq; perangustum habent, multorum propugnatorum non indigent.

rcarum ſſicus ap atús.

Nuncii deinde Aprili menſe venerunt, claſſem Thraciam, quæ Naupacti ea hyeme fuiſſet, magno ſtudio eſſe refectam, aliamq; in ſinu Ambracio inſtitutam claſſem deduci, ut ſe cum illa conjungeret: ipſum regem maximo cum exercitu brevi in Peloponneſum venturũ, ut quæ oppida in pacis conditionibus à Manentio petierat, bello perſequatur.

netorum ſſa.

Iis rebus cognitis Senatus decrevit, uti naves longæ decem ex iis quæ ad mercaturam inſtituuntur, onerariæq; magnæ quatuor armarentur: decemq; iis qui imperaret, Jacobus Venereus datus: ſingulis autem navibus ſuus præfectus cuiq;: auctaq; iis ſtipendia, quo libentius proficiſcerentur: miſſuſq; ad ſupplendam claſſem remigum opportunus numerus, quẽ ex continenti Senatus conduxerat. Juſſi etiam præfecti militum viginti bona cum manu, cumq; iis rebus

quæ

quæ idoneæ ad munitiones faciendas eſſent, Methonem proficiſci: pecunia inſuper in claſſis ſtipendium miſſa. Senatus etiam conſultum factum, ut naves longæ minores non paucæ prioribus adderentur: biremesq; complures confeſtim armarentur, claſſiq; ſubmitterentur. Malchio & ipſe, qui Corcyram venerat, navib aliquot relictis ad Cephallenæ inſulæ non tam quidẽ oppugnationem, quàm ut in ſtatione ibi eſſent, ne præſidium hoſtibus ſubmitti poſſet, recentiorib. de claſſe Thracia, regioq; exercitu nunciis certior factus, uti è Creta milites & commeatus & tormenta Naupliam mitterentur, curam & diligentiam adhibuit. & quòd Naupliam primùm omnium venturum regem multi exiſtimabant, pars ab illo præfectorum militum eſt eò tranſmiſſa: cõmeatum etiam omnis generis Methonem miſit. Ipſi etiam oppidani, qui frumenta in agris pabulaq; omnia circum oppidum corruperant, ædificia combuſſerant, ne hoſtibus opportuna fierent, munitionem in portu magni operis effecerunt, aggeremq; in mari excitaverunt, quo ab aggere naves hoſtium arcerentur, ne ad muros propius accederent: aditumq; uni tantum navi reliquerunt, quo ſe tueri facilius poſſent, quàm ſi cum multis uno tempore navibus eis eſſet propugnandum. Malchio deinde Zacynthum profectus claſſem eò convenire juſſit, navium longarum & onerariarũ circiter ſeptuaginta: in quibus erant naves longæ magnæ ſexdecim. Munitio Nauplia[illegible] ta.

Turcæ interea ſuam claſſem duobus locis comparatam, apud inſulam Leucadiam coegerant magna reipubl. populorum querela, quòd Malchio quiq; præerant legati, ne id per hoſtes fieri poſſet, minus prohibuiſſent: partem ejus claſſis utramlibet ſeparatam ab altera parte atq; ſemotam, ſuperari ac deleri non maxima

ximo negocio potuiſſe: nunc eam conjunctam atq; plenam nihil non auſuram, ad exitumq; perducturã. Adjungebatur ad eas querelas etiam hoc, quòd Malchio laborare adverſa valetudine cœperat. Sed rex, coacta claſſe navium omnis generis plus ducentarum viginti, cum exercitu in Naupliæ fines eſt ingreſſus, miſſa equitum parte, qui ad oppidum accederent. Cum iis oppidani equites congreſſi mille quingenti, prælium ſecundiſſimum fecerunt: itaq; Nauplia relicta rex Methonem venit. Præmiſſi autem ab eo Turcæ Pylon oppugnare ſunt aggreſſi, quod quidem abeſt Methone millia paſſuum decem, loco edito impoſitum, portu adjecto. Ii, quòd eo ipſo tempore Contarenus legatus cum navib. longis aliquot adveniens, auxilium propugnatorib. attulerat, repulſi ſpe caſtelli capiendi amiſſa, abeuntes cum reliquo ſe exercitu conjunxerunt. Inter hæc Malchio apud Cephallenem moritur: pauloq; poſt legatorum & præfectorum omnium ſuffragio Hieronymus Contarenus legatus Malchioni pro imperatore ſufficitur, quoad Patres, quem præeſſe velint, imperẽt. Rex Methonem omni cum exercitu acerrimè oppugnans, magnam pro oppidi murorum partem tormentis dejecerat. Milites, qui priores ordines gerebant, à Senatu miſſi, principesq; municipii veriti non poſſe ſe eã partem tueri, rebus omnibus & materia, quæ in eo erat ablata, atq; in oppidum abducta, pro opidum relinquerunt. Hoſtes ingreſſi majore jam ſpe murum oppidi dejicere labore non intermiſſo inſtiterunt.

Venetæ cũ Turcica claſſium pugna.

Methone oppugnata.

Dum hæc ad oppidum geruntur, Contarenus omni cum claſſe Zacyntho proficiſcitur, ut ſi quà poſſet, aut afferret oppidanis auxilium, aut claſſi hoſtium noceret: cujus claſſis naves onerariæ Sphagiam inſulam circumvehebantur: reliquæ naves è Pyli portu ſe promovebant.

movebant. quas ubi Veneti è longinquo viderunt, eas aggredi magno animo decreverunt; itaq; tribus effectis ex omni claſſe cornibus, in hoſtes contenderũt, quorum in uno naves erant longæ, minores, univerſæ: in altero majores continebantur: tertium cornu naves onerariæ conficiebant. atq; hoc aperto mari, illud littori propius erat. Naves triremes magnæ medium, ſatis idoneo inter utraſq; ſpatio relicto, claſſis locum obtinebant. Hoſtes ubi contra ſe venire animadvertunt, naves longas circiter centum in Venetos converterũt. Venerius medio è cornu, cui præerat, ſigno pugnæ dato, omnium primus impetum in hoſtes facit, triremémq; contra ſe venientem unam ex prioribus aggreditur: ex eaqúe trireme magnus hoſtium numerus tormentis eſt interfectus: ex reliquis triremibus magnis ſex & ipſæ cladem non parvam claſſi Thraciæ intulerunt, compluresqúe triremes depreſſerunt, ex minoribus viginti prælium commiſerunt: eóq; res eſt deducta, ut Turcæ, quemadmodum poſtea cognitum eſt, littori naves impingere, fugamq; capere cogitarent. reliquæ triremes congredi non ſunt auſæ. Obfuit autem plurimum etiam fortuna ipſa, quæ multum in bellis poteſt, quòd naves onerariæ tranquillitate magna obortâ ſe movere non potuerunt. Turcæ utrunq; conſpicati, & naves onerarias vento ſilente detineri, & longarum magnam partem à pugna conſerenda deterreri, animum ſumpſerunt, prælioq; redintegrato atq; ad noctem perducto, cum horas tres cõtinenter pugnaviſſent, ex Venetis triremibus majoribus una depreſſa interiit, altera interfectis quamplurimis eſt capta, cùm omnibus abeuntibus tamen ſola totam noctem impetum hoſtium ſuſtinuiſſet. Contarenus proimperator, navi ſua perforata, atq; aqua eam degravante, in aliam ſe contulit. Venetæ claſſis clades.

tulit, Zacynthumq́; , ut & illam & reliquas aliquid ex concurſu paſſas incommodi reficeret, eſt profectus.

Interea cum de Malchionis adverſa valetudine Senatui eſſet nunciatum, Patres e veſtigio, ut ei claſſi imperator ſublegeretur, decreverunt: qui ſi eum ſalvum offendiſſet, reip. nomine hortaretur, ut ad urbem rediret: idq́; eo deliberatius fecerunt quod de Malchione quotidie, quæ non magnopere vellent, audiebant. Itaq́; majorib. comitiis Benedictus Piſaurus magna cum poteſtate lectus, pecunia in ſtipendium largiter ei curata, die, ab ea die, tertia conſcendit.

Contarenus refectis navibus auxilium & commeatum Methonem mittere cum decrev:ſſet, veritus ne oppidani omni ſubſidio deſperato ſeſe hoſtib. dederēt, naves longas quinq́; omni ex claſſe delegit, atq́; in iis quæ opportuna eſſent, impoſuit: ante tamē optimum eſſe ratus oppidanos ea de re certiores facere, ut ſe ad frumentum atq́; arma reliquasq́; res celeriter ex navib. extrahendas compararent, hominem fortem atq́; audacem cymba ei tradita cum remigibus decem eò miſit: is per mediam hoſtium claſſem omnib. inſpectantibus, quod erat meridiei ferè tempus, celeritate adhibita pervolans, mandata Contareni oppidanis pertulit: poſteroq́; die, qui dies erat ante diem quintum Idulum ſextilis, Contarenus nactus idoneam tempeſtatem Methonem verſus vela omnib. cum triremibus facit. Hoſtes claſſe viſa, id quod erat rati, ad oppidi ſe portum oppoſuerunt. Contarenus præfectos cohortatus, ut magno animo ad oppidum contenderent, remq́; ſuorum civium opis & virtutis egentem ſublevarent, eos ab ſe dimiſit. Ex iis quatuor triremes inter hoſtium naves elapſæ, ſe ad oppidum magna difficultate contulerunt. una quod erat tardior, multis hoſtium navib. iter impedientibus,

cum

cum reliquarum celeritatem ſe imitari poſſe diffideret, ad Contarenum rediit. Oppidani navibus auxiliariis conſpectis, ut ea quæ afferebantur, celeriter in oppidũ aſportarent, læti ad portum convolaverunt: tantaq́ fuit ejus rei cura, ut ii etiam qui muros alia ex oppidi parte contra hoſtium exercitum ſervabant, cum feſtinari ab aliis viderent, eodem & ipſi accurrerẽt, ſtationesq́ relinquerent, ſic, ut murus defenſoribus ſpoliaretur. Id ubi hoſtes ab exercitu conſpexerunt, occaſionẽ rei bene gerendæ non omiſſa, per ruinas murorum, quas tormenta fecerant, ſcalis poſitis nixi, paucis defendentibus interfectis, ſe in oppidum intulerunt. Oppidani præfectiq́ & milites præſidio & commeatu jam è navibus abducto ea de re certiores facti, hoſtibus medio in oppido occurrerunt, atq; ibi prælio acerrimè commiſſo cùm diu fortiter pugnaviſſent, ac magnum eorum numerum occidiſſent, demum creſcente hoſtium multitudine, plenis jam omnibus & obſeſſis viis, circumſepti undiq; ac preſſi, propè omnes interfecti ſunt unà cũ præfectis navium, qui tunc venerant, duobus, remigibusq́ permultis. Ex municipib. ii qui ſuperfuerant, omni ex parte oppidum incenderunt, ſuaq́ omnia & ſuos comburere voluerunt: ita oppidum ardens ac ſemicombuſtum capitur, cùm quidem Veneti multam in noctem ſe defendiſſent.

Methone Turcis c[...] tur.

Eo capto Rex Pylon ducem ſuum miſit: is ut fidem oppidanis faceret Methonem in regis poteſtatem veniſſe, magiſtratum reip. qui Methone erat in vinculis adductum eis oſtendit, cum civibus Venetis nonnullis: quib. viſis, ea conditione, ut neq; libertatem, neq; quicquã ex reb. ſuis amitterent, oppidum regi tradiderũt.

Pylon à T[...] cis capitur.

At claſſis Veneta cùm Zacynthum reverteretur, magna coorta tempeſtate curſum non tenuit: itaq́ navibus

Venetæ cla[...] ſis inforu[...] tunium.

bus omnib. disjectis, nonnullæ longinquas inſulas, Cretamq; usq; delatæ, vel amiſſis gubernaculis vel malo infracto, vel diſſutis contignationibus jactura facta, ægreq; ſe in tutum receperunt: triremis una impacta littori ſalvis hominibus interiit.

Coronem poſt hæc cum magna exercitus parte unus ex ducibus ab rege miſſus oppidanis propoſuit, ſi ſe, antequam oppidum obſidione cingeretur, regi dederent, fore ut bonis conditionibus uti poſſent: ſin vim expectarent, omnes ad unum interituros. quibus intellectis rebus Coronæi caſu Methonenſium perterriti, ſpretis præfectorum imperiis, qui ſe ad propugnationem comparaverant, æquiſſimis conditionibus ducem intromiſerunt.

Corone à Turcis occupatur.

Rex deinde Naupliam eadem qua Coronem celeritate ſuo ſe imperio adjecturum exiſtimans, exercitus partem in Naupliorum fines induxit: miſſoq; ad oppidum cum ſuis equitibus Paulo Contareno cive Veneto egregia, virtute, Bernardi Contareni, ejus qui bello Neapolitano Epirotarum equitum præfectus mortem obierat, fratre, qui Corone uxorem duxerat, illisq; in regionibus erat notiſſimus, quemq; rex, ut ad id uteretur, Corone in deditionem recepta habere ſecum voluerat, juſſit illum oppidanis ſuadere ut ſe regi dederent. Is medio in ſermone, quem cum Naupliis, ad urbis muros atq; portam vocatis, ingreſſus fuerat, equo incitato equitibus imprudentibus ſe ſubripuit, atq; in oppidũ, vallo ſaltu equi ſuperato, eſt receptus. Oppidani primò cum Pauli hortatu ac ſtudio, tum per ſeſe planè paratiſſimi, magno animo impetum hoſtium ſuſtinuerunt: egreſſiq; præterea per occaſiones prælia nonnulla ſecundiora fecerunt: poſtea verò quàm rex cum reliquo exercitu eò venit, portas clauſerunt, & munieruntitaq; incluſi

Pauli Contareni in ſervando Nauplia aſtutia.

clusi

cluſi magna ſe virtute atq; conſtantia tuebantur. Interim ex claſſe Thracia, quam rex Naupacto, ut terrorẽ hoſtibus incuteret, Naupliam veterem convenire univerſam voluerat, naves triginta Aeginam ad inſulam miſſæ oppidum capiunt: relictisq; regio nomine qui præeſſent, Naupliam revertuntur.

Hæc dum ſic adminiſtrarentur, Benedictus Piſaurus Corcyram, deinde Zacynthum profectus, dies ibi aliquot, antequam claſſis, quæ propter tempeſtatẽ aberraverat, eò conveniret, ſe continuit. Coacta claſſe navium longarum majorum duodeviginti, minorum viginti quinq;, onerariarum plus viginti, quam quidem paucorum dierum ſpatio magna cum diligentia, tum verò etiam ſeveritate adhibita, remigibus, militibus, rebusq; omnibus ornatiorem melioremq; reddiderat; ad hoſtium claſſem inſequendam ſeſe promovet, eo animo, ut ſi aſſequi poſſet, prælium committeret: Sed Rex de illius ad Zacynthum adventu certior factus, ſuæ claſſis præfectis, ut domum redirent, Byzantiumq; ſe reciperent, imperavit: poſteroq; die ipſe, qui quidem nõ magnopere ſuis jam copiis confidebat, propterea quòd neq; parvam, neq; ſanè ſpernendam militum equitumq; partem eorum, qui Methonem obſediſſent, eò in bello expugnationeq; amiſerat, omni cũ exercitu abiit. Venetorum claſſis reſtituta. Turcæ Byzantium revertuntur.

Eodem tempore Piſaurus Naupliam ſpeculatoriis præmiſſis navibus claſſem Thraciam & exercitum abiiſſe certior factus, Aeginam contendit, expoſitisq; militibus, Turcas, qui præerant, interfecit, eorum duce capto: atq; inſulam reip: reſtituit. Mitylenen deinde triremibus levioribus accelerans, quò appulſos hoſtes intellexerat, ferro atq; igni omnia demetens, prædam, & quidem opulentam, quam abegerat, remigibus & militibus conceſſit: poſteroq; die Tenedum diripuit; Ægina à Venetis recuperata. Venetorum res adverſus Turcas feliciter geſtæ.

incendit, claſſisq́ hoſtium fugientis atq; in Euripi an guſtias jam ingreſſæ reliquias aſſecutus, naves complures extremo in agmine cum hominibus cepit: fixisq́ utroq; in littore non unis crucibus, captos Europæ atq; Aſiæ ſpectaculo reſte ſuſpendit, agros & vicos depopulatus, ut qui oras incolerent magnopere perterrerentur. Samothraciam ad inſulam poſt hæc eadem celeritate adveniens, cùm intellexiſſet oppidanos ægerrimè Turcarum imperium perpeti, Aloiſio Decanali triremis præfecto ad oppidum miſſo, eos libentiſſimos in deditionem recepit: petentibusq́ civem Venetum qui præeſſet pollicitus eſt ſe miſſurum. Illi partem decimã ſuorum fructuum quotannis ei ſe daturos receperunt. Deinde Caryſto direpta, ad naves longas majores onerariasq́ rediens, Naupliam ſe contulit, municipibusq́ & militibus collaudatis, ſtipendio, quos oportuit, recreavit, & ſua liberalitate ſublevavit.

Samothracia Venetis in deditionem cedit.

His confectis reb. diſcedens, dum Corones littora prætervehitur, de Carolo Contareno, qui magiſtratus reipub. Pylo præfuerat, oppidumq́ ſitu & natura cõmunitum, hoſtib. nulla coactus vi obſidioneq́ tradiderat, in ſuæ navis prora ſupplicium ſumpſit. Ibi cognoſcit Hiſpaniæ regum claſſem reip. auxilio miſſam Zacynthum veniſſe: ii enim reges Aloiſii Galliæ prædicatione permoti, qui regnum Neapolitanum bello aggredi ſtatuiſſet, tum claſſe ab rege Thracio comparata, ne inſulam Siciliam ſine præſidio relinquerent, claſſem & ipſi confecerunt, illoq́ miſerunt, Conſalvo Ferdinando præfecto, qui bello Neapolitano dux eorum fuerat. Eã claſſem ut reges auxilio reip. vellent eſſe, poſteaquam ſuis jam finib. nihil timerent, Senatus ab iis impetraverat, Alexandro adjuvante. Ea erat navium plus quinquaginta: quibus in navibus milites impoſuerant numero ad ſeptem millia.

Caroli Contareni ſupplicium.

Claſſis Hiſpanica in auxilium Venetis miſſa.

Co-

Cognito Conſalvi adventu Piſaurus Zacynthũ ad illum venit: quem quidem reip. magnopere prodeſſe cupientem cùm reperiſſet, rebus belli rationibusq; omnib. unà cum illo communicatis, ex ipſius & reliquorũ Hiſpanarum navium præfectorum, quos Conſalvus in cõcilium adhibuerat, & legatorum ſententia ſtatuit ad Methonem recuperandam unà proficiſci. Eam ad profectionem atq; bellum quòd res multæ materiæ indigebat cùm ad caſtella, quæ parare inſtituerant, excitãda, tum ad navium ſcaphas contegendas, quibus in primis uti decreverant, dato omnibus qui aderant jurejurando, ne quis quid enunciaret, concilio dimiſſo Cephallenẽ ad inſulam, quæ ſylvis admodum abundabat, uterque ſuam claſſem adduxit. Illis propè diebus cùm ex Joannis Criſpi, de quo dictum eſt, qui Naxum inſulam obtinebat, liberis, is qui natu erat major, Matthæi Lauredani filiam in matrimonium duxiſſet, Senatui placuit, ut magiſtratus reip. ampliùs eò non mitteretur, Naxiiq; Joannis filio jam adulto reſtituerentur, dum ille paterni regni formam ne vellet imitari; Senatusq; liberalitate ad juſtitiam & temperantiam uteretur. Interim antẽ dũ ad Cephallenem materia cæditur, & turres reliquaq;, quæ ſanè plurima ejus belli adminiſtratio requirebat, per fabros conficiuntur, nẽ reliqui milites tẽpus temerè contererent, communi conſilio ſtatuerunt Cephallenæ oppidum aggredi, turpe futurum exiſtimãtes, ſi ab inſula re nõ tẽtata diſceſſiſſent: poſſe Turcas gloriari, duab. claſſib. tam paratis atq; tantis, animum ad id capiendum defuiſſe. Iis conſtitutis reb. navis una oneraria trium millium amphorarum Genuæ ab Aloiſio rege Galliæ auxilio reip. comparata Cephallenem appellitur, ut Piſauro præſto eſſet. ad ejus navis præfectũ, qui erat infirma valetudine. Piſaurus lega-

Apparatus ad Methonem recuperandam.

tos miſit ſalutatum, actumq́; regi gratias, quòd in re liberalis tam opportuno tempore fuiſſet. Præfectus ex pectare ſeſe navem alteram dixit, quæ item Genuæ in ſtructa ſecum unà ſolviſſet; tempeſtateq́; acta curſum non tenuiſſet: earum navium, & militum mille quin gentorum, qui in illis erant, trium menſium ſtipendia regem ſubminiſtraviſſe: ea ſtipendia deſinere ad diem duodecimum Calendarum Decembris. Is autem dies quo die illa dicebantur, erat ante diem ſextum Iduum Novembrium. eis ſi navibus poſt eum diem uti vellent ipſos ſtipendia præſtare oportere. Ad ea Piſaurus reſpondi juſſit, ſe niſi de Senatus autoritate nihil acturum, literasq́; de eo ad Senatum daturum.

Cephallenes oppugnatur.

Præfectus ubi ei rei moram eſſe interpoſitam vidit, nactus idoneam tempeſtatem vela fecit, atq; abiit. de navi altera poſt illam nihil eſt auditum. Piſaurus interea Conſalviusq́; tormentis muralibus eductis, oppidi muros verberare complures dies inſtiterunt: nam quòd erat loco editiore, monti etiam pluribus à partib. prærupto oppidum impoſitum, ea res magna cum difficultate adminiſtrabatur. deinde ſuo cuiq; legatorum & præfectorum navium attributo munere, ut quā quiſq; oppidi partē ſigno dato aggrederetur, irrumpereq́; conaretur, antea cognoſceret, ſtatuerunt experiri quantū in hoſtib. ad propugnationem animi virtutisq́; ineſſet. Erant autem, quemadmodum à profugis intellectum eſt, milites oppidi præſidio trecenti. Die oppugnationis dicta, ejuſmodi tempeſtates fuerunt, ut res deferri oportuerit: demum pluviis remittentibus, pilis ferreis frequentioribus ejaculatis, omnes ſe ad muros contulerūt: conſcendereq́; ſcalis poſitis aggreſſi, hoſtibus ſaxis, ſagittis, omni miſſilium telorū genere acerrimè ſe defendentibus, oppidum capere non potuerunt: itaque non-

nul-

nullis interfectis, vulneratis compluribus, ſe in caſtra receperunt: quorum ex numero fuere Hiſpani præfecti aliquot, Venetiq́ue cives ſex, & Gurlinus vir egregia exploratáque virtute, quem Piſaurus Nauplia obſeſſa plurimum oppidanis profuiſſe, & præclara multa oppido tuendo inſtituiſſe effeciſſeq́ue cognoverat, & ſecum abductum militibus ſuis omnibus tum præfecerat; atque is magno noſtrorum omnium, & Conſalvi dolore, qui ei largiter jam tribuebat, paucis pòſt diebus eſt mortuus. Eo accepto detrimento, duces vallum excitari uſque eò, ut munitionem, quam hoſtes intra oppidum dejecto muro fecerant, ſuperaret, ſuis militibus mandaverant.

*Dum hæc ad Cephallenem geruntur, Pylos per inſidias ad remp. redit. Erat in Piſauri trireme miles ſignifer Demetrius quidam Methonenſis: is amicum Epirotam item militem in Pyli præſidio cum haberet, ad eum bis térve amicitiæ nomine ubi venit, hominem ſpe pollicitationibuſq́ue impulit, ſibi ut ſocius magni facinoris vellet eſſe. Re conſtituta ad Piſaurum revertitur. Piſaurus ei milites quinquaginta ex omni claſſe deligẽdi poteſtatẽ facit: eos ei milites attribuit. Ille cum iis trireme impoſitus Pylon noctu proficiſcitur: expoſitus*que *clàm in Epirotæ domum oppidi muro vicinam ſe at*que *milites occuluit, quo ad die inluceſcente portæ oppidi aperirentur: apertis portis Demetrius cum ſuis in oppidum irrumpit, Turcas, qui in oppidi erãt præſidio, imparatos obtruncat circiter quinquaginta, paucis elapſis, qui ſe muro dejecerũt. Ita oppidum recipitur. Ad id Piſaurus triremes duas cum militib. & Hieronymo Piſano legato, qui præeſſet, oppidumq́ue cõmuniret, Venetoq́ue cive Sylveſtre Trono, quem is magiſtratũ ibi relinqueret, ſtatim miſit: nam quòd erat portu egregio*

Pylos à Venetis recipitur.

Militis ſtratagema.

ximo negocio potuiſſe: nunc eam conjunctam atq; plenam nihil non auſuram, ad exitumq; perducturã. Adjungebatur ad eas querelas etiam hoc, quòd Malchio laborare adverſa valetudine cæperat. Sed rex, coacta claſſe navium omnis generis plus ducentarum viginti, cum exercitu in Naupliæ fines eſt ingreſſus, miſſa equitum parte, qui ad oppidum accederent. Cum iis oppidani equites congreſſi mille quingenti, prælium ſecundiſſimum fecerunt: itaq; Nauplia relicta rex Methonem venit. Præmiſſi autem ab eo Turcæ Pylon oppugnare ſunt aggreſſi, quod quidem abeſt Methone millia paſſuum decem, loco edito impoſitum, portu adjecto. Ii, quòd eo ipſo tempore Contarenus legatus cum navib. longis aliquot adveniens, auxilium propugnatorib. attulerat, repulſi ſpe caſtelli capiendi amiſſa, abeuntes cum reliquo ſe exercitu conjunxerunt. Inter hæc Malchio apud Cephallenem moritur: pauloq; pòſt legatorum & præfectorum omnium ſuffragio Hieronymus Contarenus legatus Malchioni pro imperatore ſufficitur, quoad Patres, quem præeſſe velint, imperẽt.

...motæ cũ ...rcica claſ...m pugna.

Rex Methonem omni cum exercitu acerrimè oppugnans, magnam pro oppidi murorum partem tormentis dejecerat. Milites, qui priores ordines gerebant, à Senatu miſſi, principesq; municipii veriti non poſſe ſe eã partem tueri, rebus omnibus & materia, quæ in eo erat ablata, atq; in oppidum abducta, pro oppidum relinquerunt. Hoſtes ingreſſi majore jam ſpe murum oppidi dejicere labore non intermiſſo inſtiterunt.

...ethone ...pugnata.

Dum hæc ad oppidum geruntur, Contarenus omnĩ cum claſſe Zacyntho proficiſcitur, ut ſi quà poſſet, aut afferret oppidanis auxilium, aut claſſi hoſtium noceret: cujus claſſis naves onerariæ Sphagiam inſulam circumvehebantur: reliquæ naves è Pyli portu ſe promovebant.

*movebant. quas ubi Veneti è longinquo viderunt, eas
aggredi magno animo decreverunt, itaq; tribus effe-
ctis ex omni claſſe cornibus, in hoſtes contenderũt, quo-
rum in uno naves erant longæ, minores, univerſæ: in
altero majores continebantur: tertium cornu naves o-
nerariæ conficiebant. atq; hoc aperto mari, illud littori
propius erat. Naves triremes magnæ medium, ſatis i-
doneo inter utraſq; ſpatio relicto, claſſis locum obtine-
bant. Hoſtes ubi contra ſe venire animadvertunt, na-
ves longas circiter centum in Venetos converterũt. Ve-
nerius medio è cornu, cui præerat, ſigno pugnæ dato, o-
mnium primus impetum in hoſtes facit, triremémq;
contra ſe venientem unam ex prioribus aggreditur:
ex eaqúe trireme magnus hoſtium numerus tormen-
tis eſt interfectus: ex reliquis triremibus magnis
ſex & ipſæ cladem non parvam claſſi Thraciæ intule-
runt, compluresqúe triremes depreſſerunt, ex mi-
noribus viginti prælium commiſerunt: eóq; res eſt de-
ducta, ut Turcæ, quemadmodum poſtea cognitum eſt,
littori naves impingere, fugamq́; capere cogitarent. re-
liquæ triremes congredi non ſunt auſæ. Obfuit autem
plurimum etiam fortuna ipſa, quæ multum in bellis
poteſt, quòd naves onerariæ tranquillitate magna ob-
orta ſe movere non potuerunt. Turcæ utrunq; conſpi-
cati, & naves onerarias vento ſilente detineri, & longa-
rum magnam partem à pugna conſerenda deterreri, a-
nimum ſumpſerunt, prælióq; redintegrato atq; ad no-
ctem perducto, cum horas tres cõtinenter pugnaviſſent, Venetæ claſſis clades.
ex Venetis triremibus majoribus una depreſſa interiit,
altera interfectis quamplurimis eſt capta, cùm omni-
bus abeuntibus tamen ſola totam noctem impetum ho-
ſtium ſuſtinuiſſet. Contarenus proimperator, navi ſua
perforata, atq; aqua eam degravante, in aliam ſe con-*

tulit.

tulit, Zacynthumq́; , ut & illam & reliquas aliquid ex concurſu paſſas incommodi reficeret, eſt profectus.

Interea cum de Malchionis adverſa valetudine Senatui eſſet nunciatum, Patres e veſtigiò, ut ei claſſi imperator ſublegeretur, decreverunt: qui ſi eum ſalvum offendiſſet, reip. nomine hortaretur, ut ad urbem rediret: idq́; eo deliberatius fecerunt quòd de Malchione quotidie, quæ non magnopere vellent, audiebant. Itaq; majorib. comitiis Benedictus Piſaurus magna cum poteſtate lectus, pecunia in ſtipendium largiter ei curata, die, ab ea die, tertia conſcendit.

Contarenus refectis navibus auxilium & commeatum Methonem mittere cùm decreviſſet, veritus ne oppidani omni ſubſidio deſperato ſeſe hoſtib. dederent, naves longas quinq; omni ex claſſe delegit, atq; in iis quæ opportuna eſſent, impoſuit: antè tamē optimum eſſe ratus oppidanos ea de re certiores facere, ut ſe ad frumentum atq; arma reliquasq́; res celeriter ex navib. extrahendas compararent, hominem fortem atq; audacem cymba ei tradita cum remigibus decem eò miſit: is per mediam hoſtium claſſem omnib. inſpectantibus, quòd erat meridiei ferè tempus, celeritate adhibita pervolans, mandata Contareni oppidanis pertulit: poſteroq́; die, qui dies erat ante diem quintum Iduum ſextilis, Contarenus nactus idoneam tempeſtatem Methonem verſus vela omnib. cum triremibus facit. Hoſtes claſſe viſa, id quod erat rati, ad oppidi ſe portum oppoſuerunt. Contarenus præfectos cohortatus, ut magno animo ad oppidum contenderent, remq́; ſuorum civium opis & virtutis egentem ſublevarent, eos ab ſe dimiſit. Ex iis quatuor triremes inter hoſtium naves elapſæ, ſe ad oppidum magna difficultate contulerunt. una quòd erat tardior, multis hoſtium navib. iter impedientibus,

cum

cùm reliquarum celeritatem ſe imitari poſſe diffideret, ad Contarenum rediit. Oppidani navibus auxiliariis conſpectis, ut ea quæ afferebantur, celeriter in oppidũ aſportarent, læti ad portum convolaverunt: tantaq; fuit ejus rei cura, ut ii etiam qui muros aliâ ex oppidi parte contra hoſtium exercitum ſervabant, cum feſtinari ab aliis viderent, eodem & ipſi accurrerẽt, ſtationesq; relinquerent, ſic, ut murus defenſoribus ſpoliaretur. Id ubi hoſtes ab exercitu conſpexerunt, occaſionẽ rei bene gerendæ non omiſſa, per ruinas murorum, quas tormenta fecerant, ſcalis poſitis nixi, paucis defendentibus interfectis, ſe in oppidum intulerunt. Oppidani præfectiq; & milites præſidio & commeatu jam è navibus abducto ea de re certiores facti, hoſtibus medio in oppido occurrerunt, atq; ibi prælio acerrimè commiſſo cùm diu fortiter pugnaviſſent, ac magnum eorum numerum occidiſſent, demum creſcente hoſtium multitudine, plenis jam omnibus & obſeſſis viis, circumſepti undiq; ac preſſi, propè omnes interfecti ſunt unà cũ præfectis navium, qui tunc venerant, duobus, remigibusq; permultis. Ex municipib. ii qui ſuperfuerant, omni ex parte oppidum incenderunt, ſuaq; omnia & ſuos comburere voluerunt: ita oppidum ardens ac ſemicombuſtum capitur, cùm quidem Veneti multam in noctem ſe defendiſſent.

Methone Turcis c[...]tur.

Eo capto Rex Pylon ducem ſuum miſit: is ut fidem oppidanis faceret Methonem in regis poteſtatem veniſſe, magiſtratum reip. qui Methone erat in vinculis adductum eis oſtendit, cum civibus Venetis nonnullis: quib. viſis, ea conditione, ut neq; libertatem, neq; quicquã ex reb. ſuis amitterent, oppidum regi tradiderũt.

Pylon à T[...]cis capitu[...]

At claſſis Veneta cùm Zacynthum reverteretur, magna coorta tempeſtate curſum non tenuit: itaq; navi-

Venetæ cl[...]ſis infortu[...]tunium.

bus

bus omnib. diſjectis, nonnullæ longinquas inſulas, Cretamq; uſq; delatæ, vel amiſſis gubernaculis vel malo infracto, vel diſſutis contignationibus jactura facta, ægreq; ſe in tutum receperunt: triremis una impacta littori ſalvis hominibus interiit.

Coronem poſt hæc cum magna exercitus parte unus ex ducibus ab rege miſſus oppidanis propoſuit, ſi ſe, antequam oppidum obſidione cingeretur, regi dederent, fore ut bonis conditionibus uti poſſent: ſin vim expectarent, omnes ad unum interituros. quibus intellectis rebus Coronæi caſu Methonenſium perterriti, ſpretis præfectorum imperiis, qui ſe ad propugnationem comparaverant, æquiſſimis conditionibus ducem intromiſerunt.

Corone à Turcis occupatur.

Rex deinde Naupliam eadem qua Coronem celeritate ſuo ſe imperio adjecturum exiſtimans, exercitus partem in Naupliorum fines induxit: miſſoq; ad oppidum cum ſuis equitibus Paulo Contareno cive Veneto egregia, virtute, Bernardi Contareni, ejus qui bello Neapolitano Epirotarum equitum præfectus mortem obierat, fratre, qui Corone uxorem duxerat, illiſq; in regionibus erat notiſſimus, quemq; rex, ut ad id uteretur, Corone in deditionem recepta habere ſecum voluerat, juſſit illum oppidanis ſuadere ut ſe regi dederent. Is medio in ſermone, quem cum Naupliis, ad urbis muros atq; portam vocatis, ingreſſus fuerat, equo incitato equitibus imprudentibus ſe ſubripuit, atq; in oppidũ, vallo ſaltu equi ſuperato, eſt receptus. Oppidani primò cum Pauli hortatu ac ſtudio, tum per ſeſe planè paratiſſimi, magno animo impetum hoſtium ſuſtinuerunt: egreſſiq; præterea per occaſiones prælia nonnulla ſecundiora fecerunt: poſtea verò quàm rex cum reliquo exercitu eò venit, portas clauſerunt, & munieruntutaq; incluſi

Pauli Contareni in ſervando Nauplia aſtutia.

cluſi magna ſe virtute atq; conſtantia tuebantur. Interim ex claſſe Thracia, quam rex Naupacto, ut terrorē hoſtibus incuteret, Naupliam veterem convenire universam voluerat, naves triginta Aeginam ad inſulam miſſæ oppidum capiunt: relictisq; regio nomine qui præeſſent, Naupliam revertuntur.

Hæc dum ſic adminiſtrarentur, Benedictus Piſaurus Corcyram, deinde Zacynthum profectus, dies ibi aliquot, antequam claſſis, quæ propter tempeſtatē aberraverat, eò conveniret, ſe continuit. Coacta claſſe navium longarum majorum duodeviginti, minorum viginti quinq;, onerariarum plus viginti, quam quidem paucorum dierum ſpatio magna cum diligentia, tum verò etiam ſeveritate adhibita, remigibus, militibus, rebusq; omnibus ornatiorem melioremq; reddiderat; ad hoſtium claſſem inſequendam ſeſe promovet, eo animo, ut ſi aſſequi poſſet, prælium committeret: Sed Rex de illius ad Zacynthum adventu certior factus, ſuæ claſſis præfectis, ut domum redirent, Byzantiumq; ſe reciperent, imperavit: poſteroq; die ipſe, qui quidem nō magnopere ſuis jam copiis confidebat, propterea quòd neq; parvam, neq; ſanè ſpernendam militum equitumq; partem eorum, qui Methonem obſediſſent, eo in bello expugnationeq; amiſerat, omni cū exercitu abiit.

Eodem tempore Piſaurus Naupliam ſpeculatoriis præmiſſis navibus claſſem Thraciam & exercitum abiiſſe certior factus, Aeginam contendit, expoſitisq; militibus, Turcas, qui præerant, interfecit, eorum duce capto: atq; inſulam reip: reſtituit. Mitylenen deinde triremibus levioribus accelerans, quò appulſos hoſtes intellexerat, ferro atq; igni omnia demetens, prædam, & quidem opulentam, quam abegerat, remigibus & militibus conceſſit: poſteroq; die Tenedum diripuit;

Venetorum claſſis reſtituta.

Turcæ Byzantium revertuntur.

Ægina à Venetis recuperata.

Venetorum res adverſus Turcas feliciter geſtæ.

incendit, claſſisq́ hoſtium fugientis atq in Eurip
guſtias jam ingreſſæ reliquias aſſecutus, naves com
res extremo in agmine cum hominibus cepit: fixis
troq in littore non unis crucibus, captos Europa
Aſiæ ſpectaculo reſte ſuſpendit, agros & vicos dep
latus, ut qui oras incolerent magnopere perterre
tur. Samothraciam ad inſulam poſt hæc eadem ce
tate adveniens, cùm intellexiſſet oppidanos æger
Turcarum imperium perpeti, Aloiſio Decanali t
mis præfecto ad oppidum miſſo, eos libentiſſimos i
ditionem recepit: petentibusq́ civem Venetum
præeſſet pollicitus eſt ſe miſſurum. Illi partem dec
ſuorum fructuum quotannis ei ſe daturos receper
Deinde Caryſto direpta, ad naves longas majores on
riasq́ rediens, Naupliam ſe contulit, municipibus
militibus collaudatis, ſtipendio, quos oportuit, rec
vit, & ſua liberalitate ſublevavit.

Samothracia Venetis in deditionem cedit.

Iis confectis reb. diſcedens, dum Corones littora
tervehitur, de Carolo Contareno, qui magiſtratus
pub. Pylo præfuerat, oppidumq́ ſitu & natura cõ
nitum, hoſtib. nulla coactus vi obſidioneq́ tradide
in ſuæ navis prora ſupplicium ſumpſit. Ibi cogn
Hiſpaniæ regum claſſem reip. auxilio miſſam Za
thum veniſſe: ii enim reges Aloiſii Galliæ prædica
ne permoti, qui regnum Neapolitanum bello agg
ſtatuiſſet, tum claſſe ab rege Thracio comparata, ne
ſulam Siciliam ſine præſidio relinquerent, claſſem
pſi confecerunt, illoq miſerunt, Conſalvo Ferdina
præfecto, qui bello Neapolitano dux eorum fuerat.
claſſem ut reges auxilio reip. vellent eſſe, poſteaqu
ſuis jam finib. nihil timerent, Senatus ab iis impet
verat, Alexandro adjuvante. Ea erat navium p
quinquaginta: quibus in navibus milites impoſuer
numero ad ſeptem millia.

Caroli Contareni ſupplicium.

Claſſis Hiſpanica in auxilium Venetis miſſa.

Cognito Conſalvi adventu Piſaurus Zacynthū ad illum venit: quem quidem reip. magnopere prodeſſe cupientem cùm reperiſſet, rebus belli rationibusq; omnib. unà cum illo communicatis, ex ipſius & reliquorū Hiſpanarum navium præfectorum, quos Conſalvus in cōcilium adhibuerat, & legatorum ſententia ſtatuit ad Methonem recuperandam unà proficiſci. Eam ad profectionem atq; bellum quòd res multæ materiæ indigebat cùm ad caſtella, quæ parare inſtituerant, excitāda, tum ad navium ſcaphas contegendas, quibus in primis uti decreverant, dato omnibus qui aderant jurejurando, ne quis quid enunciaret, concilio dimiſſo Cephallenē ad inſulam quæ ſylvis admodum abundabat, uterque ſuam claſſem adduxit. Illis propè diebus cùm ex Joannis Criſpi, de quo dictum eſt, qui Naxum inſulam obtinebat, liberis, is qui natu erat major, Matthæi Lauredani filiam in matrimonium duxiſſet, Senatui placuit, ut magiſtratus reip. amplius eò non mitteretur, Naxiiq; Joannis filio jam adulto reſtituerentur, dum ille paterni regni formam ne vellet imitari, Senatusq; liberalitate ad juſtitiam & temperantiam uteretur. Interim antē dū ad Cephallenem materia cæditur, & turres reliquaq;, quæ ſanè plurima ejus belli adminiſtratio requirebat, per fabros conficiuntur, ne reliqui milites tēpus temerè contererent, communi conſilio ſtatuerunt Cephallenes oppidum aggredi, turpe futurum exiſtimātes, ſi ab inſula re nō tētata diſceſſiſſent: poſſe Turcas gloriari, duab. claſſib. tam paratis atq; tantis, animum ad id capiendum defuiſſe. Iis conſtitutis reb. navis una oneraria trium millium amphorarum Genuæ ab Aloiſio rege Galliæ auxilio reip. comparata Cephallenem appellitur, ut Piſauro preſtò eſſet. ad ejus navis præfectū, qui erat infirma valetudine. Piſaurus lega-

Appi ad M nem r randa

tos miſit ſalutatum, actumq́ regi gratias, quòd in tẽp. liberalis tam opportuno tempore fuiſſet. Præfectus expectare ſeſe navem alteram dixit, quæ item Genuæ inſtructa ſecum unà ſolviſſet, tempeſtateq́ acta curſum non tenuiſſet: earum navium, & militum mille quingentorum, qui in illis erant, trium menſium ſtipendia regem ſubminiſtraviſſe: ea ſtipendia deſinere ad diem duodecimum Calendarum Decembris. Is autem dies, quo die illa dicebantur, erat ante diem ſextum Iduum Novembrium. eis ſi navibus poſt eum diem uti vellēt, ipſos ſtipendia præſtare oportere. Ad ea Piſaurus reſpondi juſſit, ſe niſi de Senatus autoritate nihil acturum, literasq́ de eo ad Senatum daturum.

Præfectus ubi ei rei moram eſſe interpoſitam vidit, nactus idoneam tempeſtatem vela fecit, atq́ abiit. de navi altera poſt illam nihil eſt auditum. Piſaurus interea Conſalviusq́ tormentis muralibus eductis, oppidi muros verberare complures dies inſtiterunt: nam quòd erat loco editiore, monti etiam pluribus à partib. prærupto oppidum impoſitum, ea res magna cum difficultate adminiſtrabatur. deinde ſuo cuiq́ legatorum & præfectorum navium attributo munere, ut quã quiſq́ oppidi partẽ ſigno dato aggrederetur, irrumpereq́ conaretur, antea cognoſceret, ſtatuerunt experiri quantũ in hoſtib. ad propugnationem animi virtutisq́ ineſſet. Erant autem, quemadmodum à profugis intellectum eſt, milites oppidi præſidio trecenti. Die oppugnationis dicta, ejuſmodi tempeſtates fuerunt, ut res deferri oportuerit: demum pluviis remittentibus, pilis ferreis frequentioribus ejaculatis, omnes ſe ad muros contulerũt: conſcendereq́ ſcalis poſitis aggreſſi, hoſtibus ſaxis, ſagittis, omni miſſilium telorũ genere acerrimè ſe defendentibus, oppidum capere non potuerunt: itaque non-

Cephallenes oppugnatur.

nullis interfectis, vulneratis compluribus, ſe in caſtra receperunt: quorum ex numero fuere Hiſpani præfecti aliquot, Venetiq́; cives ſex, & Gurlinus vir egregia exploratáq́; virtute, quem Piſaurus Nauplia obſeſſa plurimum oppidanis profuiſſe, & præclara multa oppido tuendo inſtituiſſe effeciſſeq́; cognoverat, & ſecum abductum militibus ſuis omnibus tum præfecerat: atq; is magno noſtrorum omnium, & Conſalvi dolore, qui ei largiter jam tribuebat, paucis pòſt diebus eſt mortuus. Eo accepto detrimento, duces vallum excitari uſque eò, ut munitionem, quam hoſtes intra oppidum dejecto muro fecerant, ſuperaret, ſuis militibus mandaverant.

Dum hæc ad Cephallenem geruntur, Pylos per inſidias ad remp. redit. Erat in Piſauri trireme miles ſignifer Demetrius quidam Methonenſis: is amicum Epirotam item militem in Pyli præſidio cum haberet, ad eum bis térve amicitiæ nomine ubi venit, hominem ſpe pollicitationibusq́; impulit, ſibi ut ſocius magni facinoris vellet eſſe. Re conſtituta ad Piſaurum revertitur. Piſaurus ei milites quinquaginta ex omni claſſe deligẽdi poteſtatẽ facit: eos ei milites attribuit. Ille cum iis trireme impoſitus Pylon noctu proficiſcitur: expoſitus´q; clàm in Epirotæ domum oppidi muro vicinam ſe atq; milites occuluit, quo ad die inluceſcente portæ oppidi aperirentur: apertis portis Demetrius cum ſuis in oppidum irrumpit, Turcas, qui in oppidi erãt præſidio, imparatos obtruncat circiter quinquaginta, paucis elapſis, qui ſe muro dejecerũt. Ita oppidum recipitur. Ad id Piſaurus triremes duas cum militib. & Hieronymo Piſano legato, qui præeſſet, oppidumq́; cõmuniret, Venetoq́; cive Sylveſtro Trono, quem is magiſtratũ ibi relinqueret, ſtatim miſit: nam quòd erat portu commo-

Pylos à Venetis recipitur.

Militis ſtrategema.

reip. fore uſui ad claſſes recipiendas & tuendas mirum in modum exiſtimabatur. Eo capto equites centum quinquaginta cum uxoribus & liberis Corone ſe Pylon e veſtigio contulerunt, oppidumq́ munierunt.

Sed jã vallo ad Cephallenẽ excitato, uti de ſuperiore loco noſtri in oppidum introſpicerẽt, duces oppugnare, quib. à partib. poterant, uno tempore ſunt adorti, eo utterq́ animo, eaq́ cura, ut utrius plures eſſent eo in bello partes, nõ facile dignoſceres, Conſalvusq́ civis eſſe Venetus & ipſe videretur: neq́ ejus quidem milites ullo in munere à noſtris ſe militib. relinqui ſuſtinebant homines duri, parcoq́ victu aſſueti, & cùm audaci in primis virtute, tum maximè habiles qui oppidorũ oppugnationib. adhiberentur. Ea in aggreſſione Marcus Orius navium onerariarum præfectus, unà cum Hiſpano homine impigro, quem ei Conſalvus muneris ſocium dederat, militesq́ aliquot ſe in muro atq́ munitionibus primi omniũ illatis ſignis oſtenderunt. Ea re hoſtes perterriti, cedere, ſeq́ recipere in arcem oppidi cum vellẽt, irrumpentib. omni ex parte reliquis, caſi captiq́ ſunt, præter paucos, qui ſe primo impetu in arcem intulerũt: qui tamen paulo pòſt ſe Conſalvo dediderunt, cùm Venetorum iram, quos & ipſi ſæpius eluſiſſent, & rex eorum maximus incommodis affeciſſet, non injuria pertimeſcerent.

Cephallenea à Venetis expugnatur.

Cephallene in reip. ditionem anni exitu redacta, oppido Aloiſius Salomonius, arci Joannes Venerius, toti inſulæ Frãciſcus Leo à Piſauro ſunt præfecti dati in annos duos. Arx etiam ut multò communitior fieret, inſtitutum. Miſſaq́ Pylon navis oneraria magna, qua in navi Coronei, qui cum familiis eò venerant, Cephallenem adveherentur: nam quòd eam inſulã propter bonitatem agrorum maximè eſſe feracem intelligebãt, &

illi, qui liberè Pylo exire atq; agros colere hoſtibus Methonem obtinentibus non poterant, & multi prætereà homines Turcas peroſi, eò ad incolendum è continenti commigraverunt.. quam quidem ad rẽ portus peramplі perq; optimi facultas, quo nullus eſt eo toto mari ferè præſtantior, magnum adjumentum afferebat. Itaq; parvo temporis ſpatio à magna eſt advenarum multitudine coli cœpta, cùm per biennium à claſſibus reip. vexata, cultoribus infrequentior fuiſſet.

Illis diebus triremes duæ Naupliam à Piſauro miſſæ, dum redeunt, biremes Thracias quatuor expugnaverunt, birememq; unam Venetam, quam illi ad Aeginam inſulam ceperant, recuperaverunt.

Conſalvus, qui ſuam claſſem in aqua menſes cõplures habuiſſet, magnamq; navium partem inutilem ad navigandum brevi futuram videret, Methones autẽ recuperandæ negotium Piſaurus in aliud tempus diſtuliſſet, quòd Turcæ, Pylo amiſſo, eam militibus apprimè communierant, diligentiusq; tuebantur: ſe reverſurum Vere ineunte pollicitus, ad claſſem reficiendam primis anni dieb. in Siciliam rediit. Antè autẽ quàm proficiſceretur, vini Cretici amphoræ quingentæ, caſei libræ ſexaginta millia ei dono à Piſauro datæ, alia etiã ab urbe munera precioſiora à Senatu mitti nunciatũ, quæ ille, Senatui gratias agẽs, ſe non cupere præ ſe tulit: ſuorum enim regũ in remp. benevolentiæ cauſa veniſſe, quib. ſatis omnibus pro munerib. eſſet, par atq; mutua Senatus in illos voluntas & benevolentia. Senatus tamen poſteaquam de Conſalvi abitu eſt ei nunciatũ, legẽ tulit, uti Cõſalvo civitas cũ jure comitiorum daretur, civisq; Venetus cum libris argenti fabrefacti ducẽtis ſexaginta ſex in Siciliam ad illum mitteretur, qui eum de republ. optimè meritum diceret. lectusq; Ga-

Conſalvi modeſtia.

Conſalvo civitas & comitiorũ ius conceſſum.

briel Maurus, unus ex magiſtratib. qui res maritimas in Senatu procurant, paulò pòſt eſt profectus.

Piſauri in Ambracium ſinum navigatio.

Piſaurus cùm ſciret in ſinu Ambracio naves longas complures, quas hoſtes fabricari curaviſſent, eſſe jam deductas, navib. longis aliquot, onerariaq; una Cephallene præſidio relictis, decimo Calẽdas Februarias ſua cũ claſſe triremium leviorum quatuordecim, graviorum, octo, navium onerariarũ quatuor (reliquas enim miſſas fecerat) ad inſulam Leucadiam eſt profectus. Ejus in inſulæ portu, in quo nihil offendi poterat ex omni triremium numero levioribus lectis octo, atq; in illas ex reliquis navib. quos viſum eſt, remigibus & militibus impoſitis, cum iis ad ſinum Ambracium provehitur, reliquis navib. in portu relictis. Is habet ſinus aditum peranguſtum, quà naves cõmeant, ut lapide manu jacto ferè trajiciatur: reliqua latitudo vadis brevioribus impedita, navigia triremesq; non recipit. In ejus ore ſinus, turris eſt communita ad arcendos, ſi qui ingredi vi experiantur. Piſaurus citatis remigib. dũ turrim prætervehitur, jactu ab ea tormentorum trib. aut quatuor militib. interfectis, ad triremes Thracias numero undecim, reb. jam omnibus armamentisq; inſtructas proceſſit. Portus eſt in ſinu Ambracio, in quẽ flumẽ, quod nunc appellatur Preveſa, influit: eo in portu navalia ad tuendum locum idoneo ſunt caſtello proxima: aditus verò ad portum ejuſmodi, ut ſingulæ tantum triremis ingredi poſſint. iis in navalibus fabricatæ naves Thraciæ tum in portu ſtationem habebant. Eò ingreſſus Piſaurus, expoſitisq; militibus hoſtes caſtello egreſſos, quiq; naves adſervabant, acerrimè cum iis congreſſos fudit, incenſisq; ædificiis præda etiam rerum ad armandas naves comparatarum ingenti facta, triremes hoſtium novas omnes remulco è portu abduxit:

Ambracius ſinus.

Portus Ambracinus.

duas

duas veteres, quæ ſemiplenæ aqua ad littus erant deligatæ, incendit, cùm iis in rebus adminiſtrandis quadraginta ex ſuis prædæ cupidiùs allectos, temereq́ue procurrentes amiſiſſet. abductas deinde lateri ſuarum navium adglutinans, atque ad turrim converſas trahens, reliquis omnib. incolumibus, ad eos, quos in portu Leucadiæ reliquerat, rediit, Corcyramq́ue omnibus cum navibus, ad ſupplendam claſſem ante diem Calendarum Februar. venit. Ibi Hieronymo Contareno legato reperto, qui ex Leucadiæ littorib. valetudinis, ut ajebat, cauſa nullo Piſauri permiſſu Corcyram diſceſſerat, eũ ignominia notavit, ut legatione præfecturisq́ue omnibus annos duos careret.

Eodem tempore, uti qui pro rep. mortẽ oppetiiſſent, inornati ne relinquerentur, in Senatu lex eſt lata, ut Gurlini Ravennatis, qui Cephallenæ, Antonii Fabri, Pauli Epirotæ præfectorum militũ, qui Methone interfecti fuerant, liberis, quoad viverent, penſiones annuæ curarentur: ipſorum præterea filiabus ſex, dos ſeſquilibra auri ſingulis conſtituta. Neque multò poſt Aloiſii Michaelis liberis, & Joannis Maripetri fratrib. quos utroſque triremium præfectos auxilio Methonenſium à proimperatore miſſos ab hoſtibus interfectos diximus, arcis Meſtrinæ, itemq́ue Patavinæ ad Medoaci in oppidum influxũ præfecturas, alteris per annos quindecim, alteris quoad eorum maior natu viveret, & uni virgini dotem civitas dono dedit. Reliquis triremium præfectis, qui Methone capti eodem impetu fuerant, ſeq́ue pecunia redemerant, Alexandro Gotio Corcyrenſi, in ea inſula magiſtratus: Nicolao Cucaro Hydruntino, in ſua urbe item magiſtratus, & auri libra unciaq́ue ſeptem annua: Jacobo Balbo Parenſi, auri itidem libra unciaq́ue. Item ſingulis omnium tributorum

Lex de præmiis eorũ qui pro Republica oppetierunt.

immunitas attributa: præmia inſuper in compluris vivos, qui ſe fortiter atq; amanter geſſerant, ex Piſauri literis honorificè collata: dataq; lectis ad id magiſtratibus cura, ut Methonenſium, quibus quidem aut parentes, aut fratres, aut liberi pro rep. interfecti fuiſſent, qui Venetias veniſſent, cauſas cognoſcerent, deq; eis ad Patres referrent, ut pro cujuſq; incommodis & jacturis à Senatu ſarcirentur, aut omnino ſublevarentur. Latũ præterea de Naupliis, ut eis, bello confecto, immunitas per annos decem concederetur: domusq; eorum, quas ipſi dirui permiſiſſent, ut oppidum communitius fieret, reip. pecunia reſtituerentur.

Lex de Naupliorum immunitate.

Iis rebus domi foriſq; adminiſtratis, Cæſar Alexandri filius, cui paulò antè à rep. petente patre cum jure comitiorum civitas data fuerat, puellam ex Eliſabetæ Metaurenſium reginæ famulatu, ad Carratium reip. militib. præfectũ, cui erat nuptui tradita, proficiſcentem, medio inter Ariminũ Ravennamq; itinere, miſſis Ceſena ſuis equitib. vi rapuit, comitatu ejus pulſo, vulneratis complurib. Ejus ille oppidi paucis ante menſib. regnum obtinuerat, Alexandro tradente, tum Piſauri atq; Arimini rep. ægrè illa quidem, quod ad Ariminũ attinet, ac penè ſubinvita, ſed tamen ut perpetuis Alexandri poſtulatis precibusq; ſatisfieret, unà cum Aloiſio rege Galliæ, qui ſuas ei copias iterum dederat, annuente atq; permittente. Ea erat puella miræ pulchritudinis: itaq; amore incenſus adoleſcens, cùm pretio aut precib. aſſequi ſeſe poſſe nihil videret, ſumptis à novo regno animis, ad vim faciendã ſe convertit, & virgine per ſcelus eſt potitus. Ea re ad Patres celeriter delata, Decẽvirûm decreto Aloiſius Manentius eſt ad Cæſarẽ eo ipſo die juſſus contendere (is erat Fori Cornelii) queſtum de injuria tam inſigni, quam reſp. pro ſuis in

Sponſa rapta à Cæſare, amore impellente.

eum

eum beneficiis nihil meruiſſet, puellamq; repetitum. Poſteroq; die Aloiſii regis legatus, re à Patribus graviter apud illum expoſtulantibus cognita, ſua ſponte ad Cæſarem iiſdem cum mandatis eſt profectus, cùm eam fraudem atq; injuriam etiam ad ſuum regem, qui Cæſarem, ut Flaminia potiretur, adjuviſſet, exiſtimaret pertinere. nihiloq; ſecius literæ ſunt ad Alexandrum à Senatu datæ magna cũ querela: Sed neq; Manentius, neq; regis legatus quicquã apud eum valuerunt, nedũ literæ ad Patrem miſſæ proficerent: pernegavit enim ille ſuo juſſu id feciſſe, qui puellam rapuiſſent, neq; ſe, qui eſſent, adhuc quidem comperiſſe: repertis autem raptoribus, cui quidẽ rei omnẽ eſſet diligentiã adhibiturus, ſe daturum operã, ut & rex, & Senatus Venetus, & omnes homines intelligerent, quàm ægrè tulerit ſuis in finibus id fuiſſe facinus atq; flagitiũ perpetratũ: puellas ſibi non deeſſe, quas habere facilè poſſit: ne hac tanta cũ reip. offenſione atq; invidia, & ſua cum probro, per vim atq; fraudẽ potiri côcupierit. Patres verba ſibi dari intelligentes, cùm mittendis nunciis ac literis multos dies conſumpſiſſent, quòd reb. belli ab ea cogitatione avocabantur, Carratiũ, qui ad eos queſtum venerat, conſolati, ejus vindictã ſceleris in aliud tempus diſtulerunt.

Poſt hæc autẽ reip. legati, qui ad Vladiſlaũ Pannoniæ regem anno ſuperiore miſſi fuerant, ut illũ ad bellũ in Turcas incitarent, fœdus cum rege aliquando tandẽ percuſſerunt: quo ex fœdere bellũ regi Thracio inferre omnib. copiis Vladiſlaus jubebatur: res verò pub. mille auri libras tribus penſionibus regi Pannoniæ mittere quotannis tenebatur, quoad bellũ eſſet confectũ. Ei fœderi feriendo Alexander & autoritatem adhibuit ſuã, miſſo Roma legato è Cardinaliũ collegio, & auri libras annuas quadringentas regi Pannoniæ per trienniũ pollicitus eſt ſe daturum.

Venetorum cum Vladilao Pannoniæ rege fœdus.

Domi

Lex de agrorum cenſu.

Domi verò inter hæc, ne ad bellum pecunia deeſſet, lex eſt lata, uti qui fundos atq; agros in continenti poſſiderent, pro quoq; ſoli culti jugero, ſiliquas argenti ſeptem in ærarium conferrent, ſemel quidem tantùm, præter Carnos, quorum ſe in fines Turcæ ſuperiori anno intuliſſent: literæq; ad civitates datæ, quæ eas hortarentur, tam duris reip. temporibus ne deeſſent, atq; urbem laborantem ſublevarent.

Piſaurus Turcarum naves capere nititur, ſed fruſtra & infeliciter.

Piſaurus claſſe Corcyræ remigib. reliquisq́; reb. inſtaurata, ad naves longas, quas Turcæ in Loo fluminis ripis ædificaverant, atq; in flumen deduxerant, capiendas aut incendendas animum adjecit: itaq; cùm sciret ejus fluminis oſtium adiri magnis à navib. non poſſe, alveo diffundente ſeſe magis quàm demittente, niſi cùm flumen ex imbribus creviſſet: tametſi invecta hoſtium navigia ſatis alta aqua excipiebat: onerariarũ & longarum navium ſcaphas complures integi juſſit, quibus in ſcaphis atq; in biremibus duab. milites impoſuit, Marcumq́; Orium navium onerariarum præfectum, qui ſe obtulerat, ei negocio præpoſuit: ipſe Aulonam cum longis navib. eſt aggreſſus, ut hoſtes occupatos ea in propugnatione diſtineret, ne ſuas peti naves exiſtimarent. Porrò Turcæ vel de ea re, ut ſæpe fit, certiores facti, vel ipſimet propter recentem in ſinu Ambracio navium ſuarum jacturam idem in Loo flumine metuentes, eas naves longius ab oſtio in flumen intraduxerant, paſſuum millia quatuordecim, atq; unà cõpoſuerant ſic, ut proras ſecundum curſum fluminis cõverſas haberent: ipſæ, quòd remi nondum erant impoſiti, inter ſe conjunctæ totum flumen caperent. Ripas autem Turcæ tormentis communierant ad naves hoſtium repellendas. Orius audaciſſimè ſuperato flumine, cum navibus Thraciis appropinquaviſſet, eas magno

militum

militum præſidio fultas atque inſtructas eſt conſpicatus: tum miſſis in eum ex utraque ripa frequentibus tormentorum pilis, ad illas propius accedere non potuit: itaque omnẽ aditum fruſtra expertus, creſcente hinc atque hinc hoſtium multitudine, ſcaphas retrahi imperat. Redeũtibus Turcæ ſummis in ripis atque ipſo propè in flumine occurrerunt, naviculamque unam truncis ramiſque arborum, quos in flumen dejecerant impeditã oppreſſerunt. Ipſe cum reliquis incolumib. ad oſtium fluminis cùm reverſiſſet, atque interim mare, quod vadoſum latè erat, magno coorto vento ſe excitaviſſet, erumpere auſi mediis in vadis naufragium fecerunt: quorũ pars interiit, atque in his Hieronymus Maurocenus propinquus meus, navis onerariæ bellicæ præfectus, magno animo, magnaque virtute: reliqui plerique in littus ejecti, ab hoſtibus capti ſunt, præter naviculas pauculas, quæ tempeſtate ſuperata Dyrrachium contulerunt; quò jã venerat Piſaurus, eaque illum de re certiorem fecerunt: Marcus Orius, & Vincentius Paſcalicus, navis item bellicæ præfectus, capti. ac fuit eorum qui interierunt, & qui in manus hoſtium pervenerunt, numerus circiter trecenti,

Piſauro Dyrrachio digreſſo, Georgii Caſtriotæ Epirotæ hortatu & Antonii Boni legati, ſponte ſe Alexiani dediderunt. Eſt Alexium in Drino flumine, quod vado tranſiri non poteſt, inſula triquetra, mare uno ab latere attingens, ab reliquis flumen, quod ipſa dirimit: Eorum quodque laterum tria millia paſſuũ efficit: ipſa vallo circũ munita: quã ad inſulam, capta ab rege Thratio Scodra, eorum locorum ſeſe homines contulerunt, atque incolere cœperunt. Ea Turcæ ad mercaturam utebantur, magnumque frumenti numerum, quo montani latè homines earum regionum alerentur, neque parvam

Alexium Inſula.

ſalis

ſalis copiam quotannis eò convehebant picis autem te- req; ac mellis magnã vim eôdem ab interiorib. Illyrici finibus, atq; ab Epiro importari ſolitã coemebant. iisq; reip uſui futurus locus videbatur.

Alexandri PP. auxilia Venetis data.

Eo tempore Alexander triremes reip. viginti pecu- nia ſua ſacraq; ſe armaturum pollicitus, quib. civitas bello Thracio uteretur, quindecim modò per ſuos mini- ſtros, ut inſtruerentur, diligentiam adhibuit: reliquas quinq; Senatui armandas remiſit, cùm ei pecuniã ſa- cram, quã homines in imperio Veneto, ut criminib. & maleficiis obnoxii, ob cõmiſſa poſt mortẽ apud inferos pœna liberarentur, ex Alexandri literis perſolverent, bello Thracio inſumendam permiſiſſet: quarũ omnino viginti navium imperiũ legatus ab ſeſe datus obtine- ret. Is fuit Jacobus Piſaurus Epiſcopus Paphiorum ex Veneta nobilitate: qui etiam majori earum navium parti, quam Venetiis armandã curavit (nam reliquã in Flaminiæ maritimis municipiis Anconæ inſtruxe- rat) præfectos cives ſibi Venetos adlegit.

Pecuniæ ſacræ ſumma.

Pecuniæ verò ſacræ ſummã libuit mihi huic loco ad- ſcribere, ut intelligi poſſit, quanta quamq; ardens eo tempore fuerit in hominum mentibus religionis exiſti- matio, & Deorum immortalium timor. Porrò in urbe auri libræ ducentæ nonaginta ſeptẽ eo nomine ſunt cõ- fectæ, Patavii una & ſexaginta, Vicetiæ ſexaginta- quatuor & ſemilibra, Veronæ una & triginta, Brixiæ quadraginta octo, Bergomi ferè quadraginta quatuor, Cremonæ duodecim, Cremæ plus novem, Tauriſi vi- gintiquatuor, Feltriæ duodecim & ſemilibra, Civida- li Carnico novem, Utini quadraginta duæ. atq; ut à claris urbibus ad tenuiora oppida deſcendamus, Foſſa Clodia libras auri paulò minus octo facilè cõtulit: Por- tus, quem Gruarium appellant, ferè undecim: Colo- nia,

nia, qui quidem vicus eſt in Vicetinorum finibus, quatuor: itemq; ſupra quã quis crederet alia in continenti caſtella, viciq;: ut eſſet ſumma omnis auri libra ſepties centies & nonies, eoq; amplius.

Atq; illo ipſo tẽpore Cæſar Alexandri filius diu preſſam armis atq; acri obſidione Faventiam, à qua Patres Alexandri precibus legatum ſuum revocaverant, certis conditionibus tandem cepit: Heſtoriq; puero ea lege ſe dedendi, ut ſalvus ſoſpesq; eſſet, fidem fregit: Romãq; adductum, atq; in cuſtodia complures ad menſes adſervatum necavit. Faventia à Cæſare capta.

Per eos etiam dies Patavii Baptiſta Zenus è Cardinalium collegio moritur, grandi pecunia, argentiq; fabrefacti magno pondere teſtamenti tabulis ſuæ genti, & propinquis, & ſacerdotium collegiis, & reip. relicto. Abſcondiderat is Roma veniens, aliquot ante annos auri libras ducentas ſexaginta Anconæ in ædis ſacræ pariete: de eo Alexander à Senatu certior factus, aurum abſtulit. Zeno ad urbem delato, funus ampliſſimũ publicè curatum. Laudavit Angelus Gabriel. Poſtea ei ex teſtamento Senatus in ædis Marciæ porticu ſepulcrum ex ære ponendum locavit. Baptiſtæ Zeni Cardinalis obitus, divitiæ, & ſepulchrũ æreum.

Interea in Achaja magnum incommodum publicè eſt acceptum, Pylo ab rege Thracio iterũ capta. Is enim cùm eò & terreſtri itinere equitum millia complura, & mari triremes quatuordecim, & biremulas quinq; (ſic enim naves eas appellant, quæ ferè ſemitriremium loco ſunt) Camali præfecto miſiſſet, eſſentq; in Pyli portu triremes reipub. tres ſine nulla ſtatione aut ſpecula, eas Cameles improviſo aggreſſus, non magno negocio cepit. aliquot ex iis, qui in eis erant, fuga in ſcaphis elapſi ad triremes quinque majores reip. quæ cum mercibus Beryto illo ipſo tempore venerant, erantq; in anchoris. Pylos ſecundo à Turcis capitur.

tis portui vicina, ſe contulerunt. Eæ quinq; eadem formidine uſæ, cùm terrori eſſe hoſtib. potuiſſent, velis factis abierunt. quarũ conſpecta fuga, qui Pylo praerant, ſeſe hoſtibus dediderunt. Earum triremium præfectis eo minus ignoſcendum fuit, quòd paulò antè Cretæ cùm eſſent, à Piſauro eis erat imperatum, ut ſe Pyli expectarent: isq; poſtero die cùm triremibus quindecim eò venit. Sed Camales, cùm Piſauri claſſem è longinquo venientem ii qui in ſpecula erant poſiti conſpexiſſent (id enim ne accideret, verebatur; ut in Piſaurum, quem brevi eò venturum à captivis intellexerat, imprudens incideret) eveſtigiò triremes captas abducens littusq; proximum legens, ei ſe vitabundus eripuit.

Piſaurus deinde Corcyram adveniens, quòd audierat naves longas Turcas è Loo flumine, quæ in eo erant, brevi educturos, triremes aliquot miſit, quæ oſtiũ fluminis adſervarent: ipſe cum reliqua claſſe longarum navium vigintiquinq; in Achaiam revehitur, atq; in Corones finibus magnum hominũ numerum cum uxoribus & liberis ſuis in navibus impoſuit, quos Cephalleniem ad incolendum traduceret.

Paulò poſt Aegina cùm eſſet, intellexiſſetq; Megaræ & biremes fabricari & frumenti magnam copiam eſſe; Aloiſium Lauredanum legatum cum navibus octo, ſi quid ex uſu efficere poſſet, eò miſit. Is bireme una cum hominibus, altera vacua captis, expoſitis militibus; & equitibus Nauplii adhibitis prælio cum Megarenſibus commiſſo eos fudit: atq; arcem, quæ à Thracibus defendebatur, magno impetu cepit: ac reſte ſuſpenſis iis, qui oppugnationi ſuperfuerant, quosq; cum biremi ceperat, frumentoq; omni abducto, oppidum incenſum ac ſolo æquatũ delevit, ne impedimento Naupliis eſſet, quo minus eo ab latere quã vellent liberè vagari eis liceret.

Megara à Venetis capitur & delctur.

Idem

Idem poſtea complures ad inſulas, poſtremò ad Eubœam profectus, prędam, & quidem opulentam; abegit, oppidaq; aliquot & caſtella multa incendit, ac magnum propugnatorum numerum interfecit; ingenti undiq; omni illo in mari terrore hoſtib: atq; formidine incuſſa. Quo quidem tempore captis ab ſe oppidis rex metuens, Coronem, Methonem, Pylon muris & propugnaculis, reliquisq; rebus ad hoſtem repellendum idoneis, & militum præſidio apprimè communivit. Nauplii autem equites, cùm hoſtes ad illos laceſſendos in eorum propè ſuburbia irrupiſſent, egreſſi eos fuderunt: ex quibus ducenti quinquaginta interfecti atq; capti. Idem paulò poſt alii hoſtium equites Catarbeio duce aggreſſi, omnes à Naupliis capti ſunt præter ducem, qui cum duobus equitibus aufugit. Reverſo Corcyram Piſauro, ut claſſem regis Luſitaniæ, de quibus proximo libro dicetur, expectaret: magiſtratus reip. qui Dyrrhachio praeerat, morbo affectus, ut valetudinem curaret, Olcinium ſe contulit cœli ſalubrioris gratia. Eam occaſionem nacti hoſtes, noctu Dyrrachium furtim aggreſſi, ſcalis ad murum poſitis ſe in oppidũ intulerunt: interfectisq; paucis ſomno expergefactis oppido ſunt potiti. Sed ea æſtate foris Pylo atq; Dyrrhachio amiſſis, nullo autem negocio, quod magnopere ex uſu eſſet, confecto, domi Auguſtinus Barbadicus vita functus eſt, di menſe Septembri, cùm annos XV. civitatis principatum obtinuiſſet.

Venetorum & Turcarũ fortuna ambigua.

Dyrrachiũ à Turcis capitur.

Auguſtini Barbadici obitus.

PETRI BEMBI RERUM VENETARUM HISTORIÆ LIB. VI.

Epitome.

Novarum terrarum gentiumq; narratio. Galliæ regis cum Maximiliano Cæſare pax. Leonardus Lauredanus princeps Venetiis declaratur. Gallica & Luſitana claſſes Venetis auxilio miſſæ re infecta recedunt. Federicus rex, ab Galliæ & Hiſpaniæ regibus regnum inter ſe dividentibus pellitur. Venetorũ cum Turcis belli progreſſus. Pannoniæ regis cum Thracio bellum. Mitylenes à Veneta & Gallica claſſe oppugnatur. Ericus pirata capitur combariturque. Antonii Minii & Lauredani principis, de ſtipendiis magiſtratuum dimidiis accipiendis contrariæ actiones. Triremium præfecti qui rem ignaviter geſſerant ignominia notati. Lucretia Borgia Alphonſo Ateſtino nubit. Res à Pannoniæ rege contra Turcas feliciter geſtæ. Cives Veneti Byzantii libertati reſtituti. Metaurenſium ducis regnum à Cæſare Borgia inſidiis occupatur. Anna Candala Pannoniæ regi nubit, & Venetias venit. Aloiſius rex iterum in Italiam venit, eiuſdemq; cum Hiſpaniæ regibus ob imperii fines in regno Neapolitano bellum. Leucadia à Venetis capitur. Guidus Vbaldus nullo apud Aloiſium regem præſidio invento ſe Venetias confert. Deinde Vrſinorum auxilio in regnum ſuum redit. Multi populi ſe reip. dedere volentes reiiciuntur. Hiſpaniæ regum ad Senatum legatio. Guidus Vbaldus iterum à Cæſare regno pellitur, & ab eodem multi principes necantur. Lex in eos qui ſacerdotia emerent lata. Ioannis Michaelis Cardinalis interitus. Baiaſetis cum Venetis & Pannoniæ rege pax. Galliæ rex novum cum Venetis fœdus petit. Alexandri Pont. interitus & Cæſaris Borgiæ calamitates. Benedicti Piſauri obitus. Guidus Vbaldus iterum in regnum ſuum redit. Pius Tertius Pont. creatur & moritur, eique Iulius II ſuccedit. Multa Flaminiæ oppida reip. deduntur. Florentinorum contra Venetos artes. Pandulphus Malateſta Ariminum Venetis tradit. Faventia à Venetis capitur. Iulii Pont. contra Venetos conſilia. Nicolao Vrſino imperium prorogatur.

Talibus

TALIBVS jactatæ incõmodis civitati, malum etiam inopinatum ab longinquis gentibus & regionibus extitit. Petri enim Paſcalici apud Emanuelẽ Luſitaniæ regem legati litteris Patres certiores facti ſunt, regem illum per Mauritaniæ Getuliæq; Oceanum convehendis ex Arabia Indiaq; mercibus itinera, ſuis tentata ſæpe navibus, demum explorata compertaq; habuiſſe: naveſq; aliquot eò miſſas, pipere, & cinnamis, ejuſmodiq; reb. onuſtas Olyſipponem revertiſſe: itaq; futurum, ut ejus rei facultate Hiſpanis hominibus tradita, noſtri in poſterum cives parcius anguſtiuſq; mercarentur: magniq; illi proventus, qui urbem opulentam reddidiſſent, toti penè terrarum orbi rebus Indicis tradendis, civitatem deficerent. Eo nuncio Patres accepto non parvam animi ægritudinẽ contraxerunt, quam tamen compendiis aliorum populorum ſolabantur. Simul & illud cogitabant, amabile profectò eſse, novas regiones alterumq; propè acquiri orbem, genteſq; abditas atq; ſepoſitas celebrari. Novarum terrarum negotiationes.

Ac poſteaquam hunc ad locum meorum me cõmentariorum curſus perduxit, non alienum eſſe arbitror, quod ejus rei omnium, quas ulla ætas unquam ab hominib. effectas vidit, maximæ atq; pulcherrimæ fuerit initium: tum quæ terrarũ portio: poſt id, quævе gentes, & quib. moribus ſint repertæ, quantum ſuſcepti operis ratio permittet, breviter dicere.

Erat Columbus homo Ligur ingenio peracri, qui multas emenſus regiones, multum maris & Oceani perluſtraverat. is, ut eſt humanus animus novarum rerũ appetens, Ferdinando & Iſabellæ Hiſpaniæ regib. proponit, edocetq; illud quod omnis ferè antiquitas credidit, quinq; eſſe cœli partes, quarum media caloribus, Columbi de nova orbis parte incognita inveſtiganda inſtitutum.

extremæ duæ frigoribus ſic afficiantur, ut quæ ſub illis ſint totidem terræ plagæ, incoli ab hominibus non poſſint: duæ tantùm inter eas ſub eiſdem poſitæ cœli partibus poſſint: inanem eſſe antiquorum hominum fabulam & nullis veris rationibus fultam, & confirmatam deſcriptionem: improvidum propè neceſſe eſſe haberi Deum, ſi ita mundũ ſit fabricatus, ut longè major terrarum pars propter nimiam intemperiẽ hominib. vacua, nullum ex ſeſe uſum præbeat. globũ eſſe terræ hunc ejuſmodi, ut commeandi per omnes ejus partes facultas hominibus ne deſit. cur ſub media cœli converſione degi non poſſit, ubi diei calor cum noctis frigore pari dimenſo utriuſq; moræ ſpatio temperetur, præſertim cùm tam citò ſol in alterutram declinet partem? cumq; ſub iis cœli converſionibus, in quibus noſtro vertici propior longinquam ſol moram trahit, tamen degatur? algentes ſub ſeptentrionalibus eſſe terras, ſed eas hominibus non deſici, ſic ſub Auſtrali terras eſſe frigidas vertice, eſſe animantium atque hominum genus. quem Oceanum ſcriptores appellarint, eum non eſſe inertis magnitudinis, ſed inſulis atq; terris ſcatere, quas homines inhabitent: itaq; vigere atq; incoli univerſum globum, qui ubiq; ſit vitalis auræ particeps. Hac oratione apud reges hábita petit, ut ſibi liceat eorũ opibus novas inſulas, nova littora quærere: ſpem ſe habere, non defore inceptis fortunam: ditionemq; ipſorum magnopere iri auctum, ſi rem ſuſceperint, confirmat.

[...]nerum de [...]ovo orbe [...]inio.

Ab regibus nova ſpe allectis ſententia Columbi, quã quidem totum ſeptennium rejecerant, ad extremum comprobata, quam tamen multò antea Poſſidonii philoſophi Panetii diſcipuli primũ, deinde etiam Avicennæ medici fuiſſe video, magni & præclari viri: anno ab urbe condita milleſimo ſeptuageſimo primo, tribus

cum

cum navibus Columbus ad inſulas Fortunatus, de quibus ſuperioribus libris ſermonem habuimus, quas Canarias appellant, profectus, atq; ab iis tres & triginta totos dies occidentem ſequutus ſolem, ſex numero inſulas reperit, quarum ſunt duæ ingentis magnitudinis, quibus in inſulis luſciniæ Novembri menſe canerent, homines nudi, ingenio miti, lintribus ex uno ligno factis uterentur. Frumentum hi habent, quod maicẽ appellant, multò quàm nos, ſpica & culmo grandioribus, arundineisq; foliis, & plurimo ac rotundo grano, quod ſpicæ infixum membrana pro ariſtis veſtitur, quã quidem matureſcens rejiciat, Animalium quadrupedum genera habent perpauca: ex his canes puſillos, qui muti etiam ſint, nec latrent: avium verò longè plurima, noſtris tum grandiora, tum etiã minora, adeò ut aviculæ inveniantur, quæ ſingulæ ſuo cum nido vigeſimamquartam unciæ partem non exuperent. pſitacorũ magnam copiam, forma & colore variam, vellera ſponte naſcentiá ex nemoribus atq; montibus colligunt: ſed ea cùm volunt candidiora melioraq; fieri, ipſi purgant atq; apud domos ſuas ſerunt. Aurum, quod in fluminũ arenis legunt, habent: ferrum non habent: itaq; praduris atq; acutis lapidibus, & ad lintres cavandos, & ad reliquam materiam in uſum domeſticum formandam aurumq; molliendum, pro ferro utuntur. Sed aurum cultus tantummodo gratia molliunt, idq; aurib & naribus perforatis pendulum gerũt, neq; enim numos noverunt, neq; ſtipis ullo genere utuntur. Harum duarũ inſularum unius cum rege amicitia fœdereq; inito Columbus, duodequadraginta ex ſuis apud illum relictis, qui mores & ſermonem gentis addiſcerent, ſeq; brevi rediturum expectarent, decem ex inſularibus ſecum ducens in Hiſpaniam rediit. Hæc illorum itinerũ origo.

Canariæ fortunatæ inſulæ.

Incolæ.

Frumentum Maice.

Quadrupedes.

Aves.

Vellera.

Aurum.

inſtitutaq; ad incognitas orbis terrarum oras navigationis initium hoc fuit.

Anno autem inſequente, ut pollicitus fuerat, Columbus cum navibus decem ſeptem & militibus, & fabris, & commeatu omnis generis miſſu regū eôdem rediens; cùm ſe ad levā verſus parumper flexiſſet, quamplures ad inſulas eſt delatus: quarum partem homines incolebant, feri truceſq; qui puerorum & virorū carnibus, quos aliis in inſulis bello aut latrociniis cepiſſēt, veſcebantur, à fœminis abſtinebant, Canibales appellati. Vicos hi habebant, vicenis aut tricenis domibus ſingulos: domusq; erant omnes ligneæ, ac rotunda forma, palmis & ſtipulis contectæ, certarumq; arborum & arundinū foliis, ad arcendos imbres. Aere utebantur adeò temperato, ut Decembri menſe avium aliæ nidos ponerent, aliæ pullos educarent ſuos. Sed cùm ad illam inſulā, à qua reditum anno ſuperiore apparaverat, Hiſpaniolamq; ipſam appellaverat, Columbus revertiſſet, propter ſoli bonitatem magnitudinemq; inſulæ, oppidum opportuno loco condere, ac terram colere cœpit. Arbores frondibus nullo anni tempore ſpoliabantur, una aut altera exceptis, quarū Hiſpani, præter pinū, palmamq; nobis cognitam viderunt nullam. Inſulares duobus ſe è ſpecubus terra proditos atq; natos dicunt. Deos penates quos appellant Zemes, colunt. eos plebs habet cōmunes. Suum verò ex regibus quilibet, eorumq; ſimulachra lana contexta in bellum profecturi capiti alligant, juvariq; ſe ab iis majorem in modum putant. Noctu vagari mortuos credunt, poſſeq; omnia humana membra ſumere præter umbilicum. Ab ſuis Zemibus ejuſmodi reſponſa non multos ante annos accepiſſe illos conſtat: venturum eò indutam veſtibus gentem, quæ regionem ſubigeret, & ipſorum aboleret Deos.

Canibales. Hiſpaniola. Zemes dii

Sed

Sed vicinæ huic inſulæ hominibus alterius ex duabus, de quibus ſuprà dictum eſt, inſulis, quam quidē & propter magnitudinem Hiſpani terram eſſe continentem crediderunt, & hominum genere atq; auri copia multum præſtare cæteris intellexerunt, & Cubam appellari didicerunt, ſerpentes nova totius corporis ſpecie ac forma præditi, ſeſquipedis plerunq; longitudine, qui ex terra & ex aqua vivunt, in lautiorib. erant epulis. Verumenimvero & illi, & qui proximas obtinebant inſulas, quarum magnus erat numerus, plerìq; auream ætatem agere, nullum agri modum noſcere, non judicia, non leges habere, non literis, non mercatura uti, nō in poſterum ſed in dies vivere. Cuba inſula Serpentes.

Ac dum hæc conquiruntur, Joannes Luſitaniæ rex per legatos apud Hiſpaniæ reges queritur, ſua littora, ſuasq; regiones ab ipſis tentari: eas quas reperiſſent inſulas ad ſe ſpectare, qui Heſperides habeat, & cujus majores Oceanū percurrere ante omnes alios ſint auſi. Cōtrà Hiſpaniæ reges dicere: quæ non fuerint ullo ab homine antè parta, omnib. hominib. patêre: ſe nulli eſſe injurios, ſi ab cæteris ignorata, labore & ſtudio acquiſiverint ſuo. Itaq; magnis ex ea re obortis inter eos diſceptationibus, ne controverſiæ ejuſmodi ad bellum deducerentur, utriq; ſe Alexandri Pont. Max. judicio ſtaturos ſpondent. Luſitaniæ & Hiſpaniæ regum de novarum inſularum dominio controverſia.

Alexander tota re cognita ſtatuit, ut à Septentrionibus directa ducta in Auſtralem polum linea, quæ à Gorgonū inſulis tercenta millia paſſus in occaſum diſtaret, quæ pars orbis in Oceano ad occidentem ſolē eſſet, ea Hiſpaniæ regibus cederet: quæ ad orientem ſpectaret, juris Luſitani cenſeretur. Ita orbis terrarum ab ea Oceani ora in duas diviſus partes, duobus regibus perquirendus & obtinendus eſt traditus. ad quam quæ- Alexander PP. regum arbiter. Orbis diviſus.

dem certè rem magna uterq; diligentia conſequendam ſe dedit. Sed Hiſpanis ulteriora tentantib. terra eſt objecta continens paulò minus decies centena millia paſſuum ab Hiſpaniola protenſa meridiem verſus: atq; in ea populi ſub rege bellum cum finitimis gerente occurrerunt: quorum fœminæ virum paſſæ, nullam partem corporis præter muliebria, virgines ne illā quidem tegebant, Regem ii ſuū honoris gratia ſublime in humeris ferunt. Tum alii deinde populi capillo promiſſo, & liberali aſpectu, auro atq; gemmis culti. Vino ii utuntur albo nigroq; ex quibuſdam confecto fructibus, ſapore delectabili. Poſt hos item alii, qui certarum ſe herbarum colorib. pullo & purpureo inficiunt: aſpectuq; ſunt in pugna eam ob rem tetriore ac horribiliore. Demum gens inventa agilis admodum, & item nuda genitalibus tantummodo cucurbitula vel marina teſta incluſis. Cadavera ibi regum & magnorum hominum deſiccata in domibus aſſervantur, eaq; in honore magno habent. eſt etiā, ubi arida facta conterant, eoq; pulvere in epulis & poculis honoris cauſa utantur. Poſtremò autem ad meridiē audacius in dies iter flectentib. Hiſpanis, cum vertex ſe ſubducere noſter cepit, tum è regione alia quædam magnopere ſplendentium quatuor ſtellarum forma atq; ſeries extitit, quam eſſe Auſtralis verticis faciem crediderunt. Viſi poſt hac homines noſtris longe proceriores, & magno ad obeundas pugnas animo. tum flumen refertum inſulis immani latitudine: patet enim amplius paſſuū millia centū: & ſylvæ arborum, quæ materiam habent ad tingendas lanas idoneā, aliarumq; ita procerarū, ut eas viginti hominum extremis ſe manibus contingentium capere complexus ſæpe nequeat. Siliquas hæ producunt longitudine palmari, pollice craſſiores, lanæ molliſſimæ conciſæq;

Gentium variarum nationes.

[A]rbores [m]iræ craſſ[it]udinis.

[S]iliquæ lanæ plenæ.

ciſeq́ plenas, quæ quidem ob tenuitatem & brevitatem deduci in ſubtegmina fuſis non poſſit, ſed ad farciendā ſtrata culcitraſq́ magnopere ſit idonea. Animal eæ ſylvæ nutriunt cuniculi magnitudine, gallinis infeſtiſſimum: quod quidem fœmina loculum habet è pelle utero adnexum, quaſi uterum alterum, fœcundū uberibus, in quo catulos ſecum geſtat, emittitq́ cùm vult, itaq; ſi animal noxium videt, ſi venatores adeſſe intelligit, loculo illos recipit, & incluſos fugiens aufert: idq́ tandiu facit, quoad catuli per ſe, & quæ ſibi uſui ad victum ſunt, quærere, & vitam tueri poſſint. In ea terrarum parte homines impuberes in omni ætate ſunt propè univerſi, neq; ullos habent pilos. Iidem magnopere natandi artem callent, tum mares tum fœminæ; eiq́ rei à parvulis inſueſcunt, filios ex ſororib ſibi heredes inſtituunt, quoniam non dubiè ſuæ gentis ſunt, Mulieres adoleſcentes párere, ſervile ducūt eſſe: itaq; ſi prægnantes fiunt, herba ad eam rem idonea abortum faciunt. cùm verò ætatis flos exaruit, tum pariunt, ac proli ſtudent. Sed quæ regio ſunt ſanguine, negare aliquid ulli viro, qui ex nobili ſit genere, in turpibus habent rebus. ferè ſemper cum rege mortuo u xorum a & altera ſepeliri vult eo cum ornatu, quem vivens adamavit: tū ſervi etiam, & clientes: ita enim ſe cum illo apud ſuperos tota tempora victuros putent. Nonnullæ gentes Deorum imagines filiorum ſuorum infantium ſpargunt ſanguine. Mitiores aliæ, ſacerdotes ita habent inſtitutos, ut barbam, ſi quam habent, aut capillum neq; tondeant, neq; pectant totius vitæ tempore. Quibuſdam in locis propter paludes incolæ domos in arboribus ædificant, eaſq́ inhabitant cum uxoribus & liberis. Atq; omnibus ferè in continentis regionibus aurum ex fluminibus colligunt, aut ex vicinis fluminibus locis, non

Simivulpa animal.

Hominum novi orbis regionem incolentium mores varii.

Flumina aurifera.

magna tamen diligentia (neq; enim numos cudũt) minutis plerunq; cum terra globulis, ſed ſæpe etiam librali pondere, ac nonnunquam multò majorib. Gemmas verò maximeq; margaritas ii habent populi, qui Cubage, & Cumanæ, & Terarequi inſulis (ſic enim eas appellant) in Septentrionem verſis paulùm à media cœli converſione declinantibus ſunt proximi: ubi eas urinatores expiſcantur, tanta cum mari aſſuetudine, ut ſemihora interdum ſpatium conchis margaritarum conquirendis ſub aqua ſe contineant, Earum magna vis ab incolis regib. Hiſpanis tradita, nobilium fœminarum mundum facilè auxit.

Gemmarũ & margaritarum Inſulæ.

Atq; ea quidem omnia antè hos plane annos, quibus hæc à nobis conſcribi cœpta ſunt, contigerunt: nam quæ proximè gentes bello ab Hiſpanis ſunt devictæ, eæ porrò & veſtium cultu, & oppidorum nobilitate, & bellandi ſtudio, & hominum frequentia. & finium ac regnorum amplitudine, reliquis earum regionum omnibus multùm præſtant, quorum nonnulli ſolem, lunam, uti virũ & uxorem, colunt. neq; impuberes planè ſunt, venuſtæ etiam forma, & probis moribus fœminæ, tum ornatæ gemmis præter cætera extremas quoq; ſuras ad talos uſq;, auro autem ſic abundant, ut parietes templorum ac domorum reges eo veſtiant: & vaſis ad victum domeſticum propè omnibus, uti nos ab ahenis aut teſtaceis, ſic illi aureis utantur. itaq; victi magno auri pondere Hiſpaniam referſerunt.

Auri abundantia.

Cum iis, quos ſuperius diximus, populis, Meſſicum Temiſtanæ regionis oppidum egregium in lacu ſalſæ aquæ ſitum, ſub Cancro ferè ad converſionem poſitum, numerare nos oportet, cum pleriſq; non oppidis modò, ſed etiam regionibus, ac magno terrarum ſpatio vectigale factum. quòd ſi quas etiam terras ad Auſtralem ver-

Meſſicum oppidum.

ver-

verticem poſitas Hiſpaniæ imperio adjecerint æſtimatur, nullus propè antiquorum hominum labor eorum induſtriam æquaverit. Alia ex parte Luſitani claſſe à rege comparata, in Auſtrum ab Heſperidib. converſi, Africæq; promontorio, quod Bonam ſpem appellant, trajecto, Aethiopici Oceani ſe primùm oſtendentibus littoribus, ad continentem nigrorum hominum terram, quæ appellatur Cephala, naves appulerunt, auro divitem, quod interiores eò important populi, ut res alias contrà mercentur, nullo id pondere aut menſura, ſed tantum fruſtris ex oculorum fide atq; arbitrio permutantes, ut qui accipiunt, ſæpe lucrum centuplicatiant, atq; ibi arcem condiderunt. Deinde ad Mogambicem regionem delati, portu egregio, & advenarũ frequẽtia nobilem, arce item poſita, ejus ſunt imperio potiti. Labrum inferius hi ſibi homines perforant, oſſulaq; aut gemmas foraminibus appendunt cultus honeſtioris gratia. Quiloæ deinde regem bello devictum expulerunt, eumq; tenuerũt. Oppidani domus noſtro more habẽt exædificatas, colore ipſi inter nigrum albumq;, veſtibus liberaliter induti. Aliis poſt hos relictis populis, mare Rubrum ingreſſi complures nigrorum item & bonorum hominum ac bello fortium civitates adierũt, qui natis ſtatim fœminis naturam conſuunt, quoad urinæ exitus ne impediatur: eaſq; cùm adoleverint, ſic conſutas in matrimonium collocant, ut ſponſi prima cura ſit, conglutinatas atque coalitas puellæ oras ferro interſcindere: tanto in honore apud homines barbaros eſt non ambigua ducendis uxoribus virginitas. Ac Luſitanis mediam Rubri maris partem tranſgreſſis, Zides ſe oppidum obtulit amplo cum portu, ad quod quidem Indici populi ſuas merces convehebant: eas Aegyptii, qui eò loci mercaturæ cauſa quotannis convenire con-

Cephala terra auri dives.

Mogambica regio.

Virginitatis conſervandæ mira ratio.

Zides oppidum & emporium.

ſueverunt, camelis imponebant, Alexandriamq́; perferebant: quas quidem Veneti merces, ſtato anni tempore eam ad urbem adnavigantes, coemebant, domumq́; convectas omnium gentium mercatoribus, ea ſe de cauſa vulgò petentibus, venditantes, incredibili auri proventu civitatem locupletabant ſuam.

Sed poſteaquam ad eas regiones Luſitani venerunt, magna rerum commutatio eſt conſequuta: quicquid enim ferè mercaturæ cauſa ex omnib Arabiæ Indiæq́; locis mare Rubrum importabatur, ipſi emere domumq́; convehere cœperunt: qua adductus neceſſitate rex Aegyptius anno ab urbe condita milleſimo octogeſimo, Zidenſium in portu, qui quidem in intimi ejus maris ſinu ſunt, claſſem magno ſumptu comparavit, ut ab Indiæ maris navigatione Luſitanos averteret, ſed ab illis ad Dium in oſtio Indi fluminis oppidum victus, claſſe capta atq; incenſa, rem inchoatam reliquit. Zidenſes nullam poſtea, vel omnino modicam rerum Indicarũ advectionem habuerunt: ita Aegyptios Venetosq́; inſtituta antiquitus mercaturæ ratio, quæ intercipi nullo poſſe tempore videbatur, aliò converſa propè deſerunt.

Rex Aegyptius à Luſitanis victus.

Neq; hercule propterea Luſitani finem progrediendi fecerunt, ſed ad complures Arabici, Perſici, Indiciq́; inſulas Oceani, atq; ad innumeros continentis portus conventusq́; hominum profecti, ſylvis felicibus odorum omni genere, ebore, argento, auro, gemmis beatos, ſe contulerunt: & Colocuete, oppido propter affluentem earũ rerum quas in primis quærebant atq; adamabant, copiam, maximè omnium opportuno, prœliis ſecũdis factis, & munitionib. inſtitutis in poteſtatem redacto, eas regiones tenuerunt: Taprobaneq; inſula multorum mēſium itinere poſt tergum relicta, quò nemo unquam penetra-

Colocute regio.

Taprobana inſula.

netravit, ſui regis ſigna audaciſſimè feliciſſimeq; intulerunt. Tametſi majore omnino audacia, felicitate autem nunquam aliàs audita, ſi vixiſſet, Ernandus Maglajanes Luſitanus fuit, qui Hiſpaniæ regũ opib. claſſe comparata, via initio in Auſtrum ſe flectens, atq; ultra mediam cœli converſionem propter continentis terræ oras dextrorſum velificans, magno ſpatio ad polũ verſus peracto, ut illum longius altiorem, quàm nobis noſter ſit, eo in itinere habuerit, & freti, quod nunc Maglajanis appellant, anguſtiis trecẽtorum millium paſſuum in lõgitudinem decurſis, iterum ad medium cœli ſpatium ſe convertit: deinde ad auroræ populos atq; inſulas odoratarum arborum plenas, quas Moluccas appellant, medium complexus globi ſpatium pervenit, ibiq; pugnans interiit: poſtremò illius comitatus per Luſitanorum partis Oceanum labore plurimò univerſi orbis terrarum navigatione triennio confecta, in Hiſpaniam rediit: cumq; totius itineris enumeratis dieb. rationem quam in tabulis habebat, repetiſſet, uno ſibi annos illos die longiores factos, de dierum nominib. domi audiens, reperit: qui omnino anni, ſi ſe is ad Orientẽ, domo profectus, convertiſſet, ac contra ſolem uſquequaq; currens illud ipſum iter univerſum confeciſſet, uno breviores die redeunti ſanè fuiſſent: ſemper enim tanto citius orienti ſoli occurrens, quanto plus itineris poſt ſe circumvectus reliquiſſet, emenſo demum totius terræ globo, die uno prius ſolem ſibi orientem, quàm cum via ſe dederat, profectò habuiſſet.

Ernandi Luſitani Navigatio.

Magellanicum fretum.

Eodem ferè tempore, quo legati Paſcalici litteræ ad Senatum venerunt, Aloiſius rex Gallorum Tridenti per legatum ſuum Cardinalem Rotomagenſem, cui Mediolano proficiſcenti (illi enim urbi atq; regno præerat) Georgium Cornelium Brixiæ magiſtratum regi-

Pax inter regem Galliæ & Maximilianum.

na Cypriæ fratrem Senatus legavit, pacem cum Maximiliano imperatore certis conditionib. fecerat: quarum illa erat maxima, ut is ſe regem Mediolani appellaret, ipſe in corona, ex qua Maximilianus jure imperator dici poſſet, more inſtitutoq́ majorum a Pontifice Max. Romæ tradenda, autoritate opibusq́ ſuis præſto ei eſſe teneretur. Cardinali per fines reip. cum magno comitatu eunti & redeunti ſumptus eſt publicè factus.

Leonardus Lauretanus princeps Venetiis declaratur.

Sed Barbadici, quem vita functum dixeramus, loco, Leonardum Lauredanū plurimis neceſſitudinib. & propinquitatibus atq́ affinitatib. fultum, civitas ſibi principem declaravit. Ea comitia primum habente, ædis Marcis procuratio, quo in magiſtratu Philippus Tronus, cujus pater Nicolaus annos ſex civitatis principatum obtinuerat, illis ipſis diebus erat mortuus, Benedicto Piſauro claſſis præfecto magno favore civitatis eſt delata. Ejuſdem verò ædis procurationem eam, ex qua Lauredanus ſummum locum inierat, Marinus Garzonius alteris comitiis eſt adeptus.

Claſſes Gallicana & Luſitana re infecta redeunt.

Claſſis interim Gallica itemq́ Luſitana, quas uterq́ rex, ut reip. auxilio eſſent, ſeſe receperat miſſurum, non uno tempore altera Corcyram altera Zacynthum adveniunt: tametſi neutra omnino earum ulli reip. uſui fuit. Galli enim priores apud Zacynthum cum eſſent, Piſauro non expectato, quem Auſter ventus Corcyræ multos dies per incommodè flans detinuerat, Rhodum verſus profecti ſunt.

Federicus rex Neapol. regno pellitur.

Sed naves illas Aloiſius ad Federicum regem Neapolis regno expellendum inita cum Hiſpaniæ regib. ſocietate cōparaverat: itaq́ pulſo illo ac diviſis regni regionibus ex fœdere, ut Apulia Calabrisq́ Conſalvo eorum duci traditis, reliqua omnia Aloiſius obtinuerit, claſſem, cujus præterea non magnopere indigebat juvandæ ad ſpeciem reip. illò miſit.

Lu-

Luſitani autem paulò pòſt à Piſauro Corcyræ perliberaliter accepti, cum ille ab eis petiiſſet, ut ſecum aut ad Dyrrhachium recuperandum, aut ad inſulam Leucadiam oppugnandam accederent, neutro negocio ſuſcepto, quod dicerent ſuum ſibi regem mandaviſſe, ut contra claſſem Thraciam unà cum Veneta omnem belli fortunam experirentur, ab oppidis obſidendis aut omnino tentandis abſtinerent, quo itinere venerant, domum diſceſſerũt. Ea erat claſſis navium onerariarum una de triginta: quarum quinq; ſatis magnæ, reliquæ puſillæ, ſed omnes magna tormentorũ vi & numero militum pulcherrimè inſtructæ, tum opertis ſingularum tegumẽto verſicolore puppibus, ut latè aquam tentoria tangerent, fluctibusq; verrerentur (quoniam in noſtris claſſibus id non fit, præterquam in navibus longis: neq; illo impendio, ſed ad uſum tantùm) inuſitatam atq; egregiam claſſis faciem præbuerunt. illis deſtituti Patres claſſibus rogationem juſſerunt, ut triremes in Creta inſula decem armarentur, eiſq; triremibus, quo libentius civitates imperata facerent, præfecti Cretenſes imponerentur. Itaq; triremes ex navalibus, pecunia in ſtipendium ex ærario eſt in Cretam miſſa. Latum etiã, ne quid intentatũ Patres relinquerẽt, ut Frãciſcus Capellus, cui legatione apud Aloiſium functo Dominicus Triviſanus, Hieronymus Donatus de regno Neapolitano ſub ejus imperium redacto gratulatum à Senatu miſſi ſucceſſerant, ad Hẽricum Britanniæ regẽ ſocium atq; amicũ reip proficiſceretur auxilium in Turcas poſtulatũ. Tametſi nuncii venerant, Bajaſetem à rege Pãnoniæ bello laceſſitũ ſuas vires eò convertiſſe, naviũ ædificatione intermiſſa: nam è Pãnonia literæ ad Senatũ datæ certiores Patres fecerant, Turcas equites, cùm Danubium flumẽ trajeciſſent, ut in fines hoſtiũ incurſiones

Claſſis Luſitana, cum opertis puppibus vario colore.

Venetorum cum Turcis belli continuatio.

Pannoniæ regis cum Turca bellum.

ſiones facerent, à regio exercitu fuſos, duobus millib. interfectis revertiſſe: tum tranſmiſſo ab eodem exercitu flumine Turcas duobus itineribus interclußos maleq; habitos, partem ſuorum non ſpernendam, unà cum duce filioq; ducis amiſiſſe.

Piſaurus profectis Luſitanis, uti claſſe Gallica ſe cõjungeret, omnem diligentiam adhibuit: itaq; eam demum ad Maleam nactus, munerib. & commeatu largiter præfecto claſſis miſſis ad Mitylenem expugnandā propè invitus unà ſe contulit, cùm Galli nihil ea de re antea cum illo communicaviſſent, neq; quid ſui conſilii eſſet, ab eo petiiſſent: nihilo tamen ſecius omnibus in reb. ſuam illis operam præſtitit. Itaq; tormentis expoſitis Galli noſtriq; oppidum aggreſſi, muro dejecto, repulſis atq; occiſis propugnatoribus, magno impetu ipſum ceperunt. Arcem oppidi autem, ſine qua teneri oppidū non poterat, cùm jam Veneti turri dejecta ſigna in muros intuliſſent, idemq; Ligures ex claſſe Gallica Venetis proximi feciſſent, tamen capere non potuerūt, quòd duorum præfectorum interitu, quos hoſtes interfecerant, Galli perterriti ſe in caſtra receperunt. Erant autē ex Armoricis finibus pleriq;, qui ſuorum ducum dicto audientes non fuerunt: omnes ſubſequuti, oppugnationem reliquerunt: ita victoria jam planè parta, ſi ſuum Galli munus obiiſſent, interpellata pedem retulit. Accidit autem ab Thracibus ea in oppugnatione res permira, quæ virtutem illorum atq; animum oſtenderet. Nam cùm tot navibus oppidum obſideretur, tot hoſtiū millia circunfuſa ad muros ſtationes haberent, una in biremi & tribus navigiolis milites trecenti à Bajaſetis filio è Magneſia, cui præerat, auxilio miſſi, in arcem ſe inferre velle non dubitaverunt: ſed ab Gallis intercepti, cùm ſe fortiſſimè defendiſſent, reliquis interfectis

Mitylene à Gallicà & Veneta claſſe oppugnata.

Turcarum audacia.

viginti

...itorum Gallos elapſi, quò intenderant, tenue... atq; in arcem recepti ſunt. Præfectus claſſis ea ſpe ...ctus, Piſauro relicto diſceſſit: tempeſtate turbidiſ... deprehenſus ad Cytheram inſulam, navi ſua eliſa, ...minibus quingentis, qui in ea erant, ipſe perpau... quiſe in parte navis fracta ſcopuloq; infixa conti...nt, evaſerunt. Navis ex hujus claſſe altera cum ...ntis hominibus interiit.

...ſaurus, multis diebus ad bellum gerendum ido... Gallorum cauſa fruſtrà conſumptis, hyeme præci... ad Melum inſulam contulit. Fortè ibi Ericus ..., qui piraticam multos annos exercuerat, pluri... damna Venetis hominibus intulerat, quod ex A... veniens naufragium ad inſulam fecerat, captus ...illis in cuſtodia tum erat. Id ſimul eſt Piſauro nu...tum, Ericum ad ſe adduci imperavit, proptereaq; ...is aliquot ante annos civem Venetum Ambroſium ...arenum Franciſci filium, cum quo mercatura ſo...tem inierat, nihil ab eo metuentem, cum ejus na... per inſidias contra juſjurandi religionẽ, apud Theſ...icam à ſe captum igni excruciatum necaverat, ...m comburi juſſit. Ericus pirata captus & combuſtus.

Hæc dum foris adminiſtrantur, domi, quòd pecu... publicè deerat, Senatus decrevit, uti quam ipſe le... ...rius, deinde comitia hujus belli initio juſſerant, ...agiſtratus omnes provinciales atq; urbani mediã ...dıorum partem reip. remitterent; ea in annum ... prorogaretur: itaq; primis anni diebus cum in ...tio Lauredanus, quiq; illi aſſident ſex viri, & qua...nta virûm magiſtri eam legem pronũciaviſſent, ...ies Antonius Minius, civis in dicẽdo ſatis audax, ...mnem ſuam ætatem, erat enim jam ſenex, cauſis ...lis in privatorum patrocinio conſumpſerat, ejuſ- Contentio de ſtipẽdiis magiſtratuũm dividẽdis.

ſiones facerent, à regio exercitu fuſos, duobus millib. interfectis revertiſſe: tum tranſmiſſo ab eodem exercitu flumine Turcas duobus itineribus intercluſos maleq; habitos, partem ſuorum non ſpernendam, unà cum duce filioq; ducis amiſiſſe.

Piſaurus profectis Luſitanis, uti claſſe Gallica ſe cõjungeret, omnem diligentiam adhibuit: itaq; eam demum ad Maleam nactus, munerib. & commeatu largiter præfecto claſſis miſſis ad Mitylenem expugnandã propè invitus unà ſe contulit, cùm Galli nihil eadere antea cum illo communicaviſſent, neq; quid ſui conſilii eſſet, ab eo petiiſſent: nihilo tamen ſecius omnibus in reb. ſuam illis operam præſtitit. Itaq; tormentis expoſitis Galli noſtriq; oppidum aggreſſi, muro dejecto, repulſis atq; occiſis propugnatoribus, magno impetu ipſum ceperunt. Arcem oppidi autem, ſine qua teneri oppidũ non poterat, cùm jam Veneti turri dejecta ſigna in muros intuliſſent, idemq; Ligures ex claſſe Gallica Venetis proximi feciſſent, tamen capere non potuerũt, quòd duorum præfectorum interitu, quos hoſtes interfecerant, Galli perterriti ſe in caſtra receperunt. Erant autẽ ex Armoricis finibus pleriq;, qui ſuorum ducum dicto audientes non fuerunt: omnes ſubſequuti, oppugnationem reliquerunt: ita victoria jam planè parta, ſi ſuum Galli munus obiiſſent, interpellata pedem retulit. Accidit autem ab Thracibus ea in oppugnatione res permira, quæ virtutem illorum atq; animum oſtenderet. Nam cùm tot navibus oppidum obſideretur, tot hoſtiũ millia circunfuſa ad muros ſtationes haberent, una in biremi & tribus navigiolis milites trecenti à Bajaſetis filio è Magneſia, cui præerat, auxilio miſſi, in arcem ſe inferre velle non dubitaverunt: ſed ab Gallis intercepti, cùm ſe fortiſſimè defendiſſent, reliquis interfectis

Mitylene à Gallica & Veneta claſſe oppugnatur.

Turcarum audacia.

vigınti

viginti eorum Gallos elapſi, quò intenderant, tenuerunt; atq; in arcem recepti ſunt. Præfectus claſſis ea ſpe dejectus, Piſauro relicto diſceſſit: tempeſtate turbidiſſima deprehenſus ad Cytheram inſulam, navi ſua eliſa, ex hominibus quingentis, qui in ea erant, ipſe perpaucióq;, qui ſe in parte navis fracta ſcopuloq; infixa continuerant, evaſerunt. Navis ex hujus claſſe altera cum ſexcentis hominibus interiit.

Piſaurus, multis diebus ad bellum gerendum idoneis Gallorum cauſa fruſtrà conſumptis, hyeme præcipiti ſe ad Melum inſulam contulit. Fortè ibi Ericus Trax, qui piraticam multos annos exercuerat, plurimaq; damna Venetis hominibus intulerat, quod ex Africa veniens naufragium ad inſulam fecerat, captus à Meliis in cuſtodia tum erat. Id ſimul eſt Piſauro nūciatum, Ericum ad ſe adduci imperavit, proptereaq; quòd is aliquot antè annos civem Venetum Ambroſiū Contarenum Franciſci filium, cum quo mercaturæ ſocietatem inierat, nihil ab eo metuentem, cum ejus navi per inſidias contra juſjurandi religionē, apud Theſſalonicam à ſe captum igni excruciatum necaverat, vivum comburi juſſit. Ericus pirata captus & combuſtus.

Hæc dum foris adminiſtrantur, domi, quòd pecunia publicè deerat, Senatus decrevit, uti quam ipſe legem prius, deinde comitia hujus belli initio juſſerant, ut magiſtratus omnes provinciales atq; urbani mediā ſtipendiorum partem reip. remitterent, ea in annum unum prorogaretur: itaq; primis anni diebus cum in comitio Lauredanus, quiq; illi aſſident ſex viri, & quadraginta virûm magiſtri eam legem pronūciaviſſent, Joannes Antonius Minius, civis in dicēdo ſatis audax, qui omnem ſuam ætatem, erat enim jam ſenex, cauſis agendis in privatorum patrocinio conſumpſerat, ejuſ- Contentio de ſtipēdiis magiſtratuūm dividendis.

Oratio Antonii Minii.

modi concionem habuit. Nõ ignoro cives magnam me rem, & multorum invidiæ propoſitã ſuſcepiſſe, qui ſim contra Senatus præjudicia, contra magiſtratuum voluntatem, pro veſtris commodis & veſtra incolumitate liberè, quæ ſentio, dicturus: neq; dubito, quin me pleriq; arroganter facere exiſtiment, quòd ea quæ Patres conſcripti jampridem juſſerunt, vosq; ipſi rata eſſe voluiſtis, nunc Patrib. iterum jubentibus, ego unus, tanquã plus omnib. provideã, improbaturus ſurrexerim. Sed me præſtat omnem invidiæ aleam atq; pericula ſubire, dum vos decipi, & reipublicæ munerib. ſpoliari, quoad potero, non patiar. Legem hoc bello, quod cũ rege Thracio gerimus, in Senatu latam, veſtris ſententiis ſancitam, præteritis expletam menſibus prorogare Patres decreverunt, ut magiſtratus omnes, qui per nos creantur, mediam ſtipendii partem annum reip. remittant: itaq; Senatu approbante ad vos veniunt, ut eam ratã & ſanctam habeatis. quid eſt hoc aliud, quàm velle vos qui liberos, qui uxores, qui domos familiasq; veſtras, qui vos ipſos beneficio reip. magiſtratibus obeundis ſuſtinetis, quando annum jam omnibus in difficultatib. confeciſtis, alterum non habere annum, unde inopiam levare & vitam tolerare veſtram queatis? An, quoniã divitibus ea lege parum iri nocitum vident, reliquos, qui re anguſta utuntur, non reſpiciunt? eſt ne id alteros tanquam ſeipſum diligere? quo uno medius fidius præcepto omnis humana ſocietas continetur. Ego verò cives ſic exiſtimo: quòd contra hoſtes nihil proſperè gerimus, adverſa verò multa & miſera ſingulis dieb. nunciantur, hoc ex fonte manare, quòd ipſi inter nos non amamus, neq; quiſquam alteri conſultum vult: nemo, qui opibus pollet, ei qui debilior eſt, proſpicit. Dii profectò immortales, qui acta & cogitationes noſtras

Cauſa malè geſtarum rerum & infortunii.

per-

perſpiciunt, irati nobis infenſique ſunt, conatusque noſtros fruſtrà ſuſcipi, evaneſcereq́; omnes ſinunt, hoſtibus virtutem & conſilia ſubminiſtrant. Tria ſunt omnino hac in urbe civium genera: unum locupletum atq; potentiũ: aliud eorum, qui ſunt dignitate opibusq́; tenuiſſimis: medium inter hos fortunæ tertiam. Primũ illud atq; ſummum, propter potentiam in tributa ſæpe nihil dat, propterea quòd nemo principes viros cogere audet, qui plerunq; in magiſtratibus ſunt, remq́; pub. adminiſtrant. à mediis, quæ imponuntur publicè onera, multi magiſtratus exigunt: ab infimis planè universi: nam ab iis minimè reſiſtitur: ita fit, ut qui rei minus habent, plus in ærariũ conferant: illi, qui omnia poſſident, nihil tribuant, niſi cùm libet: tanquã reliqui ſerviant, ipſi regnent atq; imperent. quòd ſi divites fiſco quæ debent, etiã dependãt, nihil ſit neceſſe curarũ & laborum veſtrorum obeundis magiſtratib. mercedẽ reip. condonari, ut in bellũ pecunia ſuppeditet: ea ſumma omnis pro parte media tercentũ auri libras non exuperat. locupletum & potentium reliqua ſi ratio ſubducatur, tantundem decies aut plus etiam conficient: illa exigite, qui præpoſiti eſtis pecuniæ publicæ magiſtratus: neq; vos fiſco debentium autoritas deterreat, ne quid facere contra ipſorum voluntatem audeatis: abundè vobis aderit, quod quæritur: neq; tenuiorem, ſed bonorum tamen civiũ ſudorem, aut potius ſanguinem exugere cogemini. Quid autem? nonne cives illud etiã vos impellere ad legem repudiandam poteſt, quòd multi magiſtratus, ut ſit unde ſe, liberosq́; ſuos alant, non tam juſtitiã in juriſdictionibus agitare, quàm ſervire quæſtui, & ſtudere lucro ſtatuent, dũ ea, quæ injuria ſibi erepta exiſtimabunt, quoquo modo ſarciant? Quãobrem omnia paſſim erunt venalia, neque immeri-

Civium tria genera.

tò, quoniã ita Senatus & civitatis principes decreverunt. Animus mihi cives eo anno tum, cùm primò lex eſt lata, ſuadebat, ut ejus lationi contradicerem: ſed me Senatus autoritas continuit. quòd exiſtimabam ea veſtra incommoda annum tantùm duratura, neq; legem tam iniquam iri prorogatum verebar: ita me meæ cogitationes fefellerunt. nunc eò res eſt perducta, ut in veſtra manu atque ſententiis tamen ſit totius rei exitus. quòd ſi vos legem iterum juſſeritis, quid erit cauſæ, quare non aut eam optimates ſingulis annis ferant, aut vos, quod ſecundò probaviſtis, tertiò etiã & quartò ſanciatis? ita res in exemplum ceſſerit: vos, cùm rumor belli aliquis paulùm excitabitur, ſtatim plectemini: ea ſemper erit magiſtratibus opportuna erogandæ pecuniæ ratio: ſemper reip. beneficio ſpoliabimini, quod eſſe veſtrum ſolidum atq; proprium debuerat. quare cenſeo ut legem rejiciatis, ne, veſtra quæ ſunt, ipſimet projiciatis, néve ullis ab hominibus ludibrio vobis libentibus habeamini.

...uretani ...eſponſio ...rationē ...inii.

Hæc cùm eſſet Minius concionatus magna perturbatio comitium tenuit, quoad, quis ei reſponſurus eſſet, ſciri potuit, Lauredano Principe ſua ſe è ſella ſublevãte, qui ſtans dicere ſic eſt exorſus: Valde me hodie cives à mea de Joãne Antonio Minio ſpe atq; opinione deceptum fateor, qui cum mihi heri eſſet dictum, contra legem, quam ferimus, verba illum apud vos velle facere, non credidi: neq; enim perſuadere mihi poteram, hujuſce civitatis hominem quatuor & ſexaginta annos natum, qui aliquando rempub. attigiſſet, tam æquam, tam etiam neceſſariam rogationem, quam Senatus ipſe frequens probaviſſet, eſſe impugnaturũ. Quanquã fuere qui dicerent, quoniam Minius ad ſenectutem ſine ulla dignitate pervenerit, ſemel tantùm anno ſupe-

riore

riore in magiſtratu adoleſcentulus mandari ſolito fuerit, id illum cogitaviſſe, ſi cauſam tenuiorum ſuſcepiſſet, qui ſtipendio munerum reip. fraudari ſe magnopere indignantur, fore ut favorem ſibi atq; ſuffragia illorum ad magiſtratus adipiſcendos conciliaret. quod quidem ego, ut reliqua, falſum eſſe facilè putavi: vos, qui melius hæc cognoſcitis, quid ſibi is hoc ſuſcepto negocio voluerit, vobiſcum reputatote. Tu verò Mini, ſolúsne es omnium, qui, quo implicit bello duos jam annos verſemur, quantas in eo impenſas fecerimus, quātas facere neceſſe ſit, quibus in difficultatibus cogendæ pecuniæ dies totos ſoliciti noctes inſomnes conficiamus, ut hoc imperium ab hoſte omnium acerrimo tueamur, neſcias? remigum, militum, præfectorum navium noſtrarū, quos in numeros alimus, ſtipendia immane auri pondus requirunt: in arcium & oppidorum præſidiis multū pecuniæ inſumitur: navalia urbana tot claſſibus exhauſta, magni æris ſingulis menſibus indigent, ut naves, ut tormenta, reliqua, quæ de bello uſui ſunt, noſtris imperatoribus ſubminiſtrent. Regi Pannoniæ, ut cum noſtris hoſtibus bellum gerat, mille auri libræ ternis curationib. ſunt ex fœdere quotannis dependendæ: his tot atq; tantis impenſis pecunia ſuppeditari qui poteſt? cives enim noſtri, tributis innumerabilib. perſolutis, amplius quod tribuant, non habent. Provinciales, nova pecunia imperatá, agriſq; ſuis præter morem cenſui addictis, conqueruntur: neq; quicquam, niſi coacti, fortuniſq; ſuis divenditis, in ærarium conferūt. vectigalia reip. portoriis propter bellum impeditis anguſtè redimuntur. mercatores noſtri ad exteras nationes, exteri ad nos mari cōmeare nō permittuntur. Itaq; niſi nos, quorū maximè intereſt, quib. poſſumus rationib. reip. belli fluctib. jactatæ opē ferimus, quis omnino

erit reliquorum hominum, qui ferat? omnes enim nobis alieniores ſunt, quàm nos ipſi. Numi autem nervi bellorum ſunt: ſine iis bellum gerere nulla natio poteſt. Nos quidem cives, quos huic urbi atq; imperio præeſſe voluiſtis, reliquiq; magiſtratus, qui nobiſcū unà rēp. adminiſtrant, hanc inviti legem magnoq; noſtro cum dolore ad vos ferimus, propterea quòd urbes noſtras ab hoſtibus capi, dirui, teneri, regiones vaſtari, populos diſſipari, cives noſtros aut interfici, aut in ſervitutem abduci multò pejus eſt, quàm hanc munerum mercedis portionem pro ſua quenq; parte reip. remittere, quæ adhuc mala & acciderunt, & deinceps accidere neceſſe eſt, niſi bellum magno apparatu, magnis opibus geſſerimus. opes autē hæ pecunia comparantur. Minius, qui vobis, ut lègem repudietis, ſuadet, illa ſuadet ut perpetiamini, dum, ne pecunia comparari poſſit, nititur efficere. Ego verò hujus ſum animi atq; ſententiæ, ut à fanorum & templorum adytis aurum atq; argentum ſacrum omne numis cudendis auferamus, quibus bellum commodius adminiſtrari poſſit, potius quàm ea, quæ commemorata ſunt, perferamus, remq; pub. periclitari, atq; hoc imperium proteri ab hoſte impuriſſimo, deterrimoq; permittamus: idq; nos Diis ipſis libētiſſimis, quorum templa ſpoliabūtur, facturos puto. Verùm adhuc quidem ad id nos deſcendere nulla res cogit, modò vos hoc, quod multò eſt æquius, quodq; vobis facere nulla religione impeditis licet, quod ordo ampliſſimus probavit, veſtris hodie ſentētiis, veſtra in patriam liberalitate pietateq; jubeatis. Nā quòd Minius Deos nobis eſſe iratos cōmemoravit, mihi quidem dubium non eſt, quin qui malè atq; perperam agunt, ii Deorum ſibi irā pariant: itaq; præfecti noſtri, qui improbè remp. geſſerunt, partim interierunt, partim exilio ignominiaq;

mulctati

mulctati, Deorũ numen ſuis infenſum rebus, dignitatibus, rationibus habuerunt. Vos, ſi quæ decet, quæ tempus exigit, quæ ſtatus reip. turbulentus, quæ pecuniæ cogendæ difficultas in præſentia poſtulat, ſtatueritis, nihil ab Diis immortalib timetote: proſp ra vobis omnia ab illis ſecundaq; advenient. Quid, quòd vos injuſtitiæ Minius inſimulat, quos lege juſſa in magiſtratib. obeundis juriſdictiones veſtras ad quæſtum converſuros putat? conjecturam ſcilicet de aliorũ moribus à ſe ipſe capiens, qui linguã atq; ingenium, ex quo primũ loqui cœpit, uſq; ad hos annos, atq; ſenium in lucro & quæſtu ſemper habuerit, atq; opes ſibi amplas ea tantũ ratione cõpararit: quaſi neſciat, qui natura boni ſunt, magiſtratibus initis in rebus difficilib. meliores porrò fieri, qui pravi & mali, eos à Triumviris, vel qui ad urbem ſunt, vel quos querelis populorum cognoſcendis in provincias mittitis, ad urbana iudicia deduci. quibus à judiciis improbè factorum pœnas luant: ita fit, ut ſuopte ingenio cives duris in rebus afflictati, tanquam in cote virtutem ſubigant & exacuant ſuam: aut metu judiciorum à maleficiis nullo non tempore aut rerũ caſu abſterreantur. Auſus etiam tu quidem es Mini tria eſſe genera noſtrorum civium dicere, locupletum, mediocrium, tenuiorum: atq; hæc inter ſe diſſidere oſtendiſti, dum à divitib. in tributa nihil penditur, à reliquis onera omnia ſufferuntur. regnare etiã illos dixiſti, hos ſervire, atq; in ea civitate, quæ ex quo nata eſt, libera & ſui juris ſemper fuit. Id te non puduit in concione eſſe mentitũ. Hoc quidẽ, eſſe tria genera, nihil impedio: id enim omnib. in civitatib. accidere conſuevit: neq; aliter propemodum ſe habere hominũ conventus ullus atq; ſocietas poteſt. Divites verò nihil cõferre, cæteros omnia, hoc falſum & injurioſum eſt: nulli enim

hominiparcitur:omnes peræq. quod fiſco debent, etiam ſolvunt: aut, ſi id per ſe non faciunt, ab iis qui præſunt, facere coguntur. quære à fiſci magiſtratibus rationes; ſubduci jube: reliqua civium inſpice: nihil eorum reperies, quæ dixiſti. An, quod bona locupletum minus haſtæ ſubjiciuntur, mediorum autem & tenuiorum quotidie, propterea tu divites conferre nihil exiſtimas, reliquos omnino unos omnia? malè tu quidem urbis noſtræ mores & rerum conditionem diſpicis, aut te diſpicere ſimulaviſti. Divites, quia ſolvendo ſunt, ſua diſtrahi non ſinunt, ſed in ærarium ſponte conferunt, quod cum reliqui non faciunt, ſæpe fit, ut eorum inſulas, fundos, prædia, magiſtratus ad licentes transferant. Sed quid illud tandem eſt, quod tu ſervitutis & regni nomina in hanc remp. induxiſti? alteramq́ civium partẽ in alterius invidiam trahere his impuris vocibus excogitaviſti? an, qui ab urbe condita uni atq; iidem ſemper fuimus, ut diſſideamus inter nos, ut ſeceſſiones facere incipiamus, tibi uni eſſe optabile & conducibile exiſtimas? Id vis, id poſtulas, id efficere conaris. Vos appello magiſtri Decemvirum, qui ſedetis, cui antiquitus magiſtratui cives improbos coercendi omnis eſt poteſtas attributa, vos ab eo hujus rei cauſam repoſcite. Bello, quod cum Ligurib. quartum geſſimus, Italis populis atq; in reip. temperatione conſtitutis, ærario exinanito majores noſtri edixerunt, ſi quis remp. pecunia juviſſet, eum ſe civitate & jure comitiorum muneraturos: itaq; bello confecto, eam ob cauſam triginta homines ad remp. admiſerunt: ii totidem familias in nobilitatem intulerũt, quæ noſtro jure, noſtris muneribus noſtro imperio deinceps ſunt uſæ. Nobis hoc tempore bellum cum barbaris nationib. cum gente à noſtra vitæ ratione, à noſtris morib. alieniſſima, cum rege infeſtiſſimo ferociſſimoq; gerentibus,

rentibus, vos hujus reip. alumnos, ut patriæ laboranti ſuccurratis, ejus pecuniæ, qua unà cum magiſtratibus ab ipſa rep. donamini, mediam partē eidem reip. pigebit reſtituere? Illi ſuam civitatem, nobilitatem, jura, imperia in exteros, propterea quòd in ærarium contuliſſent, libenter transfuderunt: vos veſtrorum ſtipendiorum partem veſtræ patriæ, veſtræ aris atq; focis, veſtris liberis cedere gravamini? nam nunc quidem, ut veſtri liberi ne ſerviant, eſt à vobis cautio atq; curatio adhibenda. Quis hoc in animum, niſi hujus urbis, horum templorum, hujus comitii atq; curiæ hoſtis & everſor, poſſet inducere? Inventus tamen eſt Minius, qui hoc vobis ſuadere ſit conatus. Sed illum ſua mens, ſuus animus, ſui mores punient. Vos autem cives, quos ſcio veſtræ ditionis atq; imperij, quemadmodum ſemper eſtis participes, ita nunquam non amantes fuiſſe, ne deſinite, quod ſemel libentiſſimè feciſtis, legem iterum velle jubere, iterum pro veſtra in patriā charitate hoc, quicquid eſt incommodi, alacri animo annum alterū ſufferre & perpeti, dum hæc reip. procella decedat, quæ longinqua eſſe, niſi me meus fallit animus, non poteſt. confirmate veſtris ſententiis illud, quod eorum, qui ad gubernacula reip. ſunt poſiti, ſententiis optimum eſſe factu videtis, ſtatuite hoc judicio, quàm cuiq; chara eſſe debeat ſuæ patriæ libertas, cùm ipſi veſtræ libertatis cauſa, veſtra vitæ præſidia reip. condonetis. oſtendite provincialibus, atq; iis, qui veſtris legibus parent, quid ipſi facere debeant, quando vos, qui cæteros cogere poteſtis, communis omniū utilitatis cauſa, leges vobis unis detrimētoſas imponitis. nemo erit hac in urbe, nemo in reliquis, ubi nomen Venetū viget, qui non vos ſummis laudibus efferat, atq; omnibus regendis populis & gentibus dignos putet, cùm intelliget, nihil vos

muneris aliis præcipere, quin prius alterum tantum, eoq́ multo amplius, vobiſmet imperaveritis.

Lex de ſtipendiis magiſtratuum dimidiis accipiendis confirmata.

Hac à Lauredano concione habita, ubi ille conſedit, lex eſt ferri cœpta. Erant omnino in comitio judices mille quadringenti quadraginta duo: ex iis mille octoginta octo legem probaverunt, trecenti quadraginta ſeptem rejecerunt: quibus non liqueret, fuerunt ſeptē. Itaq́ magno conſenſu civitatis lege juſſa, Lauredanū omnes laudare, bonum eſſe principem dicere, cui reſp. curæ eſſet.

Antonius Minius in exiliū mittitur.

Poſtridie autem ejus diei Minius ob concionem ſeditioſam à Decemviris condemnatus eſt, ut in Arba Illyrici inſula, quoad viveret, exularet, triginta auri libris ei, quicunq́ illū extra inſulā captū magiſtratib. tradidiſſet, ex eius bonis cōſtitutis: eiq́ rei bona ſunt pignori addicta: ipſi, ut laqueo vitā finiret, pœna addita.

Triremium præfecti ignominia notati, & ob quam cauſam.

Illis diebus ignominiæ notam, qua Piſaurus in triremium præfectos quinq́ uſus fuerat, Patres in foro promulgari voluerunt. Ea nota erat ejuſmodi. Dum claſſem Gallicam Piſaurus conſequi cuperet, Paulus Nanus, Georgius Triviſanus, Marcus Antonius Decanalis, Nicolaus Barbadicus è colonia Cretenſi, Petrus Capitellus Apulus, ejus miſſu ad Maleam profecti, quòd Galli eſſe illis in locis dicebantur, in biremes Thracias ſeptem inciderunt, quæ navē onerariam hominū Cretenſium à ſe captam remulco trahebant. Ea re animadverſa, biremes aggredi communi conſilio ſtatuerunt, itaq́ incitatis remigibus ad illas contenderunt. Sed cū eis appropinquaſſent, timore impediti remiges inhibuerunt, ſeſeq́ turpiter à congreſſu dimicationeq́ continuerunt. Accidit autem paulò pòſt, ut naves triremes aliquot è claſſe Gallica, quæ non longè aberat, idem cōſpicata, biremes Thracias magno animo aggrederētur,

qua

quæ quidem res auxit illorum dedecus, quòd eos reip. hoſtes, quos propter formidinem ipſi dimiſerant, Galli, quorũ minus intererat, virtute eſſent atq; animi præſentia conſequuti. ob eam imbecillitatem atq; formidinem Piſaurus annos quinq; à præfecturis omnibus illos removit, ſtipendiaq; ab iis emerita fiſco addixit.

Iiſdem diebus Gabrielem Maurũ, Andream Foſculum, Senatus legatos creavit, qui Ferrariã proficiſcerentur Lucretiæ Borgiæ Alexandri filiæ, quam pater Alfonſo Ateſtino Herculis filio in matrimonium ſpoponderat, Roma ad illum venienti, & ipſi ſocero q; eius de nuptiis reip. nomine gratulatum. Lucretiæ Borgiæ nuptiæ.

E Pannonia verò crebriores allatæ literæ, Turcas pluribus locis fuſos à regiis ducibus occidione, & præda ingenti facta, Senatui attulerunt: neq; tamen ob eas res claſſis curam ulla ex parte Bajaſetes intermittebat: quam quidem curã cum magnopere agitaret, reficiq; naves veteres ſuis ducibus mandaviſſet, atq; id ei tardius negligentiusq; agi ab illis atq; adminiſtrari videretur, arcum ſibi afferri & ſagittas imperavit: quibus adductis, ſtantem ante ſe illum ipſum ducem, qui priore apud ſe erat loco, indignabundus transfixit. Turcæ à Pannonis victi. Turcæ tyrannis.

Reſtituerat idem rex Paulò antè ad libertatem cives Venetos, quos belli initio Byzantii in vincula conjectos in turri ad fretum ſervandos miſerat: ii ſe libris auri centum redemerunt: quorum è numero Andreas Grittus Id. Mart. ad urbem rediit: eiq; eſt univerſa civitas gratulata. Attulit is ab Admete Bajaſetis duce literas ad Senatũ, cum mandatis, ut ſi bello, quod inter ipſos & Bajaſetem vigebat vellent finẽ imponere, mitterent Byzantium aliquem ad pacis conditiones tractandas: ei ſe adjutorem futurum. Cives Veneti Byzantii libertati reſtituuntur.

Interea Cæſarẽ Alexandri filiũ augendi regni cupi-

Metaurenſium ducis regnum à Cæſare Borgia inſidiis occupatur.

ditas magnum in ſcelus & proditionem impulit. Nam cum Guidi Vbaldi Metaurenſium ducis regnũ, quod unum ei deerat ad omnem Flaminiã obtinendam, propter mirificum populorum in illum amorem aggredi aperto bello non auderet, neq; Venetos ſibi permiſſuros ut illum expelleret, arbitraretur, neq; ullam haberet ſuſcipiendi belli cauſam, Guido Vbaldo omnibus in patrem ſuum obſequiis, in ſe officiis benevolentiſſimiq; hominis planè functo, velle ſe bellum Camertibus inferre ſimulavit, ut ad fines Vrbinatium, quà iter erat ei faciendum, ſine Guidi Vbaldi ſuſpicione, tanquam aliò tendens, cum exercitu accederet: atq; ut bono ſe in illum eſſe animo fidem ei majorem faceret, & ſuis eum opibus exueret, ne tueri ſeſe poſſet communitior, à Guido Vbaldo, ut auxiliares ad id bellũ copias cũ tormentis muralibus ad ſe mitteret, pro amicitiæ jure per legatos poſtulavit. Iis impetratis, atq; miſſis, cùm ad fines regni veniſſet, repentè in illos hoſtiliter irrupit, & magna celeritate adhibita, quòd neminem obvium habebat, Vrbinum contendit, parumq; abfuit quin Guidũ ipſum Vbaldum caperet. Sed is paucarum horarũ beneficio, in jumentis agricolarum, & veſte ruſtica, itineribus deviis, quòd omnia nota loca per Cæſaris milites obſeſſa tenebantur, fugiens, Ravennam ſe recipit, atq; inde Mantuam eſt profectus, quam ad urbẽ paulò antè uxor ejus Eliſabeta, Franciſci Mantuanorum ducis ſoror, pudiciſſima lectiſſimaq; ſe contulerat, cùm officii cauſa Alexandri poſtulatu Lucretiæ Borgiæ ad maritum proficiſcenti comes itineris fuiſſet. Ea re permotis Patrib. equites quingenti, pedites mille Ravennam ſunt miſſi, ut cum iis copiis, quæ ibi erant, conjũcti, oppidi præſidium augerent, ſi quid à Cæſare conſilii cui fides haberi nulla poterat, contra rempub. iniretur.

Guidi Vbaldi fuga.

Neq;

Neq; multò pòſt Anna Candala, natione Aquitana, Aloiſii regis Gallorum propinqua, ad Vladislaum Pannoniæ regem, cui erat nuptui per legatos tradita, proficiſcens Venetias venit cum magno utriuſq; regis comitatu. Ei fines reipub. ingreſſæ, ſumptus eſt publicè atq; largiter factus. Ad urbem ubi fuit, omnia in illam liberalitatis & benevolentiæ officia profuſe collata, ut cùm exacto menſe diſcederet, Laredano Principi dixerit, tum primùm ſe reginam ſibiipſi viſam, cùm apud illum fuit: poſtea verò quàm in Pannonia regiam exercere dignitatem cœpit, amica & benevola reipub. omnibus in rebus ſemper fuerit. Vlatislai regis Pannoniæ cũ Anna Candala connubiũ.

Interim Aloiſius rex domo diſceſſerat, ut in Italiam ſe conferret, Neapolitano bello, quod cum Hiſpaniæ regibus propter finium controverſiam gerebat, auxilia comparaturus. Eo Mediolani finibus appropinquante Senatus Bernardum Bembum patrẽ meum è prætura Veronenſi, qua in prætura tunc erat, legatum miſit, ut Aloiſio reip. nomine ſalvere juſſo de adventu gratularetur. Is regi ad Vigevenum oppidum occurrit, eſtq; apud illum commoratus, dum is Mediolani fuit: ſed rege in Liguriam profecto ad auxilia in regnum Neapolitanum mari tranſmittenda, Veronam rediit. Aloiſii regis Galliæ in Italiam adventus.

Dum hæc domi adminiſtrantur, à Piſauro apud Chryſopolim, atq; in ſinu Theſſalonico depoſitis militibus damna ſunt plurima illata. prædæq; ingentes factæ. ...um in Ægeo captæ naves onerariæ duodecim, biremes undecim. atq; is ad Maleam cùm veniſſet, naves triremes Rhodiorum tres, onerarias duas, regis Gallorũ triremes quatuor ad ſe miſſas reperit. Neq; multò pòſt Iacobus Piſaurus Alexandri legatus ſuas triremes cum Piſauri claſſe conjunxit. Erat autem univerſæ claſſis navium omnis generis numerus ad ſeptuaginta: quib. Claſſis Venetorum ad Leucadiam oppugnandam.

cum navibus de legatorum conſilio ad inſulam Leucadiam oppugnandam ſe convertit. Eò cùm appropinquaret, Pontificis legatũ præmiſit, qui per vada eo ab latere, quod ad orientem ſpectat, oppidum aggrederetur. vadis autem ea parte inſula maximè cingitur. Is accelerans per Dioryctum in vada ſeſe inferens, duodecim biremes, quæ ibi ſtationem habebant, eaq́ maria percurrentes, Venetorum navib. infenſiſſimæ diu fuerant, & tunc, ut aditu claſſem prohiberẽt, occurrebãt, omnes fugavit, pauloq́ pòſt vacuas hominibus occupavit, cùm ii ſeſe raptim in littus ejeciſſent: quos oppidani fugientes receperunt. Iis captis, quòd illis in vadis erat à continenti ad oppidũ via aquis tecta, ſic, ut equites cõmeare ea poſſent, ibi naves aliquot diſpoſuit: quib. navibus Thracum turmas equitum tres, qui per illam viã, ut eſſent oppidanis auxilio, vicinis ex locis adventabant, repulit: cùm tamen antea munitionem pro tẽpore, quæ tranſitum impediret, media in via effeciſſet. Ea Thraces munitione retardati, dum perrumpere conantur, tormentis ſe naviũ vulnerandos præbuerunt: amiſſisq́ perplurib. duce eorũ equo dejectò nulla parte munitionis perrupta, unde venerant redierunt. Atq́ idem interea legatus ſuorũ militum partem equitesq́ omnes, quos in navib. eam ad rẽ habebat, cũ primo adventu in terrã expoſuiſſet, atq́ in oppidum contendere juſſiſſet, illi itinere, quòd quidem erat paſſuum milliũ quatuor, celeriter confecto, circumvecti audaciſſimè pugnantes, eo ipſo die prooppidum capiunt. Piſaurus præfectus, quẽ mari reliquã claſſem ventis non ſecundis, qui eo die flaverant, circunducere oportuit, poſtero die ad oppidum oppugnandum ſeſe contulit, ac muros quatere tormentis cœpit. Erãt in oppido milites Thraces quingenti, qui ſe acerrimè unà cum oppidanis defende-

ſendebant: ii cum magna tormentorũ vi oppugnatione non intermiſſa premerentur, ſeptimo die deditionẽ facere voluerunt. is fuit dies ad diem tertium Calendarũ Septembris. Sed dum inter ſe ea de re conſulunt, militibus irrumpentib. oppidũ capitur. ipſi atq; oppidani captivi facti, præda omnis viritim diviſa. Hoſtes prima oppugnationis die Gabrielem Superantium triremis præfectũ interfecerunt, capite pila ferrea disjecto. Ejus frater Hieronymus adoleſcens nullo reip. munere antea functus, paucis pòſt diebus quàm id eſt Venetias allatum, magno comitiorum favore in Senatu allectus eſt præteritis quamplurimis, qui & magiſtratus geſſerant, & ætate longè præſtabant. Leucadia à Venetis capta.

Patres ut primùm ex Admetis literis in ſpem pacis venerũt, propterea quòd hyems ſuberat, Piſauro mandarunt, ut triremibus viginti apud ſe retentis, claſſem reliquam domum remitteret. atq; ad regem Pannoniæ literas dederunt, quibus litteris, quid ab Admete habuiſſent, certiorem illũ fecerunt, velleq; ſe ſuum hominẽ Byzantiũ mittere ſignificaverunt, atq; ab eo petierunt, ut & ipſe ſuum hominem eòdem mitteret, quo majore cum dignitate pax æquioribusq; conditionibus tractari conficiq; poſſet. Vladislaus intellecta re Patrum conſilium probavit, facturumq; quod vellent, de legato ſe recepit. Illi Zachariam Freſcum, Decemvirũm ſcribã, ire Byzantium juſſerunt. Pacis tractatio inter Venetos & Thraciæ ducem.

Guidus Vbaldus regno amiſſo ad Aloiſiũ regẽ Galliæ Mediolanum ſeſe conferens auxilia in Cæſarẽ poſtulatum, ubi nihil in eo probitati & innocentiæ, contra perfidiam & crudelitatem eſſe præſidii cognovit, cum uxore Venetias venit. Patres eum lubentes exceperunt, & domo pro illius dignitate publicè tradita, bono eſſe animo juſſerunt: qua ex domo paulò pòſt, cum Guidus Vbaldus Venetias ſecedens Vrſinorum auxiliis regno reſtituitur.

Metau-

Metaurenſis, Cæſaris arcium præfectis & militib. i
terfectis, oppidisq́; aliquot receptis, ejus imperio ſe ſu
traxiſſent, ſuum in regnum facilè redut: atq; in eo
Vrſinæ gentis princ:pib adjutus, devictis hoſtibus ſ
dignitatem al.quot menſes obtinuit.

Populi quidam Reip. Veneti, ſe dedere volentes rejiciuntur.

Ea rerum mutatione pleriq; ſe populi reip. commen
daverunt, orantes ut ſe in deditionem reciperet. Eſt
Ariminenſium finibus mons excelſus, duplici jugo, qu
mare proſpicit, præruptus: alia parte declivitatem ha
bet latè in occaſum patentem, vinetis & ſegetibus ube
rem. Illis in jugis duæ arces ſunt ſumma in crepidin
quibus oppidum ſubjacet, civitasq́; montanorum ho
minum, qui remp. adminiſtrant, neq; ulli regi ſerviun

Crepidines Pinnæ Marianæ.

Crepidines Pinnæ Marinianæ appellantur. Ii & ipſi, n
ab Cæſare in ſervitutem redigerentur, cùm magnope
timerent, Senatui eo tempore ſignificaverunt, velle ſ
ſub ejus imperio eſſe: mitteret ad ſe aliquẽ reip. nomi
ne, ſe illius dicto audientes futuros, imperataq́; factu
ros. Sed neq; hos, nec cæteros, qui ſe reip. dedere cupie
bant, Patres recipiendos cenſuerunt.

Hiſpaniæ regum Legatio.

Miſerant inter hæc reges Hiſpaniæ ad Senatũ Lau
rentium Suarem, illum eundem qui legatus eorũ bell
Gallico apud remp. fuerat: is clàm itinere per Galliam
confecto, paucis ante Calend. Decembris diebus ad ur
bem venit: atq; illi auri libra ſingulis eſt menſibus in
ſumptum à Senatu conſtituta. In primis apud Laure
danum Principem & Patres ſermonibus Suares de A

Aloiſius rex Venetis ſuſpectus redditur.

loiſio rege Gallorũ queſtus, quòd fœderi cum ſuis initi
regibus non ſtetiſſet, ut cui neq; ſua, neq; aliena ſatis eſ
ſent: ab ejus amicitia Patres avertere modis omnib. eſt
conatus, illum affirmans propterea Cæſaris rebus tanto
ſtudio faviſſe, ut eſſet qui reip. finibus immineret, neq;
quieſcere illam ſineret: gaudere implicitam eſſe bello

Thracio

Thracio civitatem, quã ad eos claſſem miſerit, ad ſpeciem, non ad ullam reip. frugẽ miſiſſe. id eventu patuiſſe, quòd obfuerit potius, quàm ulli uſui fuerit. Hiſpaniæ regum voluntatem omni tempore cum reipub. voluntate conſenſiſſe, quoniam utriq; fidem & pietatem colerent: ſi ſe ii fœderibus undè firment, neminem nocere eis poſſe. Hæc & his ſimilia de Suare non ſemel à Patribus audita, tametſi vera eſſe pleraq; cognoſcerent, illos tamen non moverunt, ut quod ipſis cum Aloiſio fœdus intercedebat, ulla ex parte violarent: tantùm dicere, ſeſe Hiſpaniæ regum fidem atq; virtutem, & propenſum in remp. animũ, plurimi ſanè facere, ſemperq; facturos: cum Aloiſio fœderis conditionibus ſe teneri: moleſtè ferre bellum inter ipſos exerceri potius, quàm vigere pacem: ſi quid poſſent ad reconciliandam inter eos gratiam, de eo ſi admoneantur, ſe non defuturos, amiciſſimorumq; hominũ officio in utrunq; functuros.

Cum Vladislao autem Pannoniæ rege, de legati ad Bajaſetẽ miſſione diem ex die ducente, propterea quòd pace cum illo à Senatu inita, niſi novæ ſponſiones intercederent, ſtipendiis reip. carendum ipſi erat: ne res tanta differretur, legati reip. pacti ſunt, uti mille auri libræ, regi annis ſingulis ab Senatu bello Thracio dari ſolitæ, ad tercentum redigerentur, quoad Bajaſetes viveret, tribus item penſionibus perſolvendæ. Tranſactio cum rege Pannoniæ.

Alexander cum vidiſſet Guidum Vbaldum Vrſinæ gentis ſtudiis regnum ſuum recuperaviſſe, orando, territando, magna pollicendo, ejus familiæ principibus in ſuas traductis partes, fœdus cum illis percuſſit. Simul ab Aloiſio miſſis ad ſe auxiliis Cæſar, magniſq; copiis undiq; comparatis, Guidum Vbaldũ, quem quidẽ ſine ſpe, ſine opibus deſtitutum amici deſeruerant, iterum regno expulit, cum tamen ille munitiſſimum naturâ Guidus Vbaldus iterũ regno pellitur.

totius regni oppidum, miſſo ad id cuſtodiendum Octaviano Fregoſio adoleſcente ſororis ſuæ filio, cum militibus, & omnium rerum pro tempore copia, cõmunitius factum obtineret. Urbinatibus receptis ad Senogalliã oppugnandam Cæſar primis anni diebus rectà profectus, ubi civibus ſine mora ſe dedentibus oppido eſt potitus, Urſinæ gentis principes eos ipſos, cum quib. paulò antè fœdus percuſſerat, quiq; ſecum unà venerant, omnes in vincula conjecit: eaq; de re Alexandrum patrem mira celeritate certiorem fecit. Ille ſtatim Baptiſtam Urſinum Cardinalem, qui fœderis autor fuerat, magna apud ſuos autoritate, nihil ejuſmodi verentẽ, ad ſe vocatum cuſtodiæ tradidit: qua in cuſtodia paucis pòſt diebus eſt mortuus, conjectis ab Cæſare in vincula partim nocte proxima, reliquis in Senenſium fines adductis, quò Cæſar cum exercitu contenderat, laqueo gula fracta. Idẽ vitæ finis Venantio & Octaviano adoleſcentulis, Camertium regis liberis captis à Cæſare, Piſauri datus. Pater eorum regno amiſſo clam elapſus, paulò pòſt ad urbẽ venit. Ob eas Cæſaris actiones, qui cum Camertibus Ariminum etiam in ſuam ditionem redegerat, Senatus, uti ſuos fines magis communiret, Livianum Carracciolumq; cum equitibus & militib. Ravennã miſit. Guidus Ubaldus hoſtem fugiens cùm ſe Pitilianum in Hetruriã contuliſſet, dieſq; complures ibi fuiſſet, Cæſare Pitilianum bello aggredi velle dictitante, ut illum interciperet, magno cum periculo per Senarum & Florentinorum agrum in fines reip. atq; ad urbem ſe recepit: cui à Senatu libra auri dono in ſumptum ſingulis menſibus conſtituta.

Baptiſta Urſinus in carcere moritur.

Cæſaris Borgiæ ſævities.

Ubaldus Venetias redit.

Quoniam autem libido ea inter cives creverat, ut quamplurimi ſacerdotia, quæ habere bonis artibus non poterant, Romæ coemerent, qua in urbe ejus rei conſuetudo

Lex in Sacerdotia ementes.

tudo facultaſq; ab Alexandro inſtituta latè palamq; invaluerat, Decemviri ſanxerunt, ſi quis in poſterum id faceret, ejus bona fiſco inferrentur, ipſe ab urbe atq; urbis finibus quandiu viveret exul eſſet.

Neq; multò poſt Joannes Michael civis Venetus Cardinalis, qui Pauli ſecundi Pont. Max. ſororis filius fuerat, Romæ veneno interiit, quod ei Alexãder à præfecto Michaelis epularũ dari juſſit. Cauſa interficiendi hominem fuit aurum atq; argentum, quod is haberè exiſtimabatur, quarum omnino rerum inexplebilis Alexandri animum cupiditas ad omnem iniquitatẽ incendebat, uti filio pecuniam exercitib. alendis ſuppeditaret, quo is Italorũ principum regna occupare celerius poſſet ſe jã ſene. Miniſter veneni haud multò poſt, Julio Pont. Max. re per indiciũ enunciata, in vincula cõjectus, quæſtione habita ſui ſceleris pœnas perſolvit. Papa Veneto Cardinalem necari iubet.

Bajaſetes interim induciis cum Sophi Armeniæ rege initis, cũ quo ſibi atrox bellum intercedebat, ad bellum Venetum ſolutior factus, animos, quos dejecerat, ſumpſit, deq; pace cum rep. nihil ſe facturum dixit, niſi Veneti Leucadiam ſibi inſulam reſtituerent. Patres de eo per Admetis ad Andream Grittum literas perq; nuncios certiores facti, ne diutius eo bello cõtererentur, pacem cũ Bajaſete fecerunt, Leucadiamq; inſulã, cujus oppidum magna impenſa Piſaurus longè firmius jã communitiusq; fecerat, Bajaſeti reſtituendam curaverunt, Piſauro domum reditione permiſſa. Ea de pace uti Diis immortalibus gratiæ agerentur, atq; auri libræ tres dono in ſacerdotium collegia diſtribuerentur, Senatus cenſuit. Et quoniã Bajaſetes legatum ſuũ unà cum Zacharia domum redeunte ad urbem miſerat, ut quando ipſe legato reip. juſiurandum dederat, fore de pace, uti pollicebatur, ita is dando item à Lauredano

Alexandri PP. avaritia. Baiaſetis pax cum Armeniæ rege & Venetis.

Legatus Venet ad Baiaſetem.

principe jurejurando præſens adeſſet: Senatus Andreã Grittum legavit, qui ad Bajaſetem cum eodem legato reverti properante proficiſceretur cui legato veſtis aurea, & item ſerica, cum ternis auri libris dono data. Eadem eſt pax aliquot poſt menſes à Bajaſete cum Vladislao rege Pannoniæ inita.

Baiaſetis pax cum Vlatislao rege Pannoniæ.

His rebus ita conſtitutis, ab Aloiſio rege Galliæ miſſus ad Senatũ legatus paucis ante Calendas Quintiles dieb. poſtulavit, uti novum ſuo cum rege Patres fœdus ſancirent. Is fuit Joannes Laſcaris Byzantius, græcis literis eruditus. atq; id ea de cauſa rex procurandũ ſibi & contendendum ſtatuerat, ut quoniã Conſalvus Hiſpani dux exercitus in Brutiis ſuum exercitum interfecto duce fuderat, fugaverat, regnumq; Neapolitanũ propè omne ſub regum ſuorum imperio redegerat, renovato fœdere Veneti cum Hiſpaniæ regibus bellũ unà facere tenerentur. atq; ut ad eam rem Patres animum inducerent, ampliſſimæ ab Aloiſio conditiones proponebantur: quas omnes Senatus reſpuit, veteri ſe fœdere contentum dictitans.

Galliæ rex novum cũ Venetis fœdus ſollicitat.

Alexander PP. proprio parato veneno periit.

Alexander veneno, quod furtim dari Adriano Cardinali familiari ſuo juſſerat, cujus in hortis unà cum Cæſare filio cœnabat, per miniſtri imprudentiã epoto, quintodecimo Calendas Septembris exceſſit è vita. Cæſar eodem hauſtu penè abſumptus, difficilem in morbũ incidit. qua in re Deorum immortalium mens & voluntas viſa eſt magnopere affuiſſe, cùm ii, qui plurimos & Romanæ reipublicæ principes, & clientes ſuos, ut eorũm opib. & theſauris potirentur, veneno necaverant, & tunc ſuum hoſpitem atq; alumnum adjungi ad reliquos, necariq; mandaverant, eo ipſo in miniſterio ſemet pro illo interficerent.

Benedicti Piſauri obitus.

Illis diebus Benedictus Piſaurus claſſis præfectus vir

egregia

egregia virtute, cùm ſe ad reditum compararet, valetudine impeditus Corcyræ interiit.

Patres ob Alexandri mortem id, quod re evenit, exiſtimantes fore, ut multa oppida malis artibus à Cæſare capta ejus imperium eſſent detrectatura, præfectis aliquot Ravennam miſſis copiarum, quæ ibi erant, numerum, duplicaverunt. pauloq́; pòſt Decemviri Chriſtophorum Maurum, unum ex quinqueviris, qui res bellicas in Senatu procurant, legatum creaverunt, atque in Flaminiam contendere juſſerunt, ut, ſi quod ex Cæſaris oppidis ſponte reip. ſe dederet, ab eo reciperetur. Cumq́; complura jam Romanorum principum caſtella pagiq́; ejectis aut interfectis Cæſaris miniſtris ad priores dominos rediiſſent, Piſaurum, Ariminum, Camerinum Senogallia, etiam Populonia, cujus regem Cæſar expulerat, oppidumq́; cœperat, idem factura dicerentur, Guidus Vbaldus, & ipſe ſuum ad regnum recuperandum à popularib. accerſitus, triginta auri libris à Senatu mutuò acceptis viæ ſe dedit, eoq́; adveniens omnib. ab oppidis magna gratulatione eſt receptus. Cæſar, non tã quòd eſſet morbo implicitus, quàm propter Romanorũ civium in ſeſe odia vitæ ſuæ metuens, quicquid equitum & militũ habebat, in urbẽ introduxit.

Rerum mutatio poſt Pontificis obitum.

Guidus Vbaldus in regnum redit.

Ea re accidit, quòd accidere erat neceſſe, ut Cardinales qui jam propè omnes convenerant, ad novũ Pontificem legendũ, ne facere id poſſent, Cæſaris exercitus timore impedirentur. qua intellecta re Senatus literas ad eos dedit, ſi ita opus eſſe ducerent, ſe celeriter omnes ſuas copias Romam miſſurum, quibus facilius Romanæ reipublicæ majeſtatem, & ſuam dignitatem tueri, & quæ ex uſu eſſent, adminiſtrare liberè ac ſine metu poſſent. Antonius etiam Juſtinianus legatus coràm idẽ eſt pollicitus Senatus reip. que nomine. quod quidem

Cardinalium in eligendo Pontifice ſollicitudo.

illis tam ſuſpecto tempore gratum ac per opportunum fuit: ea enim re permotus, ne in ſe remp. incitaret, Roma cum ſuis omnib. egreſſus copiis Cæſar, Vaticanum ſacro Senatui reliquit. Interim à Guido Vbaldo nuncius ad Senatum venit, ſeſe regnũ & ſalutem ſuam illi acceptam referre, cupere cum equitib. gravioris armaturæ centum levioris. qui ſagittis uterentur, centum & quinquaginta. ſtipendia reip. facere: milites ſe habere paratiſſimos numero ad duo millia, quib. ſine ſtipendio menſem eoq; amplius Senatus uti poſſit: rogare, ut in ejus fidem recipiatur. Cognitis his poſtulatis, ſatis eſt ei omnib. in rebus ab Senatu factum, atq; auri libræ centum annuæ in ſtipendium conſtitutæ.

Pius tertius Pontifex creatur & moritur.

Cardinalium collegium, Cæſaris abitu liberum factum, Cardinalẽ Senenſem Pont. Max. creavit, qui ſe Pium tertium appellari voluit. Huic ante menſis exitum vitiatæ tibiæ doloribus mortuo, ſucceſſit Julius ſecundus Ligur, quem reſp. Pontificem fieri majorem in modum concupiverat, eiq; rei omnem ſuam operã adhibuerat. Sed Pio vitæ fruente Jacob. Venerius Ravẽnæ præfectus, Ceſenam ab ejus oppidi civib. accerſitus, qui ſe reip. dedere volebant, cum militib. noctu ſe contulit fruſtrà, propterea quòd non ea, quæ inter ipſos cõvenerat, ſed nocte poſtera eò venit: illi autem cùm ſe ſuperiori nocte ad illum recipiendũ comparaviſſent, neq; is ſe oſtendiſſet, ſtudium & diligentiam remiſerunt.

Iulius ſecũdus eligitur PP.

Oppida quidam Flaminiæ dedun tur Reipub. Venet.

Accidit autem ob ejuſmodi moram, uti Cæſaris militibus res in ſuſpicionẽ veniret, qui ad portas & in muris ſtationes habuerunt: itaq; Venerius infecta re Ravennã rediit. Paucis pòſt diebus Petri Remiri Hiſpani, qui Fori Livii arcem munitiſſimã Cæſari cuſtodiebat, nuncius Ravennam ad legatum venit. ſi reſp. eam arcẽ velit, Remirum illam traditurum, modò ei liceat, quæ

Forilivii arx.

in arce

in arce ſit ſuppellex Cæſaris, Ravennam atq; ad urbem aſportare: tum ab Senatu præfecturam habeat equitum quinquaginta, totq; in urbe inſulas, quibus ex inſulis duarum auri librarum fructus annuus ad ſeſe redeat. Ea intellectare Senatuſconſultum factum eſt, legato licere præfecto arcis fidem dare reip. nomine, fore, quemadmodum velle ſe oſtendiſſet, arcemq; ab eo accipere, atq; ea de cauſa Forum Livii accedere cum ea copia, quam ex uſu eſſe reipub ſtatuiſſet: néve quis eam rem enunciaret, à Senatoribus omnibus cum Pandulphum Malateſtam, qui Ariminũ à Roberto patre traditum aliquot annos injuſtè regnans obtinuerat, & ab Cæſare ejectus oppido fuerat, eò cum copiis accedentẽ oppidani repuliſſent: Guidus Vbaldus per legatum ſuum Senatui ſignificavit, Pandulphum cupere, ut quoniam oppidani adduci non poterant ut ei ſeſe dederent, reip. autem imperiũ magnopere optarent, Senatus oppidum reciperet: ſperare ſibi ab rep. nõ defore vitæ pro dignitate traducendæ facultatẽ: itaq; ſi Senatus jubeat, ipſum eam rem curaturũ, quo Ariminenſes magnopere confiderent. quamobrem Senatus cenſuit legato reſpondi oportere: ſi Guidus Ubaldus, uti Ariminũ oppidum reip. ſe dederet, ſuo ſtudio & autoritate, quã cũ illa civitate habeat, effeciſſet, eam rem Senatui gratã fore. poſtremò cũ Guidus Vbaldus aliquot pagos & caſtella ex Ariminenſium & Ceſenatium finib. valde vel communita, vel propter agrorum bonitatẽ opportuna, vi expugnaviſſet, & Senatui ſignificaviſſet, ea ſe omnia reip. traditurum, modò id ſe non nolle oſtendat, alterũ Senatuſconſultũ factum eſt, ea recipi Senatui placere. Tum Faventinis civib aliquot, qui Ravennã ad legatum venerãt, reip. ſeſe dedere cupientib. idẽ uti legatus

Ariminum

eis oſtenderet, imperatum. & quoniam Arimini, Faventiæ, Foriq; Cornelii arces munitiſſimæ ſingulatim à præfectis Cæſaris obtinebantur, quorum pars reip. eas vendere cupiebat: latum, uti de conditionib. cum eorum nunciis legatus ageret. Ruſſium præterea in Faventinorum, & Archangelianum ac Savinianum, in Ariminenſiũ finib. pagi frumentarii, & magna uterq; fertilitate, itemq; caſtellum Vrbinatib. finitimũ ſummo in jugo, quod incolæ Montisflorem appellant, reip. deduntur. Etiam Faventiæ ager propè univerſus unà cum arce oppidi egregia, legato cum copiis accedente in fidem recipitur.

Montisflos.

Quo ferè die allatum eſt, Julium Pontificem Max. eſſe factum: itaq; in urbe omnes magnopere lætari, oppido egregio ad reip. imperium accedente, & Julio Põtifice, in quem Senatus largiter omnia ſua ſtudia atq; officia contuliſſet, lecto. ipſe verò Julius cum ad eũ gratulatum Antonius legatus acceſſiſſet, hominem hilariter complexus, omnia ſe reip. debere profiteri: nihil eſſe quod de ſe Senatus polliceri ſibi nõ poſſet. Cumq; ab legato ſermo de Cæſare inſtitutus eſſet, propterea quòd nonnullis ab hominibus prædicabatur, illum ab Julio fotum ac defenſum iri: legato, ut nihil ejuſmodi vereretur, fidem fecit. Illud etiam ſe dixit cupere, ut quæ Cæſar poſſideret in Flaminia oppida, ea illi eriperentur. quæ quidem certè oratio gratiſſima civitati fuit. Inter hæc Pandulphus, nonnullorum factione inter eos excitata, ab Ariminenſibus recipitur.

Julius Pontifex favet reip. Venet.

Florentini quòd ægrè ferrent Faventiam in reip. poteſtatem venire, copias miſerant, quæ civium parti qui ſecum ſentiebant, auxilio eſſent, ut ſibi potius, quàm reip. ſe dederent. Ea pars milites & agreſtes homines in oppidũ introduxerat: ab iis reliqui perterrebantur, ne

Florentini ... ales in ... metos.

portas

portas legato aperirent: itaq; milites, quos Guidus Ubaldus Senatui pollicitus fuerat, legatus ab eo accerſit; alios comparat, & delectum habet: tormenta adduci imperat, equites mittit, qui Florentinorum copias in montibus morentur & repellant.

Dum hæc foris adminiſtrãtur, Senatus legatos creavit, qui Romã proficiſcerentur Julio Pont. Max. gratulatum, ob propenſam in illum reip. voluntatem, octo: quod ante eam diem nunquam acciderat, ut tot legati ad Pontificem non Venetum mitterentur. Legati Venetorum Romam miſſi.

Florentini, cum potiri Faventia non poſſent, per Franciſcum Soderinum civem ſuum Cardinalem egerunt, ut is ſuſpectam Julio remp. faceret: omnes ejus oppidi fines, arcemq; oppidi jam in reip. poteſtate eſſe; oppidum etiam brevi futurum: id illam, non tam ut ab Cæſare malè parte extorqueantur, quàm ut ſibi acquirat, cõtendere, & tantopere conari: quod ſemel Veneti ceperint, nunquam eos reddere conſueviſſe: ipſum eam rem ſerò cogniturum, cùm jam ii rerũ domini ejus permiſſu fuerint. De eo Antonius legatus certior factus ut Senatum purgaret, Julium adiit, rogavitq; ne reip. calumniatoribus aures tribueret, quos non defore ſciebat. cumq; quod viſum fuit in eam ſententiam dixiſſet, Julius neq; ſe quicquam credidiſſe iis, qui maledictis remp. inſectati eſſent, reſpondit, neq; in poſterum crediturum: ſcire, ſe amari à Veneta civitate, ejuſq; rei permulta haberi indicia: & ipſum contrà amore ſummo erga illam affici: gaudere etiã, cum quis ob id non Ligurem, ſed Venetum appellet: quod quidem jam fieret ab iis, qui tantam ipſius & reip. conjunctionem, & inter ipſos benevolentiam moleſtè admodum ferunt. Sed quod ad Cæſaris regnum ditionemq; attinet. cupere ſe, ut qua in Ro. reipub. imperio ante illum erant oppida, Florentinorum artes. Pontifex Venetum ſe appellari gaudet.

eidem reip. reſtituantur. Hoc ſermone habito ab ſe legatum dimiſit.

Ariminum Venetis traditur à Pandulpho Malateſta.

Inter hæc Pandulphus ad urbem venit: qui cum vereretur ſeſe Ariminum propter civium infenſam in ſe voluntatem obtinere diutius non poſſe, ad id, quod per Guidum Ubaldum paulò antè Senatui propoſuerat, rediit, atque Ariminum reip. certis conditionibus tradidit. Itaque Dominicum Maripetrum legatũ, qui oppidũ, & Vincentium Valerium qui arcẽ reciperet, Patres Ariminum miſerunt. Pandulpho poſteriſque ejus Citadella oppidum in Patavinorum finibus, & paulò pòſt civitas cum jure comitiorum ipſi & Carolo fratri ejus data. Pãdulphus etiam in reip. militiam receptus, eique præfectura equitum attributa, uxori & fratri Carolo quinque auri libræ annuæ utrique conſtitutæ: alteri ex liberis duob. ſacerdotia liberiora promiſſa, quot petierat. ipſi datæ dono in præſentia auri libræ centum. Ea de re per Antonium legatũ Senatus Juliũ certiorẽ facit, qui in eo perſeverat, ut velle ſe oſtẽdat, quæ fuerint Ro. reip. oppida, ei reſtitui: itaque petere à Senatu, ut auxilio ſuo atque opibus ad ea recuperanda ſeſe juvet.

Faventia à Venetis oppugnata capitur.

Miſerat ante illos dies Senatus alterum Faventiam legatum Nicolaum Fuſcarenum, ad oppidi oppugnationem majore ſtudio & celeritate procurandam, lentè adhuc adminiſtratam exiſtimans. Juſſerat etiam, ut Nicolaus copiarum reip. præfectus cum iis Faventiam contenderet. Is ſtatim via ſe dedit. Sed antequã Ravẽnam perveniret, muro tormentis percuſſo, legatiſque proponentibus ſe oppidum ad prædam militibus daturos, ſi cives deditionem differant, ante diem tertiumdecimum Calendarum Decembrium Faventia deditur. Venetias ubi de eo eſt allatum, Senatuſconſultum fit, ne Julii animus irritetur, nihil oppidorum Cæſaris recipi

amplius

amplius ab legatis oportere: ſatis in Arimino atq; Faventia reip factum. Deinde legatorum alter juſſus Ariminum ſe conferre, honeſtandi oppidi cauſa.

Iisdem dieb. Andreas Grittus, quē Senatus ad regē Thraciā miſerat, pacis conditionib. aliquot in reip. utilitatem recognitis, ipſa rectè firmata domum rediit.

At cùm paulò pòſt Roma Antonii legati literis Patres intellexiſſent, multorum ſermonibus confirmari Julii permiſſu Cæſarem ad ſuum in Flaminia regnum propediem reverſurum: proximo Senatuſconſulto reſciſſo literæ ſunt ad legatos ab Senatu datæ, ut quicquid poſſent, de Cæſaris ditione reipublicæ addere capereq; feſtinarent. Ea re evenit, ut Meldulam in Ariminenſi agro, & Toſſinianum in Foro Corneliensi, pagos muris arcibusq; communitos, miſſi ab legatis equites ad reip. imperium libentiſſimos adjecerint.

Poſt hæc Angelus Epiſcopus Tiburtinus, qui Alexandri legatus aliquot annos apud remp fuerat, eoq; mortuo Romā redierat, iterū miſſu Julii Venetias venit eodem legati nomine. Is primo adventus ſui die ſalvere ab Julio Lauredanum Principem & Patres juſſit humaniſſimis amantiſſimisq; verbis: eisq; gratias ingētes agere illum dixit, quòd in ſe juvando, ut Pon. Max. legeretur, multū opera ſtudiiq; cōtuliſſent: plurimumq; ex eo ſe debere Senatui libenter profiteri, neq; unquam ejus officii memoriam abjecturum: amare inſuper ſua ſponte Venetam civitatem, remq; pub. optimis utentē & inſtitutis & legibus: itaq; omnia ei omni tēpore tributurum, quæ ex dignitate ſua tribui amiciſſimis hominibus poſſint. Hoc ſermone habito appellatis ſuo nomine Patribus quibus cum priore legatione aſſueverat, diſcedit, mandata reliqua, quæ longioris eſſent moræ, in aliam ſe differre diem pronuncians. Ea dies ubi Legatus Pontificis ad Remp. Venet.

venit,

Pontificis poſtulata.

venit, ſecretò apud illos, Decemvirûm adhibitis magiſtris proponit, velle Julium & petere, uti Ariminum & Faventia, quæ interceperint de Romana ditione oppida, ea ipſi reſtituantur: rogare etiam, ut ad reliqua recuperanda eum juvent: decreviſſe enim, ne ulla Cæſari turricula, cui imperet, relinquatur, ſed omnia eò redeant, unde receſſere.

Patres queſti, non eſſe hoc illud quod ob ſuam in Julium pietatem & ſtudium ab eo expectarent, rem ad Senatum deferunt. Senatus cenſuit legato reſpondi oportere, quòd Ariminum & Faventiam reſp. ceperit, ea ab Cæſare homine importuniſſimo crudeliſſimoque cepiſſe, Julio ipſo, antequam Pontifex Maximus fieret, hortante, facto autem permittente atque aſſentiente: eaque oppida, uti à vicariis obtineri ſolita, remp. modò ſua feciſſe, reliqua non attigiſſe: quæ ſi voluiſſet, non fuiſſe difficile capere, atque retinere: eorum duorum oppidorum nomine ſe vicariam Romanæ reip. velle eſſe, uti priores domini fuiſſent. quid in eo Julius amitteret? quare, ea ſibi eſſe retinenda ſtatuiſſe. quod ad eum ad reliqua juvandum attineret, ſuas omnes copias atque opes polliceri: eis ille tanquam ſuis uteretur. Hæc reſponſi lex.

Venetorum reſponſa.

Iulii Pontificis in Venetos conſilia.

Illud autem hortatorem Iulium ejus negocii fuiſſe, veriſſima Senatus oratio fuit: nam cùm apud Iulium Antonius legatus Pii Pontificis regno in eum ſermonē eſſet ingreſſus, ut de Cæſaris injuſtiſſima Flaminiæ poſſeſſione quereretur, autor reipub. ejus magnopere conſilii Julius fuerat. Is de rebus ſæpe ultro citroque datis ad legatum Romam literis & acceptis, Iulio à ſententia non recedente, affirmante interdum potius, quoniam ſibi ad bellum cum republica gerendum vires non ſuppeterent, ſe à Chriſtianis regibus auxilia contra eā

implo-

ploraturum, quos ſciret Romanæ reipublicæ opes eo-m egenti nunquam defuiſſe. Antonio autem legato um illum ab eo nondum Pontifice habitum ſecum menem repetente, atque ut ejus reminiſceretur, ab illo ſtulante, cujus omnino rei Julius ſatis idoneam af-re excuſationem non poterat: tantū inquiebat, quæ s Pontifex dixerit, ea ſe expendere non oportuiſſe. mus ad exitum labitur: itaque prima inſequentis an-die Antonius oratione apposita & leni Iulium ſatis rem aggreſſus familiariter petiit, ut quoniam ea clientibus atque amicis dari munera conſueviſſent, dono reip. tam illi deditæ, tam affectæ atque amanti et, ut Ariminum & Faventiam eo libente obtine-quo ipſe vellet nomine. Ad quæ ſubridens Julius reſpondit: Ageret ipſe cum repub. ut Toſſinianum deſſet in Fori Cornelii finibus, poſtremo captum, e omnia reſtitueret, poſt id de Arimino atque Faven-peteret, aliquid fortaſſe impetraturum. Hoc Julii one ad Senatum Antonii litteris celeriter perlato, de eo Patres conſulunt resque altercatione magi-tuum ex die in diem reiicitur, Angelus legatus li-s Julii Patribus reddit: quibus literis omnem illis s Julius adimit, aliter inter ſe remque publicam non convenire, quàm ſi ablata reſtituantur: id niſi fe-nt, Deos ſe & homines in auxilium vocaturū, atque mnia deſcenſurū minatur. Tum verò Patres ma-re turbari, idque ſe ab Angelo magis, quàm ab Ju-gnoſcere, qui de Senatus in illum voluntate perin-mode ſæpe ſcripſerit, cùm moderatius atque ſedatius debuiſſet, Juliique animum, quē quidem cùm ira-lum per ſe, tum calumniis malevolorum incitatū cenſum, reſtingui bonis verbi oportebat, digna indigna congerens malis perſuaſionibus inflam-mavisset. Pontificis literæ minaces.

maviſſet, eoq; magis indignabantur, quod omnia, quæ in Senatu ſecretò agitabantur, idem cognoſcere modis omnibus nitebatur, dabatq; operam ut ea quamprimùm Julius intelligeret, odioſaſq; ad eum literas dabat.

Pontifex Principum auxilia & favorem amplis promiſſionib. tentat.

Illud etiam Patrib. ad hanc moleſtiam accedebat, quòd Julius ſuum hominem legatum ad Aloiſium regẽ Galliæ miſerat queſtum de reipublicæ injuriis, auxiliaq; contra illam poſtulatum, idemq; apud Maximilianum per oratoris ipſius ſcribam Jacobum Banniſiũ Roma miſſum fieri procurariq; mandaverat, ſcriptis ad eum literis acerbioribus ea de re, decimamq; fructuum ex ſacerdotiis Germanicis, quam quidem Maximilianus ab eo magno ſtudio petierat, ultrò illi deferens, ſi ſe juverit.

Venetorum excuſatio.

Apud quem utrunq; Senatus ablegatis reip. facti excuſationem afferri juſſit: ſe Ariminũ & Faventiam non ab Romanis Pontificibus, ſed ab latrone omnium teterrimo avertiſſe: alterum, ne à Florentina civitate, ſibi propter recentem Piſani belli memoriam inimiciſſima, quæ eò ſuas copias miſerat, interciperetur: alterum, permutatione oppidi cum ejus regulo facta in reip. finibus. ea oppida ante Cæſarem per vicarios obtineri conſueviſſe: ſi ſe illorum vicarium fieri Senatus velit, nihil novi petere: id pro ejus plurimis in remp. Chriſtianam meritis æquum eſſe ei tribui, quod ſæpe aliis nihil merentib. ſit datum: neminem in Flaminia vicarium, neq; ad eam ipſam reliquaq; Romanæ ditionis oppida defendenda firmiorem, quàm Senatus ſit, neq; qui majori illi uſui, ſi res exigat, poſſit eſſe, hac Julium tempeſtate habiturum. quænam invidia ſit, quod temerè cuilibet, ac ſine ullo uſu condonatur, id & præteritis reip. promeritis & ſpei futurorum, cùm ſe occaſio dederit, proventuum & commodorum pernegari? Ipſum præterea Julium ſuaſorem Sena-

tus

tui per legatum abripiendi ab Cæſare Flaminiam extitiſſe: poſt id, præter illud, cujus ipſe hortator fuit, nihil novi accidiſſe: ut non tam Julius habere cauſam, cur à ſententia recedat, quàm quonam modo reip. noceat, quærere ac meditari videatur, petere itaq; remp. ab Aloiſio quidem, ne fœderis religionem, quod ei cum Senatu eſt, propter Julium tam injuſtè ſe efferentem violet: à Maximiliano autem, ut amicus reip. quæ finitima illi eſt, atq; benevola ſemper fuit, bona in cauſa malit eſſe, quàm Julio, qui longè ab ejus regno abeſt, in periniqua, ſi fides inter homines atq; conſtantia ſuum jus obtineant. qua accepta excuſatione, uterq; à ſe reipub. cauſam apud Julium defenſum iri liberaliter pollicitus, Senatum paulo quietiorem reddidit.

Illis diebus, propterea quòd Nicolao Urſino, qui Ravennæ erat, reip. copiarum præfecturæ tempus explebatur, ob ejus fidem atq; conſtantiam, quòd à compluribus civitatibus & regibus, ut ipſorum ſtipendia faceret, magnis pollicitationibus invitatus, rempubl. deſerere noluerat, per triennium imperatorium ei nomen cum ſtipendio annuo auri librarum quingentarum Senatus dandum cenſuit. Nicolao Urſino imperium prorogatur.

PETRI

PETRI BEMBI RERUM VENETARUM HISTORIÆ. LIB. VII.

Epitome.

FRanciſcus Maria à Guido Vbaldo adoptatur. Aloiſii cum Maximiliano Cæſare fœdus. Tronus Venetiis ob proditionem ſuſpenditur Ioannes Piſaurum obtinens Venetiis uxorem ducit. Iſabella Hiſpaniæ regina moritur. Herculis Ateſtini obitus. Germanorum domus Venetiis conflagrata, magnificentius à Senatu iterum ædificatur. Senatus controverſiæ cum Iulio Pont. cõpoſitæ & legati octo ad eum miſſi. Alphonſi Ateſtini Venetias adventus. Aloiſii cum Ferdin. fœdus. Piraticum bellum. Tunetani regis ad Senatum legatio & munera. Norimbergenſes Venetarum legum exemplum petunt. Senatus Alexium Thracio regi tradit. Sabellici obitus. Aegyptii regis legatus componendarum controverſiarum cauſſa Venetias venit. Philippi Auſtrii in Hiſpaniam profectio & obitus. Ferdinandi regis Neapolim adventus. Iulii Pont. literæ à Senatu reiiciuntur. Ioannes Bentivolus à Iulio Pont. Bononia pellitur. S.C. in eos qui principum legatorumve favore uterentur latum. Petri Barotii obitus. Liguribus petentibus civitas & ſecuritas datur. Aloiſii in Italiam adventus. Genuæ expugnatio. Eiuſdem cum Ferdinando rege colloquium, & in Galliam reditus. Milites ex agris à Venetis inſtituti. Maximiliano petenti itineris cũ exercitu facultas denegata. Reip. ad bellum apparatus. Germanorum in Rhetos & Carnos irruptio. Eorundem ad Cadoras clades. Tergeſte cum multis aliis oppidis à Venetis expugnatur. Venetorũ cum Maximiliano induciæ. Terræmotus in Creta ingens. Contarenus Camalis naufragio perit. Lex in eos qui largitione magiſtratus quærerent lata. Pax Maximiliano petenti denegatur. Novi homines in Britannico Oceano capti. Cameracenſe fœdus. Venetorum ad bellum apparatus. Pulvis tormentarius & Vrbana navalia fulmine tacta. Hiſpani regis fraudes. Belli contra Venetos initium. Fœdus cum quattuor Helvetiorum pagis à Venetis ictum. Galliæ rex Venetis bellum indicit. Pontifex, Venetis aqua & igni interdicit. eiuſque progreſſus. Galliæ regis Mediolanum adventus, eiuſq; copiæ. Venetorum cum Gallis ad Abduam pugna.

EODEM

Vincentii Naldi meritorum præmia.

EODEM ferè tempore, quòd Vincentius Naldius Faventinus, magna in oppidi finibus gratia, omne ſtudium & diligentiam adhibuiſſet, ut Faventia in ditionem poteſtatemq; reipub. redigeretur, ei militiæ inſignia cũ veſte aurea, auriq; libræ viginti ſunt à Patrib. dono datæ, tum quinq; in annos ſingulos conſtitutæ penſionis nomine, immunitate omniũ rerum, quam hæredes ejus ſequerentur, addita, primis quoq; proximi ordines militum belli tempore promiſſi: ejus etiam propinquis quatuor victus annuus attributus: neq; multò poſt eædem honeſtates, donaq; totidem, quot in Vincentium Senatus contulerat, in Dionyſium item Naldium ejus conſobrinum ſunt collata.

Franciſcus Maria à Guido Vbaldo adoptatur.

Aeſtate verò initâ cùm Guidus Ubaldus Julii ſuaſu Franciſcum Mariam, ſororis ſuæ filium, cui fuerat pater Joannes Julii frater Senogalliam obtinens, adoptaviſſet, eã adoptionẽ Julius de collegii ſentẽtia magno ſtudio comprobavit. qua una quidem re ſuam in Venetos iracundiam injuſtiorem reddidit, cùm videri poſſet, quod illis juris in Romanæ reip. oppida tam obſtinatè pernegaret, ſuis facilè propinquis tribuiſſe.

Legati Maximiliani ad Venetos.

Maximilianus autem ſuſcepti paulò antè reip. apud Julium patrocinii planè jam immemor, duos legatos Venetias miſit, qui Senatum hortarentur, uti Julio Faventiam atq; Ariminum reſtitueret: eam in primis curam ad ſe ſpectare, ſuiq; eſſe muneris Romanæ reip. Pontificiiq; rerum procurationem: id ſi nolit, cauſam ad judicium remittat: ſe curaturum, ut item ab Julio remittatur: quod ſi ſe arbitrũ velint ejus diſceptationis facere, ſe non recuſaturum, & pro rei æquitate ſententiam laturũ. Iis legatis Lauredanus, conſulto Senatu, cùm omnes ejus rei cauſis, quas quidẽ Maximilia-

no civitatis legati antea oſtenderant, enumeraviſſet, unum modò reſpondit, reip. jus illis in oppidis, ſatis eſſe clarum atq; notum per ſeſe: itaq; nolle Patres id in ambiguum vertere. Eo reſponſo accepto, legatorum alter Romam diſceſſit, altero apud Senatũ relicto eiq; ſumptus publicè factus, quoad apud Patres fuit. Julius interim arcem Forolivianam, auri libris centum quinquaginta, quas ab Cæſare acceperat, Remiro præfecto traditis, unaq; oppidum obtinuit, cùm antea Ceſenam & Cornelium Forum iiſdem propè artibus ſuæ poteſtatis feciſſet. Præfectus arcis Forolivianæ cum Cæſaris ſupellectili Venetias venit.

Foroliviana arx Pontifici comparata.

Fœdus inter Maximilianum & Aloiſium regem.

Poſt hæc inter Aloiſium Gallorum regem & Maximilianum fœdera ſunt firmata, cùm de eo per legatos diu multumq; diſceptaviſſent. quibus confectis Joannẽ Laſcarem Byzantium Aloiſius iterum ad Senatum miſit, qui diceret, hortari ſeſe Patres, ut aliquam cum Julio inirent ad concordiam & cõſenſionem viam: qua inita unanimi omnes ſtudio ea de bello Thracio cogitare poſſent, quæ jampridem cogitanda atq; agenda ſunt. adderet & illud, ſibi cum Maximiliano conveniſſe, pacemq; & benevolentiam inter ipſos eſſe conſtitutam, nõ illam quidem, ut cuipiam nocerent, ſed ſuarum utriuſq; rerum & regnorum tuendorum cauſa. Patres auri libra in ſumptum menſib. ſingulis legato regio à quæſtoribus dari juſſa, nihil ſe feciſſe reliqui dixerunt orãdo, pollicendo, uti Julium placarent: deſcendiſſe enim etiam ad illud, tametſi Alexander Faventiam, & reliqua oppida Cæſari libera immuniaq; dederit, velle tamen ſe ſtipendiarios Romanæ reip. fieri, Faventiæ Ariminiq; nomine: legem ipſe ſtipendiorum diceret, nihil ſe recuſaturos, auroq; Veneto recẽter ſignato annis omnib. ea libenter perſoluturos: neq; quicquã tamen profeciſſe.

ſeciſſe. cæterùm lætari ſe, duorum tantorũ regum animos ab odio exercendo ad pacem & benevolentiam eſſe converſos. verùm, propterea quòd in fœdere, quod reip. cum Aloiſio intercedebat, caput unum erat ejuſmodi, neutri ſine alterius voluntate fœdus ullum cum rege ulli facere licere, ſcire Patres cupere, cur de eo rex nihil antea Senatui ſignificaviſſet. Ad ea legatus, cùm aliquandiu ſiluiſſet, tandẽ ſe ſcire nihil reſpondit, niſi unum, ei fœderi tempus quatuor menſium eſſe praſtitutum, quos uterq; velit, ſibi ſocios & fœderatos nominãdi: itaq; poſſe adhuc quidem regem ei fœderi inſerere remp. Qui legati tamen ſermo Patrum animos, quibus quidem ea pax Senatu non appellato confecta, ſuſpicionem haud parvam afferebat, nihil leniit.

Poſt hæc Decemviri certiores facti ſervi indicio, qui ab eo vapulaverat, Hieronymum Tronum (qui bello Thracio Naupacti arcem, quã reip. nomine cuſtodiebat hoſtibus tradiderat, eamq; ob rem exul aliquot annos fuerat) id quod fecerat de tradẽda arce, precio accepto feciſſe: Tronum ab exilio domum redeuntem in vincula conjecerunt pauloq; poſt quæſtione habita, è ſuperiore curiæ porticu, quæ in foro eſt, inter rubri lapidis columnas reſte ſuſpenſo carnifex gulam fregit. Tronus proditor Venetiis ſuſpenditur.

Atq; ultimis ferè anni diebus Joannes Piſaurũ obtinens Matthæi Teupoli filiam duxit uxorem, nuptiis in urbe per legatos inſtitutis. Tum literæ ex Hiſpania ad Senatum venerunt, Iſabellam reginam Ferdinandi uxorem magno animo excellentiq; fœminam, è vita exceſſiſſe: ejusq; generum Philippum Maximiliani filium, in Belgis regẽ, teſtamenti tabulis permagna Hiſpaniæ terræ parte auctum fuiſſe. quib. duab. de cauſis Vincentius Quirinus, vir in philoſophiæ ſtudiis clarus, ad Philippum legatus à Senatu lectus eſt, ut illi & de Iſabellæ Hiſpaniæ reginæ obitus. Legati Venetor. ad Philipp. regẽ Hiſpan.

ſocrus morte reſpub. moleſtiam oſtenderet, & regni acceſſione gratularetur. Pauloq́ʒ poſt Hercules Ferrarienſium dux item moriens Alphonſo filio regnum reliquit.

Germanorũ Venetiis domus conflagrata, reſtauratur.

Erat in celeberrima urbis regione ad Rivumaltum domus reipubl. perampla, quæ antiquitus à Germanis mercatorib. incoli conſueverat: in eam illi cujuſq́ʒ modi res, quas quidem vendere cuperent, advectas ſuis ab oppidis inferebant, & civitati emendas proponebant: quaſq́ʒ in urbe ipſi coemebant, ut in Germaniam conveherent, eòdem congerebant, quoad eſſent deportãdæ. Ea domus, ut erat mercium omnis generis pleniſſima, inſequentis anni initio magna cum plurimorum honeſtorum hominum jactura conflagravit: quã tamen domum illo ipſo anno civitas à fundamentis, fornicib. inædificatã, ne ignis nocere poſſet, magnificentiore multò forma commodiorecq́ʒ reſtituit. Ejuſdẽ initio anni Bartholomæo Liviano, qui à rep. peracto ſtipendiorũ tẽpore, Patrib. non permittentibus diſceſſerat, ut illatas ſuæ inprimis genti, reliquisq́ʒ Romanis principibus ab Alexandro atq́ʒ ab Cæſare cædes & vaſtitatem vindicaret, Hiſpaniaq́ʒ regum militiam fecerat, iterum recipi poſtulanti, præfectura equitum, cum ſtipendio annuo librarum auri centum quinquaginta, eſt à Senatu data. Cumq́ʒ Ceſenæ, Forilivii, Foriq́ʒ Cornelii legati apud Julium queſti eſſent, ſe à Venetis magna agri parte ſpoliatos, anguſtis uti finibus, atq́ʒ inopia multarũ rerũ premi, Julius per Guidum Ubaldum Antonio legato propoſuit, ſi Senatus eos fines ſibi reſtituat, de Favẽtia atq́ʒ Ariminio ſe deinceps verbum non facturum, reiq́ʒ pub oppida illa in omne tempus uti retineat, permiſſurum. Ea Guidi Ubaldi oratione Antonii literis ad Patres perlata, Senatus, ne cuipiam obſtinatior videri poſſet,

Senatus Venet. cum Iulio Pontifice controverſia. & tranſactio.

An-

Antonio reſcripſit: ſi ei Julius fidem faciat, ita fore, uti Guidus Ubaldus ei dixit, ſe fines illos reſtiturum, legatosq; quos creaſſet octo ad illũ miſſurum, ſuumq; in eũ ſtudium & obſervantiam præſtaturum. Quo reſponſo accepto, Julius & Antonio de Arimino atq; Faventia liberaliter eſt pollicitus, & magnam ſe ex eo voluptatẽ cepiſſe, apud ſuos familiares præ ſe tulit. Senatus de eo certior factus, oppidula decem numero cum eorum finib. uti Julio reſtituerentur, cenſuit: in quibus Ceſenæ portus, qui eſt in maris littore, Savinianum, Toſſinianum, Archangelianum fuere. Iis Julii internuncio, quẽ ad id in Flaminiam miſerat, per legatos reip. reſtitutis, Julius rem ad collegium deduxit, laudatusq; ab omnibus, quòd ſe ad concordiam cum Senatu dediſſet, magnum conſilii fructum tulit. Unus Franciſcus Soderinus Cardinalis, cum & ipſe Juliũ verbis honorificis extuliſſet, addidit, eò ſe magis illum laudare, quòd quemadmodum fines illos recuperaviſſet, ita etiam Ariminũ ab eo atq; Faventiam brevi recuperatum iri confidebat. Legatio poſtea, de qua ſuprà dictũ eſt, Romã miſſa ab Julio libentiſſimo recipitur: ii fuerunt, Bernardus Bembus pater meus, Paulus Piſanus, Hieronymus Donatus, Nicolaus Foſcarenus, Andreas Venerius, Andreas Grittus, Leonardus Mocenicus, cujus pater Joannes Venetorum dux fuerat, & Dominicus Trivisanus tẽpli Marci procurator. Ejus legationis Bernardus Bembus propter ætatem principem locũ tenuit, Andreas Grittus & Nicolaus Foſcarenus è ſexviris, qui principi aſſident, legationem inierunt. Antonio autem, cùm diu Romæ in ea legatione fuiſſet, reiq; publ. ſingulari ſuo ſtudio atq; prudentia magnopere ſatisfeciſſet, domum eſt reditio permiſſa. Atq; hæc Vere medio eum, quem diximus, eventum habuerunt.

Legatio Venet. Romã miſſa.

Alfonſi Aeſtini Venetias adventus.

Æſtate verò inita, Alfonſus Ateſtinus, ut Laurędanum Principem & Patres regni ſui initio ſalutaret, magno comitatu ad urbē venit, honorificeq; acceptus, & auri libra diebus ſingulis in ſumptum à Senatu donatus, gravi cum Patribus benevolentia fœdere amicitiaq; arctiore conſtituta, domum rediit.

Patres ſub hæc de adventu in Italiam Maximiliani qui Romam velle iri dictitabat, ut Imperii inſignia à Pont. Max. acciperet, ſæpe conſulti, ejus legatorū poſtulatis amicè & benevolè ſunt polliciti. Decembri demū menſe, de confectis ab Aloiſio Gallorum rege Ferdinandoq; inter ſe fœderib. cognoverunt: quæ omnino rex ſuſceptam ab illis jam antea de Aloiſii, in ſeſe animo ſuſpicionem facilè auxit, propterea quòd is nihil antè de ea quoq; re Senatui ſignificaviſſet. Ferdinandus quidē per legatum ſuum Patribus oſtendit, propter nova illa inita cum Gallorum rege fœdera, nihil ſe de vetere ſua cum ipſis benevolentia diminuere, quam non retinere modò atq; alere, ſed augere etiam ſtudiis atq; officiis in dies ſingulos cuperet. nullos eventus eam ſibi mentem eruturos.

Aloiſii cum Ferdinando fœdus.

Piraticum bellum.

Anno inſequente, ob nonnullos mare Ægeum atq; Jonium, demum etiam Adriaticum navigantibus infeſtum reddentes piratas, Senatus quamplurimas triremes non uno tempore armandas curavit: quib. à triremib. capti aliquot, latrociniorū pœnas reip. dederūt.

Tunetani regis ad Venetos legatio & munera.

Eo tempore Tunetis regis legatus ad Senatū miſſus, equos miræ pernicitatis more Punico ephippiatos quatuor, aquilasq; aucupio idoneas totidē, & canes venaticos Patribus dono attulit, petens, ut naves longas ad mercatū eò mitterent: velle enim regē ſuum amicitiā cum rep. inſtituere. Is legatus liberaliter acceptus, domumq; cū munerib. remiſſus, optimā in regē civitatis voluntatem reportavit.

Etiam

Etiã Norimbergenſes, ampla & florens atq; in primis libera ſuiq; juris in Germania civitas, miſſis ad urbem legatis, exemplum Venetarum legum à Patribus petierunt: velleq; ſeſe eis uti legibus oſtenderunt: quod quidem illis Senatus frequens conceſſit.

Norimbergenſes à Venetis legum exemplar petunt.

Petente autem ab Senatu arroganter Bajaſete rege ut Alexium in Illyrico inſulam bello Thracio captam ſibi reſtitueret, obſtinatis ejus atq; aſſiduis poſtulationibus Patres victi, ne is pacem, quã cum illo fecerant, ſi rejiceretur, frangeret, ab Alexio incolis omnibus emigrare juſſis; aliis in locis collocatis, reb. aſportatis, arce diruta, eam inanem atq; vacuam importuno regi relinquendam cenſuerunt.

Alexiũ Bajaſeti reſtituitur à Venet.

Erat paucis ante id Senatuſconſultũ dieb. Marcus Antonius Sabellicus, qui res Venetas conſcripſit, ipſa in urbe mortuus: laudaveratq; illum Egnatius.

Sabellici obitus.

Quoniam verò civibus Venetis, qui tunc in Ægypto mercaturam exercebant, multa incõmoda rex Alexandrinus intulerat, auctis præter morem Indicarũ mercium preciis, ipſorum bonis vi direptis, aliquot in vincula conjectis, Senatusq; ea de re per legatos apud regem queſtus fuerat: regis legatus ad Senatum venit ejus controverſiæ dirimendæ atq; componendæ gratia, Tangavardinus homo Hiſpanus, qui multos annos Alexandriæ fuiſſet. ei eſt ſumptus de mercatorum pecuniis æquis portionibus æſtimatis datus.

Ægyptii regis legatus ob controverſias componendas Venetiis.

E Gallia etiam ab rege literæ, Julii literas ad Senatum datas attulerunt, quibus litteris, quoad Julius viveret, Ariminum & Faventiam retinendi reipublicæ facultas dabatur. Eas literas Julius ad regẽ miſerat, ut per illũ Senatui redderentur, quo major autoritas intercederet, quòd intelligebat, illarũ ſcripto multò minus ſe præſtare quã id erat, quod pactus cum rep. fuiſſet legatoq; ipſe Veneto ſuamet oratione confirmaviſſet.

Literæ Pontificis per Regem Senatui offeruntur.

Id ubi Patres de legato regio intellexerunt, magna eos indignatio tenuit, ingrato animo eſſe Julium prædicãtes, nullaq; conſtantia, qui tantis receptis finibus, tot ad ſe miſſis una legatione civibus, quot nemini unquam externo, tam inſignib. in illum civitate functa officiis, tamen nunc conditionibus à ſe uno poſitis non ſtet, niſi tenuiſſima ex parte, atq; ejus quidem partis rege internuncio, ut illius autoritate res, quemadmodum quidẽ vult, minore negocio tranſigatur. Eas ob regis litteras coacto biduum Senatu decernitur, literas Julianas non eſſe accipiendas.

Iulii Pontificis levitas.

Ferdinandus interea rex claſſe Neapolim adventabat, ut, quoniam ad Philippum generum omnis prope Hiſpaniæ nobilitas confluebat, atq; ipſum priſtina populorum gratia, dignitasq; apud eas nationes deſtituebant, id in regnum ſe conferret, cujus ille particeps non eſſet. Eam ob rem Patres Georgium Piſanum, Marcũ Dandulum legatos creaverunt, qui Neapolim ad Ferdinandum proficiſcerentur, de ejus in Italiam adventu gratulatũ. atq; is nequedũ Neapolim attigerat, cùm Philippus in Hiſpania, quò ſocru mortua mari è Belgico venerat, pituita interiit: ita ſunt magna incœpta ſpesq; ingẽtes unà cum vita juveni abruptæ. Eã ob filii mortem Maximilianus pater ſuum in aliud tẽpus Romanum iter diſtulit, quiq; jam præmiſſi ab eo in Alpib. Germani erant milites, domum revocati redierunt.

Ferdinandi in Italiam adventus.

Philippi Austrii obitus.

Julius autem, qui omnes ſuos conatus eò intenderat, ut oppidum Bononiam in ſuam ditionem atq; imperium revocaret, cujus quidem oppidi regnum tametſi Romani juris eſſet, à Joanne tamen Bentivolo obtinebatur, comparatis rebus omnibus, quæ ad bellum uſui eſſent, Roma cum exercitu & collegio in Flaminiã æſtate jam confecta diſceſſerat, ut illum oppido expelleret.

Iulii Pontificis conatus.

Ioannes Bentivolus Bononia pellitur.

quod

quod omnino longè facilius, quam hominum opinio ferebat, propter ingens civitatis in illum odiū, adductis in fines oppidi, quas & ipſe habebat, & ab rege Gallo acceperat, copias, menſe Octobri eſt aſſecutus. Ea illi de re ab Dominico Piſano legato, qui Antonio ſucceſſerat, reip. nomine gratulatio eſt facta: tametſi ipſe quoque Julius ſuum tabellarium cum literis ad Senatum miſerat, quæ illum iis de rebus docerent.

Vltimis anni diebus propterea quòd ſæpe fiebat, ut qui impetrare magnam aut difficilem rem aliquam à magiſtratibus cuperent, regū & Pontificum maximorum legatis uterentur, qui eos Principi Patribusq; cōmendarent, interdum etiā ipſorum regum principūq; civitatum ad urbē venientium patrocinio nitebantur, quorum autoritati Patres propè negare nihil poterant; Senatuſconſultum factum eſt, cui quid à Patribus impetrare ſit neceſſe, is neq; virum principem, neq; legatum adhibeat, cujus commendatione apud eos niti poſſit, pœna pro genere hominum iis, qui Senatuſconſultū neglexiſſent, conſtituta.

Lex de Principum Legatorum interceſſione.

Primis verò ineuntis anni diebus Petrus Barotius Patavinorum Epiſcopus moritur, vir politioribus literis & ſacrarum ac multarum diſciplinarum doctrina inſignis, moribus, vitaq; ſanctiore, quiq; ſublevandis egeſtate preſſis civibus ſacerdotii ſui fructus omnes largiebatur, ut unius illius liberalitate non parva oppidanorum pars viveret: itaq; mortuo neq; nummi neq; ſupellex precioſa ulla inventa, præter bibliothecam. eas ob res ſepulchrum ei marmoreū in templo Patavino faciendum publica pecunia, Patres conſcripti cenſuerūt.

Petri Barotii obitus & liberalitas inſignis.

Pauloq; pòſt cùm cives plurimi Ligures emigrare domo, atq; urbē velle incolere ſeſe Patrib. oſtendiſſent, uedò tuti publicè fierent, ſi quid in Venetos Ligur

Liguribus civitas & ſecuritas data.

quiſpiam deliquiſſet, ſua bona eare non teneri: Senatusconſultũ factum eſt, quo eis civitas atq; ſecuritas eſt data navigatione mercaturæ cauſa in Oriẽtẽ excepta.

Aloiſii regis in Italiam adventus.

Sub idem tempus Aloiſio Gallorum rege in Italiam properante, ut Genuenſiũ civitati, quæ ab eo defecerat ſeſeq; in libertatem vindicaverat, bellum inferret, Dominicum Triviſanum, Paulum Piſanum Patavinorũ magiſtratũ Senatus legatos ad regem de adventu gratulatum miſit. Ille autem recepta paucis dieb. Genua

Genuæ expugnatio.

Mediolanum ſe contulit, ibiq; eum legati convenerũt. Sed cum in Galliã Tranſalpinam rediens apud Aſtam cognoviſſet Ferdinandũ regẽ, qui Neapoli claſſe in Hiſpaniã revertebatur, ex itinere Genuam appuliſſe, convenireq; ſe cupere, ei præſto ad Savonã oppidum fuit, magnoq; illũ honore excipiens, cũ unà dies aliquot fuiſſent, Ferdinando abeunte ipſe in Galliã profectus eſt, legati domum reverterunt. Eum ab Aloiſij tam celerem in Italiam adventũ, cùm illum, ſi inimico eſſet in rempublicã animo, non longinquitas itineris, non reges interpoſiti, non deniq; Alpes moraturæ viderentur, quin, cum vellet, in citeriorem Galliam parvo negocio trajiceret: tum etiam quòd rumor increbuerat, Maximilianum in Italiam cogitare: ne reſp. ad ejuſmodi caſus imparatior offendi poſſet, Senatuſconſultum factũ eſt, in Veronenſium finib. eorũ qui arma ferre poſſent, certus agreſtium hominũ numerus conſcriberetur, qui rei

Milites ex agricolis à Venetis lecti.

militari aſſueſcerent: iisq; immunitas reliquarũ rerũ daretur, quo paratiores ad obeunda belli munera eſſent & cùm vocarentur ad ſigna eveſtigiò convenirent. Ea militum ex agris deinceps inſtitutio ad reliquos reip. fines, ut eſt uſus omnium rerum magiſter, brevi permanavit: itaq; nunc quidem cujuſq; oppidi, vici, pagiq; partẽ habent ſuorũ, qui ei rei ſtudet ut armati paratiq; ſint,

ſint, nullo ut interpoſito temporis ſpatio ad bellũ prodire, reiq́ pub. celerẽ navare operam poſſint, hosq́ omnes uno nomine milites pro ordinibus appellaverunt.

Rex poſt hæc Alexandrinus controverſiis, quas habebat cum rep. fine facto, ad juſtitiam & æquitatẽ ſeſe dedit: itaq; triremes ad mercatum eò remiſſæ cum magiſtratu Veneto, qui Alexandriæ moram traheret, cũq́ legato regio, de quo ſuprà dictũ eſt: cui proficiſcenti veſtis aurea cum precioſis pellibus, aurię libræ decẽ ſunt à Senatu dono datæ: comitatuiq́ ejus omni indumenta honeſtiora tradita. Pax cum Alexandrino rege confirmata.

Interim à Vincentio Quirino legato, quẽ ad Maximilianũ Patres miſerant, acceptis ſæpe literis ſignificabatur, Maximilianũ ſpreta, quã ſuperiore anno fecerat cũ rege Gallorũ, pace, neglectisq́ fœderib. quib. illũ non ſtetiſſe conquerebatur, de Germaniæ conſilio ſtatuiſſe, in Italiã cũ exercitu accedere, ad ſpeciẽ ut tutò Romam ſe conferret, re, ut Mediolani regno illũ ejiceret. Senatus novis equitatus & peditatus copiis munire remp. decrevit: itaq; præfecti ſunt equitũ adlecti quãplures, in iis Vitellius Tifernas, & Guidus Vainus è Cornelii Foro cũ militib. ſexcentis, equitib. quinquaginta ambo Jacobusq́ Siccus è Gallia Ciſalpina, & Lucius Malvetius Bononienſis, cũ turma equitũ uterq; gravioris armaturæ centũ: tum, ut milites numero ad decẽ millia conſcriberentur, latũ, qui ſub tribunis & centurionib. in caſtris verſarentur, quiq; per oppida præſidii cauſa diſponerentur, ad quinq; millia. equites etiã levioris armaturæ tercentũ quadraginta Nauplia & Zacyntho accerſiti urbano in littore, quò appulerãt à magiſtratib. luſtrati, ſtipẽdio accepto ſe Tauriſũ cõtulerũt Maximilianus cur in Italiam iter ſuſceperit.

Iis rebus confectis, Maximiliani legati tres ad urbẽ veniunt poſtulatum: propterea quòd rex eorum iter Maximiliano petenti itineris cum exercitu facultas denegatur.

haberet

haberet nullum aliud, uti Romã, quò eundum illi erat, per finis reip. regi exercituiq́ regio itineris faciendi Senatus facultatem daret: recipere Maximilianum, fidemq́ ſuã in eo interponere, ſeſe ſine maleficio atq́ injuria per eos fines iter facturum, exercitumq́ ducturũ. quòd ſi propter eam, quam haberet reſp. cum rege Gallorum, amicitiam, Senatus id ſe minus rectè poſſe facere exiſtimet, monere Patres Maximilianũ, atq́ apertè profiteri, nullam eſſe in eo rege fidem, nullam conſtantiam: id ſe eſſe ſæpenumero expertum; itaq́ rectius facturum Senatum, ſi nihil in illo ſibi præſidii putet eſſe conſtitutum: ſeſe Patribus fœdera, quæ pepigerit, vita ſua diligentius ſervaturum. Ea re ad Senatum relata, cùm plures ſententiæ dicerentur, eſſentq́ nonnulli ex magiſtratib. & principibus civitatis, qui Maximiliano credi oportere contenderent, vicit tamen ea ſententia, quæ legatis in hunc modum uti reſponderetur, cenſuit: ſi Maximilianus pacatè ſineq́ exercitu velit iter facere, remp. ei quod peteret libentiſſimè conceſſuram, legatosq́ miſſurã, qui illum exciperent, omnibusq́ honoribus proſequerentur: ſin cum exercitu proficiſcatur, à pace, quã cum rege Gallo habeat, non poſſe diſcedere Senatum ſine perfidiæ crimine. itaq́ nihil ei permiſſurum.

Regis Galliæ levitas.

Atq́ his ipſis nondum ab urbe profectis legatis, Gallorum rex novam legationem ad Senatum miſit, mentem ac voluntatẽ reip. ſi Maximilianus ei bellum inferat, ſciſcitatum: magno enim timore afficiebatur, propterea quòd fama vulgaverat, Germaniæ populos Maximiliano ingentes copias ſubminiſtraturos, ne ab eo tanta in re tam unanimi illarum nationum conſenſu Patres perterriti deficerent, aliorum mores hominũ, ut plerunq́ fit, ſuorum morũ modo atq́ conſuetudine

[..]ex Gallorũ [..]ip. Venet. [..]xilia ſol[..]itat.

metiens

metiens. Senatus autem omnes reip. facultates legatis ad regem defendendum eſt pollicitus: quæq; Maximiliani legati à rep. petiiſſent, quod ad illa reſponſum habuiſſent, amico eis animo aperuit.

Patres poſt hæc venientem ad urbem Nicolaũ Urſinum imperatorẽ ab ipſis accerſitum, ut cum eo & Liviano & Carraciolo, qui utriq; juſſu eorum venerant, de bello conſilium caperent, ei obviam in navi Bucentauro profecti civitate circumvecta exceperunt: inſequentibusq; dieb. quibus in locis Maximiliano, quãq; ante diẽ copiæ reip. eſſent opponendæ, unà cum his conſtituerunt: eosq; e veſtigio reverti, & quã quiſq; partẽ reip. finium tuendam ſuſcepiſſet, ad eam illum contendere juſſerant. certiores enim facti tractari arma in Maximiliani finibus, militesq; pluribus in locis cogi, nihil ſibi reliqui ad exercitũ comparandum, copiasq; partiendas fecerunt, ut in tempore occurri poſſet. Ubi Maximilianus de legatis ſuis cognovit, nolle Senatum ei armato per fines reip. iter dare, Vincentium Quirinum à ſe dimiſit, profectus illè cum in primis reipub. finib. ſubſediſſet, ne injuſſu Patrum propius accederet, Senatu permittente domum rediit. Patres tametſi Decembri appetente menſe multis veriſimile non fieret, Maximilianum Alpes eſſe cum exercitu trajecturum, tamen Georgio Emo legato ab Senatu declarato, qui in fines Veronenſium cũ copiis accederet, eo ſe ab latere celeriter munire decreverunt: præſertim quòd intelligebant, Germanorum militum certam jam manũ adventare, ut illis ex Alpibus ſe demitteret. quæ quidem manus neq; dum munitis itinerib. & ſaltib. facilè trajecit, ſine ullo tamen reip. maleficio, pacataq; in Mantuanorum ſe fines contulit. Ii erant milites circiter mille ducenti, Paucisq; poſt diebus cum nullo accepto in

Reip. ad bellum contra Maximilianum apparatus.

Italia

Italia ſtipendio domum redire ſtatuiſſent, Emusq; interea legatus exercitu adducto itinera clauſiſſet, ut reverti ejus voluntate ſibi liceret: ab eo petiverunt. Ille armis depoſitis iter facere juſſit. Sed cùm iiſdē in locis atq; in Vicetinorum ſaltibus anno inſequente initio Germani ſæpenumero ſe oſtendiſſent, ut in fines reip. irrumperent, omnino neq; in eo perfecerunt quicquam ipſi, neq; à Venetis ulla eſt res paulò illuſtrior geſta: neq; oppidum quodpiam nobilius captum, aut cædes aut fuga hoſtium memorabilior facta: tametſi Aloiſius rex, qui ſæpe Senatum per legatos oratione magnifica confirmaverat, ſeſe eum nunquam deſerturum, ipſum etiam, ſi neceſſe ſit, reip. auxilio venturum, Triultium cum copiis in caſtra Veneta miſiſſet, & Senatus Andream Grittum legatum magna cum manu eôdem accedere juſſiſſet. Nam cū duos uno tempore legatos Senatus creaviſſet, Grittum & Georgium Cornelium, ut alter in Rhetos, alter in Carnos proficiſceretur (inde enim etiam in reipublicæ ditionem velle perrumpere Germanos literis nunciisq; afferebatur) iis uti ſorte imperia paterentur, Patres permiſerunt: in Gritto Rheti, Conelio Carni provincia obtigit: atq; in Rhetis quidē hunc unum res eventum habuerunt, ut repreſſi & repulſi ſæpe hoſtes ex reipub. ditione atq; imperio nullum ſibi iter patefecerint, nihil omnino ceperint, amiſerint autem potius ultimis belli diebus montanum oppidulum Agreſtam. At in Carnis, quà nihilo ſecius Germani aditum in reip. fines tentaverant, Livianus, qui exercitui præerat & Cornelius legatus, rem ſanè publicam naviter atq; feliciter geſſerunt Nam cùm menſe Februario rumor increbuiſſet: hoſtium non parvā coactam in Carnis manum eo ab latere bellum illaturam adventare, Daniel Dandulus Feltriā à Senatu miſſus

Germanorū in Rhetos & Carnos irruptio.

eſt,

eſt, rebus, quæ ex uſu eſſent, procurandis, commeatuq; exercitui. qui eò venturus erat, duriſſimo anni tempore locis impeditiſſimis ſubminiſtrãdo. Gradiſcas quoq; caſtellum apud Sontium flumen arte atq; opere communitũ, Juſtinianus Maurocenus Senatu jubente iiſdem cũ mandatis eſt profectus. Tum Cornelius & Livianus Baſſiano in Alpiũ radicibus ad Medoaci ripã ſito, quod ad oppidum multis è reip. finibus exercitum cogebant, juſſi cum copiis ad Germanos reprimendos contendere. Interim repentino hoſtiũ adventu, qui per devia aſperaq; Alpium juga, præcipitesq; declivitates ferratis pedibus iter confecerant, centurionẽ cum militibus ſexaginta Cluſæ pagi anguſtias ſervantem profugiſſe, Cadorasq; oppidulum ad flumẽ Plavime, quod ab Cluſa quinq; millia paſſuum abeſt, unà cum arce & Petro Ghiſio prætore in hoſtium veniſſe poteſtatem nunciatur. Ea intellecta re in caſtris, Livianus celeritate adhibita cum duobus familiaribus ad vicina hoſtibus loca ſeſe contulit ſpeculatum, relicto Cornelio, qui cum copiis paratioribus diurnis nocturnisq; itineribus ſubſequebatur.

In urbe Donatus Lagius à Sena lectus eſt, qui Cividale Carnicum contenderet, daretq; operam ne quid incommodi reſp. eo in oppido acciperet. In Foroliavienſibus autem Hieronymus Saornianus, de quo ſuprà commemoravimus, vir egregia fide atq; virtute, princepsq; civitatis, primò paucis cum equitibus è ſua familia ad eos fines eſt profectus, quibus in finibus hoſtes impreſſionem fecerant, magnaq; celeriter auxilia reipublicæ conventura confirmans, earum regionum incolas labantes jam, ad imperataq; Maximiliani facienda pronos, in officio continuit. deinde coactis hominum duobus millibus quingentis, equitatu etiam

addito,

addito, iter impeditiſſimũ faciebat, ut contra h
legato exercitumq; reip. illa cum manu ſe conjung

Legatus Maximiliani ad Venetos.

Dũ hæc agitarentur, Lucas Renaldius Maxi
ni legatus ad Senatum venit, illud idem poſtulat
quo antea ſæpe rex egerat, iter Romam per fines r
petens: regem ſuum propterea velle armatum i
re, quòd ſe tutum ab ſuis hoſtibus aliter fore non
debat: reip. nihil ab eo nocitum iri, omnibus illum
dis confirmaturum: vel Senatus obſides ei dare
citurum eſſe illi neminem: hoc ſi præſtet, ſine arm
gem iturum. Ad hæc Lauredanus reſpondit: Sci
gem, quàm propenſa ſemper fuerit reip. erga Fed
imperatorem patrem ſuum ſeq; ipſum voluntas
magis indignum eſſe, bellum ab eo inferri nõ unis
finibus, prædas abigi, caſtella expugnari: de eo ſe
nopere conqueri, deosq; teſtes adhibere, non eſſe i
rege meritam remp. ſed rem ſe ad ſenatum relatu
deq; ejus ſententia reſponſurum. Nam quòd à C
lio literæ venerant, confidere Livianum, propèq;
pere, hoſtes ſibi pœnas citò daturos, Patres reſpon
Maximiliani legato tempus interponere volebant
à Carnis aliquid confecti afferretur. Legato auten
cii ſunt atq; cuſtodes dati, ne quis eũ alloqui poſſet
Patres id non permiſiſſent.

Livianus adductis ad ſe militibus mille octing
quorum erat dux Petrus Montius, vir magna vi
te, equitibusq; levis armaturæ ex Epiro propè du
tis, quibus præerant Palæologus & Buſichius: tum
iis qui ſagittis utebantur, alteris ferè totidem, gra
riusq; armaturæ ex ipſius & reliquorum turmis p
plus ducentis: Saorniani literis ac nunciis de loco
ſitu, de hoſtium numero, deq; belli rationibus adm
tus, qui quidẽ jam adventabat; atq; ab altera mo

pa

parte in trium pontium loco Germanos obſervare, eisq́; occurrere ſtatuerat prima luce hoſtes aggredi conſtituit. Is erat Martii Calendarum dies. Sed propterea quòd nix ea nocte plurima ceciderat, prælium in aliam rejectum eſt diem: quod quidem ſecundiſſimũ poſtridie fuit. Nam cùm Germani, redeundi domum itineribus præſeptis, ad ſe veniri certiores facti, ne interclude rentur, Venetos aggredi viamq́; ferro ſibi ipſi aperire ſtatuiſſent, atq; in editiorem proximæ vallis partem cum impedimentis & tormẽtis ſe collegiſſent numero ad duo millia quingenti, ut è loco ſuperiore in Venetos ſubeuntes impetum facerent (erant autem è Maximiliani comitatu, quamplurimis centurionibus viris fortib. interjectis) ipſe acie inſtructa per nives rectà progreſſus prælium audaciſſimè cõmiſit: eosq́; primò fortiter pugnantes, pòſt impedimentis exutos tormentisq́; abreptis, deſperatis reb. non magnopere reſiſtentes concîdit, præter illos, qui projectis armis pacem ſuppliciter petiverunt. pauci fuga in montes elapſi, ab Epirotis equitib. eundem caſum ſubierunt, capitaq́; ſunt eorum in caſtra relata, pro quibus ſingulis Livianus pecuniã pollicitus interfectorib. fuerat: ex Venetis deſiderati ſunt ſanè pauci. Nocte ea quæ ſecuta eſt, exercitui ad quietẽ data, Livianus ad Germanos, qui arcem Cadorarum cuſtodiebant, amplius ſexaginta miſit, imperans uti arcem traderent. Ii trium dierum ſpatium ad eam rẽ ſibi dari petiverunt. Livianus eorum poſtulatione rejecta, ad arcem expugnandam eſt profectus: quã cùm diem totum omni miſſilium genere, tormentisq́; in adverſo jugo poſitis continenter oppugnaviſſet, magnãq́; propugnatorum partem interfeciſſet, muro etiam propugnabuli ſubrupto, reliqui poſtridie deditionem fecerunt: In ea oppugnatione Carolus Malateſta adoleſcẽs,

Germani exercitus clades ad Cadoras.

Cadoræ oppugnatæ & captæ.

ſaxo ab arce percuſſus, cum nonnullis viris fortibus interiit. Captivi, qui arcem tradiderant, unà cũ priorib. dedititiis, omnes quingenti armis cæteriſq; rebus exuti, Liviani permiſſu domum redierunt.

Harum rerum primis in urbe nunciis acceptis, idẽ eſt reſponſum legato Maximiliani à Senatu datũ, quod ſuperiorib. legatis Patres antea dederant: neq; quicquam cum illo de cæde Germanorum communicatum. ac, ne quid ei redeundi ab armatis in Rhetico noceretur, comites ſunt ducesq; itineris per fines reip. attributi. Vbi ex literis Cornelii legati de prælio, deq; arcis expugnatione ſingula ordine civitas intellexit, Livianique & conſilium, & celeritas, & virtus laudari vocibus omnium cœpit: Patres, ut & illius animum alacriorem in poſterum ad belli munia redderent, honorũ inſignibus, & magnitudine præmiorum excitatum, & reliquorum voluntates accenderent ad bene de repub. promerendum, cùm viderent fortes induſtriosq; viros ab ea fieri plurimi, præfecturam omnium reip. copiarum Liviano detulerunt, Ea eſt ampliſſima poſt imperatoris nomen dignitas, quæ pro eorum meritis ab Senatu militaribus viris tribui conſuevit, auctusq; eſt equitum illius numerus, qui erat ſexcentorum, ad integrum mille. auctũ quoq; ſtipendiũ ab auri libris centum quinquaginta, ad ter centenas libras: tum decem in præſentia dono data cum iis tormentis bellicis, quæ hoſtes è Germania ſecum attulerant, quæq; ipſe ob rei bene geſtæ memoriam à Patrib. ſibi dari cupere in ſermonibus cum legato habitis oſtenderat: Caroli autem Malateſtæ uxori ac duobus liberis infantibus. illa ipſa penſio annua, qua is vivens à rep. donatus fruebatur, in victum tradita.

Deinde cùm Patribus nunciatum eſſet, à Maximiliano

Liviani ducis merita remunerata.

Præfectura omniũ copiarũ qualis dignitas.

Conſultatio de bello Maximiliani finibus inferendo.

liano copias in carnis comparari, tum incurſiones in reip. ditionem à Goritianis fieri, quod eſt oppidum in monte ultra Sontiũ flumẽ ſitũ: Senatuſconſultũ factũ eſt, ut milites ter mille celeriter conſcriberentur, atq; ad legatum mitterentur. Cæterũ quòd erant pleriq; magiſtratus, qui bellum inferri Maximiliano cenſebant oportere, atq; in ejus fines exercitũ introduci volebant, Dominicus Maurocenus templi Marcii procurator, vir re atq; cognomine ſapiens, ætate valde proclinata, erat enim annos natus nonaginta, Patres monere ac rogare cœpit, ne id fieri permitterent: Germaniæ civitates, quæ liberæ ſuiq; juris eſſent, ægrè ferre à Maximiliano arma contra remp. exerceri, cũ pace frui poſſit: eas eaſdem, ſi ei bellũ inferatur, moleſtè id laturas, neq; paſſuras ſui regis nomen dignitatẽq; cõvelli ac proteri: non magnas eſſe ab illo injurias in remp. illatas, de iis tamẽ deorum immortaliũ benignitate pœnas ipſum reip. dediſſe: omnem illam in Carnis manũ conciſam deletamq; eſſe, Cadoras Cluſamq; recepta: in Rhetis nihil amiſſum, neq; ullam contumeliam acceptã: quòd ſi eo contenti, inquit, erimus, magnum nos fructum continentiæ laturos, Germaniæ totius benevolentiam: quæ quidem certè Germania commeatib. aſportandis, mercibusq; reciprocandis, & rerum plurimarum communicatione ita eſt conjuncta nobiſcum & conſociata, ut magni inde proventus in remp. portorii nomine, magnæ privatim utilitates in omne genus civiũ inferãtur Laudabile profectò eſſe hoſtes bello ſuperare, propagare imperii fines: multò autem laudabilius, ſeipſos continere ac vincere, juſtitiæ, moderationis, gravitatis opinionem apud omnes homines auxiſſe lateq; promoviſſe. Bellorum eventus à fortuna plerunq; adminiſtrari, quæ fluxa atq; incerta ſit: prudentiæ conſilia

Dominici Mauroceni prudens conſilium

Germania Reip. Venet. quam utilis & comoda.

ſtabilem habere exitũ ſemperq́; plus proficere cõſtantia & maturitate, quã illa impetu uſũ ex ſeſe præbuerint.

Hæc cũ ſenex ſapiens dixiſſet, ardor ille magiſtratuum ad bellũ gerendum parumper reſtinctus eſt, itaq́; nihil latũ, niſi uti ea de re Patres amplius cõſulerẽtur.

Alfonſus Ferrariæ dux Senatui ſe purgat.

Alfonſus poſt hæc Ferrarienſium dux ad urbem familiariter ſe contulit Patrib. purgatũ, quòd ſuſpectus eis fuerat literas nunciosq́; ad Maximilianum miſiſſe ſocietatem ineundi ſeq́; cum illo conjungendi cauſa; confirmans nihil ſe unquã ejuſmodi cogitaviſſe: cupere autẽ & ſtatuiſſe, unà cum repub. omnem fortunam experiri, neq́; ullo tempore à Senatus autoritate velle recedere; Patres eam orationem auribus libentiſſimis acceperunt, collaudatumq́;, atq́; ut omnia ſummæ benevolentiæ officia à Senatu expectaret, confirmatum, domum remiſerunt.

Belli in Maximilianum apparatus.

Interim nulla in Rhetico belli ceſſatione à Maximiliano fieri cognita, in Carnis milites nõ unis in locis cogi rumore nunciisq́; afferentibus, Senatus ſuam in illũ lenitatẽ fruſtrà adhibitam ſentiens, pridie Nonarum Aprilium conſtituit, uti bellum omnibus à partibus Maximiliani finibus inferretur. itaq́; non legatis modò Gritto & Cornelio id Senatusconſultum celeriter eſt miſſum, ſed omnino etiam Hieronymo Contareno, qui cum claſſe aliquot triremiũ legatus in Iſtris tunc erat, literæ ſunt à Senatu datæ, uti maritima Maximiliani oppida, quæ vellet, aggredi capereq́; conaretur: ſe alias paucis dieb. triremes ad illum miſſurum. Senatusconſulto ad Cornelium perlato, voluntateq́; civitatis Liviano reliquisq́; principibus declarata, magnum iis ſtudium, magna omni exercitui alacritas innata eſt belli gerendi: quam obrem tormentis muralib. adductis, quod oppidũ Cormonſe citra Sontium flumen na-

Cormonſe oppidũ expugnatum.

tura

tura atq; arte communitum, monti enim impoſitum muro prealto cingebatur, opportunum hoſtibus receptum dabat, omnibus ad id copiis acceſſerunt, magnaq; vi aggreſſi, dejecta muri parte, celeriter ceperũt, quod cùm diriperetur, Cornelius mulieres omnes uno in tẽplo compulſas ab injuria militum defendit: ſuppellectilemq; ſacram ipſis ab adytis abreptam fanis & ſacerdotibus reſtituit, Inde ad arcem expugnandam eodem impetu cùm perrexiſſent, ac tormentis quatere cœpiſſent, à propugnatoribus deditio eſt facta. Ea intellecta re, tria ſe caſtella ſponte legato dediderunt. Portus autẽ Naonis civitas legatos de deditione ad Senatum miſit. eos legatos liberali oratione Patres proſequnti, ad Corneliũ rejecerunt, ut cum illo agerent, cui ea omnia mandaverat Senatus, Cornelius, cùm ad illũ legati veniſſent, oppidum in fidẽ deditionemq; accepit,

Eodem tempore Lucas Renaldius à Maximiliano ad urbẽ remiſſus cum tabellis regis manu ſubſcriptis Patres adiit; quibus in tabellis, certas Maximilianus induciarum conditiones reip. proponebat: quarũ erat una, ut annuas ſecum inducias Senatus faceret, quo tempore de ſuis cum Gallorum rege controverſiis in communi Germaniæ concilio diſceptari & cognoſci poſſet. Eas patres inducias legato ſeſe paratos eſſe facere dixerunt, dum eadem induciarum conditione fœderati reip. includantur: neq; enim ſine iis quicquã poſſe conficere Senatum. Renaldius his cum mandatis tàntum diſceſſerat, cùm majoribus comitiis haberi cœptis, literæ nunciiq; à Cornelio venerunt, qui dicerent: Poſteaquàm ponte, quem hoſtes reſciderant, in Sontio flumine celeritur confecto, exercituq; traducto, Goritianos duabus maximis uno die impreſſionibus Livianus oppugnaviſſet, qua in oppugnatione centum milites Legatus Maximil. ad Venetos. Goritiani victi.

amiſiſſet, velletq́ poſtero die acrius vehementiuſq́ idē facere, oppidanos perterritos ſeſe ei dedidiſſe. Ea litteræ, antequā ſuffragia inirentur, comitiis recitatæ ſunt, magnaq́ ab iis gratulatio Patribus eſt facta. Erat in oppido arx, quam milites ducenti cuſtodiebant: ii cùm pulvere ad tormenta exercenda carerent, neq; ſe arcē tueri poſſe ſine iis confiderent, pro eis armamentis reliquoq́ commeatu libras auri quadraginta ſibi datum iri fide accepta, quatriduo intermiſſo arcem tradiderunt. ante quos quidem dies Belgradum facta deditione legati præfectum introduxit: itemq́ Vipaū, admodum elegans & ipſum oppidulum, quod abeſt ab Goritia millia paſſuum viginti Japidas verſus. Contarenus quatuor triremibus Tergeſtinos magno animo aggreſſus, quarum erant duæ medii inter bellicas generis atq; eas triremes quibus ad mercaturā civitas utitur, quas Nothas appellabant, muros tormentis dejicere inſtituit, qua parte mari oppidum alluitur. Et tormenta ejuſmodi tum erant, ut ex ære tota confecta pedes vicenos binos in longitudinem protenderentur, acclinataq́ in priore navis parte ſic, ut cauda malo proxima ore proram contingerent, pilam ferream librarum centum, ſi nihil impediret, bis mille atq; octingentorum paſſuum ſpatium impellebant: itaq; muris vicina vehementi eos impetu concutiebant. Id tormenti genus Baſiliū appellabatur: neq; ſuſtineri propter pondus, niſi à magnis triremibus, aut à Nothis poterat, duasq́ in partes diviſum, ut tractari facilius poſſet, collectione inter ſe mutua circumvolutū ita introrſus conglutinabatur, ut eſſe unum & continens videretur, nihilq́ aeris per ſpiras admitteret. Ea inſtituta oppugnatione Duinū maritimum caſtellum deditur: quatuorq́ triremes ejuſdem, quo priores, generis miſſæ à Patribus

paum oppidum.

rmenti llici Baſi- vocatū.

Con-

Contareni claſſem duplicaverunt: Senatusq́ ad Cornelium ſcripſit, ſi ei è rep. eſſe videretur, cum exercitu ad Tergeſte oppugnandũ accederet. Cornelius ea de re Livianum conſuluit: ille Contareni conatus terreſtribus adjuvandos eſſe copiis magnopere exiſtimans, cum tormentis muralib. quæ mari deportanda curaverat, celeriter eò venit, atq; ad Contarenum primùm omnium navicula perlatus, belli conſiliis cum illo communicatis, ad muros oppidi omnibus à terræ partibus demoliendos rediit.

Inter hæc, propterea quòd Aloiſius Galliæ rex valde ſe cupere oſtenderat, ut in eodem, quod ſecum & cũ rep. fœdus intercedebat, Ferdinandus rex Hiſpaniæ particeps eſſet, novaq́ cum illo ſocietas, iiſdem tamen legib. inſtitueretur: res agitari cœpta hanc difficultatem habuit, ut, quoniam Senatui longum atq; impeditum videbatur id, quod in priore fœdere erat, ſe nullam pacis conditionem, quæ plerunque in parvis temporum momentis exiſteret, poſſe à ſuis hoſtibus accipere, niſi prius, dum eant in Hiſpaniam tabellarii dumq́ redeant, expectarit, caput illud Patres ita reſici cenſebant oportere, uti qui pacem facere vellet, ſociorũ modò nomina inſereret fœderi ſcribendo, ne multorum dierum itinere literis mittendis, & reſponſis præſtolandis, occaſionem pacis amitteret. veruntamen ut id regum voluntate fieret, tempus intermitti placuit, dum id ſciri poſſet. itaq; fœderis confectio in alium rejecta eſt diem. Regis Galliæ poſtulata de fœdere cum Hiſpano.

Contarenus claſſe aucta, ad quem etiam naves duas tectas Patres miſerant, quæ muris ſe ſubjicere auderent iis ab eo latere oppidi majore multo impetu percuſſis, ædificiisq́ nõnullis intra urbẽ dirutis, Livianus parte altera perforatis dejectisq; oppidi mœnib. tormentorũ impulſione nõ intermiſſa, Tergeſtinos ad deditionẽ cõ- Tergeſtini diu oppugnati ſe dedunt.

pulerunt: itaq; pridie Non. Majas unà cum arce oppidum receptũ eſt, nulla conditione interpoſita, niſi ut militib. qui oppidum atq; arcẽ cuſtodierunt, recedere armatis liceret. Oppidani, ne diriperentur, libris auri centum quinquaginta exercitui perſolvendis, ſe ſuaq; omnia redemerunt, Liviano & legatis procurantibus, quib. erat oppidum nobile diripi permoleſtũ. Ejus rei literæ lætitia & gratulatione civitatẽ impleverũt. Livianus, Cornelius, Contarenus omnium ordinũ ſtudiis certatim laudati, quòd tantã rem tam celeriter confeciſſent, magnã ſunt ex eo virtutis atq; induſtriæ gloriã conſequuti. atq; iis ſtatim literæ à Senatu datæ ſunt, in eam cogitationem incumberent, ut Piſinum, Flumenq; Maximiliani oppida, ſub reip. imperiũ redigerentur: quorum alterũ mediterraneũ eſt, abeſtq; à littore millia paſſuum XVI. multoq; maximam inter Iſtros habet autoritatem: Flumen ad mare poſitum plurimarũ rerum copiam ſubminiſtrant, eſtq; illis gentibus & regionib. opportuniſſimum. Prætor etiam Tergeſtinis declaratus Franciſcus Capellus arcis præfectus, Aloiſius Zanes: Vipao, qui utrunq; munus exerceret, Marcus Antonius Erizus: qui Duino, Nicolaus Baldus: qui Cormonſi, Trojanus Bonus, paulò pòſt ad magiſtratus obeundos in provinciam abierunt, cùm antea Dominicum Grittũ qui arcem cuſtodiret, Senatus Goritiã miſiſſet: nam oppido Juſtinianus Maurocenus à legato datus præerat, Senatuſconſulto accepto cùm Piſinum, quod eſt in monte tribus à partibus valde præcipiti ſitum, Contarenus claſſiarios ſuos & Liviani equitatus, peditatusq; magnam partẽ cum tormentis adduceret, caſtello Treviſa, quod eſt in via quinq; millia paſſuum à Piſino, ſeq; magno animo ad defenſionem comparaverat, vi capto atq; direpto, omnes celeriter ad Piſinenſes

[Margin: Flumen oppidum.]

ſes oppugnandos contenderunt: tormentiśq; prima veſperi poſitis, eam muri partem, quæ una ex quatuor adiri poterat velle dejicere cœperunt. Id cùm mane poſtero die acrius continentiuśq; fecißent, ac portæ turrim propè apparuißent, oppidani una ſalutis conditionis impetrata deditionem fecerunt. In ejus oppidi finibus caſtella erant decem ſeptem, quorum ſexdecim ſub reip. ditionem ſunt redacta. at cùm Vipaum indiligentius cuſtoditum hoſtes recuperaviſſent, præfectumq; cepiſſent, Vipaenſes poſtea, miſſis eò militibus, iterum capti ac direpti ſunt. Præſidio Piſinenſibus relicto, Contarenus ad Phanatici ſinus inſulas ſe contulit, atq; ex Apſoro Creſpa Vegio reliquiśq; plus mille armatis hominibus naves longas conſcendere juſſis, ad Flumen oppugnandum rediit: cumq; mille paſſus ab oppido abeſſet, qui oppidanos uti ſe dederent poſtularet miſit; ſi ſe cingi ab exercitu ſinerent, quem poſtridie affuturum confirmabat, non fore liberam ſe dedendi poteſtatem.

Piſini oppugnatio.

Flumen oppidum à Venetis occupatur.

Id cùm illi magnopere timerent, pacti ne quid ex ſuis rebus amitterent, eo die Contarenum intromiſerunt. Ea confecta re, quòd erat oppidum mediterraneum illis in finibus non poſtremæ apud Iſtros autoritatis Poſtoina, Cornelius & Livianus eò exercitum converterunt, atq; ad vicinos ei oppido pagos equites levis armaturæ plus ducentos præmiſerunt. Illi præda paſſim abacta, nullis è Poſtoina exire auſis, cujus ad muros incurſionem fecerant, in vico ſeſe proximo receperunt: ibi cùm noctu armis poſitis ſine vigiliis quieti ſe dediſſent, hoſtes Poſtoina ſilentio emiſſi equites circiter centum quinquaginta, quorum erãt duces Bernardinus Rainiſcher oppidi præfectus, & Chriſtophorus Friapanes homo ferox acerq;, eos inopinantes aggreſſi partim interfecerunt, partim ceperunt: paucos in fugam conjectos

Venetiani cæſi.

tatu Mediolanum abiit: ei Grittas legatus per omnes reip. fines Patrum juſſu comes fuit. Nonis autem Junius, qui dies poſtridie quàm induciæ firmarentur fuit cùm Aloiſius rex in fœdere, cum Ferdinando rege, cumq́; rep. ſanciendo id pertinaciter caput inſeri voluerit, ſe non admonito nullam omnino pacem fieri poſſe: uti ſocietas ea lege firmaretur, fœdusq́; conficeretur, Senatus tandem cenſuit. Pauloq́; pòſt, quoniam induciis in Rhetico firmatis, Poſtoinam in Iſtris oppidum Cornelius legatus ceperat, uti oppidum Poſtoina Maximiliano reſtitueretur, idem Senatus petentibus Germanis juſſit.

Geſta in Carnis & Rhetis.

Interim milites equitesq́; è Rhetis & Carnis in hyberna ſunt deducti, oppidaq́; capta præſidiis communita: muri eorum, quos tormenta dejecerant, atq; arces in meliorem multò formam uti reficerentur, cura præfectis tradita. quorum omnium ratione habita, oppidorum fines centum millia paſſuum in longitudinem patére, Cornelius legatus in Senatu dixit. Poſt quem, redeuntem ad urbem Livianum, in Bucentauro navi Lauredanus & Patres exceperunt: pauloq́; pòſt & Portus Naonis oppidum, & jus comitiorum ei poſterisq́; ejus ſunt ob remp. bene geſtam dono data. Cornelius etiam illum lautioribus in epulis, cum principib. civitatis, & fœminarum nobiliſſimarum choro, diem unum domi ſuæ habuit.

Aloiſius rex inducias cũ Maximil. improbat.

Cognitis Aloiſius rex induciis, vehementer perturbatus queſtusq́; eſt cum legato reip. Antonio Condulmerio, non ſe id ab ea meruiſſe, ut reſponſo ab ſe non expectato, ullas cum Maximiliano Senatus inducias faceret: nihil ad ſe, in Italia fœderatos aut amicos illis induciis eſſe incluſos, pertinere: unum Menapiorum ducem Maximiliani potentiæ non objeciſſe tantummodo

ve-

voluiſſe: id ereptum ſibi eſſe ab rep. à qua juvari in primis debuit: ſibi tamē auri libras eſſe paratas decies millies, ſi is illi auxilio ſe futurum, neq; paſſurum, ut fœderatorum ſuorum injuria opprimi ab ullo poſſit. Ea oratione iracundiæ ſuæ impetu apud legatum pronunciata, cum ſe id feciſſe pœnituiſſet, ad tranquillitatem ſe converſum poſtea ſimulavit, mitioreſq; ſermones habuit, præſertim cùm Antonius legatus reip. factum excuſaviſſet: Senatum id reſpexiſſe, ne Maximilianus induciarum tempore Mediolani res perturbare, atq; ei moleſtiam id ob regnum inferre poſſet: neq; cum illo rep. ulla alia, niſi Italiarum rerum cauſa, eſſe conjunctam. quid enim ei cum Tranſalpinis? ſed qui jam antea non amico in rempub. animo eſſet, ejuſq; ſecundis reb. magnopere invideret, facile eam ob rem ſuccenſus, clàm ad malas cogitationes ſeſe dedit: tametſi ſuo chirographo ſe inducias comprobaturum Antonio legato confirmaviſſet.

Iiſdem ferè diebus, quibus ea intellecta ſunt, Hieronymi Donati, Petri Marcelli magiſtratuum Cretenſiū literis Patres cognoverunt, tantos terræmotus ea in inſula fuiſſe, ut magna ædium & fanorum pars corruerit: ipſorum domos in oppido Candiæ, tum reliquorum propè omnes, quas modò tremor ſolo non æquaverit, ea vitia feciſſe, ut lapſuræ jamjamq; videantur: mortuos ſub ruinis ad eam diem eſſe repertos circiter quadringentos, in quibus ſint ex coloniæ nobilitate non pauci: arcem in Lyctiis dejectam eſſe: omnes patreſfamiliâs cum uxoribus & liberis ſub dio degere, ejus rei periculo perterritos. Huic ingenti malo reip. illud etiam eſt incommodum adjectum, quòd Contarenus cognomine Camalis, triremium & ipſe reip. præfectus, dum è Corcyra domum reverteretur, duabus ex ſua claſſe navibus.

Terræmotꝰ in Creta inſula.

Contarenus Camalis naufragio periit.

bus, quarum in una erat ipſe, tempeſtate diſiectis, atq; in Piceni eliſis littore, unà cum XL. hominibus periit. Itemq; Carratius, militum reip. præfectus, homo impiger egregiaq; virtute, in agro Veronenſi equo inſidēs ab homine cive ſuo, de quo nihil verebatur, interfectus eſt, gladio renibus infixo. De ſicario, quē Mantuanorū dux ſuis in finibus captum magiſtratui Veronēſium tradiderat, pœna ſumpta. Is, dum ea de re quæſtio haberetur, ſe propterea Carratium occidiſſe, quòd ſibi olim maledixerit, magiſtratui confirmavit. tanta eſt homini in hominē tamq; diuturna parvula ſæpe de re ſuſcepta iracundiæ vis & indignatio. Sub hæc, æſtatis exitu, quoniam magiſtratibus comitiis majoribus creandis leges jubent, ut ii, quibus id ſorte munus obtigerit, ut nomen alicujus civis ad honores publicos ſuffragiis provehendi palàm ederent, optimum quemque civem renuncient, ac nonnulli, divites ex civibus qui eſſent, nonnihil donarent eis, qui illos ad ſuffragia legiſſent, quo proniores ad eos in poſterum renunciandos fierent: legem Decemuiri tulerunt, Qui civi cuipiam, qui eum ad ſuffragia legiſſet, uti magiſtratus crearetur, pecuniam aut quid aliud ob eam rem dederit, donaverit, qua in inſula Decemviris placebit, exul eſto: eo relicto loco captus, fœdiore in urbis carcere vitā producito, ac relinquito: eam pœnam minorem, niſi omnibus ad unum ſuffragiis, collegium ne facito: qui facere volet, ei decem auri libræ mulcta eſto.

Carratius præfectus occiſus.

Lex in eos qui largitione magiſtratus quærerent, lata.

Paucisq; poſt diebus Maximiliani regis conſiliarius Joannes Raublerius, nullo comitatu, ſecretò ad urbē venit, Zachariamq; Contarenum adiit, ſeq; ad illum ab rege miſſum oſtendit, petens, ut quemadmodum is induciis conficiendis paulò antè operam dediſſet, ita nunc eadem opera vellet efficere, ut aliqua pacis tra-

Legatus Maximiliani à Repub. Venet. pacē petit.

ctatio

ſtatio regem inter atq; remp. iniretur. Contarenus, quæ ſecum regius interpres cõmunicaviſſet, Senatui expoſuit. Senatus Paulum Piſanum legit, qui, quæ Raublerius afferret, ab eo Senatus nomine cognoſceret: nã Contarenus re expoſita Cremoniã prætor ſtatim abierat. Cũ itaq; Raublerius cũ Piſano ageret, cõnfirmavit velle regẽ pacẽ cum Rep. facere: utq; ea fieret, multis rationibus conatus eſt ſuaderet Et Piſanus oſtẽdit, ſalva fide reip. cui cũ Aloiſio rege firma pax eſſet, id cõfici nõ poſſe: contraq; ſuadebat eã concordiã, pacemq; ineũdam eſſe, quæ Chriſtianis omnibus cõmunis eſſet. Deniq; cùm Raublerius ſibi à Patribus reſponderi peteret, Senatus paucis reſpondit, illum quidem libenti lætoq; animo exceptum fuiſſe, tum regis ſui cauſa quẽ reſpublica unicè deligeret atq; obſervaret, quemadmodum etiã cunctos illius majores amaverat colueratq;, tũ ob proprias hominis virtutes: verùm longè magis ob eam rem, ob quam inprimis miſſus fuerat, ut ſcilicet de pace concordiaq; ageretur, quam reſp. magis cæteris omnibus rebus ſemper coluerat, atq; hoc tempore multo libentius amplecteretur, ſi modò omni ex parte ea firma perpetuaq; conſtitueretur: id quod facilè evenire poſſe ſperàbat: nãq; exploratũ ei erat, Aloiſii, itẽq; Ferdinandi, Galliæ Hiſpaniarumq; regum ſibi ſociorũ animos pronos ad pacem eſſe: quamobrem eum hortari, ut regni ſuo hujuſmodi pacem perſuaderet, quæ Chriſtianis rebus ſecuritatem dignitatemq; eſſet allatura, regi verò laudem & gloriam ſempiternã: tempus maxime ad id opportunum eſſe: ad eam pacem tractandã omni opera ſtudioq; rempublicam paratam eſſe modò compertum ſit illã communi regum omnium conſenſu probari: tũc verò cõſtituere, qua ratione, quòve loco, aut quibus arbitris ea tractanda ſit, haud magnum

Pax quali inter Venet & maximil eſſe poſſit

negocium

negocium futurum. Hunc Raubleriì adventum, reſponſumq́; eidem redditum, mandatum fuit Condulmerio reip. legato ut Aloiſio regi declararet, eademq́; cum Albione Ferdinandi apud regem legato communicaret: quæ omnia etiam utriuſq; regis legatis Venetiis agentibus initio declarata fuerant. Cenſuit enim Senatus, ſe legibus amicitiæ fœderiſq́;, quod cum iis regibus percuſſerat, teneri, ut ea faceret: Illa quoq; ratio huc accedebat, ut ſcilicet regnum animos ad tuendam pacem magis firmos Senatus redderet.

Iulius Pont. milites conſcribit.

Interim è Flaminia Petrus Landus Faventiæ magiſtratus Senatui ſignificavit, Franciſcum Mariam Metaurenſium ducem Julii Pont. Max: copias proximis in finibus coegiſſe luſtrandi exercitum, ut ajebat, cauſa: itemq́; Florentinos mandaviſſe, uti ſub eorum ditione quilibet paterfamiliâs, aut omnino quæq; domus hominem unum armatum legato ipſorum mitteret certum ad locum, ubi eſſent milites recenſendi: neq; cur id fieret proponebatur: itaq; darent Patres operam, ut Faventia communitior fieret, ne quid incommodi reſp. ſi quid Julius contra eam moliatur, accipiat. Patres iis acceptis nunciis pecuniam ad milites legendos Petro Lando celeriter mittẽdam, Lactantiumq́; Bergomatem, qui ſe Carnico Iſtricoq́; bello fortiter atq; amanter geſſerat, omnibus militibus, quos ibi eſſe reſp. juberet, præponendum cenſuerunt. Equites quoq; utriuſq; armaturæ non pauci cum præfectis Faventiam è veſtigio contendere ſunt juſſi.

Homines nõ in Britannico Oceano capti.

Non me piget inter hæc ejuſdem temporis rem dignam propter novitatem, quæ legentibus nota ſit, ſcribere. Navis Gallica dum in Oceano iter non longè à Britannia faceret, naviculam ex mediis abſciſſis viminibus arborumq́; libro ſolidè contectis ædificatam

cepiti

cepit: in qua homines erant ſeptem mediocri ſtatura, colore ſubobſcuro, lato & patente vultu, cicatriceq́; una violacea ſignato. hi veſtem habebant è piſcium corio, maculis eam variantibus. coronam è culmo pictam ſeptem quaſi auriculis intextam gerebant. carne veſcebantur cruda, ſanguinemq́; uti nos vinum bibebant; eorum ſermo intelligi non poterat. ex iis ſex mortem obierunt: unus adoleſcens in Aulercos ubi rex erat, vivus eſt perductus.

Aloiſius rex, cupidus imperii ſui fines in Italia propagare, intelligensq́; id ſe conſequi non poſſe, niſi prius ſibi Maximilianum adjungeret, quocum diſſidebat, neq; quibus illum artibus multis infenſum vet[e]ribus recentibusq́; injuriis ſibi amicum facere poſſet, omnia cogitans reperiebat: iis rebus ablegato cognitis, quæ Patres à Raublerio acceperant, ratusq́; eam optimã eſſe occaſionem Maximiliani animum ſibi conciliandi, ad eum legatos miſit, qui ut illum in remp. accenderent, eo declararent, ſe quidem ab legato reipub. edoctum fuiſſe omnibus de rebus, quas Raublerius ad eam attuliſſet, omniaq́; conſilia ſibi patefacta: ex quibus Maximilianus, quantum hujuſcemodi hominibus credendũ eſſet, qui illum tam apertè deſpicerent, ac; quo erga eum animo iidem eſſent, facilè cognoſcere poſſet: totumq́; hoc factum rex ex animi ſui libidine compoſuit; auxitq́;. Neq; ipſum cogitatio fefellit: nã ubi eà Maximilianus ab rege excepit, iis omnib. fidem planè adhibens, perinde ac ſi vera fuiſſent, magnopere exarſit; atq; animum, quem in remp. benevolum ad eam diem ſemper habuerat, his rebus commotus ad Aloiſium trãſtulit. Id cum Aloiſius cognoviſſet, magnis illum pollicitationibus atq; illecebris quotidie captum fovens, agere cum Julio Pontifice Max. & cum Ferdinando

Aloiſius rex Maximiliani animum lucratur aſtu, & in Venetiis ſtimulat.

rege cœpit, quos quidem oppidorum, quæ reſpub. ex eorum ditione in Flaminia atq; Apulia obtinebat, recuperandorum cupiditate alterum magnopere teneri ſciebat, alterum pro animi ſui motu ac propenſione duci vehementer exiſtimabat (nam Ferdinandus ipſe nullam ejus rei oſtenſionem fecerat) uti ſ. cũ & cum Maximiliano contra Venetos fœdere inito bellum ſumerẽt. quanquam ſunt qui affirment, agitatum de eo ab Aloiſio multò antea cum utroq; fuiſſe, & cum Ferdinando quidem eo maximè tempore, quo ei Neapoli claſſe in Hiſpaniam redeunti Aloiſius in Liguria obviam ſe obtulit, dieſq; aliquot cum illo fuit Vtcunq; autem illud ceciderit, ea re ab neutro repudiata, Alberto Pio homine vafro callidoq;, & qui Carpis oppido circumpadano ejectus, quod hereditario jure ad ſe ſpectare dictitabat, ad Aloiſium regem auxilii petendi cauſa ſe contulerat, Gallicas partes fovente, ac magnopere adnitente, propterea quod, ſi res ad exitum perduceretur, ſeſe domum rediturum confidebat, inter eos omnes fœdus eſt percuſſum ultimis Octobris diebus apud Cameracum Belgarum oppidum: quo in oppido Margarita Maximiliani filia, quam Carolus Gallorum rex repudiaverat, cælebs eas nationes regebat, eiq; rei omne ſtudium adhibuerat. tametſi non parvam etiam operam in eo navaverat Georgius Amboſius Cardinalis Rotomagenſis Aloiſii legatus: qui, quòd Romæ comitiis Pontificalibus Alexandri ſexti morte præteritus, eam repulſam reip. acceptam referebat, eximio erat in illã odio: & Nicolaus Friſius, homo Germanus, Italis imbutus moribus, Maximiliano perfamiliaris, qui ad utroſq; nõ ſemel ventitaverat cũ mandatis, fœderiq; demum feriendo affuit Maximiliani nomine. Fœderis lex præter cætera fuit, uti omnes uno tempore reip. bellũ infer-

Cameracẽſe fœdus.

ex fœdere.

inferrent: quo ſi Veneti bello victi eſſent, quæ ab iis ultra Veronæ urbis fines ditione tenebantur, Gallorũ regi cederent: Verona, quæq; ab ea uſq; ad mare Adriaticũ pertingunt, Maximiliano: Flaminiæ oppida, quæ reip. tunc eſſent, Iulius: Apuliæ, Ferdinãdus obtineret. Tanta verò fuit Gallorũ regis cura, ne quid eorum, quæ in concilio ſtatuiſſent, nunciaretur, ut diu nihil certi reſcire potuerit, Aloiſiusq; ipſe Antonio reip. legato ab eo ſocietatis jure quærenti, ecquodnam Cameraci fœdus percuſſiſſet, affirmans dixerit, ſe amicum reip. eſſe, neq; quicquam fieri contra illius dignitatem permiſiſſe: Antoniusq; Senatui ſcripſerit, nihil omninò actum quod reip. nocere poſſet, fidem ſibi regem ſuam non ſemel interpoſuiſſe.

Erat Mediolani reip. nomine Joannes Jacobus Caroldius Senatus ſcriba, cui fidem regis miniſtri ſæpe fecerant, dum in conciliũ ab legatis iretur, deq; ea reſermo frequens eſſet, regem omnino nunquam ab rep. diſſenſurum, omnibusq; rebus charius reip. amicitiam ſemper habiturum: ſcire enim eam conjunctionẽ magno ſibi & uſui & ornamento eſſe: is, quòd Giufredum Carolum, de quo ſuprà commemoravimus, confecto ſtatim fœdere inter ſuos gloriantem dixiſſe intellexerat ſeſe brevi ſui civis mortem cumulatè vindicaturum, deque iis, qui eum interfeciſſent, pœnas ſumpturum, Carminiolam Venetorum imperatorem avorum noſtrorum memoria publicè ab iis ob proditionem capite mulctatum, eo involucro verborum deſignantem; utriq; enim eadem tellus patria fuit: id, quod erat ratus, Senatui primus omnium per literas denunciavit, eo ab fœdere ſibi caveret: habere ſe, contra remp. fuiſſe ictum, indicia. Sed confecto, ut dictum eſt, fœdere, Julius tametſi cupiditate ferebatur Arimino Faventiaq;

Veneti de fœdere Cameracensi moniti.

Iulii Pont. provide...

*potiundi, quia tamen & Gallorum regem magnæ per ſe
potentiæ multò majorem ſuo permiſſu fieri nolebat, &
cùm illam nationem, tum Germaniæ populos in poſſeſ-
ſionem Italiæ venire, optimæq́; ejus partis atq; popu-
loſiſſimæ dominos fieri, ſibi reliquisq́; Italis detrimen-
toſum exiſtimabat futurum, ut ab illis Venetos oppri-
mi ſineret, adduci propè non poterat. Itaque cùm vi-
deret ab Aloiſio exercitum reliquaq́; ad bellum idonea
per hyemem magno ſtudio comparari, ut primo pabuli
tempore Alpes trajiceret, ſeq; ab eo per legatos perque
literas ſollicitari animadverteret, ut ſuas & ipſe copi-
as paratas haberet ad reip. fines eodem tempore à Fla-
miniæ latere infeſtandos, atque in ejus ditionem ir-
rumpendū, ne ſui colligendi aut omnino reſiſtendi reip.
facultas daretur: Conſtantino Cominato Epirotæ non
poſtremæ apud Maximilianum autoritatis, qui Ro-
mæ tunc erat quoq; ipſe familiariſſimè utebatur, man
davit, ut in occulto Joannem Baduarium reipublicæ
apud ſe legatum alloqueretur, quæq́; ab eo dici vellet, ei
oſtendit. Conſtantinus, qui à Gallis regno pulſus, quod
quidem aliquot antè annis uxorio nomine in Salaſſis
obtinuerat, magno illos odio proſequebatur, adhibita
diligentia noctu amotis arbitris legatum alloquitur,
atq; omnia Aloiſii regis conſilia ei aperit, quæq́; reip.
impendeant proponit. addit, ſi Senatus Ariminum
atq; Faventiam reſtituere Julio velit, propterea quòd
is reip. vaſtitatem non æquo animo ferat, confidere ſe-
ſe ab eo impetraturum, ut unà cum Maximiliano à
Gallis deſciſcat, detq́; operam ne quid ab illis reip. no-
ceri poſſit. Legatus Conſtantino collaudato, quòd tan-
ta ſecum de re ſermonem habuerit, nihil ſibi ſpei eſſe
reliquum dixit poſſe ſe ad id perducere Senatum: ſed
quæ ab eo cognoverit, uti ad Decemvirûm magiſtros*

quam

quam celerrimè perferantur, ſe curaturum pollicetur. Decemviri, qui jam de fœderis conditionib. aliunde cognoverant, neq; oppida illa ab ſe dimittere ullam ob cauſam in animum induxerant, nihil omnino ad legatum, qui ad eos literas dederat, iis de rebus reſcripſerunt: ſed ad Maximilianum, de quo porrò ad eos afferebatur, poſſe illum adhuc quidem ab amicitia Aloiſii regis abſtrahi (nondum enim eam rem ob vetus erga illum odium, plurimasq; odii cauſas in ejus animo coaluiſſe) Joannem Petrum Stellam Senatus ſcribam, qui aliàs ad Maximilianum ventitaverat, eratq; illi admodum familiaris, ſecretò miſerant, ut illum quibuſcunq; poſſet modis Senatui reconciliaret. Is cùm ob nimium conficiendæ rei ſtudium immatura feſtinatione ſe apud Maximiliani familiares patefeciſſet, ſic, ut ejus adventus Aloiſii regis legatis, qui apud Maximilianum erant, celari non potuerit, nulli reip. uſui fuit. Leonardus quoq; Vicetinus, ex nobili Portorum gente, vir & clari in bonarum artium diſciplina nominis & reip. amantiſſimus, magnis itineribus ſumma hyeme ad amicos ſuos Maximiliani familiares, qui ſe ei obtulerant, à Senatu miſſus, ut per illos regis animum leniret, nihil profuit. Decemviri enim certas pacis conditiones, quæ ab illo proponebantur, quod ex reip. dignitate non eſſent, re inter ipſos agitata reſpuerunt. Venetorum legatus ad Maximilianum.

Quin etiam illud accidit: nam quod erant Romæ duo reip legati, Joannes, de quo dixi, Baduarius homo leniſſimis omnino moribus, & Georgius Piſanus moroſi admodum ingenii, cum Julio Centum cellas petente Piſanus in comitatu fuit, Baduario Romæ ob valetudinem relicto. Ibi cùm Julium tranquillo mari navicula-que hilaratum, qua una illa re magnopere delectabatur, Piſanus de eo ipſo reip. in Flaminia negocio alloquere- Iulii Pontifi. is alliudum conſilium.

tur: quin tu, inquit Julius, non cum Senatu tuo agis, ut is aliquẽ ex ſuis civib. mihi proponat, cui ego Ariminum, Faventiamq́; deinde Romanæ reip. nomine obtinenda ſtipendiarumq́; illum meũ faciam? ita & habebitis re vos a me oppida illa & ego ad ſpeciẽ non amiſero. Ad quẽ quidem Julii ſermonẽ Piſanus reſpondiſſe dicitur: non conſueſſe rempub. quempiam ex ſua civitate regem facere: tumque nihil de ea re ad Senatum ſcripſit: neque quicquam cum collega poſtea communicavit ſuo ita ſive caſu ſive fortuna, ſive deorum immortaliũ voluntate, qui remp. florentẽ opib. egregiã & illuſtrẽ fama, pollentem autoritate, in finitimorũ regum invidiã adduxerunt, ut ex adverſis ejus reb. animos hominum erudirent, quæ civitas quodq́; imperiũ annos plus mille octoginta ſemper creverit, poſſe id unius diei ſpatio vehementer conteri ac debilitari.

Venetorum [illegible]

Patres pacis ſpe depoſita, ad bellum propulſandũ ingenti animo ſe cõverterunt. Itaq́; uti equites gravioris armaturæ ſupplerentur numero ad decẽ millia, levioris ad tria millia quingẽti, quorũ eſſent ab Epiro duo millia, militesq́; ad millia tredecim conſcriberentur. Senatus ſtatim juſſit. tũ ut ei quoq́; rei proſpiceretur, ſi quid reges mari molirẽtur, naves triremes quindecim, quarũm eſſent Nothæ quatuor, ut in urbe Cretaq́; inſula armarentur, claſſiq́; reliquæ conjungerẽtur, latũ. Miſſus quoq́; ab Decemviris ad regem Britanniæ Andreas Baduarius, qui multos annos ea in inſula fuerat, linguamq́; illam callebat, ut eum reip. amicum faceret.

Legati utrinque dimittuntur.

Interim & Laſcaris Gallorum regis legatus, Patribus valere juſſis, ab urbe in Galliam diſceſſit ultimis Januarii diebus: & Antonio legato reipub. ubi domum reverteretur, regii in Gallia interpretes edixerunt, quum ei prius torquem aureum dono regis nomine attuliſſent.

liſſent. Antonius autem non egere ſe inimici regis muneri b. pronuncians, torque repudiato viæ ſe dedit. Caroldius etiam Mediolano dimiſſus cum Triultium diſcedens ſalutaviſſet: ille verò, pudet me, inquit, Caroldi, hujus belli, quod parari video, nam injuſtum eſt: nulla enim in re violatam à vobis Gallorum ſocietatem poſſumus dicere? nam quod rex de induciis queritur, id quidem nihil eſt: Senatus enim illi ob res modò Italas tenebatur, reliquis in rebus erat liber.

Paucis autem pòſt diebus cùm parum eſſe ſuperioribus Senatuſconſultis proviſum exercitu comparando Patribus videretur, additum ad illa eſt, uti equitū levis armaturæ mille, militum quina millia advenarū nationū ſcriberentur, ſagittariiq; è Creta inſula mille, ex Acroceraunis alteri mille cujuſq; modi armorū accerſerentur. quodq; Genuæ atq; provinciæ portubus naves innumerarum amphorarū quatuor, triremesq; non paucas armari ab rege Patres intellexerunt: naves triremes duodecim, quarum eſſent Nothæ duæ, prioribus addendas cenſuerunt. latum etiam, ut Cremonæ arx ad ſuſtinendos hoſtium impetus longè munitior fieret. itaq; mille operæ ei rei à magiſtratibus addictæ, opus ante inceptum bellum perfecerunt. reliqua etiam eorum finium oppida caſtellaq;, quibus id uſui eſſet, communitiora fieri, magnà cura atque impendio cœpta ſunt. Ea dum Nicolaus imperator inviſeret, Bergomumq; adire, quod poſtremum erat, die dicta ſtatuiſſet, re per exploratores Mediolani profectò nunciata, noctu ejus equites ducenti cum militib. totidem, quos ſinguli ſingulos ſuis in equis impoſuerant, Abdua flumine trajecto, ſe in ſylvas abdiderunt, ut imperatorem, qui nihil ejuſmodi veritus cum paucis itineri ſe dederat, de via interciperent. quorum de inſidiis cùm

Cremonæ arx munitior redditur.

eſſet, Bergomum per agricolas earum regionum magiſtratibus nunciatum, tabellarii nunciiq́ citatis ad imperatorem equis miſſi ab iis. parvo illi ſpacio ex hoſtiũ manibus erepto, ſaluti & incolumitati fuerunt.

Pulvis tormentarius & urbana navalia fulmine tacta.

Iis rebus foris adminiſtratis, domi claro ac ſereno die urbanis in navalib. dum pulverẽ ad tormenta exercenda confectum in arculas ligneas operæ infarciunt, ictu mallei favilla emicuit: ea ingentem ejus pulveris acervũ comprehendit, disjectisq́ immani cum fragore ac tonitru, terræq́ motu ejus conclavis, in quo aſſervabatur, parietibus & tecto, ut lateres, tegulas, aſſeres, tignaq́ ipſa longo per aera tractu volantia ignis vis atq́ impetus in diverſa tulerit, fumo & caligine urbem totam puncto temporis integens civitatem perterrefecit: Senatusq́ qui habebatur, miraculo exterritus in forum frequens deſcendit. eo igni & cadentibus paſſim iis, quæ ſublimè ierant, fragmentis, ex fabrûm collegio quamplurimi, magiſterq́ ipſe fabrũ, & honeſti homines aliquot interierunt: habitaq́ pro oſtento res fuit.

Hiſpaniæ regis fraus & dolus.

Regis ſub hæc Ferdinandi legatus Patres adiit, regẽ ſuum eo ſe fœdere, quod ictum Cameraci eſſet, uno modo capite, quo ſit bellum Thracibus inferendum, cum Aloiſio rege coniunxiſſe: velle enim, quod cum rep. fœdus habeat, in eo amantiſſimè permanere: cupere autẽ, propterea quòd fiat certior ab Aloiſio arma in remp. parari, ſcire à Patribus, quænam ſit ejus rei cauſa: demum, quicquid aut opibus, aut benevolentia valeat, id omne reip. polliceri. Ejuſmodiq́ ſermonẽ ipſe in Hiſpania rex cum reip. legato Franciſco Cornelio habuit, ut Senatus ea, quæ multis autorib. aliunde cognoviſſet, de Ferdinandi ab ſe alienatione, falſa eſſe crederet. ita ſunt prona hominum ad fallendum ingenia, non quorumlibet modò, ſed regnum quoq́.

Ubi

Ubi patres de inſidiis imperatori factis in agro Bergomati ab Gallis equitibus intellexerunt, ea re belli factum initium rati, duos ad id legatos legerunt, illos ipſos, qui paulò antè bellum Rheticum Carnicumq; adminiſtraverant, Andream Grittum, Georgium Cornelium. atq; is, antequam proficiſceretur, majoribus comitiis templi Marci procurator lectus eſt, Dominici Mauroceni, qui mortem obierat, de quo ſuprà cōmemoravimus, loco, Erat Cornelius annorum LV. neq; poſt Franciſcum Foſcarum, qui dux Venetorum fuerat, quenquam minorem natu illum magiſtratum eſſe adeptum conſtabat: adeò uni ſenectuti eo creando ferè ſemper honos fuit. Præfectus quoq; à Senatu lectus eſt Epirotis equitibus Juſtinianus Maurocenus: quæq; ad eam diem in nobilitatem aditum nunquam habuerat, Vincentio Valerio tormentorum cura tradita. Proficiſcentibus autem ab urbe legatis, quæſtor eſt exercitui Paulus Nanus declaratus. Quoniam verò magiſtratus regii edictum Mediolani propoſuerant, ut cùm ejus urbis cives, tum verò etiam Ligures, aut omnino Galli, qui in ditione reip. eo temporis moram traherent, viginti dierum ſpacio domum reverterentur, id qui non feciſſet, mors ei pœna eſſet, ejusq; bona publicarentur: qua ex re fiebat, ut perplurimi, qui vel mercaturam faciebant, vel plebeias artes exercebant, domiciliaq; in urbe habebant, emigrare cogerentur: legem contrà Patres juſſerunt, qui ea de cauſa urbem reliquiſſet, qui ve illum navicula evexiſſet, aut comes itineris fuiſſet, ejus bona fiſco inferrentur, aliquandoq; captus annum in carcere teterrimo conficeret. ea pœna propoſita, omnes, quibus quidem aut inſulæ, aut fundi, aut omnino res aliqua familiaris eſſet, emigrare veriti reſtiterunt. His rebus bellicisq; apparatibus, & Maxi-

Belli contra Venetos initium.

Galli è ditione Venetiana edicto evocantur.

Edictum Reipubl. Venetianæ.

Germanis mercatoribus agendi facultas libera conceſſa.

Classium apparatus.

miliani cum Aloiſio rege nova ex fœdere conjunctione, Germani mercatores, qui in urbe erant, permoti, concilio coacto à Patribus petierunt, uti ſe tutos, ſi quid reip. ab ſuo rege accidat, velint eſſe. quod quidem illis Patres libentiſſimi concesſerunt: ampliſſimaq; iis facultas eſt omnia uti conſueverant, in tota reip. ditione liberrimè agendi tradita.

Comitiis deinde majoribus præfectus eſt claſſis Angelus Trevisanus declaratus, juſſusq; à Senatu quamprimum conſcendere: nã præter eas naves, quæ à Gallorum rege armabantur, Ferdinandum quoq; regem parare claſſem, quam in Siciliam & Tarentum mitteret, reip. apud illum legatus ad Senatum ſcripſerat. tametſi ejus legatus Patribus fidem faceret, Africanarum rerũ cauſa eas opes comparari: nil omnino eſſe, quod ea ab rege ſibi verendum exiſtimarent, qui eſſet reip. amantiſſimus.

Ea res, & quòd Julius exercitum & ipſe in Flaminia ex Hetruria & Umbria & Piceno cogebat, & Galli magna manu Alpes jam trajecerant, longè majore aũt una cum rege in dies trajecturi dicebantur, & Maximilianũ omnes homines idem per ſe facturũ exiſtimabant (miſceri enim & tractari arma ex Germania rumor attulerat) Senatũ ſolicitum fecerat, quonã pacto unus tot tantorũq; hoſtiũ impetus terra mariq; ſuſtineret, præſertim cùm Julius Roma, ſuisq; omnib. ab oppidis & finibus manum ullã ad reip. ſtipendia venire non permitteret, edictis durioribus interpoſitis: ut, qua ex parte plurimi ſe duces reip. obtulerant, multumq; copiarum ſecum adducturos ſe receperant, resq; pub. magno eos uſui ſibi futuros confidebat, ab ea illam parte ſpes omnis atq; opinio deſtituerit. Quæ cùm ita ſe haberent, præſtare Patribus viſum eſt, uti ad Senatum

tum de reſtituenda Julio Faventia referretur, ſi fortè illum eo munere avertere ab incepto poſſent: verùm Georgio Emo rem vehementer refellente, nihil latum. **Conſultatio de Faventia Pontifici reſtituenda.**

Legatis Brixiam Cremonamq́ profectis, templi Marcij altera procuratio, quo in magiſtratu Marcus Antonius Maurocenus mortem obierat, Andreæ Gritto comitijs majoribus eſt delata, ut eo munere ad bene de rep. promerendum rebus tam dubiis accederetur, Andrea Venerio cive prudente, publiciq́ juris retinente, octo ſuffragijs præterito: qui eo anno Patribus autor fuerat uti Aloiſii regis ſocietate, ſuſpecta illa quidem ac planè dubia, repudiata, cũ Maximiliano, magnopere id efflagitante, ſe conjungerent. Petrum interim Landum Faventiæ magiſtratu decedentem, in Flaminia legatum Senatus juſſit eſſe. Is Ariminum profectus detecta proditione ab Julio inſtituta, qua ejus militibus noctu oppidi portam tradi convenerat, de proditore pœnas ſumpſit.

Miſerant ad Helvetios ſuperioribus diebus Patres Hieronymum Saornianũ ſocietatis inſtituendæ cauſa: atq́ is quatuor eorum pagis perſuaſerat, uti ſe cum rep. conjungerent: fidemq́ ab iis acceperat, ſi per decẽnium ducentæ quinquaginta auri libræ annis ſingulis à Senatu eis dentur, ſe cum rep. futuras, atq́ in Galliã tranſalpinam e veſtigio contra regem erupturas. ea intellecta re, uti ita fieret, à Senatu lex eſt lata. **Fœdus Venetorum cũ quatuor pagis Helvetiorum.**

Duo ſub hæc nuncij Venetias allati, magno timore pro belli initio civitatem affecerunt: quorum alter, Franciſcum Mantuanorum principem Caſale municipium in Padi fluminis ripa ſibi finitimũ collecto equitatu & peditatu repentino impetu cepiſſe, Patres certiores faciebat: ab altero, Gallorũ magnas copias Abdua trajecto Treviũ oppidum agreſſas, cum illic obviã, **Belli pronuntii.**

qui

qui in oppido erant, equites & milites exiſſent, omnem illam manum fudiſſe, ex militibus non parvum numerum interfeciſſe: Paulum Memium prætorem, & Juſtinianum Maurocenum unà cum filio, præfectoſq; tres captivos feciſſe, atq; oppidanos ad deditionem cõpuliſſe, confirmabatur. equites tamen Epirotas ducentos, quibus Maurocenus præerat, reliquis fuſis fugatisq; conglobatos per mediam hoſtium aciem ſeſe incolumes in tutum recepiſſe, neq; eos laceſſere ex hoſtibus auſum quenquam fuiſſe, idem nuncius adjecerat.

Galliæ rex Venetis bellum indicit.

Regis etiam Gallorum præco ad urbem venit, ut bellum reip. indiceret. Ab eo Patres, ſemotis aliis, ne civitas re nova permoveretur, ſe adiri voluerunt: itaq; porta de via in veſtibulo curiæ admiſſus, veſte liliis aureis intertexta ſeſe induit; tum curiam ingreſſus ante Patrum ſubſellium ſtans, Bellum, inquit Lauredane Venetorum dux, ceteriq; hujus urbis cives, Ludovicus Gallorum rex indicere me vobis juſſit tanquam infidis hominibus, Pontificiſq; Max. & reliquorum regum oppida per vim perq; injuriam capta poſſidentibus, omniumq; omnia dolo malo ſub veſtram ditionem rapere atq; redigere feſtinantibus. ipſe ad vos armatus ea repetiturus venit.

Lauredani ducis reſponſum Gallorum præconi datum.

Ad hæc Lauredanus Patrum medius ſua in ſella ſedens ita reſpondit: Res hæc pub. Galle, quam adiiſti, nihil injuſtè poſſidet: nam jure ac t. neq; fidem cuiquã fallit: quam certè fidem niſi valde plus juſto regi ipſi ſervaviſſemus tuo, ille verò ubi pedem in ſuo poneret, in Italia non haberet. Sed præſtat nos vel cum periculo eſſe, qui ſemper fuimus, dum Aloiſius æquè arrogantia atq; perfidia polleat. bellũ quod denũcias, propulſaturi cũ diis immortalibus ſumus, quos ille vindices habiturus eſt, aut hic aut apud manes, rupti per ſcelus fœderis.

Hoc

Hoc reſponſo accepto eſt dimiſſus: ac ne quis eum violaret, quos itineris comites à reip. magiſtratibus adveniens habuerat, iidem ſunt reducere atq; in regis finibus ſiſtere illum juſſi.

Brixiani, ubi de captis oppidis & præfectis nunciatum eſt, concilio civitatis coacto milites ſex mille ſua pecunia legere decreverunt, atq; ad legatos mittere. civisq; unus ex iis Aloiſius Auogarius, ſexcentos milites ſe celeriter confecturum, magiſtratibus eſt pollicitus, eosq; ſine ullo reip. impendio menſes quatuor in exercitu habiturum. quod quidem Brixianæ civitatis factum, plenum fidei atq; benevolentiæ, poſtea Veronenſes æmulati, quinquaginta auri libras exigi à ſeſe, atq; in milites ad exercitum mittendos ſtipendii nomine diſtribui concilio coacto ſtatuerunt. Brixiano rum fides & ſolertia. Veronenſium ſtudiū.

Galli eo ſucceſſu cohortati inter ſe Caravagium capere agreſſi, ubi oppidanos quiq; oppidum cuſtodiebant milites apertis exire ad prælium portis magno cum clamore ingentiq; tubarum ſono è propinquo viderunt, veſte atq; argento temerè ubi conſederant relicto, ſeſe fugæ mandaverunt. Galli turpiter fugati.

Domi autem Patribus pecunia in bellum eroganda ſolicitis præter tributa alia de hoc quoque Senatusconſultum factum eſt, & quidem ſolido fieri ſuperioribus in bellis altero tanto gravius, uti à magiſtratibus urbanis ſex menſium ſtipendia integra reip. remittantur: reliquorum verò compendiorum, quæ omnino ex juriſdictione ipſa, vel ex portoriis fraudatis, vel quacunq; alia ex re ad eos redeunt, media pars in ærarium inferatur, quadraginta viralibus judiciis exceptis, quibus unis media ſtipendiorum pars maneat, propterea quòd aliunde nihil lucrantur: magiſtratus autem provinciales, & arcium præfecti, intra ſinum Thana- Tributa alia indicta. [illegible]

tum qui ſunt, mediam ſtipendiorum partem reip. remittant, reliquis in rebus eadem, qua urbani, lege teneantur. Horum autem magiſtratuum urbanorum & provincialium omnium juris interpretes, & ſcribæ, miniſtriq; mediã & ipſi cùm ſtipẽdiorũ partẽ, tum cõpendiorũ tribuant reip. Veronæ, Brixiæ, Bergomi, Cremæ Cremonæq;, atq; Flaminiæ magiſtratibus itẽ exceptis, & ijs qui ultra ſinum Phanaticum ſunt miſſi, qui omnes quartam modò partem earum utrarunq; rerũ conferant: ſatis enim magna alteris incommoda bellũ eſſe ipſum allaturum, alteris iter longum & impeditum jam attuliſſe, ne aliis etiã oneribus ferendis æquè ac cæteri affligentur.

Exules revocantur.

Eam legem, uti dictum eſt, cùm Senatus juſſiſſet, majora quoq; comitia triduo pòſt habita pari ſtudio juſſerunt. Latum eſt etiam, uti exules illatæ fortuitò mortis cauſa, qui unà cũ quatuor bello idoneis hominibus militiã reip. menſes quatuor ſua pecunia fec. r:nt, ab exilio revocentur. Legatus deinde Bergomatibus eſt datus Marinus Georgius, Ariminenſibus Aloiſius Armerius, qui eis in oppidis adminiſtrando bello præſint.

Iulii Pontif. exercitus incurſiones.

Interim cùm à Petro Lando Patres certiores facti eſſent, ab Julianis copijs incurſiones in reip. fines fieri, abigiq; prædas, & agreſtes homines vulgò interfici, vel captos in vinculis abduci, eadem eſt in Julij finibus patrandi exercitui reip. à Senatu facultas tradita: Laurentiusq; Sagredus præfectus claſſis in Flaminiæ Picenisq; littoribus ſuis cum navibus Ariminum contendere eſt juſſus. Cumq; hoſtium numerus in Cremonæ finibus Abduæq; ripis vehementer augeretur, caſtellaq; ad eos & pagi aliquot defeciſſent; uti naves aliæ adverſo Padi flumine in Galliam mitterentur, aliæ in lacu Benaco armarentur, lex eſt lata: præfectiq;

alteri

alteri claſſi Sebaſtianus Maurus, alteri Zacharias Lauredanus dati. Gaſpar etiam Severinas, qui Ceſenæ erat, ſeq́; reip. obtulerat, & Antonellus Neapolitanus cum turmis equitum ad reip. militiam ſunt conſcripti: atq́; hic quidem, quòd erat planè dives, confectis in urbe teſtamenti tabulis, templi Marcii procuratores ex aſſe ſibi hæredes inſtituit, atq́; ad bellum profectus eſt. Leonardus etiã Pratus, è Lupis Apuliæ oppido, ex ſocietate Rhodiorum militum, ſe ad remp. contulit, homo & gentis nobilitate, & rei militaris ſcientia clarus: cui paulò poſt, ut virtuti ejus honos haberetur, equites levis armaturæ centum quinquaginta, reliquorumq́; omnium ejuſdem modi equitum præfecturam Senatus tradidit. Is quoq́; Leonardus cùm ad urbem quinquaginta auri libras domo ſecum attuliſſet, Patribus dixit, tanto ſe auro in præſentia non egere: decumq́; ex ea ſumma ſuos in uſus retentis libris, reliquas quadraginta eis obtulit, atq́; à curia in diverſorium abiens ſtatim miſit. tam prono in alieno homine atq́; advena liberalitas cũ benevolẽtia in remp. extitit.

Hannibal Bentivoli inſtitutum

Venienti autem ad urbem Hannibali Bentivolo, Patribusq́; pollicenti, ſi favore ſuo velint, opibusq́; ſibi præſtò eſſe, brevi ſe unà cum fratribus & ſuorũ factione, Bononiam ab Julio averſurum, magnamq́; illi plagam, quà nihil timeat, inuſturum: Senatusconſulto ſunt omnia, ut petierat, permiſſa, literæq́; ad præfectos in Flaminiam datæ, rem omni ſtudio juvarent: atq́; ipſi equites quingenti, Hermeti fratri ejus milites ſunt bis mille cum pecunia pro re, quam parabant, traditi. Equiti etiam Vulpio è Cornelij foro, ob ſeditiones civitate ejecto, equitum gravis armaturæ turma data: Herculiq́; Tiberto Ceſenæ item exuli milites quingenti, ſpe novandarum rerum ſuo in oppido ab utro

que

que: quibus revocatus motibus Julius, ſuisq; rebus timens, ab incepto bello deſiſteret.

Supplicationes Venetorum pro conſequenda victoria.

Inter hæc binas auri libras ſacris virginibus Patres dono dari à quæſtoribus curaverunt, ut preces diis immortalibus tam duro tempore pro resp. facerent: perq; omnia urbis templa ſacerdotes a Pontifice juſſi numina, quorum ſub tutela Venetum imperium eſt, votis ſupplicibus & ſolenni ritu placare.

Verùm enimuero cum belli facies quotidie formidoloſior fieret, eq; Gallia tranſalpina operæ fabriq; magno numero Mediolanum, Laudemq; Pompeii adveniſſet, pontesq; tres diverſis locis in Abdua flumine ab hoſtibus inſtituerentur, regemq; ipſum multo maxima cum manu paucis diebus affuturum, fama nunciisque vulgaviſſent, atq; à Flaminia latere Julij exercitus modò Ariminum, modò Faventiam invaſurus magnopere urgeret, ob ingentes autem tot tamq; præſentibus in rebus factas imperſas pecunia remp. deficeret, quod profectò malum omnium maximum pleriſq; videbatur: coacto Senatu Lauredanus dux auri libras decem mutuò ſe daturum reip. pollicitus, cives reliquos, quibus non deeſſe facultatem ſciebat, idem pro ſe quiſq; uti facerent, eſt cohortatus: itaq; eo die poſteroq; plurimæ auri libræ mutuò in ærarium collatæ, eo metu civitatem liberaverunt. Tauriſo deinde reliquiſq; ditionis

Aerarii publici exhauſti remediũ.

Iacobus Collaltus ab exilio reſtitutus.

Venetæ locis, urbe excepta reſtitutus eſt ab exilio Jacobus Collaltus (cujus exilii damnatus ob necem patrui fuerat) dum is in exercitu reip. quemadmodum quidem Patribus ſe obtulerat facturum, cum turma equitum centum, menſes quatuor ſua pecunia militiam faciat.

Erat tunc in ſermone civitatis haud modico Faventia: quo in opido detecta proditio fuerat Franciſci

Brixiani

Brixiani equitum turmæ præfecti, deq́ eo pœna ſumpta: oppidi enim portam noctu Julianis ſe militibus aperiturum cum eorum interprete pepigerat, atq́ inſigne Julianum cum quercu aurea & coronis, quod in muris manè poneret, ab eo traditũ domi ſuæ cuſtodiebat. Illi autem, patefacta re, in Faventiæ ſe fines intulerunt, ut oppidum montanum Briſigeliam, cui civitas propter optimum genus militum ex eo educi ſolitũ magnopere confidebat, expugnarent: jamq́ Tartarũ Centurionẽ reip. qui Briſigeliam cum tribus cohortibus præſidii cauſa ſe conferebat, inſidiis poſitis interceperant, pauloq́ poſt cùm oppidum tormentis cinxiſſent, eo ſunt potiti, prætore, quæq́ cum eo erat copia, & Joanne Paulo Manfronio equitũ præfecto magna virtute, qui tuendi oppidi cauſa eò cum paucis equitibus per medios hoſtes ſeſe inferens venerat, in arcem ſe recipiẽtibus: quos tamen omnes multis oppugnatos præliis, arce etiam dejecta, captivos fecerunt: & Faventia fruſtrà tentata, in Ravennæ fines ad Ruſsium oppidulum oppugnandum ſe contulerunt.

Franciſci Brixiani proditio detecta.

Eas ob res civitate perturbata cùm lentiùs tributa exigerentur, Senatus cenſuit, ut qui jure comitiorum præditi die ſibi præſtituta in ærarium non intuliſſent, eorum nomina comitiis majoribus recitarentur, ut ab univerſa civitate cognoſci poſſet, qui cives non amantes patriæ eſſent, quòd ſi ob eam contumeliam alia præſtituta die non inferrent, tum verò à Senatu atque à collegiis ſecretioribus, demum ab omnibus reip. muneribus arceantur, eorum loco alii ſubrogentur, ipſi ad ferenda ſuffragia ne admittantur. Hæc tum fuit nobilitati pœna multiplex conſtituta. Plebi verò id unũ, ut in ærarium non inferens, à publicis & ipſa muneribus amoveatur: quæ cùm plurima quidem ſunt, tum

Edictum contra negligenter tributa inferentes.

V

tum certè etiam perutilia, ut magna pars civium ea ſe re alat perliberaliter. Eam legem majora comitia primum habita comprobaverunt, acerbitate temporum civium animos frangente, ut quod aliàs non tuliſſent, neq; unquam latum antea meminiſſent, tũ quidem non perferrent modò impoſitum patienter, ſed ipſi quoq; ſibimet imponerent perferendum.

Medelaci caſtellum captum.

Lege lata Bergomo literæ venerunt, hoſtes in oppidi finibus Medelaci caſtellum magna vi oppugnatum cepiſſe: omnes qui in eo erant interfeciſſe: non mulierib. infantibus peperciſſe: ut civitas perterrefacta, tuendi oppidi auxilium à legatis petat.

Liviani alacritas in hoſte aggrediendo.

Interim magna ex parte collecto ab imperatore Livianoq; reip. in Gallia exercitu, ad quem quidem equites Epirotæ perplures modò allati ſe contulerant, magnaq; vi optimorum tormentorum à Valerio adducta, cùm de Abdua flumine tranſeundo ſententiæ ab iis, atque ab legatis, & reliquis præfectis dicerentur, Livianus autem magnopere tranſitum probaret: multum enim, ſi tranſeant, poſſe ipſos proficere nondum collectis hoſtibus, rege non præſente, populis adhuc in ambiguo utram ſequi partem præſtet, conſtitutis: audacia & celeritate plurima confici, cùm ſua hoſtibus conſilia impediantur, ipſis animi augeantur: ſed reliquis eam rem non probantibus, quòd fines reip. hoſtibus direptioni, ſi & ipſi Abduam tranſiſſent, eſſent relinquendi, Livianus ad legatos cõverſus, Agite, inquit, ſi cunctari hic volumus, ſcribite ad Senatũ, decies millies auri libras paratas habeat, quibus producere bellum poſſit: qua de contentione Senatus certior ab legatis factus, petentibus ut quid fieri malit imperet, literas ad illos dat, eam ſe rem imperatori Livianoq; permittere, qui rebus omnibus interſint: & morã ſe & fluminis traje-

tumita probaturos, uti ipſum alterutrum è reip. commodo ſuſceperint.

Interim Julius, qui Vrſinæ gentis duces, ne ad reip. militiã accederẽt, partim minis, uti ſuprà demõſtratũ eſt, edictisq; terruerat, partim per filiã ſuã Felicẽ, quæ Ioanni Jordano ejus familiæ principi nupſerat, precib. & fœmineis cõſiliis ab itinere inſtituto revocaverat, ſtipẽdiaq; ſibi ab reip legatis Romæ curata ne reſtituerẽt, interdixerat, data eis venia jure illa retinẽdi, fideique præſtãdæ religione ſublata: præter quòd exercitũ in fines reip. introduxiſſet, ad illud etiã pertinaciter deſcẽdit, ut Lauredano principi, Senatuiq; omni Veneto, & civib ſingulis aqua & igni interdiceret: ejuſq; rei literas omnib hominibus vulgãdas proponeret maledictorũ et exeerationũ plenas, niſi die præſtituta, nõ Faventiã modò atq; Ariminũ, ſed Ravẽnã quoq; Cerviãq; ſibi tradiderint: quæ quidẽ oppida cẽtũ ferme annos in reip. imperio fuerant, neq; ullus ea Pont. Max. in dubiũ revocaverat, quin jure à rep. poſſiderentur. Pontifex Iulius Venet. aqua & igni interdicit.

Qua intellecta re, ne plebs ejuſmodi literis, plus quã tẽpora & reip. difficultates poſtularẽt, permoveretur, Senatus cavit, ne reciperẽtur, neve, qui afferrẽt, admitterẽtur. appellavit etiã de eo futurũ cõciliũ, miſſis Romãa affixiſq; in templorũ forib. publicæ expoſtulationis literis: miſſis etiã in Pãnoniã ad Thomã Cardinalẽ Strigonieſẽ: nã ei propter Patriarchatũ Cõſtãtinopolitanũ, cui præerat, unà cũ tribus Epiſcopis concilium cogenti jus poteſtaſq; antiquitus erat attributa. Venet. Respubl. à Papa ad Conciliũ appellatio. Strigoniẽſis Cardinalis authoritas.

Has ob res & belli Gallici pericula ſupplicatio decreta eſt, auriq; tantundem, uti paulò ante, ſacris virginibus publicè datum, placandi Deum cauſa. Supplicationes publica.

Patres interea certiores facti edictum Neapoli propoſitũ fuiſſe, ne quis ad reip. ſtipendia ſe cõferret: cogi Edictum Neapoli propoſitum.

verò exercitum à Prorege, qui cum in Apuliam ad reip. oppida expugnanda contenderet: exſpectari autem ab eo Roma milites quingentos, quos Legatus apud Julium regius in urbe conſcripſerit: reliqua omnia eſſe jam parata, ut via ſeſe det: adhibito legato apud ſe item regio, ea quæ non ambiguis autoribus intellexerant, expoſuerunt: queſtiq; ſunt, non eſſe hoc illud, quod ſæpe reip. ſit pollicitus. Ille verò confidenter pernegare, rogareq; Patres, ne quid ejuſmodi crederent: agi à Prorege illa omnia muniendi regni cauſa, propter Gallorũ in Italiam adventum, non autem ut reip. bellum inferat, ſuis cum regibus fœdere atq; benevolentia conjunctiſſimæ. quæ tametſi Patres quorſum dicerentur, haud obſcurè cognoſcerent, diſſimulanda tamen ſibi eſſe ſtatuerunt, dũ de belli exitu cũ rege Galliæ ſciri poſſet. At cùm aliquando de Abdua flumine non tranſeundo, niſi prius quæ oppida & caſtella Galli jam ceperant, ab ipſis expugnarentur, ne poſt ſe hoſtes relinquerent, inter duces Venetos conveniſſet, aliquot ex ijs parvo negocio caſtellis receptis Trevium ſe cum exercitu contulerunt: quod oppidum equites militesq; ex optimo Gallorum genere bis mille cuſtodiebant: muroq; tormentis celeriter dejecto, hoſtes ad deditionem compulerunt, nulla conditione interpoſita, niſi ut ijs, equis detractis, rebusq; reliquis abreptis, cæteris ſacramento ab ipſis dato eo ſe anno bellum reipublicæ non facturos abeundi facultas permitteretur: duces captivi tandiu eſſent, quoad eorum quos ex Venetis eo in oppido Galli cepiſſent, cum his permutatio fieret. Ab ea oppugnatione uti Venetos repellerent, Galli magno numero vicinis ex locis coacti ad eorum quidem caſtra venerant, manus autem conſerere non ſunt auſi, ut penè in eorum conſpectu oppidum captum ſit: quod quidem

quidem Liviani permiſſu ſtatim direptum atq; incenſum eſt: qua in direptione mulieres virginesq; propè omnes à militibus vim paſſæ ac violatæ, oppidi caſum inhoneſtiorem reddiderunt.

Eo negocio confecto Hiſpaniæ regum legatus Lauredanum Patresq; gratulatum adyt, ſcire ſe affirmans ſuos reges magnam ex eo voluptatem percepturos.

Pauloq; poſt Mantuani ducis equites quatercenti, milites ſexcenti, Alexio duce ad caſtellum Caſaboldum, quod abeſt ab Abſula oppido in Brixianorũ finibus millia paſſuum quatuor, cum tormentis, id ut caperent, improviſi acceſſerunt. Pagani, qui in eo erant, armis captis fortiter ſe defendere cœperunt: ſimul ad Federicum Contarenum à Decemuiris legatum Aſulanis praeſſe juſſum miſerunt, auxilium imploratum. Federicus confeſtim quingentis militibus, quos habebat fortes viros, ut eò contenderent, petentibusq; opem ferrent, imperavit. Ii celeriter itinere confecto, praliũ cum Mantuanis commiſerunt, eorumq; partem interfecerunt, partem ceperunt, reliquis in fugam conjectis tormentisq; abductis, nullo ex ſuis deſiderato, vulneratis perpaucis, læti Aſulam ad Federicum reuerterunt. Ea clades Mantuæ nunciata magnos luctus excitavit: erant enim in ea manu honeſti cives permulti, quorum pars major interierant.

Caſaboldũ caſtellum à Mantuanis obſeſſum Veneti liberant.

Veneti, quòd Trevio capto oppidum militibus diripiendum tradiderant, haud levem ex ea re jacturam fecerunt: plurimi enim milites Tribunis & Cẽturionib. relictis cum præda vulgò domum profugerunt: ut magna illos perturbatio tenuerit.

Eo incommodo ad regem ab exploratoribus perlato, qui Mediolanum Calendis May venerat, pauloq; antea ex oppidi & ſuorum deditione graviter commotus.

Regis Galliæ Mediolanum adventus & cũ exercitu valido progreſſus.

quò utiliter belli conſilia verteret, non reperiebat, omnibus ſuis coactis copiis Caſſianũ venit, ut cùm vellet, flumen trajiceret. Habebat autẽ lectiſſimorũ equitũ millia quindecim, quibus duces clari nominis præerant militum triginta: eorũ pars Helvetii, Vaſcones reliqui erant, ad hæc omnem ferè totius Galliæ nobilitatem ſibi ſtipendiariam ſecum ducebat, poſtremò, quicunq; in Gallia citeriore aut princeps ſuæ civitatis, aut ampla familia natus, aut magnis opibus, aut omnino aliquo apud ſuos loco eſſet, eos omnes nominatim evocaverat, quæ duæ quidem res ad reliquum equitatum adjectæ, & numerum, & robor, & certè faciam ac ſplẽdorem exercitus majorem in modum adaugebant.

Venetorum exercitus.

Venetus erat exercitus equitum graviorum milliũ ſex, leviorum quatuor, militum trium & triginta: tametſi nequedum omnino omnes noſtræ in caſtra copiæ venerant: nam & Lucius Bononienſis, & Leonardus Apulus præfectus leviorum equitum reip. ſuis cum turmis, qui quidem erant Brixiæ à magiſtratibus retẽti, ut eos fines tuerentur, in quos Mantuanorum dux invaſurus putabatur, & equites Epirotæ perplures, tũ demum appulſis ad urbana littora navibus egreſſi, & milites non pauci, quos Brixianorum civitas cogebat, exſpectabantur. abierat etiam ex legatis Cornelius, qui paulò antea calculo & urinæ vitio vitæ ſuæ diffidens Brixiam ſe contulerat. Erat autem is exercitus qui convenerat, ita florens etiam ſine iis, ita inſtructus, & animo, ut videbatur, paratus ad decertandum, cùm ut remp. defenderet, tum verò etiam, ut quã Italiæ partẽ Galli occupaverant, in libertatẽ vindicaret (id enim propè palam profitebantur, ejusmodiq; voces eorum creberrimè ab hoſtibus exaudiebantur) ut nullo tẽpore aut meliores, paucis equitũ ductorib. exceptis aut omnino

nino ampliores copias reſp. ſuis in exercitibus habuerit: & niſi duces illis defuiſſent, nihil omnino videbatur eorum aut claram victoriam, aut pacem honorificam fuiſſe interpellaturum. conſtat enim Aloiſium regẽ, ubi is prope ſe hoſtium exercitum habuit, atq; ex captivis & numerũ & alacritatem copiarum ad pugnandum cognovit, ſuis ducibus dixiſſe, nunquã ſe tãtas Venetorũ opes atq; copias exiſtimaviſſe: haud ſibi tũ ſui exercitus victoriam ſatis exploratum eſſe: fœdus ſe cum Maximiliano reliquisq; regibus ad Venetos eodem tempore opprimendos feciſſe: decreviſſe, ſi ita illis videatur, non decertare, atq; ad legatos Venetos mittere, qui nunciet, poſteaquam reliqui fœderati nihil in commune conferant, ut ſe ad bellum juvent, velle ſibi remp. amicam eſſe, cumq; ea fœdus renovare potius, quàm congredi: verum ab ſuis ducibus ſuaſum, ut ea de re prolixius ſibi eſſe cogitandum ſtatueret: loco eſſe propter flumen ejuſmodi, ut elici invitus ad pugnandum non poſſit: ſemper Venetos eum nuncium libenti animo accepturos: rem in alium diem diſtuliſſe. hæc ab illis, qui cõcilio interfuerant, Patres poſtea cognoverũt. Aloiſius: Venetorũ copias m[iratur, &] met.

Caſſianum eſt oppidum in Abduæ fluminis ripa loco paulò editore: pontemq; habet ante portam ad fluminis trajectum planè commodum. trans flumen locus eſt ad ſemicirculi propè formam, quamvis magnarũ copiarum capax: eum omnem locum aqua fluminis in altitudinem pedum ſex, in latitudinem circiter viginti, à ſuperiore parte derivata, inq; flumẽ rediens claudit communitq;, arboribus etiã impedita, ut introſpici non facilè poſſit. Caſſiani rex biduo confecto, cujus bidui tempore Mantuanorum dux ab eo accerſitus cũ equitibus quingentis ad illum venerat, flumen magno ſilentio exercitum trajecit, atq; in eo quẽ diximus loco Caſſianum oppidum.

caſtra poſuit: inter quæ & noſtrorum caſtra planities tria paſſuum millia patebat. In ea planitie parva utrinq; ab equitibus prælia fiebant, quibus in rebus ob Epirotarum celeritatem atq; virtutem Galli, quàm Veneti, ſæpius interficiebantur & capiebantur, aut omnino repellebantur, verùm propterea quòd Galli tormentis in Caſſiani arce poſitis illam planitiem longè lateq; verberabant, noſtri non modò ad hoſtium caſtra proprius accedere prohibebãtur, ſed neq; num rex flumen trajeciſſet, planè cognoverant. His ita conſtitutis rebus regi nunciatur, Revolutã oppidũ ſuis ab caſtris abeſſe millia paſſuũ paulò plus triũ: in eo eſſe hoſtiũ milites ad tercentum: perfacilè capi poſſe, ſi eò celeriter ſe conferat: itaq; de media nocte caſtris cũ exercitu egreſſus ſeſe itineri ſecũdum flumẽ dedit. Livianus, qui nequedũ etiã ſciebat Gallos Abduam trajeciſſe ab exploratoribus certior factus, ex tumultu ſtrepituq; carrorum, quem exaudierant, Gallos loco ſe moviſſe, atq; iter ſecundum flumen facere, cũ equitibus leviſſimis quatercentis ſub lucem caſtris eſt profectus, ut quid hoſtes agerent, cognoſceret, & ſi citra flumen eſſent, moraretur dum reliquus exercitus accederet. Caligo verò ita denſa eo mane campis incubuit, ut Livianus, qui citatus ferebatur, temerè in Gallorum incideret agmẽ, eoſq; tum demum & Gallos eſſe, & flumen tranſiſſe cognoſceret: ſed illos laceſſere tantis in tenebris nõn auſus: properè ad Revolutanos, quò regem iturum ſuſpicabatur, miſit, qui diceret, ſi ad ſe hoſtes accederent, parumper ſuſtinerent, ſeſe omni cum exercitu confeſtim affuturum, auxiliumq; eis allaturũ. His datis mandatis ad imperatorẽ recurrit, motiſq; ſtatim caſtris, aciebuſque diſpoſitis, ad Revolutanos, ſi fieri poſſet tuẽdos exercitui dux fuit. Sed ea in re, quod morã interpoſuerat,
nulli

nulli uſui cùm fuiſſet (Galli enim confecto interim itinere, tormentisq́ ad muros poſitis, parvo temporis ſpatio deditione municipiũ ceperant) noſtri caſtra quingentos prope hoſtes paſſus ſuo loco poſuerunt: ibiq́ diẽ alterum uterq́ ſe exercitus continuit. Poſtero die autẽ, qui dies fuit pridie Nonas Majas, rex, ut Pandinum municipium item caperet, bene mane ſecundum flumen acie diſpoſita iter facere cœpit, ea ſpe, ut ſi Cremonæ appropinquare, ad oppidiq́ muros ſe oſtendere cũ exercitu poſſet, nonnihil confideret ſe oppidum, civib. tradentibus, quorum voluntates antea cognoverat, in ſuam poteſtatem redacturum. qua in re ſua illum ſpes atq́ opinio feſelliſſet, ſi Veneti ſe continuiſſent, neq́ prælium commiſiſſent: erant enim loco editiore, ac ferè medio regionum earum: quo ex loco omnibus eorum oppidis, ne quid aggredi contra reip. voluntatem auderent, una tanti exercitus fama facilè proſpiciebatur, quamcunq́ ſe in partem rex incitaviſſet: quem ſi, ut facillimum factu erat, paucos modò dies eluſiſſent, propterea quòd laborare commeatu cœperat, qui ad ejus exercitum, Abdua flumine interpoſito, tum Epiratis equitibus omnia diripientibus, atq́ in caſtra reip. trahentibus, magna difficultate afferebatur, ipſa neceſſitas flumen iterum trajicere, Laudemq́ Pompeii aut Mediolanum nulla re confecta illum reverti coegiſſet. Quem rerum exitũ metuens Triultius, homo jam ſenex, atq́ in rebus bellicis exercitatus, regi autor fuerat, ne Abduam exercitum traduceret: cumq́ nihil profuiſſet, Galliq́ tranſire flumẽ jam inciperent, inter ſuos, videa inquit hodie Triultius Venetos Italiæ dominos nobis imperium tradentib. fore. Alia ex parte imperator ſenex & ipſe, multaq́ rerum experientia in bellis eruditus, eundem res eventum habituras tum exiſtimans,

Revoluta oppidum à Gallis capta.

Triultii cõſilium malè negligitur.

Imperator Venet. Liviani præcipitantiam coercere fruſtra nititur.

*modis omnibus, ut à pugna ſe abſtineret, Livianum,
quem ardere committendi prælii ſtudio cognoverat,
hortabatur: Gallos inopia coactos ſua ſponte brevi ſe
in ſuos fines recepturos confectum bellum, & victoriã
ſine ſanguine partam dictitans. Itaq; cùm eſſet nuncia-
tum, hoſtes loco ſe moviſſe, Livianusq; eorum ſe conſi-
lia ſua celeritate anteventurum imperatori recepiſſet,
petiiſſetq; ab eo, ut cùm ipſe ad illum mitteret, cum re-
liquo exercitu ſubſequi maturaret: minimè, inquit
imperator, me accerſieris, niſi tam longinquis hoſtibus,
ut congredi non poſſint: hoc unum mi fili! néve te ani-
mi magni tui confidentia ulterius, quàm oportet, pro-
vehat, etiam atq; etiam abs te peto: ſi enim gladiis re-
conditis vincimus, quid nos attinet belli fortunã peri-
clitari? Hæc imperator idcirco dixerat, quòd nõ mul-
tum equitatui confidebat: quo in equitatu nonnullos
eſſe præfectos, qui Gallicis partibus occultè faverent,
non obſcurè cognoverat: eosq; pugnam detrectaturos,
ſi eſſet confligendum, majorẽ in modum verebatur. tũ
Gallorum naturam ejuſmodi eſſe ſciebat, ut primo im-
petu ſuſtineri ægrè poſſent, multaq; recentes conficerẽt,
quæ ſpatio interpoſito non eſſent præſtaturi: fieri enim
illis omnia in dies duriora ac difficiliora, quòd moram
ferre nequeant. Sed profectò longè aliter res, quàm ipſe* Ambitio militaris.
*exiſtimaverat, cecidit, propter Liviani cum eo diſce-
ptationum atq; invidiæ ſuſceptæ pridem ſemina, qui
non ſuperiorẽ modò ſibi illum eſſe, ſed ne exæquari qui-
dem imperio ac dignitate patiebatur, ſumptis ab iis re-
bus animis, quas anno ſuperiore in Carnis atq; in Iſtris
geſſerat: itaque ſpreto prudentiore conſilio Livianus,
tum longiſſimè abiiſſe hoſtes confirmans, imperatorem
ad inſequendum incendit: non cunctando, neq; ſeden-
do reip. conſuli, quæ ſe ſuaq; omnia ipſorum fidei com-
miſerit:*

miſerit: fruſtrà tantum confectum exercitum, tantos theſauros inſumptos, ſi ante ipſorum oculos imperii municipia nulla defendente capiuntur: ſuum hoc eſſe dedecus, non reipub.

His vocibus impulſus Nicolaus, caſtra moveri, & ſigna tolli imperat, ſuoq; loco relicto in demiſſiores, atq; impeditiores campos exercitum inſtructum producit. quatuor noſtrorum erant acies equitum militumque numero ferè pares, quæ ita jam proceſſerant, ut prior ab extrema, cui Livianus præerat, tria millia paſſuū abeſſet. Rex de eo certior factus, cum eſſet inter utroſq; foſſa ab incolis ad derivandas aquas confecta, in longū porrecta terræ ſpatium, alta lataq;, ut trajici ab alterutris ſine magno diſcrimine non poſſet: ad extremam ejus partem agmen ſiſtit, atq; ab itinere continet eouſque, ut tres noſtrorū acies ſuum exercitum prætergreſſas ſciret eſſe: tum agmen & tormenta retorqueri, atq; in ultimam noſtrorum aciem impetum fieri imperat: aciemq; pleniorem ſuam, cui magnopere confidebat, in impeditos atq; inopinantes immittit. Veneti primùm omnium frequentes ab Gallis miſſas tormentorum pilas exceperunt: interfectiſq; non paucis, in quibus fuere legati comites aliquot, qui ante ipſum dejecti ejus modo ſanguine os non reſperſerunt, ut temporis exiguitas patiebatur, converſi quantum poterant pugnaverunt: ſed quod erat magna eorum pars ex proordinibus, neq; multum rei militaris uſum habebat, facilè omnes interfecti fugatiq; ſunt. erant autem numero ad millia quatuor. Apud hos ea in acie cùm eſſet Petrus Montius, de quo ſuprà dictum eſt, cum militibus, qui ſub eo merebant, mille, is hoſtium impetum excipiens cùm fortiſſimè & quantū humana vis poterat, pugnaviſſet, magnumq; hoſtiū numerū interfeciſſet, reliqui

Venetorum cum Gallis congreſſus

feſſi

feſſi vulneribus jam cederent ſubmiſſis ab rege multis optimorum militum millibus, qui præliũ reſtituerunt, cum octingentis ſuorum in media hoſtium acie confoſſus occubuit. Erant apud illum Saccoccius Spoletinus cum ſeptingentis militibus, Citolusq; Peruſinus cum ferè totidem, viri & ipſi magna excellentiq; virtute: horum alter interfectus eſt: Citolus multis vulneribus acceptis in hoſtium poteſtatem venit: ex reliquis, ea in acie qui erant, militibus, perpauci Gallorum impreſſionem pauliſper ſuſtinuerunt. Livianus pugnæ initio, præliũ commiſſum conſpicatus, alio ab latere cum ſua turma in hoſtes ſe injecit; atq; ab ipſis, equo defeſſo, ut in recentem ſe inferret, cum deſiluiſſet, vulnere ſub oculis accepto captus eſt, captiq; qui cum illo prælium inierant, fortes viri, & claro loco nati ſanè plurimi: apud quos Francus Burgius equitum ſagittariorũ turmæ præfectus acriter pugnans occubuit reliquus equitatus cùm præfectorũ proditione, tum timore pugnãdi, nulli omnino reip. uſui fuit: neq; ulla ex tribus aciebus quæ anteceſſerant, pugnanti quartæ auxilium attulit, ita parvo temporis ſpatio Galli, quos quidem magna hoſtium exercitus formidine affectos paulò antè valdè pœnituerat bellum reip. intuliſſe, quos timuerant, in fugam conjecerunt: nemo enim ex omni reipub. copia, fuſis fugatisq; iis, ſe continuit: ingentiq; optimorum tormentorum vi, quam Vincentius Valerius præfectus miniſtriq; incuſtoditam mediis in campis fugientes prædæ hoſtium reliquerant, ſunt potiti.

Livianus temeritatis pœnas ſolvit.

PETRI

PETRI BEMBI RERUM VENETARUM HISTORIÆ LIB. VIII.

Epitome.

VEnetorum poſt cladem conſilia, & ſucceſſus. Brixiani ſe regi dedunt. Veneti Apuliæ oppida Ferdinando regi offerunt. Iulio Pont. itidem Flaminiæ oppida tradunt, & Cæſari quæ ad Ro. imperium ſpectant. Georgiani ſacer- … Venetiis Ferrariam ſe conferunt. Iulii Pont. & Alphonſi A… … perfidia. Multæ civitates ſeſe Gallis dedunt. Veneti ad ur… propugnationem conſilia ſua convertunt. Tauriſani ſub Venetorum imperium redeunt. Alphonſi Ateſtini in Venetos iniuriæ. …ivorum Venetorum cum Gallis permutatio. Antonius Gri… … ab exilio revocatur. Cremonæ arx à Gallis capitur. Iulius …nt. interdictum in Venetos abrogat, ac pacem cum eis init. Ma…iliani Cæſaris in Venetorum fines irruptio. Venetorum Legati …omodo à Iulio accepti. Patavium à Venetis recuperatur.

VBI nuncii literæq; de ea re ad Senatũ venêre, tantus repentè dolor omnes tenuit, nunquam ut aliàs Patres majorẽ animo ægritudinem contraxiſſe civitas meminerit: ferèq; omnes tam in… pectatum reip. caſum graviter dolebant. Nam ex …viani litteris, qui eos bono animo eſſe juſſerat, & la… proſperaq; multa non ſemel fuerat pollicitus, victo…m de Gallis propè certa ſpe animo conceperant: quã …ſſent conſecuti, neq; Julium, qui in ipſos nova inter…ti forma uſus fuerat, neq; omnino quenquam timu…nt: nunc ſe victos, exercitumq; reip. fuſum & pro…atum eſſe, graviſſimè ferebant: & reſtantem patriæ …tunam, & difficultates in quas incidere poſſet reſpub. …mo volutabant. quanquam aliis ſuper alias acce… … literis, neq; imperatorem neq; legatos cum multò

majore

majore exercitus parte prælio interfuiſſe cognoviſſent, tamen quòd eiſdem quoq; literis admonebantur, omnium mentes timore proſternatas jacere, peditesq; in primis, qui retineri non poterant, quin vulgò dilaberentur, ſeq; à ſignis ſubtraherent, difficilè omnino videbatur reip. oppida vel à victore rege, vel à Julio poſſe defendere.

Pauli Barbi oratio in Senatu.

Erat in templi Marcii procuratorũ collegio Paullus Barbus, civis ſanè prudens, diuq; multa cũ laude in rep. verſatus: is, quòd erat ſenio confectus, à publicis muneribus abſtinens domi ſuæ aliquot ſe menſes cõtinuerat: huic Lauredanus princeps miſit, qui cladẽ exercitus nunciaret, & Senatum cogi diceret, ipſumq; adeſſe, ſi poſſet, hortaretur. quod ubi ſenex audivit, veſtem ſenatoriam popoſcit, atq; ita in curiam membris trementibus ſeſe trahens, orationem, quam tempora poſcebant, habuit: veniſſe in Senatum ſeſe corpore infirmo, nullis viribus, ut eam ſententiam diceret, quã præſens rerum ſtatus pateretur: quotum enim quenq; eſſe, qui in tanta tam repentè offuſa urbi caligine poſſit quid fieri expediat, rectè diſpicere? gravem eſſe reip. caſum, illius opes fractas debilitatasq; eſſe: exterorum auxilia unde peti poſſint, non videri: verùm eſſe Deos immortales, quos ruptis fœderibus hoſtes violaverunt, eosq; neq; arma hominum vereri, neq; poſſe decipi ab iis, qui nos in neceſſitudine ac fide illorum requieſcentes, plurimisq; noſtris maximis atq; perpetuis benevolentiæ officiis conſtantiaq; fretos prodiderunt: eos tanti ſceleris vindices futuros, reiq; pub. auxilium laturos, ſe confidere.

Conſultationes Venetorum de clade accepta farcienda.

Hæc ille cum dixiſſet, ad ea quæ eſſent procuranda atq; ſtatuenda, orationem convertit, quod idem multi magiſtratus fecerunt. pluribus igitur dictis ſententiis,

ut in

ut in tam dubiis rebus cuique aliud fore uſui ſuccurrebat, primùm omnium pecunia legatis, qui ſe ex fuga apud Brixiam receperant, ad exercitum inſtaurandum decreta eſt: nam Cornelius ex morbo pauliſper recreatus, dum in caſtra ſe referret, clade audita unà cum fugientibus eò redierat. tametſi eis è ſtipendio ante prælium exercitui dato non minimum pecuniæ ſupererat. deinde ad Dominicum Grimanum, & Marcum Cornelium Georgii legati filium, qui utrique in Cardinalium collegio Romæ tunc erant, datæ literæ, uti Iulio ea, quæ ipſemet petierat edicto ſuo, ex reipub. ditione oppida, intra eos quos præſtituerat dies iri ei traditum Senatus nomine pollicerentur: rogarent, ne remp. conteri à barbaris exercitibus permitteret: quam ſi unam peſſundabunt, tutum illum reliquosque deinceps Romanos Pontifices ipſa in urbe non futuros: id quàm ſæpe aliàs experta Roma ſit, neſcire porrò neminem: decere ipſum, qui in Italiæ præclara parte natus cœlum hauſerit, reliquos Italos tueri potius, quam exterarum nationum plusque nimio per ſe appetentium vires opesque, quibus vaſtitatem Italiæ inferant, augere.

Latum etiam, ut Antonius Juſtinianus, qui Cremã legatus à Senatu lectus proficiſcebatur, ad Maximilianum rectà contenderet, & cum illo ſi poſſet, pacem quantumvis duris conditionibus faceret: Tergeſteque oppidum, & Portũ Naonis, reliquaque municipia, quæ reſp. ex ejus ditione ſuperiore anno ceperat, Senatum ei paratum eſſe reſtituere, ac quæ oppida ex Romanorum imperatorum ditione in Carnis, & Gallia & Venetia reſpub. poſſideret, ea ſe omnia illi tanquam accepta relaturum nunciaret: niſi enim ab altero eorũ aliquid auxilii afferatur adverſus Gallorum audaciam atque impetum, nullum ſatis firmum obicem futurũ eſſe verebantur. Legatus Venetor. ad Maximilianum.

Demum

Legati lecti ad Remp. defenſionem.

Demum lecti legati ad exercitum duo priorum legatorum loco, Georgius Emus, Paulus Capellus, legationibus renunciatis propter alios magiſtratus quos obibant, ex quibus magiſtratibus ad alia munera invitos evocari non licebat, magnam Senatus, magnam totius civitatis invidiam ſubierunt: neq; eorum loco quiſquam ſublectus poſtea fuit, quòd jam de priorum legatorum diligentia, quæ Senatus vellet, nunciarentur. Rogatio tantùm in Decemvirûm collegio lata, ne cui deinceps ulli ullam ob cauſam adverſis reip. rebus cuipiam ſibi delato muneri rejiciendi facultas ſit. Lecti poſt hæc legati duo, Petrus Duodus, Chriſtophorus Maurus, quorum qui plura ſuffragia tuliſſet, Brixiæ, Veronæ alter præeſſet. Horum prior clarè Senatu audiente pronunciavit, ſe id vehementer cupiiſſe, ut ſuā reip. tam triſti ejus tempore navare operā poſſet, quādo lætiora non dabantur: itaq; legationem libentiſſimè obiturum. Maurus autem ante Lauredani ſubſellium progreſſus Patribus dixit, poſt Deum immortalem ſuā ſe vitam reip. devoviſſe, ea, uti vellet, uteretur: læto ſe illam animo patriæ, à qua acceperit, redditurum. quorum oratio ab omnibus laudata, multorum Senatorū patriæ charitate implente dulcedine animos, lachrymas elicuit. atq; ii ſtatim profecti ſunt. Dionyſio autem Naldio, qui prælio interfuerat, cujusq; centuriones militesq; perplures & capti à Gallis & interfecti fuerāt ipſe fortiter pugnans repulſis hoſtibus ſe receperat, omnium reip. militum præfectura eſt à Senatu tradita. Auxere Patrum dolorem inter hæc è Flaminia nuncii, Joannem Græcum, hominē impigrum, & ſpectata fide, equitum ſagittariorū turmæ præfectum, cum ea, quæ Ravennæ erat, manu hoſtes aggreſſum, ut eos ab obſidione Ruſſii averteret, quod abeſt municipium ab Ravenna

vennu paſſuum millia XV. diuq; ab Julianis oppugnabatur, equi lapſu captum fuiſſe, eoq; ab hoſtibus ad murum oppidi producto, Rußianos unà cum pretore ſeſe illis dediſſe: eorum exercitum jamjamq; ad Ravennam oppugnandam affuturum.

Ejusmodiq; nuncijs alij è Rhetis nuncij ſucceſſere, qui diceret, manus illis in locis & Maximiliani finibus cogi: tormenta Tridentum afferri: commeatus cõportari: certam eſſe famam, bellum inferri à Maximiliano reip. Ex Carnis item & Tergeſte Patres certiores fiebant, milites ad octo millia in Alpibus probè conſcriptos eſſe, qui reip ditionem aggrediantur. Ex caſtris quoq; ab legatis literæ afferebantur, regem Caravagio eſſe potitum: Jacobumq; Siccum ejus oppidi municipem, equitum reip. præfectum, eo cum ſuo equitatu contendiſſe, regiq; ſponte ſe atq; illos tradidiſſe: nullum vicinorum municipiorum exercitum Gallorum expectare: omnes illas regiones in timore magno eſſe. Brixianos, qui antea & fidem & audaciam reip. præſtabant, timere ſuis rebus & diffidere cœpiſſe, quòd ſcirent prætores ſuos uxores & liberos & ſupellectilem domeſticam ad urbem miſiſſe: quæ res vehementer reprehẽdebatur: itaq; ſeſe in difficultate plurima verſari rerũ omniũ: milites enim vel imperia recuſare, vel accepto largiter ſtipendio tamẽ perfugere: tormẽta eis deeſſe, quib: oppidũ tueri poſſint, ſi rex eò veniat: quãobrẽ vereri, ne Veronam ſe recipere cogantur. Sed quod ad Caravaganos attinet, eam rem poſtea intellectum eſt ita cecidiſſe. Nam quòd oppidani, ne diriperentur, ſtatuerant regem, qui cum exercitu aderat, recipi ab ipſis oportere, Ludovicus Michael arcis oppidi præfectus, qui ſe celeriter & militibus & commeatu communierat, pretore in arcem recepto, ſe ab Gallis magno animo defendebat. Galli cum tridu-

Brixianorũ trepidatio.

X

Caravagianorum arx caſu expugnata.

um tormentis innumerabilibus arcem continenter verberaviſſent, neque multum profeciſſent, accidit ut ignis in cellam, qua tormentorũ pulvis aſſervabatur temerè illatus, omnem illam defendendæ arcis facultatem præfecto puncto temporis ademerit: qua re milites perterriti, ſe atq; arcem & præfectum & prætorem regi dediderunt: ipſisq́; eſt ea tantum conditione interpoſita ſalus data. Cives autẽ ii Veneti duo juſſi ſe ad mortem comparare, à ſacerdote Franciſcino precibus regi ſuppliciter adhibitis (nam ei cum rege in Gallia familiaritas intercesſerat) vitam modò non amiſerunt, atq́; in Gallim captivi miſſi ſunt, in cuſtodiaq́; diu habiti.

Patavinorũ in Remp. Venet. fidelitas.

Patavini cum viderent rempub. omnibus à partibus premi, concilio civitatis convocato rogationem tulerunt, ut quingentæ auri libræ confeſtim exigerentur, atq́; ad urbem mitterentur, omniaq́; ſe facturos ad eam juvandam, quæ imperarentur, quævè ipſi per ſe cognoſcerent profectura, legati ſtatim legendi Patribus renunciarent. quæ res ſanè grata illis fuit, non tam quidem quòd ea magnopere levarentur, quàm propterea quòd exemplo aliis civitatibus eſſe poterant amanter ſe in rempub. gerendi. At cùm ad urbem veniſſet Gaſparis Severinatis ſcriba, expoſuiſſetque Patribus, magna illum difficultate propter Julii edictum ad vicinos Cremonæ oppidi fines ſeſe unum in veſte paſtorali contuliſſe (nam ſuos equites ſecum adducere nequaquam potuiſſe) quæſiſſetq́; quid illum facere Patres vellent, reſponderunt, uti, quantum poſſet, ipſorum ad exercitum ſuum adventum maturaret: ſtatutum enim ſibi eſſe, Liviani equites ei tradere. Ille verò ſpreta reip. conditione, ad regem Galliæ poſtea ſe contulit rogatum, uti ſe Maximiliano commendaret, peteretq́; ab illo, ut in Citadella

Ducale principatum, quem pater ſuus obtinuerat, ſe reſtitueret: ſcire enim, nihil illi Maximilianum negaturum.

Ferrariæ verò Prodominus Aloiſius Mula Patribus ſignificavit, clade exercitus reip. cognita, magna voluptatis ſigna cives illos miſiſſe, plebemque omnem vocib. procacioribus & tympanorum ſonis lætam atq; hilarem per oppidum cucurriſſet: Alfonſum autem ducem, quem ipſe adierit, nolle ſe tutum ſua in urbe præſtare, propterea quòd dicat incitatæ plebis ſtudia non poſſe contineri: itaq; illi, ut diſcederet, ſuaviſſe: redire poſtea poſſe, cùm belli fervor, & interdicti Juliani acerbitas atq; injuria reſederit. Quibus rebus cognitis Mula Senatuſconſulto revocatus, medio è magiſtratu decedens domum rediit. Ferrarienſes Venetis inſultant.

Jamq; regi omnibus ferè populis ſe dedẽtibus, quòd à republica copiis nullum eis præſidium afferebatur, Senatus juſſit, uti milites ad decem millia, quo celerius fieri poſſet, conſcriberentur, quorum tribuni centurionesq; partim à magiſtratibus in civitate, reliqui in caſtris legerentur: equites ad tria millia utriuſq; armaturæ cõficerẽtur. Ea poſtea res quòd nullũ propè habitura exitũ in tãta rerũ omniũ perturbatione videbatur nã neq; in urbe, qui vellent dare nomina, reperiebãtur: imperatoris autẽ & legatorũ juſſa vulgò deſpiciebãtur: pleraq; omnia privati adminiſtrabãtur. Patres veriti brevi fore, ut omnis Italiæ cõtinentis pars quã tenerẽt ipſi, à rep. deficeret: ad urbẽ tuẽdã, & cõmeatib. claſſibusq; muniẽdã animũ adjecerunt. Cõfirmavit hoc eorũ cõſiliũ cùm Brixianorũ civitas, quæ copias reip. intra oppidum recipere noluerat, quod diceret nolle ſe ab exercitibus conteri, ſatis ſibi ipſos præſidio futuros: tum quòd intelligebant claſſem à Ferdinando rege in Sicilia Calabriaque eſſe comparatam, qua ab claſſe Veneti denuo milites conſcribunt.

frumenti ad urbem convectiones facilè prohiberi poſſe videbant, niſi reſpub. majores ad reſiſtendum opes objeciſſet: ita latum, ut claſſi ſupplementum adderetur, ut eſſent omnes ad triremes quinquaginta. Ab annonæ quoq; magiſtratu edicta ſunt propoſita, quibus frumenta facilius omnibus à locis ad urbem comportarentur. literaq; ad Cyprios datæ, ut quantum maximum poſſent, frumenti numerum navibus imponerent. navesq; perplures ad eos miſſæ, ne navigiorum indigentia convectiones tardarentur: imperatumq; ut quæ ab inſula naves ſale onuſtæ jam ſolviſſent, ubicunque eſſent, ejus ſalis jacturam facerent, & in Cyprum reverterentur, frumentoq; complerentur. Miſſæ etiam in Epirum cum mercatoribus, preciaq; iis, qui adduxiſſent, ampliora lege facta. Latum etiam, ut quæ leges prohiberent, ne advenarum navibus frumenta reliquique commeatus Venetias afferentur, quo civium naves majora lucra facerent, ea leges abrogarentur, dum de bello decernatur, liceretq; quibuscunq; hominibus ſuis cum navibus commeatuũ cauſa ad urbem ſine anchorario accedere.

Claſſis aucta.

Frumenti comportatio.

Iiſdem diebus Ferdinandi legatus Patribus expoſuit, regis ſe literis in Hiſpaniam revocari: qua de re coacto Senatu lex eſt lata avertendi ab inferendo reip. bello ejus regis cauſa, ut legato Lauredanus princeps diceret, Senatui placere, quæ haberet in Apulia reſpub. oppida, regi oblatum iri: Patres miſſuros, qui ea, cum volet rex, ejus miniſtris tradat. His cum mandatis legatus poſtero die abiit. Alfonſi etiam legatus ſalutatis Patribus domum rediit. His permoti rebus Patres, & quod exercitu reintegrãdo eos omnia deficiebant, neq; multum in Nicolao imperatore ſpei repoſitum diminutis ejus copiis ad rempub. tuendam habebant

bant, rogationem juſſerunt, ut certus homo ad Proſperum Columnam mitteretur (is in finibus regni Neapolitani tunc erat) qui ei nunciaret, ſi reipublicæ velit preſtò eſſe, Senatum ei nomen imperatorium cum ſtipendio auri librarum ſexcentarum ſingulis annis daturum, modò is equites mille ducentos ſecum adducat: rogare, uti & conditionem acciperet, & profectionem, quantum poſſet, maturaret. Proſpero Colũnæ Imperatori munus offertur.

Interim rex à Brixianis intra mœnia recipitur: arcibusq; duabus, quas ij dolo à præfectis interceperant, ſuos miniſtros præficit. Sebaſtianus Juſtinianus prætor, quòd in oppidanos magna continentia & moderatione uſus fuerat, cùm unà cum reliquis magiſtratibus captivus factus eſſet, publica civitatis commendatione à Regi libertati reſtitutus, Gallorum comitatu in caſtra ad Legatos ſeſe contulit, Brixiani ſe regi dedũt.

Cremenſes quidem cùm oppidum haberent munitiſſimũ, jã ante hos omnes Sonzinij Bẽzonij eorũ municipis turma equitũ reipublicæ præfecti ſuaſu in Gallorum partes tranſierant: nam cùm in clade exercitus Grittus legatus, qui eò ſe recipere cogitaverat, Benzonium Cremam præcurrere juſſiſſet, civitatiq; nunciare bono animo ut eſſet, ſe jamjãq; affuturum, eiq; præſidio futurum: ille ad cives ſuos advolans, uti portas legato clauderent, neq; illum neq; quenquam Venetum intromitterẽt, oratione ſua dedecoris perfidiæq; plena, & autoritate, qua pollebat, perfecit. Quibus intellectis rebus imperator legatiq; Piſcheriæ, municipio in Mintij fluminis ripa, ubi è Benaco exit, poſito, equitib levis armaturæ trecentis, militibus nongentis ex itinere præſidio relictis, Veronã ſe recipiunt, caſtriſq; in campo qui appellatur Martius, ad muros oppidi poſitis, rerũ exitum expectare cõſtituunt. Omnes equitum ad qui- Cremenſes in Gallorũ partes trãſeunt.

na millia, milites mille quingentos redacti. nam quod rex edictum vulgaverat, omnes ex Gallia, quam ipſe ceperat, qui reipub. militiam facerent, niſi ad ſuam quisq; patriam decem dierum ſpatio rediiſſent, eorum ſe bona publicaturum, atq; ipſos hoſtium loco habiturum: præter cætera plurimi eam ob rem etiam Legatis permittentibus diſceſſerant. eorum adventu ſolicita civitas, ut plebs ad exercitum juvandum pronior fieret, portorium frumento molendo exigi vetuit, quoad bellum eſſet confectum. Ad id ut Senatus voluntas accederet, cùm eadem civitas per Legatos petiiſſet, Patres in ejus gratiam portoriū in omne tempus ſuſtulerunt.

Georgiani Sacerdotes Venetiis Ferrariam migrant.

Iſdem diebus templorum aliquot urbanorum ſacerdotes edicti Juliani metu, quo iis omnibus aqua & igni interdicebatur, niſi è ditione reipublicæ recederēt, atq; inprimis Georgiani, quorum eſt celeberrimum in inſula è regione comitii fanum, cum ſupellectili aurea argenteaq; Ferrariam, atq; in Mantuanum agrū profugerunt, ut urbs eo genere hominum pene deſtitueretur, civitasq; in primis rei divinæ aſſueta, magnam ex eo moleſtiam caperet. Antonii etiam Juſtiniani literæ ex Alpibus datæ Senatum certiorem fecerunt, Tridenti Epiſcopum ſe audire noluiſſe, quòd diceret ab aqua & igni interdictorum ſermonem atque aditum eſſe defugiendum. itaque paucis pòſt diebus cùm nihil impetrare potuiſſet, Senatus permiſſu domum rediit. Miſerant in Flaminiam Patres Joannem Jacobum Caroldium, uti Ravennam urbem, & Cerviam, & Ariminum, & Faventiæ arcem (nam oppidani ſe dediderant) reliquaq; Venetæ ditionis in Flaminia municipia abductis tormentis, receptisq; iis, quos bello captivos hoſtes fecerant, Senatus autoritate Julii miniſtris traderet. Ii cùm fide ſcripto data, ſeſe & tormenta aſportari permiſſuros, & captivos

Julii Pontificis inſignis perfidia.

libertatem donaturos, & præter hæc, quod erat primum atque maximum, uti eveſtigiò interdictũ antiquaretur curaturos, oppida ipſa recepiſſent, in nullo eorum quæ pepigerant, perſtiterunt, retentis tormentis, & captivis Romam miſſis, non iis modò qui bello capti fuerant, ſed illis quoq́; qui præfecti oppidorum atq́; arcium illa ipſa pacatè tradiderant, civibus Venetis undecim, quos in ipſo negocio circumventos in vincula conjecerant, & interdicto non reſciſſo. Ea Julij fides, ea pietas in ſupplices fuit, atq́; omnino in eoſdem, qui paulò antea Romæ, ut is Pontifex Max. fieret, omnes ſuas opes, omnem autoritatem, gratiam, ſtudia publicè contuliſſent.

Non abſimili injuria Alfonſus Ferrarienſium dux Rodiganos apud Padum flumen poſitos, quod oppidum bello Ferrarienſi Veneti ceperant, atq́; ex pacis fœdere poſtea tenuerant, parva manu eò adducta in deditionem recepit. qua intellecta re, Antonio Bragadeno prætori, qui ſe in oppidi arcem intulerat, Patres per literas mandaverunt, ut tormentis abductis arcem duoq́; reliqua ejus regionis municipia Alfonſo reſtitueret, ſed is antequam eæ ad eum literæ perferrentur, captus ab hoſtibus unà cùm arce, Ferrariamq́; perductus, paucis pòſt menſibus in cuſtodia interiit. Itemq́; ad Sebaſtianum Maurum, qui decem & ſeptẽ navibus in Atheſim miſſus fuerat, literæ ſunt à Senatu datæ, ut in tutum ſe reciperet: is cum ab agricolis in reditu ab utraq́; ripa omni telorum genere premeretur, ac propter ſiccitates contractiore aqua minus ſe ſubducere celeriter poſſet, ejectis aliquod in flumen tormẽtis gravioribus, incitatisq́; remigibus Bebiam rediit. Alfonſi Ateſtini perfidia.

At in ſuperiore Padi fluminis ripa Cremonenſes Gallis equitibus & militibus in oppidum admiſſis ſeſe regi tradiderunt: eoq́; biduo nuncius ad Senatum Civitates aliæ ſe Gallis dedunt. Cremona.

Piſcheria.

venit, Piſcheriam municipium rege oppugnante captum: milites oppidanosq; ad unum cæſos: Andream Ripam arcis præfectum reſte ad arborem exanimatum fuiſſe. Ea re audita Zacharias Lauredanus in Benaco præfectus, ſimul quod omnia ejus lacus municipia partim ad regem, partim ad Maximilianum deficiebant, trireme & bireme, quibus praerat, incenſis, unà cum ſuis omnibus hoſtibus adventantibus ſe ſubripuit.

Veneti ad ſummam [illegible]

Patres ob hæc perſpecta difficultate quicquam in Gallia atq; in Rhetis oppidorum retinendi, legatis mandarunt ut, in agrum Patavinum exercitum reducerent. Veronenſibusq; permiſerunt, ſi Maximilianus ad eos mitteret, qui uti ſe dederent poſtularet, ne recuſarent. Cumq; Taurisani tumultu civita[illegible] & plebis excitato, pleriſq; non idem ſentientibus, per legatos, quid ſe vellent Patres facere, à Senatu petiiſſent: id unum quod conducere ſibi ipſi exiſtimarent, legatis reſponderunt. Scripſere etiam ad ſuos in Carnis atq; Iſtris magiſtratus ut quæ oppida ſuperiore anno è Maximiliani ditione reſp ceperat, ea omnia, armamentis commeatibusq; publicis abductis, regiis petentibus miniſtris reſtituerent.

Veneti ad urbis propugnationē cõſilia cõferunt.

Poſtremò, quòd ab ea cogitatione non longiſſimè aberant, ut urbi quoq; ipſi timendum putarent, docti à præſentibus rebus, quantam reipub. diuturnitas & incrementum in ſe unos omnium regum invidiam atq; odiū concitaviſſet, Decemviri duodecim legerūt cives dignitate preditos, qui vada urbana atq; littora, adhibitis ejus rei peritis hominibus, diligenter inſpicerent, ut aditus, ſi qui eſſent apertiores, caſtellis munirentur. Tum auctus operarum publicarum numerus: juſſumq; ut omnes inſulas & domos vicorum magiſtri perluſtrarent, quãtaq; eſſet in urbe advenarū

multitudo

multitudo, quanta armorum privatim ab his comparatio, cognoſcerent: edictumq́; pœna capitis propoſitũ, ne quis armatus incederet. vigiliæq́; noctu vicatim & præfecti cum militibus diſpoſiti, ne quis temerè tumultus exoriri poſſet. etiam lex lata, ut triremes octo urbis præſidio armarentur. miſſusq́; multò maximus frumenti numerus ab annonæ magiſtratu ad molas farinarias in Tauriſanos fines domi molitus adſervandus, ne, ſi ea ab hoſtibus molæ interciperentur, civitas farinæ inopiâ laboraret, molæq́; aliquot, quas naves ſuſtinebant è Pado Atheſiq́; ad urbem perductæ: cogitatũq́; ut molæ aliæ, quas vertere ventus quiret, in ſuburbanis inſulis fabricarentur: puteiq́; perplures in portus litore foderentur, ut ſi à fluminibus aqua propter hoſtes circumfuſos peti non poſſet, iis puteis civitas uteretur. Miſſi etiam publicè lecti cives ad arborem in Medoaci ripis cædendam, atq́; ad urbem devehendam, ut materia civib. ad munitiones in propugnatione ſuppeteret, & hoſtibus ad oppugnandam vel obſidendam urbem deficeret.

Molæ farinariæ.

Materia ad munitione extruendas

Dum hæc domi adminiſtrantur, Vicetini cum intellexiſſent Veronã ſe Vrbem Maximiliano dediſſe, omniaq́; in Alpibus caſtella & municipia ejus civitatis præjudicium ſecuta idem feciſſe, neq́; à Senatu impedirentur quo minus conſilium pro tempore & pro neceſſitate caperent, ad Leonardum Triſſinum civem ſuum, quem Veneti exulem fecerant, quiq́; à Maximiliano præmiſſus in eorum fines ſe intulerat, miſerunt, ſe paratos eſſe deditionem facere: cumq́; is ad oppidum paucis cum militibus acceſſiſſet, certis conditionibus interpoſitis ſeſe regi dediderunt.

Vicetini Maximiliano ſe dedunt.

Patavini autem, quorum erant nonnulli cives, qui rebus novis magnopere ſtudebant, coactis inter ſe privatim conciliis, eidem ſe regi dedere ſtatuerunt: itaq́;

Patavini ſe dedunt Maximiliano.

magiſtratibus primùm quidem nolle ſe exercitum, qui adventabat, intra mœnia recipere denunciaverunt: portasq; ipſi, ejectis qui in ſtatione erant, tenuerunt: deinde, ut abirent domum, neq; plebis impetum expectarent, eos monuerunt. poſtremò agreſtes homines armatos in oppidum introduxerūt, ut illi Senatu primò jubente, poſt etiam nolente, diſcedere cogerentur. quamobrem Patrum juſſu exercitus Patavium prætergreſſus, & ponte in Medoaco decem millia paſſuum ſupra eum locum, ubi munitione ad naves tranſportandas à maris aqua flumen diſcluditur, navibus impoſito traductus atq; ad Meſtre municipium progreſſus, ibi caſtris poſitis ſubſtitit. Patavini ad Leonardum Triſſinum miſſis interpretibus, ei Patavium cum honeſto comitatu venienti ſe tradiderunt, imperataq; fecerūt.

egatio Venetorum ad ntificem.

Interea cùm Roma literæ ab Grimano & Cornelio Patribus ſignificaviſſent, niſi novam legationē ad Julium miſiſſent, nihil ſpei eſſe illum à ſua in remp. pertinacia receſſurum. Senatus ſex legatos creavit ex principibus civitatis, Dominicum Triviſanum, Leonardum Mocenicum, Paulum Piſanum, Hieronymum Donatum, Paulum Capellum, Aloiſium Maripetrū, qui Romam proficiſcerentur: ab Julioq; peterent, ut ea quæ Reipublicæ polliciti ejus miniſtri fuerant, repræſentaret. quibus de reb. nonnulli ex civibus dolore affecti, in eos qui Senatum regebant, voces plenas querelarum privatim jaciebant, fortaſſe non percipientes hujuſmodi decreta bonis rationib. facta eſſe, ac ne populi, qui reipublicæ parérent, eorumq; urbes & regiones hoſtium prædæ expoſitæ eſſent, quorum viribus impetuiq; eo tempore cedere è re omnium eſſe videbatur, lætioremq; fortunam expectandam: ea ſtante, recipi tunc poſſe, quæ vitandarum populationum cauſa desererentur, quemadmodum Diis bene faventibus eveniſſe

pulus Veneti. condicit Setui.

poſtea

poſteacompertum eſt. Hi igitur, qui non ſatis propè rem intelligerent, querelas graves amarasq; adverſus eos, qui civitatem regebant, ſpargere: non adeò timidè rempublicam adminiſtrari, oportuiſſe: non tot egregia oppida tradi hoſtibus ita facilè debuiſſe: neq; enim majores noſtros tantis impenſis, tot exercitibus, tantis ſuis laboribus & ſanguine, tot annorum longinquitate ea imperio adjeciſſe, ut paucis poſt diebus ſponte amitterentur: errare qui mitiores futuros hoſtes crederent: propterea quòd reſp. tam facilis in illos fuerit, ut quæ nulla certa cum ſpe, maximisq; ſumptibus bello agere ſtatuerant, pacatè ab iis propeq; nictu oculi ſint confecta: augeri potius ea re eorum audaciam, quòd debiliorem multò ad reſiſtendum armis rempublicã offenderint, quàm putarant: itaq; invitari eos jam alliciq; tanta confecti belli celeritate, ad majora appetenda: id effectum eſſe hujuſmodi decretis formidine plenis, ut vereri amplius, & pejora præteritis timere nunc cogãtur. quòd ſi regi Gallorum propter exercitum victorem cedendum fuit (quanquam ſi majorum priſtina virtus in viventium civium animis reſediſſet, non is tam propitios habuiſſet ſanè Deos) quid attinuit vel Maximiliano nullos exercitus contra Remp. mittenti, tot oppida ultrò dediſſe? vel Julii exercitum, antequã ille pactis ſtetiſſet, reip. oppida in Flaminia, firmata munitionibus propugnatoribusq; recepiſſe? nunc etiam legatos eſſe ad illum Romam mittendos, ut & ab repub. ſuppliciter adiri ſe permittat, & interdictum abrogare velit.

Hæc & his ſimilia cùm jactarentur, una Matthæi Prioli ſententia, quã in Senatu dixerat, à prudentioribus repetebatur, atq; iis opponebatur. Ea erat ejuſmodi Quemadmodum gubernatores boni atq; induſtrii ſolent, qui cùm vim tempeſtatis ferre nequeunt, naufra- Senatus [...] tentia p[...] pulo o[...] ſita.

guę periculum propter mercium, quas in navi habent pondus gravitatemq́ imminet, jacturam partis earũ faciunt, ut navi è fluctib. emergente, ipſam reliquasq́ res, & vitam unà ſuam tueantur: ſic in reip. turbulentis his temporibus fuiſſe faciendum, ut quando eius exercitu fortuna magis turbine quàm telis hominũ disjecto, populi municipiaq́ omnia, quibus præſidia mitti non poterant, arma hoſtium timerent, dederent ipſi per ſe Patres, traderentq́ illis ea, quæ captui eſſent propiora atq; opportuniora, ut ea re illorum curſum atq; impetum ſiſterent, potius quàm fruſtrà ſuas vires jam infractas opponentes, tamen illa ipſa unà cum libertate imperii amitterent.

Foroiulienſium legati. *Inter hos ſermones & querelas legati à Forolivienſibus ad Senatum venerunt auxilium rogatum, quo ſe tueri, ſi quid hoſtes molirentur, & bellum propulſare poſſent: velle enim omnes è reip. imperio non recedere. ad quos Epirotarum equitum turmã militesq́ ab exercitu legati Patrum juſſu ſtatim miſerunt. idem Juſtinopolitanis poſtulantibus milites trecenti ſunt ad eos miſſi, equitesq́ centum quinquaginta, qui illis diebus ab Epiro venerant. Requie exercitui ad Meſtre municipium data, libras auri ſeptingentas à Quæſtoribus urbanis Senatus legatis curari juſſit: utq́ ii recognito copiarum omnium numero, ſtipendioq́ eis dato, quas eſſe idoneas ad bellum gerendum, & virtute ac fide præditas cognoſcerent, eas omnes retinerent, reliquas dimitterent, imperavit. Triremes quoq; uti quatuor in Illyrico armarentur cura eſt à magiſtratibus adhibita, Creſſa videlicet, Aſchrivio, Jadera, Pharo: itaq; & naves vacuæ cum armamentis, & ſtipendium, & præfecti eò ab urbe miſſi.*

Juſtinopolitani.

Venetorum urbis procuratione aucta. *At in navalib nulla ceſſatio fiebat: materia undiq; convecta importabatur: triremes novæ biremesq́ inſtituebant-*

ſtituebantur, veteres reficiebantur: navigia humiliora viginti tormentis per vada ferendis ædificabantur: cratesq; ex malis navium contexebantur: ſcaphæ cum feſtucis ad palos in æſtuariis figendos, qui munitiones ſuſtinerent, accelerabantur: ipſa ex ære fuſili tormenta magno numero, armamenta omnis generis, tela omnia parabantur: fabri, qui ſuppeterent, ex urbis officinis privatisq; navalibus accerſebantur: etiam machinationes ad molas frumentarias vertendas inchoatæ plurimæ perficiebantur. In his agendis ab omnibus diligenter adminiſtrabatur, ut ne feſtis quidem diebus quicquam eorum intermitterent. Baſſiano Maximiliani interpretibus tradito, Scala in Alpibus caſtellū, quod Federicus Michael præfectus timore animi incuſtoditū reliquerat, Regis inſignia ſuſtulit. quod ubi Feltrini cognoverunt, prætore ipſorum Federico Mauroceno item profecto, ne diriperentur, idem fecerunt.

Scala caſtrū.

Feltrini.

Senatus certior factus Tauriſanorum civitatē præter paucos, qui Maximiliani partes ſequebantur, in officio cum rep. velle eſſe, literas ad eos dedit, quibus literis immunitas omnium rerum annos quindecim civitati dabatur, portoriumq; frumento molendo removebatur. Iis rebus cognitis cives plebsq; omnis in primis magna voluptate affecti, ad propugnandum ſummo ſe ſtudio confirmaverunt. quam eorum voluntatē Petrus Duodus legatus, quē Senatus Verona Vicetiaq; abeuntē eò miſerat, magnopere auxit, tabulis, in quib. fiſci rationes & civium reliqua erant ſcripta, publicè abolitis, atq; in foro plebe aſpectante igni abſumptis: pauloq; pòſt milites quingenti ab exercitu Senatus juſſu ad eos præſidio miſſi, cupidiſſimis omnib. in oppidū recepti ſunt. Quòd autem etiam Cividale Belunianū Maximiliano nolle ſe tradere perſeverabat, cumq; rep. omnes caſus experiri ſtatuerat, Senatuſconſultum factum

Tauriſani in officio cū Repub. manent.

Cividale Belunianum.

atq; imperio praeeſſent: eosq́; qui majori eorum parti ſolvendo eſſe latis ſuffragiis cenſerentur, modis omnib. cogerent ad ſtipẽ conferendam: in reliquos mitius quidem agerent, aliquid omnino tamen etiam ab iis conſequerentur. atq; ii peractó magiſtratu, qui quidem eſſet annus, quo tempore ſenatoriam dignitatẽ exercere eis liceret, annum alterum in Senatu eſſent. eaq́; re pecuniæ poſtea exigendæ ratio Patribus aliquanto facilior atq; explicatior fuit.

Antonius Grimanus ut ab exilio revocatus in patriam redeat petentibus conceditur.

Rogaverant illis diebus demiſſiſſimè Antonii Grimani exulis liberi Bernardum Bembum patrem meũ, Marinum Juſtinianũ, Aloiſium Gradonicum, Triumviros ex advocatis reip. vellent ob reliqua totius patris ſui vitæ in remp. officia & ſtudia eũ civitati aliquando tandem reſtituere, ut qui eſſet jã conclamata ſenectute, in patria ſaltem ſepeliri ſua poſſet. quam quidem rem adjuvabant Dominici Cardinalis adhibitæ Julio pro reip. aſſiduæ diligentiſſimæq́; preces: tametſi adhuc quidem propter naturæ illius illiberalitatem atq; inclementiam parum profuiſſent: tum perturbatis atq; adeo tantopere inclinatis civitatis rebus ad lenitatem dari ſeſe, profectò æquiſſimum magiſtratibus videbatur: itaq; Triumviris legem majoribus comitiis ferentibus, ante diem XV. calendarum Quintilium; Antonius ab exilio frequentib. ſententiis revocatus, reiq́; pub. reſtitutus, paucos poſt dies Roma, ubi aliquot annos fuerat, domum rediit, cùm illum Patres etiã nunc abſentem in ſexvirũm, qui remp. in Senatu procurãt, collegiũ plurib. quàm ceteros ſuffragiis adoptaviſſent.

Julii Pontificis in Venetos animus anceps.

De legatis à Senatu lectis, qui ad ſe venirent, & nuncium Julius læto animo accepiſſe præ ſe tulit, & literas de ea re ad Aloiſium & Maximilianum ſtatim dedit: quibus literis eos certiores faciebat, velle ſe remp. in eam, quæ ante bellum ſecũ intercedebat, neceſſitudinẽ

bene-

benevolentiamq́ recipere. Id autẽ ea de cauſa ſcire eos voluit, ne quid amplius contra illam cogitarent: ſibi ipſe ſuisq́ rebus, ſi ii remp. oppreſſiſſent, poſſe idem accidere non temerè exiſtimans. quòd ſi id minus erat extimeſcendum, omnino ſe coactum iri imperata eorũ facere, ſubactis deletisq́ Venetis, pro explorato ducebat. Senatui autem per Dominicum & Marcum Cardinales ſignificavit, ubi legati Romam veniſſent, ſe interdictum remoturum: quam ob rem à Senatu juſſi ſunt naves triremes quamprimũ conſcẽdere, Anconãq́ proficiſci, ut Flaminiã evitarẽt, quã reſp. turpiter amiſerat.

At apud Meſtre Cornelius legatus certior factus, in Taurisanis civib. eſſe nonnullos, qui tum quoq́ novis reb. ſtuderent, eò cum quingentis equitib. Epirotis profectus duodecim eorum in vincula conjectos ad Decemvirûm collegium miſit, munireq́ oppidum inſtituit: pauloq́ pòſt ex tribus legatis, qui erant in exercitu, Gritto, Cornelio, Mauro, Cornelius à Senatu revocatus domum rediit. Taurisani ſeditioſi.

Concupiverat Aloiſius rex Maximilianum regem alloqui, ut illum in remp. accenderet: valde enim deliberatum ei erat, quicquid eſſet reliqui ex reip. ditione in continente, urbemq́ ipſam ſi res procederet, capere: id autem ſine Maximiliani voluntate, quibus poſſet modis, quibus artibus conſequi, non videbat: itaq́ ut hoc illi perſuadere coràm poſſet, ſuum interpretem Cardinalem Rotomagenſem Tridentum ad illum miſit, qui ab eo peteret, ut de magnis utriuſq́ rebus colloqui ſecum vellet: tempus & locum ipſe diceret: ſe, qua die, quoq́ loco vellet congredi, ad illum venturum. Maximilianus, qui neq́ hominem amaret, & majorem ac potentiorem nollet fieri, ſatisq́ haberet, quae reſp. ſuperiore anno ditionis ſuae oppida ceperat, ſibi reſtitui, & ſe praeter haec Verona, Vicetia, Patavio eſſe potitum, Aloiſius rex Maximilianum in Venetos irritare ſatagit.

cùm, quam ob rem colloquium peteretur, haud dubiè cognoſceret, fictis quibuſdam abeundi cauſis, colloquio evitato interius in regnum ſe recepit, perq; ſuum legatum queſtus apud Aloiſium eſt, pagos nonnullos & municipia in Veronæ finibus, quæ ad ſe ſpectarent, illum occupaviſſe. quibus intellectis rebus Aloiſius, Piſcheria, quam munire cœperat, diſcedens, in Brixianos fines rediit.

Cremonæ arx à Gallis occupatur.

Cremonæ interim arx, militum, qui in ea erant, ſcelere atq; perfidia Gallis deditur, Aloiſio Mula, Zacharia Cõtareno urbis prætoribus, Sebaſtiano Maripetro quæſtore. qui in ea ſe receperant, Marco Lauredano, Andrea Dandulo arcis præfectis in prædam hoſtib. traditis, Mediolanumq; abductis. quæ ſanè res magno dolori civitati fuit: nemo enim verebatur, quin omnem Gallorum impetum & obſidionem, ſi modò viri eſſent, quamdiutiſſimè ſuſtinere potuiſſent. Ea capta, rex Cremonam ſe contulit.

Illis diebus quòd venerant Baſſianum milites è Germania quatuor mille (id autem eſt oppidum in Medoaci ripa ſub Alpium jugis, abeſtq; Patavio paſſuũ millia vigintiquatuor) Maurus legatus cum parte exercitus in Tauriſanos fines profectus, ea loca tutiora & quietiora reddidit. Aloiſius Cremonæ dies paucos moratus, cùm ibi Triultium oppidi præſidio reliquiſſet, Galeatium Palavicinum Brixiam, Antonium Mariam ejus fratrem Bergomum, Palitiæ principem Cremam miſiſſet, Mediolanum rediit.

Julii Pontificis poſtulatio.

Julius Aloiſio profecto, exercituq; ejus propè dimiſſo, nihil jam gravius ab illo metuens, neq; Maximilianum per ſeſe magnum quicquam atq; arduum contra remp. auſurum exiſtimans, per Dominicum Grimanũ ſuadere Senatui cœpit, ut Tauriſum, & Forum Julii, quæ duo quidem oppida ex fœdere, quod is cum Aloiſio percuſſerat, ad illũ ſpectarent, pacatè ac lubentes ei tra-

derent potius, quàm bello atq; inviti paulò pòſt amitterent tamen. Id an propterea ſit aggreſſus, quòd cuperet nihil reip. reliqui in continenti eſſe, ne vires ad illa recuperãda, quæ ipſe ex ejus ditione in Flaminia ceperát, reintegrare poſſet: an ut Italiæ cladibus ea re finis imponeretur, quo facilius bellum in Thraces, perdiu illud quidem cogitatum, atque adeo ſermonibus agitatum, unanimi omnium regum conſenſu opibusq; ſumi poſſet, quod unum præ ſe ferebat, quia nobis nihil liquet, in ambiguo relinquimus. Sed omnino Patribus moleſtiſſima ea Julii ſuaſio fuit, qui ſæpius jam, qua via eorum oppidorum, quæ Maximiliano ſe dediderant, recuperari aliquod poſſet, quàm ut ex iis quæ haberent in continente reliqua, quicquam ei traderẽt, cogitabant: itaq; legatis, qui Anconam claſſe appulſa iter Romam pedib. faciebant, ſcripſerunt, darent operam, cùm ad Urbem eſſent, mandataq; reip. confeciſſent, ut ab ea cogitatione Julium abducerent.

Joannes interim Badoarius, Georgius Piſanus, qui legati Romæ fuerant, domum redierant. Patres cum ab Gritto intellexiſſent, propter Maximiliani milites, qui Baſſianum venerant, aliosq; permultos, qui plurib. in Alpiũ municipiis civitatibusq; cogebãtur, atq; ipſum in primis Maximilianum, quem cum exercitu Feltriam appropinquare nuncii venerant, tutius futurum ſi copiæ reip. Tarviſium ducerentur, ita uti fieret, cenſuerunt: præmiſſiq; Tarviſium ſunt virtute & fide præditi ac probati Patrib. viri è plebe tres cum ſuis quiſq; militibus, qui tribus oppidi portis præeſſent, eaſq; ad omnes caſus cuſtodirent. Ad Caſtellum novum autem, quod eſt in Alpibus ſupra Tarviſanos fines in regione Querio appellata, natura & artificio communitum, milites Germani cùm veniſſent, & tormentis murum quatere cœpiſſent, atq; Andreas Rimundius Caſtellum novum à Germanis capitur.

præfectus, qui eum locum ſibi tuendum à Senatu ſumpſerat, turpiter ſe fugæ mãdaviſſet, caſtello ſunt potiti. Maximilianus Feltriam venit. Ea re ad Maurum legatum per cives Patavinos amicos reip. confeſtim delata, qui illi magnum eſſe Germanorum militum cum rege numerum ſignificaverant, Maurus nocte intempeſta omni cum ea manu, quã habebat, ad imperatorẽ, qui Meſtre nondum abierat, ſe recepit: caſtellumq; Francum, quo in municipio erat Maurus, regi ſe eveſtigiò tradidit. His interjectis dieb. dato ab omnib. jurejurando, ſe in fide atq; officio cum rep. futuros, exercitus Meſtre eductus, Tauriſumq; perductus eſt, què tubicẽ Maximiliani venerat, petens ut regi ſe oppidani traderent, niſi diripi atq; interfici mallent. Ei conſulto Senatu ab legatis eſt reſponſum datum, velle ſe oppidum tueri reip. atq; in eo cives omnes conſenſiſſe: neq; direptionis aut mortis metu abſterreri poſſe, ne fidem præſtent, quam ſemel pepigerunt: virtuti nullam vim fieri: nullum incuti timorem iis, qui honeſtè occũbere, quàm turpiter vivere ſatius atq; prius putant. Iiſdem legatis deinde certioribus factis hoſtium copias ad Citadellam convenire, ut in illas impetum facerent, Grittus Tauriſo cum Leonardo Apulo cumq; Epirotis equitibus ad vicina ei municipio loca ſeſe contulit.

Francum caſtellum.

Andreas interim Fuſculus, qui Byzantii reip. negocia procurabat, Patres facit per literas certiores, clade reip. cognita Regem Thracium ſibi oſtendiſſe, magnam ſe ex ea re moleſtiam accepiſſe: queſtum etiam apud illum fuiſſe, quòd non ſecum de hoſtium conſiliis apparatibuſq; communicarit, atq; auxilium in tempore petierit: quod quoniam factum non ſit, ſuas nunc opes terra mariq; amico ſe animo atq; benevolo reip. polliceri: petere, ut id quamprimum Lauredano principi ſignificet.

...rca Vene... ſubſidiũ ...rt.

Vix

Vix ea literæ in Senatu recitatæ ſunt, cùm ab legatis Roma item literæ perferuntur, in quib. erat ſcriptũ: ubi ipſi ad urbem appropinquaviſſent, miſiſſe Julium qui diceret, velle ſe eos Romam noctu ingredi ſine ulla obviã itione civitatis, neq; ei ſacra adminiſtrari, quoad ſe convenerint: ipſum autem Julium ſtatim ſe Hoſtiam contuliſſe, ut illi interim in contemptu & ſquallore diutius manerẽt. Cum autem is ad urbem aliquot pòſt dies rediiſſet, uno ex legatis Hieronymo Donato ad ſe vocato oſtendiſſe, placere ſibi uti fœderis, quod Cameraci percuſſum ſit, capita omnia impleantur: ſi Tauriſum Forumq; Julii reſp. Maximiliano tradiderit: ſi juri, quod in Ferrariæ urbis dominatu, quodq; in ſinu Adriatico habeat portorii ab omnibus, qui eo mari navigent, Venetiis ſolvendi renunciarit: ſi ſacerdotia non modò provincialia, ſed etiam urbana Pontificib. max. remiſerit, ipſa nullam eorum partem tributis exigendis interceperit: ſi ſe in ipſum deliquiſſe faſſa fuerit, ejusq; rei veniam ſubjectiſſimè petierit, tum ſe interdictum remoturum: eorum ſi quid facere Senatus recuſarit, ſuas ſe copias Maximiliano traditurum, regemq; Galliæ idem facturum, ut is remp. opprimat. Adjuviſſe autem eam rem totam ejusdem regis Galliæ magnopere legatos, qui ab Julio diligentiſſimè petierant, ne ad ſe legatos Venetos admitteret, néve interdictum aboleret, aut remp. ſublevari pateretur: ita enim illum reliquis Italis principibus, & regum cæterorum omnium animis & cupiditatib. arbitratu ſuo moderaturũ, ſi reip. non frænum modò, ſed etiam vincula injeciſſet.

Iulii Pontificis in Venetos ſeveritas & conditiones iniquæ oblatæ.

His recitatis literis nullus ordo in Senatu fuit, qui non Julium omnib. probris & maledictis fuerit proſecutus: nemo, qui non ſe ipſe magnopere damnaverit, quòd legem de legatu ad illum mittendis ſuo ſuffragio comprobarit: ea lege ſex civitatis principes reliquis ci-

Venetorum in Pontificẽ concitati animi.

vibus; qui captivi contra fas, contra pactiones, contra fidem datam Romæ ſint, adjectos in reip. ludibrium, Julii iracundiæ traditos: itaq; omnes magiſtratus ira indignationeq; ardere, reliquos fremere, atq; in illos invehi: neminem profectò ſcire jam, quid agi, quid tētari oporteat. Unus Laurentius Lauredanus, Leonardi principis filius, clara voce, Cur nō, inquit, ad regē Thraciū, qui nobis ſeſe obtulit, legatos ſtatim mittimus auxilium contra iſtum non Pont. max ſed carnificē omni crudelitate præditum imploratum? Hæc à pleriſq; ſententia probata, nōnullis mitius & temperatius agendū ſtatuentibus, neq; fine conſiliorum reperto, juſſis Patribus ea in re diligenter cogitare quid præſtaret, Senatus dimittitur.

Laurentii Lauretani conſilium.

At in Carnis oppido Sacilio ab hoſtibus, qui primo ad impetu ceperant, civitate eos expellente recuperato, Joannes Vitturius civis egregia virtute à Patribus ſtatim præſidio cum militib. & equitibus eſt illo miſſus. Ab Gritto etiam legato Franciſcus Beraldius Patavinus equitum reip. C L. præfectus, qui ad hoſtes profugerat, aliiſq; item præfecti equitum tres, quorum erat unus Buſichii Epirotæ fratris filius, capti ad urbem in cuſtodia perducuntur. Nā cūm Epirotæ propè trecenti ab legato præmiſſi, hoſtibus qui Citadella exierant, appropinquaviſſent, fuga ſimulata in apertos ante villā Cornelianam campos & planitiem eos pertraxerunt; tum repentè converſis equis, impetuq; in illos facto quinquaginta ex iis interfecerunt, ſexaginta captivos fecerunt, duces reliqui Mercurius Bua, Ranerius Saxeta, Pandulfus Malateſta fugere perſeverantes ſe in tutum receperunt.

Sacilium oppidum recuperatum.

His rebus agitatis, propterea quòd ab amicis reip. Patres cognoverant, Maximilianum cupere, ut Senatus civem aliquē ad ſe mitteret, qui cū agere de cōmuni-

Legatus Venetorum ad Maximilianum. Electores & civitates Imperii.

munibus utriuſq; rebus poſſet: Aloiſium Mocenicum, unum ex quinqueviris Senatu regendo legerunt, qui ad illum proficiſceretur. Literæ quoq; ad eos, qui creandi Romanorum Imperatorem jus habent, tum ad liberas Germaniæ civitates datæ ſunt: quibus literis Senatus petebat, ne Maximilianum ſævire contra remp. quæ in illũ tam liberalis fuiſſet, ulterius permitterent.

Neq; tamen propter hæc intermittebant Patres in eam cogitationem incumbere, ut Patavium, quod planè oppidum ante oculos eſſet civitas, improviſo magis & repentino incurſu, quàm aperto bello recuperarent. Accendebat eorum animos illorum magnopere avaritia, qui Patavium regebant, quòd nulli Venetorum civium, qui in eo agro fundos poſſeſſionesq; habebant, qui quidem erant plurimi, fructus ſuos evehendi facultas ab iis permittebatur, ſed ipſi eos inter ſe pro libidine diſtrahebant. Multa in oppido inſulæ, domusque, quas jure & more majorum privatim Veneti ab oppidanis emerant, aut ipſi ædificaverant, ab illis direptæ poſſidebantur: multa prædia villæq; alieniſſimis hominibus vulgò donabantur. Itaq; Patres antequam ad alia deſcẽderent, Franciſcum Capellum, quem quidem virum Leonardus Triſſinus, de quo ſuprà commemoravimus, quòd in legatione Gallica aliquot antè annos in ejus comitatu adoleſcens fuerat, locumq; apud illum penè filii obtinuerat, magno cultu proſequebatur, Patavium miſerunt ad ſpeciem, ut legatus ad Maximilianum proficiſceretur: re, ut Leonardum cõveniret, eiq; polliceretur, ſi Patavium reip. reſtituat, exilii ſe legem reſciſſuros: tum ei, liberis, poſterisq; ejus civitatem, & jus comitiorum, & Citadellam municipium, quod Pandulfus Malateſta proditione amiſerat, cumq; iis præfecturam ipſi equitum ducentorum remp. dono daturam. Capellus Patavium ſubvectus,

Patavini Reipubl. ſtatus.

Conſilia Venetor. de Patavio recuperando.

dum oppidum ingreditur, cognitus ab iis qui portam custodiebant, ab oppidanisq; retentus alloqui Triſſinũ ſecretò non potuit: cumq; ſe apud eos legationis jure defenderet, ſuffragiis egerũt, num illum interficere, quòd Patavium furtim veniſſet, an domum remittere deberent, quòd legati munere fungeretur. Octo erant ex nobilitate cives, octo ex plebe, qui ſuffragium ferebant. Septem ex iis Capellum condemnaverunt, novem abſolverunt. ita in magno vitæ periculo à fortuna verſatus, tantuloq; diſcrimine ſentẽtiarum ab eadem ſervatus, multis ab civibus pro ejus dignitate ac nomine ad oppidi portam, qua venerat flumenq; perductus cõſcendit, ad urbemq; rediit. Patres eo conſilio depulſi, ad aliam ſe cogitationem converterunt, nam quòd erant eo in oppido cives duo Centurionis reip. fratres, quibus ambobus cum portæ oppidi præfecto ſumma neceſſitudo intercedebat, petiit ab iis per occultos internuncios centurio, darent operam, ut ea porta legato reip. aperiretur. Re complures dies agitata, cùm demum inter ipſos conveniſſet, Aloiſius Molinus Quinquevir Senatu regendo Patribus propoſuit, tantas hoſtium injurias ulterius non eſſe perferendas: ſperare ſeſe atq; confidere, ſi Patavium exercitus de improviſo mittatur, civibus iis portam tradentibus, qui ſe reipubl. obtulerunt, oppidum capi facilè poſſe: neq; enim ſatis eſſe communitum: itaq; ad Grittum legatum ſcribi oportere, ut eam rem quamprimum ſuſcipiat.

Lauredani oratio.

Ad ea Lauredanus princeps, videri ſibi periculoſũ reſpondit, Aloiſio rege Galliæ reip. nervis ac ſanguini magnopere imminẽte, Julio Pontifice max. ad civitatis perniciem atq; interitum omnia moliente, Maximiliano mediis in imperii finib. viſceribusq; graſſante, Ferdinando Hiſpaniæ rege, quaſi quarto ſcriptis tabulis hærede, in poſſeſſiones reipubl. ſe inferente, Patavium

vium

vium velle recipere: quam quidem paulò antè urbem unà cum aliis pleriſq; oppidis & municipiis, ut hujus belli tempeſtatem à ſuo capite averteret, Senatus Maximiliano, tanquam de manu tradidit: valde enim ſe timere, id ſi ſit, ne hoſtes reip. qui ea Senatus liberalitate victi nihil ultrà propè cogitant, magnã redintegrandi belli cauſam ſe habere ſtatuentes, iterũ in remp. univerſi convertantur, neq; Pataviũ modò brevi recipiãt, ſed reliquam imperii partem, quæ in continente eſt, etiam ſuam faciant: nam vires ad eos repellendos reip. ſuppeditaturas, neminem tam ſtultum eſſe, qui ſperare audeat: neq; eſſe credendum, qui pares illis integri non fuerint, fractos ac debilitatos ſuperiores fore: civium privatim jacturam, qui fructus ſuorum prædiorum in agro Patavino amittant, tantã non eſſe, ut remp. periclitari malint, ſi amãtes patriæ ſint: quòd ſi alia mens eorum eſt, non eſſe in civium habendos loco, qui remp. ſua potiorem charioremq; non habeant: majores ipſorum opes ſuas maritimis auxiſſe rebus, atq; imperium longè lateq; ea tantùm ratione promoviſſe: ſi ad illum unum maris exercendi morem atq; conſuetudinem redeundum ſit, bene cum ipſis fortunam agere, omnes rectè ſentientes exiſtimaturos, quòd quæ artes imperio conſtituendo profuerũt, eiſdem etiam uſq; quaque vel creſcat propageturq; artibus imperium, vel optimè tutiſſimeq; retineatur. Cùm ea ita ſe habeant, tamen Tauriſum Forumq; Julii adhuc quidẽ in reip. ditione contineri: ea ne amittantur, magis providendũ ipſis eſſe, quã ut aliquid acquiratur: id autẽ facilè fieri moderatione, ſi iis contenti ſint: neminem enim jam reip. magnopere invidere illam partem, quòd ſi Patavium receperint, verendum in primis eſſe (dicat ne, an ſileat? ſed non ſilebit, quæ præviſa omnibus multumq; cogitata debent eſſe) ne cum fines in continente reli-

quos amiſerint, urbs quoq; ipſa parens altrixq; civitatis, de qua paulò antè ipſi non obſcurè timuerint, in hoſtium ſuorum poteſtatem, quod Dii omen obruant! redigatur: ſæpe enim accidiſſe, ut qui nimia pertinacia in iis, quibus carerent, appetendis rebus eſſent, etiam earum quas habebant, quibusq; pacatè frui poterant, amiſſione plecterentur, ſuaq; eos intemperantia vehementer pœniteret.

Hac oratione ab Lauredano habita, pleriq; magiſtratus, in ejus facilè ſententiam abierunt: pauci cum Molino, rei bene gerendæ occaſionem non eſſe amittendam, perſeveraverunt: nonnulli tum dubia in re, quid probarent, & eligerent, propè ipſimet ſe neſcire fatebãtur: itaq; magna inter eos altercatione orta, cũ finis rei nullus reperiretur, Molinus ad Senatũ converſus ejuſmodi orationẽ habuit: Non tã ſe quidem ea re angi ac dolore confici, quod hoc tempore fortuna, quæ plerunq; res humanas adminiſtrat, plures potentioresq; quã unquam antea hoſtes in rempublicam armaverit, fato enim id, neceſſitateq; accidiſſe, itaq; moderatè eſſe ferendum: quàm propterea, quòd ipſa ſibi reſpublica deſit, quodq; ex iis, qui eam regunt, nonnulli ſint, qui dũ immodico terrore opprimuntur, plus detrimenti civitati important, quàm ii, qui ei bellum intulerunt. quid autem ſe potiſſimum cõmemorare, ac conqueri? quatuorne Flaminiæ oppida communita Iulii ducibus aperire portas juſſa interdicto non reſciſſo? civéſne perplures eorum atq; arcium præfectos proditos, atque abductos in ſervitutem? ſéxne legatos principes civitatis ultrò Romam miſſos in dedecus Reipublicæ? an verò Apuliæ optimam fertiliſſimamq; partem Ferdinando, antequã de ea verbum faceret, condonatam? an Vicetiam atq; Patavinum, præclaras nobiliſſimasq; urbes, Maximiliano non petenti, nihil armorum paranti traditas, &

lini ora

inculca-

inculcatas? nam quòd Tauriſum retentum ſit, id virtute factum, atq; conſtantia ejus oppidi civiũ, qui ſoli fermè, & deſtituti, ob eorum tamen in rempub. ſtudiũ manere in fide atq; officio voluerunt. Ego verò, inquit, ô Patres, qui tantopere formidatis, ad vos nunc tantum orationem me convertere operæprecium eſt. Maris quidem artes atq; ſtudia deſerenda nobis eſſe non exiſtimo, ſed omni ſtudio diligentiaq; percolenda, dum ne id imperium, quod in continente majores noſtri ſuis laboribus, ſuo nobis ſanguine perpererunt, noſtrorum animorum debilitate amittamus: quod quidem certè malum ſemel noſtro vitio ſi contractum eſt, an nunc etiam à nobis, cùm ex parte corrigi poteſt, negligatur? ac obloquendi occaſio hac ratione omnibus hominibus facilè præſtetur, non tam fortunæ vi atq; impetu nos, quàm noſtra ipſorum imbecillitate victos eſſe? At etiã additis, civiũ privatim damna tanti non eſſe, ut ea de cauſa Reſpublica in periculum adducatur. quòd ſi unà cum privatis rebus ſalva eſſe poteſt publica, nónne ad id multò juſtius accendamini, quàm ſi rei quidẽ publicæ ſaluti eſſe valeamus, privatæ nequeamus? præſertim cùm privatæ noſtrorum civium opes maximè ad remp. pertineant, quæ ſuorum civium pecunia maxima ex parte bella gerere & ſuſtinere conſuevit. Atque hoc eo libentius dico, quòd nulla mihi prædia in Patavino agro ſunt, ne quiſquam meis me commodis ductũ exiſtimet ad legem ferendam, ut Pataviũ recipiatur. Res me publica impellit, quæ mihi eſt mea vita charior: ad quam unam cùm meorum civium commoda atq; utilitates adjungantur, quid eſt quod aut me, aut quenquam civem bonum atq; induſtrium deterrere à ſuo ſuffragio probanda lege debeat? Supereſt pars illa plena formidinis, ut negocio capeſſendo deſiſtamus, ne ſi ea re hoſtes noſtros irritaverimus, illi inter ſe ad

reliqua

reliqua noſtræ ditionis adorienda iterum parati atq; animati conveniant: quaſi aut facillimũ eis ſit, tantos exercitus comparare atq; cogere: aut ex regia dignitate videatur eſſe, Aloiſium, qui ſuum in regnum ſe recipit, ſtatim in Italiã recurrere, ut Maximiliano præſto ſit: aut ignoremus Ferdinandum noſtris potitũ oppidis ne unum quidem numum ulterius in bellum inſumpturum: aut Maximilianus abundare theſauris conſueverit ad copias contrahendas, qui duorum menſium ſpacio pauculas cohortes propè nudas ad Veronam, Vicetiam, Pataviũ tuendum vix ægreq; miſerit: aut Julius, quo demiſſius atq; abjectius cum illo agimus, eò nõ majores ſumat in nos ſpiritus, duriorem ſeq; atq; implacabiliorem multò præbeat. quòd ſi intelliget Patavium receptum, nobisq; priſtinam ineſſe virtutem ac vim ſentiet, non deſpiciet tam arroganter eos, quos obeſſe ſibi poſſe aliquando verebitur. At etiam veremini, hæc ne urbs parens noſtra in hoſtium noſtrorum poteſtatem redigatur? quid, vos quæſo! intereſt, urbs ne ipſa in poteſtate ſit hoſtium, an ejus incolæ ac cives, quiq; illam regimus, omnia quæ hoſtes noſtri velint, atq; optent, ſtatuamus? optabile illis eſt Patavium non recipi, ut eo ipſi oppido unà cum reliquis pacatè frui poſſint: optabile etiam eſt, ut Tauriſum Juliiq; forum, tractumq; hunc Venetiæ, qui nobis reliquus eſt, ipſis, ut alia multa tam præclara dedimus, etiam tradamus: vos eis morem gerere vultis. hócne hanc urbem ſervire non eſt? hoc non eſt eam ſuorum hoſtium eſſe factam? non eſt libertatem reip. quæ unà cum hujus urbis parietibus ſemper crevit, quam majores noſtri nobis integram atq; intactam reliquerunt, prorſus atque omnino perdidiſſe? Si majores iidem noſtri ab ea cœli regione, in qua beatiſſimi ſempiternam vitam agunt, hic exiſtant, atque ad vos converſi ejuſmodi ſermonem

habeant

habeant: Nos urbem vobis dedimus cùm liberam, tum eo ſitu & natura loci, ut niſi ipſi vobis deſitis, nemo cogere vos poſſit: cur quæ hoſtes veſtri optant, facere didiciſtis, homines maximè omnium, qui hodie ſub cælo degunt, liberi? cur imperium pulcherrimum, quod vobis conſtituimus tam formidoloſe regitis? cur Patavium malè ab hoſtibus cuſtoditum, quòd penè veſtris ſub oculis eſt, vosq́ appellat atq; obteſtatur, non recipitis? quid illis obſecro reſpondeatis? primum ſcilicet, uni vos ſerviſſe tempori, quoq; tempus poſtularit, id feciſſe. Jam iſtud vobis omnes concedimus: tempori enim hoſtium perpulchrè inſervitum eſt: de hac urbe autem timere vos, ne amittatur, dicere non audebitis: neque opinor tam timidè in Senatu locuti eſſetis, nedum etiã apud illos ipſos majores veſtros optimos fortiſſimosq; viros, qui ſciunt urbem hanc capi non poſſe, ejuſmodi proferre quicquam audeatis: repoſcent enim ſtatim vos, repetentq́ à vobis parta gravib. verbis: quodq; tam puſillo animo fueritis, conquerentur, qui, ne hoc imperii domicilium veſtris ab hoſtibus tueri poſſetis, pertimueritis. Sed de eo plura me dicere minimè neceſſe eſſe arbitror: urbs enim pro ſe ipſa ſatis loquitur, quæ obſeſſa vadis undique, neq; à juſtis claſſibus, neque à terreſtribus exercitibus adiri ſe permittit. Itaque ad vos omnes revertar Patres: tota enim hæc veſtra cauſa eſt: nam propterea quòd imperio retinendo timidiores nos, quàm par erat, præſtitimus, æquum eſt nunc in recperando acres atq; fortes eſſe, ut eam infamiam quam formidine contraximus, animi robore atq; præſtantia deleamus. Aloiſium regem copiis dimiſſis Galliam ulteriorem petere, certiores facti ſumus. Maximiliano quàm prompta ſint quæ in bellum requiruntur, ſanè cognoſcimus. Julius in alios quàm ſit largus quàm munificus, ſatis ſuperq́ exploratum

ratum nobis eſt. quàm hinc longè abſit Ferdinandus,
etiam videmus: qui tamen ipſi ſi velint, ſi feſtinent bel-
lum nobis facere, ut Patavium recuperent, æſtas abie-
rit: ita hyemis beneficio res in annum alterũ differetur.
quid vultis amplius? quam occaſionem aptiorem, op-
portuniorem à diis immortalibus poſtulatis? quod tem-
pus ad hanc rem paratius atq; accommodatius eſſe po-
teſt? quanquam quæ ſimultates, odiáq; ſemina in illo-
rum regum animis jam dudum inſita radices altius ha-
bent, quæ fortunæ, ac rerum humanarum vices ſunt,
ſperandũ nobis eſt, neq; illos amplius conventuros, &
nos brevi magnam reliquorũ oppidorum partem faci-
lè recuperaturos: ita enim cum his civitatibus ac po-
pulis, quos à nobis habuerunt, hoſtes ſe noſtri gerunt,
nihil ut malint jam, quàm illorum jugum ſuis à cer-
vicibus excutere, noſtramque in ſe benevolentiam in-
dulgentiamq́; requirant. Eſt autem prudentiæ veſtræ,
Patres, hæc, ſi Deorum beneficia ſunt, qui nobis ea quæ
fœderatorum noſtrorum ſcelere perfidiaque amiſimus,
reddere ſtatuerint, ſive temporis, quòd illorum domi-
natum in ſatietatem atque invidiam ſubjectorum po-
pulorum verterit, planè non deſpicere. ſemel, aut ite-
rum homines ad regendum imperium natos, maximis
in rebus timidè lapſos eſſe, humanum fortaſſe ſit, ve-
niáq; non indignum: uſquequaq; autem ſine cauſa eoſ-
dem illos omnia vereri, neq; dignum venia eſt, nec ex-
cuſatione: ad interitum enim tendit qui id agit. ſatis
obdormivimus Reip. ſatis longos dies in pavore, iner-
tiáq; jacuimus: expergiſcamur jam, timoremq́; hunc
noſtrum, nocturnum atq; umbratilem, aliquando tan-
dẽ exuamus. copias, quantis opus eſt, habemus proxi-
mas atq; paratiſſimas agreſtes homines univerſi nobis
favent, nos expectant, morari conqueruntur. oppida-
ni etiam accerſunt nos, rogantq́; ne ſui obliviſcamur,

neve

néve ſe barbaros perpeti dominos addiſcere ſervitutis longinquitate cogamus. Patavium verò ipſum ejuſmodi eſt, ut ſi receptum ſemel ſit, amitti amplius propè non poſſit, cùm & cuſtodire ipſi illud municipium, tanquam domum ſuam quilibet, ob propinquitatem facillimè queamus, & ob reip. utilitates, quas ex eo percipere conſuevit, & facti laudem atq; gloriã maximè debeamus, & propter privata civium commoda, fructuumq; copiam, & villarum amœnitates, magis ut velimus, adducamur honeſtiſſimè. Vnũ Patres moneo, ut ne tempus ullum rei gerendæ interponatur, ne, ſi parumper diſtulerimus, hoſtes ſe interim muniant, atq; ab iis conatus noſtri omnes retundantur. nihil eſt in bello celeritate conducibilius, nihil omnino victoriarũ efficientius: ea & qui utuntur alacriores facit, quòd in hoſtes imparatos impetum ſe facturos vident: & hoſtes ipſos imbelles reddit, propterea quòd ſæpe imprudentes nec opinantes offenduntur, ut arma capiendi, ſeq; defendendi tempus facultatemq; non habeant. Poſtremum eſt, ut Deos omnes orem, teq; in primis Marce urbis hujus parens & conſervator, cujus templum inauratum atque auguſtum ante curiam majores noſtri antiquitus ædificaverunt, omniq; pietate ſemper coluerunt, quodq; nunc perſanctè ipſi adimus atque incolumus quotidie, ut ſi ipſi hanc mihi mente dederunt, ut legem ad vos ferrem Patavium recipi è rep. eſſe, neque enim aliunde recta hominibus conſilia, quàm à Diis immortalibus veniunt, & vos eam Patres conſcripti veſtris ſuffragiis hoc veſperi ſanciatis, & ipſi mihi, & vobis, ac civitati, & reip. totum negocium fauſtum, felix, fortunatum velint eſſe.

Hac oratione habita, cùm nonnulli magiſtratus ad Molini ſe ſententiam adjunxiſſent, lex eſt perlata, ut ad Patavium recipiendum Grittus legatus e veſtigio con- Lex de Patavio recipienda.

contenderet, datumq́; omnibus juſiurandum, ne quid ejus quis enunciaret. De ea re perlatis ſtatim ad Grittum Senatus literis, ille cum equitibus mille, militib. itē mille Tauriſo profectus, medio itinere ad Novale municipiū ſe continuit: eodemq́; die Decemviri cymbas ſuas cum armatis hominibus ad omnia itinera diligenter cuſtodienda miſerunt, ne quis Patavium ejus rei nuncius ab urbe mitti poſſet.

Patavium à Venetis ſtratagemata recuperatur.

Poſtero die autem, qui fuit dies decimus ſextus Calendarum Sextilis, noctu reliquo itinere confecto legatus ante lucem prope oppidum ſubſtitit: interim carri aliquot frumento impoſito, quos legatus ad id praeparaverat, cum bubulcis ante portam ſe contulerunt, atque, ut ſibi aperiretur, pauliſper expectaverunt. apertis portis, quæ ad [illegible]orem Medoaci fluminis alveum ſunt, quo tū[illegible] naves permeabant, ac demiſſo ponte, & carris in tranſmiſſu commorantibus, legati pedites leviſſimi adveniunt, portamq́; capiunt, pauloq́; poſt legatus cum reliquo agmine in oppidum irrumpit: profectusq́; ad interiorem oppidi portam, qua murus item alter poſtremo longè altior atq; ſolidior unà cum altero Medoaci alveo tanquam circino circunductus urbem reliquam tuebatur: ea refracta ad forum omnes magno cum clamore ac tubarum ſono rectà contendunt. quibus obviam progreſſa gens Parmenſis (id erat fratrum illorum ac Centurionis familiæ nomen, quæ ſe ad hoc ea nocte comparaverat) armata cum legato læta atq; hilaris ſe conjunxit. Eo tumultu excitus Brunorus Saregius Veronenſis, clara gente natus, qui ſtipendia Maximiliani faciebat eoq́; biduo Patavium venerat, cum turma equitum ducentorum, Venetos qui forum jam omnesq́; vias atq; aditus obſederant, repellere aggreſſus, amiſſis perplurimis ex ſuis, ab iis capitur. Germani quoq; milites ad prætorium qui erant, cum

præfectis

quibus prohibebantur, impetum facerent. Ea de re ab legato ad Decemviros datis literis, quòd ſtatuere ipſe in cives Venetos non auderet, Hieronymum Quirinū magiſtrum ſuum, Marinum Maurocenum triumvirum ex advocatis reip. Decemviri Patavium celeriter miſerunt: hi retentis nonnullis atq; in vincula conjectis, tumultum ſedaverunt.

Arx Patavina expugnata.

Proximo verò die tormentis ad arcem oppidi poſitis & magna circunfuſa armatorum multitudine, demū parte propugnaculi dejecta, dum de deditione hoſtes agunt, milites ſuperatis per ruinas muris arcem capiunt: in qua captivi facti Leonardus Triſſinus præfectus vulnere in capite accepto, & Manfredus Facinus, vir egregia virtute, qui complura ſtipendia, multisq; in exercitibus reipub. magna cum laude meruerat, & Germani viri fortes & claro loco nati ſex, civesque Patavini tres, iique omnes Patrum juſſu ſunt ad urbem miſſi, Facino excepto, quem Grittus legatus cùm magnopere diligeret, liberaliter appellatumque, quòd cum tot annos reipub. militiam feciſſet, tam duro ejus tempore in hoſtium numero eſſe voluiſſet, nullo accepto incommodo ſtatim dimiſerat.

PETRI

PETRI BEMBI RERUM VENETARUM HISTORIÆ LIB. IX.

Epitome.

MAximilianus Tridentum redit. Multa oppida à Venetis recipiuntur. Venetorum ad Patavii propugnationem, & hoſtium ad oppugnationem apparatus. Franciſcus Mantuanorum dux à Venetis capitur. Senatus in ſuos pietas & liberalitas. Patavium à Maximiliano oppugnatur. Hieronymi Saorniani res pro rep. geſtæ. Maximiliani à Patavii oppugnatione diſceſſus. Vt omnia circa Paviū excinderentur lege conſtitutum. Res in Liburnis, Illyrico, Iſtris. Carnis & Forolivienſibus geſtæ. Vicetia à Venetis capitur. Bellum à Senatu in Alphonſum Ateſtinum decernitur & geritur. Reipubl. exercitus Veronam fruſtrà mittitur. Multa oppida à Venetis recipiuntur. Claſſis in Alphonſum miſſæ progreſſus. Claſſis Veneta ab Alphonſo fracta. De parente, filia pro concubina utente ſupplicium ſumitur. Iulii placandi ratio à Senatu inventa.

PATAVIO recepto, Monſilice, Ateſte, pleraq; alia agri Patavini municipia parvo negocio ad remp. redierunt. Maximilianus Tridentum redit. *Maximilianus, qui Maroſticæ tunc erat (id eſt municipium in primis Alpium jugis, abeſtque Patavio millia paſſuum vigintiquatuor) veritus ne interciperetur, eveſtigiò Tridentum abiit.*

Senatus ſex ex plebe homines fide præditos à Patribus legendos cenſuit, qui ſex Patavii portas cuſtodirent cum triginta militibus quilibet: & quòd magnum ruſticorum hominum ſtudium in rempub. extiterat, eos immunes annos quinq; juſſit eſſe, fiſci reliquiis etiam remiſſis. Ruſtici immunes.

Dū hæc decernerentur, à Maximiliano literæ ad Se-

natum venerunt, pridie quàm Patavium reciperetur datæ: quibus literis rex petebat, ut Aloiſium Mocenicum ad ſe Maroſticã Patres mitterent. Aloiſius Patrum juſſu poſtero die Tauriſum profectus, quòd rumor attulerat, Maximilianũ ſuos ſe in fines recepiſſe, præmiſſo tabellario, qui, ubi rex eſſet, quoq; ſe venire vellet, ſciſcitaretur: alteris regis literis certior factus eſt, nolle amplius Maximilianum cum eo colloqui: itaque Tauriſi paucos moratus, dies, à Senatu revocatus domum rediit. Gaſpar etiam Severinas de quo ſuprà dictum eſt, ab incolis in oppidum Citadellam introductus, dum ſe ad Maximilianum Pandulfius Malateſta contuliſſet, miſſis ad urbem internunciis Senatui ſe obtulit: neq; tamen eſt receptus, ob levitatem atq; inconſtantiam, qua nimia uſus fuerat.

Oppida quædam a Venetis recipiuntur.

Serravallium interea, caſtellumq; Francum recipiuntur, pulſis ab altero non ſine cæde prope quingentis Maximiliani militibus, in altero omnibus ad unũ interfectis. Erant autem ex Hiſpania milites centum quinquaginta: & ſunt oppida Patavio in ſeptentriones verſus: A meridie ferè autẽ Montanianum in Patavinis finibus, & Lemniacũ, quod eſt ad Atheſim flumen, in agro Veronenſi, ejectis hoſtibus reip. inſignia ſuſtulerunt. equitatusq; ab Alfonſo Ferraria emiſſus, ut ejus oppidis præſidio eſſet, à militib. reip. & agricolarum manu dejectus interfectusq; eſt, eorum duce capto, ad urbemq; miſſo. Lemniacum petente civitate per legatos ab imperio Veronenſium, in quo erat, liberũ à Senatu factum eſt: permiſſumq; iis, ut à magiſtratibus ab urbe ad ſe mittendis regerentur. Prætor quoq;, qui jus Patavinis diceret, comitiis majoribus creatus eſt Petrus ·Albus civis prudentia moderationeq; inſignis, qui haud multò antea illum ipſum magiſtratum obierat.

Julius

Julius Pont. Max. cognitis magna cũ moleſtia reip. proſperis rebus, Dominico Grimano, Hieronymo Donato ad ſe vocatis, animi ægritudinem diſſimulans, oſtendit cupere ſe, ut Tauriſum Forumq́; Julii reſp. ne amitteret: ſeq́; ejus rei autorem apud Maximilianum fore pollicetur: atq; ad ſacra legatos reliquos, qui domi detinebantur, admitti imperat. Ac tum quidem ex Pannonia Guidotii Senatus ſcribæ, qui reipub. negocia procurabat, literis Patres certiores facti ſunt, Aloiſium regem Galliæ, Juliumq́; Pont. Max. omni ſtudio apud Pannoniæ regem egiſſe, ut is reip. bellum inferret: perfacilè eſſe, propterea quòd reſpub. omnes ſuas opes amiſiſſet, eſſetq́; ad extremum redacta caſum, ejus oppidis omnibus, quæ in Iſtris atq; in Illyrico eſſent, illum potiri: regem tamen aures eorum hortationibus non adhibuiſſe, neque quicquam contra remp. aggredi aut ſtatuere voluiſſe.

Iulii Pontif. ſimulatio.

Aloiſii regis & Iulii Pontif. animus in Rep. Venet.

Interim quòd Maximiliani copiæ augebantur, eratq́; Vicetiæ ejus præfectus Conſtantinus Cominatus, de quo ſuperiorib. libris ſermonem habuimus, qui manus cogere dicebatur: Senatus juſſit, ut Citolus & Lactantius ſuorum militum numerum & ipſi augerent, ut eſſent utriuſque ad octingentos. Lucioq́; Malvetio Bononienſi equitum cataphractorum centum præfecto auctus numerus ad C L. cum liberali ſtipendio: auctusq́; Meleagro Forolivienſi, Tadeoq́; Vulpio Forocornelienſi, qui ſe amanter fortiterq́; geſſerant. Alexandrino Bigolo autem uni ex Patavinis civibus, qui in Citadella obſidenda hoſtibusq́; vexandis cum agricolarum manu egregiam operam navaverat, uti equites levis armaturæ centũ, milites ducentos conficeret, cura data, & ſtipendiũ à Senatu miſſum. Lancilloto etiã Soncinio patri liberisq́; ſex Patavinis item civibus, qui in partibus reipub. conſtantiſſimè ſemper fuerant, fundi

Venetorum ad Patavii propugnationem & hoſtium ad oppugnationẽ apparatus.

aliquot eorum, qui à rep. defecerant, dono permiſſi: iis Saccardo uni ex iis equitum cataphractorū centum, & eorum qui ſagittis uterentur, viginti, præfectura tradita. Et quoniam cum Proſpero Columna confici nihil potuit, Populæ dominū, qui in Brutiis tunc erat, cum equitib. cataphractis trecētenis Senatus conduxit libris auri vicenis & trecentenis annuis: qui tamen poſtea, Ferdinando rege id ei non permittente, domi ſe continuit. Centuriones etiam & præfecti equitum, qui ad urbem ſe conferebant, ut ſtipendia reipub. facerent, perplures à Senatu ſunt recepti, juſſiq; ut ſe quamprimum cohortibus turmisq; confirmarent, Patavium q; proficiſcerentur. Inter hæc Cividale Belunianum ad remp. rediit.

Civitates quædam ad Remp. redeunt.

Id cum Feltrini cognoviſſent, & ipſi ſponte idem fecerunt. quod quidem etiam in Noricis aliquot populi civitatesq; imitata, ſe ad remp. pari ſtudio retulerunt. At Maurus legatus, qui, ut Citadellam interciperet, eò cum copiis properaverat, req; fruſtrà dies aliquot tentata, quòd oppidum à magna Hiſpanorum militū manu defendebatur, Tauriſum redierat, præſidio ad oppidum tuendum relicto cum Imperatore & reliquo exercitu Senatus juſſu ſe Patavium contulit. Magna enim manus hoſtium pluribus in locis ad eam urbem obſidendam comparabantur, Maximilianumq; ipſum eò brevi venturum fama vulgaverat. Eas ob res pedites quatuor mille ex plebe urbana ſunt conſcripti, quos Patavium Patres mitterent.

Cives quidā ſuſpecti detinentur.

Ex Patavio cives permulti, quorum fides atq; animus ſuſpectus erat Patribus, ad urbē nominatim evocati, juſſiq; inde, quoad de bello decernatur, non recedere. Idem poſt dies aliquot de Tauriſanis civibus nonnullis imperatum.

Hieronymusq; Saornianus, qui jam antea Patrum

miſſu

miſſu ad Helvetios profectus eos ad remp. juvandam propè armaverat, ſed clade exercitus nunciata impetrare ab illis nihil poſtea potuit, quiq; tum ad urbem redierat, in Carnos patriamq; ſuam à Senatu miſſus eſt, ut illis in finibus legatis reip. præſtò eſſet. ad quos etiam equitatum Patres miſerant, quòd hoſtes eo quoq; ab latere impetum facturi dicebantur. Atq; ii paucis pòſt diebus ad Cividale Carnicum oppugnandum ſunt profecti, tribusq; prælis fruſtrà oppidum aggreſſi, Joannem Paulum Gradenicum in Forolivienſib. legatũ, qui eò venerat, ut ab obſidendo municipio illos averteret, vulnere illato repulerunt, Tiberto è Purliliarum principibus equitum levis armaturæ ducentorũ præfecto, benemerito de rep. homine, & Camillo Malefacto Patavino totidem militum Centurione cum pleriſq; viris fortibus interfectis, e veſtigioq; abierunt. nam dũ ii ab oppido digreſſi in Gradenicum impetum faciunt, oppidani egreſſi hoſtium tormenta clavis ferreis confixerant, ut eis uti eo tempore non poſſent. quibus abeuntibus Portunaoenſes ad Gradenicum miſerunt, ſeq; reipub. reddiderunt. Res geſtæ Carniæ.

Ex Benaci autem ripa vallibusq; homines quingenti ſponte, ut reip. opem ferrent, ſe Patavium intulerunt: quos Grittus legatus liberaliter appellatos, ſtipendioq; dato Tauriſum, cujus agrum hoſtes depopulabantur, earum regionum auxilio ſtatim miſit: quò etiam Maurus legatus cum equitib. mille ea de cauſa redierat. Maximiliani verò manus, pluribus ex finibus coacta, fugatis in Alpibus reip. copiis primò Caſtellum novum, deinde Feltriam recuperaverunt, prædaque ingenti facta atq; abducta, oppidum incenderunt. Eo incendio turris portæ oppidi imminens cancidit: qua in turri carmen ſolido in lapide legebatur antiquitate mira præditũ: is lapis igne abſumptus haud par- Feltria incendio vaſtatur.

ratum nobis eſt. quàm hinc longè abſit Ferdinandus, etiam videmus: qui tamen ipſi ſi velint, ſi feſtinent bellum nobis facere, ut Patavium recuperent, æſtas abierit: ita hyemis beneficio res in annum alterũ differetur. quid vultis amplius? quam occaſionem aptiorem, opportuniorem à diis immortalibus poſtulatis? quod tempus ad hanc rem paratius atq; accommodatius eſſe poteſt? quanquam quæ ſimultates, odiaq; ſemina in illorum regum animis jam dudum inſita radices altas habent, quæ fortunæ, ac rerum humanarum vices ſunt, ſperandũ nobis eſt, neq; illos amplius conventuros, & nos brevi magnam reliquorũ oppidorum partem facilè recuperaturos: ita enim cum his civitatibus ac populis, quos à nobis habuerunt, hoſtes ſe noſtri gerunt, nihil ut malint jam, quàm illorum jugum ſuis à cervicibus excutere, noſtramque in ſe benevolentiam indulgentiamq; requirant. Eſt autem prudentiæ veſtræ, Patres, hæc, ſi Deorum beneficia ſunt, qui nobis ea quæ fœderatorum noſtrorum ſcelere perfidiaque amiſimus, reddere ſtatuerint, ſive temporis, quòd illorum dominatum in ſatietatem atque invidiam ſubjectorum populorum verterit, planè non deſpicere. ſemel, aut iterum homines ad regendum imperium natos, maximis in rebus timidè lapſos eſſe, humanum fortaſſe ſit, veniaq; non indignum: uſquequaq; autem ſine cauſa eoſdem illos omnia vereri, neq; dignum venia eſt, nec excuſatione: ad interitum enim tendit qui id agit. ſatis obdormivimus Reip. ſatis longos dies in pavore, inertiaq; jacuimus: expergiſcamur jam, timoremq; hunc noſtrum, nocturnum atq; umbratilem, aliquando tandẽ exuamus. copias, quantis opus eſt, habemus proximas atq; paratiſſimas agreſtes homines univerſi nobis favent, nos expectant, morari conqueruntur. oppidani etiam accerſunt nos, rogantq; ne ſui obliviſamur,

neve

neve ſe barbaros perpeti dominos addiſcere ſervitutis longinquitate cogamus. Patavium verò ipſum ejuſmodi eſt, ut ſi receptum ſemel ſit, amitti amplius propè non poſſit, cùm & cuſtodire ipſi illud municipium, tanquam domum ſuam quilibet, ob propinquitatem facillimè queamus, & ob reip. utilitates, quas ex eo percipere conſuevit, & facti laudem atq; gloriã maximè debeamus, & propter privata civium commoda, fructuumq; copiam, & villarum amœnitates, magis ut velimus, adducamur honeſtiſſimè. Vnũ Patres moneo, ut ne tempus ullum rei gerendæ interponatur, ne, ſi parumper diſtulerimus, hoſtes ſe interim muniant, atq; ab iis conatus noſtri omnes retundantur. nihil eſt in bello celeritate conducibilius, nihil omnino victoriarũ efficientius: ea & qui utuntur alacriores facit, quòd in hoſtes imparatos impetum ſe facturos vident: & hoſtes ipſos imbelles reddit, propterea quòd ſæpe imprudentes nec opinantes offenduntur, ut arma capiendi, ſeq; defendendi tempus facultatemq; non habeant. Poſtremum eſt, ut Deos omnes orem, teq; in primis Marce urbis hujus parens & conſervator, cujus templum inauratum atque auguſtum ante curiam majores noſtri antiquitus ædificaverunt, omniq; pietate ſemper coluerunt, quodq; nunc perſanctè ipſi adimus atque incolimus quotidie, ut ſi ipſi hanc mihi mente dederunt, ut legem ad vos ferrem Patavium recipi è rep. eſſe, neque enim aliunde recta hominibus conſilia, quàm à Diis immortalibus veniunt, & vos eam Patres conſcripti veſtris ſuffragiis hoc veſperi ſanciatis, & ipſi mihi, & vobis, ac civitati, & reip. totum negocium fauſtum, felix, fortunatum velint eſſe.

Hac oratione habita, cùm nonnulli magiſtratus ad Molini ſe ſententiam adjunxiſſent, lex eſt perlata, ut ad Patavium recipiendum Grittus legatus eveſtigio Lex de Patavio recipienda.

con-

ligenter cuſtodienda miſerunt, ne quis Patavin
rei nuncius ab urbe mitti poſſet.

Patavium à Venetis ſtratagemata recuperatur.

Poſtero die autem, qui fuit dies decimus ſex
lendarum Sextilis, noctu reliquo itinere confec
tus ante lucem prope oppidum ſubſtitit: interi
aliquot frumento impoſito, quos legatus ad id
raverat, cum bubulcis ante portam ſe contuler
que, ut ſibi aperiretur, pauliſper expectaverun
tis portis, quæ ad [illegible]orem Medoaci fluminis a
ſunt, quo tũ [illegible] naves permeabant, ac demiſſ
& carris in tranſmiſſu commorantibus, legati
leviſſimi adveniunt, portamq́ capiunt, pauloq́
gatus cum reliquo agmine in oppidum irrumpi
fectusq́ ad interiorem oppidi portam, qua mur
alter poſtremo longè altior atq; ſolidior unà cum
Medoaci alveo tanquam circino circunductus
reliquam tuebatur: ea refracta ad forum omn
gno cum clamore ac tubarum ſono rectà conte
quibus obviam progreſſa gens Parmenſis (id er
trum illorum ac Centurionis familiæ nomen, qu

præfectis regiis eôdem accurrerant, ſed commiſſo prælio repulſi, ſe in arcem oppidi fugientes intulerunt. Oppidani magna pars ſe legato, qui eorum prætor ſumma cum laude paulò antea fuerat, gratulantes dediderunt. ita parvo temporis ſpatio Patavium recipitur eo ipſo die, quo primo captum fuerat, anno ab urbe condita nongenteſimi octogeſimi ſecundi, cùm binos & quadragenos dies in Maximiliani partibus fuiſſet. Miſerant ea nocte Decemviri magnam armatorum hominum manum cùm ex plebe urbana, & navalibus quorum omnes propè operas eduxerunt unà cum eorũ præfecto Nicolao Paſcalico, qui eas regeret, tum ex ſuburbanis municipiis, Torcellio, Majorbio, Buriano, Muriano evocatam ſuis cum naviculis, ut Medoaco flumine ſuperato, Patavinu... rato auxilium ferentes mane accederent: ii celeri... ambita, turri etiam, quæ in Strata pago flumini adjacet, expugnata: iis abeſt pagus à Patavio millia paſſuum quinque: à qua remulco ſubvehi, Germanis militibus, qui in ea erant, lapides & tela conjicientibus, non permittebantur, progreſſi, in oppidumq́ue recepti, una cum legati militibus Judæorum, fœneratorum domos valde quidem plenas, quarum erat magnus numerus, univerſas ſpoliaverunt. à quibus digreſſi, nonnullas etiam eorum civium, qui reip. adverſiſſimi fuerant, vita inquilinorum parcentes, diripuerunt. verum edicto legati propoſito, ut prædandi finis fieret, & luminibus ſingulis in domibus è feneſtris tota nocte ardere juſſis, ne tenebræ licentiam peccandi adderent, ſtationibusq́ue in foro atque ad portas diſpoſitis, ipſo etiam legato cum militibus oppidum perambulante, non tamen quorundam Venetorum civium, qui ſpe præda privati Patavium venerant audacia comprimi potuit, quin cum armatis direptiones exercerent, atque in legati milites à

Iudæorum domus ſpoliatæ.

contenderet, datumq; omnibus juſiurandum, ne quid ejus quis enunciaret. De ea re perlatis ſtatim ad Grittum Senatus literis, ille cum equitibus mille, militib. itẽ mille Tauriſo profectus, medio itinere ad Novale municipiũ ſe continuit: eodemq; die Decemviri cymbas ſuas cum armatis hominibus ad omnia itinera diligenter cuſtodienda miſerunt, ne quis Patavium ejus rei nuncius ab urbe mitti poſſet.

Patavium à Venetis ſtratagemata recuperatur.

Poſtero die autem, qui fuit dies decimus ſextus Calendarum Sextilis, noctu reliquo itinere confecto legatus ante lucem prope oppidum ſubſtitit: interim carri aliquot frumento impoſito, quos legatus ad id praeparaverat, cum bubulcis ante portam ſe contulerunt, atque, ut ſibi aperiretur, paulisper expectaverunt. apertis portis, quae ad [illegible]orem Medoaci fluminis alveum ſunt, quo tũ [illegible] naves permeabant, ac demiſſo ponte, & carris in tranſmiſſu commorantibus, legati pedites leviſſimi adveniunt, portamq; capiunt, pauloq; poſt legatus cum reliquo agmine in oppidum irrumpit: profectusq; ad interiorem oppidi portam, qua murus item alter poſtremo longè altior atq; ſolidior unà cum altero Medoaci alveo tanquam circino circunductus urbem reliquam tuebatur: ea refracta ad forum omnes magno cum clamore ac tubarum ſono rectà contendunt. quibus obviam progreſſa gens Parmenſis (id erat fratrum illorum ac Centurionis familiae nomen, quae ſe ad hoc ea nocte comparaverat) armata cum legato laeta atq; hilaris ſe conjunxit. Eo tumultu excitus Brunorus Saregius Veronenſis, clara gente natus, qui ſtipendia Maximiliani faciebat eoq; biduo Patavium venerat, cum turma equitum ducentorum, Venetos qui forum jam omnesq; vias atq; aditus obſederant, repellere aggreſſus, amiſſis perplurimis ex ſuis, ab iis capitur. Germani quoq; milites ad praetorium qui erant, cum

praefecti

præfectis regiis eòdem accurrerunt, ſed commiſſo prælio repulſi, ſe in arcem oppidi fugientes intulerunt. Oppidani magna pars ſe legato, qui eorum prætor ſumma cum laude paulò antea fuerat, gratulantes dediderunt. ita parvo temporis ſpatio Patavium recipitur eò ipſo die, quo primo captum fuerat, anni ab urbe condita nongenteſimi octogeſimi ſecundi; cùm binos & quadragenos dies in Maximiliani partibus fuiſſet. Miſerant ea nocte Decemviri magnam armatorum hominum manum cùm ex plebe urbana, & navalibus quorum omnes propè operas eduxerunt unà cùm eorū præfecto Nicolao Paſcalico, qui eas regeret, tùm ex ſuburbanis municipiis, Torcellio, Majorbio, Buriano, Muriano evocatam ſuis cùm naviculis, ut Medoaco flumine ſuperato, Patavium [illegible] rato auxilium ferentes mane accederent: ii celerit[illegible] [illegible]dhibita, turri etiam, quæ in Strata pago flumini adjacet, expugnata: iis abeſt pagus à Patavio millia paſſuum quinque: à qua remulco ſubvehi, Germanis militibus, qui in ea erant, lapides & tela conjicientibus, non permittebantur, progreſſi, in oppidumq; recepti, unà cùm legati militibus Judæorum, fœneratorum domos valde quidem plenas, quarum erat magnus numerus, univerſas ſpoliaverunt. à quibus digreſſi, nonnullas etiam eorum civium, qui reip. adverſiſſimi fuerant, vitæ inquilinorum parcentes, diripuerunt. verum edicto legati propoſito, ut prædandi finis fieret, & luminibus ſingulis in domibus è feneſtris tota nocte ardere juſſis, ne tenebræ licentiam peccandi adderent, ſtationibusq; in foro atq; ad portas diſpoſitis, ipſo etiam legato cum militibus oppidum perambulante, non tamen quorundam Venetorum civium, qui ſpe prædæ privati Patavium venerant audacia comprimi potuit, quin cum armatis direptiones exercerent, atq; in legati milites à

Iudæorum domus ſpoliatæ.

quibus prohibebantur, impetum facerent. Ea de re ab legato ad Decemviros datis literis, quòd ſtatuere ipſe in cives Venetos non auderet, Hieronymum Quirinū magiſtrum ſuum, Marinum Maurocenum triumvirum ex advocatis reip. Decemviri Patavium celeriter miſerunt: hi retentis nonnullis atq; in vincula conjectis, tumultum ſedaverunt.

Arx Patavina expugnata.

Proximo verò die tormentis ad arcem oppidi poſitis & magna circunfuſa armatorum multitudine, demū parte propugnaculi dejecta, dum de deditione hoſtes agunt, milites ſuperatis per ruinas muris arcem capiunt: in qua captivi facti Leonardus Triſſinus præfectus vulnere in capite accepto, & Manfredus Facinus, vir egregia virtute, qui complura ſtipendia, multisq; in exercitibus reipub. magna cum laude meruerat, & Germani viri fortes & claro loco nati ſex, civesque Patavini tres, iique omnes Patrum juſſu ſunt ad urbem miſſi, Facino excepto, quem Grittus legatus cùm magnopere diligeret, liberaliter appellatumque, quòd cum tot annos reipub. militiam feciſſet, tam duro ejus tempore in hoſtium numero eſſe voluiſſet, nullo accepto incommodo ſtatim dimiſerat.

PETRI

PETRI BEMBI RERUM VENETARUM HISTORIÆ LIB. IX.

Epitome.

MAximilianus Tridentum redit. Multa oppida à Venetis recipiuntur. Venetorum ad Patavii propugnationem, & hoſtium ad oppugnationem apparatus. Franciſcus Mantuanorum dux à Venetis capitur. Senatus in ſuos pietas & liberalitas. Patavium à Maximiliano oppugnatur. Hieronymi Saorniani res pro rep. geſtæ. Maximiliani à Patavii oppugnatione diſceſſus. Vt omnia circa Pataviũ excinderentur lege conſtitutum. Res in Liburnis, Illyrico, Iſtris. Carnis & Forolivienſibus geſtæ. Vicetia à Venetis capitur. Bellum à Senatu in Alphonſum Ateſtinum decernitur & geritur. Reipubl. exercitus Veronam fruſtrà mittitur. Multa oppida à Venetis recipiuntur. Claſſis in Alphonſum miſſæ progreſſus. Claſſis Veneta ab Alphonſo fracta. De parente, filia pro concubina utente ſupplicium ſumitur. Iulii placandi ratio à Senatu inventa.

PATAVIO recepto, Monſilice, Ateſte, pleraq; alia agri Patavini municipia parvo negocio ad remp. redierunt. Maximilianus, qui Maroſticæ tunc erat (id eſt municipium in primis Alpium jugis, abeſtque Patavio millia paſſuum vigintiquatuor) veritus ne interciperetur, eveſtigiò Tridentum abiit. Maximilianus Tridentum redit.

Senatus ſex ex plebe homines fide præditos à Patribus legendos cenſuit, qui ſex Patavii portas cuſtodirent cum triginta militibus quilibet: & quòd magnum ruſticorum hominum ſtudium in rempub. extiterat, eos immunes annos quinq; juſſit eſſe, fiſci reliquis etiam remiſſis. Ruſtici immunes.

Dũ hæc decernerentur, à Maximiliano literæ ad Sta

natum venerunt, pridie quàm Patavium reciperetur datæ: quibus literis rex petebat, ut Aloiſium Mocenicum ad ſe Maroſticã Patres mitterent. Aloiſius Patrum juſſu poſtero die Tauriſum profectus, quòd rumor attulerat, Maximilianũ ſuos ſe in fines recepiſſe, præmiſſo tabellario, qui, ubi rex eſſet, quoq; ſe venire vellet, ſciſcitaretur: alteris regis literis certior factus eſt, nolle amplius Maximilianum cum eo colloqui: itaque Tauriſi paucos moratus, dies, à Senatu revocatus domum rediit. Gaſpar etiam Severinas de quo ſuprà dictum eſt, ab incolis in oppidum Citadellam introductus, dum ſe ad Maximilianum Pandulfus Malateſta contuliſſet, miſſis ad urbem internunciis Senatui ſe obtulit: neq; tamen eſt receptus, ob levitatem atq; inconſtantiam, qua nimia uſus fuerat.

Oppida quædam a Venetis recipiuntur.

Serravallium interea, caſtellumq; Francum recipiuntur, pulſis ab altero non ſine cæde prope quingentis Maximiliani militibus, in altero omnibus ad unũ interfectis. Erant autem ex Hiſpania milites centum quinquaginta: & ſunt oppida Patavio in ſeptentriones verſus: A meridie ferè autẽ Montanianum in Patavinis finibus, & Lemniacũ, quod eſt ad Atheſim flumen, in agro Veronenſi, ejectis hoſtibus reip. inſignia ſuſtulerunt. equitatusq; ab Alfonſo Ferraria emiſſus, ut ejus oppidis præſidio eſſet, à militib. reip. & agricolarum manu dejectus interfectusq; eſt, eorum duce capto, ad urbemq; miſſo. Lemniacum petente civitate per legatos ab imperio Veronenſium, in quo erat, liberũ à Senatu factum eſt: permiſſumq; iis, ut à magiſtratibus ab urbe ad ſe mittendis regerentur. Prætor quoq; qui jus Patavinis diceret, comitiis majoribus creatus eſt Petrus Albus civis prudentia moderationeq; inſignis, qui haud multò antea illum ipſum magiſtratum obierat.

Julius Pont. Max. cognitis magna cũ moleſtia reip. proſperis rebus, Dominico Grimano, Hieronymo Donato ad ſe vocatis, animi ægritudinem diſſimulans, oſtendit cupere ſe, ut Tauriſum Forumq́ Julii reſp. ne amitteret: ſeq́ ejus rei autorem apud Maximilianum fore pollicetur: atq́ ad ſacra legatos reliquos, qui domi detinebantur, admitti imperat. Ac tum quidem ex Pannonia Guidotii Senatus ſcribæ, qui reipub. negocia procurabat, literis Patres certiores facti ſunt, Aloiſium regem Galliæ, Juliumq́ Pont. Max. omni ſtudio apud Pannoniæ regem egiſſe, ut is reip. bellum inferret: perfacilè eſſe, propterea quòd reſpub. omnes ſuas opes amiſiſſet, eſſetq́ ad extremum redacta caſum, ejus oppidis omnibus, quæ in Iſtris atq́ in Illyrico eſſent, illum potiri: regem tamen aures eorum hortationibus non adhibuiſſe, neque quicquam contra remp. aggredi aut ſtatuere voluiſſe.

Iulii Pontif. ſimulatio.

Aloiſii regis & Iulii Pontif. animus in Rep. Venet.

Interim quòd Maximiliani copiæ augebantur, eratq́ Vicetiæ ejus præfectus Conſtantinus Cominatus, de quo ſuperiorib. libris ſermonem habuimus, qui manus cogere dicebatur: Senatus juſſit, ut Citolus & Lactantius ſuorum militum numerum & ipſi augerent, ut eſſent utriuſque ad octingentos. Lucioq́ Malvetio Bononienſi equitum cataphractorum centum præfecto auctus numerus ad C L. cum liberali ſtipendio: auctusq́ Meleagro Forolivienſi, Tadeoq́ Vulpio Forocornelienſi, qui ſe amanter fortiterq́ geſſerant. Alexandrino Bigolo autem uni ex Patavinis civibus, qui in Citadella obſidenda hoſtibusq́ vexandis cum agricolarum manu egregiam operam navaverat, uti equites levis armaturæ centũ, milites ducentos conficeret, cura data, & ſtipendiũ à Senatu miſſum. Lancilloto etiã Soncinio patri liberiſq́ ſex Patavinis item civibus, qui in partibus reipub. conſtantiſſimè ſemper fuerant, fundi

Venetorum ad Patavii propugnationem & hoſtium ad oppugnationẽ apparatus.

aliquot eorum, qui à rep. defecerant, dono permiſſi: tū Saccardo uni ex iis equitum cataphractorū centum, & eorum qui ſagittis uterentur, viginti, præfectura tradita. Et quoniam cum Proſpero Columna confici nihil potuit, Populæ dominū, qui in Brutiis tunc erat, cum equitib. cataphractis trecētenis Senatus conduxit libris auri vicenis & trecentenis annuis: qui tamen poſtea, Ferdinando rege id ei non permittente, domi ſe continuit. Centuriones etiam & præfecti equitum, qui ad urbem ſe conferebant, ut ſtipendia reipub. facerent, perplures à Senatu ſunt recepti, juſſiq́ue ut ſe quamprimum cohortibus turmisq́ue confirmarent, Pataviumq́ue proficiſcerentur. Inter hæc Cividale Belunianum ad rempub. rediit.

Civitates quædam ad Remp. redeunt.

Id cum Feltrini cognoviſſent, & ipſi ſponte idem fecerunt. quod quidem etiam in Noricis aliquot populi civitatesq́ue imitatæ, ſe ad remp. pari ſtudio retulerunt. At Maurus legatus, qui, ut Citadellam interciperet, eò cum copiis properaverat, req́ue fruſtrà dies aliquot tentata, quòd oppidum à magna Hiſpanorum militū manu defendebatur, Tauriſum redierat, præſidio ad oppidum tuendum relicto cum Imperatore & reliquo exercitu Senatus juſſu ſe Patavium contulit. Magnæ enim manus hoſtium pluribus in locis ad eam urbem obſidendam comparabantur, Maximilianumq́ue ipſum eò brevi venturum fama vulgaverat. Eas ob res pedites quatuor mille ex plebe urbana ſunt conſcripti, quos Patavium Patres mitterent.

Cives quidā ſuſpecti detinentur.

Ex Patavio cives permulti, quorum fides atq́ue animus ſuſpectus erat Patribus, ad urbē nominatim evocati, juſſiq́ue inde, quoad de bello decernatur, non recedere. Idem poſt dies aliquot de Tauriſanis civibus nonnullis imperatum.

Hieronymusq́ue Saornianus, qui jam antea Patrum

miſſu ad Helvetios profectus eos ad remp. juvandam propè armaverat, ſed clade exercitus nunciata impetrare ab illis nihil poſtea potuit, quiq; tum ad urbem redierat, in Carnos patriamq; ſuam à Senatu miſſus eſt, ut illis in finibus legatis reip. præſtò eſſet. ad quos etiam equitatum Patres miſerant, quòd hoſtes eo quoq; ab latere impetum facturi dicebantur. Atq; ii paucis pòſt diebus ad Cividale Carnicum oppugnandum ſunt profecti, tribusq; prœliis fruſtrà oppidum aggreſſi, Joannem Paulum Gradenicum in Forolivienſib. legatū, qui eò venerat, ut ab obſidendo municipio illos averteret, vulnere illato repulerunt, Tiberto è Purliliarum principibus equitum levis armaturæ ducentorū præfecto, benemerito de rep. homine, & Camillo Malefacto Patavino totidem militum Centurione cum pleriſq; viris fortibus interfectis, eveſtigioq; abierunt. nam dū ii ab oppido digreſſi in Gradenicum impetum faciunt, oppidani egreſſi hoſtium tormenta clavis ferreis confixerant, ut eis uti eo tempore non poſſent. quibus abeuntibus Portunaoenſes ad Gradenicum miſerunt, ſeq; reipub. reddiderunt.

Res geſta Carnia.

Ex Benaci autem ripa vallibusq; homines quingenti ſponte, ut reip. opem ferrent, ſe Patavium intulerunt: quos Grittus legatus liberaliter appellatos, ſtipendioq; dato Tauriſum, cujus agrum hoſtes depopulabantur, earum regionum auxilio ſtatim miſit: quò etiam Maurus legatus cum equitib. mille ea de cauſa redierat. Maximiliani verò manus, pluribus ex finibus coacta, fugatis in Alpibus reip. copiis primò Caſtellum novum, deinde Feltriam recuperaverunt, prædaque ingenti facta atq; abducta, oppidum incenderunt. Eo incendio turris portæ oppidi imminens concidit: qua in turri carmen ſolido in lapide legebatur antiquitate mira præditū: is lapis igne abſumptus haud par-

Feltria incendio vaſtatur.

vo civitatis deſiderio interiit. Carmen erat ejuſmodi:

Carmen angusta ... tatis.

Feltria perpetuo nivium damnata rigori,
Fortè mihi poſthac non adeunda, vale,

Supra carmen Julii Cæſaris nomen erat inſcriptum.

...tenſes.

Cretenſibus ubi de Gallorum victoria deq; defectione oppidorum eſt allatum, magno ex ea re mœrore affecti, domi ſe univerſi plures dies continuerunt: ſcriptisque ad illos à præfecto claſſis literis, uti vellent ad Cyprum inſulam firmandam, ne quis eam vicinorum regum aggredi audeat, tam afflictis reip. rebus præſto eſſe, ex ſeſe libras auri centum ſexaginta ad triremes, gripos, reliquasq; naves armandas, atq; in Cyprum celeriter mittendas curaverunt.

Inter has jactationes alternosq; fluctus reip. Franciſcus Mantuanorum dux à Maximiliani ducibus ſtipendio Veronæ accepto, quod quidem illi à civitate nullo more perq; vim exegerant, cum equitibus ſexcentis octavo Iduum Sextilium ſeſe Mantuam referebat. Franciſcus Mantuanorum dux à Venetis capitur. *Ea de re Grittus legatus ab amicis reip. antea certior factus, Lucium Bononienſem cum equitibus ſexcentis, ex quibus erant Epirotæ ducenti, & Citolum Peruſinum cum militibus octingentis, tranſverſo itinere Lemniacum præmiſit: qui eò ejuſdem diei ſole abeunte cùm veniſſent, miſſis qui vias cuſtodirent, ne quis ad Franciſcum nuncius afferretur, ante Solis ortum ſe interius in fines Veronenſium ad pagum, quo in pago erat dux, magnis itinerib. contenderunt: impetuq; facto illũ ſeminudũ, ut ſe repentè expergefactus domo ejecerat, atq; in milii ſegetem abdiderat, agricolarum indicio repertum ceperunt, unà cum ſuo comitatu omni, interfectis iis qui ſe defendere inſtiterunt, & equorũ peregrinorũ magno numero, & majore ſtipendii parte ad libras auri octoginta, argentiq; in menſam affabrè cælati gravi pondere: ſtatimq; cum præda captivisq; reliquis*

Pata-

Patavium adduxerunt. Præda inter omnes diviſa: ipſe Venetias perductus, atq; in Comitii turricula cuſtoditus, haud minime civitati lætitiæ ex inopinato fuit. Neq; multò pòſt Hieronymo Pompeio Veronenſi, qui cum equitibus levioribus ſtipendia reip. faciebat, quòd is à fratribus, qui Veronæ erant, de Mantuanorum ducis abitu cognoverat, legatoq; indicaverat, equites gravis armaturæ à Senatu additi: agricolisq;, qui illũ latitantem reip. militib. oſtendiſſent, immunitas penſioq; annua, quas poſteri eorum ſequerentur, dono data. ipſi veſte liberaliter induti, auriq; libra itineri domum inter eos diviſa. Deinde cùm Pompejus ipſe ad urbem veniſſet, uti ei fratribusq; ejus quinq; auri libræ, ſex ſingulis annis curarentur, caſtellumq; Laſinum, cujus in finibus prædia eorum erant, dono eis daretur, Decēviri ſanxerunt. Marco etiam Ariminenſi Centurioni reip. Lemniaci qui erat, ad eamq; rem conficiendam & ſtudio & diligentia uſus fuerat, duæ auri libræ penſionis nomine annis item ſingulis, quoad viveret, conſtituta: auctusq; militum numerus ad alteros totidem. Latum etiam, ut ei Centurioni civi Patavino, cujus fratres legato oppidi portam aperuerant, ex eorum bonis qui hoſtes reip. fuiſſent, provētus annuus attribueretur, quo ſe liberaliter familiamq; ſuam aleret. Idem munus ex Tauriſanorum reip. hoſtium bonis, domusq; percommoda in oppido: atq; immunitas onerum omnium, quam poſteri ejus ſequerentur, Marco Pelliciario civi Tauriſano, cujus virtute ac fide civitas in officio erga remp. ſe continuerat, utq; ipſe in ſuæ civitatis Senatum extra ordinem legeretur, datum. Atq; ad hæc Senatuſconſulta illud quoq; Patribus frequentiſſimis eſt additum: cujuscunq; rebus atq; fortunis damnum aliquod ab hoſtibus aut illatum jam ſit, aut deinceps inferatur, remp. ſpondere ac polliceri, ſeſe ei bello confe-

Reipub. Venet. in bene meritos pietas & liberalitas.

cto æquis factis æſtimationib. omne detrimentum ſarciturum. Cujus rei edictum publicè Patavii propoſitū ubi eſt ab hominibus auditum, Senatusq́ in ſuos ea pietas & liberalitas cognita, tantus ſubitò cives plebemq́ omnem atq́ ipſum etiam exercitum benevolentia in remp. ſenſus atq́ lætitia tenuit, ut magna alacritas oppidi defendendi omnium ſit animis innata, omnesq́ ad omnia pericula ſubeunda multò audentiores & paratiores fierent.

axim ilia- copiæ Pa- rium op- gnandū grediun- t

Maximiliani copiæ, reliquis municipiis eo ab latere captis, ad vicum Aggeris profectæ, qui abeſt Patavio vicus duo millia paſſuum, à Medoacoq́ flumine interſecatur, pontem qui in vico eſt occupaverūt, atq́ ex iis nonnulli equites uſq́ ad oppidi portam cucurrerūt, repulſiq́ ſunt à reip. militib. qui in porta ſtationem habebant. Eſt ad Medoacum ſex mille ab oppido paſſus, quà flumē dividitur, parsq́ fluminis altera recto curſu Venetias verſus, altera pars Patavium, circum interq́ vecta ambæ ad Stratam vicum ſe conjungunt, atq́ in unum redeunt, arx antiquitus inſtituta, ne repentinis hoſtes incurſionibus illam fluminis partē, quæ Patavium tendit, derivare in alterā poſſent: quod quidem non difficile factu eſt, niſi arx impediat, propterea quòd ea fluminis pars, quòd multò breviorem curſum habeat, trabibus in flumine infixis, ac mole lapidea inter trabes excitata retinetur, quoad per triū fermè cubitorum rimam perviam quæ viſa eſt aquæ pars delabatur, reliqua ſuſtineatur ad Patavīū irrigandū: ea ſi moles nō ſit, omnis fluminis vis in breviorem alveum, qui demiſſior eſt, ſeſe fundat, neq́ pars aquæ ulla Patavīū perveniat. Is locus paguſq́ Limen appellatur. Ad arcē itaq́ Liminis capiendā omnis hoſtium exercitus, ad quem jā Maximilianus venerat, paucos ſe poſt dies contulit. Erāt in arce milites CL. ii, quòd arx ſatis cō-

: liminis

munita non eſſet, dum quid agant conſulunt, hoſtes intromiſſi eos propè omnes interfecerũt. Arce capta Maximiliani milites mercede propoſita molem interſcindere aggreſſi, cùm partẽ ejus dejeciſſent, flumẽq; pro ea portione averteretur, conſtaretq; omnibus, ſi pergerent dejicere, totum flumen ea deſcẽſurum: Maximilianus operas ab incepto revocavit, imperavitq; ne quis molẽ ulterius dejiceret: neq; tamen quiſquam ſcire potuit, quam ob rem Maximilianus id juſſiſſet, ita ea fluminis pars, quæ Pataviũ defluebat, nunquã poſtea defluere univerſa deſiit. Cæterum cùm vidiſſent Bachilionem etiam flumen, quod in agro Vicetino ortũ habet, quinq; millia à Patavio paſſuum ad pagum, qui Longare appellatur, dividi, ejusq; partem Ateſte, partem Pataviũ deferri: uti hæc quoq; pars Ateſte deflueret, eam intercipere ſunt conati, ne quà Veneti ejus fluminis aqua ad Pataviũ tuendũ uti poſſent: ſed ab equitibus reip. ſæpe vexati, ſæpe commeatib. interceptis, ſæpe captis nõ gregalib. modò ex ipſis magno numero, ſed præfectis quoq;, incepto deſtiterunt. Inter captos Manfredus Facinus fuit, qui ſpreto jurejurando, quod legato Gritto dederat, iterum cum hoſtibus ſe conjunxit: ei eſt ob perjurium Patavii laqueo gula fracta.

Manfredus Facinus periurus ſuſpenditur.

Hoſtes poſt hæc, quod erat eo ferè ab latere municipium Monſilice, quod abeſt Patavio decem millia paſſuũ, monti præcelſo adjacẽs, in cujus ſummo vertice eſt arx, quæ muro ab utraq; parte ducto cum oppido conjungitur: cùm Ateſte, quod nemo defendebat, antea cepiſſent, ſe Monſilice contulerũt, oppidumq; magno impetu aggreſſi ceperunt ſingulari Hiſpanorum militum virtute, qui ad arcem per montis crepidines repſerant, eluſis reip. qui in ea erant militibus præfectisq; arcem poſſe capi non verentib. ii enim cùm ad priorẽ ejus partem, quã tormentis antea perforaverãt, ſe oſtendiſſent,

Municipium Monſilice à Maximiliani militibus occupatur.

per poſterioris angulum, qui nudus à propugnatoribus relictus fuerat, pauci ſe in murum impreſſi intulerunt, deq; muro in arcem dejecerunt: ad quos reliqui convolantes perterritis omnibus magna cæde facta arcem tenuerunt, oppidumq; diripuerũt: Danielemq; Maurũ, & Petrum Gradenicum, quorum alter Ateſtinis prætor fuerat, captoq; municipio fugiens Monſilice ſe intulerat, alter ibi magiſtratus erat, captivos fecerunt.

Montanianum municipium.

Eo ſucceſſu fretus Beraldius Patavinus, qui ſtipendia Maximiliani faciebat, Montanianum municipium cum militib. accedens, uti ſe dederent, oppidanos eſt hortatus. Is velle ſe imperata facere ſimulantes, Beraldium cum iis, quos viſum eſt, equitib. intromiſerũt, portæq; rete ferreo repentè dimiſſo, ipſum vulneraverunt, captivumq; cum pleriſq; fecerunt: reliquos interfecerunt.

Galaſſium quoq; Pium in Patavinis montibus cum ſua equitum turma & Maximiliani militibus iter facientem, agreſtes homines congreſſi occiderunt. equites XX & milites LX, captivi facti. Nicolao imperatori, quòd ejus ſtipendiorum cum rep. renovandorum tẽpus appetebat, eadem eſt in annum poteſtas dilata, decemq; auri libræ ſingulis menſibus in victum à Senatu conſtitutæ.

Maximilianus, qui tormenta gravi ære permulta ad muros Patavinos verberandos domo ad ſe comportari imperaverat, dum ea per Alpes magna difficultate convehuntur, modò ad hanc, modò ad illam ſuburbani agri partem exercitum circumtulit, ne fruſtrà tẽpus terere videretur: vel etiam, ut pleriq; crediderunt, ne cognoſcere Veneti poſſent, quo ab latere ille quatere oppidum vellet, ut dum omnia latera omnesq; muri partes munitionibus firmandas ſibi eſſe intelligunt, pro oppidi magnitudine diligenter muniant. Ea res, quòd

flumina

flumina omnib. à regionibus agrum interſecant, pon-teſq; ſæpe erant reficiendi, magnam difficultatem atq; moram afferebat: ſimul equites Epirotæ, quorum erat cùm magnus in oppido numerus, tum virtus atq; induſtria ſingularis, improviſis incurſionib. neq; die neq; nocte ullam hoſtibus quietem relinquebant, quotidieq; cum præda cumq; captivis in oppidum revertebãtur. Unum fuit magno uſui, quòd plurima eo tempore ad Maximilianum auxilia convenerunt: nam & Aloiſius rex duce homine impigro, qui Palitiæ principatum obtinebat: & Julius Pont. Max. & Alfonſus Ferrarienſium dux magnos equitatus & peditatus ad illum miſerunt. His præerant ab Julio Ludovicus Picus, qui bello Mirandulam fratris oppidum occupaverat: ab Alfonſo Hippolytus ejus frater, qui erat in Cardinalium collegio, magna animi oſtentatione vir, magna ſui confidentia, bellicarum rerum non ignarus. Venerant eôdem præter hos omnes ferè Itali aliarumq; nationum principes ſuis expulſi regnis cum ea copia, quam cogere majorem potuerunt: præfecti Cẽturionesq; cum turmis cumq; militib. ſua etiam ſponte pleriq;. Ex Germania verò Galliaq; Maximilianus ingentes copias adduxerat cum ex omnibus propè regionibus, tum verò ex Sequanis optimum & pleniſſimum equitatum: ut univerſum ejus exercitum octogies millies hominum numerum ſupergreſſum opinio tenuerit. ad quem quidem Veneti ſuſtinendum nihil non curæ diligentiæq; jampridem adhibuerãt: nam & ſat magnam bonorum militum manum ad ſe confluentium, & equitatum utriuſq; armaturæ, quanto opus erat, Patavium intulerunt, eisq; tribunos & præfectos fortiſſimos & lectiſſimosq; homines dederunt: & omnes ferè navalium urbanorum operas, quas antea oppido recuperando eorũ magiſtratus Patavium ſubvexerat, iterum eo redire

Maximiliano auxiliares copiæ.

Venetorum apparatus militaris, & exercitus.

volue-

voluerunt, permanereq́ quoad oppidum defendi opus eſſet. Præter hos ſagittariorum è plebe urbana, atq; ab Epiro Græciaq́ plurimis cohortibus evocatis, dato ſtipendio idem uti facerent mandaverunt: ut eſſent milites omnes numero ad millia quatuordecim, equites cataphracti ad ſexcentos, Epirotæ ad ſeptingẽtos, qui ſagittis uterentur ad quingẽtos. Ex nobilitate quoq; primarii adoleſcentes permulti reip. hortatu ſe in oppidũ inferre non dubitaverunt cum ſuo armatorum comitatu ſinguli: ut pleriq; Senatorum & magiſtratuum liberi ea obſidione, quos oportuit, militiæ labores & ærumnas forti animo pertulerint. Lauredanus quidem dux princepsq́ civitatis duos ibi filios & ipſe in armis habuit: quos perplures item ex nobilitate cives comitati, haud parvum clientum militumq́ numerum ſecũ adduxerunt. Ad priores etiam legatos Grittum Maurumq́ tertium legatum Joannem Paulum Gradenicũ, cui ex vulnere ad Cividale Belunianum in vitæ periculum adducto Franciſcus Capellus legatus ſucceſſerat, Patres addiderunt, qui labores & vigilias inter ſe partirentur. Poſtremò tormenta omnis generis, arma omnia, vectium, ligonum, reliquiq́ ad terram fodiendam inſtrumenti vim ingentem, cũq; iis frumenti magnum numerum, cæteroſq́ abundè commeatus ad inopiam levandam Patavium importari curaverũt. quib. rebus omnibus acceſſit, ut quoniam agreſtes homines, quòd eſſent reip. amantiſſimi, paſſim ab hoſtib. diripiebantur, vulgoq́ in vinculis atq; in omni ſupplicio detinebantur, ut pleriq; vitam cruciatibus amitterent, nõ parvus eorum numerus, ut tuti eſſe poſſent, ſe in oppidum intulerit, qui munitionibus inſtituendis magno reip. uſui ad celeritatem fuit. Illa quoq; non poſtrema Patres cura cogitatioq́ tenuit, propterea quod exiſtimabant ea bina flumina, quæ Patavium inferuntur,

de

de quibus ſuprà dictum eſt, eſſe hoſtes primo quoq; tempore averſuros: ne tanta hominum multitudo farina deficeretur, uti molæ frumentariæ, quas jumenta verterent, omnibus in oppidi regionibus & vicis ædificarentur: nam plurimæ, antiquitus in oppido quæ erant, aqua ſubtracta ulli eſſe uſui non poterant. demũ, quòd omni ab oppidi latere omnesq; ad portas erant proopppida in agrum porrecta longa pleraq; tractu lõgisq; viis, quorum partem Patavini Venetiq; cives animi cauſa magno ſumptu exædificaverant, cum ſacris ædibus ac fanis: ea proopppida, ne hoſti receptacula munitionesq; præberent, legati dirui mandaverant. Sed ea res parva erat ex parte confecta, cum Maximilianus ſingula oppidi latera quinis fluminum alveis tranſmiſſis circumvectus, urbis ſitu undiq; perſpecto, uno in loco omnes ſuas copias continere, ut à captivis cognitum eſt, oppidumq; aggredi collectis virib. ſtatuerat. Quod ubi Patres intellexerunt, alios decẽ ex nobilitate cives Patavium miſerunt, qui cum obæratis & cliẽtib. ſuis fide præſtantibus, ad omnia obeũda munera legatis præſto eſſent. Iis oppidum ingreſſis ratio inita eſt, qui numerus nobilium ad obſidionem ſuſtinendam ſe Patavium intulerit: ii fuerunt centum ſeptuaginta ſex: quiq; itẽ ex plebe optimorum civium: ſed is exiguus fuit. Iidem Patres, quòd ægerrimè ferebant ab Alfonſo Hyppolytũ fratrem magna cum manu ad Maximilianum auxilio miſſum, omnemq; ei commeatum ab illius finibus, omnes ad tormenta exercẽda res Ferraria ſubminiſtratas, triremes quinq; à Tergeſtinis, quos obſidebant, evocatas, atq; è navalibus navigiola perplura educta atq; adornata, foſſam Clodianam progredi juſſerunt, ut Pado ſubvecti in Alfonſi fines impetũ facerent. Progreſſis, quoniam Maximilianum omnem ſuam copiã, omnes opes, Patavium ut caperet, brevi explicaturum cõſtabat.

bat, Senatus ad earum præfectum Hieronymum Contarenum miſit, ut Patavium legatis auxilio cum claſſiariis contenderet: atq; is ſtatim naviculas conſcendens, flumenq; Medoacum, ubi in mare influit, ingreſſus, eo feſtinanter ſuperato armatos homines quingentos, ex quibus erant ſagittarii Cretenſes pleriq;, ex ſua claſſe in oppidum intulit: Iiſdem diebus Petrus Paſcalicus à Senatu lectus eſt, qui ad regem Pannoniæ in fœdere, quo cum rep. plures annos fuerat, continendum proficiſceretur: valde enim illum & Julius, & Aloiſius, uti ſuprà demonſtravimus, & cum iis unà Maximilianus per internuncios, perq; literas hortabantur, atq; obteſtabantur, ut bellum inferret reip.

Res in Carnis geſtæ.

In Forojulienſibus autem, & in Carnis, ab hoſtibus, qui Goritia reliquisq; Maximiliani ex finibus earum regionum coacti reip. ditionem invaſerant, nihil eſt ceſſatum: pluraq; oppida & caſtella, cùm incurſionibus & vicorum incendiis, tum caſtris & tormẽtis poſitis ſunt ab iis tentata, nonnulla capta & diruta: moleſtiq; ſæpe nuncii ad urbem in Patavinum bellum ſuſpenſam & occupatam, præfectorum & legatorum literis allati, graves tumultus & querelas excitaverunt.

Hieronymi Saorniani res pro republ. fideliter geſtæ.

Quib. in rebus præclara Hieronymi Saorniani virtus fuit, qui ſuorum clientum & agreſtium ac montanorum hominum manu, omnes ferè hoſtium impreſſiones atq; impetus audaciſſimè ſuſtinuit, itaq; poſtea pridie calendarum Octobrium, quo die antiqua conſuetudine cives ſexaginta majoribus comitiis creantur, qui annum in Senatu ſint, eum is honorem eſt adeptus, atq; ita quidem adeptus, ut omnes cives principesq; civitatis ſuffragiorum numero vicerit: quæ res antea nunquam acciderat, ut cujus majores domicilium extra urbem ſemper habuiſſent, ipſe in urbem ſuis modò temporibus ac per occaſiones ventitarit, in Senatum

lege-

legeretur. Ut autem plurib. etiam ſuffragiis, quàm ullus alius, eam rem conſequeretur, id verò magnopere mirum omnibus atq; inauditum fuit: ſed etiam comitiorum & civitatis in illum benevolentiam paulò pòſt ea res etiam auxit, quòd is Caſtellum Novum, egregium in Carnis municipium, peropportunè ab hoſtibus cuſtoditum, magno animo aggreſſus, tormentis celeriter prolatis muroq; verberato, ad deditionē nulla neq; rerum neq; ſalutis conditione interpoſita compulit.

Erat Fori Julii ager Frāciſcus Capellus legatus, neq; exercere ſe poterat: quod ubi Patres cognoverunt, Aloiſium Delphinum ei legatum è veſtigio ſubmiſerunt.

Aucta verò paulò pòſt ſuſpicione, Patavio magnopere communito Maximilianum ſuas ad Tarviſum obſidendum velle convertere, Patres Aloiſium Mocenicum magna cum poteſtate legatum eò miſerunt, oppidumq; rebus omnib. munire decreverunt. quod cùm eſſet difficilius, exhauſta & pecunia & militib. plebe ad bellum idonea civitate, magnam ea res perturbationē afferebat: quam tamen ſublevabat, Patres certiores eſſe factos, aquam Silis fluminis, quod non longè ab oppido multis fontibus largiter ex terra exit, poſſe munitionibus adeò ſuſtineri, ut quingentos eoq; amplius circa oppidum paſſus majori ex parte ager ſub aqua redigatur, ne hoſtibus ad murum accedendi facultas ſit: eaſq; munitiones propè confectas eſſe. Tarviſium.

Maximilianus autem, ſive id nunquam in animū induxerit, ſive deſperarit poſſe ad exitū perduci, exercitus ſui partem ad eam agri Patavini regionem, quæ ad Foſſam Clodiam mareq; pertingit, fertiliſſimam ſcilicet pecoriſq; pleniſſimam, quòd ſua illò reliquarum regionum homines armenta contulerant, prædatū miſit: quâ ex re tanta agreſtium multitudo cum conju-

gibus ac liberis,cumq; ea,quam ſubitò abripere ſecũq; ſuppellectilem potuerũt,miſſis ad eos publicè naviculis.fuga ſe in urbẽ contulit,loca ut publica omnia porticusq; ac fana & privatæ domus plurimæ ea turba cõplerentur. Iis Senatus reip. pecunia commeatum dari juſſit,quoad hoſtium diſceſſu liberum illis reverti domum fuit.

Patavium à Maximiliano ma:his oppugnatur.

Poſt hæc ad Medoaci munitionẽ,quà cymbæ ad urbem tranſmittuntur,omnesq; ad illud vadorum urbanorum latus hoſtes plurimas incurſiones multis & illatis & acceptis detrimentis cùm feciſſent, caſtra quamproximè potuerunt ad muros Patavinos à Septentrionibus poſuerunt, & tormentis oppidum quatere verberareq; cœperũt,tametſi à militibus reip. haud parva cum clade repulſi ſæpe fuerint. Maximilianus ipſe in templo Cartuſiano,quod templum oppidani non diruerant, medio ferè caſtrorum ſpatio conſedit. Erat ab ea regione portæ oppidi proxima turris terrea muro conjuncta,ſed in agrum exporrecta, quantum ejus ſpatiũ in latitudinem patebat, pedes propè quatercentum, quam magna celeritate ac diligentia imperator legatiq; excitari mandaverant, ut eſſet toti ei lateri contra hoſtium exercitum munitio ad eorum impetus repellendos:ad eamq; conficiendam non agreſtes modò homines militesq; reip. operam navaverant, ſed cives etiam ex nobilitate Veneti,atq; ipſius Lauredani principis liberi ſuis terram manibus convexerant. Ei turri Citolus Peruſinus cum militibus mille præpoſitus,Gallos atq; Germanos ex hoſtium copiis aditum incurſionibusq; tentantes,ſæpe rejecerat.quod ægrè paſſus Maximilianus, Hiſpanis militibus ad ſe vocatis, magnis propoſitis præmiis eos incendit , ut aggredi capereq; munitionem vellent. Erant autem milites ii ex omni numero virtutis opinione facilè principes: quire ma-

gno

gno animo ſuſcepta, quinq; ſignis ad munitionem ſe audaciſſimè contulerunt: reliqua copia in armis non longè ab illis ſe continebant, ejus rei finem opperientes, ſi negocium ab Hiſpanis perficeretur, ſeſe in oppidum confeſtim illatura. Citolus ſuos ſilentio adhibito intra munitionem verſari jubet, resq; ad ignem celeriter cōprehendendum idoneas in vallo diſpoſuit: atq; in illos, qui ſcalis poſitis nemine repellente omnib. à partibus ſe in munitionem inferebant, ubi conſtitere, ignem ſuccendit: à quo plurimi correpti ſunt: reliquos acerrimè invadit, omnesq; interficit, dejicitq;: ſimul tormētis in proximos emiſſis, eos fugæ dat, ut ſe ad Maximilianū magna clade accepta retulerint. Etiam Lactantius egredi auſus uſq; ad hoſtiū munitiones acceſſit, cædeq; facta, & tormentis hoſtium confixis, pulvereq; ad ea exercenda partim ſuccenſo, partim abducto, nullo ex ſuis deſiderato, in oppidum rediit. Is eventus rerum certam propè ſpem incluſis attulit, nihil regem in ea obſidione profecturum. Stratagem Citoli Perſini.

At legati, quòd ſtipe, quam darent exercitui, plures dies caruerant (nam propter hoſtium excurſiones ſuſpectaq; omnib. à regionibus itinera nihil afferri poterat) miſſis tandem ad Senatum internunciis, quo id pacto fieret, conſtituerant: itaq; Senatus aurum in ſtipendia ad Medoaci oſtium, quod eſt ad Foſſam Clodiā quinq; millia paſſuum, in Decemvirūm naviculis miſit: ibi equites Epirotæ ex oppido noctu emiſſi trecenti, eam ſtipem acceperunt, atq; inter ſe ita diviſerunt, ut qui velocioribus equis uterentur, eorum quiſq; ejus pecuniæ partem ferret, ut ſi hoſtes in reditu eos adorirentur, reliqui prælium committerent, impetumq; ſuſtinerent, ii ſe fuga hoſtibus eriperent, atq; in oppidum contendere perſeverarent. Epirotas autem equites Lucius Bononiēſis cum equitibus gravioris armaturæ ducentis, Stratagē aliud.

paucis eſt poſt horis ſubſequutus, ut cum illis revertentibus ſe conjungeret. atq; ut hoſtes, ſi ſe adorirentur, eluderet, duos magnopere valẽtes mulos ſacculis arena plenis ad ſpeciem atq; ſimilitudinem pecuniæ dorſo impoſitis medio in agmine ſecum duxit: qui quidem muli magno ei uſui fuerunt: hoſtes enim per exploratos de ea equitum reip. profectione certiores facti, medio ferè in itinere ingenti equitatu circumfuſo ita ſe undiq; in noſtros redeuntes intulerunt ut iis qui ſtipendium ferebant, facultas fugiendi non daretur, ſed omnes pereaquè ſeſe defendere, manusq; conſerere cogerentur. Verũenimvero ubi illos in mulis ſacculos hoſtes medio in prælio viderunt, eam illam eſſe prædam, quam petebant, rati, magna ſe pars ad eos capiendos convertit, ut reliquis minus negotii ad ſe defendendos relinqueretur. Epirotæ autem qui cum mulis erant, neq; nummos ferebant, ut hoſtes longiſſimè ab reliquis abducerent, quemadmodum Lucius initio conſtituerat, fuga ſe ſiniſtrorſum per campos unà cum illis raptim dederunt: quos quidem hoſtes plura paſſuum millia conſequuti, tanta celeritate uti tamen non potuerunt, ut eos aſſequerentur, quoad emiſſus oppido ab legatis id futurum opinantibus equitatus recentiſſimus ſaluti atq; præſidio illis fuit. Lucius ea de re atq; conſilio magnam ab legatis atq; ab omnibus laudem, optimum ſui laboris fructum, tulit.

Milites deinde Hiſpani LX ex Maximiliani exercitu perfugæ in oppidum à legatis recepti ſunt, ſtipendiumq; eis datum. Diebus autem inſequentibus non ſemel eam, de qua ſuprà dictum eſt, turrim Maximiliani milites omnium gentium aggreſſi, præterquàm quòd Citolum vulneraverunt, eundem reliquis in reb. eventum habuerunt, quem Hiſpani antè habuerant. Et murus oppidi eo ab latere diu multumq; verbera-

tus.

tus, tametſi longiſſimo ſpacio conciderat, tamē & hoſtibus ipſa ejuſmodi ruina aſcenſum impediebat, & oppidani eodem tempore intra murum foſſam & vallum efficiebant: quibus reb. muro ipſo longè tutior ab iis defendendi ſeſe ratio inſtitutioq́; comparabatur. Uni tamen tormentorum generi adhiberi remedium non potuit, ne urbi noceret: quod quidem erat ejuſmodi, ut pilam lapideam ſeſquipedis craſſitudine in ſublime ad faſtigii ſpeciem magno cœli tractu propelleret; ea intra oppidum pila ex alto cadens domorum tecta contignationesq́; perforabat, lateq́; vaſtabat, cum eorum, qui ſuberant, interitu, ruinamq́; inopinantibus afferebat. Sæpius tamen accidit, ut in vias atq; in fora & aperta ædium ea pilæ, quàm in tecta cœtusq́; hominū deciderent. Quas ad res omnes Maximilianus illud etiam addidit, ut literas ſagittis alligatas intra oppidum mitteret, quibus literis oppidanos hortabatur, ut à rep. deficerēt, plurima eis atq; ingentia pollicitus, ſi ita feciſſēt: ſed cùm ea quoq; re nihil proficeret, ſingulis autem diebus plurimi ex ejus exercitu vel tormentis interficerētur, vel ab Epirotis equitibus caperentur, commeatusq́; interciperentur; timeret etiam propterea quòd perpetua ſerenitate uſus fuerat, ſi pluviæ, ut plerumq; accidit, cùm perdiu cœlum ſiccum fuit, magnis tempeſtatib. deciderent, fore ut relinquere tormenta Patavio decedens cogeretur, quæ reportari impeditis itineribus non poſſent (ita fiunt brevi tempore imbribus cadentib. lutoſæ omnes circa oppidum viæ) ad diem ſextum Nonarum Octobrium ſublatis caſtris Medoacum ad vicum Aggeris trajecit, pontemq́; reſcidit: deinde itinere lentiſſimo Vicetiam ſe cōtulit, atq; à civitate honorificentiſſimè receptus, manere tamen in oppido noluit. At Alfonſi copiæ cùm domum verſus cum impedimentis iter facerent, equites leviſſimi Patavio emiſſi

Tormenti genus maximè nocens.

Literæ ſagittis alligatæ.

Maximiliani à Patavii oppugnatione diſceſſus.

impreſſione in eos ad caſtellum Bovolẽtiam, quod abeſt Patavio paſſuũ millia duodecim, cædeq́; facta, milites ex iis centũ, equites ſexaginta, centurioneq́; ipſum qui caſtellum cuſtodiebat, & præfectũ equitũ captivos fecerunt. Alfonſi frater vix ægreq́; fuga ſe hoſtib. eripuit, caſtelloq́; capto, magno frumenti numero, magno multarũ rerũ commeatu, tormentisq́; triginta cũ jumẽtis curribusq́; ſunt potiti: iisq́; Pataviũ adductis, frumẽtũ omne, ut eſſet agreſtibus hominibus inopiæ levamen, ibidem dereliquerunt. Joannes Græcus ab Julio dimiſſus vulnere leviſſimo accepto eam rẽ confecerat. Hippolytus Montanianum, ut eo in loco reliquum eventum rerum opperiretur, ſe contulit.

Patavini hostium prædâ ditantur.

Diſceſſu in urbe Maximiliani cognito, ob agreſtium in remp. fidem Senatus juſſit, ut annum totum nemo ex iis qui deberet, à creditoribus ad ſolvendum cogi poſſet; agreſtesq́; in urbe qui erãt, triduo reverti domum juſſi. Hoſtibus progreſſis animadverſum eſt eos ſub terra tabernacula habuiſſe, ut tormentorum ex oppido verberationes evitarent: cuniculosq́; perplures, ut occultè muro appropinquarent, effeciſſe. Tellus ipſa odore tetro infecta, ſanguinem necemq́; redolens, cadaveraq́; omnibus in locis jacentia horridum ſpectaculum habitumq́; toto ab eo oppidi latere ac regione multos dies præbuerunt.

Lex de ædificiis & arboribus circa Patavium removendis.

Senatus ubi cognovit templum Cartuſianum, cujus diruendi facultatem legati non habuerãt, magno uſui Maximiliano fuiſſe, firmæq́; ei munitionis & caſtelli inſtar præbuiſſe, arborumque magnam vim ſæpe hoſtes reip. militibus occultaviſſe, ſæpe à tormentorum ictibus defendiſſe, legem ſcivit, ut à portis mœnibusq́; mille & quingentos circa Patavium paſſus quoquoverſus ædificia omnia eorum domini ſolo æquarent, arboresq́; cujusq; generis ſuccīderent, lateres, tegulas, marmora,

fer-

ferramenta, materiam aridam viridemq́ue, quò vellēt, aſportarent: qui id intra dies præſtitutos non feciſſet, illius ejuſmodi fiſco omnia ceſſura: maximè enim voluit, ea ut planities ſpatiumq́ue ab omni re, quæ umbrā faceret, eſſetq́ue ſolida ac reſiſtens, nudū vacuumq́ue permaneret, ne Patavium ullo cum hoſtium cōmodo, aut præſidio amplius obſideri poſſet: eaq́ue poſtea lex ad hoc uſq́ue tempus ſancta inviolataq́ue ſemper fuit.

Eodem tempore, quòd hoſtes in Liburnis reip. fines longè lateq́ue vaſtabant, Raſpumq́ue municipium ceperant, rogatio eſt in Senatu lata, ut Aloiſius Delphinus in Forojulienſibus legatus cum Epirotis equitibus & manu reliqua eò celeriter contenderet. Interim Angelus Triviſanus ab Illyrico ad Iſtros claſſem triremium quindecim, cui præerat, à Senatu juſſus contulit: Flumenq́ue municipium, quod ſuperiore anno captum reſp. Maximiliano reſtituerat, audaciſſimè aggreſſus, interfectis repulſisq́ue propugnatoribus, & ſcalis ad murum poſitis, paucarum horarum ſpacio cepit. milites remigesq́ue illati cæde facta oppidum diripuerunt: qua in direptione cùm vidiſſent reip. inſignia, quæ in foro poſita fuerant, fœdè diruta deletaque ab oppidanis fuiſſe, indignatione perciti oppidum incenderunt. Idem de arce, cujus præfectus eodem ſe die dedidit, animorum ad ulciſcendum ardore nequedum ſedato, fecerunt. Res geſtæ in Liburnis, Illyrico, Iſtris, Carnis & Forojulienſibus.

Iiſdem dieb. cum ad urbem Hieronymus Saornianus veniſſet, in Senatu cū reliquis, qui eo munere fungebantur, affuit: nā (ut ſuprà diximus) ſenator ſuffragiis declaratus fuerat. Accidit autem, ut eo ipſo tēpore eū magiſtratū à Senatu creari neceſſe eſſet, qui magiſtratus rationes tabulasq́ue militares conficit, quibus in tabulis nomina eorum qui ſtipendia reip. faciunt, continētur exercitibusq́ue conſcribēdis, aut omnino recēſendis, probat, rejicitq́ue quos vult: quē Collateralē appellāt, Collateralis magiſtratus Perpetuus.

Veneti: creaturq́ perpetuus: quas ob res magna eſt is apud exercitum autoritate, magnoq́ apud remp. in honore, & nomine. Eum magiſtratum cum legere Patres vellent, omnia fere Senatorum ſuffragia Saornianum renunciaverunt, hominis honori dignitatiq́ faventiũ: qui Senatui parẽs, ad exercitum munere obeundo Patavium eſt profectus. At in Tergeſtinorum finib. noctu manus hoſtium quæ prædatum oppido exierat, interfecta eſt à reip. militibus, & capta: pauci ſylvarum & noctis auxilio ſe occultaverunt, cladisq́ nuncium oppidanis attulerunt.

Cognita interim cùm Maximiliani mora medio inter Vicetiam Veronamq́ itinere, tum Hippolyti ad Montanianum oppidum cum ſuis copiis ſeſſione, legati Lemniaco veriti, quod inter utroſq́ ferè erat, milites quos oportuit eò miſerunt, oppidumq́ munierunt. Id Hippolytus intelligens linguam non continuit, queſtusq́ eſt, gravi addito ad querelam maledicto, ejus rei, quam ſe brevi poſſe conſequi confidebat, eventum ſibi è manibus ereptum fuiſſe. ea hominis in remp. maledicentia Senatus cognita, Alfonſiq́ ſtudium obſidendo Patavio adhibitum repetens, ad illam cogitationem rediit, ut utriuſq́ plena odii facta atq́ conſilia, quamprimum vindicanda omnibus ſibi eſſe modis ſtatueret: itaq́ literæ ſecretò ad Angelum præfectum claſſis datæ, Foſſam Clodiam claſſem celeriter adduceret: atq́ uti navigia minora Pado flumine ſubvehenda in navalibus confeſtim ædificarentur, præfectis eorum imperatum, ad ſimulationem Tergeſtinis obſidendis: utq́ is ſermo in vulgus efferretur, ne cognito reip. conſilio ſuos fines Alfonſus præmuniret, Patres curaverunt. tametſi Angelus propterea quòd ad Raſpam recuperandum Delphinus legatus & Franciſcus Paſcalicus equitum Epirotarum præfectus cum ſuorum manu & claſ-

ſiariis

ſtariis eo ſe tempore conferebant, quod quidem paulò pòſt primo impetu ceperunt, tardior ad eam rem fuit. Maximiliani diſceſſus

Maximilianus miſſis ad Gaſparem Severinatem, quem Vicetiæ oppidi præſidio reliquerat, militib. Germanis tribus millibus, Veronam adiit, pauloq; pòſt cũ paucis equitibus ſe Tridentum contulit: ad quẽ uxor ejus eòdem venerat. De ea re Senatus per exploratores certior factus, ſimul reip. amicorum literis admonitus, Vicetinos ob Maximiliani præfectorum quotidianas direptiones, quas quidem propterea, quòd nulla eis ab rege ſtipendia perſolvebantur, in oppidanos exercebãt, ita eſſe animatos, ut ſi ad eos exercitus reip. mittatur, fore ut eum in oppidum recipiant: pluribus biduo dictis ſententiis, uti legati ad Vicetiam recuperandam omni cum exercitu proficiſcerentur, tandem cenſuit. quodq; ad eas res quæ parabantur, magno auri pondere reſp. indigebat, legem ſcivit, quam poſtea majora comitia probaverunt, uti magiſtratus omnes ſine ullo ſtipe reiq; pub. impenſa ſex à Calend. Novembris menſes obirentur: nam tributa quidem exigi amplius propè non poterant, excuſſa prorſus jam tot in ærarium collationibus, tot privatim diſpendiis civitate: conſtabat enim ſubductis rationibus undecies millies in id bellum auri libras remp. inſumpſiſſe: multumq; per ſeſe civium plurimos, obſidione Patavina ſuſtinenda, multũ ſuorum fructuum direptionibus, & propinquorũ, quos captivos hoſtes fecerant, redemptionibus amiſiſſe. Imperator legatiq; Senatus voluntate intellecta, recenſo exercitu, qui erat præter equites, militum octo millium, Citolo, qui ex vulnere nondum convaluerat, & Lucio & Joanne Græco oppidi præſidio relictis, Patavio exierunt, atq; ad Camiſanum vicum in Vicetinis finibus caſtra poſuerunt: cum quibus Tauriſo profectus Petrus Marcellus legatus, milites mille, equites Epirotas cen- Veneti Vicetiam recuperare tagunt.

tum quinquaginta, copiasq́ alias conjunxerat. poſtero die omnes ad eam oppidi portam, qua Patavium aditur, ſe oſtenderunt: & quòd murus eo ab latere vetuſtate dirutus propè intermittebat, foſſæ aqua quæ pluviis creverat, magna difficultate ſuperata, paucis Germanis defendentibus, Naldius cum ſuis militibus ſe in proopidum injecit: Gaſparemq́ Severinatem, qui ut Venetos repelleret, cum turma equitum eò properaverat, prælio commiſſo, diſiectis primo impetu quamplurimis militibus, interfectis perpaucis, tandem in oppidum repulit: Naldiiq́ peregregia ea in re virtus fuit. alio ab latere Lactantius muro tormentis perforato, atq́ immiſſis per foramina militibus, magnum timorem Germanis propugnantibus injecerat: quæ quidẽ prælia nox diremit: & niſi diem totũ ingentes pluviæ vias omnes fœdaviſſent, foſſas oppleviſſent, difficilioremque militibus pugnandi rationem, & murum verberandi tormentariis effeciſſent, urbs eo die capi facilè poterat. Naldius tamen & Lactantius cum ſuis cohortibus, ab iis ubi pugnaverant locis eam noctẽ non diſceſſerunt, portasq́ oppidi atq́ foſſas obſiderunt. Erat unus intus civis Guidus nomine, qui, dum ea ſic agerentur, magno reip. amore incenſus, tribus cum liberis aliquotq́ amicis ſuis proopp idi portam, quæ Berga appellatur, cepit: miſſoq́ ad Venetos, qui rem ſignificaret, polliceretúrq́ eis ſe portam illam traditurũ, armatus ut eos exciperet expectabat. Legati equites Epirotas quinquaginta eò miſerunt, qui rem cognoſcerent, adſeq́ reverterentur. Guidus è ſumma turri viſis equitibus, magna voce appellare eos cœpit, valvasq́ aperuit: illi ſe intromiſerunt, paulumq́ progreſſi milites Germanos offenderũt, qui facto in eos impetu, extra oppidum, quà venerant, univerſos repulerunt: portaq́ capta, cum Guidus reliquiq́ de ſuperiore loco ſe defen-

defenderent, neq; Germani expugnare illos poſſent, dato ab eis jurejurando nihil ſibi nocituros Germanos, ſeſe eis dediderunt, ſtatimque omnes ad unum contra fidei religionem partim ab illis interfecti ſunt, partim ſe è turri præcipitaverunt, atq; ita interierunt. Ea nocte à Germanis concilio civitatis coacto, cùm illi nihil præſidii ab animi fortitudine peterent, timore autem propè omnia trepidationeq; adminiſtrarentur, eorum voluntate legati tres è civitate ad imperatorem & legatos miſſi, oppidum ſe reipub. tradituros pacti ſunt, ea conditione interpoſita, ut quib. antea legib. ſub reip. imperio Vicetini fuiſſent, eiſdem etiam deinceps uterentur: Maximilianiq; militibus nullum ab exercitu detrimentum inferretur, liberumq; illis eſſet ſuis cum rebus proficiſci. His firmatis conditionibus Hieronymus Saornianus præfectiq; aliquot cum parte exercitus temperatiore manè in oppidum recepti ſunt: reliquus exercitus eſt ingredi prohibitus, ne urbem nobilē opulentamq; diriperet. Vicetia à Venetis recipitur.

Poſtea eodē die Germani milites quatuor mille quadringenti, optimè armis inſtructi, ipſi & ætate & corporibus ſpectari maximè & timeri, digni & niſi animus eorū ducibus defuiſſet, ad eam urbem tuendam præclarè idonei: equiteſq; LX. cum tormentis & impedimentis, & magno fœminarum & calonum numero abierunt, Gaſparq; Severinas cum equitibus paucis: atque ii cum Veronam petere vellent, Baſſianum iter facere ſunt juſſi. Poſtremi equites Juliani CXX. qui unà cum reliquis imperata Maximiliani faciebant, oppido egreſſi Ferrariā profecti ſunt. quibus emiſſis omnibus, imperator & legati ſe in oppidum intulerunt: quos civitas incredibili lætitia excepit, ut propè ab interitu erepti eſſe omnes viderentur.

Senatus iis de rebus certior factus, cum legati ad eū

ſcripſiſ-

ſcripſiſſent, imperatori eſſe in animo ad Montanianū reliquaq; eo ab latere municipia, quæ ab hoſtibus tenebantur, exercitum ducere; eo conſilio improbato literas ad eos dedit, victoriæ ipſorum ad magnas res conficiendas curſum levioribus iis occupationibus non eſſe interpellandum: nec fortunæ reip. afflanti, & præſto ei eſſe properanti, moram afferri oportere; itaq; ad Veronam recipiendam ſtatim contenderent: fore enim, ſi eò celeriter ſe conferrent, ut hoſtes imparati offendantur, civitasq; & amico per ſe in rempub. animo, & hoſtium duriſſimis imperiis laceſſita, oppido non communito, primo agreſſu ſeſe dedat, ut Vicetina fecerit. Atque ut exemplo ejus reliquæ civitates optimam de rep. ſpem caperent, Vicetiæ atq; agri ejus finiumq; incolis quinq; annos omnium rerum atq; onerū levatio eſt permiſſa; utq; ii, qui debent, annum ad ſolvendum cogi nequeant, ei legi additum. Aloiſio etiam Porto, è Vicetina nobilitate fortis ac præſtantis animi adoleſcenti, ob ejus in remp. ſtudium, ad equos levis armaturæ, quos ei Senatus antea dederat, alteri totidem ſunt ab eodem Senatu additi. etiam ut legati edictum proponerent: ſi cives, qui in hoſtium partibus fuiſſent, intra dies XV. Vicetiam redierint, veniam illis à Senatu datum iri, præter paucos, quorum nomina recitata ſunt, Patres ſanxerunt: Chriſtophoroq; Mauro legato, ne Vicetia reliquis trib. ne ab exercitu diſcederent, mandaverūt.

Conſilium de Verona recuperanda.

Interim Angelus præfectus claſſis, qui foſſam Clodiam triremes duodecim adduxerat, tribus in Iſtria relictis, Senatus permiſſu ad urbem venit, Patreſq; monuit, Pado flumine claſſem ſubvehi ſine magno periculo non poſſe, munitionibus in ripa, ut ferebatur, ab Alfonſo inſtitutis, aqua propter ſiccitates exigua, nullo exercitu, qui à terra claſſi præſidio ſit: præſtare autem, eas omnes quas haberent copias Veronam magna cum

Angeli præfecti conſilium de Piſauro & Ancona recipiendis.

rei

rei bene gerendæ ſpe ac tutò mitti, quàm incerto eventu earum ullam partem in Ferrariæ finibus periclitari: eſſe Piſaurum, eſſe Anconam, quæ ipſe oppida ſi Senatus velit, poſſe capere non diffidat: habere enim ſe ab eorum nonnullis civibus internuncios qui totum munus civitates concitandi, reiq́ pub. ſe dedendi ſibi depoſcant, modò ipſe claſſem reip. ad illa oppida ex inopinato afferat. eſſe Fanum, Senogalliamq́, quas diripere atq́ incendere nullum negocium ſit, quòd ſi à Romanæ reip. municipiis abſtinendum ſibi eſſe Patres ſtatuant, poſſe ſe in Apuliam paucis horis ex Illyrico trajicere, ibi materiam ſibi non defore, neq́ etiam fortunã Diis volentibus defuturam, reip. injurias à Ferdinando rege illatas ulciſcendi.

Hoc ſermone apud Decemvirûm magiſtros habito, Angelus ad claſſem rediit. Decemviri paulò pòſt reliquis repudiatis rebus, claſſis in Alfonſi fines profectionem deferri è rep. eſſe, legem juſſerunt. Alia deinde lex ab eiſdem Decemviris juſſa, ut eorum Tauriſanorum & Patavinorum & Vicetinorũ civium, qui hoſtes reip. fuiſſent, bonorum poſſeſſiones reip. nomine caperentur. Duumviriq́ ad eam rem Joannes Cornelius, Antonius Condulmerius, qui ambo ex Quinqueviris Senatu regendo erant, lecti, quibus bina centeſimæ ex iis, quæ fiſco addixiſſent, cederent. Claſſis itineri mora à Decemviris adhibita ſenatoribus ſermonẽ dedit, querentibus, tot Alfonſi contra remp. plena odii ſcelerumq́ facta non vindicaturi: fruſtrà triremes claſſemq́ ex Iſtris evocatam, fruſtrà claſſem alteram biremium & parvorum navigiorum ad Padum Atheſimq́ flumina facilius enaviganda jam eſſe comparatam: tantum pecuniæ temerè impenſum, ſi Decemviri profectionem impediant. quibus illi vocibus permoti rem Senatui permiſerunt. Senatus pluribus dictis ſententiis literas

Bellum à Venetis in Alfonſum Ateſtinum decernitur.

ad magiſtratus Patavinos dedit, Foſſam Clodiam ad præfectum claſſis milites quingentos ſtatim mitterent. Angeloq; mandavit, ut iis in naves receptis militibus oſtio Carbonaria Padũ ingrederetur, prædas abigeret, regiones quas poſſet ab utraq; ripa popularetur. poſteroq; die in foro edictum publicè propoſitũ, qui vellent ad diripiendos Ferrarienſes ſuis privatim navib. cymbisq; proficiſci, per rempublicam licere, dum præfecto claſſis dicto audientes ſint: quam quiſq; prædam faceret, ſuam fore. Ea re magnus plebis numerus ſuis in navigiolis ſe ad claſſem contulit.

Edictum de Ferrarienſibus diripiendis.

Dum hæc adminiſtrantur, imperator legatiq; Veronam cum exercitu vadentes, Suavium municipium in plano ad primam Alpium declivitatem ita poſitũ, ut arx in jugo ſit, præmiſſo equitatu & Gradenico legato receperunt, interfectis hoſtium militib. non paucis, qui à Maximiliani præfectis Verona, ut in arcem ſe inferrent, mittebantur: cumq; Veronæ appropinquarent, equitatum præmiſerunt, ut ad portas ſe oſtenderet, ſi quis in oppido tumultus per amicos reip. fieret. Iis ad portas perequitantibus, nemine ſe commovente, equites Sequani centum egreſſi, prælio leviſſimo commiſſo ſe in oppidum receperunt: ex quibus captus unus legatis renunciavit, eſſe in oppido militum tria millia, atq; ex iis Hiſpanos plurimos, equitum alteros totidem, ex quibus erant Galli quingenti, quos amiſſa Vicetia præfecti regii Brixia evocaverant. Quibus rebus cognitus, imperator veritus, ne ſi ejus copiæ oppido circumfunderentur, aliquod incommodum acciperet, ſubſtitit, neq; auſus eſt ulterius progredi. quod quidem imperatoris conſilium ab Gritto & Marcello legatis, atq; ab Lucio, qui ad eos Patavio venerat, probabatur: tametſi Gradenicus legatus & Naldius audendum & conandum eſſe dicerent, oppidumq; obſidari, & muros

Venetorum ad Veronã occupandã exercitus mittitur ſed fruſtra.

verberari

verberari oportere contenderent. Inter quos cùm minimus convenire potuiſſet, ſcriptis ab legatis ad Senatum de ea controverſia literis, quid ab eo juberentur, expectare conſtituerunt. Senatus legatis reſpondit, imperatori ſe totam rem permittere: confidere ſeſe, quòd è rep. ſit, illum facturum. Atque interim, quoniam ab Lemniaco milites equitesq́; reip. cum agreſtium manu ab ea regione quæ trans Atheſim eſt, ad Veronæ muros juſſu imperatoris ſe conferebant, ipſe quoque ſuo ab latere partem exercitus ad oppidum miſit, ut hoſtes duobus à lateribus peti ſe intelligerent, civitasq́; ea re magis magisq́; permoveretur. acciditq́; ut utriq; ſæpius cum hoſtibus congreſſi, non paucos ex iis caperent, plures etiam interficerent: præliisq́; ſecundiſſimis ſe reciperent: neq; tamen is, qui futurus putabatur, oppidanorum motus fuit: neq; civitas parte ab ulla deditionis vocem aut indicium protulit. Eas ob res relicto ad Suavium præſidio, Epirotis adjectis equitibus qui quotidie ad Veronæ portas currerent, & pabuli cujus magnopere hoſtes indigebant, copiam eis fieri probiberent, imperator ad Montanum recipiendum cum reliquo exercitu profectus, qui oppidum reipub. nomine peterent, manè adveniens præmiſit. Præfectus Alfonſo tueri ſe illud velle cùm reſpondiſſet, tormentis ſtatim poſitis muri partem Veneti celeriter dejecerunt: quare oppidani permoti deditionem facere volentes, modò ipſi militesq́; ſuis cum rebus tuti ab exercitu eſſent, recepti non ſunt: itaq; poſtridie direptionẽ atque interitum veriti, ſeſe nulla conditione interpoſita dediderunt. Erant in oppido Alfonſi milites equitesque ſeptingenti, qui omnis armis, equis exuti ſunt. Auguſtinus Villa præfectus in cuſtodia habitus, ut cũ eo, Federici Vendramini, qui propinquus legato Gritto erat, atque in municipio eorum finium Abatia, cui

Oppida quidam à Venetis recipiuntur.

Montanum.

pre-

præerat, paulò antea captus Ferrariæ cuſtodiebatur, permutatio fieret.

Oppida ad Remp. Veneti redeũt.

Poſtero die Ateſtini ad rempublicã redierunt. quos Rhodigienſes cum pleriſq; earum regionum municipiis imitati, idem fecerunt. Monſilice dein, miſſi eò Patavinis è vicinitatibus agreſtium hominũ aliquot millibus, qui parvo equitum militumq; interjecto numero magni exercitus ſpeciem præbuerunt, atq; oppidanis, qui illos in acie adeuntes de ſuperiore loco proſpectabãt, ea re perterritis, ſe reip. dedidit. In Alpium quoq; jugis Maroſticani, finitimiq; his in plano poſiti Baſſianenſes Germanis ejectis militib. tum maximè campeſtres Citadellani, miſſis ad præfectos Patavinos internunciis, rei ſe pub. lubentiſſimi dediderunt. Eorum finium pagis octo, propterea quòd præſtanti ſtudio in remp. fuiſſent, eadem munerum levatio, quã Senatus Vicetinis dederat, atq; ſecuritas tradita. Laxior etiam cuſtodiæ conditio Leonardo Triſſino, Brunoro, Saregio, reliquiſque Maximiliani præfectis, in urbe captivi qui erant, ob regias literas ad Senatum ſcriptas, eſt à Decemviris permiſſa.

Claſſis Padi fluminis ripas ignẽ & ferro populatur.

Angelus interim claſſis præfectus, ſubvectis Pado navibus, utranq; fluminis ripam proximaq; ripis loca populabatur. prædæ undiq; abigebantur: quæ aſportari minus poterant, corrumpebantur. ædificia villæq; quarum magna erat & peregregia illis in finibus copia quoquo verſus incendebantur. quod ubi Senatui eſt allatum, literas ad Angelum dedit, ædificia incendi non oportere: quas vellet, atque unde vellet, prædas ageret: à villis atq; tectis comburendis abſtineret. Ingens autem vaſtitas jam illata, eas literas inutiliores reddidit.

Cives in Rempubl. infidi puniuntur.

In Urbe Patavinis civibus, qui erant in cuſtodia, quatuor, Alberto Trapolino, Bertucio Bagarotio, Jacobo

tobo Leoni, Ludovico Comiti, propterea quòd in ſexdecemvirûm collegium à ſua civitate adlecti, nullo unquam laceſſiti maleficio, nulla injuria pellecti, hoſtiliter ſe in remp. geſſerant, Calendis eſt Decembribus in foro Decemvirûm lege laqueo gula fracta, & bona fiſco addicta: quæ quidem res, quòd ferè ſemper in Vrbium & regnorum converſionibus fieri conſuevit, ut pleriq; in novorum dominorum gratiam ſe prioribus dominis adverſarios præbeant, à multis habita eſt aliquantò acerbior, & ab hujuſmodi temporibus aliena: nanque multi ejus ſupplicii exemplo fortaſſe perterriti, ad reipublicæ nomen, atq; ad deditionem effecti ſunt duriores. Joannes Franciſcus Muſſatius item Patavinus eadem lege Decemvirûm condemnatus eſt, ut in Cretâ inſula, quoad viveret, exularet: qui tamen quadriennio pòſt ab exilio revocatus eſt, patriæq; redditus.

Angelus cùm ad eum vicũ qui abeſt Ferraria quinque millia paſſuum, ad quem naves, quæ à vadis Venetis veniunt, appelluntur, ſuperato flumine claſſem adduxiſſet, hoſtes magna cum manu obviã propreſſi duas ab aggeribus triremes, quarum erat una, qua ipſe vehebatur, tormentis perforaverunt, remigesq; aliquot interfecerunt: qua neceſſitate adductus præfectus; quòd hoſtibus noceri propè non poterat (nam ripæ agger ad fluminis incrementa antiquitùs inſtitutus eos tuebatur, ne vulnerari è navibus ſagittarum aut fiſtularum & tormentorũ jactu poſſent) ad vicum Poleſeliam in ea Padi ripa ſitum, quæ Rodigium ſpectat, rediens, munitionem in altera fluminis ripa celeriter, excitavit, qua hoſtes, ſi adventarent, repellerentur, neu claſſi nocerent. Vix effecta munitione, hoſtes, ut eã caperent, ſe non ſemel circumfuderunt. Poſtremò eam firmioribus copiis adorti, cùm propè in aggere munitionis verſarentur, Hercules Cantelmius, Sigiſmondi

Claſſis Veneta ab Alphonſo ictà.

Hercules Cantelmius ab amica præmonitus perit.

Neapolitani claro loco nati filius, magnæ ſpei adoleſcens, cùm ſe audaciſſimè in propugnantes incitaviſſet, equi lapſu humi fuſus à remigibus interfectus eſt. cujus in loculis amicæ manu ſcriptæ ſunt repertæ literæ, quibus illa multis precibus ab adoleſcente petebat, ne cum Venetis prælio contenderet.

Eoq́ die Gradenicus legatus ab exercitu cum equitibus & militibus octingentis, Senatus juſſu claſſi auxilio ad alteram fluminis ſe ripam contulit.

Cividale arx à Venetis expugnatur fortuna mirè favente.

Cividale interim Carnicum in Alpibus, Feltriaq́ arx, dein Scala municipium natura & artificio communitum, itineri, quo Germania magnopere aditur, adjacens, à reipub. copiis eſt capta. Erant in ejus arce milites Germani octoginta (neq enim ferè plures capere locus exiguus poterat) qui ſe fortiſſimè defendebãt: in quos cùm à reip. militibus tormenta exercerentur, pilæ, quas emitterent, ipſos defecerunt: eamq́ ob rem differri oppugnationem neceſſitas cogebat: atq unus ex agreſtibus, qui aderant, deſiderari pilas ſentiens, ad præfectos accurrens, ego vobis, inquit, opportunè pilas dabo: ad proximumq́ ei loco tumulum eos duxit, quo à tumulo pilæ ferreæ triginta tegebantur, quas hoſtes abſcondiderant. Fortunæ vis *Haud facile dictu eſt, quantum in bello fortuna poſſit. nã ut caſus tulit, ut is agreſtis, qui ſciret eas ibi pilas eſſe, illo temporis puncto eodem venerit, quæq́ dicerentur, audierit: ita caſu magno factũ eſt, ut pilæ hoſtium tormentis reipublicæ ita convenirent, ut ad id confectæ viderentur: infartæq́ iis & ejaculatæ perfecerint, ut arx eo die caperetur cum Germanorum omnium interitu, præter eorum præfectum, qui ad urbem vivus eſt perductus: quã quidem paulò poſt Senatus arcem magnis munitionibus tutiorem reddidit.*

Covolũ arx natura muniſſima ad Remp. Ven. redit.

Atq eſt eodem in itinere ter mille paſſus ante Scalã

mons

mons ſaxeus præcelſus maximeq́ directus, ad perpendiculum viæ imminens, in cujus ſuperiore parte ipſo in ſaxo ſpecus cum perennis aquæ fonte naturâ factum homines concinnaverunt, arcemq́ parvam ex eo effecerunt. Ea omnino arx adiri pedibus non poteſt: ſunt autem demiſſo cum lignea ſedecula, ſinguli homines rota deſuper vertente attolluntur: ac quicquid aliarum rerum inferendum eſt, eodem uno ſublevatur, atq; in arcem importatur modo. Et arci inter montẽ flumenq́, quod arctam atq; anguſtam vallem dirimit, ſubeſt ea, de qua dixi perexigua ſanè via, qua commeare iis, qui in arce ſunt, invitis licet nulli, propterea quòd ſaxis modò ab ea devolutis quoslibet obrui atq; interfici nullum negocium eſt. Ea quoque arx, quam Covolum appellant, eorum deditione qui illam cuſtodiebant, ad remp. rediit.

In Iſtris etiam præda celebris ab Epirotis eſt equitibus & cædes hoſtium facta. Germanis autem, qui urbem incolebant, à Senatu petentibus, ut quoniã Maximilianus permiſerat, ut qui vellent ex ejus ditione urbem adire mercaturæ cauſa, eis liceret, Patres item concederent, eos tutò venire poſſe, fides eſt ei reipublicæ interpoſita, itineraq́ quæ toto bello clauſa fuerant patefieri cœpta ſunt cupidiſſimis omnibus.

Germanis liber adit concediru à Repub.

Marcus Antonius Contarenus cognomine Camalis quem Senatus parvis navigiolis præfecerat, Patrum juſſu ab Angelis claſſe profectus, Cymaclium inter duo Padi oſtia Vatrenum & Caprariam, oppidum magnopere piſcatorium, diripuit, ædificiaq́ plurima incendit: quæ Alfonſo non parva clades fuit, quòd ex ejus oppidi ſeptis calamo reticulato vadis, triginta millia in circuitu paſſuum eo ipſo ferè tempore ingens vis piſciũ biduo triduove maximè pluvio capta, & ſale injecto repoſita, magnis redimi preciis portoriisq́ cõſuevit.

Cymaclium oppidum direptum.

*Angelus cùm navibus triremibus ad latitudinem
fluminis diſpoſitis pontem injeciſſet, quo Gradenici e-
quites tranſportarentur ad incurſiones exercendas, ho-
ſteſq; qui munitionem copiis omnibus aggreſſi ſæpe fu-
erant, ſuſtinendos: poſtea, ne triremes impedirentur,
quo minus ad gerendū bellum præſtò eſſent, eundē mi-
noribus in navib. pontē impoſuit, trajectoq; leviſſimo
equitatu, omnem illam oram fuga terroreq; implevit,
quoad hoſtes miſſis ab Julio Ferrariam equitibus Lu-
dovico Pio præfecto, quem Verona evocaverat, atq; ab
Aloiſii regis miniſtris, Brixia item equitibus & militi-
bus quamplurimis, exercitum duodecim millium ar-
matorum confecerunt. Ac Ludovicus quidem unà cū
Hippolyto ad claſſem ripamq; fluminis audaciſſimè ſe
inferens interfectus eſt, capite media cū galea pila fer-
rea caſu in eū cadente perfracto. Deinde, quòd hoſtes in
munitione capienda fruſtrabantur, Alfonſus infra eū
locum duo millia paſſuum munitionem & ipſe in ripa
facere inſtituit, qua in reditu impedire claſſem poſſet,
tormentiſq; deprimere. Quod ubi Senatui eſt allatum
literas ad Angelum dedit: ſi ei videretur, claſſem redu-
ceret, ne confecta hoſtium munitione periclitaretur: id
unum in primis curaret, ut claſſem, quàm à civitate
accepiſſet, ſalvam ſoſpitemq; reip. reſtitueret. Ad quas
ille literas ita reſcripſit: Si claſſem reduxiſſet, fore ut
omnem illam oram, quæ cis Padum eſt, hoſtium exerci-
tui diripiendam relinqueret: itaq; id ſe tum facturū,
cùm illa munita eſſe loca cognoviſſet.*

*Eodemq; tempore, quòd ad Patres venerat Bulfar-
dus Germanus, qui ad urbem ventitare conſueverat,
ad ſpeciem, ut eis ſe offerret ad pacem inter regem remq;
pub. tractandam: re, à Maximiliano ejus rei cupidiſ-
ſimo clàm miſſus: Decemviri legatos duos creaverunt,
qui cum Bulfardo ad regem ſtatim proficiſcerentur Jo-*

annem

annem Cornelium Quinquevirum Senatu regendo, Aloiſium Mocenicum, qui Feltriæ atq; in Alpibus legatus tunc erat. Egerant autẽ cum rege civitates Germaniæ liberæ, ut pacem cum repub. faceret: quarum quidem ferè omniũ municipes non pauci in urbe mercaturam exercere conſueverant, ægreq; ea re carebant. Paulus quoq; Lichteſtenius, cujus erat multò maxima apud regem autoritas, uti antea demonſtravimus, pacis ei autor ſemper fuerat. Uxor inſuper regia idem cupere maximopere videbatur. Præter hæc Henricus Britanniæ rex ab Julio & Aloiſio & Maximiliano per literas diligentiſſimè ſcriptas petierat, ne cum Veneta civitate bellum exercerent: quæ ſi nuſquam exiſteret, conſtrui tamen omnibus ab hominibus ad publicã orbis terrarum utilitatem atq; ornamentum profectò debuiſſet. Idem quoque multò etiam accuratius legatus regis, Romæ qui erat, ad Julium detulerat. Quibus rebus cognitis ſpes Senatum tenuit, brevi fore, ut ſibi cum Maximiliano conveniret. Atq; illis quidem diebus Baldaſſari Scipioni Senenſi, qui Liviano propter virtutem maximè charus fuerat, equitum gravis armaturæ L. præfectura eſt à Senatu tradita. Bonifacioq; Sonzinio, qui ſe amanter pro rep. Patavino bello geſſerat, auri libra annis ſingulis immunitasq; rerum omnium ei liberisq; poſterisq; ejus, tum ut ipſe liberiq; extra ordinem in Senatum legerentur, dono datum.

Germaniæ liberæ civitates pacis inter Venetos & Maximilianum procurant.

Britanniæ regis intercessio.

Padus interim auctò Gallicis repentinis imbribus flumine, ut ſummas planè ripas adæquaret, pontem, qui minoribus erat navibus impoſitus, aquarum violentia diſiecit. Angelus trajectu ne careret, triremes, uti antea fecerat, contra curſum fluminis iterum firmavit, quæ pontem ſuſtinerent. Hoſtes autem ubi viderunt fluminis incremento triremes altè ſublatas pulcherrimè tormentorum pilis objicii, noctè magna cum

Padi inundatio.

Veneta claſ-ſis diſturbata, capta, incenſa.

manu Ferraria egreſſi ad ripam contenderunt, tormentisq; plurimis adductis naves impeditas verberare ex aggere ictibus creberrimis cœperunt: neq; prius deſtiterunt, quã claſſe penè univerſa perforata & diſiecta. Angelus, qui ſomno expergefactus ſuo ſe lectulo ejecerat, cum ſigno aureo, ne hoſtes eo potirentur, publicisq; literis, tum ductores reliqui cymbis navium excepti fuga ſalutem peterent. Remiges ſe flumini omnibus è navibus dederunt: adverſamq; ad ripã delati magna pars ad Gradenicum ſe receperunt. Vna triremis primo adventu per remos, qui aggerem contingebant, ab hoſtibus ad ripam attracta, cum hominibus non paucis eſt capta: ipſi omnes interfecti, altera ſuccenſa eſt. Ex omni claſſe triremes duæ navigiaq; minora aliquot ſecundo ſe flumine demiſerunt, ad finesq; reipub. nullo accepto detrimento redierunt, tres depreſſæ interierũt: munitione cum plurimorum remigum & militum interitu hoſtes potiti; triremes novem Ferrariam ſunt perductæ.

Ea clade Patres cognita, e veſtigio literas dederunt, cùm ad Gradenicum legatum, ſi hoſtes Padum trajicerent, interiorem Atheſis fluminis ripam interſcinderet, ne Rodigium poſſent accedere, ipſe ſe in tutum cum iis quas haberet copiis reciperet: tum ad legatos Grittum & Marcellum, qui erant in exercitu ad municipium Leonicenorum, ut aliquid copiarum auxilio ad Gradenicum mitterent, quo ſe facilius finesq; illos ab hoſtibus victoribus tueri poſſet. Scripſere etiam ad Foſſæ Clodiæ magiſtratum, cimbas juberet Padum ingredi, quæ fugientes reciperent, etſi qui ſe in ſylvas aut paludes abdidiſſent, perquiſitos repertosq; ſublevarent. Datæ inſuper ad Joannem Maurum literæ, qui in Iſtris cum triremibus, quas appellant nothas, tribus, legitimis duabus relictus fuerat, ut ad Padi oſtia contenderet.

Claſſis collectio & inſtauratio.

deret.

deret, cumque Marco Antonio Contareno, qui triremem ſuam navigiolaq; non pauca incolumia conſervarat, ſe conjungeret. Senatu poſtea eodem die coacto, ad claſſem reintegrandam multoque ampliorem inſtituendam, latum, ut in Creta triremes octo, Corcyræ duæ, in Dalmatis ſex, in urbe quatuordecim confeſtim armarentur, atque ex his duarum remiges poſtridie, aliarum duarum perendie protinus conſcriberentur.

Angelus claſſem amiſſam graviter accuſatur.

Angelus inter hæc ad urbem rediit, clademq; illam non tam verè ac exploratè, quàm ut ipſi minus dedecoris afferebat, Patribus expoſuit: quem tamen ejus ſermonem pleriq; ex earum, quæ perierant, triremiũ præfectis ad urbem & ipſi redeuntes audacter refellerunt, probraq; omnia in illum jaci cœpta: nihil in eo conſilii, nihil prudentiæ, nihil omnino providentiæ: crudelitatis, avaritiæ, arrogantiæ plurimum ſemper fuiſſe: triremes ponte implicari minimè omnium debuiſſe: ſi paulùm ſupra eum, in quo erat, locũ ripæ aggerem dejeciſſet flumen ipſum, quòd tam altè creverat, ſuamet illuvione & munitionem & claſſem tutam ab hoſtibus puncto temporis redditurum, regionemque illam pulcherrimam & fertiliſſimam longè lateq; vaſtaturum & fœdaturum fuiſſe. quæ nam autem aptior atq; facilior reipub. morem gerendi occaſio dari ei à fortuna potuiſſet, quàm quod eſt illi ea fluminis tam vaſti magnitudine exuperantiaq; ſubminiſtratum? ita illum, quæ è rep. non erant, effeciſſe: quæ uſui & dignitati magnopere fuiſſent, quæ ſecuritatem claſſi attuliſſent, quæ hoſtiũ cogitationes & conatus omnes fruſtraviſſent, prætermiſiſſe: unum modò magna ſemper diligentia curaviſſe, ut cymbas præda onuſtas ſingulis diebus domum mitteret. His cum vocibus pene omnium, qui in ea claſſe fuerant, & cladi ſuperfuerant, Angelus palàm

accuſaretur, Senatus frequens rogationem juſſit, uti de ea re Triumviri ex advocatis reip. quærerent: quod reperiſſent, intra dies XV. ad Senatum referrent, atq; is ea pœna, quam Senatus probaviſſet, plecteretur. atq; ut proximis comitiis præfectus claſſis ejus loco legeretur, etiam perlatum: lectusq; eſt Antonius Tronus templi Marcii procurator: quo præfecturam reſpuente, quòd non eſſet reb. maritimis aſſuetus, comitia Petrum Balbum Patavii magiſtratum ſublegerunt. qui quidem Balbus antequam Patavio decederet, hominem ex plebe, qui filia pro concubina utebatur, ipſamque filiam, ſcelere per indicium delato, comprehendi juſſit, faſſosq; ſecuri ambos percuſſit, igne patris cadaveri etiam ſuppoſito.

Inceſtus punitus.

Julii Pontif. placandi ratio à Senatu excogitata.

Adhæc, ut aliquando Julii iracundiæ finis fieret, Senatus ſæpe conſultus, ſæpe amplius conſuli juſſus, tandem cenſuit, ut legati reip. Romæ qui erant, tabulis ab Julio traditis, quibus indigniſſimæ conditiones reip. imponebantur, ſcribendo adeſſent, ut juri ſcilicet, quod in ſinu Adriatico antiquitus reſpub. obtinuerat, ab omnibus, qui eo mari navigent, exigendi, pro eorũ tantum navigiis, qui Romani pontificis imperio ſubeſſent, & eo mari navigarent, quodq; in Ferrariæ dominatu, quam aliquando in ſuam poteſtatẽ redegiſſet, permultos annos habuerat, quodq; ullo unquam tempore in Flaminiæ oppidis eis fuiſſet, reip. nomine cederent: eamq; contra rem Romanam feciſſe faterentur, veniamque ſuppliciter peterent. Ea res quod vi fiebat, Senatui nulla liberè decernendi poteſtate relicta, tot regib. hoſtibus, tot reip. oppidis bello captis, retentis ab Julio in urbe ſex legatis ſumma dignitate & nobilitate civibus tum illis qui è Flaminia in vinculis ad illum ſunt perducti ipſius interdicto, cui tamen jampridem paruerant ſatisque fecerant, etiam nunc urgentes,

minus

minus moleſta Patrib. fuit, minusq; ei rei, ne fieret, obſtiterunt: illud animis atq; ſermonibus diu multumq; repetentibus, vi atq; injuria coactis ab hominib quod ſit, pro infecto haberi conſueviſſe: itaq; & natura, & gentium & civili jure & legibus omnium populorum eſſe conſtitutum. Unum autem ſeſe conſequi, ut Julius inimicum in remp. animum deponeret, neq; amplius ejus hoſtibus auxilio vellet eſſe (quod quidem ſe facturum pollicebatur) magno ſibi adjumento ad reliquum bellum conficiendum fore arbitrabantur. Atq; his rebus agitatis annus finem habuit.

PETRI BEMBI RERUM VENETARUM HISTORIÆ LIB. X.

Epitome.

VEnetorum cum Cæſarianis ad Aquæ Martinianæ pontem pugna. Hatrianis petentibus, magiſtratus & naves quibus ſe tuerentur à Senatu conceſſæ. Pannoniæ regi pro penſionibus quomodo ſatisfactum. Variæ Cæſarianorum Verona eruptiones Nicolai Urſini obitus. Captivorum cum Gallis permutatio. Varii belli inter Alphonſum & Venetos, & item inter Venetos ac Cæſarianos circa Veronam eventus. Julius Legatos Venetos ad ſe admittit, & interdictum abrogat. Legati ad pacem cum Maximiliano conficiendam miſſi re infecta revertuntur. Leges ad pecuniam colligendam latæ. Veronæ oppugnatio fruſtrà tentata. Lex quæ ſacerdotum propinquos in pontificiis cauſis ſenatu excludebat antiquata. Julii conſiliorum ambiguitas. Senatus de imperatore eligendo conſilia. Gallorum in reip. fines irruptio. Nova Germanorum domus exædificata. Vicetia cum pleriſque aliis oppidis à Gallis capitur. Gallorum in eos qui ſe in concamerationem contulerant immanitas. Cæſarianorum in Carnos irruptiones. Lemniacum à Gallis capitur. Rotomagenſis Cardinalis obitus. Julii & Venetorum cum Helvetiis fœdus. Variæ Germanorum, Venetorum & Gallorum excurſiones, levioraq; prælia. Phariorum ſeditio ſedata. Claſſis Julio cõtra Genuenſes miſſa. Laurẽtio Ceriti arma ex comitii armamẽtario data. Cypri reginæ obitus.

Gallici exercitus in Venetos progreſſus. Ferdinandus Hiſpaniæ rex equum album tributi nomine, ad Iulium mittit. Franciſcus Mantuanorum dux à Venetis dimittitur. Monſilice à Gallis capitur. Ioannis Sfortiæ obitus. Iulii cum Alphonſo belli initium. Lucius Bononienſis reip. exercitus imperator declaratur, Sexviri ſale procurando ad quatuor redacti. Iulii in Genuenſes conatus irriti, & claſſis Centum cellas reditus. Pannoniæ rex Venetis bellum indicit, nec tamen infert. Iulii in Alphonſum edictum, eiuſdemq́; in Galliæ regem maledicta. Venetorum de Brixia capienda conſilia. Veneti & Pont. iterum claſſem Genuam mittunt. Mutina à Pont. capitur. Helvetiorum in Gallici regni fines irruptio. Lex de magiſtratibus qui remp. in Senatu procurent lata.

Venetorum cum Cæſarianis ad aquæ Martinianæ pontem pugna.

ANNO inſequente inito hoſtes Verona egreſſi, ut in pagos pleroſq́;, qui exercitum reip. receperant, rebusq́; omnibus iuverant, iracundiam exercerent ſuam, itaq́; inde pabuli copiam aliquam in oppidum importarent, cùm quinq́; millia paſſuum proceſſiſſent, ad aquæ Martinianæ pontem ſubſtiterunt, ut noſtris, qui re per exploratores cognita ad illos repellendos contendebant, fluminis tranſitum impedirent. Erat autem præmiſſus ad eam rem ab Imperatore legatisq́; Leonardus Apulus cum expeditis militibus & equitibus quamplurimis: is ubi pugna ante põtem magno animo cõmiſſa tamen trajicere hoſtibus, ut ſe priores in ponte conſtipaverant, anguſtias defendentibus ſe non poſſe vidit, equites Epirotas triginta ad ſuperiorẽ fluminis partem longo circuitu, ne ab hoſtib. conſpicerentur, cum reliquis mandatis miſit. Illi itinere celeriter confecto, repertis in primo colle vadis flumen tranſierũt: eodemq́; & circuitu & celeritate uſi, magno clamore ſublato, repẽtè in hoſtes à tergo impetum fecerũt: qui nova re perturbati, cùm reliquum adeſſe exercitũ crederent, & prælio ancipiti ſibi eſſe decertandum exiſtimarent, atq́; ii, qui à fronte noſtros ſuſtinebant, ſibi veriti ſæpe reſpicerent, pugnamq́; interim remitterent, noſtri ardentius inſtarent, relicto ponte omnes ſe in fugã con-

conjecerunt. Ea in fuga perplures interfecti ſunt: capti equites cataphracti L. ex levioribus circiter ducenti, præfectiq; clari nominis ſex, ad urbemq; miſſi, & ſigna quatuor relata. Saornianus poſt hæc ad urbem rediit, magiſtratuq; repudiato aliis in rebus majori ſe reipublicæ fore uſui eſt pollicitus.

Erat tum in urbe Philippus Uladislai regis Pannoniæ legatus, qui à rep. ſuperiorum penſionum reliqua ſibi dari poſtulabat. Et Senatus, quòd pecunia propter quotidianos belli ſumptus dependi minus poſſet, excuſatione interpoſita, gemmas, purpuram, telasq; cæteras ſericeas laneasq; pro ſumma librarũ auri trecentarum dari juſſit: pauloq; pòſt eodem legato petente, ad reliquas res quadraginta ſunt auri libræ numeratò additæ: ipſi libræ quatuor dono curatæ. Legatus regis Panoniæ penſionem poſtulat.

Ad Henricum etiam Britanniæ regem adoleſcentẽ Senatus legatum creavit Franciſcum Capellum, honoris illius & benevolentiæ inſtitutæ cauſa.

Hatriani, quod eſt oppidum inter Padi oſtia, prædæ nomine ab Angelo præfecto claſſis ſub reip. imperium redacti, cùm ab Alfonſo ut ad ſe redirent ſolicitarentur, legatos ad urbem miſerunt, velle ſe ab rep. non recedere: itaq; & qui ſibi jus diceret reip. nomine, & armatas naves, quib. ſe defendere ab Alfonſi contumeliis poſſent, ſuppliciter petere. Quamobrem Senatuſconſultum factũ eſt, Hatrianos defendi oportere, Senatui videri: igitur & prætor eis datus Leonardus Bembus, & naves armatæ decem ad eos miſſæ: quibus præſidiis poſtea uſi, in fide atq; officio permanſerunt: tametſi Alfonſus antequam auxilia convenirent, illos, pagosq; aliquot demiſſiores in Padi ripa Venetisq; finib. malè habuerit. Hatrianis naves quib. ſe tuerentur Senatus concedit.

At hoſtes iterũ Verona egreſſi, multosq; vicos depopulati, interfectis propè incolis omnib. partẽ ſuorum, quos noſtri obviam progreſſi aut occiderant, aut captivos fecerant, Cæſarianorum variæ Verona eruptiones.

fecerant, amiſerunt. Tertiò autem ob pabuli inopiam, idem auſi, multò majore accepta clade, Alexio tamen Bua turmæ Epirotarum præfecto, ob equi laſſitudinem, ab ipſis capto, ſe in oppidum receperunt, quibus in rebus omnibus imperatoris maximè ſtudium vigilantiaq́ue extitit: itaq́ue febricula tentatus accerſitis Patavio medicis, tamen convaleſcere non potuit; creſcenteq́ue vi morbi cùm ſe brevi moriturum cognoſceret, adhibitis legatis exercitum Lucio Bononienſi commendavit, atque ipſum & præfectos reliquos graviſſimis amantiſſimisq́ue verbis monuit, ut ſuam fidem & benevolentiã reip. præſtarent: quæ ſi perierit, virtus omnis Italorum animorum, resq́ue ipſa militaris, quam adhuc quidem ipſi uni ſuſtinuiſſent, unà cum illa perierit. Quis enim, inquit, vos alet, provehet, ad exercitus regendos vocabit, hac terrarum parte in regum barbarorum poteſtatẽ redacta? Hæc atque his plura cùm dixiſſet, paulò pòſt mortem obiit apud Leonicenos ſeptem & ſexaginta annos natus: moleſtaq́ue ea magnopere civitati exercituiq́ue mors fuit. cadaver ad urbem delatum funere ampliſſimo & concelebratiſſimo atrata civitas extulit.

Nicolai Urſini febricula & obitus.

Imperatore mortuo, Janus Fregoſius Ligur ejus equitibus regendis præficitur: quibus tamen etiam vivo illo præeſſe conſueverat, Leonardusq́ue Apulus ob virtutem, atque in remp. ſtudium ſtipendio à Senatu auctus eſt, duobusq́ue fratris ejus liberis penſiones annuæ donò datæ: eamq́ue profectò legem ſententiis omnibus Patres conſcripti probaverunt, ut non modò nulla rejecerit, ſed etiam ne una quidem cui non liquêret, in loculis reſederit: quæ res penè pro miraculo eſt habita. Fuit quidem certè ſingulare ac peregregium omnium ordinum, totiusq́ue civitatis in Leonardum ſtudii atque benevolentiæ indicium.

Ubal-

Ubaldus deinde Gallorum internuncius Mediolano ad urbem venit, pollicitusq; eſt præfectorum regiorũ nomine: ſi Gallos qui eſſent in cuſtodia urbana Senatus reſtituat, ipſos cives quoſq; Venetos unà cum præfectis reip. qui Mediolani cuſtodirentur, miſſos facturos: itaq; quatuordecim Gallis Ubaldo traditis, Brixiamq; miſſis, ipſi Juſtinianum Maurocenum, Aloiſium Bonum, Petrum Gradenicum, Franciſcum Memmium, civesq; alios, quos habebant, homineſq; militares tres, Vincentium Naldium, & Vitellium, & Braccium, libertati reſtituerunt. Captivorũ cum Gallis permutatio.

Atq; ut ſcribendo ſæpius ad Maximiliani exercitũ, qui Verona erat, redeatur, Hiſpani ex eo milites, hominum ſcilicet natura & moribus multò callidius ac ſapientius Gallis atq; Germanis hominibus genus, cùm viderent Venetos caſtris ponendis oppido propiores eſſe factos (nam à Leonicenis aliquot paſſuum millia Veronam verſus ſe contulerant) ſimul eos brevi ad murum atq; portas acceſſuros, urbemq; obſeſſuros vererentur, ut quid quæq; domus atq; familia voluntatis in remp. haberet, ſi poſſent fallendo cognoſcerent, nocte intempeſta per oppidum, cum magno armorum ſonitu incitati cucurrerunt; nomenq; Marcium, quod eſt inſigne reipub. ſæpe in curſu conclamaverunt: quo exaudito, à plerisq; illos eſſe Venetos credentibus, qui ſe in oppidum intuliſſent, eadem nominis acclamatione eſt reſponſum datum, ſalutatioq; veluti mutua facta: illi eas domos, unde voces veniebant, atramento ſignaverunt, poſteroque die repetitis notis omnes ad unam diripuerũt, quibus rebus conſequuti ſunt, ut & reliquis amicis reip. timor injiceretur, ne quid ultrà facere aut dicere auderent, & ipſi præda illa pro ſtipendio, quod non perſolvebatur, ad ſe ſuſtinendos uterentur. Res ad Veronam geſtæ. Strategema.

Erant in urbana perliberali cuſtodia, uti ſuprà demonſtra- Germanorũ captivorum fuga.

monſtratum eſt. cùm Patavii, tum in Iſtris, càpti Germani regis præfecti ſex: ſalutabanturq́; quotidie ab amicis & familiarib. ſuis propè ut liberi: eorum quinq; noctu, cuſtodibus in cœna occupatis, tenui perrupto muro ad aquam ſe nullo ſtrepitu contulerant: cymbaq́; ad biremem clàm à ſuis comparatam vecti, in ea Tergeſte perfugerunt: uni ut fugeret perſuaderi non potuit, ne fidem, quam unà cum reliquis reſp. dederat ſe non abiturum, falleret.

Angeli Triviſani cauſa ventilata, ejuſq́; exilium.

Poſt hæc Triumviri, quorum erat è collegio Bernardus Bembus pater meus, confecta quæſtione Angelum Triviſanum, qui claſſem turpiter amiſerat, ad totius civitatis judicium majora comitia detulerunt, ea lege per ipſa comitia prius reſciſſa, quam Senatus, ut ad ſe referrent, juſſerat, tabellisq́; eorum recitatis, qui permulti contra eum teſtimonium dixerant, cauſaq́; diu aliquot agitata, condemnare tamen illum primis ſententiis non potuerunt, propterea quòd ab reliquis civibus, qui eo bello improbè remp. geſſerant qui quidem erãt plerìq;, atq; ab eorũ propinquis & neceſſariis magnopere laboratum eſt, ne condemnaretur, veritis, ſi ille pœnas dediſſet, ne ad ipſos etiam ejuſmodi judicia deſcenderent. quæ ſanè res bonis omnibus magnam moleſtiam attulit, quòd Angelo abſoluto nihil amplius in rep. ſeverè, nihil omnino ex dignitate poſſe agi propè conſtaret. Poſtremò verò cùm Triumvirum actionibus diligentioribus, tum ejuſmodi bonorum querelis permota concio, triennium ab urbe urbisq; finibus eſſe Angelum exulem juſſit.

Lex de exulibus reducendis.

At ne claſſi reintegrandæ, quam in rem Patres incubuerant, milites aut remiges deeſſent, lex eſt in Senatu lata, ut exules maritimis ab oppidis atq; inſulis reipublicæ ob homicidium qui eſſent facti, ſi pace cum mortui propinquis inita menſes ſex in claſſe reipublicæ ſua impen-

impenſa operam navaverint, aut ad id vicarium dederint, reſtituerentur, exceptis iis qui hominem conſtituto occidiſſent.

Alfonſus verò claſſis reipublicæ clade non contentus, copias quas confecerat, trajecto Pado ad fines Rodigianos vexandos ac depopulandos miſit. eæ copiæ in in pago Alfonſi ſitum poſtremo ſeſe vallo munierunt, & parvo præſidio ad vallum relicto inſtructæ, ut quod intenderant, etiam perficerent, progrediebantur. Gradenicus Legatus, Rodigii qui erat, ea de re ab exploratoribus certior factus, ante lucem cum equitatu & peditatu oppido egreſſus, Epirotas aliquot præmiſit, qui hoſtes velle aggredi ſimularent, lenteq́ revertentes eò traherent, ut æquo loco prælium committi poſſet. Hoſtes Epirotis viſis in eos impetum fecerunt. Illi, ut erat eis imperatum, paulatim recedentes in noſtri agminis conſpectum eos perduxerunt. Legatus cohortatus ſuos pugnæ ſignum dedit: neq; hoſtes ſibi defuerunt: concurſum eſt ab utriſq; ita acriter, ut pugna diu anceps atq; ambigua fuerit: tandem hoſtes feſſi repelluntur, ſeq́ ad pagum munitionesq́ ſuas recipiunt. Noſtri hoſtium regreſſu incitatiores facti, cùm aliquandiu ante vallũ pugnaviſſent, munitionem perfregerunt, eosq́ in fugam omnibus à partib. dederunt. quos Epirotæ conſectati pleroſq; interfecerunt: equites utriuſq; armaturæ circiter nonaginta cum eorum præfecto captivos fecerunt. Capti quoq; ſunt eodem tempore in Veronenſium finibus Sequani equites non ſanè pauci, cùm tamen illi etiam Epirotas duodenos temerè à reliquis digreſſos quodam in pago dormientes item cepiſſent. captusq́ paulò pòſt unà cum viginti ex ejus turma præfectus equitum Gallorum Cleta, qui Maximiliani auxilio Veronam venerat, ad urbemq́ miſſus.

Alfonſi cũ Venetis conflictus.

Julius autem Pontifex Max. ubi à reipub. omnibus

Iulius Pont. Interdictũ Venet. abrogat.

ſuis

ſuis poſtulatis ſatis eſſe factum cognovit, Legatis, qui quidem erant quinq; (nam Piſanus paulò antè morbo implicitus mortem obierat) ad ſacra, quæ ſe præſente fiebant, atq; ad pedis oſculum admiſſis, magna populi Romani frequentia interdictum abrogavit, deq; eo literas ad omnes reges dedit. Quibus rebus cognitis, ſupplicatio à Patribus eſt indicta, gratiæq; diis immortalibus omnibus in templis actæ. Paucisq; pòſt diebus Hieronymo Donato apud Julium manere juſſo, qui legationem exerceret, cæteri legati pedib. Anconam profecti, reliquo itinere in longis navibus, quas Patres ad eos ſublevandos eò miſerant, confecto domum redierunt.

Cives Veneti cuſtodia liberantur.

Diebusq; æquè pòſt paucis cives ii Veneti, qui belli initio in Flaminia contra fidem datam capti, atq; in Romanos fines perducti, eo tum loci cuſtodiebantur, ab Julio ſunt dimiſſi. dimiſſi quoq; ab Joanne Jacobo Triultio, liberalitatis in rempub. nomine, cives item Veneti tres, qui tribus Galliæ municipiis præfuerant; Mediolaniq; in cuſtodia illos menſes totos fuerant, Joánes Grimanus, Alexander Georgius, Philippus Calbus, atque uſq; in urbem ab ejus miniſtro perducti.

Legati ad Maximilianum ob pacem conficiendam miſſi re infecta redeunt.

Aloiſius Mocenicus, Joannes Cornelius legati ad pacem cum Maximiliano tractandum miſſi, uti ſuperiore libro demonſtratum eſt, atq; in Alpes profecti, regiis internunciis, qui ad eos venerant, reipublicæ datis muneribus (ea erant vini Cretici precioſioris, ceræ albæ ad tenebras expellendas, fructuum in Aegypto conditorum ad regias epulas omnis propè generis non parva copia) ſermonem cum iis complures dies habuerũt, non unisq; in locis unà fuerunt, neq; tamen pax iniri potuit, cum illi omnia, quæ in Maximiliani poteſtate proximè fuerant, à Senatu peterent; Senatus nihil eorum, quæ ante bellum obtinebat, vellet amittere: depé-

dere

dere quidẽ Maximiliano aliquam pecuniæ vim ſe obligaſſet, ſi de reliquis fœderis capitibus, quæ proponebãtur, convenire inter ipſos potuiſſet: ſed obſtinatione, duritieq; ambarum partium factum eſt, ut infectis rebus ab utriſq; domum diſcederetur: ita ea multorum dierũ tractatio & mora, quæ ſuſpenſos atq; ſolicitos Patrum animos habuerat, poſtremò ad nihilum redit.

Interim quod Lauretanos, qui eſt pagus in Padi fluminis derivatione, Alfonſi copiæ incenderant, Senatuſconſultum factum eſt, ut ejus pagi homines Foſſam Clodiam ad incolendum ſe reciperent, atq; ab oppidanis rebus omnibus juvarentur: quaſq; antea onerum & tributorum immunitates domi obtinebant, eiſdem immunitatibus eis frui Foſſæ quoq; Clodiæ liceret. itemq; alterum, uti Belunienſes & Pagenſes annum unum immunes eſſent, neq; ad ſolvendum creditoribus cogi poſſent. Immunitates afflictis conceſſæ.

Idem Senatus cùm videret multò maximam eſſe in urbe copiam eorum ex plebe civium, qui aliquo reip. munere fungerentur, quo in munere aut ſtipendii mẽſtrui, aut quotidiani quæſtus nomine lucrum facerent: ut ii quoq; aliquid, neq; id tamen ſine compendio, tam anguſta pecuniæ publicæ procuratione in ærarium cẽferrent, rogationem juſſit: qui è plebe civis munus perpetuum à republica obtineret, ſi decuplum ſtipis annuæ, aut ſi ea non ſit, lucri ſummam, de qua apud magiſtratum conſtet, reipublicæ intra dies quindecim curaverit; id omnino munus ipſo mortuo aut filius, aut nepos, aut frater ejus ſequatur: aut is, quemcunq; ſibi ipſe ejus muneris hæredem inſtituerit. quib. autem ſua ſint ad tempus munera, iis octuplam ſtipem ærario inferentibus, ea vivis munera eripi non poſſint, illis exceptis muneribus, quæ à Senatus, templiq; Marcii procuratorum ſcribis & miniſtris obirentur: ea tamen o- Leges ad pecuniam colligendam latæ.

Etxpli ſumma liberalitate Patrum paulo pòſt lege ad quincuplum rediit. Ab Decemviris quoq;, ut etiam nobilitas ſui æris aliquantum ſpōte reipublicæ tribueret, alia eſt rogatio paulò pòſt juſſa. qui è nobilitate civis triginta annos natus libras auri vicenas mutuò reip. dediſſet, quemq; civem major pars Decemvirûm probaviſſet, ei civi annum in Senatu eſſe, adempta ſuffragii ferēdi poteſtate licere. Hujus autem mutui Decēviri eam eſſe conditionem voluerunt, ut pars pecuniæ media in ærarium noviſſimum ei, qui dediſſet, accepta referretur: altera parte media, ſi quid is onerum tributorúmve nomine in poſterum publicè debiturus eſſet, ex eo tantundem poteſtas ei fieret diſſolvendi: pauloq; pòſt, ne horum civium numerus denos excederet, iidem Decemviri ſanxerunt.

Veronæ oppugnatio fruſtra tentata.

Dum hæc domi adminiſtrantur, conſilio Veronam per inſidias capiendi ab legatis complures dies agitato, certorum oppidi civium ſuaſu, qui per ſuos interpretes clam ad Sigiſmundum Caballum neceſſarium ſuum, egregium atq; amantē reip. civē, qui ſe pro patria exercebat, belliq; munera & præfecturas obibat, Patavium miſſos, res quemadmodum perfici poſſet, eis oſtenderāt: ambo prima nocte ad pagum Martinianum exercitū adduxerunt, quingentosq; milites ex omni copia lectos, ad arcem, quæ ab ea oppidi parte cum mœnibus erat conjuncta, non nimis communitam miſerunt, qua fore in urbem trajectum cognoverant. Illi per duas propugnaculi intromiſſi portas (eas Benedictus Peregrinus multa arte diligentiaq;, ferreis ad eam rem confectis Vicetiæ malleis vectibusq; aperuerat) ad murum oppidi ſcalas, quas ſecum attulerant, poſuerunt, ut eo ſuperato ad portam, ad quam convenerant, accederent, interfectisq; cuſtodibus, atq; apertis valvis exercitum admitterent. Eæ ſcalæ cùm eſſent breviores, quàm muri altitu-

altitudo requirebat: ad ejuſmodi ejus rei ſubſidium cõparandũ, ut alterã alteri allegarẽt, atq; ita longiores eas facerent, ſe dederunt. In eo dum ſunt, ſigna in oppido ei loco proxima caſu concinere cœperunt: illi veriti adventum ipſorum militibus Germanis tribus millib. palàm factum eſſe, qui eam oppidi partem cuſtodiebãt, relictis ſcalis extra propugnacula celeriter ſe, quà venerant, receperunt: deinde ad exercitum, qui non longè aberat, ut ſe in oppidum inferret, re infecta magno cum dolore omnium atq; moleſtia redierunt. Hoſtium præfecti haud ita multò poſt de pleriſq; civibus, quos fuiſſe ejus rei conſcios non tam quidẽ reperiſſent, quàm eſſent ſuſpicati, graviores pœnas ſumpſerunt. Peregrinus unà cum noſtris militibus oppido fugiens ad legatos ſe contulerat: cui Senatus ob facti audaciam atq; in rempubl. ſtudium penſionem annuam, quam poſteri ejus ſequerentur, paulò poſt dono conſtituit. Eadem in illorum, quos hoſtes interfecerant, liberos reipublicæ pietas extitit.

Erat domi lex decẽvìralis, nemo ut civis, cujus aut filius aut frater aut fratris filius ſacerdotium haberet, cùm de rebus, quæ ad Pont. Max. atq; ad remp. pertinerent, ageretur, in Senatu eſſe poſſet: quam quidem legem eo conſilio Patres juſſerant, ne qui ſuo compendio propter ſacerdotiorum adipiſcendorum cupiditatem in conſulẽdo duci poterat, ut plus Romanis rebus, quàm ſuæ civitati faveret, ei aut ſententiam dicere, aut ſuffragium ferre in Senatu liceret: eam tum legem Decẽviri antiquari voluerunt non enim arbitrabãtur quẽquam eſſe civem poſſe, qui tam duris reipublicæ temporib. alieniori voluntate ſua patriæ commoda, quàm Pont. Max. à quo tam inſignitè læſus eſſet, in Senatu adminiſtraret. Itaq; & Antonius Grimanus & Georgius Cornelius, reliquiq; ſacerdotum propinqui, cum

Lex quæ ſacerdotum propinquos in Pontificiis cauſis ſenatu excludebat, antiquata.

ad Senatum ex literis Roma ab Donato miſſis eſt relatum, deinceps affuerunt: quæ quidem literæ magnam in Julio ambiguitatem conſiliorum, magnamq́ voluntatis hæſitationem oſtendebant: modò enim de rep. honorificentiſſimè amiciſſimeq́ loquebatur, ſeq́ ei adjutorem ad ea recuperanda, quæ in Rhetis Galliaq́ amiſerat, fore pollicebatur: Gallorum modò regem ſe vereri oſtendebat, quem quidem propediem in Italiam rediturum pro explorato ducebat. A Maximiliano quoq́ ſuum legatum propè amplius nō admitti, inimicumq́ ſibi illum ex amico eſſe factum, quòd interdictum in remp. ſe nolente reſcidiſſet, conquerebatur. eaq́ ob res uti reſpublica quibus poſſet conditionibus cum Maximiliano pacem faceret, Senatui erat auctor, præſertim poſteaquam inter Aloiſium & Henricum Britanniæ regem, qui diſſidere putabantur, quod quidem certè diſſidium animorumq́ disjunctio morari Aloiſium & retinere ne itineri ſeſe daret, una omnino poterat, fœdus eſſe ictum & concelebratum cognovit: itaq́ interdum neq́ cui confideret, neq́ quò converteret cogitationes ſuas, neque quem ſuſciperet tuendum, neque quid omnino aut faceret, aut planè diceret, reperiebat.

Julii Pontificis conſiliorum ambiguitas.

Reſponſum à Republ. Venetiana Julio P. P. datum.

Quibus rebus cognitis Senatus, cui quidem omnia penè deficiebant, Julium tamen per legatum eſt hortatus bono animo ut eſſet: non facturum, quæ ab eo jactabantur, Aloiſium: cujus omnes planè populi ab Alpiū trajectu & bello in Italia gerendo magnopere adhorrerent: Maximilianum quidem & pecuniæ inopia, & aliena Germanarum civitatum à bello contra remp. voluntate, & aliarum rerum implicationibus perfacilè ad pacis cogitationem deſcenſurum: Henricum verò, cur nocere Venetis cogitet, nullā habere porrò cauſam, cujus & maritimæ civitates neceſſitudinem quaſi quandam antiquitus cum noſtris hominibus inſtitu-

tam colant plurimiq́; faciant: & portoria à navib, reipub. quæ mercaturæ cauſa eò ventitant, etiam augeantur: ſeſe autem & exercitum non ſpernendum jam habere, & claſſem ſatis magnam propediem habituros; eaſq́; opes non illi minus, quàm reipublicæ præſto, cùm vellet, futuras: quamobrem conſideret, cùm tam bonam cauſam ſuſcepiſſet, ut remp. ſcelere perfidorum hominum proditam ac violatam tueretur: Deos profectò immortales, quorum ipſe in terris majeſtatem obtineret, ſibi non defuturos.

Ejusmodi cùm literis labentem Julii animum atq; conſilia Senatus confirmaviſſet, legem ſcivit, ut quingenti armaturæ gravioris equites, militū quatuor millia celeriter conficerentur, atq; ad eas quas haberet copias adderentur. Id autem non tam juſſit ſpe quam aleret, ut res ad exitum perduci poſſet (nam neq; unde iſtum numerus accerſeretur, ei conſtabat: neq; pecunia in ſtipendium planè ſuppetebat) quàm ut ejus rei ſermo nunciiq́; ad Julium allati dejectas illius cogitationes & timores plenas erigerent, exercitumq́; reipublicæ, quem quidem & Veronæ recuperandæ difficultate, & Gallicarum rerum fama, quas rumor latius atq; inflatius attulerat, tardiorem ac ſuſpicioſiorem factum ſciebat, literæ de eo ad legatos datæ ad priſtinam belli gerendi alacritatem ſtudiumq́; revocarent. quod ſanè accidit, Epirotæ enim equites ubi de augendo exercitu nuncium acceperunt, Atheſi flumine trajecto hoſtium equites centum captivos fecerunt: milites alteros totidem, nemine ſuorum deſiderato, interfecerunt. Aliæ deinde literæ ad Donatum datæ, ut quoniam is ad Senatum ſcripſerat, Julio placere, ut bello, quod reſpubl. cum Alfonſo exercebat, finis imponeretur: ei diceret, Senatum de eo id, quod vellet, eſſe facturum. Quo reſponſo accepto Julius ſuum hominem Ferrariam miſit

Reſpubl. i vum exerc tum parat

ejus rei cauſa : neque tamen Alfonſo perſuaſit, uti bello deſiſteret : nam quoniam exploratum ei erat, Aloiſium regem ad Lemniacum oppidū, quod a Maximiliano libris auri CL. emerat, capiendum omnes ſuas quamprimùm copias miſſurum, quo capto ipſe quoque Rodigium poſſe capere ſpem non ambiguam fovebat, arma deponere noluit.

Gallorum in Reipub. fines irruptio, & Venetor. occurſio.

Senatus autem pluribus & literis & nunciis certior factus, Aloiſii præfectos magnis equitatus & peditatus copiis coactis, in fines reipublicæ impetum brevi facturos, Lemniaco veritus, præter milites ſexcentos ſub egregiis centurionibus, cives etiam Venetos è nobilitate quatuor, cum militibus quinquaginta è plebè urbana ſingulos, commeatumque omnis generis, & res ad tormēta exercenda, ignemque in foſſis atque aggeribus ex inopinato excitandum idoneas, & ſagittarum magnum numerum eo miſit. Vaniſſa præterea ex Dalmatis homo fortis cum turma lectiſſimorum equitum octoginta, majore quàm conſueverat ſtipēdio, ab Senatu accerſitus, eòdem ſe contulit. Ad Gradenicum quoque legatum auxilia ab exercitu ſubmiſſa, ne ſi Alfonſius ad Rodiginos oppugnandos, dum reliquus exercitus à Gallis alios reip. fines tueretur, ſuas copias adduceret, imparatior offendi poſſet. Claſſi demum paucarum triremium, quæ erat Foſſæ Clodiæ, naves breviores permultæ urbanis è ſuburbiis eductæ atque adornatæ uti adderentur, quæ in Alfonſi fines ſe inferret, ejusque copias diſtineret, latum. Ad Vitellium verò, quem captivum permutatione facta, uti ſuprà demonſtratum eſt, Galli reſtituerant, Capinumque ejus propinquum, Pauli illius, quem Florentini Piſano bello imperatorem habuerant, ſecurique percuſſerant, filium: quibus utriſque Senatus præfecturam equitum gravioris armaturæ CL. paulò antea dederat, atque illi eos equites in Tifernatibus municipibus

bus ſuis jam confecerant, mari Foſſam Clodiam deportandos, naves in Flaminiam miſſæ: quibusq; etiam milites quingentos ipſorum in finibus quamprimum cõſcribendi ad exercitumq; adducendi, cura tradita. Eandem antea curam Citolo Patres dederant, ut è Peruſiæ finib. mille octingentos milites educeret: isq; jam numerus adventare dicebatur.

Turmis inſuper in exercitu reip. plerisq; reintegrãdis, quæ quidem erant magnopere diminutæ ſtipendiũ à quæſtoribus curatum, penſioq; annua, quam Senatus ultra ſtipendiorũ nomen Citolo dederat, ut ea quoad viveret, frueretur, etiã aucta. quas ad res atq; ſumptus quo fiſci debitoribus facilior ſolutio fieret, Senatus juſſerat, ut qui ex iis aurum aut argentum cælatum, quod pleriq; ſibi comparant, aut à majoribus comparatum domi habent, ad Duumviros numis cudendis intra dies XXV. attuliſſent, id eis aurum argentiúmve cum lucro partis decimæ acceptum referretur: qui Duumviris neq; aurum neq; argentum dediſſent, neq; pecuniam numeratam curaviſſent, eorum bona, etiam ſi fideicommiſſa eſſent, vẽdi per magiſtratus oportere, iis exceptis bonis, quæ dotium nomine mulieribus deberẽtur eaſq; venditiones ratas & firmas haberi oportere, neq; ullis poſſe legibus infirmari, Senatuſconſulto additum. Pauloq; pòſt, quòd Patrib conſtabat cives pleroſq; ex iis, quibus ampla res eſſet, adduci tamen non poſſe, ut in ærarium conferrent, quòd nulla ſuæ patriæ charitate, nullo reip. amore tenerentur, Decemviri ſuis miniſtris mandaverunt, ut illos prius ea de re admonitos, ſi poſt dies octo nihil contuliſſent, captos in carcerem contruderent: quòd ſi ſe occultaviſſent, ab eorum domibus rem familiarem abriperent, magiſtratibusq; traderent diſtrahendã. quæ duæ quidẽ res uti publicè juberentur, ante id tẽpus nũquam acciderat. Vicetinæ

Numos cudendi ratio.

quidem civitas,reipub.difficultatibus permota,ſponte ſua vicenas auri libras dono in ærarium contulit.

Quoniam autem & legati non ſemel ad Senatum ſcripſerant, egere imperatoris reip. exercitum: ſine eo qui ſumma rei præſit, omnes indiligentiores & diſſolutiores quotidie fieri,& ipſi per ſe Patres ſingulis horis ea de re admonebantur: ſæpe cùm eſſent inter ſe magiſtratus colloquuti, magna eos ambiguitas hæſitatioq; diu tenuit: nam quòd ex præfectis reip. plures parẽ ferè honoris locum obtinebant, exiſtimabant, Patres, in potiore adipiſcendo loco alterum ſibi præferri neminem eorum ſatis æquo animo laturum. Tum illud accedebat, quòd ipſimet Patres, quiſnam illorum eſſet reliquis anteferendus, non diſpiciebant. De externis cùm quærerent, plerique in eam ſententiam conveniebant, ut Frãciſcus Mantuanorum Princeps, quem habebant in cuſtodia, ei muneri maximè omnium eſſe præficiendus videretur: quod profectò munus & aliàs apud ipſos geſſiſſet, & nunc eò libentius eoq; diligentius ab illo ſuſcipi atq; adminiſtrari oporteret, quòd ex ipſo carcere atq; cuſtodia ad tam amplam dignitatem atq; imperium Patrum munere ac liberalitate vocaretur. verùm propterea quòd annis etiam ſuperioribus ad illud ipſum munus à Senatu revocatus, uti tum à nobis demõſtratum eſt, ſtipendio etiam accepto à repub. defecerat, atq; ad Maximiliani militiã, autore & cõſuaſore Ludovico Sfortia uxoris ſuæ ſororis viro ſe contulerat, idcirco, niſi Senatui ſatisdaret ſe fidem reipub. præſtaturum, omnes unà magiſtratus committendum ei eſſe non putabant. Id ut ſciri ab eo poſſet, Lauredanus Patresq; eum ad ſeſe cum honeſto ſenatorum comitatu è cuſtodia venire voluerunt amiciſſimeque appellato ſuam ei mentem aperuerunt, Senatusq; conſultum ea de re factum oſtenderunt. Ad quem ille ſermonem ino-

opina-

opinata lætitia commotus atq; illachrymans, magnas Patribus gratias cùm egiſſet, confirmavit filium ſe ſuũ Federicum natu majorem ſuæ fidei obſidem reip. daturum: uxoriq; ſcripturum, ut eum ad legatos eveſtigiò mitteret. Quod cùm Patribus probaretur, Ludovicũ Firmium familiarem ſuum cum mandatis ad uxorem miſit. Illa verò parére viro noluit, neq; filium ab ſe dimittere, Alfonſi enim ſoror Gallicis rebus magnopere favebat: quibus fore impedimento, ſi vir imperium à rep. oblatum accepiſſet, pro explorato ducebat, ita ea res exitum non habuit. Quamobrem cùm Patres iterũ de eo eligendo, qui exercitui præeſſet, conſulerentur, magiſtratusq; nonnulli Lucio, nonnulli Gritto legato imperium deferrent, neutra lege ſuffragiis probata Senatus eſt dimiſſus. Quod ubi Grittus reſcivit, Patribus literas dedit, non eſſe è rep. ſe, qui non magnum in re militari uſum haberet, tot fortibus & claris bello viris, qui in ejus exercitu eſſent, præfici: neq; id eos æquo animo laturos: itaq; alia omnia cogitarent, ſeſe nolle imperiũ cùm invidioſum, tum ſuis majus virib. accipere.

Grittus Imperatoris officium ſuſcipere recuſat.

Vaniſſa interim, quem Lemniacum profectum dixeramus, cum ſuis equitibus aliisq; perpaucis, qui ſagittis utebantur, manè prædatum oppido egreſſus, in Veronæ finibus hoſtium Gallorum equites gravis armaturæ plus centũ, levioris non plurimos, milites quat rcentum nactus, manum cum illis conſeruit. Id dum fit, hoſtes unum ex ejus famulis captum nullo more jugulaverunt. quod Vaniſſa ubi vidit, ſuos cohortatus, uti eam necem vindicarent, ita acriter pugnavit, itaq; eum ſui acriter pugnantẽ imitari ſtuduerunt, ut parvo temporis ſpatio globum hoſtium univerſum diſiecerint, ex iis ceperint plus ducentos, quib. omnibus cervices abſciderunt, nemine ſuorum, præter illum unum, deſiderato. ea res magnũ illi nomẽ apud omnẽ exercitũ hoſteſq; ipſos attulit.

Venetorum cum Gallis pugna.

Alfonſus interea coactis cùm militib. tum naviculis atq; in eis tormentis levioribus impoſitis, Venetos, qui minorum in Rhodigianis finibus fluminum ripas cuſtodiebant, depulit. Pauloq; poſt, cùm Gradenicus nihil non ab hoſtibus veritus, Rhodigio relicto ſe in tuta retuliſſet, oppidum vacuum recepit: tantuſq; fuit ejus rei terror, cùm Galli magna cum manu adventare dicerentur, ut neq; auxilia ſubmiſſa ullo in loco conſiſtere, neq; Grittus legatus confidere, in quibus erat, caſtris auderet, omneſq; omnibus à partibus ſeſe Patavium Vicetiamq; verſus, nullis hoſtium inſequentibus tamen reciperent.

Gallorum irruptio.

Conſilium de Patavio muniendo.

Deliberatum eſt etiam domi ut Patavium muniretur, tormentaq; ac farinas & vinum Creticum magiſtratus eò mitterent, civeſq; in primis Venetos decem, qui Vrbem cuſtodirent: tum, ut reliqui commeatus pabuliq; copia in oppidum importaretur, cura adhibita. Datæ quoq; à Senatu literæ in Epirum ad ſuos magiſtratus, ut Thraces equites, quos poſſent, reipublicæ ſtipendio conſcriberent, Jaderamq; mitterent ad urbẽ tranſvehendos: id enim regiorum miniſtrorum voluntate fieri poterat. Latum etiam, ut lex de mercede magiſtratuum reipublicæ condonanda, in ſex menſes prorogaretur. Juſſus etiã Joannes Franciſcus Polanus, qui longis navib. in Iſtris non ſegnẽ operã reip. navabat, ut Foſſam Clodiam ad præfectum ſe claſſis eveſtigiò reciperet. Quibus intellectis rebus Zoilus Detricus, ex Jaderenſi civitate, amantiſſimus reip. vir, aurũ quod in ſuos uſus domo attulerat, Patrib. principiq; dono dedit.

Gritti cum exercitu progreſſus.

Grittus cum exercitu Vicetiã veniens, ad quem civitatis magiſtratus cum armatorũ ex plebe atq; agris decem millibus iter faciebat, ut ei opem ferret ne ab hoſtibus cladem aliquam acciperet (magni enim de eo rumores afferebantur) cùm vellet extra murum caſtra ponere

ponere, ne oneri oppidanis eſſet, à civibus omnia perpeti reipublicæ cauſa ſeſe velle pronunciantibus, atque ab illo, ut copias omnes introduceret majorem in modum poſtulantibus, noctu hilariter in oppidum eſt receptus: poſtridieque ejus diei abiens, medio ferè inter Patavium Vicetiamq; itinere conſedit, ut urbi, ſi neceſſitas urgeret, auxilio eſſe poſſet.

Patres, ut Vicetinæ civitatis plena fidei ac benevolentiæ officia tanti facere, quanti par erat, viderentur, per literas ſibi gratũ id fuiſſe oſtenderunt, ſeq; memores ejus rei fore in poſterum confirmaverunt. Deinde cùm de Gradenico deq; Marcello legatis non commodi ſermones jactarentur, eorum loco eſt ab iis legatus lectus Paulus Capellus, qui ſe, cùm vellent Patres, profecturum eſt pollicitus. paucisq; pòſt diebus duo ſunt ſublegati reliquis legatis lecti, Federicus contarenus, Joannes Diedus: quorum alter Senatui paruit, profectusque eſt: Joannes excuſatione valetudinis adhibita domi remanſit. Ejus eſt loco paulò pòſt Sigiſmundus Caballus ſublectus.

At Galli Triultio & Palitia & Magiſtro magno ducibus, audito noſtrorum receſſu, miſſis montanianum paucis equitibus deditione oppidum capiunt, itemq; Ateſte, tum Coloniam & Leonicanos. **Montanianum à Gallis captum**

Cùm verò è Carnis nuncii veniſſent, omnes eo ab latere hoſtium regiones in armis eſſe, cogique milites pleriſq; in locis: Foroliviẽſes ad Senatũ miſerunt, velle civitatem ſua ſtipe equites ducentos alere: rogare Senatum, ut Epirotas alteros totidem iis adjungat, quib. ſe ſuosq; fines tueantur: velle omnes magno animo ſuam fidem omni cum vitæ periculo Patribus & reipublicæ præſtare. atque ita ut fieret, Senatus cenſuit. Etjam in Illyrico apud Spalathram incurſiones, & prædæ factæ, abductique pueri & mulieres haud parvo **Hoſtiũ conatus in Carnia.**

numero Vicetini deſtituti ab exercitu, qui ſe ad Mādoacum receperat, cum ſuis rebus vulgò ad urbem cōfugiebant: à quibus cum publicani vini portorium exigerent, lata rogatio eſt, ut ſine portorio rerum alendi ſe cauſa importandarum Vicetini reciperentur.

Germanorū nova domus extracta.

Pauloq; pòſt domus nova Germanorum mercatorū ſocietati publicè exædificata, quam inhabitarent, eis tradita. Gallorum duces ad Marcum Marcellū Monſilicenſium magiſtratum miſerunt, qui oppidum peterent. Ea intellecta re Grittus legatus cum equitibus leviſſimis Monſilice contendit: firmatoq; præſidiis oppido, præter eos qui ex plebe urbana tum venerant, ſua in caſtra rediit: Citolumq; Peruſinum cum militibus octingentis Senatu approbante Tauriſum miſit, qui optimè meritæ civitati præſidio eſſet: eo enim etiam ab latere hoſtes impetum facturos rumor attulerat.

Monſilice.

Interim miſſus Lemniacum Baptiſta Doctus, vir fortis, cum ſtipe, ne, ſi oppidum obſideretur, pecunia defenſoribus introcluſis perſolvenda deficeret, ab hoſtibus in itinere deprehenſus vix ægreq; fuga ſe ab illis eripuit, infectaq; re cum nummis ad legatos rediit,

Poſt hæc cum Julius Pont. Max. Franciſcum Gonzagam Mantuanorum principem, captivū Senatui commendaviſſet, Patres in ejus gratiam legem ſciverunt, ut ſi uxor Ludovicum filium Bononiam miſiſſet, Franciſcus & libertati reſtitueretur, & reip. exercitib. præficeretur, imperatorq; crearetur, modò Julius puerum ad urbem poſteà mitteret: quod quidem ſe receperat facturum.

Decretum de Franciſco Gonzaga.

Vicetini ſe Gallis dedunt.

Vicetini, ad quos legatorū & exercitus diſceſſu Galli duces miſerant, qui & oppidum & quingentas ab iis auri libras peterent, concilio coacto, curatiſq; eveſtigiò libris auri quinquaginta, alteris totidem pollicitis ſeſe eis dediderunt, militibus perpluribus receptis, quos illi Vero-

ſi Verona evocaverant. eorum exercitus in oppidi agrū ſe conferens, ad Barbaranum in collibus vicum caſtra poſuit.

Eſt in Vicetinis montibus Patavium verſus concameratio, antiquitus effodiendis ad ædificationes lapidibus facta ingentis magnitudinis, ut terna millia paſſuum introrſus pertineat: in eam perfugii cauſa, quòd os anguſtum habet, atq; id unum tantùm, ut facilè defendi poſſe videatur, hoſtibus appropinquantibus eorum finium incolæ cum uxoribus & liberis & ætate confectis propè ad ſex mille ſe abdiderunt: eos cùm expugnare Galli non poſſent, tametſi perfractis & dejectis objicib. ſe intuliſſent: loco enim perobſcuro, & viarum flexionibus cùm ambiguis tum innumerabilib. aqua etiam, quæ in eo ſpecu ſtagni inſtar eſt, muniebātur: partim ſtipula internè ſuccenſa magnum eorum numerum fumo cameras implente interfecerunt.

Gallorum immanitas in eos qui ſe in concamerationē receperant.

At in Carnis Aloiſius Delphinus legatus cùm intellexiſſet, præmiſſos hoſtiū antecurſores centum è Montis Falconis planitie prædas agere: ſuis militibus ſequi ſe juſſis, cùm equitibus leviſſimis quinquaginta itinere celeriter confecto, illos qui ſe in inſidiis non magna in ſylva occultaverant, aggreſſus, partem eorum interfecit, partem cepit: reliqui vulneribus acceptis fuga ſe ad ſuos retulerunt. Legatus Sontio flumine trajecto, hoſtes, qui fuga ſuorum & cæde audita magna cū manu ad illum intercipiendū contendebant, è ripa ſagittis & pilis ferreis à fluminis tranſitu prohibuit, indeq; ſe cum ſuis omnibus incolumibus Gradiſcas recepit.

Cæſarianorum in Carnos irruptiones.

In Patavinis autem finibus, quòd hoſtium equites adventare nunciatum eſt, præmiſſi à Gritto legato equites leviſſimi in eos venientes, qui quidem erant ſexcenti, impetu facto non paucos interfecerunt, centum captivos fecerunt. Duces eorū Ludovicus & Federicus

Gon-

Gonzagæ fratres, qui Bozolum oppidũ in Mantuanis finibus obtinebant, ſe à Victoribus equorum pernicitate vix ægreq́; ſubripuerunt. Alio ab latere Vaniſſa, Citadella (quod ad oppidum Lemniaco venerat) non ſemel egreſſus, Germanorum manum ex Alpibus demiſſam ut incurſiones faceret, binis cladibus disjecit, interfectis perplurimis.

Lemniacũ à Gallis captum.

Inter hæc paulùm lætitiæ habentia magnam Patribus moleſtiam attulit Lemniacũ captum: nam quòd eſt ipſum in dextra Atheſis ripa, ſic ut magna ex parte flumine abluatur, Galli altera in ripa caſtello, quod è regione Lemniaci eſt, capto, ingenti tormentorum vi dies aliquot oppidum verberaverunt. Id cùm parum profuiſſet, ratibus flumen trajecerunt, tribusq́; à partibus tormentis poſitis, murum labore continenti dejicere inſtituerunt, ut ii, qui erant in oppido atque in arce magiſtratus præfectiq́;, timore non magnopere neceſſario perculſi, oppidum primùm, deinde arcem ſeſeq́; dederent. oppidani direpti, milites armis ſpoliati & dimiſſi: ipſi uni cum magiſtris tormentorum ſunt captivi facti. Eodem ferè tempore Julius certior factus Cardinalem Rotemagenſem in Gallia mortem obiiſſe, incredibili lætitia eſt affectus: illo enim vivo hoſtem magna autoritate nunquam ſibi defuturum ſciebat. quam quidem lætitiam cum legato Veneto de cõmunibus agens rebus haud obſcurè præ ſe tulit: gratulatusq́; ei eſt, nihil omnino commodius, nihil amicius de Cardinalis in remp. animo planè ſentiens. Is auri libras ter mille ſignata pecunia teſtamento legaverat: quas omnino Julius ea de cauſa, quòd legari iure non potuerint, ſibi dari poſtulavit, fruſtratusq́; ea poſtulatione eſt: nihil enim profecit.

Rotomagenſis Cardinalis obitus.

Cives captivitate liberati.

Cives autem è nobilitate Veneta quatuor, & Joannes Jacobus Caroldus Senatus ſcriba, qui captivi in

Flami-

Flaminia ſuperiore anno facti in Romani agri arce cuſtodiebatur, à Julio dimiſſi ad urbẽ redierunt. Joãnesq́ Paulus Manfronius ab hoſtibus eſt ad Grittũ miſſus, Bonvicinii Galli, quem captivum noſtri fecerant, tum ad Gallos item miſſi loco: cui Senatus paulò pòſt equtum cataphractorum centum quinquaginta ſtipendiũ conſtituit, cum librarum auri ſex penſione annua, præter illud. Ejus quoq́ filio ſtipendium in equites ſagittarios IX. datum.

Julius ægrè ferens Gallos in reipublicæ locis proſperè verſari, & cum viciniſ ei regibus pollere, legato reipublicæ propoſuit, ſe cum Helvetiis fœdus initurum, ut ſex eorũ millia à Belinzona oppidi finibus regi bellum inferant, quo ille ſuas copias revocare Mediolanũ cogatur, modò Senatus partem mediam ſtipendiorum perſolvat: eaq́ confecta re ſuas ei copias attribuat ad Ferrariam capiendam. Senatus ad hæc legato ſcripſit, Julio ſtipendium ad tertiam Helvetiorũ partem polliceatur: quo ſi contentus non erit, etiam ad mediam deſcendat, ut ei planè ſatisfiat. de altera verò poſtulatione, cùm Galli abierint, facturum Senatum quæ juſſerit. Poſtea verò nolentibus Helvetiis tam parva manu domo exire, petentibus ut X. eorum millia ſaltem Julius conduceret, inter ipſos ut octona millia ſcriberentur, lex eſt inita. Ex univerſo ſtipendio Donatus legatus pactus cum Julio eſt, ut à Senatu triginta aurì libra menſibus ſingulis penderentur, numiq́ Romam per chirographa miſſi.

Iulii Pontificis poſtulata.

Venetorum reſponſum.

Vaniſſa Thracesq́ cum præfectis turmisq́ leviorũ equitum plerisq́ contra Germanos Vicetia egreſſos agrumq́ populantes à Gritto juſſi contendere, cæteris, cum nullis occurriſſent, revertentibus, longius progreſſi eosq́ conſequuti commiſſo prælio CC. ex iis interfecerunt, & prædam, quam abigebant earum rerum

Germanorum, Venetorũ & Gallorum variæ excurſiones ac prælia.

dominis

dominis reſtituerunt. duobusq́; pòſt diebus idem propè facinus & auſi ſunt, & perfecerunt, CL. ex hoſtibus ininterfectis, captis non paucis: tametſi eodem tempore aliis etiam in Venetorum finium locis cædes hoſtium à noſtris equitibus facta nunciabantur.

Tumultus plebis in Pharo inſula.

Nunciatum eſt etiã in Pharo Illyrici inſula, ob primorum quorundam juvenum in agreſtes mulieres audacem incontinentiam, plebem ad arma incitatã, nonnullos ex nobilitate interfeciſſe, alios oppido expuliſſe, parem ſeſe nobilibus in regenda civitate fieri eſſeq́; voluiſſe: eos tamen animorum plebis motus, Hieronymi Contareni claſſis præfecti, qui eò peropportunè ſe contulit, edictis ſævioribus interpoſitis ad priſtinam concordiam redactos fuiſſe, magnumq́; eò in oppido exortũ bellum ejus hominis adventum ſedaviſſe.

Hieronymi Georgii ſtudium in Rempubl.

Nunciatum quoq́; in Creta inſula triremes ſeptem inſtructas Corcyram brevi venturas: earum uni Hieronymum Georgium è colonia Cretenſi præfectum ſuã pecuniã remiges & milites impoſuiſſe, cujus pater plurima in remp. officia bellis ſuperioribus contulerit. Ei non multò pòſt ob hæc ipſa in remp. ſtudia Senatuſconſulto permiſſum eſt, ut quotieſcunq́; voluerit triremi præeſſe, liceat priori ſemper loco: immunem præterea tributorum illum poſteroſq́; ejus eſſe fructuum ſuarũ poſſeſſionum cauſa: tum ut militiæ inſignia ei dentur, cùm ad urbem venerit, eadem lege Patres ſtatuerunt: literaſq́; iis de rebus ad magiſtratus Cretenſes dederunt teſtes perpetuas Senatus in illum voluntatis.

Pětri Vampi filiabus ob patris meritum victus annuus datus, & dos conſtituta.

Miſerant paulò antè Ferrariam Decemvirûm magiſtri Petrum Vampum è plebe hominem, qui ſe obtulerat claſſem ex Venetis navib. in flumine oppidi mœnia præterlabente cuſtoditam ſuccenſurum: ſed illum ſocii facinoris indicio proditum Ferrarienſes interfecerunt. Ea re ad Decemviros delata, tribus Vampi filiabus

liabus parvulis victus eſt annuus è publica collegii pecunia cum domo, quam inhabitarent, dono datus, & dos, cum adoleverint, ſingulis auri ſeſquilibra conſtituta. Mulieri etiam viduæ Corcyrenſi, cujus vir in fluminis oppidi Iſtrici oppugnatione interfectus fuerat pecunia in victum annuum dari ab ejus inſulæ quæſtoribus imperata.

Sub hæc Laurentius è gente Urſinorum, qui Cere oppidum obtinebat, mutatis jumentis Roma ad urbem venit, Patribusq; ſalutatis ſeſe obtulit eorum militiam facturum, dixitq; id ſibi Juliū uti faceret, permiſiſſe: ſuum comitatum equitum centum brevi affuturum: qua vellent conditione ſe uterentur: nihil ipsū ſibi præcipuum petere, nihil recuſare: qua quidem oratione libentiſſimè audita, omnibus illum laudibus cumulatum Patres exceperunt, atq; uti ad exercitum ſe conferret, ab eo petiverunt, quèd exiſtimarent ſuo illū conſilio legatis uſui magnopere futurum interea, dum ſui equites adveniunt: & quoniam ſine armis venerat, ex comitii armamentario legēdi ſibi arma poteſtatē ei fecerunt, quod externo ante id tempus contigerat nulli.

Laurentius Vrſinus Rep. ſuum offert officium, ut arma dantur ex armamentario.

His ita conſtitutis reb. quòd ſuſpicio Patres tenuit, propterea quòd in Patavio muniendo nihil non curæ diligentiæq; adhibuiſſent, foſſas purgaviſſent, muros propugnaculaq; firmaviſſent, omnis generis commeatum, magnam tormentorum vim importari mandaviſſent, molas frumentarias perplures, quæ ſine aqua uſui eſſent, ædificari curaviſſent, cives è nobilitate, uti ſuperiore anno fecerant, portis & mœnibus & foro præpoſuiſſent, fore, uti Patavio relicto hoſtes ad Tauriſum obſidendum accederent, quòd minus in ea oppugnatione ſe labores conſiderent habituros: Senatus cenſuit, ut milites quat[illegible]r mille confeſtim undecunque ſcriberentur, at[illegible]tis Patrum collegium legeret qui præeſſent,

Patavium munitum.

Apparatus de Tauriſo obſidendo.

Chiriaumque Burgium in primis, quem ſibi unum à Manfronio commendatum, atq; omnibus ornatū virtutis induſtriaq; laudibus illis diebus cohorti eſſe præponendum ſtatuiſſent. Federicus Contarenus ſublegatus, Citadellæ qui erat, cū Epirotis CC. egreſſus hoſtium Gallorum turmam, quæ prædatū ad Medoaci ripas venerat, deſiecit, atque ex illis quinquaginta cum eorum præfecto captivos fecit. Germani etiam, cùm ad Cluſæ fines in primis Alpibus veniſſent, Hieronymi Saorniani adventu perterriti confeſtim receſſerunt. Hoſtium autem univerſo exercitu Citadellam verſus accedente, Vaniſſaq; & Thracibus, qui ſe illi obviam longius provexerant, ab eo cum cæde repulſis, Contarenus ſublegatus & Alexander Bigolinus oppidi retinendi ſpe depoſita, præſidiis abductis Patavium ſunt profecti. Pauloq; poſtque, cùm Galli propius Venetos ad Limenſe caſtellum contuliſſent, ponteſque duos in Medoaco facere cœpiſſent, ut exercitum reipub. aggredi commodius poſſent, legati concilio præfectorū coacto, non eſſe Gallos expectandos ſtatuerunt, ſeq; bene manè quarto Calendas Julias omni cum exercitu Patavium intulerunt. quos magna agreſtium hominū multitudo cum uxoribus & liberis ſubſequuta, in oppidum recepta eſt, civibusq; diſpertita, apud quos eſſet, proq; cujuſq; facultatibus aleretur. Verumenimvero cùm paulò poſt hoſtium exercitus Baſſianum verſus ſe promoviſſet, Senatus iterum Tauriſo veritus, Joannem Diedum ex Veneta nobilitate virum fortem militaribusq; rebus aſſuetum, qui Patavii erat, eò legatum miſerunt, ut unà cum Mocenico belli rebus præeſſet, qui quidem Joannes eo rejecto ſtipendio, quod ei Patres muneri obeundo decreverant, ſua impenſa reipublicæ laboranti operam ſe daturum proficiſcens eſt pollicitus. militeſq; item quingenti, equites leviſſimi C C. à lega-

Galli cæſi.

Germani fugati.

tis Patavio Tauriſum miſſi. Erant autem in hoſtium exercitu Galli equites gravioris armaturæ mille CC. levioris aliquanto plures, Germani ferè alteri totidem ex æquo tamen inter ſe numero: milites in utriſq; circiter undecim millia: ſed ex iis Germanorum duplo ferè major, quàm Gallorum numerus erat, præterq; hos Alfonſius Ferrarienſium Princeps cum equitib. CC. Is exercitus depopulatis reip. agris illorũ finium, Caſtellum Novum, quod eſt in Alpib. profectus, paucis defendentibus oppidum, cepit, diripuit, incendit, ut nihil ex eo neq; domorum, neq; templorũ, uno fano excepto, non ardens dirutumq; ſit relictum. Idem pòſt Feltria paſſa eſt in majorem ſui partem, ut à priore vaſtitate ſuperfuerat, aut cives eam reſtituerant. Cividale quoque Belunianum parvo negocio captum, cùm civitas oppidum, uti Feltriæ acciderat, incendi nollet. Itemq; Scala: nam qui eam defendebant, primis tormentorũ pilis in eos jactis & centurione interfecto, deditionem fecerunt. Eodem tempore in Juſtinopolitanorum finibus milites reipublicæ circiter quadringenti equitesque aliquot, inſidiis ab hoſtibus diſpoſitis capti ad ſeptuaginta, interfecti ad X. pœnas imprudentiæ dederunt.

Gallorum exercitus.

Caſtellum novum captum & incenſum.

Feltria.

Cividala.

Scala.

Inter has bellicorum eventuũ auditiones Catherina Cornelia, quæ Cypris regis uxor fuerat, de qua in horum commentariorum priore libro ſcripſimus, ſexto Nonas Julias ſtomachi vitio in urbe mortem obiit, annum agens quartum & quinquageſimum: elataq; eſt à Patrib, magna frequentia civitatis è Caſſiani ad Apoſtolorum fanum ponte navibus impoſito, quo ad minuendum viæ ſpatium aqua, quam Canalem magnum appellant, tranſmittenda duceretur, atq; ab Andrea Naugerio laudata. eoq; poſtea in fano Georgius Cornelius frater tẽpli Marcii procurator, ſepulchrũ mar-

Reginæ Cypri obitus eiuſque ſepultura.

moreum cum ædicula ſorori optimè de ſe meritæ faciendum curavit.

Interim quoniam Julii poſtulatione, ut claſſis reip. ad Genuam à Gallis avertendam in mare ſuperum vela facere juberetur, ab Decemviris, qui eam dies aliquot ſuo in collegio continuerant, ſuperiore deſinente menſe ad Senatum prolata, Senatuſconſultum factũ fuerat, triremes duodecim, & biremem unam, quæ Corcyræ eſſent, Centumcellas celeriter mitti oportere, quæ Julio præſtò eſſent: alterũ Senatuſconſultum factum eſt, dandas eſſe Julio literas, quibus certior fieret, naves triremes majores duas ex iis, quas nothas appellant, & minorem unam, quæ ad urbem ſint, Senatum armari confeſtim juſſiſſe, ut centumcellas claſſi priori ſubmitterentur. Hæc ea re à Patribus fiebant, ut Julii animum, quem experti fuerant & ſuperbum & perferocem eſſe, his officiis delinitum procliviorem haberent ad bellum Gallis & Alfonſo inferendum. quæ quidem ei gratiſſima acciderunt. Sed cùm videret claſſis adventum tardiorem expectatione ſua eſſe, moræ impatiens legato reipublicæ accerſito dixit, ſtatuiſſe ſe tribus cum longis navibus Genuam aggredi: miſiſſe Viam regiam Marcum Antonium Columnam: miſſurum cras Octavianum Fregoſium, Franciſci Mariæ Metaurenſium ducis fratris ſui filii conſobrinum, magnæ adoleſcentem virtute, magna inter cives ſuos autoritate, propter factiones, quas majores ſui vetuſto more civitatis exercuerant: qui quoniam quartana eſſet implicitus, petere à Senatu, ut & ipſe Janem Fregoſium confeſtim eòdem mittat, ut unà cum illo rem juvet. Quibus de reb. Patres acceptis à legato literis, Jani Patavio evocato Julii petionẽ oſtenderunt, atq; is Patrib. hortantibus libenti animo ſtatim conſcendens Rauennam eſt profectus, ut inde pedib. mutatis jumentis V ã regiã contenderet.

Senatuſconſultum de auxiliis Iulio PP. mittendis.

Iulii à Pontificis ſuperbum & impatiens ingenium.

Sub

Sub hæc equites Hiſpani gravioris armaturæ quatercenti Vicetiæ appropinquaverant, ut cum hoſtibus reipublicæ ſe conjungerent: tametſi Julius Donato legato pollicitus fuiſſet, id illos non facturos: ita ſibi cum Ferdinandi regis legato conveniſſe: à quo publicè illis ipſis diebus tributi nomine pro regni Neapolitani permiſſione equum album acceperat, quē quidem ea conditione ſublata non fuiſſet accepturus. Idē Julius Troilo Sabello petenti, ut ejus voluntate ad reip. ſtipendia facienda conferre ſeſe poſſet, libenti animo permiſit.

Hiſpaniæ rex equum album tributi nomine ad Pontificē mittit.

Lecabuas interea Epirota triginta equitum præfectus, Patavii qui erat, ab agreſtibus admonitus, citra Medoacum, quem magna hoſtium exercitus pars trajecerat, certo in pago equites Germanos ferè centū divertiſſe, indiligenterq; ibi & incuſtoditè verſari, eò profectus, atq; illos improviſo aggreſſus, cùm unum ex ejus turma temerè progreſſum hoſtes interfeciſſent, ipſe reliquiq; tam acriter in illos impetū fecerunt, ut quadraginta ex eis interfectis, quindecim captis, equis abductis, ſe Patavium cum præda victor receperit.

Germani equites cæſi.

Patres, quibus Julius non ſemel autor fuiſſet, ut Franciſcum Mantuanorum principem miſſum facerent, demum etiam ut ad ſeſe mitterent, ſe illum recturum, & in officio contenturum, atq; ita Mantuam in Gallorum partibus non futuram: Donato legato ſcripſerunt, ſeſe Julio obtemperaturos, atque illum in trireme Ariminum miſſuros: tametſi, propterea quòd imperatoris magnopere indigebat reipublica exercitus, cogitaverat Senatus illum ſuis copiis præficere. Itaq; Franciſcus poſtridie cuſtodia eductus, atq; inter Patres per forum ad aquam perductus, unà cum Bartholomæo Contareno, Daniele Vendramino, quos ei principio collegium comites & curatores dederat Ariminū uſq; e, conſcendens eſt profectus. Equites quibus Ja-

Franciſcus Mantuanorum dux à Venetis dimittitur.

pes Fregoſius praerat, qui quidem erant ii, quos ſtipendiarios habuerat Nicolaus imperator, Senatuſconſulto attributi ſunt Laurentio, qui Cere obtinebat, uſque ad Janis ad urbem reditum: ſuusque ipſi equitum centum quinquaginta gravis armaturæ conſtitutus numerus, cum auri libra in victum menſibus ſingulis. Pauloque Manfronio ejuſdem generis equitum auctus numerus ad centum. quodq́ue hoſtium exercitus unà cum equitib. Hiſpanis, de quibus ſuprà diximus, Patavio appropinquaverat, ut omnes crederent eum ad oppidi mœnia venturum: neque deerat ſuſpicio ab amicis reipublicæ ad legatos delata, ex iis qui Patavium cuſtodiebant, nonnullos cum hoſtibus conſenſiſſe, oppidique portam eis tradituros: eodem ſenatuſconſulto juſſum, ut præter Citolum Peruſinum cum ſua cohorte, equites pediteſq́ue univerſi, qui Tauriſi eſſent, & tormentorum magiſtri, ſine mora Patavium proficiſcerentur: utque legatis pecunia ſuppeteret, præter eas quas ſuperioribus diebus ſæpe miſerant, centum auri libræ à civibus mutuò accepta ſunt ad illos miſſæ.

Patavini quidam de proditione ſuſpecti.

Eo in tumultu quòd Angelus Triviſanus, qui ob claſſem in Pado amiſſam in exilium miſſus fuerat, reipub. eſt pollicitus, ſe Patavium cum militibus centũ quinquaginta iturum, eique urbi præſidio menſem totum ſua impenſa futurum, ſi reſtituatur: lex eſt in comitio perlata, ea illum conditione ab exilio revocari reipublicæ placere. atq́ue is intra biduum eo cum militum numero ſe in oppidum intulit. Philippum quoque Maurocenum, quem quidem ob vulneratum ab eo Robertum Maurocenum conſobrinũ ſuum XL. viri in carcerem conjecerant, auri libris X. in ærarium illatis Decemviri libertati & civitati reſtituerunt.

Angelus Triviſanus quibus conditionibus ab exilio revocatus.

Robertus Maurocenus carcere liberatus.

Hoſtes cùm dies aliquot de adventu ſuo Patavium ſuſpenſum tenuiſſent, Monſilice ſunt profecti, tormentiſq́

Monſilice à Gallis oppugnatur.

tisq; poſitis oppidum verberare occœperunt, murosq; duabus à partibus dejecerunt. Interim Epirotæ XX. Patavio emiſſi omnemque agrum percurrentes, Sonzinum Benzonium, qui ſe ad hoſtium exercitum Verona conferebat, quorum erat rei frumentariæ procurator, in itinere ceperunt non longè à Montanio, cum equitibus paucis & jumentis ſarcinariis pleriſque, & captum Patavium adduxerunt: quem quidem hominem, propterea quòd cùm civitate & jure comitiorum majoribus ſuis tradito frueretur, & præterea ſtipendia reipublicæ faceret, planè Senatui chariſſimus, anno ſuperiore in clade exercitus Cremã à legato miſſus, id oppidum Gallis hoſtibus tradiderat, poſteaque ſemper bellum reipublicæ fecerat, legati laqueo gula fracta vetuſto in proditores exemplo pedibus ſuſpendi mandaverunt. Stanio Clementi Epirotæ & tribus ejus equitibus, qui Sonzinum ceperant, penſiones ſunt annuæ omnibus ſuffragiis à Senatu dono datæ: ipſi uni & militiæ inſignia, & veſtis aurea ſuperaddita. Proditoris patriæ pœna.

Conſtantinus Arenites Epirota Maximiliano Julioq; charus, ab Julio ad Maximilianum miſſus, ut illum reipublicæ placaret, pacemque ac fœdus inter eos conficeret, Roma Venetias venit ea in triremi, quæ Franciſcum Mantuanorum principem Ariminum adduxerat: Lauredanoque & Patribus ſalutatis, atque ab iis liberaliter acceptus, aurique libris quatuor & equo peregregio donatus, Tauriſum atque inde in Alpes contendit. Legatus Pōtificis ad Maximilianum miſſus.

Dionyſius Naldius Faventinus militum reip. præfectus, vir fortis, complures dies febribus non remittentibus vexatus, atque ad urbem delatus, morbo cedens periit. cadaver in æde Gemellorum apud imperatoris Nicolai cadaver poſitum, domus fundiq; à repub. illi, qui advixerat, dono dati, ut ad ejus filiam, quam unã Dionyſii Naldii obitus.

puellam reliquerat, tranſirent, Senatus cenſuit. Dionyſii milites Vincentio Naldio ejus conſobrino ſunt traditi, ut quòd erant pleriq; Faventini, faciliꝰ ab illo regerentur. Inter hæc Monſilice ab hoſtib. capitur. Ea in re Palitia Galli opera egregia fuit: is enim pedes imprimis cum ſuis per eam muri partem, quam tormenta dejecerant, irrumpens occaſionem reliquis dedit, ut omnes unà propugnatoribus dejectis in oppidum ſe inferrent. Hiſpani ab alia muri diruti parte idem & ipſi fecerunt, neq; ſe à Gallis virtute ſuperari permiſerunt. Tormenta ejuſmodi rotis erant impoſita, ut ab extrema parte ad terram prona fieri, à priore in faſtigium erigi nullo negocio poſſent, ad pilas in ſublime ejiciendas. ea ſic aptata uſui magnopere fuerunt. cædes eſt ab hoſtibus ingens atq; indiſcretè facta: tametſi etiam ex ipſis ceciderunt non ſanè pauci. Arx uſq; ad noctem defenſa eſt. Sebaſtianum Naugerium oppidi præfectũ, ab Hiſpano captum milite ignaro quiſnam eſſet, cùm ei pollicitus fuiſſet auri libram, uti ſe redimeret, daturum, Vaſcones eam rem improbantes interfecerunt. Arcis item præfectus cum centurionibus & militibus permultis interiit. Hoſtium exercitus timore agreſtes eorum finium ad millia duodecim Foſſam Clodiã profugerunt: quibus ea civitas, uti poterat, è publica pecunia in victum eſt elargita.

Monſilice ab hoſtibus capitur.

Joannes Sfortia, qui Piſaurum obtinebat illis diebus ſuo in oppido mortuus filiũ reliquit, quem Junipera Matthæi Teupoli civis Veneti filia uxor ſex menſes ante patris mortem pepererat. Galeatius frater nothus ex ejus teſtamento regnum adminiſtrandum iniit, literasq; ad Senatum ea de re dedit.

Ioannis Sfortiæ obitus.

Hoſtes commeatus inopia propè coacti Monſilice abierunt Montanianum & Lemniacũ verſus, abeunteſq; arcem incenderunt. id incendiũ ab iis qui Patavii

Iulii Pontificis cum Alphonſo belli initiũ.

qui erant facilè cõſpectum, eorum abitus indicium fuit. Monſilice capto, quòd Julius miſſis in Ferrarienſiū fines ſuis copiis aliquot caſtella jam ceperat, Alfonſus cum Gallis equitib. CCC. præter ſuos, & Hiſpanis militibus non plurimis, & ſuis cum tormentis domum rediit ad bellum Julianum propulſandum. Et Chiriacus Burgius cum ſexcentis militibus ex Apēnini jugis vallibusq; ad reipublicæ ſtipendia ſeſe conferens Foſſam Clodiam venerat.

Patres ſæpe conſulti quiſnam eſſet ad copiarum reipublicæ imperium præfectis reliquis anteferēdus, ſententiaq; legatorum ea de re per literas non ſemel cognita, Lucium Bononienſem declaraverunt, exercituiq; præfecerūt: cui libras auri duas in victum ſingulis menſibus præter eam ſtipem, quam antea Senatus ei conſtituerat, addiderunt. Lecti poſtea ſunt à principis collegio, qui ei vexillum & ſceptrum, ejus imperii inſignia, Patavium afferrent, Laurentius Orius, Petrus Maurocenus, ambo ex Quinq; viris adoleſcentioribus, qui rebus bellicis maritimis in Senatu tractandis præficiuntur. Literas etiam Patres Romam ad legatum dederunt, quibus à Julio petebant, ut Joanni Paulo Balioni Peruſino permitteret, ut ejus voluntate reip. ſtipendia facere poſſet: idq; ſunt facillimè conſequuti. Paucis pòſt dieb. Martini Burgii & Philippi Græci centurionum, qui Monſilice interfecti fuerant, liberis & ii ſunt fundi dono dati, quos Senatus eorum antea patribus dederat: & militum numerus cum ſtipēdio attributus. Atq; in comitio Michael Naugerius, Sebaſtiani Naugerii tē interfecti, pater, in filii mortis ſolatium omnib. ſuffragiis Triumvir proventibus reipublicæ procurandis declaratus.

Lucius Bononienſis exercitus Imperator declaratur.

Lex etiam perlata, quam quidem menſes aliquot antea Senatus cenſuerat, ut Sexviri ſale procurando

Lex de Sal procuratoribus.

ad quatuor redigerentur: isq́; poſtea numerus magiſtratuum in collegio fuit.

Julii in Genuenſes conatus irriti.

Jamq́; ad nihilum conatus Juliani reciderāt, in Genuenſium civitate à Gallorū dominatione vendicāda, cùm ſe illi, antequam & reipublicæ claſſis & terreſtres Julii non magnæ copiæ ad eos fines accederent, & claſſe & militib. per opportunè muniiſſent. Ea in re tentanda Joannes Frãciſcus Polanus triremis reip. præfectus pila ferrea percuſſus interiit. Neq; non tamen Hieronymi Contareni præfecti claſſis induſtria omnibus in rebus diligens, quantū eſſe potuit, fuit: itaq; infecta re Marcum Antonium Columnam & Fregoſios & majorē militum partem ſuis in navibus recipiens, Centumcellas rediit, indeq́; ad urbem pedibus Julii vocatu ſeſe cõtulit: atq; eo liberaliter acceptus, epulisq́; adhibitus, & ſtipe ad panem remigum donatus auri libris duabus, juſſus eſt claſſem, & militum manum longè numeroſiorem ad rem iterum tentandam propédiem conficere: ſuaq́; Julius conſilia patefecit, atq; ad naves longas majores reip. de quibus ſupra dictum eſt, celeriter accerſendas tabellarium cum literis Corcyram miſit.

Claſſis Centumcellas reditus.

Pannoniæ rex Venetis bellum indicit, nec tamen infert.

Eo ferè tempore Uladislaus Pannoniæ rex Ludovici Gallorū regis & Maximiliani aſſiduis hortationib. petitionibusq; permotus, in ſuorū principū conciliū Petro Paſcalio legato reip. adhibito propoſuit, ſtatuiſſe ſe bellum reip. inferre, niſi Dalmatas ſuos quondam populos ſibi reſtituat: nolle ſe ulterius ea ditione, quæ majorum ſuorum fuerit, carere: ſi reſp. ſua voluntate eam tradat, ſe illi amicum futurum: ſin bellum malit, citò eam cogniturum, quàm præſtet pacatè reſtituere, quod retineri bello non poſſit. Legatus cùm vellet pro Senatu verba facere, reiq́; publicæ cauſam tueri ab illis eſt prohibitus: itaq; quod unū in ſua eſſet poteſtate, ſe de eo Patres certiores factur ū dixit: tẽpus petere, ut quid ad ea

reſpon-

reſpondeant, ſciri poſſit. Eo concilio dimiſſo, fuere nonnulli ex iis ipſis qui in concilio fuerant, qui ſecretò ad legatum detulerunt, bono animo eſſet, bellum regem facere non poſſe, quòd numi non ſuppeterent: ſatisfactum ea denunciatione, cùm regibus petentibus, tum principibus aliquot Pannonicis, quos ſua ipſorum cupiditates impellebant, ut bellum ſuaderent: ſed re nullum fore bellum: quod ita eſſe poſtea eventu ipſo patuit.

Hoſtium Monſilice diſceſſus.

Hoſtium autem, qui Monſilice abierãt, pars Vicetiam profecti, tormenta, quæ priore adventu in oppidũ intulerant, ibiq́ reliquerant, abſtulerunt Germani Vaſconesq́, quos adibant pagos villasq́, incendiorum vaſtitate plerunque fœdatas relinquebant. Galli cùm vellent à reliquo exercitu recedere Mediolanum verſus, ab rege literas acceperunt, quibus in literis jubebãtur, duos etiam menſes cum Germanis belli fortunam experiri. Cives Veneti, qui miſſu Patrum Patavii portis & mœnibus præfuerant, à legatis ſunt dimiſſi. Ex iis Angelus Quirinus legatorum ad Patres literis laudatus, quòd magna diligentia cum ea comitatu, quem adduxerat, in ſua tuenda porta eſſet uſus, ſine ulla præterea ſtipe reipublicæ, quam reliqui omnes accepiſſent, ſed impenſa unius ſua, ad Lauredanum principem & ad Patrum collegium domum rediens cùm ſe, ut mos erat, contuliſſet, ſuæ in rempub. liberalitatis & virtutis fructum tulit, ipſorum & totius civitatis in ſeſe benevolentiam. Citadella, Baſſianum, Aſulum, poſt hoſtium abitum non magno ſunt negocio recepta: Maroſtica etiam, ſed difficilius aliquanto, arce tormentis expugnata, captiq́ in ea Germani milites cum eorum centurione non pauci, & inermes omnes dimiſſi. capti & Tauriſani rebelles aliquot, atq́ à Mocenico legato, qui aderat, ſupplicio affecti. Interim Troilus Sabellus ex Romanis principibus reipublicæ militiam factu-

Liberalitatis & virtutis in patriam remuneratio.

Loca quædam recuperata.

rus ad urbem venit, cum in itinere equites ſeptuaginta reliquiſſet. eum Patres liberaliter exceperunt. Iidem Patres Joanni Beltramio Hiſpano mercatori ſanè induſtrio, qui ob Julianas interminationes Ferrariam ab urbe ſe contulerat, petenti ut tutum ſe liberosq; ſuos facerent ab iis tributis, quæ ſunt ab ipſis ante eum diē in ærarium inferri juſſa, ita ſe in urbem reverſurum, neq; poſtea diſceſſurum, libenter annuerunt: literasq; ad illum ejus rei obſides dederunt.

Joannes Beltramius Mercator recipitur.

Julius autem magnopere in Alfonſum incenſus, expugnatis oppidis nonnullis ab ejus copiarum imperatore adoleſcente Franciſco Maria Metaurenſium duce, Joanne Paulo Balione equitum præfecto, in primis ab Ravenna Faventiaq; finibus, à Senatu petiit, ut ſuos equites leviſſimos & ipſe ab alio finium latere in ejus regnum prædabūdos immitteret: atq; ipſe primùm Romæ in Cardinalium collegio edictum in Alfonſum promulgavit, in quo rebellem illum in ſeſe Romanamq; rempubl. ſæpe appellabat: deinde id edictum & in valvis templorum Romæ affigi, & Bononiæ in foro recitari, perq; orbem terrarum vulgatis impreſſione tabulis omnibus in urbibus atq; locis proponi atq; appendi mādavit. Præter hæc augēdo eo, quē in illius fines induxerat exercitu, duo alia Helvetiorum millia ſtipendio ad eos miſſo per ſuos internuncios accerſivit. Minis etiam & maledictis Aloiſium Gallorum regem omnib. in ſermonibus quotidie inſectabatur, onerabatq; perfidiæ in Christi vicarios notâ, quorum ipſe tutelam & propugnationem clariſſimo vocabulo præ ſe ferret, perterrere illum volens, ne ulterius Alfonſum tueretur, miſſaq; ad illum auxilia ſua revocaret. Quibus de rebus Aloiſius certior factus, animum propè induxerat, ut ſe ab Alfonſo defendendo abſtineret, præſertim quòd ejus uxor Anna regina, optima ſanctiſſimaq; fœmina, quæ præ-

[J]ulii P. P. in [A]lphonſum [e]dictum.

[Ju]lii Pontif. [in] regem [G]allorum [m]aledicta.

[Re]x cur Pō[tif]icis mi[na]s veritus

pregnans tunc erat, magnopere virũ quotidianis precibus obteſtabatur, ne arma in Romanum Pontificem exerceret: exiſtimari ſeſe, ventrem, quem ferebat, aliter proſperè ſe non geſtaturam. vehementiſſimè autem rex cupiebat prolem, quam adhuc nullam habebat, ex ea ſuſcipere.

Alienandæ verò ab Aloiſio Genuenſium civitatis cogitationem Julius non modò non abjecerat, non proſpero eventu rerum deterritus, ſed etiam auxerat, ardentior repulsâ irritatiorq; factus: itaq; ad naves duas onerarias maximas conducendas atq; armãdas, & claſſem reliquam addendas Neapolim miſit: Helvetiosq; priore à ſe ſtipendio in regis fines impulſos, ad Genuam expugnandam eſſe adducendos cogitavit. quas ad res id ei etiam animos addiderat, quòd pleroſq; ex iis, qui Romæ erant ſacerdotes magnis theſauris præditi, ea æſtate mors abſtulerat: quibus theſauris jure ad ſe redeuntibus ditior factus, fortunam ipſam favere ſuis reb. cogitationibusq; dictitabat, planeq; gloriabatur. Senatus autem, uti Julio ſatisfieret, naves triremes duas & biremes aliaq; navigia perplura armari, Marcoq; Antonio Contareno, qui ad Foſſam Clodiam cum triremi una erat, mitti oportere legem ſcivit: quã ille claſſem Pado flumine in Alfonſi fines induceret: edictumq; in foro proponi juſſit, qui prædam vellent in Alfonſi finibus facere per remp. licere, dum ab incendiis prorſus abſtineant. Quamobrem ducentæ ferè privatorum hominum naviculæ paulò pòſt ſe ad præfectos reipublicæ in Pado contulerunt. Vincentium etiam Guidotium ſcribam ſuum Bononiam miſit, ut apud Cardinalem Papienſem, qui ampliſſima cum poteſtate ei urbi & toti Flaminiæ rebusq; in bellum adminiſtrandis præerat, reipublicæ nomine eſſet: ita enim Julius petierat. Eodẽ tempore ab legatis Patavio Senatus juſſu equites levi-

Iulii machinamenta Genuenſe

vres CC. cum milibus CCCC. Leonardo Apulo & Meleagro Foroliviensi ducib. in Rhodigianos fines miſſi: & triremes nothæ duæ, atq; una levioris generis, cui Frãciſcus Cornelius Georgii filius præerat, Hoſtiam appulerunt, deindeq; cum reliqua ſe claſſe Centumcellis cõjunxerunt. & Hieronymus Contarenus, vexillo cum clavibus & corona triplici ab Julio cuspidè ad ſe miſſo, ut ea ſui etiam juris eſſe claſſis videretur, unà cum vexillo reipublicæ Patribus permittentibus deinceps eſt uſus cũ fœderis præfecti nomine: Francumq; Ghibertum unum ex iis, qui ærarii Romani cauſas adminiſtrant, quem Julius præfecti ſocium eſſe voluit, ut ita maximè ei claſſi ſuam autoritatem impertiret, apud ſe ſua in triremi habuit. Eum Ghibertum cùm Julius in collegio Cardinalium ad id munus publicè legeret, ad Gallos Italia expellendos, remq; Venetam juvãdam, ſeſe legere palàm dixit. Poſt hæc ad Contarenum miſit, ut claſſem Hoſtiam adduceret: quam cùm diligẽter inſpexiſſet, ampliterq; probaviſſet, vini Corſi carros ſexdecim, boves ſexdecim (tot enim erãt naves) hircos genitalibus defectis bis totdem, panis cum ſemel cocti tum bis cocti magnum numerum ei dono in claſſem miſit: cumq; eá claſſe poſtridie ſua in triremi Centumcellas eſt profectus. Eo deinde Viterbium petente, Contarenus ſuos remiges ſociosq; cùm tentari valetudine videret, per Senenſium portus, qui eo in tractu maris ſunt, quosq; ultrò civitas ob veterem in rempub. benevolentiam ei obtulerat, claſſem circũduxit. Jamq; ab Julii exercitu arce Lugiana vi expugnata, Vasconibusq; ducentis, qui in ea erant, interfectis, Mutina oppidum, ne poſtea graviora perpeti cogeretur, ejusq; miniſtris, qui illo copias converterant, certis conditionib. interpoſitis tradidit. Et Marcus Antonius Contarenus, ut erat ei à Senatu imperatum, Pado ſubvectus Rho-

Julii PP. vexillum.

Lugiana arx expugnata.

Mutina.

Rhodigianos ad deditionē compulit. Mocenicus quoq; legatus, qui ſe cum Citolo Peruſino & equitib. levior b. perplurimis in Alpes intulerat, ut Cividale Belunianum expugnaret (quæ civitas in Maximiliani partibus obſtinatè Joanne D. edo altero legato antea cum copiis eò miſſo ſe continuerat) muro tormentis perforato, cùm ſe milites vellent intromittere, nulla ſpe oppidanis reliqua ſe tuendi, ne urbs honeſta diriperetur, Citolo adjuvante illos continuit, & pacatè oppido eſt potitus. Rhodigiani. Cividale Belunianum.

Poſt hæc & qui in Alfonſi fines ſe intulerant reipublicæ præfecti, omnia ferè earum regionum oppida caſtellaq; in ſuam poteſtatem redegerant: & Julianæ item copiæ captis municipiis eo ab latere quæ erant, magna ex parte, Ferrariam, cui urbi appropinquaverant, jãjamq; irrumpere ſe poſſe confidebant. Grittus verò & Capellus legati Senatus permiſſu Patavio cum exercitu egreſſi, non Vicetiam modò reliquaq; finium eorum municipia nullo negocio receperunt, ſed hoſtes etiam qui ſe in Veronæ finibus noſtros veriti, aquarum derivatione atq; aggerib. communierant, ad vicina eis loca motis caſtris in oppidum compulerunt. quo in itinere præmiſſi equites leviſſimi, ut illos laceſſerent, non ſemel & prædam & cædem fecerunt, & captivos abduxerunt. Patres interim Laurentium Ceretanum omnibus ſuis militibus præfecerunt, & Naldio Faventino penſionem annuam librarum auri quinq;, quoad viveret, perſolvi mandaverunt. Belli ſucceſſus.

Dum hæc adminiſtrarentur, cum Joanne Franciſco Gambara homine inter civitatis Brixianæ principes claro, qui anno ſuperiore turmæ equitum reipublicæ præfectus ob ſimultatem, quam cum uno ex Lauredanis civibus Venetis graviter ab eo offenſus exercebat, in clade exercitus ad Gallos hoſtes ſua cum turma Venetorum de Brixia capienda conſilia.

tranſierat, atq; ab rege ſtipendio accepto in ejus exercitu poſtea contra remp. ſemper fuerat, Cardinalis Papienſis per ſuos internũcios clàm ad eum miſſos egit, ut dare operam vellet efficereq; ſua ut civitas ad rempub. rediret. Ille autem cui quidem Gallorum imperii valde jam pertæſum eſſet, ita ſe rem facturũ eſt pollicitus, ſi reſpublica eum ſibi apud ſe gratiæ locum, quem habebat ante cladem, reſtituat. Ea de re Cardinalis Julium certiorem facit. Julius per Donatum legatum à Senatu poſtulat, ut ſuam fidem Joanni Franciſco det, fore uti ipſemet conſtituiſſet, ſi reipublicæ Brixiam tradiderit: addiditq; habere ſe etiam, qui ſint Parmam ſibi oppidum iiſdem artibus tradituri: itaq; ſperare ſe brevi Gallos Italia ejecturum. Donati literæ iis de rebus ad Senatum perlatæ magnam in ſpem belli celeriter conficiendi Patres erexerunt: itaq; Senatusconſultum factũ eſt, de Joanne Franciſco Gambara ita fore, uti ipſe conſtituiſſet, ſi Brixiam reipublicæ reſtituat: ſuam ei fidẽ Julius interponeret, Senatus illam omnibus numeris ſervaturum: magno ſilentio imperato, ne quid ejus ſciri poſſet. Iidem Patres Julio permittente literas ad Franciſcum Mantuanorum principem dederunt, velle ſe imperium reipublicæ copiarum ei tradere: mitteret ad urbem ſuum hominem, qui cum res tranſigi poſſit.

Helvetiorũ in Gallici regni fines irruptio.

Triultius inter hæc Brixia Mediolanum proficiſcẽs propter Helvetiorum in Gallici regis fines impreſſionẽ, tormenta ibi quæ erant, ſecum ut ferrentur, imperavit. Helvetii autem cùm ad Abduæ fluminis è lacu Lario exitum Galli eis occurriſſent, binis eos cladibus affecerant. Legati reipublicæ non longè à Verona, qui erant certiores facti hoſtes in timore eſſe, neq; ſatis ſibi confidere: cùm non longius ab eorum caſtris paſſuum ſex aut ſeptem millibus abeſſent, ſingulis centurionibus & equitum præfectis appellatis interrogatiſq;, vellent-

ne atq; auderent cum hoſtibus confligere: atq; ab omnibus reſponſo alacriter dato, nihil ſe malle, quàm pugnare, atq; ab ipſis periculum de ſua virtute fieri, communi conſenſu ſtatuerunt illos aggredi: itaq; præmiſſis equitibus levioribus ſexcentis, qui hoſtes morarentur, caſtra enim jam moverant, ſubſequi ipſi omni cum exercitu cœperunt. Equites ſuam operam legatis præſtiterunt. quòd ſi illi etiam in eo, quod conſtituerant, perſtitiſſent, bellum confici eo die profectò poterat: fuſis enim fugatisq; iis, quod erat ſanè perfacilè (nam propter Gallorum abitum, qui partim Ferrariam, partim Mediolanum receſſerant, ad non magnum redacti erant numerum) neq; Verona, neq; Brixia, neq; reliquorum oppidum ullum in hoſtium manere partibus perſeveraviſſet. Verumenimvero fortuna, quæ reipub. invidere non deſierat, Lucii, qui exercitum regebat, animum ſecordia infecit, ut ille ſæpe ſuos in itinere aliam atq; aliam ob cauſam inanem quidem atq; futilem remorando tempus teruerit, dum hoſtes ſe in oppidum reciperent: quos tamen iidem equites conſectati, tantum eis formidinis injecerunt, ut qui intraverant, portæ pontem erigentes vigintiquatuor ex ſuis oppido excluſerint: quos noſtri captivos fecerunt, Epirotamq; unum, qui ſe cum hoſtibus injecerat, amiſerunt.

Domi autem Henrico Britanniæ regi per literas petenti, ut arcuum millia quadraginta ex urbe aſportare ſuis hominibus liceret: etſi id contra leges erat, Senatus tamen ob veterem cum rege benevolentiam de media ejus numeri parte permiſit. *Britannia rex à Rep. arcuum [m]il[l]i[a] quad[ra]ginta peti[t]*

Atq; ut cum pacatæ rei memoria huic decimo meorum commentariorum libro finis imponatur, Decemviri cùm viderent in magiſtratibus, qui remp. in Senatu procurant, nullum diſcrimen collegarum fieri legem ſciverunt, nemini eſſe in eis magiſtratibus licere, *Lex de m[agi]ſtratibus Remp in [Se]natu pro[cu]rantibus.*

cui eſſe in illis magiſtratibus, quos comitia declarant, propter propinquitates affinitatesq́; non liceat.

PETRI BEMBI RERUM VENETARUM HISTORIÆ LIB. XI.

Epitome.

VEneta claſſis cum Pontificis copiis tertiò Genuam petit & cum Gallica congreditur ac redit. Pontifex Bononiam ſe confert, eiusq́; in Alphonſum bellum. Veneti Veronam oppugnant, & obſidionem ſolvunt. Veneta claſſis in Alphonſum miſſa frangitur. Altera claſſis in eundem mittitur, resq́; terra inter eoſdem geſtæ. Gallorum prope Montanianum clades. Franciſcus Mantuæ princeps, Veneti ac Pontificii exercitus imperator declaratur. Lex de ambitu Venetiis lata. Venetorum in Teſinum regionem excurſio. Pontifex Gallis igni & aqua interdicit. Reip & Iulii exercitus contra Alphonſum coniunguntur, eorumq́; res geſtæ Exercitus iterum Veronam mittitur, indeq́; re infecta recedit. Concordia à Venetis capitur. Infans biceps in urbe natus. Gallorum ad Setiam clades. Mirandula à Iulio capitur. Idemq́; Mutinam Maximiliano tradit. Alphonſus Iulii exercitum fundit. Venetiis & in imperio terra tremuit. Concordia à Gallis recuperatur. Bononia à Gallis & Bentivolis capitur. Veneti prope Bononiam à montanis hominibus fracti. Alidoſius Cardinalis à Franciſcomaria trucidatur. Iulii in Bononienſes edictum. Concilium Piſis indicitur, & ad id Pont vocatur. Variæ in Carnis pugnæ. Venetorum prope Veronam clades. Tauriſum miro artificio munitur.

IULIUS à Centumcellis per Aureliam proficiſcens, Genuēſium civitatis à Gallorum imperio avertendæ cupiditate in dies magis magisq́; ardens, Corytum profectus eſt, ibiq́; in littore cū præfecto claſſis Venetæ Contareno, quam quidem claſſem illò adduci juſſerat, hilariter pranſus, claſſiariis ferè univerſis ſe adeuntibus mira facilitate ad pedis oſculum admiſſis,

&

& militibus quatercentum in triremes impoſitis, iterum ei, ut celeriter in Liguriam contenderet, imperavit: qui confeſtim Populoniam ſe contulit. Quoniam autẽ triremes Venetæ in Aegeo mari navẽ magnã Genuenſium mercibus onuſtam ceperant, per Donatũ legatum, perq; ſuas literas à Senatu petiit, ut eam navẽ Genuenſibus reſtitueret, eo illos munere lenire cupiens. Patres ſervatam apud Corcyrenſes navem omnibus cum mercibus Genuenſium internuncio tradi mandaverunt.

Veneta claſſis cum Pontificiis copiis tertio contra Genuã.

Iidem Patres, quòd Lucii timore atq; ignavia hoſtib. elapſis pulcherrimam Veronæ capiendæ occaſionẽ turpiter amiſerant, indignabundi de Julii conſilio, qui Romam redierat, Franciſcum Mantuanorum principem ſuarum copiarum omnium imperatorem faciũt, eodem ferè Senatuſconſulto, quo antea quã honorificẽtiſſimo fecerant. Is cùm imperium non modò libentiſſimè, ſed etiam hilariter, ut videbatur, accepiſſet, deq; eo immortales gratias Senatui egiſſet, ſeq; ad exercitum atq; ad legatos brevi iturum recepiſſet, dum equites cogere, dum comparare ſeſe, per literas perq; ſuos interpretes ad urbem ſæpe miſſos certiores Patres facit, cùm etiam contra priorem animi ſui alacritatem Senatuſconſulto non contentus, duriores reip. cõditiones interponit, pedem Mãtua nuſquam protulit. Interim Troilo Sabello, de quo ſuprà dictum eſt, equites gravioris armaturæ centum, levioris qui ſagittis uterentur alteri totidem à Senatu traditi: Thraciſq; hominis, qui equites leviſſimos ducentos in Epiro paratos habebat, oblatio accepta ut reip. militiã faceret, auri ſemuncia ipſis ſingulis in menſes ſingulos, eorum præfectis unica cũ ſextante ſtipendiũ conſtituta: juſſiq; quamprimum conſcendere. In Forojulenſibus autem cùm hoſtes cogi, ut in eos impetum facerent, undequaq; dicerẽtur, Ioã-

Franciſcus Mantuanorum dux fit imperator exercitus Venet.

nes Viturius, vir magni animi, qui in Sacilienſib. magiſtratum gerebat, ad illos legatus eſt à Senatu miſſus.

Iulius PP. ad bellum proficiſcitur.

Julius iterum Roma per Flaminiam profectus à Spoleto in dexteram flectens, ad tẽplum Lauretanũ ſe contulit, ibiq; in Virginis ædicula ſacris à ſemet peractis, Anconam venit, ut Bononiam ad bellum, quod cum Alfonſo gerebat, adminiſtrandum procederet.

Veneti Veronam oppugnant.

Legati Veneti & Lucius præfectus in campis Martinianis recenſo exercitu, tormentisq; à Lactantio, qui eorum curam gerebat, ad Veronæ muros poſitis, eos dejicere oppidi capiendi ſpe adoriuntur. Id cùm dies aliquot feciſſent, partemq; non parvam diruiſſent, quòd mons difficultatem magnam dabat, aggredi omnibus copiis atq; irrumpere non ſunt auſi, cùm id facere debuiſſent: milites enim & audebant quæ proponebantur, & quæ imperabantur obibãt magno animo: ſed inerat in Lucio incredibilis omnium rerum, etiam non magnopere timendarum, ſuſpenſio animi, & cordis gelidus quidam pavor, qui eum retinebat, ne quid egregium atq; altum auderet: quem tamen timorem verbis & prudentiæ ſimulatione tegebat, ut non facilè appareret, utrum timidior, an prudentior eſſet. In ea oppugnatione dum tempus terunt, hoſtes ex oppido prima luce repentè egreſſi ad tormenta configenda, quæ indiligenter cuſtodiebantur, convolaverunt: nam Lactantius pridie ejus diei pilæ jactu in femore percuſſus, curando vulneri Patavium ſe perferri voluerat: parvoq; negoci repulſis qui aderant, quod intenderant aſſequebantur: cum Citolus, clamore fugientium audito, è tẽtorio ita, ut erat, ſine galea cum ſuorum paucis accurrens, repellereq; illos aggreſſus in medium eorum agmẽ imprudens ſe injecit, atq; ibi vulnere in capite accepto, tellure proſtratus confoſſusq; interiit. ita Veneti duos longè reliquis præſtantiores præfectos militum viros,

que-

quorum virtuti legati exercitusq; omnis ſummopere confidebant, bidui ſpatio amiſerunt. Lactantius enim ſuo ex vulnere paucis pòſt diebus eſt mortuus. Citolo interfecto ejus milites ad vindictam incitatiores facti, accurrente reliquorum globo hoſtes à tormentis repulerunt, interfecti circiter quadraginta, & quæſtore Germanorum militum, captis ad quinquaginta cum præfectis tribus: quorum ex numero Franciſcus Maldonatus Hiſpanus fuit, qui quidem Venetias eſt perductus.

Rebus ita ſe habentib. cùm nihil proficere muris Veronæ verberandis legati ſe cognoſcerent, & Galli equites peditesq;, qui auxilio incluſis à Mediolani præfecto mittebantur, jam ad Benaci lacus derivationem Minciumq; perveniſſent, atq; è Germania appropinquare manus à Maximiliano juſſæ dicerentur, tormentis præmiſſis ad pagum Martinianum exercitum reducunt. Oppido obſidione liberato, milites Hiſpani & Germani, in eo qui erant, octingēti in Pantenæ vallis urbi proximæ incolas, propterea quòd amicè noſtros omnibus rebus juverant, eam injuriam vindicatum egreſſi inferebant: qua intellecta re equites trecenti, Joanne Græco duce, ad illos ſuſtinendos properè à legatis miſſi, eos omnes fuderūt, fugatos uſq; ad montis Feliciani cacumen inſequuti partem interfecerunt, partem captivos abduxerunt circiter ducentos.

Obſidio Veronenſis ſolvitur.

Conflictus.

In Liguſtico verò mari iiſdem ferè diebus non longè ab Genua claſſis Julii & reip. triremium XV. claſſisq; Gallica magnarum navium & triremium XXV. propiores facta, atq; in ſuas utræq; acies conſpectis hoſtibus diſtributæ, cùm ejaculandis tormentorum pilis duarum horarum ſpatio ſe laceſſere perſeveraviſſent, orto vento abducta in diverſa abierunt: & quòd oppidum magna Gallorum introductæ copia tutiſſi-

Claſſis Veneta diſturbata.

mū reddiderant, Contarenus omni commeatu conſumpto infectis rebus Populoniā rediit: triremesq; duæ nothæ ab Senatu è Corcyra ad Contarenum miſſæ, cum ejus ſe claſſe conjunxerunt: tum quæ naviculæ urbanæ in Julii gratiam Pado ſubvectæ, Alfonſi ab ejus exercitu alio ab latere vapulantis damna atq; moleſtias adaugebant earum partem Alfonſus ipſe, cum equitibus Gallis Italisq; ſexcentis, militibus duobus millibus trajecto repentè flumine, vacuam hominibus (fuga enim ſeſe dederant) cepit: reliquas ipſi Veneti, ne hoſtes illis potirentur, incenderant.

Hatrianos etiam itemq; Rhodigianos reliquaq; eorum locorum municipia, fugatis magiſtratibus recepit Leonardus Apulus: cæteriq; equites eluſis locorum cognitione & celeritate ſua hoſtibus, Montanianum ſe contulerunt.

Senatus nonnihil ab Alfonſo, quem ipſa hoſtium vel fortuna vel indiligentia tuebatur, atq; ab Gallis metuens, legatis collaudatis, quòd Verona exercitum abduxiſſent: uti tormenta Patavium mitterent, imperavit. Jamq; in Leonicenos ſe exercitus receperat, cùm intellecta propter Alfonſi proſperas res Leonardi Apuli & reliquorum equitum fuga, Grittus legatus cum equitatu Montanianum profectus, & incolas illorum finium omnes, & municipes ipſos, quos inopinatus hoſtium timor inceſſerat, opportuno adventu atq; auxilio confirmavit.

Claſſis altera in Alphōſum miſſa. Patres ut amiſſæ in Pado claſſiculæ damna dedecusq; ſarcirent, naviculas centum biremesq; aliquot celeriter armari, & earum nomine latiſſimo præfectum in Pado flumine, quod nunquam anteà factum meminerāt (id enim nominis ad illum usq; diem bella tantum in mari exercenda ſibi vendicaverant) creari ſtatuerunt: lectusq; Joannes Maurus egregia virtute, naviter ad ſu-

num

rum munus obeundum ſe dedit. Audita Venetorum equitum & magiſtratuum fuga, Gallici equites & milites, Lemniaci qui erant, Atheſi trajecto ut cum Alfonſianis ſe conjungerent, atq; in perturbatos impetum facerent, Montanianum cum tormentis muralibus duobus oppidi capiendi ſpe ſe conferebant. Ea re per agricolas opportunè cognita, miſſi confeſtim ab legatis præfecti equitum tres bona cum manu medio ferè in itinere hoſtibus adventantib. occurrunt, eodemq; temporis puncto cum longè maxima ſuorum parte pugnam ineunt; & reliquis, ut pontem, qui non longè aberat, eratq; hoſtibus in reditu tranſeundus, reſcindant, ad intercludendum eis abitum ſi ſuperarentur, imperant. ab iis ponte reſciſſo, hoſtes ab reliquis intercepti cùm ſe trium propè horarum ſpatio acriter fortiterq; defendiſſent, demum ſuperantur, atq; in fugam verſi tranſitu pontis impedito, omnes ad unum vel cæſi vel capti ſunt, equites optimi nominis CL. pedites primorum ordinum CCCC. & capti omnes Venetias perducti cuſtodiæq; traditi centum & decem. Ejus cladis fama celeriter percrebreſcente, municipia quæ Veneti amiſerant, propè omnia recepta ſunt, ut amplius triduo in hoſtium poteſtate non fuerint.

Res inter Venetos & Alphonſum terrà geſta

Gallorum clades.

Iiſdem diebus Epiſcopus Moloponitanorum Julii legatus ad urbem venit, ut apud Patres moram traheret, communemq; rem ejus nomine autoritateq; juvaret. Ipſe Julius Bononiam ſacris præeuntib. introierat. Eo magnopere adnitente, qui Ludovicum Franciſci Mantuanorum principis filium obſidis loco apud ſe habebat, poſt pleraſq; interpoſitas à patre ſatis quidem duras atq; illiberales & ſtipēdiorum & reliquarum rerum conditiones, quæ ejus animum ab uxore depravatum oſtendebant, tandem alterum Senatuſconſultum factum eſt, quo per quinquennium idem imperium eſt

Senatuſconſultum de Mantuano principe.

ei traditum cum ſtipendio librarum auri quingentarum in annos ſingulos, dum ipſe equites gravioris armaturæ tercentum quinquaginta, levioris cẽtum, milites ducentos belli tempore paratos habeat: resq; publica omnia ejus ditionis incommoda omnibus ab hoſtib, ſe præſtaturam pollicebatur. pauloq; pòſt illius familiari Vico Patavino homini, quo is pluries iisdem de rebus internuncio apud Patres uſus fuerat, equites levis armaturæ centum attributi.

Milites feceſſionem faciunt.

Ob Citoli Lactantiiq; interitum milites non pauci ex illorum ordinibus nulla abeundi facultate ſibi permiſſa, ſigillatim ab exercitu diſcedebant: quod quidem factum nonnulli reliquorum tribunorum & centurionum milites imitabantur: quamobrem edictum eſt ab legatis propoſitum, ut qui non miſſi abitum paraviſſent, omnibus in reipublicæ locis caperentur, & armis exuerentur, ignominiaq; notarentur. ea res ei licentiæ opportunum remedium fuit.

Cæterum cùm ex Alpibus certis autoribus afferretur Germanorum manus cõparari, ut reipublicæ municipia in primis jugis invaderent, quib. captis ac direptis in planitiem deſcenderent, Sigiſmundus Caballus eſt ad ea loca cum copiis ab legatis contendere juſſus præfecti nomine. Franciſcus imperator Bononiam ad Juliũ profectus hilariter ab illo exceptus eſt, imperatorq; Romanæ etiam reip. dictus. Galli, qui ad Minciũ venerant, uti ſuprà dictũ eſt, ad Alfonſum, ut ei auxilio cõtra Juliũ eſſent, ſe contulerunt. Legati, ut Julio ſatisfieret, equites graviores ducentos & quinquaginta, leviores ferè totidem, milites mille in Alfonſi fines intromiſerant: Maurusq; claſſis præfectus cum navigiolis plurimis & biremib. aliquot, cumq; triremibus, quæ ab Iſtris & Dalmatis ad illum venerant, Padum flumen ingredi damnis Alfonſo inferendis eſt à Senatu juſſus.

In-

Inter has belli cogitationes rei etiam pacatæ, quæ malum in exemplum inverecundiæ civium impudentiaque vertebatur, Patres animum adhibuerunt. Nam cùm in creandis magiſtratibus ambitus eo anno magnopere viguiſſet, ut prenſandis civibus, qui ſuffragia in comitio daturi eſſent, à candidatis & candidatorum propinquis clientibusq; nullus modus fieret, nulla eos modeſtia contineret, lex eſt in Decemvirûm collegio perlata, Qui deinceps civis civẽ rogaverit, ut ſibi aut alicui ſuorum in dando ſuffragio fautor ſit; is ad ullum magiſtratum, aut omnino reip. in comitio munus X. annos ne admittatur, & ſi in magiſtratu fuerit, ab eo rejiciatur: cui autem rogari ſe contigerit, is rogatoris nomen ad Decemviros deferat; id ſi non fecerit, quinq; annos eandem mulctam ſubeat, ita magnæ civium moleſtiæ à Patribus obviam eſt itũ.

Lex de Ambitu Venetiis lata.

Juſſi etiã ſunt Dominicus Triviſanus templi Marcii procurator, Leonardus Mocenicus, legati ad Juliũ à Senatu pridẽ lecti, ut ſtatim conſcenderent, Ravennamq; proficiſcerentur, ut Bononiam ſe cõferrent, Literæ poſt hæc ad legatos Grittum & Capellum datæ, uti alter eorum cum exercitus parte in fines Rhodigianos atq; ad Padi ripas accederet, ut quantũ poſſet Alfonſo noceret. ita factum à Paulo eſt, cũm id illi muneris ſorte ducta obtigiſſet. Maurus claſſis præfectus cum triremibus tribus Padi oſtium, qui Vatrenus appellatur ad triremes ex Venetorũ claſſe jampridem captas duas quas Alfonſus ſuis hominibus armaverat, ibiq; continebat, atq; iis qui itinerũ cauſa mare illud exercebant, multa damna intulerat, capiendas aut omnino repellendas eſt ingreſſus, fruſtrà: illi enim ſive admoniti, ſeu etiam caſu, ad ſuperiora ſeſe fluminis jam receperant.

Exercitus in Alfonſum mittitur.

Senatus interim ad pecuniam belli rebus ſubminiſtrandam, cujus magnopere indigebat mediam unius

Cenſus.

cenſi partem civibus impoſuit, certis conditionibus, quo facilius ea ipſa pars exigeretur, adhibitis.

Figariolum expugnatũ. Paulus autem legatus cum ſe Figariolum in Padi ripa caſtellum, quod ſupra Ferrariam eſt millia paſſuũ XII, cum exercitu contuliſſet, tormentis poſitis dirutaq; porta, Alfonſi milites in eo qui erant, paucarum horarum ſpatio ad deditionem compulit: alterumq; item in fluminis ripa è regione caſtellum fugatis hoſtibus cepit: iisq; captis equites leviſſimos flumen trajecit, qui celeritate uſi & prædas abegerunt, & agrum illum omnem fuga terroreq; impleverunt.

Venetorum in Teſinum regionem excurſio. Diverſa quoq; à belli parte Joannes Delphinus Feltriæ magiſtratus cum iis quas habebat copiis, & agricolarum manu complures in Alpibus hoſtium pagos repentè aggreſſus, in regione quæ Teſinus appellatur, eos planè omnes, qui quidem erant rebus plurimis & ad commeatum & mercaturam exercendam refertiſſimi, interfectis aut fugatis incolis incendit, omniq; vaſtitate regionẽ fœdavit: ut damna atq; incendia, quæ ii Feltrinis intulerant, propè ex æquo vindicarit. In Iſtris quoq; nonnihil incommodi per illos dies & acceptũ & illatum eſt.

Ad Padum flumẽ geſta. Sed ut ad Padum flumen revertamur, Paulus legatus pontem in eo facere cùm vellet ad exercitum trajiciendum, ut ſe cum Julii exercitu conjungeret (quod quidẽ ut faceret, Julius ab eo per literas diligentiſſimè petierat) ab uxore Franciſci impeditus, quæ naves retinebat, deſtitit: quingentos tamẽ equites leviſſimos cũ præfecto eorum Federico Contareno trajecto in navib. flumine obviam imperatori miſit, ut Mantuam redire tutius poſſet. Galli enim hoſtes haud longiſſimè aberant: quos etiam unà cum Alfonſo eò venturos, impetumq; in ſe facturos, nõ unis literis nunciisq; cognoverat. Maurus ſub hæc à Paulo admonitus reip. intereſſe,

eſſe, ut ad ſeſe cum minorum navigiorum claſſe quã citiſſimè accederet, quatuor navib. Hatriani municipii ubi tunc erat, auxilio relictis, cum navigiis reip. L. reliquis privatorum hominum propè CC. ſuperato flumine, nullo ab hoſtib. qui in ripis ſe oſtendebant ut eum impedirent, detrimento accepto, ad illum ſe contulit, animum alacritatemq; exercitui, qui timere multa & cavere cogebatur, adventu ſuo ſpe omniũ celeriore afferens. Paucisq; poſt horis cũ nuncii Paulo veniſſent, Frãciſcũ imperatorem unà cũ Federico Contareno ad vicũ Sermonẽ, qui eſt in Padi ripa Figariolo proximus, ſuos ſe in fines retuliſſe, ad illum profectus communicatis de bello inter ſe conſiliis, ſua in caſtra rediit: ille Mantuã, ut ſuas equites militesq; cogeret, multa pollicitus, multa ſpe cõcipiens, ut inquiebat, ſe recepit. Attulerat imperator ſecundas Julii literas legato, quas in itinere acceperat, quib. ab eo Julius multò impenſius petebat, ut copias reip. trajecto celeriter flumine cum ſuis copiis conjungeret: Gallos enim hoſtes magna cum manu, quam omnibus è locis evocaverant, ſuum in exercitũ velle impetum facere, quæq; ipſe de Alfonſi oppidis ceperat, expugnare decreviſſe, non obſcurè cognoverat. Legatus eas literas ad Senatum miſit, petens, ut juberent Patres, quid ſe vellent facere: nihil enim tantis de rebus Senatu non conſulto ſe auſurum: interea tamen quæ ad trajiciendum opus ſint comparaturum, & curaturum ut ſi ipſi juſſerint, nulla trajectui mora interponatur. Patres non his modò à Paulo, ſed etiam à Hieronymo Donato & Triviſano ac Mocenico, qui jam Bononiam ſe contulerant acceptis eadem de re literis, Senatu coacto Julio ſatisfieri oportere legem ſciverunt: Senatuſque conſulto Bononiam ad legatos miſſo, ut tranſitum maturaret Paulo mandaverunt. Ad Grittũ etiam literas dederunt, ut ad Paulũ augendis ejus copiis

piis equites graviores ex ſuis centum, leviores CC. confeſtim mitteret. Pecunia etiam à Senatorum nonnullis mutuò, quæ Mantuam in ſtipendium imperatori mitteretur, Patribus eſt tradita; tum ab iiſdem Patribus frumenti ſtaria ducenta in ſanctiores monachorum ſocietates diſpartienda dono data, ut in eo rerum diſcrimine Deo opt. maximo pro Julio proq; rep. preces facerent. Paulus dum conficiendo ponti ſeſe dat, eundem Federicum cum equitibus ſeptingentis properè Bononiam præmiſit Julii auxilio, ſeq; cũ exercitu confeſtim ſubſequuturum & brevi affuturum confirmavit. Donatus enim & reliqui legati duo certiorem illum fecerant, omni à Gallis arte procurari, ut cum Julio fœdus ineant, avertendi eum à reip. tuendis rebus cauſa, Imperatore interea moras omnes interponẽte, ut quod primum atq; maximum Paulo promiſerat, ſe ad eum celeriter venturum, id non ambiguè differret, ac nulli omnino uſui Julio aut reip. velle eſſe videretur ſtatuiſſe, Patres de eo admoniti conſulto Senatu Franciſcũ Capellum ejus familiarem ac neceſſarium, qui erat in Senatu, illa ipſa hora contendere ad imperatorem juſſerunt, monereq; illum ne ulterius expectari ſeſe tam opportuno atq; etiam tam neceſſario reip. tempore pateretur: publicam omnium ſalutem in eo poſitam, ipſe ſi ad exercitum ſtatim ſi conferet, munusq; obierit, ac fidem præſtiterit ſuam. Franciſcus nondum dimiſſo Senatu apertis ſibi uni foribus Mantuam eſt profectus.

Julii & Reip. exercitus cõiunguntur.

Dum hæc adminiſtrantur, Galli caſtella quædam in Alfonſi finibus ab Julianis capta acriter aggreſſi recipiunt: incurſionibusq; in Bononienſem agrum atq; uſq; ad oppidum factis magnum timorem Julio incutiunt, ut jam, quid ſe præſtet facere, planè non diſpiciat. Augebat eum timorem, quòd Bentivoli Gallis adjuncti, Bononienſium civium factionem excitatum iri haud ambi-

Galli caſtella quædam occupant & Pontificiis metum incutiunt.

ambiguè putabantur, ut & ad portas, & ipſo in oppido Julius hoſtes uno tempore eſſe habiturus videretur: qui quidem quoniã febribus aliquot jam dies tentabatur, nullam propè legatis Venetis ſe adeũdi facultatem dabat: tametſi etiam à Franciſco Alidoſio Cardinali, qui Julii nomine civitatem regebat, & Gallis maximopere favebat, ſtudium per cubicularios adhibebatur, ne alloqui illum poſſent.

Ponte confecto, & parato ad trajiciendum exercitu, Maurus claſſis præfectus, cum eodem Padi alveo, quo venerat, reditum ſibi ab Alfonſo tormentis in ripa fluminis nõ uno in loco collocatis aut omnino interclusum aut plurimis maximisq; periculis propoſitum videret, ſuperato reliquo uſq; ad Caſtellum Novũ flumine, traductisq; ripam navibus, ac per campos aquæ plenos ob interſectas Atheſis ad Lemniacum à Gallis ripas, decẽ millibus paſſuum confectis, claſſem ducentarum naviũ in Atheſim ad Caudam vicum incolumem perduxit, deinde prono flumine ad foſſiones Philiſtinas ſeſe recepit. Aliquot ex ea claſſe naves, quæ quòd maiores erant aliis, ripam trajicere non potuerant, Minciũ ſe in flumen, deinde Mantuã contulerunt. Expectaverat Paulus legatus per eos dies imperatorem, qui jamjamq; ſe affuturum pollicitus fuerat, ut unà trajecto flumine quò vellet Julius proficiſcerentur. Ille verò cauſis moræ poſt cauſas nõ ita cautè interpoſitis, quin falſo quæſitæ agnoſcerentur, neq; ſe in viam dabat, neq; ſuos equites militesq; ad illum mittebat, neq; verò etiã Franciſcus ab Senatu ad eum excitandum miſſus quicquã proficiebat. Quamobrẽ ne à Patribus reprehendi poſſet, mandata Reip. tanta de re tam anguſto tempore differens, pridie Cal. Novembrium Paulus Padum exercitum traduxit. Uno tempore ea de re Julius nuncios accepit, & Fabritius Columna vir egregiæ virtutis, quem

Hiſpaniæ rex Pontifi- auxilia mi- tit.

Ferdi-

Ferdinandus Hiſpaniæ Rex cum trecentis equitibus ex Neapolitanis finibus ad Julium mittebat, ut ei auxilio in Ferrarienſi bello eſſet, cum expeditioribus ad illũ venit, reliquis bidui poſt ſe intervallo in itinere relictis, quæ duæ res ita Julii animũ exhilaraverunt, ut febris eum continuò reliquerit: itaq; confirmatior factus edictum propoſuit, quo edicto Gallorum præfecto, qui magiſter magnus appellabatur, reliquisq; Gallis igni & aqua, ſacris conceptis verbis, interdicebatur, ſi deinceps Alfonſi cauſam ulla ex parte tuerentur: idq; impreſſis publicè tabulis vulgari juſſit.

Pontifex Gallis igni & aqua interdicit.

Imperator domi ſedens, Paulum legatum trajicere admonitus, inſeſſo equo cum ſuorum paucis ad Stellatam vicũ, ubi ſe ille continuerat, totius exercitus trajectum operiens, ad eũ venit, atq; unà Mutinã verſus diem unum omnes proceſſerunt. Ea verò nocte quæ eſt diem illum ſubſequuta, ab uxore per literas ut ajebat, certior factus, Gallos, qui Veronæ erant, in ejus agrum populationem & cædes feciſſe, ædificia combuſſiſſe, prædas abegiſſe, Paulo convento ad ſua tuenda redire ſe domum velle ei denunciavit. atq; ita, cùm legati preces & Julii atq; reipub. maximorum erga ſe promeritorũ commemoratio, & ſui nota nominis, quam quidem notam atq; calumniam accepto ab utroque ſtipendio eorum cauſam tali tempore deſerens, erat magnam indelebilemq; ſubiturus, nihil apud ipſum valuiſſent, Mantuã rediit. Erat Brixiæ in Joannis Franciſci Gãbaræ equitatu honeſta conditione Petrus Longena, ejus oppidi civis, qui indignans ſe arma ferre contra eam ditionem, ſub qua natus altusq; annos triginta vixerat, coacto equitum idem ſentientium numero, ex oppido profectus Montanianum ad Grittum venit, ut militiam reip. faceret, orans obteſtansq; ſe recipi: de eo Gritti literis certiores Patres facti, Petrum Longenam

Gallorum irruptio.

Petrus Longena ad Venetos ſeceſſit.

recipiendum. & præfecturam L X. leviorum equitum ei dandam cenſuerunt.

In comitio verò poſtridie ejus diei Marco Venerio, qui pridem vulneribus in expugnatione Monſilicenſi acceptis uſum propè manuũ amiſerat, ſcribæ munus in pratura Forolivienſi per quatuor magiſtratuum tempora dono datum, ut ſe alere familiamq́; ſuam poſſet. Filiis autem Ludovici Michaelis, quem Caravagianæ arcis cuſtodē Galli captivum fecerant, atq; in Galliam miſerant, in triremibus reip. baliſtarum loca decem, nobilibus adoleſcentib. dari ſolita, ad eorum matrem ſeq; ipſos ſuſtinendos item dono attributa.

Venetorum in benemeritos gratitudo.

Inter hæc Senatus certior factus Hiſpanos equites, qui Veronæ erāt, à Ferdinando Neapolim reverti juſſos ab oppido tuendo diſceſſiſſe, literas ad legatum Grittũ dedit, ut cum iis quas habebat copiis Veronam contenderet: confidere ſe, ſi id celeriter faciat, poſſe ab eo urbem propè vacuam recipi, præſertim ſi edictum propoſuerit, nullius civis in remp. injurias Senatum vindicaturum, civitatemq́; immunem omnium onerum jubere eſſe, ſi ad remp. redeat. Quibus acceptis mandatis legatus, tametſi parum ſpei aleret, rem eum exitum habituram tam exiguo copiarum numero (cataphractis enim equites amplius quatercentis, milites amplius quatuor millibus non erant) idq́; ipſum Senatui reſcripſerit, tamen accitis quamplurimis è vicinis locis operibus, & tormentis Patavio afferri imperatis, ſe ad iter comparabat. De maritimis autem rebus ut ratio haberetur, impenſisq́; reip. modus fieret, Senatuſconſultum factum eſt, ut Maurus claſſis in Pado flumine præfectus privatorum hominum naviculas, quibus non magnopere indigebat, miſſas faceret, triremesq́; quas habebat leves retineret, Hieronymusq́; Contarenus claſſis in mari ſupero legatus, qui Genua ſæpius

Exercitus Venet. iterum contra Veronam mittitur.

Senatusconſultum de maritimis rebus.

tentata

tentata, quòd ab Gallis hoſtibus largiter erat cõmunita, nihil profecerat, ut Julii miſſu Corcyram ſe reciperet, retentisq; apud ſe quatuor quas vellet triremibus, reliquas ad urbem redire permitteret.

Saxolũ caſtellum Veneti expugnant.

Interim ab Julii reiq; pub. exercitu Saxolũ in Mutinenſi agro ad Setiam flumen caſtellum arce atq; opere communitum tormentis poſitis, cùm à quatercentis propugnatoribus Gallis defenderetur, ardore militum per muros irrumpentium celeriter eſt captum. Joannes etiam Delphinus Feltriæ magiſtratus in magnam hoſtium manum eum Alpium tractum depopulantẽ impetu acriter facto, majorem eorum partem cæcîdit, reliquos omnes fugavit: ſpecusq; illud montanum, de quo antea dictum eſt, quod Covolum appellant, compulſis timore ad deditionem iis, qui in illo erant, recepit. Qua intellecta re, ut civitati optimè de repub. merita, omnia perpeſſæ ab hoſtibus damna, Patres grati eſſent, omnium tributorum immunitas, ea pecunia excepta, quæ ab illa in Principis ſalarium quotannis ad urbem mittitur, municipio Feltrinorum eſt ab Senatu dono data.

Covolum ſpecus captum.

Res in Carnis geſtæ.

Ab Joanne quoq; Viterio in Carnis hoſtes quatercẽti è Goritia egreſſi, Sontiumq; flumẽ tranſgreſſi omnia vaſtantes, ita cæſi fugatiq; ſunt, ut eorum plurimi timore ſe in flumẽ præcipitaverint. Ea in re Aloiſii Porti Vicetini equitum leviorum turmæ præfecti virtus plurima extitit.

Imperator exercitus ſuſpectus.

Redierat Mantua per eos dies ad urbem Franciſcus Capellus, retuleratq; Patribus, nullam eſſe in imperatore rei bene gerendæ voluntatẽ, nullam fidem: uxoris artibus ejus animum delinitum: Alfonſo illius fratri cupere omnia, neq; Julium neq; rempublicam præ illo quicquam facere: favere etiam Gallis plurimum.

Gritto ad Veronam iterum obſidendam profecto, ea

ſunt

ſunt tempeſtates conſequutæ, ut recedere, ſeq; ad Suavium municipium recipere, ut equites & milites ſub tectis contineret, ſit coactus: Demum intelligens Veronam communitiorem eſſe factam, Montanianũ exercitum reduxit. qua re cognita juſſus à Senatu eſt, equites quingentos, milites octingentos, ad Rhodigianos reliquaq; circa Padum ejus regiones municipia tuenda & cuſtodienda mitteret.

Exercitus infecta red Verona.

Juliani exercitus Franciſco Maria Imperatore & Fabritio Columna reliquisq; ducibus, qui erant Mutinæ, ſe non explicantibus, Paulus legatus ad oppidum Concordiam foſſis atq; aggerib. communitum ſuis cum copiis accedens, tormentisq; eo veſperi collocatis, & verberatis prima luce muris, paucarũ id horarũ ſpacio cõtra ſpem omniũ cepit: tanta tamq; præſens militũ virtus fuit. Propugnatores, qui ab oppugnatione ſuperfuerant in arcẽ repulſi, ſine mora ſe legato dediderunt.

Concordi à Venetis capitur.

Atq; ante eos dies in urbe puer è plebe natus eſt cum duob. capitibus, quatuorq; humeris & manibus, tum femoribus. atq; pedibus quatuor, ut duo eſſe pueri unà conglutinati viderentur, ſi corpus reliquum duplex habuiſſet. habebat autem unum tantum cum renib. unis tergoreq; reliquo pectus: vixitq; ſeſquihoram, ut Chriſtianæ aqua ablutione non caruerit.

Infans biceps in url natus.

Et Nicolao Triviſano templi Marcii procuratore mortuo, Antonius Grimanus, quem Civitas ab exilio revocaverat, magno omniũ ordinum favore in ejus locum ſuffectus eſt. atq; illa quidem in procuratione eo erat tempore Antonius, cùm eſt exul factus: itaq; bis eã dignitatem eſt adeptus, quod nemini antea contigerat: annusq; cum iis ferè comitiis finem habuit.

Antonius Grimanus bis dignitatem procuratoris D. Marcii adeptus.

Prima verò ineuntis anni die, quòd Galli, qui ad Carpos municipiũ ſe receperant, in Setiæ fluminis ripa, quod auctum imbrib. tranſiri vado nõ poterat, ſin-

gulis horis oſtendebant, atq; à noſtris, qui trans flumē eam regionem tenebant, ita vulgò conſpiciebantur, ut etiam colloquia ex utraq; ripa inter ſe haberent, Paulus legatus noctu ponte celeriter in naviculis confecto, ſuarum copiarum partē cum Troilo Sabello benè manè flumen trajecit, atque in primum Gallorum agmen, quod ad flumen veniebat, impetu facto, eos fudit fugavitq;, interfectis captisq; non paucis. Eo timore perculſis reliquis, nocte intempeſta univerſi Rhegiū Lepidi verſus abierunt.

Galli ad ſeg... tiam caſi.

Julius ſuos duces nihil omnino amanter, nihil ex re agere cùm videret, omnes autem moras, omnia impedimenta ei bello interponere illos non ambiguè cognoſceret, unum Capellum ejusq; fidem atq; animū ſummis laudibus proſequens, ſtatuit ſe ad exercitum conferre, ut Mirandulam oppidum munitiſſimum praeſens oppugnaret: quo capto facilius poſſe ſe Ferrariam obſidere, ſuaq; ditionis eam facere confidebat. tametſi illud etiam cogitaverat Julius, cùm Ferrariae appropinquaviſſet, ſe Hippolytum Cardinalem Alfonſi fratrem ad colloquium evocaturū, qui fratrē hortaretur, uti bello finem imponeret, ne damna ultima perpeti cogeretur: ſe ei, ſi vellet, Ferrariā habere permiſſurum, Mutina modò ſibi Rhegioq; Lepidi cederet: quorum tamen oppidorum alterum ſe jam ſuum feciſſe. quam quidem cogitationem ſuam Julius reip. legatis aperuerat, illi ad Decemviros literas ea de re dederant. Patres conſulto Decemvirûm collegio, eam Julii moderationem pronumq; ad pacis ſtudia animum maximopere laudaverant reſcriptis ad legatos literis, eaſq; literas legati Julio recitaverant. Sed Julius, uti dictum eſt, quanquā hyems duriſſima ingrueret, lutoſiſſimaq; eſſent viae, & nix largiter cecidiſſet, ad vicina tamen Mirandulae aedificia & agricolarum caſas lectica vectus ſe contulit:

...us PP. ...um ad... ...iſtrat.

eumq;

eumq́ue ſuis ducibus parum confideret, belli munera per ſeſe perq́ue Paulum legatum plerunq́ue adminiſtrabat: nã omnino Franciſcus Maria, ſive quòd Alfonſi ſororis filiam in matrimonium duxerat, ut novæ affinitatis ſtudiis adoleſcens viginti annos natus traheretur, ſive quòd ita ei ſuaderet . . animus, neq́ue bellũ probabat, neq́ue ſuas in eo partes ſuamq́ue diligentiã patruo præſtabat, ut quæcunq́ue faceret, ea omnino lentè atq́ue invitus facere videretur: ſi quid autem operæ Venetos egregiè navaſſe intelligebat, ita ægrè illum moleſteq́ue ferre omnes planè homines cognoſcerent. Julio itaq́ue imperante, ut tormenta cùm à ſuis tum à legato Veneto ad muros oppidi dejiciendos collocarentur: quod quidem magna cum difficultate fieri erat neceſſe, cùm propterea quòd oppidani è propugnaculis & turri maximè communita, ſuis item tormentis appropinquare muro neminem permittebant, tum quòd nix duos ferè pedes in altitudinem creverat: legatus virtute militum difficultatibus ſuperatis, celeritate uſus verberare muros ſenis tormentis cœpit, cum Juliani neq́ue poſt triduum unam in eos pilam miſiſſent. Muris igitur oppidi ita dejectis, ut qui in eo erant, equites ſeptuaginta, milites trecenti, tueri oppidum ſeſe poſſe non confiderent, præſertim cũ omnis foſſæ aqua frigore conglaciaviſſet, mulier vidua Joannis Jacobi Triultii filia, quæ Ludovici Pici, de cujus morte ſuperioribus commentariis diximus, uxor fuerat, quæ oppido præerat, reliquiq́ue præfecti, ad diem duodecimum Cal. Februarii conditionibus interpoſitis ſe atq́ue oppidum Julio dediderunt. Julius, quòd oppidi porta ruinis clauſa dejectusq́ue pons fuerat, per muralem ſcalam in oppidum eſt receptus: is mulctæ nomine oppidanis, uti auri libras ſexaginta ſolverẽt, imperavit. præfecti & centuriones qui erant, iis captivis eſſe juſſis, reliquis miſſis, mulieri ad patrem abeundi

Mirandula à Iulio Pontif. obſeſſa capta.

poteſtatem fecit: paucosq́ ibi dies commoratus, dum exercitum luſtraret, ſtipendiaq́ perſolveret, Mirandulæ imperium Joanni Franciſco Picò, quod oppidum pater teſtamento ei reliquerat, Mutinæ, Maximiliani internuncio eam ob rem ad ſe miſſo tradidit: ejus enim oppidi, & Rhegii Lepidi jus, jus Imperatoris eſſe Romanorum intelligebat. idq́ propterea minus gravatè fecit, ut eo exemplo Maximilianus etiam Rhegium ſibi à Gallis, qui in eò erant, tradi poſtularet, ut quoniā illos Maximiliano morem minimè geſturos confidebat, Maximilianus eam ob rem Gallorum amicitiam repudiaret, & cum ipſo ſe conjungeret.

Imperatoris Romani ius Mirandulæ & Rhegii.

Iis conſtitutis rebus Ferrariā verſus tormenta perferri exercitusq́ procedere imperavit: quæ cùm Senatus futura intellexiſſet, in Julii gratiam claſſe naviculariarum è ſuburbiis, & biremium & aliorum navigiorum è navalibus urbanis celeriter inſtructa, cum ea cumq́ iis quæ ad Foſſam Clodiam erant triremibus Maurum iterum ingredi Padum jubet, qui pontē ad naves, quæ eum ſuſtinerent, catenis conjungendas ſecū adduceret, ad copias & equitatū trajiciendum. Grittus etiam Senatus juſſu unà cum Lucio ad Padi ripam eas quas habebat copias duxit, militib. paucis & equitibus Montaniani relictis. Interea cū Senatus decrevìſſet, ut triremes octò in Creta inſula, Zacynthi una, Cephalle altera, duæ in Dalmatis Jadera & Aſcrivio, decem & octo in urbe armarentur, omnes numero ad triginta, quarum decem eſſent ex iis quæ nothæ appellantur, nothis quidem eſt præfectus lectus idem Maurus, qui claſſi in Pado exercendæ imperabat: reliquæ ſunt triremes ſingulatim iis civibus qui ſe Decemviris obtulerant, dari juſſæ. Jamq́ Julii & reip. copiæ ad Finale municipiū & Crevacorium vicum eaq́ loco ſe continebant: & Gallorum duces, Triultius, atq́ is qui

Claſſium Venet. apparatus.

magnus

magnus magiſter appellabatur, evocatis Verona & Lemniaco auxiliis ad Padum proceſſerant conſerendi manus cauſa, ut ipſe afferebat rumor: itaq; & Julius ſuorum militum numerum celeriter auxit, & Veneti ſe cõmunitiores quib. opibus poterant reddiderunt; neq; tamen ea diligentia opus fuit, hoſtes enim nullo facinore aut geſto aut tentato ſeſe Carpos Rhegiumq; retulerunt: Matinamq; de improviſo aggreſſi, ut eam ſuam facerent, à Marco Antonio Columna, quem Julius cũ quingentis militibus eò miſerat, ut oppidum Maximiliano tueretur, facilè repulſi ſunt.

Verumenimvero iis agitatis rebus Julius, id quod exiſtimàverat, ut capto Mirandula municipio aditus ſibi ad Ferrariã oppugnandam eo ab latere pateſieret, cum in dies ſingulos plus rẽ difficultatis habere animadvertiſſet, cogitare cœpit, ſi ab Ravennæ finib. in Ferrarienſem agrum ſuas copias introduceret, caſtellumq; quod eſt in Padi ripa, quod Baſtia appellatur, expugnaret, ſe facilius bellũ poſſe conficere, præſertim, reip. claſſe duorum exercituũ impreſſiones adjuvante: quã quidem claſſem audierat Volanæ oſtiũ ingreſſam Alfonſi biremes duas cœpiſſe, cùm eas Maurus præfectus per treſdecim millium paſſuum iter contra curſum fluminis celeritate ſuorum remigum aſſequutus fuiſſet, navemq; onerariam advenarum mercatorum, quam biremes illæ in mari expugnatam in oſtium fluminis attraxerant, recuperaviſſe: itaque moræ impatiens (erat autem inexplebilis etiam animi, & alias ſemper ex aliis res atq; incœpta temerè plerunq; aggredientis) cogitata perficiendi ſpe, cùm in reditu paucos dies Bononiæ fuiſſet, Ravennam proficiſcitur, magno ſuarum copiarum & comitatus labore, difficillimo anni tempore, impeditiſſimis viis; nam reipub. copiæ in illis, in quibus erant locis, ferè ſe omnes continuerunt. Sed a-

Iulii Pontif animus de Ferraria aggredienda.

Alfonſus alii exercitum profligat.

liter res atq; ipſe ſibi finxerat, cecidit: ubi enim Julii copiæ (erant autem equites graviores ſexcenti, leviores quingenti, milites quater mille) caſtello appropinquaverunt, Alfonſus, qui ſe ad id comparaverat, eas fudit, interfectis captisq; nõ paucis. Neq; profuit quòd Maurus claſſem reip. plus quàm centum diverſi generis navigiorum proximè caſtellum adduxiſſet, nonnulloſq; ex Alfonſi equitatu tormentorum pilis interfeciſſet: qui quidem Maurus poſtea, cùm intellexiſſet ex amicorum reipub. literis, non unis in riparum inferiorum locis Alfonſum ſua tormẽta diſponi mandaviſſe, ut claſſi noceret, ſine ulla oſtenſione ad fluminis oſtium rediit.

Hac re intellecta, Galli apud Rhegium qui erant, iterum Carpos venerunt, flumenq; Setiam factis pontibus iterum trajecerunt, ut reipubl. copias aggrederentur: quod tamen facere neq; tum quidem ſunt auſi, qua in re cognoſci potuit, ſanè juſtas Pauli legati querelas fuiſſe, cùm dolenter ſæpe diceret Julianos duces vincere noluiſſe: ſi enim ſecum, ut ipſe cupiebat, eiſq; proponebat, conjuncti ad hoſtes perſequendas ſe comparaviſſent, profectò Galli deleri una pugna potuiſſent: quo facinore confecto Ferrariam capere Julio non magnopere difficile fuiſſet, quacunque is à parte cum utroq; exercitu in ejus ſe fines intuliſſet: nunc ſe relictum, qui unus neq; integris copiis Gallorum impetum exciperet: præfectos enim equitum tres unà cum Julii ducibus eò miſerat, unde repulſi ab Alfonſo cum detrimento ignominiaq; fuerunt, pauloque abfuit quin etiam caperẽtur. Sed Galli nulla moleſtia Paulo adhibita, cùm ad Padum ſe contuliſſent, ſubmiſſis Alfonſo ſecundo flumine auxiliis militum non pluriſmorum, unde diſceſſerant, redierunt: manuſq; eorum magiſter Rhegii febribus confectus mortem obiit, cùm

Juliani duces victoriæ ſegnitie perdunt.

ab Julio veniam totius ſuæ vitæ criminum miſſis ad eum internunciis impetraviſſet. Itaq; unus eorum ductor atq; imperator Triultius deinceps fuit. Atq; illis ipſis diebus Marinus Georgius, multæ philoſophiæ vir, quem legatum apud Bergomates agentem in clade exercitus anno ſuperiore Galli captivum fecerant, atque in Galliam perduxerant, in cuſtodiaq; unà cum Liviano habuerant fide illis data intra ſex menſes vel pecuniam quam petebant, ut eum liberum facerent, ſe eis miſſurum, vel in Galliam atq; in cuſtodiam reverſurum, Venetias venit.

Marinus Georgius carcere liberatus.

Vaniſſa Thrax equites ſeptuaginta ſecum ducẽs, ab exercitu Pauli legati miſſu profectus, ut quid hoſtes molirentur, circumſpiceret, cum eorum militibus quãplurimis, in quos incidit, congreſſus, interfectis plus centũ triginta, quos captivos fecerat, Franciſco Mariæ imperatori dono miſit.

Ea dum adminiſtrantur, ad diem ſeptimum Calẽdarum Aprilium in urbe terra tremuit motu tam vehementi, ut Senatu qui habebatur, ante ullam latam legem præter morem dimiſſo, Patres ruina tectorum intercipi metuentes, tumultuoſe ſe foràs truderent. cadebant autem è ſummis curiæ templiq; Marcii parietibus pinnæ ac ſigna marmorea, quæ in iis antiquitus poſita prominebant: turresq; templorum nutare cacuminibus & commoveri proſpiciebantur: & æs Campanum in pleriſq; earum, maximeq; in ea turri quæ in foro eſt, ſponte inſonuit: pleræq; etiam vitium fecerunt. & aqua urbanis in alveis altè excitata contremuit: innumeraq; fumi receptacula: quæ ſupra ædium culmina tubo atq; calatho attolluntur, quaſſu divulſa in vias ipſaque in tecta corruerunt: domusque non una cum incolentium interitu, parietes verò domorum & fanorum frequentes ruinã traxerunt. mulieresq; præ-

Terræmotus Venetiis.

gnantes permulta timore perterrefactæ abortum fecerunt, mortuæque ſunt. unum juvit, quòd is non longinquus terræ tremor fuit. atque eas ob res, quæ acciderant, poſtridie ejus diei Deo optimo maximo ſupplicationes omnibus in urbis regionibus dies tres fieri, & ne quid præter panem & aquam ad veſcendum omnes puberes ſumerent, ab Antonio Contareno Patriarcha Venetorum conſultis Patribus indictum. Pauloque pòſt eundem propè terræ motum cum eiſdem ferè prodigiis Patavii, Taurisi, Fori Julii, nonnullisque aliis in reipubl. oppidis & finibus fuiſſe, magiſtratus eorum Patribus ſignificaverunt.

licatio-kiem.

Sed nihil æquè eis moleſtum per eos dies fuit, nihil tam ægrè universa civitas audivit, quàm id quod Pauli legati literæ attulerunt, Leonardum Apulum, cùm ad hoſtes Gallos, quos paucos eſſe audierat, repellendos ad vicum Belaerem, cum quadraginta equitibus proceſſiſſet, interfectum ab illis fuiſſe, magna ſcilicet fide, magno animo & virtute hominem, atque in primis Veneti nominis amantiſſimum: cujus poſtea cadaver ad urbem delatum marmareo in ſepulchro reip. impenſa exædificato, in æde Gemellorum Senatus condi juſſit.

onardus ulus ab ſtibus interemptus.

Franciſcus reip copiarum imperator, cum fictis pro tempore cauſis Mantuæ ſe ad eum diem continuiſſet, calumniam à Senatu atque omnibus ab hominib. veritus, ad Julium velle ſe conferre palàm fecit, profectusque Coregium, quod municipium abeſt Mantua paſſuum millia circiter triginta, ibi ſe adverſa valetudine correptum ſimulans domum rediit. Interim quoniam Paulus clarè ad Senatum ſcripſerat, nihil ſe confidere boni à reip. exercitu poſſe confici, Julii ducibus in contraria omnia obſtinatè nitentibus ne Alfonſus domo expellatur, Senatus ad eum reſcripſit, omnem curam adhiberet ne pugnare cogeretur: pro explorato enim ſibi eſſe,

ulii duces uſpecti.

ſi ma-

ſi manus conſerat, illos eum media in pugna deſerturos: itaq; Paulus cùm per ſeſe, tum à Senatu admonitus operam dabat, ut neq; timoris indicium ſui hoſtib. proderet, neq; univerſum exercitum periculis objiceret, quamobrem in minutis & quotidianis expeditionibus cum Gallis, qui ad Padi ripam venerant, ſæpe congreſſus, non ſemel eos fudit fugavit, ſuperiorq; manu ſemper, inferior nunquam fuit. tantùm Paulũ Mãfronium Galli hoſtes cum X. equitibus captivum fecerunt. Neq; à Gritto quidem legato eodem tempore hoſtes non malè habiti, quas quidem pugnas referre nihil neceſſe eſſe duximus.

Venerat autem antea Bononiam Matthæus Lancus Curcenſium Epiſcopus ex Germania magno comitatu, homo arrogantia & elatione inſignis, à Maximiliano miſſus, ut cum Julio de fœdere cum Venetis ineũdo ageret: qui paucos ibi dies moratus, cùm nimis duras pacis conditiones attuliſſet, infectis rebus in Germaniam rediit. Legatus Maximiliani.

Senatus quoq; cenſuerat dignitatis & exiſtimationis apud Julium reliquosq; reges retinendæ cauſa, ut equites gravis armaturæ, quos habebat, ad duûm millium numerum augerentur, militum ſex millia veteribus addenda conſcriberentur. paucisq; pòſt diebus ei Senatuſconſulto alterum fuerat Senatuſconſultũ additum, ut ex Epiro equites mille leviſſimi accerſerentur: uti etiã magnum arcuum numerum amphoraſq; vini Cretici quingentas Petrus Piſaurus, cui cum rege Britanniæ neceſſitudo mercaturæ exercendæ cauſa intercedebat, ad illum mitteret, fuerat à Senatu permiſſum. Mauro autem claſſis præfecto adverſa valetudine laboranti Andreas Bodmerius ſublectus eſt, ſexq; triremes in Creta inſula armari juſſæ. Cumq; Julius Helvetiorum militum ſex millium numerum condu- Venetorum exercitus auctus. Helvetii milites conducti.

ducere ſtatuiſſet, qui in Mediolani fines contra Gallos impetum facerent, velletq́ ut tertiam eorum ſtipendiorum partem reſp impenderet: Julius de eo à Senatu laudatus, & conditio libenter accepta, & lex de media mercedum parte à magiſtratibus reip. remittenda, quæ tempus ſex menſium expleverat, in alteros ſex menſes prorogata.

Concordia à Gallis recuperatur.

Ad hæc Concordiæ municipium, quòd à Julianis indiligenter cuſtodiebatur, facilè ab hoſtib. receptum eſt. Captum autem à legato Gritto propugnaculum natura & opere communitum in paludib. poſitum Crucula Lemniaco vicinum miſſis noctu milit.b. in naviculis cum tormentis, præſidiumq́ impoſitum.

Homicida punitus.

In urbe uni ex nobilitate civi Gaſpari Valerio, quòd hominem Rocchum nomine, tabellariorum reip. præfectum, Tauriſi interfecerat, Decemvirûm judicio medio in foro cervices ſunt abſciſſæ.

Bononia à Gallis & Bentivolis occupatur.

Iis ita adminiſtratis rebus, Galli hoſtes ab exulibus Bentivolis adjuti, qui factionis ſuæ montanorum hominum magnum numerum excitaverant, ex inopinato Bononiam contenderunt: cujus portas ejuſdẽ factionis cives furtim eis aperituros convenerat: itaq; timore perterritus Juliani dux exercitus Franciſcus Maria reliquiq́ duces, præripere ſeſe hoſtibus ſtatuentes, relictis tormẽtis impedimentisq́ omnib. conſtipati ipſi fugam capiunt, & ad Paulum legatum mittunt, qui hæc ei nunciet, atq; illum idem facere ſuadeat: nullum aliud relictum ſubſidium: in eo uno poſitam eſſe ſalutẽ, ſi hoſtes præceſſerint. Paulus, qui de hoſtium adventu tam inopinato nihildum audierat, querẽs in fraudem ab Julianis ſe projectum, quòd ſpatium colligendi recipiendiq́ ſeſe ſibi non dederint, cum ſuis omnibus ſubſequi Julianos celeriter cœpit, relictis iis, quæ imitari eãdem celeritatem non poterant. Et quoniam Bentivolos oppidani jam introduxerant expulſo Alidoſio Car-

dinali, qui per aliam ſe oppidi portam ejecerat, Juliani autem ad Bononiæ muros acceſſerant, ut iis circumactis in fines Forocornelianos ſe reciperent, quòd nullā aliam habebant itineris faciendi rationem, idem ipſe quoq; ſua cum manu Paulus facit, eiq; accidit quod Julianis, qui eum anteceſſerant, non acciderat: illac enim contendenti armatorum hominum mōtana incolentium plures manus occurrerunt: à quibus disjecti, ut quiſq; potuit fuga capta ſe eripere ſunt conati. ita tormentis impedimentisq; amiſſis, militibus magna ex parte vel captis vel diffugientibus, interfectis nonnullis, equitatu non frequenti, ſe in tutum receperunt.

Veneti à montanis hominibus diſſipati.

Hac intellecta fuga Patres ad Grittum legatum, qui Lemniaco capiendo animum adjecerat, eratq; eò cum exercitu profecturus, literas ſtatim dederunt: quoniam ad Bononiam malè geſta reſp. ſit, à Lemniaco aggrediendo abſtineat, eq; Padi ripis & regionibus tormenta Patavium abduci curet. & ſi quid Galli molirentur, ne intercipi ab illis poſſit, ſe recipiat. Etiam magiſtratibus Patavinis & Tauriſanis mandaverunt, munitiones eorum oppidorum, quas inſtituiſſent, perficere maturarent. Pauloq; pòſt ea re nō contenti, legatum qui munitionibus procurandis Patavii præeſſet, reliquasq; res ad oppidi præſidium curaret, Chriſtophorum Maurum legerunt, qui ſtatim proficiſceretur: militesq; quos potuerant in urbe conſcriptos eòdem miſerunt, verentes ne Galli fuga exercitus reipub. ſublati Padum trajicerent, atq; in ejus oppidi, fines irrumperent, ſi quid eo capiendo & ſua celeritate, & reip. indiligentia poſſent efficere, tentaturi. Legato verò Donato Senatuſcōſultum eſt miſſum, quo Julium Patres hortabantur, ne propter recentia exercituum detrimēta animo perturbaretur, remp. ei nunquam defuturam, omnem fortunā libentiſſimè cum illo ſubiturā, urbicas provin-

Veneti p[oſt] cladem B[o]nonienſe[m] municipi[a] muniunt.

cialesq́ opes, animos deniq; civium omnium promptos paratosq́ ei polliceri. quo Senatuſconſulto accepto, Julius letari ſe primum conſtantia reip reſpondit, firmioremq́ multò & alacriorem adverſis rebus contra Gallos ſeſe factum confirmavit.

Eo ferè tempore res à Patribus non ſemel antea agitari cœpta finem habuit: nam ut eorum civium Patavinorum, qui improbi & contumaces fuiſſent, bona & poſſeſſiones inter illos centuriones, quos amanter fortiterq́ in obſidione Patavina reip. navaſſe operam conſtiterat, vel ſi ipſi mortui eſſent in eorum liberos & propinquos partirentur, Senatus cenſuit.

[Pa]tavinorũ [ci]vium con[tu]macium [b]ona divi[du]ntur.

Venerat Ravennam ad Julium pulſus Bononia, uti dictum eſt, Alidoſius Cardinalis: atq; ut ea quæ acciderant, nulla ſua culpa cecidiſſe illi oſtenderet, multa de imperatore tanquam rerum bellicarum propter adoleſcentiam imperito queſtus apud eũ eſt, atq; ut erat ſermone ſatis accommodato ad fallendum, omnes ejus oppidi amiſſi cauſas, quarum ille propè omnium autor fuerat, in unum illum derivavit. cõſtat enim Alidoſiũ omne ſtudium adhibuiſſe, ut quæ ab imperatore procurabantur, ea illi omnia in contrariam partem cederẽt, neq; ullum ad exitum perducerẽtur: oderat enim adoleſcentem non tam ejus vitio, quàm ſuo: cupidoq́ illum ingẽs inceſſerat, ſui ut fratres, quos eſſe fortes viros prædicabat, magno in honore apud Julium eſſent, bellicisq́ rebus præficerentur, & autoritate potentiaq́ pollerent, quarum rerum illo proſperè imperante ſpem habere nullam poterat. Itaq; ut in patrui eum invidiam adduceret, ea præſertim in re, qua nullam ſe unquam aptiorem & commodiorem habitum confidebat, criminationibus ſubdolè confictis eſt adortus: quod quidem ei apud hominem turbulentum, planeq́ iracundum, eujerat ipſe antiqua conſuetudine & quotidiano victu

[A]lidoſii Car[di]nalis cal[li]ditas & [a]ſtutia.

pem

perfamiliaris, facilè factu fuit. quamobrem cum paulò poſtea imperator, qui de calumnia ſibi ab Alidoſio apud patruum conflata de Julii familiaribus amicis ſuis pleraq; intellexerat, ſe ad Julium purgandi ſui cauſa contuliſſet. Julius furore percitus verba in eum doloris contumeliæq; plena temerè effudit, neq; audire illum voluit, ſubmiſsè ut patruo reſponderet ſe comparātem, atq; à conſpectu ſuo indigniſſimè repulit. Adoleſcens contumeliam tam inſignem Alidoſio acceptam referens, magnum facinus facere animum induxit ſuum: itaq; à patrui cubiculo diſcedens cum ſeptem aut octo, quos habebat ſecum, ex ſuis familiaribus ad id diverſorium Alidoſianum pedibus rectà contēdit, atq; ipſum domo egreſſum media in via frequēti comitatu, ſeptūq; militibus plurimis, & equitibus armatis plus ſexaginta, unà cùm ſororis ſuæ viro Guido Vaino illorum equitum præfecto ſe ad Julium conferentem conſpicatus, ubi Alidoſii vicinus fuit, quaſi eum alloquuturus à viæ latere ad illum inter arma omnium declinavit, mulæq; ephippiis, qua is vectus incedebat, læva manu admota, educto dextra gladio hominem transverberavit, quod factum ejus comites intuentes, gladiis eductis & ipſi idem fecerunt. ita illum plurib. confoſſum vulneribus, ſui à fræno milites mulæ detractum, in eam domum cujus ante fores erant, humeris intulerunt. qui quidem paulò pòſt ſe ipſe ſæpius accuſans egit animam, turpis & flagitioſæ vitæ vir, cui nulla fides, nulla religio, nihil tutum, nihil pudicum, nihil unquam ſanctum fuit. Imperator gladio recondito, eò quo venerat paſſu pacatè ſuum ad hoſpitem rediens, inſeſſis equis, egreſſusq; oppido, ad Metaurenſes ſe ſuos retulit.

Alidoſiu Cardina. à Franci Maria tru datur.

Paulus legatus cum iis quas ſecum habuit, copiis, eumq; illis quæ cladis initio per diverſa ab hoſtibus & invia montium fuga capta ſeſe illis eripuerant, atq; ad

Milites V net. diſie colliguntı

ſum

eum venerant, in Ceſenatium vicum ad mare ſe contulit, ut in naves militibus & equitibus impoſitis in fines Patavinos ſe atq; illos ſiſteret. Quod ubi Patres cognoverunt, navigia plus centum ex urbe & ſuburbanis & Foſſa Clodia, triremesq; ſeptem majores è navalibus eductas paucis pro re adminiſtrantibus ad vicum Ceſenatium miſerunt ea de cauſa. Dum verò hæc procurantur, milites propè univerſi, qui disjecti apud Bononium à Bentivolorum factione vel capti fuerant, ſingulatim ad Paulum inermes venerunt, centurionesq; illorum militum omnes, quorum nonnullos interfectos fuiſſe rumor attulerat: eos Paulus, ut ad ſe navigia appellebant, impoſitos ad Albanum montem mittebat: is eſt locus in primis Patavinorum à Foſſa Clodia finib. Ipſe autem Paulus, univerſo exercitu præmiſſo, triremē inſtructiorem è claſſe Bondimerianæ ad ſe præter alias miſſam conſcendit, & me, qui caſu tunc ad eundem vicum Urbino veneram, ut Bembum patrem meum adverſa valetudine Patavii laborantem inviſerem, lætiſſima unius diei navigatione Foſſam Clodiam vexit. Is fuit dies ad octavum Calend. Julias. Paulus ad Patres ſe contulit, atq; ab iis miſſionem poſtulans, ea non impetrata ad Leonicenos, ubi erat Grittus, eſt profectus. Patres exercitu reficiendo conſulentes, Mariano Prato, Leonardi illius quē Galli hoſtes interfecerāt, fratris filio, tribunatum quingentorum militum conceſſerunt, atq; ut eum numerum quamprimùm conficeret, ad Grittumq; legatum adduceret, mandaverunt.

Hiſpani ultrò ſeſe Venetis offerunt.

Erant Veronæ milites Hiſpani mille, ii oppido egreſſi ad Grittum miſerunt, quoniam nullius tunc hominū ſtipendia mereant, ſi legatus velit ſe ad illum venturos ſtipendiaq; reip. facturos. Ea de re Patres admoniti, coacto Senatu cum plures ſententiæ dicerentur, ea vicit, quæ non eſſe eis confidendum cenſuit: itaq; non ſunt recepti.

Ju-

Julius Romã rediens in itinere edictum in Bononienſes protulit, ni ad ſe remq́ pub. Romanã revertantur, ſeſe eos ab aqua & igni, à ſacrorum communione, à convictu hominum diris imprecationibus arcere.

Iulii Pontifici in Bononienſes edictum.

Cumq́ poſt eos dies acta è nubibus grando ſolito major atq́ frequentior, omnes terræ fructus, qui in agris erant, per X. millia paſſuum circa oppidum abſtuliſſet, vulgi ſuſpicio tenuit, edicti Juliani cauſa eam conflatam vaſtitatem cœlo miſſam cecidiſſe.

Grando & agrorum calamitas.

Eo tempore è Pannonia literæ venerunt, in conventu regio, qui poſtremus Budæ indictus fuerat, ſtatutum fuiſſe à reip. fœdere diſcedi non oportere. In Carnis quidem hoſtes ad Utinum incurſiones feciſſe, vicosq́ tres apud oppidum incendiſſe, Patres certiores facti, Aloiſio Mocenico legato Forojulienſibus à Senatu lecto, uti ſtatim proficiſceretur, mandaverunt.

Res in Carnis geſtæ.

Nondum erat Romæ Julius, cùm novẽ numero Cardinales, quorum erat princeps Bernardinus Cardinalis ſanctæ Crucis, homo Hiſpanus, literas ad illum Mediolano dederũt, quib. literis eum certiorem faciebãt: quoniam ipſe tot annos, ex quo ſummus Pontif. eſſet. contra majorum decreta generale concilium ad remp. Chriſtianam juvandam cogere diſtuliſſet, ſe communẽ cauſam obire agereq́ ſtatuiſſe: itaq́ illũ, ut Piſis ſe ante diem Cal. Septemb concilio agendo ſiſteret, monebant. Néve Julius eas literas inficiari poſſet ſe accepiſſe, quòd nemo eſſet tam audax, qui ei ſe allaturum ullo præmio polliceretur in foribus templorum Parmæ atq́ Placentiæ, tum verò etiam Arimini eas præfigi curaverunt. quod quidem Julio permoleſtum ſane fuit, præſertim cùm illis eis in literis teſtarentur habere ſe conſiliorum ſuorum adjutores Galliarum & Hiſpaniarum reges Ludovicum & Ferdinãdum: tametſi ſpem aleret Julius, autoritate potentia ſua vel interminando

Concilium Piſis indicitur à Cardinal. & Pontifex ad id vocatus.

vel hortando vel pollicendo, aliquos ex eo conventu in ſuam voluntatem ſe abſtracturum, eamq; conjunctionem divulſurum, ipſo eorum Principe homine ventoſiſſimo parum prudentiæ tantam ad rem, reliquorum nonnullis parum autoritatis afferentibus: qua effecta re nihil ab aliis poſſe confici eorum, quæ ſperaverant, confidebat. Sed omnino poſt illud tempus plenior ſolito curarum & cogitationum Julius fuit.

Variæ in Carnis pugnæ.

In Carnis cùm hoſtes ſat magno equitum & militũ numero ex Goritianis finibus ad Cremonſe oppidum acceſſiſſent, ut illud, ſi poſſent, caperent, prædas autem abigerent, damnaq; incolis & vaſtitatem inferrent: Joannes Viturius legatus obviam illis factus, prælium acriter magnoq; animo iniit, ipſe manu promptus ac paratus, ut quivis alius: itaq; eos fudit, interfectis captiſq; perplurimis. Erat cum illo Aloiſius Portus de quo ſuprà dictum eſt, validorum & pulcherrimorum membrorum excellentiſq; virtutis atq; invicti plane animi adoleſcens. Is cùm ſe medios in hoſtes audaciſſimè intuliſſet, eoſq; jam in fugam conjeciſſet, ab uno ex illis in collo apud tenontes vulnere tam tenui accepto, ut vix pellem gladius perforarit, omnib. tamen membris captus ab equo ſtatim decidit, ſublatuſq; à ſuis per manuſq; ſervatus, prorſus immobilis per plures menſes fuit, cæterùm exercere ſe poſtea in armis nequivit unquam: qui profectò caſus cladem illam hoſtium Viturio, à quo Portus propter virtutem amabatur ſanè plurimum, odioſam in primis & lachrymabilem reddidit.

Magiſtri ſcribarũ oratio in ſenatu de ærarii anguſtiis, eiuſq; medela.

Interim domi Patres ob ærarii inopiam in magna curandæ pecuniæ difficultate verſabantur: quamobrem ubi dies comitiorum venit, ſedentibus in curia ſubſelliis civibus, Principis & reip. nomine ſcribarum magiſter ſic eos eſt alloquutus: Tutare ſeſe neminem in

curia

ria eſſe, quem ærarii anguſtiæ hoc tempore lateant: ominem, qui non videat, quàm ad ea recuperanda, quæ indignè amiſſa ſunt, pecunia reſp. indigeat: ea ſuppeditari ad impenſas belli poſſit, omnia excogitata à Patrib. eſſe, nihil relictum inexploratum, nihil intentatum ſupereſſe, præter unum, ut qui fiſco debent cives, iſolvant, atq; in ærarium quod debent conferant: id ſi fiat, ſuperfuturam pecuniam magiſtratibus palàm eſſe: ſi non fiat, rem ipſam publ. in prædam hoſtibus & direptionem venturam, non eſſe ab ullo jam ulterius ambigendum: utrum eligere malint, fortunam ipſam hodie proponere, vel eam portionem qua reip. teneatur, ſua ipſos manu ei tribuere, vel hoſtibus invitos omnia (nihil enim victis ſupereſſe, quod non in victorum poteſtate ſit) ex altero parva ſuarum rerum parte ipſos defecturos: ex altero prædia, fundos, inſulas, domos, uxores, liberos: quib. nihil in vita charius, nihil eſſe dulcius poteſt, lares, templa, libertatem reip. communicationem imperii, cœlum deniq; hoc, auramq; ipſam, qua vivunt, ipſos in periculum adducturos: majores ipſorū ... eis patriam ſuo ſanguine peperiſſe, eos autem parvo ſuo incommodo tueri eam nolle, neq; deos neq; homines probaturos. nihil eſſe miſerius ſervitute: itaq; dura ... omnia perpetienda potius eſſe, quàm ſerviendum: Leonardum Ducem ipſorum magiſtratusq; univerſos, qui hanc rempub. procurant, rogare obteſtariq; eos per ea, quæ unicuiq; iucūdiſſima ſuaviſſimaq; ſunt, ut qui fiſco debent, quamprimum in ærarium inferant, ut ope auxilioq; eorum nixa Reſp. ſublevare ſe erigereq; tandem poſſit, ne in timore amittendi omnia perpetuò verſentur.

Hoc ſermone habito, ad magiſtratus creandos ſe cives converterunt. Sigiſmundus Caballus, qui legatus extraordinarius in exercitu reip. q; locis fuerat, factu-

tate à Senatu ſibi permiſſa domum rediens, in ſermone quem ad Patres habuit, multa de Lucii copiarũ reip. præfecti timore formidineq; animi in conſiliis capiendis, plura de tarditate negligentiaq; in maturandis & perficiendis, actione planè libera & ſevera dixit: quæ quidem propè omnia Patres, ipſi per ſeſe præterita repetentes, majori cum dolore, quàm adhibendis ei malo remediis agnoverunt. tametſi haud multò pòſt eos dies, cum ea inter ipſos opinio percrebuiſſet, perniciosum eſſe reipubl. copiis hominem imperare & ſemper timidum, & nunquam diligentem, eoq; maximè, quòd Lucii præfecturæ tempus explebatur, cœptum eſt à magiſtratibus agi de alio in ejus locum eligendo, cui ſe tutius civitas in belli rebus tradi & permitti poſſit: itaque Senatu coacto, aliqui ex illis Laurentium Ceretanum, qui militibus reip. præerat: aliqui Marcum Antonium Columnam, qui Julii ſtipendia merebat: aliiq; Gaſparem Severinatem, Mantuæ qui erat, certioreſq; Patres fecerat, libentiſſimè ſuam ſe operam reip. navaturum, eſſe præficiendum cenſebant. Laurentii virtutem egregiam elevabat Gallicus, qui appellatur, morbus, à quo interdum impediebatur, ne exercere ſe, quãtum opus erat, poſſet. Severinatem cùm nonnihil adjuvaret inimicus in Gallos animus, à quibus Veronæ cùm eſſet, cuſtodiæ traditus per invidiam fuerat, alia multa premebant. Marco Antonio Columnæ adoleſcẽtia erat adverſaria. Neq; tamen defuerunt, qui tunc quoq; uti alias, Gritto legato id imperium eſſe dandum exiſtimarent, quòd ea res neminem ex reipub præfectis lædebat. Eæ ſententiæ cùm non ſemel in Senatu dictæ eſſent, à Joanne Medice Cardinali literæ Romæ datæ Patribus propoſuerunt: ſi ſuis copiis præficere Joannem Paulum Balionem velint Peruſinæ civitatis principem, magno in re militari nomine, ſe curaturum ut is

Lucius copiarum præfectus accuſatur.

Conſultatio de præfecto exercitui præficiendo.

Internuncios ad urbem ſuos mittat, quibus cum agere, quæ agenda erunt, Patres poſſint. quæ intellecta res magiſtratuum controverſiam diremit, pluresq; in eã ſententiam, quàm in ullam aliam ierunt, ut Balioni præfecturam traderent.

Lucius di- miſſione- petitione- præoccup-

Ipſe verò Lucius hæc vel prævidens futura, vel facta de amicis ſuis cognoſcens, literas ad Patres dedit. ſenem ſe factum, minusq; jam ad belli munera & labores obeundos idoneum, quàm antea fuerit: itaq; cupere artem deſinere, ſi per eos liceat, atq; ad requietem ſe vitamq; reliquam dare, petere ut liceat. Quam quidem ejus petitionem Patres opportunè oblatam libẽtes acceperunt, honorificoq; reſponſo miſſum eum fecerunt.

Milites Epirotæ quingenti, Veronæ qui erant, ab exercituq; reip. profugerant, ſtipendiis apud hoſtes fraudati, commeatuum egentes, omnia perpeſſi mala, impetrata venia ad Grittum redierunt.

Hiſpaniæ rex Cardi- les de m- dacio ar- it.

Ferdinandus Hiſpaniæ rex ægrè ferens Cardinales eos, de quib. ſuprà dictum eſt, in illa concilii Piſis agendi miſſa ad Julium denunciatione nomen ſuum adſcripſiſſe, cùm ſe ab illo adjuvari præ ſe tuliſſent, Julio per legatum ſuum confirmavit, nullã ſe ad id voluntatis ſuæ partẽ adhibuiſſe, nulla omnino ſe in re cum illis cõſenſiſſe: quòd ſi Julius eum in primis, qui Hiſpanus eſſet, dignitate illa & ſacerdotiis, quæ in ſuo regno habet, ſpoliaverit, privatumq; reddiderit, ſibi eam rẽ gratiſſimam eſſe facturum, & ſuum illi mendacium eã, quam debeat, mercedem allaturum: uti autem Bononiam recipiat, omnes ſuas copias, quas fore propediem ſatis multas exploratum ſibi eſſe, Julio ſe daturum polliceri. quæ legati oratio gratiſſima Julio fuit.

Beneme- remuner- tur à Re-

Interim Joanni Paulo Balioni omnium reip. copiarũ præfectura per annos tres cum equitibus gravioribus ducentis, levioribus quinquaginta, militibusq; centum;

atq; iis unis belli tantum tempore, cumq; eorum omnium ſtipendio, tum ad ipſius menſam libris auri triginta annis ſingulis à Senatu traditi. Tadeo Vulpio Forocornelienſi, quòd ad Bononiam in exercitus fugá unus omnium præclarè ſe geſſerit, Bentivolorumq; amicos porta oppidi exire properantes, uti agmen prætereuntium aggrederentur, magno animo reprimens in oppidum reverti compulerit, numerus equitum gravioris armaturæ, quem habebat, eſt à Patribus auctus ad CL. ejusq; fratri equites leviores L. attributi.

Mattheus Sedunorum Epiſcopus.

Venerat ad urbem in veſte plebeia tenuiq; comitatu Matthæus Helvetius Sedunorum Epiſcopus, quē Julius in Cardinalium collegium cooptaverat, homo magni animi, Gallis inimicus atq; adverſarius maximè. Cauſa veniendi fuit, ut Julii pecuniam ibi acciperet libras auri ad ducentas, militibus Helvetiis ſex mille conſcribendis, qui ejus ſtipendia facerent: moratusq; in diverſorio, quod Patres ei paraverant, dum ſibi numi curarentur, per Lauredani Principis domum ſalutatis ſemel Patribus, Piſaurum in triremi, quā ei Patres dederant, ſe contulit, numis per ſuos domum miſſis inde Romam ad Julium eſt profectus, atq; is tantùm abierat, cùm ad urbem item venit homo reip. amicus Maximiliani regis familiaris, ut Patres certiores faceret, ſi legatum ad Maximilianum ſecretò miſerint, qui eum roget, uti cum civitate fœdus ineat, honeſtasq; ei conditiones proponat, Maximilianum cum rep. conſenſurum. Ea intellecta re Patres Senatu coacto Antonium Juſtinianum legerunt, qui ſtatim ad Maximilianum proficiſceretur, cum fœderis feriendi poteſtate, ſi conditiones non reſpuerit: inter quas erat, ut ſi is Veronam reip. reſtituat, Antonius polliceatur rēp. ei daturam aliquam pecuniæ vim: eaq; res ut bene reipublicæ verteret, omnibus in templis dies tres ſupplicatio decre-

[...]atus Venetorum ad Maximilianum ob pacis tractatio[nem] miſſus.

creta eſt. Antonius tacitè profectus Feltriam ubi venit, literas ſibi obviam miſſas accepit, quibus ei Maximilianus ſuis in locis atq; oppidis dies octo commorandi poteſtatem faciebat. Eis literis non contentus Antonius, quòd tam brevi temporis ſpatio Maximilianũ convenire, remq; tantam perficere poſſe ſe non confidebat, alias longioris moræ literas ſibi mitti poſtulavit, eaſq; in caſtello Butiſtanio, quod eſt in extremis reip. finibus, ſe expectaturum confirmavit.

Antonio itaq; Butiſtanii eas litteras expectante, hoſtes qui Veronæ erant, à Maximiliano atq; ab rege Galliæ haud parva manu aucti, commeatu & tormentis per Atheſim flumen ad eos in ratibus Tridento miſſis, oppida egreſſi, ut exercitum reipublicæ aggrederentur, ad Grittum, qui non longè aberat, contenderunt: congreſſiq;, cùm Veneti propter paucitatem permerentur, eos repulerunt, ducentoſq; ex equitibus captivos fecerunt, interfectis perplurimis, & Suavium ac Leonicanos ceperũt. Grittus cum reliquis, qui quidẽ fortiſſimè pugnaverant, in Ateſtinorum ſe fines recepit. Fuerat hoſtium numerus equitum gravis armaturæ ſeptingẽtorum, levis mille quingentorum, militum circiter ſeptem millium cùm Vaſconum, tum Germanorum, ad quos gregariorum magna multitudo acceſſerat: quibus omnibus Palitia Gallus homo non obſcuri inter ſuos nominis præerat. Ejus prælii nuncio accepto nõ mediocris timor Patres inceſſit, ne eo ſucceſſu hoſtes ſublati Patavium improviſò ſe conferrent, quod vacuum defenſoribus ſciebant eſſe, ut de eo capiendo, quid poſſint, experirentur. Augebant eum timorem literæ à magiſtratibus Alpinis ad eos datæ, Maximilianum Tridentum veniſſe, rumoremq; ſatis conſtantem vagari, illum propédiem in fines reip. Tauriſum verſus impetum facturum. quas ob res legatum, qui Tauriſi re-

Venetoru prope Ver nam clad

bus belli præeſſet, Joannem Paulum Gradenicum Patres legerunt: & militum quina millia undecunque celeriter conſcribenda eſſe ſanxerunt: atque uti è nobilitate cives viginti Patavium, decem Tauriſum mitterentur ad eas urbes cuſtodiendas, cum X. militibus ſinguli, totidemque è plebe urbana cum tribus, qui portis eorum oppidorum adſiſterent, Senatuſconſulto addiderunt: Grittumque exercitum ſine mora Patavium adducere juſſerant: ſcripſiſſe enim Juſtiniano, ut ſi quippiam cognoſceret, quod impedimento eſſet, quo minus conveniret inter Maximilianum atque rempublicam, quamprimùm poſſit, ipſe operam daret, ut quicquid id eſſet, omnibus modis è medio prorſus tolleretur. Quoniam autem Principis, & ejus collegii juſſu edictum propoſitum fuerat, ne cui, qui fiſco deberet, frumenta poſſeſſionum ſuarum in urbem advehere, niſi ipſis permittentibus, liceret: ne eas res advectiones moraretur, altero edicto facultas in urbem advehendi civibus omnibus eſt data. quodque ſunt in Sili flumine molæ frumentariæ perplures, quibus civitas utitur, eas qui cuſtodirent, armatos homines in naviculis XXIIII. uti ſuburbia, quæ à Septentrionibus ſunt, mitterent, Senatus juſſit, æquè inter ea, quæ quatuor ſunt, diviſo navicularum numero, cum Auriani Turrelique magiſtratibus, qui eis præeſſent: panique claſſicus omnibus cum viginti dierum ſtipendio publice datus: quorum dierum ſpatio quid hoſtes molirentur ſciri poſſe Patres exiſtimaverant.

[margin: lictum de umentis ivehen- s.]

[margin: Hominum uga ex terrore panico.]

Exercitu Patavium adducto, militibusque mille in Rhodigianis finibus qui erant, quos Patres evocaverant, eòdem introductis, magna eſt hominum fuga ex agris cùm Patavium tum etiam Tauriſum facta, ut omnes viæ carrorum, pueros, mulieres & impedimẽta domeſtica convehentium, implerentur: quem timorem

augebat, quòd afferebatur, quoniam hoſtes Leonicanis captis majorem oppidanorum partem unà cum mulieribus & infantibus interfecerant, oppidumq; & vicos aliquot incenderant, eos omnibus in reip. locis idem eſſe facturos, itaq; Baſſiani Aſuliq; magiſtratus relictis municipiis, quibus praerant, nullis eos hoſtibus impellentib. ſed ſola earum rerum auditione perterriti, Tauriſum profugerunt. Miſſus autem eò Laurentius Caretanus praefectiq; alii cum militibus & equitibus leviſſimis fractos jam civium & reliquorum animos confirmaverunt: qui unà cum Gradenico legato, ut oppidum redderent, communitius, animum intenderunt, magnumq; agricolarum numerum, qui in oppidum confugerant, nacti celeriter ejus quod intenderant, non parvam partem effecerunt. Frumenta, quae in agris erant, in oppidum comportari mandaverunt. Praeterea, ut in urbe major numerus reperiretur eorum qui è nobilitate, quive è plebe Patavium aut Tauriſum accederent utq; ad id faciendum eo promptiores eſſent, praeter Bartholomaeum Muſtium, qui jam ſeſe Patribus obtulerat cum armatis hominibus XXX. duos menſes in utro vellent oppido, ſua impenſa reip. operam navaturum, & Sabam hominem è plebe, qui cum decem, ac propterea magnopere laudabantur, propoſita fuerunt praemia, tam iis qui è nobilitate, quàm iis qui è plebe, pro ſua quibuſq; conditione, qui ad tutanda ea oppida ire vellent.

Hoſtes interea vacuam hominibus Vicetiam, quòd propè univerſa civitas fuga Patavium atq; ad urbem ſe contulerat, facile ceperunt: Pandulfusq; Malateſta Citadellam, ab illis eò cum equitib. quadringentis propinquo ejus miſſo. Eas ob res Patrum juſſu ſacerdotũ & ſacrarum virginum collegiis tercenta ſtaria frumenti dono data, ut preces Diis immortalibus pro rep. facerent. — Vicetia deſolata occupatur ab hoſtib.

Atq; ut pecunia quibus poſſet modis exigeretur, lex antea perlata, nunquam autem palàm propoſita, quòd aſperior duriorq; eſſe Patribus videbatur, in Senatu lecta eſt. Ea erat ejuſmodi: Qui ſenatores fiſco deberent, decem dierum ſpatio in ærarium conferrent: qui id non fecerit, à Senatu excludatur, aliusq; in ejus locum ſublegatur. Et alia item ejuſmodi: Qui in ærarium pecuniam inferret, ea illi accepta unà cum decima à quæſtoribus referatur: qua is pecunia quæ ipſe quæve quis alius portoria ullis urbanis magiſtratib. debiturus inpoſterum ſit, ſolvere, acceptumq; ac relatum facere poſſit. Etiam à Decemviris, prædia reip. fundiq; aliquot in Cypro inſula ut venirent, eaq; ſtatim ad urbem pecunia trajiceretur, latum. Sed eam legem quæ de eis qui fiſco debent, à Senatu ejiciendis loquebatur, paulò pòſt etiã ad omnes alios magiſtratus cum urbanos tum provinciales extenſam atq; amplificatam majora comitia probaverũt: itaq; perplures magni viri à rebus publicis tractandis ejecti, in privatorum numero ſunt habiti.

Lex de Senatoribus fiſci debitoribus.

Lucius moleſtè ferens ſe à Senatu miſſum fuiſſe, tametſi velle quieſcere ipſemet Patribus ſignificaviſſet, querelisq; ea de re legatorum aures quotidie obtundẽs, id perfecit, ut Senatus, ne in illum ingratus eſſe ulli hominum videri poſſet, priſtinum ei locũ reſtituerit: quo in loco tamen parum tẽporis eſſet futurus. Joanne Paulo Balione brevi ad exercitũ venturo, cui parére Lucium oporteat: tametſi, etiamſi ad exercitum Balio nũquam veniſſet, non tamen irrita ejus Senatus opinio fuiſſet, non multum ſcilicet temporis in ſua præfectura futurum Lucium: paucos enim poſt dies in febriculam incidens, ea in horas graviore facta mortem obiit.

Lucii copiarum præfecti ob dimiſſionem querela, & obitus.

Romæ autem accito ad ſeſe reip. legato Julius, qui cum erant Hiſpaniæ Britanniæq; regum legati, ei propoſuit, ſe cum illorum legatorum regibus cumq; rep. fæ-

Julii Pontific. conſiliũ de bello Regi Galliæ inferendo.

fœdus inire ſtatuiſſe, quo ex fœdere Galliæ regi bellum eodem tempore omnes facerent: ei bello Ferdinandum confirmare equitum gravioris armaturæ mille ducentorum, levioris mille, millium numerum ſe præſtaturum: totidem item Heinricum: quibus copiis bellum à ſuis finibus in Galliæ fines inferat: ipſum autem ſuum exercitum bene plenum paratumq; in commune allaturum: idem ut Veneti ſe facturos polliceantur, nō tam hortari, quàm confidere, nulla eos in re deſiderari ſuum munus atq; officium permiſſuros: neq; enim ullius ſociorum tā referre id bellum fieri, quàm reip. itaq; jubere ipſi, ut ea Senatui perſcribat, petatq; ab eo ſyngrapham, qua pro ejus parte fœdus confici & conſcribi poſſit.

Eum Julii ſermonem uterq; Regum legatus Donato comprobavit. Quibus rebus cognitis, ex Donati literis Senatus omnibus ſuffragiis ſyngrapham fieri, atque ad illum mitti juſſit.

Monuerant Grittus Pauluſq; legati Senatū, quoniam equites gravis armaturæ vulgò conquerebantur, eo quo merebant ſtipendio non poſſe ſeſe equoſq; ſuos alere tam duro tempore, tam frequenti omnis commeatus propter fugam agricolarum inopia, tantiſq; laboribus perferendis: optimum factu eſſe, ſi ſtipendia illorū Patres auxerint, ut lætioribus animis ſuam reip. operā uberioriq; cum fructu navent: quamobrem eis Senatus & ſtipendiorum ſummam auxit ad auri libram in annos ſingulos, quæ prius erat quinta parte minor: & duorum menſium ſtipendia repræſentari à quæſtorib. imperavit.

Equitum gravis armaturæ ſtipendia aucta.

Quòd autem pecunia publicè defecerat, à civibus ditioribus, quod opus eſſet, mutuò petere Patres conſtituerunt: utq; cæteri eo exemplo moverentur, dux ipſe Lauredanus libras auri decem eo nomine in ærarium

Pecuniam à privatis civibus mutuā colligit. Resp.

primus contulit. Id reliquorum civium perplures imitati, & ipſi pro ſuis facultatibus idē fecerunt, ut eſſet omnis ea pecunia libras auri ad ducentas, eoq́ amplius.

Scripſerant Patres ad Balionem, ut è Peruſii Spoletiq́ finibus pedites bis mille conſcriberet, ſecumq́ adduceret: pecuniamq́ ad eam rem ſuis internunciis dederant. Itaq́ ad eos reliquosq́ illius milites & equites & comitatum advehendum, triremes nothas tres vacuas paucis adminiſtrantib. aliaq́ navigia ad eā rem accommodata Patres in Flaminiam miſerunt ad vicū, qui appellatur Catholica. iisq́ navigiis euntibus & redeuntib. Bondimeriū Padanæ claſſis præfectū eſſe præſidio juſſerunt, ne quid eis Alfonſus in itinere noceret.

Taurifum novo artificio munit.

Gradenicus in Tauriſanis legatus de Lau[illegible]tii & Vitellii multæ virtutis hominum conſilio, ut oppidum communiret, magnam curam & diligentiam adhibebat: muros reficiebat: è turribus, quæ in iis erāt veteri conſuetudine altiores, quàm præſens rei militaris ratio poſtulabat, ſuperiorem partē detrahebat: foſſas latiores & profundiores faciebat, aggerē conſtruebat, extra oppidum per quingentos paſſus tecta diruebat, arbores ſuccidebat, ut nihil aut proſpectui, aut ejaculandis tormentorum pilis obeſſet. Aqua Silis fluminis, quod flumen oppidum interfluit, ut in oppido ſuſtineri poſſet, quæ hoſtib. accedentibus effunderetur ad omnem circa oppidum regionem ſubmergendam, alveos è lateribus ſolidiſſimos cū oſtiis lapideis plurimis, ad quāvis vim aquæ brevi evomendam, concamerationesq́ ſub mœnibus perq́ aggerem firmiſſimas exædificabat. quod opus magna impenſa poſtea perfectum expletumque ejuſmodi nunc quidem eſt, ut neque pulchrius & elegantius, neq́ aptius atq́ accommodatius quicquā nullum ad oppidum muniendum & tuendum aliis in locis ferè conſpiciatur.

Hoſtes

Hoſtes autem, quorum erat numerus propè viginti millium, ulterius per Vicetinos fines progreſſi, incendiisq; omnia fœdantes, Camiſanumq; maximè, totius agri pleniſſimum vicum, ut incendia uſq; Patavio proſpicerentur, Baſſianum oppidum ceperunt, diripuerunt, virgines violaverunt: è quibus tamen equites Epirotæ reip. extremum agmen aggreſſi triginta captivos Pataviū, unde venerant, intulerūt, in iis Hieronymus Poſterla, Mediolanēſis civis, homo ſatis dives fuit. Hoſtiū per Vicetinos fines progreſſes & irruptiones.

Interea Juſtinianus, quem ad Maximilianum fœderis ineundi cauſa miſſum à Senatu dixeramus, cum regiis procuratorib. colloquutus, cùm ii ſe ad illum non ſemel contuliſſent, ſpretisq; quas afferebat conditionib. eum tandem miſſum feciſſent, demum etiam revocaviſſent, neq; tamen convenire inter ipſum atq; illos poſſet, à Senatu revocatus ad urbem rediit. Legatus Venet. à Maximiliano re infecta redit.

Ac domi quidem magiſtratib. comitia habentibus, Bartholomæoq; Muſtio, qui amanter Pataviū profectus tuendo oppido cum triginta militibus ſua impenſa, uti ſuprà dictum eſt, reip. operā dabat, ſenatore tanta civium voluntate declarato, ut multò ipſe majore ſuffragiorum numero, quam ullus ex ſuis competiorib. id muneris adeptus eſſet: tametſi magna illorum pars in eo magiſtratu ſæpius fuerint, quæ res maximè adverſaria ſolet eſſe iis, qui idem petunt: Lauredanus Dux ad cives converſus ejuſmodi ſermonem habuit: Lætari ſe plurimum, quòd ipſi favore ſuo atq; benevolentia eos in primis cives proſequātur, ſuffragiaq; ſua iis honeſtandis conferant, qui communi cōmodo inſerviunt, ſeq; pro patria periculis objiciunt, & impendia rei familiaris erecto animo ſuſtinent: itaq;, inquit, non omnino Deos immortales iratos nobis eſſe atque adverſos puto, cum hanc vobis mentem datam, atq; hunc ab illis ſenſum videam, ut qui amore patriæ in labores, Bartholomæus Muſtius ſenator ob merita declaratus. Lauretani ducis oratio de populi in benemeritos grato animo.

in diſcrimin ſeſe dant, maximè dignos veſtris muneribus exiſtimetis, atq; illis qui minus id faciunt, præferendos veſtris ſententiis judicetis. Gratulorq; Muſtio, quem hoc honore amplificaviſtis: quo quidem gaviſurum eum puto in illis ſuis laboribus longè magis, quã ſi omnibus commodis affluens, plurimis in voluptatibus verſaretur, ſummaq; vitæ ſecuritate frueretur: hoc eſt enim verè vivere, prodeſſe patriæ, defendere rẽpub. tueri cives ſuos, vitam ſine libertate minimi facere, etiam præferre mortem ſervituti: hæc qui ſecum reputat, qui ſentit, ille mihi præſtans & magnus civis videtur, ille dignus in quem unum à ſua civitate omnia ſtudia, omnes honeſtates conferantur. Hæc vos cives, mea mihi vita chariores, dies atq; noctes cogitare oportet, ut Muſtio ſimiles, cùm uſus erit, patriæ laboranti ſuccurratis: quod ſi feceritis, & illa beneficiorum & laborum veſtrorum memor, omnes ſuas dignitates in vos profundet, & ipſi non ab ea modò, quod tamen civi egregio & amanti patriæ ſatis eſſe planè debet, ſed etiam omnibus ab hominibus laudabimini: nam qui acta civitatis noſtræ conſcribunt, veſtra nomina ſuis libris inſerent: ita virtutes & benefacta veſtra legentur, aliis narrabuntur, per ora gentium & ſeculorum pervagabuntur, nomenq; veſtrum æternitati commendabitur.

Hac oratione à Lauredano habita, perplures cives ipſi & magiſtratibus ſeparatos obtulerunt, neq; rei familiari, neq; vitæ ſuæ parcere, ut ſaluti publicæ pro virili ſua opem atq; præſidium afferant. Ita comitia dimiſſa.

PETRI

PETRI BEMBI RERUM VENETARUM HISTORIÆ LIB. XII.

Epitome.

CLades in Iſtris à Friapane accepta. Gallorum ac Germanorum in Carnis & alibi progreſſus Iulii ægritudo. Piſaurum à Iulio Franciſcomariæ traditur. Germanorum ex Alpibus populationes. Gallorum ad maius littus uſque incurſiones. Venetorum cum Iulio & Britanniæ rege fœdus. Galli & Germani Tauriſum obſident, eorumque diſceſſus. Lex de novo navalium magiſtratu creando lata. Exercitus ad amiſſa in Carnis recuperanda miſſus eiuſque res geſtæ. Vicetia ad reipub. imperium redit. Iulius eos qui Piſanum concilium coegerāt cardinalatu ſpoliat. Brixia & Bergomum à Venetis capitur. Varia pacis cum Maximiliano negotia Bononia à Pontificiis & Hiſpanicis copiis obſeſſa, à Gallis liberatur. Venetorum ad Villam francam clades Brixia à Gallis expugnatur. Duodecim Helvetiorū legati ad urbē veniunt. Induciæ inter Maximilianū & Venetos. Pugna apud Ravennā Lateranenſis cōcilii initiū. Ravenna à Pontifice cum arce recuperatur. Helvetii ſe Veneto exercitui coniungūt, eorumq; res geſtæ. Bononienſes ſe iterū Iulio dedunt. Galli tota Inſubria pelluntur. Selimus patri regnū eripit, eiuſq; ad Venetos legatio. Genua à Iano Fregoſio capitur. Alphōſus Ateſtinus à Iulio interdicto abſolvitur, & Roma aufugit. Helvetii à Iulio, Rom. reip. defenſores appellantur. Iulii in Alphonſum conatus irriti. Mediceorum Florentiam reditus. Iulius Galliæ regi aqua & igni interdicit. Veneti Cremam recipiunt. Gallorum in Aquitania clades. Veneti cum Ægypti rege fœdus renovant. Neapolis prorex Brixiam capit. Iulii cum Maximiliano fœdus, à Venetis alienatio & obitus. Leonis X. creatio.

EO tempore in Iſtris incommodum acceptum eſt, fugatis equitibus & militibus reip. cum legato ejus regionis Andrea Suriano, à Chriſtophoro Friapane, qui ſe in inſidiis occultaverat, prædaq; facta. quas ob res paulò pòſt Suriano à civib. malè audiente, Sebaſtianus Juſtinianus à Senatu lectus eſt, qui legatus Iſtris regendis eò ſe ſtatim conferat, cùm antea regendis Dalmatis lectus fuiſſet.

Clades in Iſtris à Friapane accepta.

Ab

Gallorũ & Germanorũ in Caris populationes & progreſſus.

Ab hoſtibus verò Gallis Germaniſq; Aſulũ & Maroſtica facilè capta: qui cùm in planitie populationes facerent, Epirotis reip. extremum illorum agmen carpentibus, plurimos ex ſuis non ſemel amiſerunt: quod quidem detrimentũ ſarcitum cum fœnore eſt, Vaſconibus mille quingentis aucto eorum exercitu. A Foſſa autem Clodiæ municipibus claſſicula celeriter coacta, fugatis Alfonſi navibus, perplura ab eis capta optimis mercibus onuſta navigia recepta ſunt in Vatreni æſtu, atq; ad urbem & ipſum ad forum magnis acclamationibus & tubarum ac tympanorum ſtrepitu & tibiarũ ſonis, tanquam in triumphum ducta.

Iulii ægritudo, ob quã Piſaurũ Frãciſco Mariæ tradit.

Auctis verò admodum febribus, quibus iterum tentari cœperat Julius, ut ſe moriturum crederet, Frãciſco Mariæ fratris ſui filio, quòd Alidoſium Cardinalem interfecerit, ne crimini eſſet, decrevit, ſcriptiſq; id literis eſt teſtatus: Piſaurumque oppidum regendum & obtinendum ei tradidit, quod hæredes ejus ſequerentur, ſtipendio leviſſimo in annos ſingulos dari Romanis Pontificibus imperato: filiæq; ſuæ Felici libras auri centum viginti, totitemque Franciſco Mariæ, alterasque totidem Nicolao Ruxero ſororis ſuæ filio dono dedit.

Exierant Vicetia hoſtium equites gravis armaturæ centum, levioris ferè ducenti, milites Vaſcones quatercentum Verona profecti, ut Maroſticam ſe conferrent; id cùm ab agricola Federicus Contarenus cognoviſſet, qui Patavio egreſſus cum equitibus levioribus quingentis, ut hoſtibus ſi quà poſſet noceret, eandem regionem verſus ſe conferebat, cum tertia ſuorum equitum parte, quò illos iter facturos arbitrabatur, ſe convertit: reliquas duas partes diverſis itinerib. ſi hoſtes reperiri poſſent, miſit, cum mandatis, ut qui priores hoſtium agmen conſpicarentur, id celeriter reliquis ſignificandum

dum curarent. Accidit autem, ut ipſe in eos prior incideret: itaq; unà cum Guido Rangonio magni animi adoleſcente ſine mora congreſſus, parum abfuit quin ab iis caperetur. Rangonius quidem ab equo dejectus in manus hoſtium venit: quorum impetum Federicus temperanter ſuſtinens eos morabatur, dum reliqui, ad quos accerſendos miſerat, accederent: id dum per horæ ſpatium fit, reliqui adveniunt, tum reintegrato ſimul prælio, cùm diu atq; acriter utriq; pugnaviſſent, hoſtes ſuperantur, ſeq; fugæ mandantes, quòd equitum noſtrorum celeritatem effugere non poterant, milites conciduntur: reliqui omnes ad unum capiuntur cum jumentis ſarcinariis permultis, quæ ſupellectilem magni pretii ad Palitiam reliquosq; duces afferebant, cumq; mulierum turba, quæ agmen ſequebantur. Rangonius equitem, qui eum ceperat, à ſe captivum factum, in equi ſui poſtremo dorſo Patavium in reditu ingrediens adduxit. erat autem hora noctis ferè tertia, ut multis luminibus allatis utrunq; agmē victores ſimul & victi non ingratum ſpectaculum Paulo legato, qui in porta aderat, & oppidanis dederint. Grittum legatum ob adverſam valetudinem Senatu permittente Patavio ſui ad urbem detulerunt: & Bondimerium è Foſſa Clodia eadem de cauſa item ſui. Venetorū cum hoſt. conflictus

Lucio mortuo dum Balio ad exercitum venit, Bernardinum Braccium, egregia fide hominem, pro præfecto copiarum reip. Senatus eſſe juſſit: quæ res præfectis reliquis exercituiq; omni gratiſſima ſanè fuit: eiq; in præſentia datæ libræ aur decē in ſtipendium, quinq; autem in menſes ſingulos ad victum inſtitutæ. Meleagro etiam Forol. vienſi, quoad Joannes Græcus qui longinquo morbo detinebatur, convaleſceret, ejus equites regendi dati unà cum aliis levioribus quinquaginta qui Lucii fuerant: ex centum autem gravis

armatu-

armatura, qui fuerant ejuſdẽ Lucii, Guido Rangonio ſeptuagintaquinq; reliqui Tadeo Vulpio diſtributi.

Theodorus Palæologus.

Atq; inter hæc Theodorus Palæologus, homo reip. amantiſſimus, Zacyntho rediens equos quinquaginta leviſſimos ad urbem ſecum duxit. cujus ab inſula prætura, Joannes Barbadicus Triumvir ad magiſtratuum provincialium furta criminaq; cognoſcenda, Hieronymum Bernardum ejecerat, pecuniis omnibus, quas nullo jure abſtulerat, reſtitutis, ipſo ad urbẽ ſe ſiſti juſſo, Stephanoq; Capello Proprætore in inſula inſtituto: eam enim illi poteſtatem Decemviri dederant.

Germanorũ ex alpibus populationes.

Hoſtes cùm frequentes populationes in Alpibus feciſſent, Belunium cepiſſent, caſtella multa & vicos diripuiſſent, cum carris quamplurimis, qui naviculas ad pontes ſuſtinendos binas ſinguli, quiq; ipſos pontes diſcluſos atq; in partes plurimas ſejunctos ferebãt, Plavim flumen verſus ſe contulerunt. quorum diſceſſu cognito, Federicus Contarenus Janesq; Fregoſius, Patavio ad caſtellum Francum procurentes, porta ſuccenſa municipium capiunt unà cum præfecto, quem hoſtes ibi reliquerant ad commeatum procurandum, & ejus equitibus aliquot militibusq; triginta, cumq; iis qui panem exercitui conficiebant, quorũ erat non parvus numerus: farinaeq; carros aliquot abſtulerunt, frumẽtiq; aliquantum modum, ut Epirotæ ferè omnes oneratos admodum ea præda equos ſuos in reditu habuerint.

Caſtellum francum.

Tauriſanorum in perficiendis munitionibus ſedulitas.

Tauriſi autem Legatus præfectiq;, quòd hoſtes ad ſe venturos intellexerant, eam diligentiam perficiendis munitionibus adhibuerunt, ut non ipſi modò reliquiq; cives Veneti & Tauriſani, ex nobilioribus, ſed ipſæ etiam mulieres ſingulis dieb. plures horas terra ſuis manibus fodienda & convehenda laborem forti animo ſubierint.

Poſito in naviculis ad Plavim p nte, Germani ſta-

tim

men tranſierunt. Galli trajicere noluerunt, verentes ne Germani, cùm ſuæ terræ finibus appropinquaviſſent, cupiditate domum redeundi, & quòd eis ſtipendia ferè non perſolvebantur, ſe relinquerent. erat autem Gallorum numerus propè viginti millium, Germanorum duodecim millium, præter equites utriuſq; armaturæ circiter octingentos: quorum graviores more ipſorum duos ad ſummum ſinguli, ſæpe etiam unum tantùm equum habebant. Germani igitur Sacilium profecti, oppido defenſoribus vacuo facilè potiti ſunt, atque ibi commeatu, quo antea caruerant, exercitum refecerũt. Eo capto municipio magnus eſt omnibus illis populis injectus timor, ne ab iis ferro atq; igni ob innatam genti feritatem & crudelitatem vaſtarentur. Quare cognita, fortunæ favore uſi, & ſua pauliſper remiſſa vulgò ſæviendi conſuetudine, non multis diebus eam omnẽ regionem in ſuam poteſtatem redegerunt. Germano progreſſus

Ea tempeſtate ne pecunia Patres deficeret, proptereà quòd rerum fiſco cedentium Triumviri magnũ ſuis in libris publicè debentium civium numerũ habebant, Senatus legem ſcivit, ut iidem Triumviri bona civiũ fiſco debentiũ omnia, quæ ſui juris feciſſent, facturive eſſent, ipſi in foro licerentur, licentibus partem eorum bonorum tertiam fiſci noviſſimi pecunia vel ſua, vel aliorum, cujus eſſent creditores, emere liceret, ſi pro reliquis duabus partibus numeratò perſolviſſent: eaq; bona ita diſtracta ſi redimere priores domini voluerint intra dies octo eo modo, quo empta erunt, poſſint: ſi noluerint, ea emptiones nullum poſtea præjudicium patiantur, ſed firma ſolidaq; ſint tota tempora. Lex de bonis civium fiſco debentium.

At in Carnis Germani etiã Covoli arcem, quæ quidẽ nulla vi expugnari poterat, uti antea dictum eſt, qui in ea erant ſe dedentibus, ceperunt. quo accepto nuntio Aloiſius Gradenicus Utini magiſtratus, magni ſa- Germani Covoli arcem occupant.

nè, ſed parum muniti oppidi, relictis prædæ hoſtium magni precii tormentis, ex eo diſceſſit. Dein Portus Gruarius, pauloq; pòſt Mota ad Liventiam flumen municipium, & non longè ab eo flumine Vdertium captum, quoniam verò earum regionum ferè omnium, quæ citra Plavim ſunt, agricolæ ſe in ultimas Taurisanorum collium ſylvas abdiderant, Galli magna cum manu eò profecti, atq; introrſus patefactis viis, non parvam eorum partem conciderunt, magnamque armentorum pecorumq; vim, quam illi ſecum adduxerant, abſtulerunt, mulieresque eorum ætate ac forma non ſpernenda tenuerunt. Alia autem ex parte à Germanis Sacılium Carnicum eſt captū. Ea re audita Patres, ut Gradiſcas communirent, curam adhibuerunt, miſſis eò celeriter equitibus, &, quos in urbe conſcripſerant, militibus cum centurionib. & præfectis: quæ tamen cura nihil illis profuit: poſitis enim ad caſtelli muros caſtris, cùm Germani tormentis, quæ nec multa nec magni ponderis habebant, eos quatere cœpiſſent, qui in eo erant ſeſe hoſtibus dediderunt, cùm defendere municipium parvo negocio potuiſſent. Fovebantur autem Germani à plurimis Forolivianis civibus, atque ab Antonio Saorniano quidem maximè, uno ex Vtini principibus & nobilitate & opibus & reipublicæ paulò antè gratia in primis claro, qui nulla unquam laceſſitus injuria ad Maximiliani duces profugerat, eosque rebus omnibus juvabat, autorque illis fuerat, ut ſe Gradiſcas conferrent. niſi tamen injuriam accepiſſe illum eſt exiſtimandum, quòd paucos ante menſes coactis agreſtibus hominibus clientibus ſuis magnā in civitate cædem fecerat, trucidatis pleriſque honeſtiſſimis civibus adverſariis ſuis, eorumque ædificiis incendio abſumptis, ut neque jus, neque pudor, neque timor reipublicæ, neque magiſtratus qui aderat, reverentia

[margin: …allorum …pina.]
[margin: …adiſcas …rmani …piunt.]

rentia continere illum potuerint: quod tamen ejus conſilium apud conſobrinum ſuum Hieronymum Saornianum tanti non fuit, ut eum ab officio atq; ab amore reipublicæ abduceret. nam cùm ille ſuum in caſtellum, quod in Oſopio monte eſt loco alto atq; edito, via que Germania plurimum aditur, imminens, quodq; pridem has ad res magna ſua impenſa exædificaverat, ſe contuliſſet, ducesq; Maximiliani ad eum miſiſſent, uti ſe dederet, eiq; necem & incendium exemplaq; ultima interminati eſſent, niſi paruiſſet, ſpretis eorum minis ſe ad defenſionem forti & conſtanti animo comparavit, literasq; ad Senatum ea de re dedit, pollicitusq; eſt Patribus, nihil ſe indignum ſuis majoribus, nihil a reipublicæ erga ſe charitate alienum nihil Antonii rebus ſimile commiſſurum: quibus acceptis literis Patres Joanni Viturio, Taurisi qui erat, mandaverunt, ut Oſopium eveſtigio cum quadringentis equitibus contenderet Hieronymo auxilium laturus. Cumq; dies comitiorum ſenatoribus ſexaginta creandis veniſſet, Hieronymus Saornianus pluribus ſuffragiis, quàm ullus alius, eſt ſenator renunciatus: tantùm civitati in tãturbidis reip. temporibus, optimus in illam Hieronymi animus gratus & jucundus fuit. Oſopius mons. Hieronymus Saornianus Senator.

Idem Patres cum fiſco debentes in tot eos latis legibus non tamen in ærarium conferrent: ad eas leges, de quibus in ſuperiore libro dictum eſt, aliam etiam in Senatu legem ſciverunt, quæ paulò pòſt majoribus in comitiis eſt perlata: qui magiſtratus vel ſint, vel futuri ſint, afferant ſinguli reip. ſcribis fidem quatuor magiſtratuum ſcripto confirmatam, Triumvirûm ſcilicet, qui proventibus reipublicæ præſunt, quiq; res fiſco cedentes adminiſtrant, & q; regni Cyprii Triuviri appellãtur, & itẽ Quinquevirûm ſale reipub. procurando, ſe, quod debeant, perſolviſſe: qui non attulerit, is magi- Lex alia de Fiſci debitoribus.

ſtratum reip. neq; obire, neq; adire ullum poſſit. qui autem ex iis magiſtratibus fidem fecerit, aliquem civem ſolviſſe, qui non ſolverit, is magiſtratus mulctæ nomine civis illius omne debitum reipublicæ perſolvat: ſcriba verò qui tabellam confecerit, à ſuo munere obeundo expellatur. Neq; tamen ea lege ſatis eſſe factum Decemviri exiſtimantes, pleniore coacto collegio ſanxerunt, ut fiſci debitores detinerentur, cuſtodiæq; traderentur, à qua nequirent liberari, quoad ſolverent: tabellamq; cum centum eorum nominibus ſuis miniſtris dederunt jubentes, ut quemlibet eorum caperent.

Fiſci debitores cuſtodiæ mandantur.

Inter hæc legati, Patavii qui erant, Paulus & Chriſtophorus certiores facti, Mediolano Brixiaq; hoſtium equitatum optimi generis ad Suavium municipium veniſſe numero ad quatercentos cum præfectis octo, ut ad Palitiam ſe conferrent, equites & milites Guido Rangonio duce miſerunt, qui eos, ſi poſſent, interciperent. Ii celeriter Suavium profecti, cùm ante lucem ad oppidi ſe portas tacitè contuliſſent, partẽ militum collem, in quo eſt arx, aſcendere juſſerunt, ut ſe in arcem inferrent. Miſſi eluſis qui arcem cuſtodiebant militibus, cùm ſe & ipſi cuſtodire illam dicerent, ſcalis quas ſecum attulerant poſitis muros conſcenderunt, interfectisq; qui primi ſe oppoſuerant, arcem tenuerunt, nomenq; Marcium conclamaverunt. Iis exauditis vocibus præfecti hoſtium armis captis equisq; inſeſſis, cùm portas obſideri à Venetis intelligerent, facto ex equitibus gravis armaturæ, quos habebant quinquaginta, priore agmine, cæteris omnibus ſubſequentibus, condenſi apperta oppidi porta eruptionem facere contenderunt, omnesq; ad unum capti ſunt, Pataviumq; perducti. Ex præfectis fuere Continus Melzius Galeatii Mariæ, qui dux Mediolanſium fuerat, filius nothus, Sebaſtianusq; Ateſtinus Alfonſi Ferrarienſis ducis patruelis

Suavium per inſidias captum à Venetis.

truelis frater, aliiq; claro loco nati quatuor. Melzius adverſa valetudine conflictatus in itinere interiit.

Eodem ferè tempore à Gallorum hoſtium equitibus, vado in Liquentia flumine invento, incurſiones ſunt uſq; ad littus, quod Majus appellatur, & vicinatribus portubus littora, qui portus à Septentrionibus propè ad urbis æſtuaria pertinent, omnia prædantibus armentaq; ab gentibus, facta, atq; ii redire ea cum præda volentes, quòd flumen imbribus creverat, trajicere non potuerunt. Ea re à Patrib. intellecta miſſi cũ cymbis bellicis è plebe urbana qui illos interciperent, celeritate non magnopere uſi, eos in caſtra revertiſſe intellexerunt, quatuor equitibus in flumine amiſſis. Gallorũ ad maius littus uſq; occurſiones.

Petrus etiam Dureus non multo antè à rege Hiſpaniæ ad Maximilianum Legatus pacis cum Patribus ineundæ cauſa miſſus, cùm apud illum dies aliquot fuiſſet, Venetias venit, hortatusq; Patres eſt, inducias cũ Maximiliano facerent: quarum induciarum tempore pax tractari commodè conficiq; inter ipſos poſſet. Senatus literas Romam ad Legatum dedit, qui de eo Julium certiorem faceret, eumq; ad fœdus, de quo pridẽ agebatur, conficiendum omni ſtudio & diligentia hortaretur: quod quidem fœdus impediri ulla induciarum tractatione nolebant. Pacis inter Venetos & Maximilianum tractatio.

Idem Patres ſanxerunt, ut quæ oppida, quæve arces capta ab hoſtibus fuiſſent, earũ magiſtratus & præfecti, qui eas tradidiſſent, quive profugiſſent, in urbe ſe ad carcerem ſiſterent, ut de eis judicium fieri poſſet. Ex iis pridie No. Octobris viginti duo numero in publicas cuſtodias profecti ſunt, adhibito ſuo præde quilibet, è cuſtodia ſe non abiturum. Præfecti arcium deditarum cuſtodiæ mandantur.

Romæ autẽ paucos poſt dies Legato procurante fœdus ab Julio & Ferdinando & Venetis percuſſum eſt: quo fœdere Ferdinandus mittere ad Julium viginti Fœdus inter Pontificem Ferdinandũ & Venetos, eiuſq; conditiones.

dierũ ſpatio tenebatur equites gravis armaturæ mille ac ducentos, levioris mille, militum decem millia: & ſi mari opus erit bellũ facere triremes undecim: quã quidem militũ & equitum manũ in regno Neapolitano jã propè paratã habebat: in quorũ ſtipendia Julius quadringentas auri libras in menſes ſingulos daret, duorum menſium ſtipendio in præſentia Neapolim miſſo. Ejus ſtipis univerſæ mediã partẽ ſe perſoluturos Veneti receperunt, claſſemq; ſuã Julio, cùm vellet, daturos. Fœderis ſocium ſeſe fieri cupere Henricus Britanniæ rex, Ferdinandi gener, per Legatum ſuum, qui Romæ erat & tractando fœderi interfuerat, magnopere oſtẽdebat: ejusq; tantummodo ſyngrapha qua id confieri poſſet, expectabatur: eaq; poſtea perlata, fœderi & ipſe ſe addixit. Cauſa fœderis propoſita eſt, ut quæ Julius Gallis ejus hoſtes adjuvantib. amiſerat, recuperarentur. Ferdinandus enim videri ſe propter Venetos ulla ex parte feciſſe noluerat, ne Maximilianum offenderet, cui ſe amicũ profitebatur. Verũ ipſe Julius per ſuas literas Venetis ſeparatim eſt pollicitus, quicquid oppidorũ & ditionis eorum fuiſſet, ſi recipiatur, id ſe ut reipublicæ reſtituatur, effecturum. poſteroq; die ejus belli legatum Joannem Medicem Cardinalem creavit.

Britanniæ rex fœderis fit ſocius.

Patres Andream Grittũ, qui ex morbo in urbe convaluerat, iterum Legatum legerunt, & Patavium reverti juſſerunt. Cùm autẽ Daniel Barbadicus & Laurentius Priolus lecti à Patribus, Quinqueviri rebus maritimis in Senatu procurandis ætatem probare non potuiſſent, paucique eis menſes legitimi temporis deeſſent, datis mutuò reipublicæ ſenis auri libris, ad magiſtratum obeundum ſunt admiſſi.

Atq; in Iſtris quidem cùm earum regionum hoſtes Chriſtophoro Friapane duce aliquot oppidula reipublicæ cepiſſent, vigintiquinq; equites Mugiam ad mare

Mugiani obſidentu ſed fortite ſe defend

oppidum cum turbis & tympanis miſerunt, qui illud Maximiliani nomine à civib. peterent: illi ſe tueri velle urbem reip. reſponderunt. Magiſtratus autem Venetus ibi qui erat, quà equitibus in reditu erat tranſeundum, Bombizam Mugianum fortem hominem cũ bireme atq; navicula breviore itinere miſit, qui ſpatio celeriter confecto, navi proſiliens cum revertentib. congreſſus majorem eorum partẽ cecîdit. poſteroq; die Friapanes cum militibus quinq; millibus, equitibus nongentis ab ea parte, qua ſalinæ ſunt, caſtris poſitis, muros tormentis muralibus dejicere aggreſſus, eos qui ſolidiſſimi non erant facilè aperuit, ſic, ut ingredi ſeſe poſſe conſideret. at cives univerſi unà cum mulieribus eo in loco aggere intra mœnia celeriter excitato, ſe munierunt. Interim Andreas Ciuranus, equitum Epirotarum præfectus, Juſtinopoli adveniens alia ex parte in oppidum ſe intulit, auxilioq; Mugianis fuit. Hoſtes labore oppugnationis fruſtrà ſuſcepto, interfectis ex eorum exercitu non paucis, vulneratis perpluribus in quibus Friapanes ipſe & magiſtratus Tergeſtinus fuerunt, diſcedere ſunt coacti. Ea in oppugnatione Bombizæ virtus magno uſui ſuis civibus fuit.

Galli Et Cemani Tauriſum obſi dent ſed fruſtra.

Cum hæc in Iſtris gererentur, Galli & Germani ad Tauriſum obſidendũ profecti, nõ longè ab oppido, modò hac modò illac caſtris poſitis, quòd ab hoſtibus ex muro tormentorum pilis interficiebantur, urbem aggredi nõ ſunt auſi: ſed Silũ flumen naviculis, quas ſecũ in carris ferebant, trajicientes, quod non ſatis res illis frumẽtaria ſuppetebat, prædas undequaq; abigebant eò facilius, quòd agricolæ, tametſi juſſi non ſemel edicto præfectorum fuiſſent, ut ſua in tutũ exportarent, id tamen facere magna ex parte neglexerant. itaque latè atque ad loca longinquiora vagabantur, verùm ſæpius non impunè: noſtri enim equites Epirotæ aliquam eorum

manum aſſequnti cædes faciebant, prædas auferebant, commeatum qui eis ſuperioribus è regionibus afferebatur, intercipiebant: quamobrem diebus pluribus in ea cogitatione conſumptis, ad extremum deſperãtes oppidum rebus propè omnibus ad ſuſtinendam obſidionem communitum capi poſſe, abierunt, ut ſe Vicetiam reciperent. cùm paulò antea ob adverſam valetudinem Joannes Franciſcus Gambara Brixianus ex principibus civitatis, de quo ſuperiorib. libris diximus, in Colle Alto mortem obiiſſet.

Grittus cum ſtipendio exercitui dando Pataviũ eſt profectus. què quidem Balio è Foſſa Clodia, advectis ad continentem per æſtuaria ſuis equitibus & militibus, urbe ac Patribus, ne tempus tereret, ad dexteram relictis, breviore itinere paulò pòſt & ipſe ſe contulit, duobus à magiſtratibus, qui res bellicas in Senatu procurant Antonio Juſtiniano, Andrea Triviſano, quos Patres ad illum honoris cauſa miſerant, eò perductus. Quoniam verò literæ Roma venerant, Hieronymum Donatum Legatum maximis iliacis doloribus ita jã confectum eſſe, ut ſpes propè nulla ejus vitæ ſit relicta, Franciſcum Foſcarum, qui Prætor Patavinis fuerat, Senatus ei ſublegavit, qui celeriter, ſi Donatus mortem obierit, proficiſcatur.

Fœderis recitandi ſolennitas. & divitiarum oſtentatio.

Cùm autem fœderis, de quo ſuprà dictum eſt, in urbe recitandi dies adveniſſet: quẽ quidem diem propter imbres & non ſerenas tempeſtates euſq; Patres diſtulerant: à Lauredano duce & principibus civitatis, ac omni Senatu, divinis auditis in æde Marcia ſermonibus, ea celebritas in foro eſt facta, is parietum ejus ornatus, is ſacrorum collegiorum, is omnium ordinum, omnis ætatis conventus & perambulatio fuit, ea vis argenti atque auri fabrefacti, & gemmatorum monimentorum per manus hominum atq; ipſis in caniſtris

& corbi-

& corbibus circumducta, ut mirum ſanè fuerit, in tam exhauſta bellis & tributorum collationibus civitate, tantum honeſtorum & ornatiſſimorum hominum frequentiam, tantos theſauros, tantas opes extitiſſe. In ea celebritate ubi Lauredanus in forum venit, capita fœderis è ſaxo ediſtorum clara voce à præcone pronũciata, magnis populus acclamationibus exceperat.

Hoſtes Tarviſo profecti cùm ad Plavim flumen iter flexiſſent, ut commeatui, qui Corneliano erat mittendus, obviam fierent, ne à Venetis intercipi poſſet: eo demùm à Joanne Gonzaga Franciſci fratre, qui Corneliani ejus rei procurandæ cauſa reſtiterat, in carnis cẽtum adducto, in fines Patavinorum reverterunt, ædificia, quæ adire poterant, Venetorum civium, quorum erat celebris neq; parvus numerus, plerunq; comburẽtes: Medoaco flumine trajecto, Vicetiam propè hominibus vacuam, deinde Veronam non ſine crebris detrimentis ob equitum reipublicæ eos inſequentium audaciam ſe receperunt, domum reditione è Germanorum parte plurima ex itinere Veronaq; ſuſcepta. Hoſtium in fines Patavinorum reverſio.

Profectis hoſtibus, Cornelianum, Servallium, Udertium, Mota, ſponte ad rempub. redierunt: idemq; factura Sacilium & Cividale nũciabatur. Portus autem Gruarii municipes Nicolao Vendramino, qui Tiſanæ ejus regionis vico in agris ſuis erat, accerſito, ut prætorem in oppido ageret, magiſtratum Germanorum captivum fecerunt, atq; ad urbem miſerunt. neq; tamen non à militibus Germanis duobus millibus, qui repentè in Carnis extiterunt, plura reipublicæ loca infeſtabantur. Oppida quædam Reip. iterum acceſſerunt.

Inter hæc, ut belli ſumptib. pecunia ſuppeteret, Patres legem ſciverunt, ut mediis domorum fructibus, qui ex locationibus proveniunt, æquam partem inquilini omnes in ærarium inferrẽt, exceptis iis, qui hoc bello ab Lex de fructibus ex domorum locationibus.

hoſtibus reipublicæ domo ſua pulſi, ſe ad urbem recepiſſent: atq; iis, quorum fructus decimam unciæ partem non excederent.

Lex de novo navalium magiſtratu creando.

Aliam etiam legem iidem Patres ſanxerunt, ut in proximo ſenatu ad navalia rectius atq; commodius procuranda novus magiſtratus legeretur, qui adeſſe in Principis & Patrum collegio, legesq; ferre in Senatu poſſet: lectusq; eſt Antonius Tronus templi Marcii procurator. itemq; ut Romam literæ ad Legati ſcribam mitterentur, ut ſi Legatus mortem obiiſſet, ipſe ab Julio Senatus nomine ſacerdotium aliquod uni ex Legati liberis impetraret, quo munere demortui familia ſat gravis, neq; victu abundans fulciretur. Ipſe autem Legatus jam obierat. At in proximis comitiis cùm Cypro inſula regenda magiſtratus crearetur, qui reipublicæ locum teneret, Gradenicus Tauriſi Legatus, & bellum diligenter adminiſtrans, eum magiſtratum magno favore civitatis obtinuit: quanquam competitores, ut illum eundem conſequeretur, ſalutando prehenſandoq; ei rei multos dies operam dediſſent: id quod Gradenicus abſens, & in caſtris facere nequiverat: verùm illum tot labores pro republica perpeſſi commendatum apud omnes reddebant.

Exercitus ad amiſſa in Carnis recuperanda.

Poſt hæc Senatui placuit, ut Gradenicus præfectiq; equitum propè omnes ad recuperanda ea quæ reſpublica in Carnis amiſerat, ſe conferrent: itaq; pridie Nonas Novembris Tauriſo cum tormentis profecti ſunt. poſtridieq; ejus diei Senatus hortatu Hieronymus Savornanus, in urbe qui erat, reliquiq; illorum oppidorum cives amici reipublicæ in Carnos ad Legatum juvandum reverterunt.

Nicolaus autem Bolanus, qui Maximiliano magna manu Butiſtaniũ, quòd eſt in Iſtris, obſidente, ejus municipii arcẽ, cui præfectus erat, militib. ſe dedentib. amiſe-

miſerat, in urbem rediit, ut ſe ad carcerem ſiſteret. Eorum autem civium qui propter ejuſmodi cauſas carceri ſe tradiderant, eo tempore perplures à judicibus abſoluti ſunt, atq; ad rempubl. admiſſi.

Ab Epirotis verò equitibus quadraginta prope Veronam homo Sequanus omnium Maximiliani equitum præfectus, quem Roſæ dominum appellabant, interceptus, cùm ſe magno animo defendiſſet, vulnere in facie accepto, cum non paucis equitibus captus, Patavinumq; perductus eſt: quem quidem Legati honorificè exceptum Venetias miſerunt: eumq; poſtea è cuſtodia in Patrum collegium à duobus magiſtratibus adductum, atque ad principis latus ſedentem, Lauredanus ipſe reliquiq; Patres bono animo eſſe juſſum, amantiſſimis ſunt verbis proſequuti: Vicetiaq; ad rempubl. rediit. Roſæ dominus, equitũ præfectus à Venet. captus.

Verùm cùm annonæ caritas in urbe atq; in reliquis reipublicæ oppidis magnopere creviſſet, Decemviri legem ſciverunt, quicunq; ſe receperit ex maris Adriani à læva regionibus, atq; ab Epiro, Acarnania, Aetolia, frumenti aliquem numerum ad urbem advecturum, ei in ſingula frumenti ſtaria viginti ſolidos rempubl. dono daturam, atq;, ut is tertiam univerſi frumenti partem venundare in omni ſua extra urbem ditione poſſit, permiſſuram. A Senatu etiam undecim Cividalis Beluniani civibus, qui ſe amanter pro rep. geſſerãt, viginti quinq; agri jugera in Portus Gruarii finibus dono ſingulis data ſunt; quæ jugera hæredes ipſorum ſequantur. Vicetia ad Remp. rediit. Lex de frumenti advectione. Benemeritorum remuneratio.

A Rhodigianis autem oratores Patavium ad legatos miſſi venerunt, qui dicerent, omnes Alfonſi equites & milites Padum trajeciſſe, eaq; loca reliquiſſe, itaq; redire ſe ad rempubl. cupere: rogare, ut qui præſit, in oppidum mittant. quamobrem Valerius Marcellus, quem Patres magiſtratum Rhodigianis antea crea- Rhodigiani Reip. ſe adiungunt.

verant, eratq́ tunc Patavii, Legatorum juſſu eò ſe contul.t.

Julius Piſani Concilii auctores Cardinalatu ſpoliat.

Romæ verò antè diem nonum Calendarum Novẽbris in publico Cardinalium collegio Julius Hiſpanis duobus & Gallis totidem, qui concilium Piſanum coegerant, Cardinalatum, quo in ordine erant, abrogavit.

In urbe prætor eſt Vicetinis Franciſcus Falerius datus: & qui pleriſq́ municipiis paucorum dierũ ſpatio ſponte ſe reipublicæ reddentibus præeſſent, lecti: & qui antea lecti erant, ad ſuos magiſtratus obeundos ire juſſi. Utinumq́ receptum eſt. Octavianus autem Fregoſius magnæ virtutis adoleſcens, qui cum Balione venerat. & Joannes ex eadem familia, de quo ſæpe dictum eſt, Julii rogatu, Januenſium ſtatum renovare magnopere cupientis, Senatu concedente Romam ad illũ profecti ſunt. Troilus verò Sabellus ob avaritiam (ſuorum enim equitum ſtipendia fraudabat, eaq́ de cauſa nihil illis negabat, atq́ illi indigna omnia patrare non verebantur) cùm ſui muneris tempus explevi ſſet, à Senatu eſt dimiſſus. atq́ ob pecuniæ indigentiam omnes penſiones ſolutionesq́ à rep. fieri ſolitæ, ab Idibus Novembris uſq́ ad Calendas Martias, ab eodem Senatu ſuſpenſæ ac retentæ ſunt. Quoniam autem propter res ad uſum & mercaturam civium non rectè ab Aegyptiis adminiſtratas, ad Alexandrinorum regem, quem Soldanum appellabant, erat mittendus qui civitatis cauſam reipublicæ nomine tueretur: Patres legem ſciverunt, ut legatus ad id munus crearetur obeundum etiam ex iis, qui in magiſtratu eſſent, eiq́ è communi mercatorum pecunia auri libræ X, in præſentia darentur: ſalarii verò nomine in menſes ſingulos ternæ libræ, cum navigiorum, quæ illum adducerent & reducerent, mercedibus atq́ ita Petrum Balbum, quem quidem antea rei ma-

Lex de Legato ad Alexãdrinorum regem mittendo.

ritimæ

ritimæ imperatorem comitia creaverant, ſtatim legerunt. A Balbo legatione non ſuſcepta, quod quidem facere unis imperatoribus licebat, Dominico Triviſano templi Marcii procuratori eam curam mandaverunt.

Redierat in fines reipublicæ Chriſtophorus Friapanes, de quo paulò antea diximus, ad eoſdem Mugianos vexandos: quod ubi Andreæ Curando renunciatum eſt, qui non longiſſimè aberat, cum ſuis ad illum contendit, commiſſoq; prælio Friapanem medio in agmine cõſpicatus, in illum ſe intulit. Non reſpuit congreſſum Friapanes: itaq; cùm uterq; alterum ſæpius ſtricto gladio petiiſſet, Ciuranus tandem hoſtis faciem mediam lato vulnere ſauciavit, atq; illum in fugam convertit. eo diffugiente major pars agminis dilapſa: reliqui aut interfecti, aut capti. Ciurani egregia eo die virtus fuit. Friapanis & Ciurani duellum.

Gradenico in Carnis ad Cremõſe municipium profecto, miſſisq; ad oppidanos internunciis, cum mandatis, niſi antequam exercitus ſe ad muros conferat, deditionem fecerint, eos ſe omnes eorumq; omnia in prædã militibus conceſſurum: illi minas veriti ſine ullis conditionibus ſe legato tradiderunt. Cremonſe deditionem facit.

Venerant ſecretò ad oſtium Lauredani principis Germani duo, à Matthæo Epiſcopo Gurcenſium miſſi, qui ejus nomine petierunt, ut ei liceret per fines reipublicæ iter facere, triremesq; habere, quibus ſe in Flaminiam trajiciat: velle enim Romam ad Julium accedere tractandarum rerum inter Maximilianum Venetosq; cauſa. atq; ii quæ poſtulaverant, à Senatu impetraverunt. Matthæus Gurcẽſium epiſcopus.

Sub hæc Andream Triviſanum, qui Utini magiſtratus reipublicæ locum teneret, cum Senatorum prærogativa majora comitia creaverunt. Pauloq; pòſt Albertus Pius Maximiliani legatus Venetias venit, petens Maximilianus petit obſides à Reg. Venet.

tens à Patribus, ut quatuor cives, binos ex Decemvirûm, binos ex Senatorum ordine, in Germaniam mitterent, qui obſidum loco eſſent, ut Matthaeus Epiſcopus Gurcenſium tutò ſe reip. poſſet committere: naveſq; triremes quatuor paratas ei traderent, quæ illum Anconam adducerent ſub Maximiliani ſignis: aut, ſi id ipſi negaretur, ſub Julii. Iis de reb. conſulto Senatui dare obſides non placuit, ne reipub. dignitas, cujus fides nullo tempore ullis principibus defuiſſet, minueretur: reliqua facilè conceſſa. Quod cùm Pius intellexiſſet, de eo literas ad Maximilianum dedit, atq; in urbe, quid is reſcriberet, operiri ſeſe velle dixit. Etiã Thomæ Strigonienſi Cardinali bene de repub. merito ex Pannonia proficiſcenti triremis, qua in triremi Anconam adveheretur, tradita: miſſusq; ad illum Vincentius Guidottus Senatus ſcriba cum muneribus. reip. nomine ſalutandi eum cauſa.

Thomas Strigonienſis Cardinalis.

Poſt hæc Hieronymi Saorniani perceleri ad urbem adventu Patres certiores facti ſunt, reip. exercitum Cluſam & Venzonium cepiſſe: iſq; illos multis de rebus admonens ſtatim ad exercitum redit. Alia ex parte à Maximiliani copiis Cadora capta atq; incenſa ſunt. In urbe autem à Senatu decima cum medio cenſu civibus impoſita.

[Cenſus.]

Atq; illis dieb. Auguſtinus Maurocenus Helvetiorum interpres itinere devio propter Gallorum ſuſpiciones, qui loca omnia cuſtodiebant, ad Patres miſſus, eis propoſuit, ſtatuiſſe Helvetios ab Italia Gallos expellere: itaq; velle eos primùm omnium Venetis auxilio eſſe, ut poſtea conjunctis opibus illos faciliùs rejiciãt, modò ipſis à rep. commeatus, tormenta & equites quingẽti tribuantur: eas tantùm res ſatis Helvetiis ad bellum gerendum futuras: ipſos adhoc jam ſignum illud explicuiſſe, ſub quo Carolum Sequanorum ducem vicerant.

Helvetii cogitant Gallos Italiã expellere, & auxilia Venet. petunt.

tant.

rant, atq; interfecerant ante annos paulò minus quinquaginta. quod ſignum nunquam poſtea explicaverãt Helvetii. Omen bonum. *Cumq; dies eſſet majorem in modum pluvius, aperto in æde ſacra ſigno ſerenitas mira illuxit: quod quidem illi optimum in omen acceperunt, omnia ipſis è ſententia ſucceſſura. Is etiam, quòd in familia ejus nominis eſſet, quòd maximè celebre apud Venetos eſt, amicum eſſe reipublicæ cupereq; illi omnia ſe oſtendit: itaq; eum Patres liberaliter exceperunt. Conſulto deinde Senatu, omnibus ad unum ſuffragiis, quod rarò fieri aſſolet, oblata Helvetiorum accepta, & quæ petierant, eis promiſſa.*

Interim Julio magnopere hortante, ut quæ petierat Albertus Matthæi Epiſcopi nomine, ea illi concederentur, Senatuſconſultum factum eſt, uti de quatuor obſidibus in Germaniam mittendis, totidemq; triremibus Matthæo dandis, omni ex parte Alberti poſtulationi ſatisfieret neq; tamen obſides ſunt miſſi. Senatuſconſultum de mittendis obſidib. *Alberto ipſo non multos poſt dies ex Maximiliani literis apud Patres pronunciante: quoniam is Romæ per Juliũ perq; ſuos internuncios agere, quæ agenda erant, cum repub. ſtatuerat, non opus eſſe ut mitterentur.*

Gradenico autem legato in Carnis non ſat proſperè bellum adminiſtrante, Geſtæ res in Carnis. *cùm ob durum & intractabile anni tempus, bruma enim appetierat, nivoſis præſertim & frigidioribus in locis: tum verò propter ſtipendia non in tempore perſoluta, & commeatus inopiam, quem direptis oppidis & vaſtatis agris plerunq; ab urbe ſubvehi expectari oportebat: à mari autem per continentem eò uſq; omnia ab boum & jumentorum infrequentiam tardè & difficulter afferebantur: Grittus legatus cum ea quã habebat manu Senatus juſſu Feltriam venerat, itaque cùm Gradenicus ſuo exercitu* Grandiſca fruſtra obſeſſa. *Gradiſcas oppidum cinxiſſet, tormentisq; poſitis pa-*

rum proficeret, Senatus ſtatuit, ut Grittus eò accederet, ſuasq́ue copias cum illius copiis conjungeret, neque tamen ea re Gradiſcæ capi ab illis potuerũt, utriusq́ue militibus & equitibus & præfectorum plurimis à tanto ſe labore ſubtrahentibus.

Helvetiorum in fines Mediolanenſium irruptio.

His rebus Senatui palàm factis, quòd Helvetii in fines Mediolanenſium jam irruperant, caſtellaq́ue nonnulla ceperant, Senatus litteras ad Grittum dedit: ſi ſe paucorum dierum ſpatio in Gradiſcis capiendis nihil profecturum eſſe intelligat, Vicetiam ſuis cum copiis redeat, ut Helvetiis auxilio poſſit eſſe. Dum ea litera perferuntur, legati ambo Vipulzanum & Martinianum & Florianum caſtella in collibus poſita, acriter cũ Maximiliani militibus, qui ea tuebantur, atque ad preliũ exierant, congreſſi, fuga eorum & cæde facta ceperunt: quodq́ue ab iis reip. populi magnopere vexabantur, oppidanos diripuerunt, ædificiaq́ue in agris incenderunt. Hoſtes quoque illi qui erant Cadoris, duorum exercituum conjunctione perterriti, iis relictis in Alpium ſe interiora receperunt. Ejus verò loci homines qui ſupererant, internunciis ad Patres miſſis, qui ſe regerent, ab eis petierunt: velleq́ue ſeſe arcem incenſam reficere reip. ſunt polliciti.

Caſtella à Venetis expugnata.

Gritto Vicetiam revertente, Joannes Græcus equitum ſagittariorum præfectus reiq́ue pub. amantiſſimus, homo jam ſenex, ſuo in lectulo ea in urbe mortem obiit. Ejus equites CL. Meleagro Forolivienſi cum omnium equitum leviorum præfectura à Senatu traditi.

Ferdinandi regis legatus pacem cum Maximiliano ſuadet.

Miſerat Venetias Joannes Cardona Neapoli Prorex Ferdinandi regis juſſu Joannem Baptiſtam Spinellum, Cariati, ut ajebant, Comitem, internuncium ſuum, ut optimum Proregis ad remp. juvandam Galloſq́ue oppugnandos animum Lauredano principi & Patribus oſtenderet, eoſq́ue ad pacem cum Maximilia-

no conficiendam hortaretur: adderetq́ʒ, ſi id fecerint, omnia eis proſperè ventura, ſeſe confidere. Patres hominem eo libentius exceperunt, quòd is aliàs etiam annis ſuperioribus Ferdinandi legatus ad ipſos fuerat. Is ſe manere in urbe velle dixit. Patres ei domum paratam publicè tribuerunt.

Iiſdem dieb. milites Hiſpani numero ad novem millia Julio ab rege ſuo traditi, cùm ad Baſtian Alfonſi caſtellum ad Padi ripam, de quo ſuperius diximus, apprimè communitum ſe contuliſſent, tormẽtis eám verberare quàm proximè poterant, cœperunt: deinde adhibitis ante ſe cratibus, quæ eos tegerent, ne noceri eis poſſet, terra effoſa per eam demiſſiores & tutiores facti, etiam propius pluribus à partibus acceſſerant: tertio demum die ad foſſas & murum perducti, multis vulneribus & illatis & acceptis ſcalisq́ʒ poſitis eum perforaverunt, ſic ut in eo, qui erat latiſſimus, tanquam concameratiunculam efficerent, atqʒ in eam tormentorum pulverem injecerunt, cameramque plenam pulveris concluſerunt, parvo relicto foramine, per quod ignis ſuccendi poſſet, ſeque à muro parumper retrahentibus, cùm viſum eſt igne immiſſo camera cum muri parte decemq́ʒ hominibus, qui in eo erant, in ſublime ita eſt disjecta, ut homines ſpecie volantium præberẽt. neque tamẽ reliqui propugnationem intermiſerunt, fortiſſimeq́ʒ ſe defendebant: qui etiam ab Alfonſianis altera ex Padi ripa duobusq́ʒ terreis propugnaculis tormentis murabilibus non parum juvabantur. verùm Hiſpani perplurimis adductis ſcalis, ſeſquihoræ ſpatio in arcem ſe intulerunt. Alfonſi milites, qui erant circiter centũ, interfecti omnes ſunt cum eorũ Centurione Veſtitello. Ex Hiſpanis item centum in ea oppugnatione occubuerant. Tertioq́ʒ ab ea re die anni finis fuit. Neqʒ tamẽ diu ab Hiſpanis id caſtellũ retentũ eſt: Baſtia caſtellum ab Hiſpanis pulveris tormentorum vi expugnatum.

Alphonſus Baſtiam caſtellum recuperat.

Januario enim menſe ferè medio Alfonſus eò cum tormentis ſe conferens, magnaq; vi aggreſſus arcem expugnavit, atq; Hiſpanos, qui in ea erant CC. omnes interfecit.

Conſultatio de Brixia, capienda.

Scripſerat magiſtris Decemvirûm Aloiſius Avogarius Brixianus è principibus civitatis, ſi exercitum Patres Brixiam mitterent, ſe urbis portam noctu ei aperiturum, per quam ſe univerſus intromitteret, urbemq; caperet libentiſſimis oppidanis propè omnibus, quibus jam magnopere pigeret arrogantiæ contumaciæq; Gallorum, quos perferre ulterius nequeant. Ea res in Decemvirûm collegio plures dies agitata, demũ ab ipſis ad Senatum eſt delata, ut de ea Patres ſtatuerent, accipiendáne Aloiſii oblatio eſſet, an rejicienda. Pluribus igitur dictis ſententiis in utramq; partem, atq; à Lauredano duce in primis, qui, ne ea tunc reciperetur, cenſebat, Senatus juſſit, eam recipi è rep. eſſe, Aloiſiũq; magnopere laudari oportere, qui ſe tantam rem curaturum reip. obtulerit, dato jurejurando ſenatoribus ſingulis, ne quid ejus rei quis efferret. Itaque Patres Grittum legatum de eo certiorem fecerunt, cum mandatis, uti Brixiam ſe quamprimum cum exercitu conferat, quam ad portam, quàmve ante horam ipſi cum Aloiſio convenerit: certosq; Gritto internuncios, quibus uteretur, dederunt. Gradenico legato ſæpe idè Patribus poſtulanti, domum reditio tandem eſt permiſſa: ejusq; loco paucos poſt dies Joannes Viturius ſublectus. Grittus acceptis à Senatu literis, cum equitibus gravioris & levioris armaturæ tribus millibus ex omni exercitu lectis, cumq; militibus quot viſum eſt, in equitum dorſo impoſitis, Brixiam noctu profectus oppidum ingredi non potuit, detecta Aloiſii oblatione, quã unius ex conjuratis uxor ad arcis præfectum amore ejus pellecta detulerat. Aloiſius, ne à Gallis interciperetur,

Aloiſii de Brixia conatus irritus.

tur, oppido egreſſus magnum hominum numerum in illos excitavit, qui nonnullos regios miniſtros ex ipſorum municipiis, quibus præerant, in fugam ſeſe dare coegerunt.

Patres ea ſpe dejecti, de pacis cum Maximiliano ineundæ conditionibus Romæ apud Julium conſtituendis, cùm plures ſententias in Senatu dixiſſent, ea tandē placuit, ut induciæ per Foſcarum legatum peterentur, quoad pax confieri poſſet. Vaniſſa, de quo ſæpe dictum eſt, multæ virtutis homo, cùm Polizam Dalmatarum oppidum ſuam in patriam rediiſſet, ſeditione concitata interfectus eſt à ſuis civibus. Gaſpar autem Severinas, ſuis rebus ſuæq; dignitati omnibus à partibus atque adeo à principibus & regib. parum fidens, ſe Venetias contulit, ut in ea urbe degeret, cujus civitate & jure comitiorum pater ejus unà cum liberis poſteriſq; donatus fuerat. Eum Vicetini cives aliquot, in urbe qui erant, ſuis opibus juverunt: amice enim atq; moderatè in civitatem, cùm pro Maximiliano ibi eſſet, ſe geſſerat.

Vaniſſa interficitur.

Avogarius ob detectam conjurationem non deterritus, multa ex proximis municipiis & finibus hominū millia jam excitaverat ad Gallos expellendos: quare moti Amphiani, arcem natura & artificio communitam, vi atq; aſtu occiſis Gallis, qui in ea erant, in ſuam poteſtatem redegerunt, eamq; ſe reip. ſervaturos Aloiſio ſignificaverunt. Benaci latus populi ferè omnes expulſis Gallis ſe reip. dediderunt. His auditionibus concitati reliqui, in Gallorum nomen magno ardore voluntatum & arma capiebant, & ſe Aloiſio permittebant. Ea re Senatui nūciata, Patres alteras ad Grittum literas dederunt, uti Aloiſii & aliorum plena fidei & benevolētiæ incœpta, quibus poſſet modis aleret, atq; ad urbis muros unà cum illis exercitū adduceret, quo ipſius

Aloiſii in Gallis expellendis conatus & de Brixia capienda inſtitutum.

& illorum præſentia freti oppidani, pulchrum aliquid facinus facere aggrederentur, portasq; aperirent: tam pronos in remp. Aloiſii & eorum populorum animos non eſſe negligentia & deſidia reprimendos. His allatis ad Grittum literis, tametſi interea animorum ille ardor eorum hominum, qui cum Aloiſio erant, paulatim refrixiſſet: Galli enim præfecti cives aliquot, quos favere rebus Venetis exiſtimabant, cum cuſtodib. Mediolanum miſerant: minusq; multi jam eſſent, qui ſe paratos oſtenderent ad omne ſubeundum diſcrimen, ut Brixia capi poſſet: tentandum tamen ſibi & enitendum legatus exiſtimavit, ut Senatui ſatisfaceret, à quo etiam reprehendi ſe, ac timoris argui non obſcurè intelligebat: itaq; Aloiſio ad ſe vocato, conſtitutoq; quid quenq; facere oporteret, quarto Nonas Februarias exercitum nocte ad oppidum duxit, tribusq; à partibus copiis æquè diſtributis cum tormentis non magni ponderis (neq; enim habebat graviora) portas dejicere aggreditur. Id cùm plures horas omnes acies magno impetu feciſſent, ea disjecta primùm porta, ad quam ſe Aloiſius contulerat, ipſe quiq; cum eo erant milites ſub lucem ſe in oppidum injecerunt. pauloq; pòſt legatus reliquiq; altera aperta porta ſubſequuti, magna lætitia & gratulatione ab oppidanis excepti ſunt. Galli ſe in arcem, quæ ſummo in monte eſt, pluribus eorum interfectis, fugientes contulerunt: quibuſcum eôdem ſe recepit Alda ea, quæ Joannis Franciſci Gambaræ uxor fuerat, ſuis cum liberis, & Marcus Martinengius homo infenſus reip. Eo tempore Anna Gallorum regis uxor puerum peperit, qui primis diebus eſt mortuus. Brixia ſtatim capta, Grittus per literas à Senatu petiit, ut ſibi tormenta magni ponderis mitti confeſtim imperaret, ſine quibus expugnari arx non poterat: qua in arce erant equites Galli circiter ducenti, qui ſuos equos ob

Brixia ab Aloiſio occupatur.

celeritatem fugæ in oppido præda hoſtium reliquerant: milites trecenti. Senatus ex eiſdem Gritti literis duos legatos, alterum qui Brixiam regeret, Antonium Juſtinianum: alterum, qui in exercitu eſſet, Paulum Capellum creavit: legemq; ſcivit, ut quinq; militum millia undecunque conſcriberentur, ad prioresque adderentur, ut bellum confici facilius atque celerius poſſet.

Dum hæc adminiſtrarentur, Romæ literæ venerūt, velle Julium ut Senatus cum Maximiliano pacem faceret iis conditionibus, quas legato dari juſſerat: quæ niſi pax ſuum finem quamprimum habeat, ſe cum reliquis contra rempub. conſenſurum, apertè profiteri. Eæ autem conditiones multò erant duriores, quàm quæ paulò antea proponebantur: non enim Veronam relinqui ſibi Maximilianus tantum petebat, ſed Vicetiam etiam tradi ſuis cum finibus. De Forojulienſibus verò & Cividale & Feltria, ut Julii judicium eſſet, cui ea dari æquum eſſet, poſtulabat. tum ut ſuis populis, qui aliquid eo bello amiſiſſent, ablata reſtituerentur, ſtatuebat. demum, quas auri libras tercentenas pro Patavio & Tauriſo reipub. concedendis ei eſſe dandas propè convenerat ejus rationis ac ponderis, ut novem unciæ libram conficerent, eæ ut ſingulæ duodecim unciarum eſſe libræ intelligerentur, reliquis conditionibus addiderat. His igitur conditionibus uti pacem Patres firmarent, Julii & Ferdinandi legatis, atq; Alberto Pio Maximiliani legato, qui & ipſe literas de ea re acceperat, magnopere petentibus, reſponderunt Patres, ſe de iis Senatum conſulturos. tametſi Brixia recepta tam iniquas eum eſſe conditiones accepturum non credebant: neq; Julium ipſum, cùm id intellexiſſet, in ſententia exiſtimabant permanſurum. atq; ii, antequam Senatum cogerent, à Gritto certiores facti ſunt, non

Pacis cum Maximiliano Veneti ineundæ graves conditiones variaq; negotia.

Brixia & Bergamū à Venetis recepta.

omnes modò Brixiæ fines ad rempublicam rediiſſe, ſed Bergomates quoque Gallos ex oppido ejeciſſe, & vexilla reipubl. erexiſſe, oppidiq; arcem quam milites CCL tuebantur, deditione recepiſſe: miſſiſq; ad eum internunciis petiiſſe, ut ad ſe mitteret qui præeſſet, eum uti de cœlo miſſum excepturos: atque ipſum ad illos Federicum Contarenum unà cum Petro Longena miſiſſe.

Crema.

Cremam quoque idem fuiſſe facturam, niſi Galli milites bis mille Mediolano evocatos magna celeritate in oppidum introduxiſſent, perpluresq; ejus oppidi cives obſidum nomine Mediolanum abduxiſſent. Galli Bergomo ejecti, ſe in arcem, quæ extra mœnia eſt ſummo in monte, receperunt. quibus intellectis rebus Patres Senatu coacto Dominicum Contarenum legerunt, qui ſtatim Bergomum legatus accederet: Gaſparióq; Severinati, cui XX. auri libras annuas ſe in victum daturos polliciti ſunt, ut ſe in caſtra conferret, mandaverunt & quòd pecunia eos defecerat, legem tulerunt, ut mutuò à Patribus ſumeretur: atq; ita Lauredano Principe auri libras X. pollicente, aliisq; plurimis pro ſuis opibus quolibet, paucarum horarum ſpatio ſatis eſt publicis neceſſitatibus factum. Etiam, propterea quòd à Joanne Medice Cardinali, quem Julius legatū ſuis in caſtris ad Bononiam eſſe juſſerat, admonebantur, uti aliquem ex ſuis civibus legatum ad Cardonam Proregem Neapolitanorum, in iiſdem caſtris qui erat, mitterent, ut quæ opus eſſet, diligentius inter eos tractarentur, Marinus Georgius eſt ab illis ad id muneris lectus: qui legatione ſuſcepta, paucos poſt dies viæ ſe dedit.

Legatus Venet. ad Proregem Neapolitan.

Bononia à Pontificiis copiis obſeſſa à Gallis liberatur.

Interim præfectus Mediolanenſium Foxius, magni & præſtantis animi adoleſcens, Mediolano cum equitibus Gallici generis ſeptingentis, militib. quinis millibus, incredibili celeritate nivoſis lutoſiſſimisq; itineribus

ribus

bus Bononiam profectus, ita ſe tacitè in oppidum intulit, ut Hiſpanos, qui ad foſſas caſtris & tormentis poſitis ſtationes habebant, erantq́ singulis propè horis in oppidum, quod muro ea parte nudaverant, irrupturi, ejus adventus unum diem planè latuerit: quo die, ut requiem exercitui daret, movere ſe non potuit: poſtridie ejus diei præfecti Juliani caſu ab agricola, qui Gallos in via viderat, de eo certiores facti, obſidione ſoluta tormentisq́ abductis abierunt, ſeq́ in tutum contulerunt. Julius permoleſtè ferens recipiendæ Bononiæ partam jam propè à ſe victoriam Gallos interpellaviſſe, oppidumq́ tam illuſtre ſibi ab illis tanquam è manu atq́ ſinu ereptum inconſolabiliter dolens, homo natura ſua in iram atq́ ardorē animi pronus maximè, ubi de recepta ab exercitu Veneto Brixia nuncium accepit, incredibilem voluptatem cepit: vocatoq́ confeſtim ad ſe, ut erat intempeſta nox, legato reipublicæ, gratulatus ei eſt amantiſſimè, ut præ gaudio lachrymas non continuerit, horasq́ illum propè duas in lectulo jacens lætus hilarisq́ ſecum tenuit. cujus quidem voluptatis ſigna publicè poſtea dedit, accenſis in Vaticano atq́ in Adriani arce luminibus cum tormentorum ſtrepitu binis iis noctibus, quæ ſunt eum nuncium ſubſequuta.

Iulii Ponti ingenium.

Auxilio Bononienſibus allato, Fojus ad Brixiam recuperandam ſe convertit eo celerius, quòd pontem Pado flumine trajiciendo, quem ad Stellatam caſtellum in Alfonſi finibus magna diligentia fieri juſſerat, eſſe factum, atq́ in navibus impoſitum cognovit: itaq́ eadem celeritate qua venerat, rediens, eo ponte Pado trāſmiſſo, in Veronenſium finibus ad Villam Francam reipublicæ copias, quæ cū Balione erant, fudit, Guido Rāgonio cum pluribus capto: & rectà Brixiam contendens, oppidumq́ circumvectus, copiis eorum finium,

Venetorum ad Villam Francam clades.

Brixia à Gallis recepta.

quæ in monte arci vicino venientibus ſe oppoſuerant, rejectis, in arcem ab incluſis magna gratulatione eſt receptus. Grittus, qui ſæpe id ipſum veritus, per literas à Patribus tormenta graviora diligentiſſimè petierat, ut antequam auxilia convenirent, capere arcem poſſet: ubi Fojum eſſe in illa cognovit, ſpe retinendi oppidi ſuum apud animum planè depoſita, plurimum queſtus, quod quæ ad rei bellicæ uſum petierat, in tempore allata non fuiſſent, curam tamen & laborem atq; audaciam defendendi non remiſit: itaq; exiſtimans poſtero die Fojum in oppidum deſcenſurum, ne quis in fuga ſpem ullam poneret, occludi portas oppidi imperavit, diſpoſitis militibus, qui eas nemini aperiri permitterēt, tum milites Faventinos, quib. plurimum confidebat, circiter quingentos, cæterarumq; nationum alios item quingentos ad priorem arcis portam, quà eſt in urbem exitus, conſtituit, ut in venientes impetum facerent, exitumq; prohiberent. equites verò gravis armaturæ ad hoſtis excipiendos, ſi in oppidum irrumperent, levioris, Epirotasq; maximè, ut ubi oporteret, præliarentur, diſpoſuit: præfectum eorum Federicum Contarenum, qui eo ipſo die cum equitibus tercentis Bergomo redierat, cohortatus, ut in libera maximè omnium civitate ſe eſſe natum meminiſſet, libertatemq; patriam, quam Galli ſibi eſſe obterendam propoſuerant, quantū poſſet tueretur: reliquisq; item & præfectis & tribunis ac centurionibus, quid cuiq; defendendum eſſet, ſeparatim mandavit. Vix ea Grittus conſtituerat, cùm manè Fojus ex equitibus quos habebat probatiores, equis detractis acie quingentorum confecta, eos tota armatos corpora, galeisq; obſignatis, ſemilanceas in manibus longi latiq; ferri habentes aperta porta priores emiſit. quibus Faventini, ut eis erat imperatum, magna ſe virtute oppoſuerunt: majoreque eorum parte interfecta,

terfecta, reliquos repulerunt. In hos milites bis mille Vaſcones ſubſequuti impreſſionem fecerunt, interfectisq; non ſine ipſorum cæde quamplurimis, in oppidũ proruperunt. Pugnatum eſt acriter reliquis à reipub. militibus, ab equitibus & præfectis horas aliquot ita, ut de viarum ſpatiis paulùm hoſtibus cederent: verum aperta vi ab Epirotis equitibus oppidi porta, perplurimisque eorum diffugientibus, ubi id ab hoſtium equitibus, qui in arcem propter loci anguſtiam recepti non fuerant, atq; armati non longè aberant, eſt animadverſum, ipſi in oppidum irruperunt, magnoq; ſuis auxilio fuerunt: itaq; urgente hoſtiũ multitudine undiq; cædes eſt ingens in omnes facta. Contarenus ipſe prælians interficitur cum præfectis Epirotis duobus Fraſſina & Baſta: Grittus & Antonius Juſtinianus, qui paucos ante dies Brixiam legatus venerat, & præfecti Itali plurimi captivi facti. prælium à ſecunda diei hora uſq; ad veſperã protractum urbs magna ex parte direpta, matresfamiliâs & puellæ ſuis in domibus ante parentum & maritorum ora, quos in vincula hoſtes conjecerant, paſſim violatæ. virgines ſacræ è templis atq; aris & Deorum imaginib. quas amplexabantur, abſtractæ, ad libidinemq; abductæ. atq; ea quidem ſcelera Germani milites maximè omnium patrabant. Vaſcones minus impii, Galli tolerabiliores fuerunt. Aloiſio Auogario, quem oppido exeuntem hoſtes cęperãt biduo pòſt medio in foro cervices ſunt abſciſſæ.

Contarenus interficitur.

Germanorũ in Brixianos captos ſævitia.

Aloiſius Avogarius decollatur.

Ejus rei nuncio Patres accepto magnopere commoti ſunt, quòd jã nihil proſperè ab ipſis tentari agive poſſe videretur: plurimumq; conquerebantur, quòd in perducendis tormentis ad legatum Grittum minus diligenter actum eſſet: eam unam ob cauſam omnes omniũ labores magno cum reipublicæ detrimento irritos, & opulentum ac præclarum oppidum hoſtibus prædæ ac

Veneti novum exercitum colligunt.

direptioni traditum. Iidē Patres ad copias reintegrandas, quibus modis poterant, animum intenderunt: additumq; ad reliqua Senatus consulta, uti in Creta inſula militū bina millia, qui ſagittis uti ſcirent, conſcriberentur, Venetiasq; celeriter mitterētur: naveáq; longe majores ad equites Epirotas quamplurimos ad urbem convehendos pararentur. etiā libræ auri ducentæ quas Proregi Neapolitano, & Hiſpanis ducib. dari convenerat, Ravennā illis ſunt diebus miſſæ, & quibus oportebat, datæ. Milites interea equitesq;, qui Brixianus fuerant, vel oppido effugerant, ſe Vicetiā contulerunt: eodemq; qui ab hoſtibus ſe redemerant, ſpoliati atque inermes ſeſe paſſim referebant. Grittus & Juſtinianus Mediolanum ſunt adducti. Dominico Buſichio equitū

Benemeritorum præmia.

Epirotarum præfecto, qui Brixia effugerat, uti domū redire poſſet, permiſſum: mediaq; ſtipendiorum, quæ à republica merebat, pars tribus ejus filiab. poſt mortem patris condonata: quatuorq; Epirotis equitib. in Gallico exercitu qui erant, curamq; adhibuerant ne Buſichius à Gallis captivus fieret, penſio annua ſingulis, quoad viverent, impetrata. duobusq; Fraſſinæ Epirotarum item equitum præfecti liberis penſio ipſius tradita. Idem in tres Baſtæ fratres ſervatum. paucosq; poſt dies Federici Contareni ſorori dotis nomine auri libræ quindecim è reipublicæ pecunia conſtituta. civib. autē Brixianis aliquot, qui amiſſis ſuis rebus omnib. ad urbem venerant, Jacomino q; Tropiano, ejusq; filio à Patribus pecunia in victum ſubminiſtrata. is Jacominus ſuæ vallis homines egregio ſtudio atq; animo ad remp. tuendam evocabat. Ludovico etiam Cocaio, qui ut Benaci lacus oppida ſe reip. dederent, ſtudium & laborē contulerat, penſio annua liberaliter inſtituta, ejusq; filio magiſtratus reip. ex iis, qui à præfectis civitatum eliguntur, quē is vellet, dono datus. Petro quoq; Fino

Berge-

Bergomati, qui ad Aloiſium Avogarium ſæpe ventitaverat, interpresq́ apud illum de Brixia reip. reſtituenda fidus atq́ diligens fuerat, octo ſcribarum tempora apud totidem caſtri Franchi magiſtratus paulò pòſt à Patribus aſſignata. Curatores interea duo ad munitiones perficiendas atq́ amplificandas, Aloiſius Barbarus Patavium, Bartholomæus Muſtius Tauriſum cū ſtipendio miſſi. majoribusq́ comitiis lex eſt perlata, uti bini Patavii præfecti, qui creandi erant, annui, & prærogativis primùm ſenatorum ſuffragiis, deinde comitialibus legerentur: eſtq́ Aloiſius Emus ſecundæ dignitatis magiſtratus ea lege lectus. Curatores munitionum.

Legatis poſt hæc Helvetiorum duodecim ad urbem venientibus, ut cum Julio & Ferdinando & Patribus ad bellum contra Gallos ſe conjungerent, cives è nobilitate, qui eos exciperent, obviam miſſi: ipſi liberali reipub. hoſpitio accepti, & victus datus. Julius Brixiā à Gallis recuperatā intelligens, uti Patres cum Maximiliano fœdus facerent, non modò conſulendo & ſuadendo, ſed minis etiam atq́ obnunciationibus contendebat. Tabellarius interim reip. qui apud Gallos erat in cuſtodia, libertati reſtitutus Mediolano ad Patres venit, afferens Jacobum ſibi Triultium Gritto adhibito mandaviſſe, Patribus diceret, ſi vellent, ſe cum rege curaturum, uti fœdus cum republica faceret, ea conditione, ut Verona reliquaq́ intra Atheſim flumen oppida reipublicæ cederent. Ea erat conditio conſcripta in quadam pagina ex Gallia, ut videbatur, ab rege ad Triultium miſſa: ineratq́ in ea caput etiam ejuſmodi, regem præter ea redditurum Patribus Flaminiæ atq́ Apuliæ oppida, quæ reip. fuiſſent: ipſum enim ſi unos Venetos conjunctos ſecum habeat, Julium & reges reliquos non magni æſtimaturū aut omnino reveriturū: verū linea ſuperinducta illud ipſum oblitave-

Duodecim Helvetiorū legati.

Julius pacē cum Maximiliano urget.

Literæ de fœdere cum Rege Galli faciendo.

rat caput, ita tamen ut legi facilè poſſet. Patres Senatu vocato eam rem per literas legato Foſcaro ſignificaverunt, atq; uti uni Julio notam faceret, mandaverunt: de fœdere autem cum Maximiliano ineundo, quod ad Vicetiam pertineret, velle Patres Julii judicio ſeſe permittere; in reliquis capitibus ita fieret, uti Julius & Maximilianus voluiſſent.

Altero autem Senatuſconſulto Vicetiam Maximiliano dari Patres cenſuerunt, cum ea pecunia, qua de convenerat, non tamen antea, quàm Maximilianus bellum Aloiſio intuliſſet. Poſtremo, propterea quòd in fœdere tractando magna rerum difficultas proponebatur, omnibus placuit, uti ſpacium à bello vacuum intercederet, quo in tempore pax commodius confici atq; ad exitum perduci poſſet: itaq; octavo Idus Apriles inter Maximilianum Venetosq; decem menſium concelebratæ induciæ ſunt Romæ ab utrorumq; legatis. Julio eis ſuam autoritatem adhibente, qui ſcribentibus affuit, ea conditione interpoſita, uti à Patribus quadringentæ auri libræ Maximiliano duabus penſionib. ſolvendæ curarentur, quas quidem poſtea inducias adjectis ad eam pecuniam centum auri libris, ut eſſent omnes quingentæ Maximilianus confirmavit.

Induciæ inter Maximilianum & Venetos.

Helvetiorũ tractatio.

Poſt hæc Marcus Cardinalis Sedunus ad urbẽ Romam rediens, à Lauredano Principe & Patribus in Bucentauro navi uſq; ad Clementis fanum, quod in vadis eſt, obiam euntibus eſt exceptus. Cum eo & Patrib. colloquuti Helvetiorum legati duodecim non ſemel cùm fuiſſent, conſtituto quantum pecuniæ in ſtipendium eſſet Helvetiis à rep. perſolvendum, eadem ſcilicet portione librarum auri octoginta, ad quam reliqui ſinguli tenerentur, ternis auri libris ad iter à republica donati domum reverterunt.

Neq; multò pòſt Julii & Ferdinandi regis, Hiſpaniæ

& Aloiſii

Aloiſii Galliæ regis exercitus propinquiores facti, cũ dies aliquot munitis caſtris tenuiſſent, Galli ad Ravennam oppugnandã ſe contulerunt. Erat in ea Marcus Antonius Columna Julii nomine cum militib. milquingentis, equitibus trecentis, ſeq; forti ac præſtantiſſimo defendebat, & cladem hoſtibus ex muro inferret, Neapolitanus autẽ prorex oppido veritus, ut Galles ex eo averteret, non longè ab eorum copiis ſuas copias adduxit. Galli relicta oppugnatione ſe ad pugnam fortiter comparaverunt: itaq; eo ipſo die manè, qui fuit dies percelebris, ad diem tertium Iduum Aprilium, utriq; exercitus animo æquè magno ac parato ad dimicandum inter ſe conflixerunt. Pugnatum eſt horis plus ſex incredibili virtute: qua in pugna militum & civium millia ſupra decem & octo interfecta ſunt, pariter utrorumq; numero, fortuna diſpari, Julii enim Hiſpanorum copiæ fuſæ, fugatæq;: Galli locum tenuerunt. Captivi ab Gallis facti Fabritius Columna, eiuſq; gener Alfonſus Avalus Aterni dominus, Petrus Navarrus Cantaber & Joannes Medices Cardinalis Julii legatus, aliiq; clari viri non pauci, & ſigna complura ablata, & tormenta capta. Eo in certamine Alfonſi Ferrarienſium ducis, cum tormentis exercendis, tum acie ſua è tranſverſo in hoſtem ducenda, virtus egregia, & victoriæ magna ex parte conficiens fuit. Dux Gallorum Foxius cùm ſe in militum Hiſpanorum globũ qui ſupererat, audaciſſimè intuliſſet, cæſus ab illis unà cum pluribus clari nominis ducibus, eum ſuo exercitui diem lugubrem magis, quàm lætum, aut ulla gratulatione celebrari dignum reddidit. Poſtero die Galli, conditione adhibita, ut Columnæ ſuis cum copiis Ravenna exeundi poteſtas fieret, neq; oppidanis noceretur, oppido potiti ſunt, quod quidem intromiſſi, conditione non ſervata, fœdè crudeliterq; diripuerunt: arcem autem

Pugna apud Ravennam inter Gallos & Pontificios.

Ravenna à Gallis occupatur.

tem oppidi capere non potuerunt, iis, qui in ea erant, fidem Julio velle ſe præſtare dictitantibus.

Patres, qui eo tempore per Vincentium Naldium in Flaminia milites mille ſua pecunia confecerant, ut ei cum manu Julii oppida, quantum poſſet, tueretur, ei mandaverunt. Is Faventiam propter cladem Hiſpanorum nutantem ſe contulit, atq; oppidum opportuno præſidio communivit. Prorex ipſe qui Anconæ poſt fugam primùm conſtitit, ſuas ut copias ad ſigna revocaret, omnem curam & diligentiam adhibuit: certior enim factus, majorem ex ſuis & potiorem multò partē in prælio Gallos amiſiſſe, in ſpem venerat, adhibitis Helvetiis poſſe illos Italia expelli, ſi univerſi celeriter munus obierint, & virtutem gnaviter exercuerint ſuam. Quod ubi Patres intellexerunt, eum ſolari & erigere omniaq; auxilia ei polliceri non dubitaverunt. Joannem Antonium Dandulum etiam à Senatu lectū tum auri libris CXX. ex ſuperiore ſtipendio reliquis, quas tamen ipſe in fugam verſus jure belli amiſerat, ad illum miſerunt, juvandi & excitandi hominis cauſa. quam quidem rem legatus apud Venetos Ferdinandi imitatus, ſe ad illum cum pecunia contulit. Cymbæ interim duæ in navalibus confectæ atq; inſtructæ, quæ propter velocitatem hirundines appellabantur, in Ravennæ portu naviculam Alfonſi longā remigum quadraginta captam à ſe, interfectis ex illis pleriſq;, naveſque duas mercibus & occiſorum in pugna ſpoliis onuſtas, item unà captas ad fori marginem Alfonſi ſigna per aquam trahentes duxerunt.

De Gallis Italiâ expellendis novus conatus.

Julius ut regem Galliæ deliniret, ejuſq; cogitationes & incepta, ſi qua contra ſe agitaret, ea ſpe ſiſteret, Senatu Cardinalium vocato, propoſuit, velle ſe fœdus cum illo facere: capitaq; fœderis, in quibus inerat, ut ei rex Bononiam reſtitueret, quæq; in Flaminia ad Pa-

Julius PP. pacem cum rege Gallo faciendam ſimulat.

dum

dum flumen oppida pertinerent, ipſi cederent: in reliquis ſeſe regi ſatis liberaliter permittebat: per eos qui rebus Gallicis Cardinales favebant, conſcripta & obſignata ad illum miſit. Pauloq; poſt vocatis ad ſe legatis Ferdinandi & reipublicæ eis dixit, ne propter ea quæ feciſſet perturbarentur, néve ſe priore cõtra Gallos voluntate ulla ex parte mutatum crederent: invitum enim ad id deſcendiſſe fallendi & conſopiendi regis cauſa. Quibus intellectis reb. Patres ſciverunt, Julio ſcribi oportere: ſi cum Aloiſio fœdus facere ſtatuerit, ſe non recuſare, dum in eo rempub. includat, ſociamq; fœderis efficiat.

Guidum Rangoniũ poſt hæc, qui è Gallorũ cuſtodia ſe redemerat, ad urbem venientẽ Patres amanter exceperunt, & præfectum equitũ gravis armaturæ fecerũt: ejusq; fratri Joanni Franciſco, qui cũ eo venerat, equitum leviorum præfectura item tradita.

Romæ ad diem tertium Nonarum Maii concilium celebrari cœptũ eſt ab Julio in templo Lateranenſi magna ſacerdotum frequentia. preceſq; Deo Opt. Max. ut vota hominum ritè nuncuparentur, factæ. Marco Cardinali Seduno, Venetiis qui erat, ad ſuos abeunti argentum in menſem dono à Patribus datum. Lateranẽſis Concilii initium.

Cũ Henrico autẽ rege Britanniæ fœdus à ſociis atq; à repub. initum, XV. Cal. Junias in urbe celebratum eſt: concupivit enim rex petiitq; ſe in eo recipi. Fœdus cũ rege Britanniæ celebratum.

Illis diebus Julius Vitellius Tifernatiũ Epiſcopus, qui conditionibus acceptis Ravennæ arcem Gallis obſidentibus tradiderat, eò cum copiis ad expugnandam illam rediens, traditis conditionibus recepit. Oppidani cladis ſuæ contra jus contra fas acceptæ memores, quatuor Gallorum præfectos in arce qui fuerant, fide non ſervata vivos ſepelierunt, cervicibus ſupra terram extantibus. Ravenna recepta. Galli quatuor vivi ſepulti.

Julii

Julii & Ferdinandi legati, itemq́ duo civitatis magiſtratus, Leonardus Mocenicus, Nicolaus Bernardus, Helvetiis ſe ad bellum contra Gallos comparantibus ex urbe profecti cum auri libris CXX. ad illos ſe contulerunt cohortandi & juvandi eos cauſa. Iiſ ſe Veronam Maximiliani præfectis libentiſſimis intulerant

Helvetii Veneto exercitui ſe iungãt eorumq́ue res geſtæ.

Antonius Saornianus, qui Utini, uti ſuprà dictum eſt, cæde civium ſecum diſſidentium ingenti facta, remp. cujus erat è nobilitate civis, deſeruerat, atq; ad hoſtes profugerat, omniaq́ ingrati & malefici hominis ſtudia contra illam exercuerat, ab inimicis ſuis in Maximiliani finibus trucidatus, dignam tot ſceleribus mortem obiit. Ferdinandus clade ſuarum copiarum, quæ cum Gallis apud Ravennam depugnaverant, intellecta, literas ad Julium dedit, ne propter eam rem animo perturbaretur: ſuum exercitum bene plenum ad Pyrenæos in Galliã quamprimũm irrupturum unà cum Britannico exercitu, qui modò expectabatur: mittere autem ſe in Italiam Conſalvum Ferdinandum ſuarum copiarum ducem, eumq́ eſſe quinto Idus Majas profecturum: venturum etiam ſeſe ipſum, ſi oporteat, non obſcurè confirmabat. Julius ea ſpe fretus de Cardinaliũ ſententia binas literas ſcribi juſſit: quarum alteris Cardinalium ſententia binas literas ſcribi juſſit: quarum alteris Cardinali Medici ejus legato, qui à Gallis in cuſtodia ſervabatur, permittebat, uti omnes homines, qui ab eo delictorum ſuorum veniam peterent, etiam ſi hoſtes Ro. reip. fuiſſent, expiare poſſet, dum ii parêre Pontifici Maximo ſuum in animum induxiſſent: alteris à rege Galliæ petebat, ut eundem legatum liberũ ſuiq́ juris vellet eſſe: id ni faceret eum ſe igni & aqua interdicturum, regniq́ dignitate mulctaturum, minabatur. Antonius Saornianus legatus ad regem Pannoniæ à Senatu lectus, illis diebus viæ ſe dedit. Patrum

Literæ Iulii PP.

juſſu

juſſu in omnibus Sacerdotum & ſacrarum virginum collegiis preces factæ ſunt pro republica, noſtro & Helvetiorum exercitu contra Gallos in Veronæ finibus ſe conjungente: qui quidẽ Helvetii circiter decem & octo millia militum numerum conficiebant. Veneti Valegium & Piſcheriam primis aggreſſib. cùm cepiſſent, Benaci lacus oppida omnia ſponte ad rempub. redierunt. Cremonenſes exercitib. eò tendentibus ſibi veriti, quadringentis auri libris Cardinali Seduno pollicitis, conditione adhibita ne oppidum ingrederentur, ſe ei dediderunt. ejus interpretes rei Julii legatus, itemq; Venetorum ſcriba, equitum & militum qui Collateralis appellatur, fuerunt, quos oppidani ad colloquium intromiſerant. Caravagium ſubinde atq; Soncinium Cardinali ſe Seduno tradiderunt: is eis & Cremonæ ſuos milites præpoſuit, atq; id quidem arroganter & barbarè, cùm Venetis tradere debuiſſet. Julius enim pollicitus fuerat primis in ſermonibus ea de re habitis, idque ſuis ad Senatum ſcriptis literis confirmaverat, ut quicquid eo bello caperetur, quod quidem reipublicæ fuiſſet, reipublicæ miniſtris traderetur: reliqua earum regionum oppida, quæ ad Abduam flumen ſunt, ſeſe reipublicæ dediderunt: itemq; Bergomates ſuis cum finib. Bentivoli Bononiæ qui erant, exercitum Julii, qui eò properabat, metuentes, oppidanis ſeſe dedere volentibus. Ferrariam profecti ſunt cum ſuarum partium civib. non paucis. atq; illi paulò poſt Julii ſe interpretibus tradiderunt. Albertus Pius interea Maximiliani legatus Romã profectus eſt. Joannes itẽ Baduarius ad Ferdinandũ regẽ reip. legatus viæ ſe dedit. Appropinquante ad Italiã Matthæo Epiſcopo Gurcenſi, magnæ apud Maximilianũ autoritatis viro, uti Romam ſe conferret, Patres Petrum Landum legatũ ad illũ miſerũt honoris illius & ſocietatis ex itinere cauſa.

Preces pro victoria inſtitutæ.

Bononienſes ſe Iulio dedunt.

Poſt hæc Ticinenſes repulſis ter hoſtibus eorumque tormentis potiti, itemque Mediolanenſes, ſeſe Julio & fœderatis permiſerunt, cùm hi libris auri ſexcentis, illi quadringentis ſui oppidi direptionē redemiſſent. quod quidem factum Laudis Pompejæ cives imitati, tercentenas, Parmenſes atq; Placentini ducentenas polliciti, Helvetiorum avaritiam ſubterfugere non dubitaverunt. Comum etiam poſt hos, interfectis iis qui ſuis in finibus erant Gallis, idem fecerunt, itemq; Tortonēſes & Alexandrini. Omnib. autem iis in rebus malus in rempublicā Seduni animus fuit, qui ut Venetis legatis & exercitui timorem incuteret, ne petere, quæ eis debebantur, auderent, omnibus in Cremonæ Cremæq; & Laudis Pompejæ finibus, aut comburi aut retineri naves univerſas imperavit, ne eſſet, unde illi pontes facere, atq; in tuta reverti poſſent. qua quidem ille re maximam ſibi omnibus ab hominibus invidiā excitavit.

Ticinenſes & Mediolanenſes Iulio ſe permittunt, ut & alia oppida.

Dum hæc agitarentur, Joannes Medices Cardinalis amici hominis Blaſii Crivelli opera Mediolano fugiens, Mantuam ſe contulit: interpresq; ab adoleſcente rege Thracio Sultano Selymo literas ad Patres attulit, quibus ille literis Senatum certiorem faciebat, patrem ſuum ſponte ſibi regnum tradidiſſe: itaq; velle ſe cum republica eam in qua diu pater ſuus fuerat, benevolentiam & neceſſitudinem exercere. quæ quidem tamen res aliter ſe habebat atq; ille ſcripſerat: vi enim atq; armis patrem coegerat, ut ſe regem inſtitueret.

Selymus patri regnum eripit eiusq; ad Venetos legatio.

Janes Fregoſius Julii rogatu reiq; publicæ permiſſu in Ligures profectus, atq; à Genuenſibus eorum oppido præpoſitus, literas ea de re ad Julium dedit: quib. ille magnopere gaviſus, lætitiam ſuam urbanis ignibus & tormentorum ſtrepitu protulit: idemq; uti Veneti facerent, triremesq; ipſorum tres, quæ erant in Apulia, Genuam celeriter mitterent ad arces ejus oppidi duas,

Genua à Iane Fregoſio capta.

quæ

quæ à Gallis tenebantur, facilius expugnandas, à legato Foſcaro petiit: quod quidem ei Patres libenter conceſſerunt: Janisq; filio Alexandro puero equitum gravis armaturæ quinquaginta turmā per vicarium regendam dederunt. Idem Julius triremes item ſeptem Regis Ferdinandi, quæ in portu Neapolitano erant, ad eandem rem conficiendam ab ejus legato Hieronymo Vico petierat. quibus omnibus necdum Genuam appulſis altera ex arcibus tormentis poſitis deditionem fecit.

Galli petente Maximiliano ut ei Lemniacum traderent, quod quidē nullo jure poſſidebant, erat enim in Veronæ finibus, ſatis ei facere voluerunt, atq; miniſtris ejus tradito, Mantuanum ſe in agrum receperunt. Lemniacū Maximiliano traditū.

Alfonſus Ferrarienſium dux Romā profectus, cùm ab Julio Cardinalibus publicè adhibitis petiiſſet, ut ſibi cui aqua & igni interdictum ab eo fuerat, propterea quòd in bello contra illum cùm Gallis fuiſſet, ſuppliciter poſtulanti, & commiſſa confitenti, ignoſceret, ab eo abſolutus, atq; ad pedis oſculum eſt admiſſus. Is cùm intellexiſſet, Julium poſt hæc tacitè curam adhibuiſſe ut ſe caperet, Fabritii Columnæ, qui in clade ad Ravēnam ſe captivum ejus fecerat, cumq; ipſo Romā venerat, tum ope tum conſilio aufugiens, in ejus ſe fines contulit: deinde in Apuliam contendens, quòd itinera terreſtria intercludi ſibi ab Julio facilè poſſe ſciebat, mare Adriaticum ad Illyricū trajecit, ut eo inde iterū trajecto, per Padi fluminis oſtia domum reverteretur. Alfonſus Ateſtinus à Iulio abſolvitur & Romā aufugit.

In urbe autē Decemviri fœminā meretricē, quæ in Deos maledicta conjecerat, & ſe fuga ſubripuerat, exulem ea conditione fecerunt, ut ſi ullo in imperii loco caperetur, cervices ei abſcinderentur, ipſa igni combureretur. Foſſeq; Clodiæ civis, qui tres ſuas filias virgines vitiaverat, à Pratore concrematus dignam commiſſi pœnam perſolvit. Fœmina in deos maledica. Inceſtus.

Helvetii Romanæ Reip. defenſores.

Julius Helvetios rebus bene geſtis in Cardinalium collegio Romanæ reipublicæ defenſores appellavit, atque uti eo nomine omnibus ab hominibus appellantur, cenſuit.

Galli prædones.

Galli eo tempore Brixia emiſſi, equites quatercentum, milites mille, ut è vicinis oppido locis prædas abigerent, atq; in oppidum importare, cùm agricolas pleroſq; unà cum mulieribus atq; infantib. interfeciſſent, tumultu hominum à tergo excitato, copiiſq; Venetis ſe in reditu opponentibus, capti & interfecti magna ex parte, ac præda quam fecerant amiſſa, reliqui ſe in oppidum fugientes vix ægreq; intulerunt.

Benemeritorum remuneratio.

Laurentio Ceretano, qui ad Patres ſe contulerat ſuarum rerum cauſa, auctus equitum & ſtipendiorum numerus. Auctus item Vitellio & ejus fratri: penſionesq; annuæ Joanni Brandolino, & Marco Caſtellatio, & Saccardo Sonzinio, pro cujuſq; rebus bene geſtis à Senatu traditæ.

Lex de conſcribendis militib.

Lex eſt etiam perlata, ut ex Lepontiis milites bis mille celeriter conſcriberentur, reliquiſq; adderentur, ut eſſent omnes numero ad decē millia: juſſerant enim Patres ut reip. legati ad Brixiam recuperandam accederent, certiores à nonnullis ejus urbis civibus facti, nō poſſe ſe ulterius Gallorum imperium perpeti: ſeſe reip. ſi exercitum eò miſerit, oppidum ſine mora tradituros. Quamobrem ut pleniore cum exercitu proficiſcerētur, militum numerum eſſe augendum ſtatuerunt.

Iulii PP. in Ferraria capienda conatus irriti.

Julius etiam, ſua ſe inexplebili novarum dominationum cupiditate ad omnia difficilia impellente, propterea quod Alfonſus aberat, poſſe ſe Ferrariam capere eo puncto temporis conſidebat. itaq; ſcriptis ad ducem Metaurenſium literis, ut ſe cum exercitu celeriter eò conferret, à Senatu petiit, quibus poſſet navibus in Padum flumen immiſſis ſua in conſilia juvaret. Id à Patribus

tribus cùm eſſet diligenter procuratum, Alfonſiq́ copiæ, quæ in oppido erant, de eo certiores factæ, ſe ad defenſionem comparaviſſent, & Pado trajecto etiã Rhodigium de improviſo cepiſſent, conatus omnes Julii ad nihilum redierunt.

Legati autem reipublicæ cùm ſe ad Brixiam contuliſſent, tormentaq́ ad muros verberandos aptaviſſent, Gallis, qui nova jam auxilia intromiſerant, ſe acerrimè defendentibus, nihilo minus irritus eorũ apparatus futurus videbatur.

Veneti fruſtra Brixiam oppugnant.

Interim Cardinale Medice libertati reſtituto, Proregi Neapolitano itemque Julio cupiditas eſt injecta Florentinæ reipublicæ ſtatum ordinesq́ commutandi: utut enim ſe tunc ea civitas regebat, omnibus in bellis Gallorum partium ſtudioſiſſima ſemper fuerat. Id autem nulla re alia melius ſe conſequuturos exiſtimabãt, quàm ſi Medicum familiam ab exilio reſtituerent: itaque eam rẽ tentare omnibus ſuis copiis, Cardinale acceſſito, & Bernardo Bibiena Cardinalis familiari Julii miſſu ſingula tractante, ſtatuerunt: tribusq́ itinerib. ſuſceptis, ut commeatus facilius ſuppeterent, per Apennini juga magna rerum omniũ difficultate ad Pratum oppidum, quod eſt in plano, abeſtq́ Florentia millia paſſuum decẽ, Prorex & Julii miniſtri acceſſerunt. quod quidem planè oppidum, tametſi eſſet & militum numero, & tormentis apprimè communitum, ſeſe tamẽ defendere non potuit: itaq́ captum & direptum eſt dives ſanè municipium, & rebus omnibus etiã ad commodiorem & delicatiorem victum opportunis plenum. Florentiæ civitas ea re perterrita, ducem ſuum Petrum Soderinum inimicum Medicibus hominem, à reipub. adminiſtratione removit, ex octo, qui urbem unà cum illo regebant, ſex eum condemnantibus, domumque amici eius civis Pauli Victorii ægrè propter motum

Florentiam Mediceorũ reditus inſtituitur & conſequitur

plebis

plebis deduxit (parum enim abfuit, quin ab adverſariis ejus factionis hominibus interficeretur) miſſisq; ad Joannem Cardinalem & Julianum ejus fratrem internunciis, ut urbem ingrederentur, non permiſit modò, ſed etiam concupuit: itaq; magna totius civitatis frequentia & gratulatione Calendis Septembribus urbē ingreſſi, domi ſuæ recepti ſunt.

Julius Galliæ regia qua & igni interdicit.

Interim Julius Cardinalib. adhibitis aqua & igni Regi Galliæ interdixit, datis ea de re literis, niſi ſe à Piſano concilio abdicarit.

Veneti Cremam recipiunt.

Tum Benedicto Cribello, ejuſdem Regis in Crema oppido Tribuno militum, ab iis qui reipubl. favebant delinito, muneribusq; plurimis unà cum civitate oblatis, oppidum Veneti receperunt, Cribellumq; è nobilitate civem creaverunt, & domum Patavinam fundumq; peramplum cum villa egregia ei dono dederunt & Tribunum militum fecerunt. Oppidi autem præfectum Nicolaum Piſaurum renunciaverunt, & Cremā miſerunt: isq; ibi paucos poſt menſes eſt mortuus.

Apparatus ad bellum Ferrarienſe.

Iulio autem poſtulante Senatus cenſuit, ut & claſſis, & tormentorū opportunus numerus, & numi militibus duobus milibus in Flaminia conſcribendis ad Ferrarienſe bellum, quo ipſe vellet, mitterentur: eaq; paulò pòſt Ravennam, quò ſe Franciſcus Maria Julii copiarū imperator cōtulerat, ſunt miſſa. qui quidē Julius Proſpero Columnæ, ut ſe in Galliam Ciſalpinā trajiceret, cumq; Hiſpano exercitu conjungeret, id magnopere cupienti, ad Gallos ex Italia expellendos, poteſtatem fecit. Et Franciſcus Donatus, uti Florentiæ legatum reipublicæ ageret, à Senatu lectus, Patavinorum & Tauriſanorum rebellitum uxoribus & filiabus numi, quibus ſeſe alerent, à Decem virûm collegio dono dati.

Gallorum clades.

Eodem ferè tempore Galliæ Regis exercitus ab Hiſpania

ſpaniæ Regis exercitu in Aquitania malè habitus, magnum ſuorum numerum deſideravit.

Miſerat Memphim ante eos dies Senatus Dominicum Triviſanum templi Marcii procuratorē, ad Laſeraphum Regē Ægyptiorum, reb. quæ ad mercaturā exercendam pertinebant procurandis legatum: quæ omnino res majorem in modum regiorum magiſtratuū & miniſtrorum injuria lapſæ, ingentem jacturam Venetis civib. qui eò proficiſcebantur, ibiq; morabantur, inferebant. Rex cùm audiſſet tantum ad ſe hominem Senatus Veneti miſſu venire, illuſtri ſuorum obviam itione & omni honorum genere illum excepit, in hortorum ſuorum electiſſimorum porticu ampliſſima: cujus ad ſingulas columnas appenſæ luſciniæ, cantus exercebant ſuos, & aquæ fontium non unis à partibus decurrentes propè aviculis non illepidè concinebant: itaque & loci amœnitate ac ſpecie, & Regis oratione perliberali eo hilariter facto legationis ſuæ initio, plures ibi dies Triviſanus commoratus, & renovato ex reipublicæ dignitate antiquiore fœdere datis & acceptis muneribus, cum Regis ad Senatum honorificentiſſimè ſcriptis literis ejus rei teſtibus domum rediit. Veneti et Ægyptior rege fœdu renovant.

Antonius etiam Juſtinianus captus ab hoſtibus in Brixia pratura, atq; in Galliam perductus, datis pecuniis quas propoſcerant, iiſdem ferè diebus ſuos ſe ad lares recipit, cùm prius eum Senatus in Quinquevirûm collegium, qui belli res eo in ordine procurant, cooptaviſſet. Annus interim finem ſuum habuit. Antonius Iuſtinianus captivitate ſolutus.

Inſequente autem inito, Neapolis Prorex Medicibus in Florentiæ dominationem reſtitutis, & Prati oppidi direptione, & plurimis auri libris dono acceptis comunitior factus, cùm intelligeret Venetorum exercitum in Brixia recuperanda magnopere laborare, nec tamen ſatis proficere, Gallis, qui in ea erant, ſeſe

Prorex Neapolit. Brixiam capit.

acriter defendentibus: ut ea quoq; à parte, ſi quid poſſet, lucraretur, homo alieni appetentiſſimus, in agrum Brixianum ſuas copias adduxit, ibiq; modò pollicendo nihil ſe reipublicæ nociturum, modò fallendo, legatiſq; Venetis ſuos interpretes mittendo, qui monerent, ut cũ Maximiliano pacem facerent potius, quàm quæ illius eſſent, ei præripere contenderent, ſe in urbem intulit, & oppidum antea direptum, & omni exutum dignitate, radicitus depopulatus, ſi quid erat reliqui, abſtulit: atq; ut Galli domum reverterentur, ſecumq; prædam, quam ingentem capto oppido fecerant, aſportarent, poteſtatem eis fecit. Veneti capiendi oppidi ſpe depoſita, tormenta quibus muros urbis verberabant, abſtulerunt.

Mediceorũ cum Venet. coniunctio.

Etjam Joannes Medices Cardinalis & Julianus ejus frater, de ſucceſſu rerum ſuarum literas ad Senatũ dederant, ſeq; & fortunas ſuas omnes reipublicæ obtulerant: itaq; reſpub. quæ amico ſemper animo in illos fuerat, in civitatem & nobilitatem eos & Laurentiũ eorum fratris filium more majorũ intulit, miſſis ad eos Florentiam de ea re literis. Pauloq; poſt & Proſper Columna ſuæ factionis princeps, cũ equitatu & peditatu ad Proregẽ ſeſe contulit: & Senatus cives quatuor, qui Cremæ portas, quoad opus eſſet, cuſtodirent: deinde municipiis quatuor in vicinis Cremæ locis, quæ ad rẽp. redierant, ejus nomine præeſſent, creavit. Tum arcem Bergomatium extra urbem ſummo in monte poſitam, quam Capellam appellabant, ejus præfectus homo Gallus reipub. internunciis tradidit.

Senatus cum intellexiſſet, numos qui in bella inſumebantur, non omnino rectè adminiſtrari, cives duos magnæ autoritatis viros, Hieronymũ Quirinum, Petrum Capellum, qui eis præeſſent, creavit: deinde Petrum Paſcalicum, qui legatũ Genuæ ageret, renuncia-

vit.

vit. Erat autem eo in oppido Dux & Princeps recentior civitatis Janes Fregoſius amantiſſimus reip.

Poſt hæc Matthæus Gurcenſium Epiſcopus Maximiliani interpres Romã venit, atq; à Julio ſuã in domũ in Vaticano eſt exceptus. Pauloq; poſt Maximiliani Hiſpaniæq; Regis & reip. legatis adhibitis, ejuſmodi ſe fœdus velle Julius facere pronunciavit: Ut Verona Vicetiaq; Maximiliano cederent. Pro Patavio autem & Tauriſo, quæ jam Veneti obtinebant, ut ea oppida retinere jure poſſent, tercentas auri libras tributi nomine Maximiliano quotannis penderent: ſemel autem pro totius rei ac tabularum confectione, bis mille & quingentas. De iis verò quæ in Carnis eſſent oppidis, Julii judicium eſſet, rei ne publicæ an Maximiliano tradenda jure eſſent. Reliquo fœdere Maximilianus & Hiſpaniæ rex abolere Piſanum Concilium, omnemq; ſuam autoritatem atq; opes Julio tradere ad Ferrariam capiendam tenebantur. quæ duæ quidem cauſæ Julii animum vehementer exagitabant: nam & concilii contra ſe initi mirum in modum timore commovebatur: & cupiditate, ut Ferrariam in poteſtatem ſuam redigeret, nihil culpæ, nihil ſceleris, nihil flagitii prætermittebat: itaq; Venetos, qui in illum tot officia contulerant, tantum pecuniæ, ut ad omnes ejus nutus præſtò eſſent, animis libentiſſimis impenderant, nulla fide, nulla pietate fultus, non deſeruerat modò eo conficiendo fœdere, ſed planè etiam in prædam hoſtium, ſanguinem & omnem ſuccum reipublicæ ſugere cupientium, projiciebat. quamobrem reipublicæ legati ad Julium converſi, non eſſe hoc illud, quod ab eo expectabatur, conqueſti ſunt: malè, quod injuſtè amiſerant, eo pacto recuperari: ſed ſe confidere Dei optimi Maximi auxilium reipublicæ non defuturum.

Fœdus inter Julium PP. & Maximilianum.

Piſanum Concilium aboletur.

Iulii Pontificis in Venetos animus ingratus.

Demum ubi Julius ira percitus fœderis capita ſcri-

bi juſſiſſet, ne ſcribēdo adeſſent, abierunt: quæ tamē poſtea capita ſcripta & cōfecta ſunt. Id cùm eſſet Venetias allatū, literæ à Senatu datæ ſunt ad legatos, ne poſthac his tractandis rebus intereſſent. Joannes Medices Cardinalis Juliano fratre civitate regenda Florentiæ relicto, ſe Bononiam ad legationem ſuam contulit. arcisq́; Brixiæ cuſtos, homo Gallus, regis ſui juſſu eam Hiſpanis ducibus invitus tradidit.

Brixia Hiſpanis tradita.

Julius autem Epiſcopo Gurcenſium in Cardinaliū collegium adſcito, quartum Lateranenſi vocato Concilio affuit. quo in concilio adeſſe Gurcenſis, niſi prius literæ, quibus aqua & igni Venetis interdiceretur, ſibi eſſent traditæ, noluit. Roma deinde profectus eſt: cumq́; in Galliam citeriorem veniſſet, Maximiliani Sfortiæ Ludovici filii, qui ſe Mediolanum inferebat, ſocius comesq́; itineris fuit.

Lateranenſe concilium.

Eo ingreſſu peracto, Hiſpani Tretium, in Abduæ ripa oppidum, commeatu, pecunia, rebus omnibus muniţiſſimum, quòd à Gallis tenebatur, vi & immani tormentorum verberatione captum diripuerunt.

Tretum oppidum ab Hiſpanis diceptum.

Julius interim Maximiliani obſequio amicior ei factus, qui ſuas copias Ferraria ſtatim avocaverat, ut ei ſatisfaceret, Staphileum Romani fori litium miniſtrum Venetias miſit, Patres hortatum, ut fœderis conditiones acciperent: tametſi jam nonnihil pœnitentia ducebatur, ſe in eos tam durum tamq́; illiberalem fuiſſe, quod mehercule cùm improbari maximorum hominum ſermonibus intellexiſſet, qui dicerent, eam rem occaſionem Venetis daturam, ut ſe cum Gallis conjungerent, eosq́; in Italiam adducerent, quos ab Italia expellere Julius in primis nitebatur: in dies ſingulos ejus rei mœrore magis magisq́; diſtractus, neq́; cibum, neque ſomnum capere poterat, itaq́; febri tentari cœptus eſt: qua in febri cùm Piſauri oppidum Metaurēſium Du-

Julii Pontif. varium ingenium.

Julius mœrore diſtractus febre correptus obiit.

ci

ei fratris ſui filio tradidiſſet, & Cardinalium collegio Urbem remq́; publicam Chriſtianam commendaviſſet, undecimo Calendas Martias mortem obiit. Senatus Cardinalium collegio literas dedit, orans obteſtansq́; eos, ut in eligendo Pontifice totius orbis beneficio conſulerent: ſuasq́; opes omnes & exercitus ad eos juvandos eſt pollicitus. qui cùm ſe in conclave more majorum intuliſſent, Bernardi Bibienæ amabiliſſimi hominis magna ex parte ſtudio, conſiliis & prenſationibus diligentioribus permoti, Joannem Medicem, annos natum trigintaſeptem, Pontificem Maximum creaverunt: isq́; priuſquàm è conclavi exiret, me, & Jacobum Sadoletum, qui Romæ tunc eramus, ſibi ab epiſtolis adſcivit.

Ioannes Medices Pontifex Maximus creatur Leo X. [illegible]

FINIS.

GUIDO UBALDO FERETRIO FRANCISCI MARIAE filio, Urbini duci, Guidus Lolgius. S.

SI quis in eam cogitationem veniat, ut conſideret quid ſit id, quod ex omnib. rebus humanis maximè excellat, hanc laudem profectò virtuti adjudicabit. Circumſpice omnia, quæ infrà lunam locum obtinent altiorem; quid ſingulis ſeculis magis viguerit, quid apud ſingulas civitates & nationes majori in honore ſuerit, exquire, hac nihil admirabilius, nihil excelſius invenies, nihil divinius. Hæc, cum omnibus hominibus eandem conditionem natura ſtatuiſſet, nihilq; inter ipſos disjunctum effeciſſet, eos ita diſtinxit, & quaſi in claſſes diſtributos, eo diſcrimine ſeparavit, ut qui averſo à ſe animo eſſent, vitam & ſpiritum ducentes vix inter vivos numerarentur: mortui, corpore humato nomen oblivione contegerent; qui verò ſe amplexarentur, &, cùm in terris poſiti eſſent, ævum in cœlo agere, & rurſus, cùm in cœlum aſcendiſſent, terras colere viderentur. Hanc non doctrina, ſed natura: non diſciplinæ addicti, ſed ad judicandum liberi: non ex ore Philoſophorum, qui de illa tam multa tradiderunt, ſed ex noſtro ſenſu, admiramur atque laudamus. Quis eſt enim, quem non virtutis ſpecies commoveat, & quodammodo percellat ut in quo illa vel tenui ſignificatione apparuerit, eum diligere atque obſervare, aut, ſi clarior atque illuſtrior fuerit, etiam in Deorum immortalium numero

venerari velit? Excute memoriam, atq; ea quæ à noſtris temporibus procul remota ſunt, repete: videbis omnes, qui honeſtè atq; in laude gloriaq; vixerunt, ab hac una ad hominum famam atq; exiſtimationem profluxiſſe. Sed quid ego te in ultimam antiquitatem retrudo? quæ ut autores habeat religioſiſſimos (ut certè habet) tamen quæ de priſcis illis viris hiſtoriæ memorant, minus momenti habent, quàm ea, quæ vel nobis in vita poſitis acciderunt, vel paulò ante noſtram ætatem geſta, etiam nunc hominum ſermone celebrantur. Neq; verò ad aliena exempla rejiciendus es, quippe domeſtica innumerabilia ſuppetunt. Sed ut paucis contenti ſimus, & proximum quodq; arripiamus, ſtatue tibi ante oculos Franciſcum Mariam patrem tuum, atq; ea quæ omnium mentibus infixa ſunt, cogitatione percurre: cur ejus nomen tam nobile ſit, virtutem reperies cauſam fuiſſe: quam quidem in periculis & aſperis temporibus egregiè præſtitit, oſtèditq; virum fortem & ſapientem, nullo fortunæ reflatu conſilii capiundi facultatem amittere, ſed in maximis tempeſtatibus ac procellis, in ſuo ſtatu tāquam anchora, ſic animi robore contineri: atq; ut lunæ interjectu ſolis lumen nunquam ita obſcuratur, quin aliqua ex parte nobis appareat, ita veræ nobilitatis dignitatem, temporum iniquitate deformatam, priſtini ſemper ſplendoris veſtigia retinere. His ille nervis, hac ſapientia præditus, cùm regno expulſus eſſet, & ſe in eundem locum reſtituit, & acceptam injuriam virtute infamavit. Multa alia de illo commemorari poſſunt, quæ ſi quis eorum, qui in hoc elaborant, ut virorum fortium rebus geſtis immortalitati commendandis, immortalem ipſi gloriam cōſequantur, ſeparatim perſequi velit,

ma-

magnum meo judicio corpus efficiet. Nam ut nemo fuit aut illo ſcientia rei militaris ornatior, aut fortitudine præſtantior, aut denique omnibus virtutib. imperatoriis cumulatior: nemo item aut plura imperia geſſit, aut plura prælia, magisque memorabilia fecit. Verum hujus facta, quæ cum aliis aliorum factis contexta, nondū in lucem exierunt, poſtea in apertū prolata, omnes gẽtes luſtrabunt, omniū peragrabunt orbem terrarum, atq; eo clarius ad oculos fulgebunt, quo ſtudioſius in comparatione ſpectabuntur. Nunc ad Guidum Ubaldum, magnū avunculum tuum, te converte. Quo is pacto tantā in hominibus ſermonis celebritatẽ conſecutus eſt? certè eadem fuit ratio, quæ illum in cœlum ſuſtulit, & quæ patrem tuum æternitate donavit: atq; utinā diutius vixiſſet, aut ſaltem quandiu vixit, integer à corporis incommodis manſiſſet. cujus prima adoleſcentia ætatis maturitatem non deſideravit, ejus reliquum vitę curſum, quantulus is fuit, qualem futurum fuiſſe arbitraris? quanquam ipſe quidem vel in illa perdita valetudine eam, quæ præſtantibus in ingeniis nunquam evaneſcit, vim boni ſic ſemper obtinuit, ut cùm propter virium imbecillitatẽ vix aliquid poſſet negociis muneriſve obire, tamẽ uſq; ad diem vitæ ferè ſupremum exercitib. præfuerit, bella adminiſtraverit, maximis ſemper in rebus ſe jactaverit. Jam igitur redeo ad id, quod initio propoſueram; ad hominum benevolentiam ſibi conciliandam ad memoriam ſui cum omnium ſeculorū poſteritate adæquandam, nihil eſſe aptius virtute, nihil accommodatius. Idq; cùm omnes, qui modò aliquid ſapiant, ſentiunt, tum uni præter cæteros tibi video eſſe perſuaſum, qui magno avunculo tuo ſic nomine geminus es, ut illius vitam omnibus a-

ctionibus exprimas:partem imitatione ſic effingis, ut omnia quibus ipſe abundabat animi bona cum reliquis bonis creviſſe videare. Sed cum ad te ſcribam, & quaſi cum præſente præſens loquar, verecundia impedior, ne te verbis efferam, ne tui non tam laudator, quàm fortunæ videar aſſentator. quã- quam quid mea oratione opus eſt ad ea explicanda, quæ omnibus patent? Vulgò audio ſæpè cum dicitur, felices videri eos homines, qui ex tuo regimine pendeant: non enim tibi tanquam domino ſervire, ſed tanquam gubernatori parère: non tuam vim, poteſtatemq; pertimeſcentes, ſed probitatém, moderationem, equitatemq; ſuſpiciẽtes. Hoc non cõmemoratur, & verum non eſt: neq; verum eſt, & nõ præclarum: neq; præclarum, & non hominis ſumma ac ſingulari ſapientia præditi: ſic enim ſe res habet, ex animis voluntates, ex voluntatibus actiones oriuntur, ab his ſati rumores erumpunt, ſeq; ad cujuſq; laudem aut probrum latè longeq; diffundunt: rumorem autem conſtantia varitatis perpetuitate gubernatur, eaq; ad exiguum tempus durare conſueverunt, quæ mendaciis conflata, atq; ad hominum errorem conficta diſſipantur: etenim fruſtrà ad cujuſq; rei opinionem commendamur, niſi tales ſimus, quales habemur: nobiſq; plerunq; id accidit, quod teneris volucribus ſolet contingere, quæ ſi infirmis pennulis ſubvolantes, avium fuerint gregẽ ſubſequutæ, cum neq; longius volare, neq; uſpiã in aëre poſſint inſiſtere, nec propter corporis põdus alarũq; infirmitatẽ ſine ruina deorſũ ferri, ad terram præcipites devolutæ affligũtur. Similẽ nonnulli calamitatẽ accipiũt, quorum fama quia ortu nata eſt quaſi nõ legitimo, citò deficit. Tua autẽ eſt Cuide U

balde

magnum meo judicio corpus efficiet. Nam ut nemo fuit aut illo ſcientia rei militaris ornatior, aut fortitudine præſtantior, aut denique omnibus virtutib. imperatoriis cumulatior: nemo item aut plura imperia geſſit, aut plura prælia, magisque memorabilia fecit. Verum hujus facta, quæ cum aliis aliorum factis contexta, nondũ in lucem exierunt, poſtea in apertũ prolata, omnes gẽtes luſtrabunt, omniũ peragrabunt orbem terrarum, atq; eo clarius ad oculos fulgebunt, quo ſtudioſius in comparatione ſpectabuntur. Nunc ad Guidum Ubaldum, magnũ avunculum tuum, te converte. Quo is pacto tantã in hominibus ſermonis celebritatẽ conſecutus eſt? certè eadem fuit ratio, quæ illum in cœlum ſuſtulit, & quæ patrem tuum æternitate donavit: atq; utinã diutius vixiſſet, aut ſaltem quandiu vixit, integer à corporis incommodis manſiſſet. cujus prima adoleſcentia ætatis maturitatem non deſideravit, ejus reliquum vitæ curſum, quantulus is fuit, qualem futurum fuiſſe arbitraris? quanquam ipſe quidem vel in illa perdita valetudine eam, quæ præſtantibus in ingeniis nunquam evaneſcit, vim boni ſic ſemper obtinuit, ut cùm propter virium imbecillitatẽ vix aliquid poſſet negociis muneri ve obire, tamẽ uſq; ad diem vitæ ferè ſupremum exercitib. præfuerit, bella adminiſtraverit, maximis ſemper in rebus ſe jactaverit. Jam igitur redeo ad id, quod initio propoſueram; ad hominum benevolentiam ſibi conciliandam ad memoriam ſui cum omnium ſeculorũ poſteritate adæquandam, nihil eſſe aptius virtute, nihil accommodatius. Idq; cùm omnes, qui modò aliquid ſapiant, ſentiunt, tum uni præter cæteros tibi video eſſe perſuaſum, qui magno avunculo tuo ſic nomine geminus es, ut illius vitam omnibus a-

ctionibus exprimas: partem imitatione ſic effingis, ut omnia quibus ipſe abundabat animi bona cum reliquis bonis creviſſe videare. Sed cum ad te ſcribam, & quaſi cum præſente præſens loquar, verecundia impedior, ne te verbis efferam, ne tui non tam laudator, quàm fortunæ videar aſſentator. quàquam quid mea oratione opus eſt ad ea explicanda, quæ omnibus patent? Vulgò audio ſæpè cum dicitur, felices videri eos homines, qui ex tuo tegimine pendeant: non enim tibi tanquam domino ſervire, ſed tanquam gubernatori parère: non tuam vim, poteſtatemq; pertimeſcentes, ſed probitatèm, moderationem, equitatemq; ſuſpiciētes. Hoc non cōmemoratur, & verum non eſt: neq; verum eſt, & nō præclarum: neq; præclarum, & non hominis ſumma ac ſingulari ſapientia præditi: ſic enim ſe res habet, ex animis voluntates, ex voluntatibus actiones oriuntur, ab his ſati rumores erumpunt, ſeq; ad cujuſq; laudem aut probrum latè longeq; diffundunt: rumorem autem conſtantia varitatis perpetuitate gubernatur, eaq; ad exiguum tempus durare conſueverunt, quæ mendaciis conflata, atq; ad hominum errorem conficta diſſipantur; etenim fruſtrà ad cujuſq; rei opinionem commendamur, niſi tales ſimus, quales habemur: nobiſq; plerunq; id accidit, quod teneris volucribus ſolet contingere, quæ ſi infirmis pennulis ſubvolantes, avium fuerint gregē ſubſequutæ, cum neq; longius volare, neq; uſpiā in aëre poſſint inſiſtere, nec propter corporis pòdus alarūq; infirmitatē ſine ruina deorsū ferri, ad terram præcipites devolutæ affligūtur. Similē nonnulli calamitatē accipiūt, quorum fama quia ortu nata eſt quaſi nō legitimo, citò deficit. Tua autē eſt Guide Ubalde

balde ſolida gloria, quæ iis fundamentis conſtituta eſt,ut in dies magis ac magis augeatur. Nam cùm à parvulo tantam tui expectationem concitaſſes, ut nunquam nec majorem quiſquam, nec maturiorem: ætatis deinde progreſſu tale ſpecimen tui dediſſes,ut omnes te dignum exiſtimarent,in quem tui patris honores conferrentur, Veneti tua ſe fide & vigilantia tutiores, virtute munitiores fore intelligentes,te Ducem ſuis exercitibus præfecerunt, tibi omnium ſuarum rerum cuſtodiam commiſerunt. Sentio me impetu quodam animi latum in maximam ſylvam intraſſe, per quam, ſi per tuam modeſtiam aliquantulum mihi vagari liceret,nihil libètius facerem:cùm enim naturæ tuæ dotes, cùm animi virtutes, cùm mores, vivendi inſtitutum & diſciplinam mihi ante oculos propoſuiſſem, ſic ſe illa quam diu præ pudore compreſſeram,meæ erga te benevolentiæ declarandæ cupiditas profudit, ut eam hac una cogitatione revocaverim,quòd dubitabam, ne meum tibi ſtudium moleſtiam afferret, néve ipſe tanto in errore verſari viderer, ut putarē, eam me facultatem habere,qua poſſem omnia,quę in te laudanda ducerem, ſatis commodè perſequi. Quid ergo aliud reſtat, niſi ut meum negocium agam?nam cùm jampridem ad tuam amplitudinem colendam aſpirarem, aditusq; ad eam rem non ita difficiles mihi fore ſperarem,poſteaquam Horatio Farneſio, juveni ampliſſimo, me adduxeram: tum verò mirificus quidam caſus oblatus quaſi fores amicitiæ tuæ mihi patentes oſtendit, cùm mihi nec opinanti ea provincia data eſſet, ut illud monimētum,in quo Petrus Bembus Cardinalis magni avūculi tui,dum apud eum familiariter vixit, atq; ejus uxoris laudes conſignavit, in poſterumq; propagavit,

vit, ad te mitterem: quod onus ita non invitus, non gravatè ſuſcepi, ut nihil unquam mihi acciderit optatius: ſiquidem in certiſſimam ſpem veni, quod cupiebam, celeriter conſequendi: qui enim ne in tenuiſſimos quidem homines faſtidioſus, & nullius gratiæ commendatos, nemini patiaris aditum ad amicitiam tuã eſſe præcluſum, me credo excludes, apud uxoris tuæ fratrem non infimum locum obtinentem, munus præterea afferentem, quod tibi ſcio fore gratiſſimum? Quanquam enim non ignoro, te puero omnibus literis deditum, & majorum veſtigiis ingredi cupientem, hæc eadem aliàs ſtudioſe legiſſe: tamen, quemadmodum ſi aut Apelles, aut Protogenes operi ſuo, quo nihil præfectius à vulgo putaretur, rurſus manus admoverent, magnam credo omnibus, qui illud antea inſpexiſſent, denuò videndi cupiditatem injicerent: ſic ſpero, cum audies hanc Guidi Ubaldi non corporis, ſed animi effigiem, cui nihil boni deeſſe videbatur, quia non ſatis ſummi artificis intelligentiæ faciebat, novis quibuſdam lineis & coloribus illuſtratam ac perpolitã fuiſſe, tum me, tum illos, qui id mihi negocii dederunt, ut eam tibi dono mitterẽ, magnã eſſe à te gratiam inituros. quod enim Petrus Bembus, ſi vitam longius produxiſſet, facturus erat, ut hic libellus, quem olim unà cum aliis libris ediderat, curioſius poſtea perſpectum multis locis auxerat, tuo nomine exiret: id ejus vicem ut facerent, ad pietatem & officium ſuum rati ſunt pertinere, Torquatus Bembus, hæres, ipſius, & ii, quibus idem Cardinalis per teſtamentum mandavit, ut quæ ipſe extremo ſpiritu caviſſet atq; ſanxiſſet, tuerentur atq; defenderent, Hieronymus Quirinus & Carolus Gualterutius: quos quidem omnes ſcilicet, & quem primum

nominavi juvenem lectiſſimum, proximum alterum, & tertium homines honeſtiſſimos, eo te loco habere cognovi, ut cùm amiſerint, quod unicum exiſtimabant antiquæ virtutis exemplum, putent dolorem ſuum hac ſola medicina levari poſſe, ſi & illud egregium & ſingulare in te ſtudiũ, quod morte deletum & extinctum eſt, quoad ejus fieri poſſit, ſua opera renovetur atque inſtauretur: & ipſi in tuo nomine conquieſcentes, nonnihil à mœrore recreentur. Nam & ſi ille ampliſſimus vir, omnibus bonis perfunctus, ſic è vita tanquam è theatro exiit, ut iis qui in ea remanſerint, minimè inviderent: tamẽ homines ejus amantiſſimi, & non ſolùm ampla & honorifica amicitia, ſed etiam jucunda conſuetudine privati, animum inducere non poſſunt, ne illius diſceſſu vehementer doleant. Quamobrem & ægritudinis, qua ipſi conficiuntur, leniendæ, & fidei, quam mortui manibus debent, præſtandæ gratia fecerunt ut hunc libellum, quaſi de meliore nota acceptum, ſic emitterent, ut non modò ſtudium illi, fautoremq; compararent, verumetiam quid Bẽbo viventi ſententiæ & voluntatis fuerit, declararent. Qua de re quantum ſe pro tua ſingulari humanitate amaturus ſis, cùm jam præſentiant & quodammodo augurent, fortunæ beneficio factum exiſtimant, ut quod officii præcipuè fuerat, id etiam cum gratia conjungeretur. Vale. Romæ Calend. Septemb. M. D. XLVIII.

PETRI

PETRI BEMBI AD NICOLAUM TEUPOLUM, DE GUIDO UBALDO FERE- trio, deq; Eliſabetha Gonzagia Urbiná ducibus, Liber.

BEMBUS Teupole pater meus, cùm Venetias de Guidi Ubaldi Urbini Ducis morte eſſet Senatui allatum, magnum ſanè dolorem cepit, quòd vir divino ingenio, admirabili doctrina, ſingulari prudentia præditus, omni jure neceſſitudinis cum noſtra Republica conjunctiſſimus, ampliſſimis in fortunis tum, cùm florere per ætatem inciperet, interceptus extinctusq;, incredibile ſui deſiderium bonis omnibus reliquiſſet. Qua in re augebat ejus moleſtiam quòd videbat propterea quia Julius Pontifex Maximus ei plurimum tribuebat, magnum etiam imperium ejus fidei commiſerat, eratq; nemo cui ille vel plus confideret, vel in quem omnes honorum & dignitatis cumulos eſſet libentius collaturus, ipſum è vita non ſatis ſuo tempore ceſſiſſe. Ad hæc etiam mea cauſa plurimum angebatur. Exiſtimabat enim, id quod erat, quia ego illum ſummopere amabam, colebam, in ejus erga me amore atq; benevolentia conquieſcebam, ille verò me admodum diligebat: ſecum enim, quandiu mihi eſſe cum illo licuit, ſuaviſſimo in convictu amantiſſimè honorificentiſſimeque detinuerat, ſuo etiam teſtimonio apud Julium Pontificem Maximum ſæpe ornaverat, fore ut ejus viri interitus mihi longè acerbiſſimus atq; luctuoſiſſimus accideret. Neq; ſolùm Bembus pater, ſed omnes etiam noſtri ordinis,

Guidi Vbaldi laus.

Luctus ob Guidi Vbaldi obitum.

ut ſcis, atque universa certè civitas eum nuncium graviter ac moleſtè accepit. Nam quoniam is & noſtris quondam in exercitibus admodum adoleſcens ſumma cùm poteſtate ſtrenuè atque integrè aliquot annos fuit, & poſtea Valentinianis illis miſeris duriſſimisque temporibus regno ſuo expulſus, cùm ſe in noſtram urbem contuliſſet, incredibili gratia totius civitatis annum amplius eſt nobiſcum verſatus, non tanquam exteri aut alieni hominis, ſed quaſi unius noſtri chariſſimi amantiſſimique civis, atque optimè de Republica meriti, ſic ejus viri mors noſtrorum hominum animos omnium menteſque perturbavit. Quæ res illis eò etiam gravior fuit, quòd uxor ejus egregia lectiſſimaque fœmina ipſis ob oculos verſabatur: quam ſanè cùm propterea, quòd illam is ſine filiis relinquebat, tum vel maximè, quia viri amantiſſimam cognoverant, exiſtimabant omnes magno in luctu atque dolore verſari: cujus virtutem, conſtantiam, ſanctitatem, præſtantiſſimum ingenium univerſa noſtra urbs tum, cùm apud nos illa unà cum viro eſſet, plurimis in reb. maximis difficilimiſque perſpexerat ſummaque illam benevolentia proſequebatur, difficile ut dictu ſit, utrùm eorum fuerit noſtris hominibus charior. Itaque quo tempore mors aliqua regia Patres illos atque Senatum reliquoſque cives omnes æquè atque hæc, dolore moleſtiaque affecerit, qui ſciret, aut qui ſe audiviſſe recordaretur, nemo erat. Sed quoniam, ut plerunque fit, ea de re nihil omnino tum publicè, præter ipſam ducis mortem nunciabatur, ut primùm in animis hominum dolor ille parumper repentinus reſedit cœpit urbs, quaſi domeſtica in calamitate quærere, quónam ille morbo eſſet extinctus, qui honores mortuo habiti quave mente populi fuiſſent, tum quàm moderatè uxor eam ſolitudinem ferret, quámve ſecus, aut quod cùm apud eas gentes, tum apud Romanos homines

bene-

benevolentiæ, quódve famæ nomen exiſtimationisq́; retinuiſſet. Quæ cùm ſingula mihi maximè eſſe cognita exiſtimarent ii, qui ſciebant, quantus mihi cum illo viro uſus familiaritasq́; interceſſerat, plurimi etiam affuiſſe me illi morienti arbitrarentur, concurſus eſt ad Bembum patrem propè omnium iſta quærentium factus: quibus ille tametſi Romæ eſſe id me temporis oſtendiſſet, perſuadere tamen non potuit, quin ab ipſo vellent meis literis iis de rebus fieri certiores. Id à me pater cùm petiiſſet, ſtatui ea conſcribere, quæ à Sigiſmundo Fulginate paulò antè acceperam, cùm ad illum ipſe atque Sadoletus meus & Philippus Beroaldus minor his de rebus ſciſcitatum veniſſemus, ſermonemq́; uniuſcujuſq; noſtrûm, quemadmodum habitus eſt, mandare literis cum iis ſcriptis, quæ tanquam lectatum atq; recitata nobis omnem propè rerum ſummam atque ſeriem continent. Quid enim patri meo civium meorum nomine petenti atq; requirenti negarem, ea præſertim in re, quæ duorum longè omnium optimorum, longeque mihi chariſſimorum hominum vel memoriam eſſet in poſterum vel etiam benevolentiam propagatura? Itaq; cùm librum confeciſſem, animadverti in eo multa eſſe tam egregia tamq́; præclara, atque adeo tam inſolita cùm de Guido Ubaldo, tum de uxore ejus vel recitata, vel certè commemorata inter nos atq; dicta, ut vererer, ne plures eſſent futuri, quibus illa non ſatis probarentur, quàm qui vera eſſe crederent, niſi certo aliquo atq; illuſtri teſtimonio niterentur. Eſt enim illud verum Tenpole, dici quod ſolet, quemlibet ex ſe aliòs facillimè æſtimare.

Itaq; quoniam nemo vir, nemo mulier hoc quidem tempore fortaſſe eſt, qui ea in ſeſe experiatur, quæ nos & vidimus ſæpe in illis omnia, & partim etiam nunc

videmus, exiſtimavi adhibendum mihi eſſe teſtem idoneum, cujus autoritate univerſa ſe noſtra oratio tueretur. Is tu autem potiſſimum es viſus, in quo acquieſcerem. Nam Bembi quidem patris atteſtatio, cujus mihi nomen graviſſimum ſanctiſſimumq; eſt, quoniam ei mea in primis ratio atq; perſona tuenda proponebatur, aliquibus fortaſſe videri poterat, plus eo amori ejus erga me tribuiſſe, quàm quærebam. Tu verò & illorum amborum familiaritate atq; benevolentia cùm in noſtra urbe maximè omnium es uſus, tum in eorum regno ab ipſis amantiſſimè ſuſceptus eo tempore, quo te Romam ad illas in omnium doctrinarum genere abs te ſupra quinquies mille propoſitas quæſtiones diſputandas ſuſtinendasq; contuleras, utriuſq; mores atq; vitam omnem bene penitus diligentiſſimeq; perſpexiſti, mecumq; poſtea ſæpius ſumma cum admiratione es colloquutus: & illos ipſos, qui hoc in libro ea diſſerunt, quæ leges, partim vetere tibi neceſſitudine atq; hoſpitio, partim arctiore uſu atq; convictu, ſtudiorum quidem omnes voluntatumq; ſimilitudine maximè cognitos atq; conjunctos habes, ut quantum illis adhibenda fides ſit, nemo te melius intelligat. Quanquam quidem ea certè res cumprimis illos omnibus hominibus conciliare ſanè debet, probatiſſimosq; reddere, quòd Julio Pontifici Maximo eximiè probantur, eidemq; chariſſimi atq; familiariſſimi ſunt. Nam is & Sigiſmundum unicè diligit, apudſeq; habet, atq; à ſcribendis epiſtolis præclara ejus opera utitur: in quo difficile dictu eſt, quantum unus omnes excellat, cùm ſcriptionis elegantia & candore ſtyli, tum planè diligentia & fide: & Sadoleto quantum tribueret, quanti ejus incredibilem probitatem præſtantiſſimamq; doctrinam faceret, quàmq; ſibi culta ejus ſplendentiaq; poemata probarentur, oſtendit, ſacerdotio illi tradito Romæ templi honeſtiſſi-

neſtiſſimi Laurentiani. Beroaldus autem in ære illius jampridem eſt: cujus cùm ſimplex laudabiliſq; vita, tum doctrinæ elegans eruditio, atq; in poeticis ſtudiis mira præſtantia, ejus ſt pendio ac liberalitate maximè alitur. Quis autem ita ſine ullo judicio eſt, cui qui apud Julium permagna vel autoritate vel benevolentia ſunt, eorum cùm facta tum dicta omnia non probentur? Cujus etiam quòd in iſto libro nomen multis in locis perlegent, conſiliaq; intuebuntur, qui eum ſibi librum legendum exiſtimabunt, ſi modò quiſpiam id faciet: quod eos tamen facturos puto, quorum in animis atq; mentibus & mortui Ducis memoria, & vivæ benevolentia impreſſa altius infixaq; inhærebit, tibi magno adjumento eſſe ad ea quæ ſcribimus, cæteris probanda teſtandaq; debebit.

Quam ob rem facillimum tibi erit Teupole hunc librum tueri, apud noſtros homines præſertim, qui tibi plurimum tribuunt. Quid autem tibi noſtri nõ tribuant, quem Romani homines ita ſuſpiciunt, ut cùm in omni philoſophia tibi ſine ulla controverſia primas deferant, in cæterarum artium diſciplinis quem tibi anteponant, ſe habere neminem fateantur? ita amant, ut nemo mihi unus tam ab aliquo, quàm tu ab illis univerſis, diligi amariq; videatur? eo autem etiam libentius hos ipſos ad te ſermones mittimus, quòd quemadmodum ego iis, aliquam mihi ſenſi adhibitam eſſe levationem doloris mei, ſic exiſtimo ad tuam moleſtiam minuendam, quam ex Guidi Ubaldi morte multò maximam te audio multoq; graviſſimam contraxiſſe, eoſdem idoneos adminiſtros futuros. Quod ſi fiet, magnum ex hac lucubratiuncula fructum cepiſſe arbitrabor, cùm te, quo quidem mihi nemo mortalium aut cõjunctior eſt aut charior, minus angi atq; dolere intellexero, quàm ſi omnino nihil ſcripſiſſem. Itaq; ut ad

Nicolai Teupoli authoritas.

ipſos tandem ſermones veniamus, ita res haberi cœpta eſt.

Nam cùm ad Sigiſmundum quodam die unà omnes in Vaticanum veniſſemus, aliquantum poſt meridiei tempus: ipſi autem neſcio quid à ſuis pueris tunc lentè inambulanti recitabatur domi: hominemq; ſalutaviſſemus, noſq; ille compellaviſſet, hilari, ſed tamen gravi, quo ſemper utitur, vultu ſtatim me intuens, bene, inquit, Bembe factum abs te eſt, non ſolùm quòd hîc ades nunc, ſed etiam quòd cum his ades cùm tibi amiciſſimis, tum mihi. Nam & mihi erat ocium hoc diei, quod reliquum eſt, atque has horas meo arbitratu conſumendi: & eas ipſas horas veſtro adventu mihi video multò ſuaviores & jucundiores futuras, modò ne quid vobis negocii ſit, quòd ſanè velim. Nos quidem ſumus inquam Sigiſmunde ocioſi: itaq; ad te venimus, ut quoad tu vacuus eſſes, tecum eſſemus. Putabamus autem quoniam Pontifex in Oſtienſi aberat, fore, ut te curis occupationibusq; ſolutum offenderemus. Vos quidem ille & rectè inquit putaſtis, & feciſtis amantiſſimè: nihil enim ferè ago, ut videtis. Itaque nihil mihi potuit eſſe opportunius vobis tribus. Sed quid eſt Beroalde, quòd te atq; hunc ſubtriſtes video? Nam de Bembo nihil miror: ſcio enim ipſum Guidi Ubaldi Urbini Ducis morte confectum magnopere dolere. Tum Philippus: Quid tu autem Sigiſmunde, inquit, cùm ſcias Bembi mœroris illam eſſe cauſam, quam dicis, noſtri amborum quæ ſit, ut etiam pro hoc Sadoleto reſpondeam, non perſpicis? an tu illum unum ex tanti viri interitu dolore affectum exiſtimas, cæteros nihil? Quòd ſi nos id non moveret, quòd hic propterea maximam animo ægritudinem & moleſtiam cepit, quem quidem mœrentem aſpicere ipſi certè ſine mœrore non poſſumus, publica tamen jactu-

quæ nos ratio tangeret, efficeretq́ ut doleremus. omnibus enim hominibus interiiſſe exiſtimandus eſt is, quem omnes homines dilexerint, cujusq́ ſalus atq; vita fuerit cum omnium hominum voluptate conjuncta. Quamobrem ſcias tu quidem nos ea ipſa cauſa triſtes eſſe qua Bembus eſt, vel potius qua cæteri: ad te autem idcirco veniſſe, ut abs te multa de ipſius Ducis morte audiremus: nam quæ circunferuntur, verá ne an falſa ea ſint, comperti nihil habemus. Hîc autem Bembus, quem profectò his de rebus, quoniam ſummo amore illum ſummo cultu proſequebatur, eratq́ ei perfamiliaris, quæſiſſe diligenter exiſtimabamus, ſeſe ait uno mortis nuncio audito cauſam habuiſſe non tam ut multa tum quæreret, quàm ut multùm ſemper quereretur. Te verò ſcimus cùm propterea, quòd ſummo Pōtifici aſſiſtis, tum vel maximè quoniā noſtrorum temporum hiſtoriam conſcribis, horū omnino nihil latêre.

Quæ cùm ille dixiſſet: Quid vos iſta, inquit Sigiſmundus, Beroalde ac Sadolete triſtia lugubriaq́ poſtulatis? parum ne ea doloris, parum nobis acerbitatis tunc attulerunt, cùm primùm ſunt audita, ni refricare me tunc etiam vulnus, quod quidem jam cicatricem ducere & tanquam ſanatione ſic levari ſilentio poterat recordatione jubeatis? Parum hercle utiliter Bembi mœrori, vel etiam parum amanter conſulemus, quem quidem æquius fuerat ab ejuſmodi cogitationibus quā longiſſimè abducere, iſta ſi nobis illo audiente ſunt recenſenda. Non enim puto velle te illum aliquò abſcedere, ut à me ſermo vobis unis habeatur. Itaq; in aliud iſta potius tempus ſi placet rejiciamus. Ipſa enim efficiet dies, ut quæ nunc quidem reminiſci ſine luctu ac moleſtia non poſſumus, ea poſtea minore animi offenſione repetantur, cùm jam langueſcere dolor cœperit vel aſſuetudine ipſa, vel oblivione.

Tum Sadoletus cum iter illius dextram apprehendens (incredibilis est enim in eo viro, ut ſcis, ſumma cū morum animique ſeveritate, comitas æquabilitasque conjuncta) Imo verò, inquit, tu iſta hoc tempore Sigiſmunde: ſic enim nos magna moleſtia levabis. Multa enim dici his de rebus quotidie audimus non uno modo, quæ quibus eorum potiſſimum adhibenda fides ſit, dum ſatis exploratum non habemus, ſingula nobis dolorem incutiunt, tanquam vera: quod non fieret, ſi te audiſſemus. Neque verò debes exiſtimare Sigiſmunde, earum rerum auditione Bembum minus cupidum eſſe, etiam ſi minus in quæſtione ſit, quàm nos ſumus. Nam quoniam quantus ei cum illo viro uſus, benevolentia, conſuetudo fuerit, omnes homines intelligunt: nemo ipſum inviſit, quin illum iis de rebus interroget quæ dicātur in foro, quæ ſibi allata ſint, explicet, quæratq; nū ſint vera. Quā ob rem nihilo ipſius minus intereſt, quā noſtra, quemadmodum ſe res habeat abs te recēſeri: ne, dum omnia incerta illi ſunt, plures ſe habere cauſas cur doleat, laxioresq; quàm neceſſe ſit habenas exiſtimet, & quaſi excurſum patentiorem mœrendi.

Tum ille: Equidem lætiora inquit hilarioraq; inter nos agi hodie Sadolete maluiſſem, quæq; noſtros amicos minus eſſent exulceratura, quàm iſta erunt quæ poſtulatis. Nulla enim recordationes tam faciunt dolorem, quàm earum rerum, quæ cùm nobis chariſſima fuere, tum ſunt recenter amiſſæ. Verùm ſi ita vultis, idq; Bēbus jubet, neque veſtram, neq; illius authoritatem ſum declinaturus.

Cui cùm me velle oſtendiſſem: Quid autē, inquit, explicari vobis potiſſimum jubetis, illáne, quæ ad ipſum tantùm mortis genus pertinent, an ea quæ antè evenere, quæve poſt mortem ſunt conſequuta? quæ cum longè quidem plura, tum non ita ſunt acerba, quædam etiam jucunda & grata.

Tu

Tu verò potius omnia, inquam, triſtiora quidē atque acerbiora primùm, iſta pòſt. Quanquam omnino grata & jucunda eſſe quædam quòd dixeris, cæteris fortaſſe non ita, mihi quidem, valde miror. Quid enim poteſt eſſe jucundum alicui, qui id, propter quod omnia ſibi jucunda erant, amiſit? Aut quid gratum accidere poteſt ei, cui id ipſum, quod ſupereſt, quodq; vivit, eſt ingratum? Itaq; hoc ipſum jucundi atq; grati nomen ſublatum mihi è vita penitus video. Sed incipias, ſi tibi videtur, quæq; tibi his de rebus omnibus certa exploratàq; ſunt, explica. Ut tibi lubet, inquit: ſedentes tamē potius, ſi vobis placet agamus. Vel enim ætas mea jam gravior, vel imbecilla valetudo, qua utor, facit ut quoties paulùm deambulaverim, aut etiam ſteterim, tanquam opere aliquo magno functus, ſeſſionis indigeam. Ut tibi inquam eſt commodiſſimum ſic facias.

Quod cùm placuiſſet, ad ejusq; pluteum unà omnes conſediſſemus: Quoniam, inquit, ita jubetis, dicam, ſi potero, ea quæ his diebus ad Pontificem Maximum Federici pontificis Salernitani cùm prudētibus, tum planè uberibus literis ſunt allata: quem quidem Pontifex Maximus, cùm de ſalute Ducis ſpes jam propè reliqua nulla eſſet, cùm ad regni negotia procuranda, tum ad uxorem Ducis conſolandam, ſi vir moreretur, magnis itinerib. miſit.

Hic Sadoletus. Neque gravioris, inquit, viri, neq; nobis amicioris afferre teſtimonium poteras eo ipſo, quem dicis. Quid verò ipſæ literæ Sigiſmunde apud te ne ſunt? Sanè inquit ille. Quin tu igitur, ſi eſt ita, inquit, perlegi eas potius nobis audientibus jubes, quàm earum tu te ſeriem memoria repetendo nobisq; recenſendo defatigére.

Tùm ille: Rectè, inquit, mones nō tam quidē ipſe ut ne defatiger: quātus eſt enim labor ea, quæ ſcias, quæq; memi-

mineris, loqui ſedentem præſertim, hominibusq́ familiaribus ac planè amantiſſimis tui, quàm ne vobis ejus viri, quem diligitis, epiſtolarum ſuavitatem ac lepôrem vel invidiſſe videar, vel neglexiſſe. Neq́ enim, ut vos ſcire arbitror, minus ille conſcribit amabiliter quã loquatur.

Tunc Philippus: Iſtos tu quidem potes, inquit, rectè ſcire id quod dicis arbitrari, Bembumq́ in primis: qui quidem Bembus cũ ad illum amandum acceſſit prior, tum eſt ei omni genere neceſſitudinis planè conjunctiſſimus. Ego autem, quoniam illum mihi hominem fortuna multò quàm his ſerius Bembo etiam internuncio conciliavit, ejus ſcriptorum adhuc ne pagellam ſum quidem ullam ſubodoratus: cujus me mea negligentia planè ſuppudet. Itaq́ ſcias nihil te mihi æquè facere poſſe, ac ſi iſtas afferri literas juſſeris, gratum.

Afferantur igitur actutum, inquit ille, quando tibi id futurum Beroalde gratum putas. Tum ad puerum converſus, abi verò tu properè inquit, easq́ literas affer quas hic dicit. Qui cùm paruiſſet, reverſusq́ cum literis aſtitiſſet: Recita verò, inquit ille, ita, ut ab his exaudiare. Tum puer replicatis literis eas clarè perlegere ſtans incœpit. Eæ autem erant ſcriptæ literæ ſic.

Literæ Federici Pontificis Salernitani.

Federicus Fregoſius Pontifex Salernitanus Julio Secundo Pont. Max. S. P. D. Cùm Idibus Aprilis ad Forum Sempronii veniſſem, qui dies fuit poſtridie ejus diei, quo abs te Roma profectus ſum, Guidumq́ Ubaldum Urbini Ducem avunculum meum vita functũ comperiſſem, quemadmodum mihi præceperas, ut Eliſabetham uxorem Ducis tuo nomine convenirem, ſtatim feci. Eam autem humi proſtratam ita miſerè oſtendi flentem plorantemq́ ſolitudinem ſuam, ut neq́ intermiſſio lacbrymarum, neq́ ulla ſanè levatio videretur futura: me verò, qui propemodum in ejus ſinu

Eliſabetha Guidi conjugis luctus & mæror.

*natus, alitus quidem certè ab illa ſum, vix agnoſceret:
cùm jam totum biduum ſine ſomno, ſine ullo cibo fuiſ-
ſet, decreviſſetq́;, ut ajebant, non jam amplius ſuper-
eſſe, ſed planè mori. Itaq́; tibi verè poſſum dicere, me,
quem quidem ad conſolandos alios miſeris, cùm ejus
mulieris pietate, tum dolore, quem ex avunculi mei
morte conceperam, ea conſpecta vehementius permotũ,
ipſum planè conſolationis indiguiſſe. Sed collegi conti-
nuò me: jamq́; non tam quis eſſem ipſe, aut quibus eſ-
ſem opibus ſpoliatus, quàm cujus nomen atq́; majeſta-
tem mihi tuendam ſuſcepiſſem cogitans, & quaſi te in-
tuens, in eam curam incubui, primum ut mulierem
tuo nomine ſalutarem, deinde quanta moleſtia, quanta
animi perturbatione ejus de ſalute viri triſtes nuncii
te affecerint, oſtenderem: nihil tibi magis præter votũ
potuiſſe accidere, qui illum à puero tam amaveris ſem-
per, ut plus neminem: tanti autem feceris, ut te illi uni
ſuprà omnes homines tribuiſſe, orbis ipſe terrarum uni-
verſus ſit teſtis. Poſtremò afflictam mœrentemq́; conſo-
larer: quam ſanè partem, quoniam ita mihi viſum eſt
rem tempusq́; poſtulare, tuq́; de eo mihi diligentius mã-
daveras, ut nihil prætermitterem, quod ad illam mo-
leſtia levandam pertineret, egi equidem pluribus. Ve-
rùm hæc ipſa pòſt. Nunc ad illa venio, quæ ante meum
adventum acciderunt: quibus ea quoniam conſequẽ-
tia ſunt, tota tibi rerum ſeries ſic expoſita explicataq́;
magis patebit. Quæ quidem ejuſmodoi ſunt. Nam quæ
ad regni negocia pertinebant, ea omnia ſic ſe propemo-
dum habebant, nihil ut tu aliter ſtatuere optareq́; po-
tuiſſes: non quòd ita ferret caſus, ut res, uti maximè
vellemus, ſic caderent, & ſuo quaſi cardine volveren-
tur: ſed quia providerat uxor Dux, effeceratq́; ſuo cõ-
ſilio, ut ne inclinarent ſecus, Itaq́; mulier eandem illã
prudentiam, ſapientiam, animi magnitudinem, quas*

quidem

quidem virtutes in ſuo poſtea magno dolore, abiecerat, in tui fratris filii dubiis rebus ſibi ſocias comitaque advocavit. Nam cùm de ſalute Ducis eò perducta res eſſet, ut minus ille ſpei de ſe, quàm timoris conjugi domeſticisq; reliquiſſet, rumor etiam falsò tum quidem, ſed tamen eſſe illum mortuum emanaviſſet, populi, ut fit, novarum rerum cupidi, propterea quod is nullos ex ſe liberos genitos relinquebat, animos erexerunt: nonnullæ urbes jam ut aut harum aut illarum eſſent partium, palàm egerunt, ipſæ arma ceperunt: ex agris clientelas armatorum hominum receperunt. Itaque Dux cùm videret viro ſuo planè mortuo, fore ut omnia bello & ſeditionibus arderent, quæ vivo etiam accendi jam inflammariq; cœpiſſent, quemq; ſibi is aliquot antè annis adoptaverat tui fratris ſueq; ſororis filium, eis propterea vehementer timeret, non mariti ſalutem dubiam flendam, ſed conſulendam filio: non dolori cedendum, ſed reſiſtendum audacibus: non lamentis muliebribus incumbẽdum, ſed forti ac virili animo ſibi planè utendum putavit. Itaque ad Urbinates, ad Callevicanos, ad Eugubinos, quæ quidem oppida omnium prima novas res moliri audiebantur, præmiſſis legatis perſpectæ prudentiæ, magnæ authoritatis viris, exercitibusq; celerrimè comparatis, celerius autem ſubſequi juſſis quò oporteret, bonos quoſque viros per eoſdem legatos perq; litteras appellando, minus bonos hortando atque monendo, reliquos vel deterrendo vel cohibendo, perfecit id, quod poſſe fieri nullo planè modo exiſtimabatur, ut paucorum dierum ſpatio omnes in fide atque officio contineret. Itaque poſtea morte Principis verè audita, nulla urbs, nullus vicus, nulla denique domus non modò non deſcivit, ſed etiam id aggredi ne cogitavit quidem. Quam ob rem hujus abs te mihi crediti atq; injuncti muneris partem, regni ſcili-

Civitates quædam mortuo Guido defectionem moliuntur.

vet procurationem atq; curam, in qua multum ſanè laboris, multum operæ futurum putabamus, leviſſimā mihi ejus mulieris induſtria atq; virtus fecit. His itaq; ſic diſpoſitis atq; comparatis, Dux pauculos ſanè dies ægrè morbo cùm reſtitiſſet, ingruente ejus vi ad tertiū Idus Aprilis nocte media mortem obijt apud Foroſempronienſes. quò ſe extrema hyeme propter aeris temperiem ſalubritatemq; cōtulerat: itaq; obijt, ut uſq; dum interiret, integris eſſet ſemper ſenſibus, eademq; propè, qua uti recta valetudine ſolebat, memoria gravitateq; loqueretur. Morbus autem ejuſmodi fuit. Nam quoniam pedum dolore Dux quatuor atq; decem annos leviter quidem primò, ut fit, ac per intervalla longi temporis, fortius mox ac crebrius, acriter frequenterq; poſtremò laboraverat, eò res venit, ut qui valentiſſimo prius ſtomacho utebatur, ad extremum imbecilliſſimi eſſet planeq; multò puditiſſimi: ac nunquam quidem ex podagra, quin alvo quoque fluxa mox laboraret, vigilia etiam & ſæpiſſimè vexaretur, & planè diu. Ad incredibilem igitur his de cauſis maciem debilitatemq; perductus, pedū ac propè totius corporis doloribus (ſerpſerat enim ea vis latius) citaq; maximè alvo, & vigiliis plures dies cū laboraviſſet, febricula adjuncta paulatim confectus videns loquensq; deceſſit ſine ulla vi. Aſſidebat ei morienti ex mulieribus uxor Dux, manū viri ſua manu tendens, atq; illum ſemper intuēs, abeūtem animam ſuo quaſi ore exceptura. Aderat fratris ejus quondā uxor Aemilia Pia, magni animi, multi cōſilij fœmina, ſummaq; tū prudentiæ, tum pietatis: ſoror etiā ipſius ea, quæ mihi eſt mater: neptes duæ, cognatæ aliæ. Ex viris aūt ille ipſe fratris tui filius, Octavianus meus frater: neceſſarii, quib. cū ille alitus fuerat vixeratq; permulti: quos quidē eſt omnes paucis antequā emigraret horis, mori enim ſe ſentiebat, ſolatus hunc ve-

Ducis obitus.

Morbus qualis fuerit.

Morientē qui affuerint.

Allocutio qua ante obitũ uſus.

modum. Vitæ mihi finis adeſt, ut videtis: vocor enim jam ab iis, qui me hîc eſſe, quandiu affui, voluerunt: quibus ego gratias ago cùm de ea, quã vixi, vita: neq; enim vel me multùm quantũ vixerim pœnitet, vel vos arbitror pœnitere: tum quòd vos intuens morior, quos ego, quoniam ſuperſtites relinquo, morior libens. Non enim mihi videor interire, cùm vos habeam, quorum in animis ſingulorum atq; memoria certè potero quaſi ſæpius uno tempore vivere. Itaq; omnia me à Diis immortalibus impetraſſe exiſtimabo, ſi à vobis hoc impetravero, ut quaſi ego vobiſcum ſim, ita vivatis. Teq;

Ad filium unigenitum.

inprimis mi fili (quem ego, cùm ex ſororibus alios haberem, quemadmodum te habebã, tamen filium mihi eſſe volui, exiſtimans mei quam ſimillimum futurum) decet, perinde atq; me teſtem ſemper habeas, facere dicereque omnia: ita enim non meo filio dignum neque dices quicquam neq; facies. Adero autem tibi ſemper fili, deq; ea regione, ubi me eſſe volent Dii, te, tuaq; facta, dicta omnia intuebor atq; audiam. Maximè autem omnium cùm Julium Pont. Max. patruum tuum tum Federicum Ducem patrem meum, & Joannem Præfectum urbis patrem tuũ colere imitariq; te oportet: quorum alter, quoniã vivit, conſiliis, præceptiſq; te juvare plurimum poteſt, alter verò exemplis. Demum ſic te ad bonas artes da, ut quemadmodum ego certè à patre meo virtutum omnium exempla, tu à me fortaſſe capere aliquarum potes, ſic abs te liberi tui capiant. Poſtremò tibi illud præcipio, ut Ducem matrem tuam omnibus in rebus audias, omni genere pietatis colas: ita enim altero ætatis tuæ imbecillitatem facilè fulcies, in altero mihi gratiſſimum feceris: valde enim cupio, quicquid illa fidei, amoris, obſervantiæ in me colendo contulit, tua te in illam pietate charitateq; reponere: quæ quis debet autem, ut qui hæres eſt, is de-

pendat,

pendat, eſt æquiſſimum. Tibi verò mea optima atque chariſſima uxor, nihil quidem præcipio. Quid enim tibi præcipiam nunc, cùm morior, quæ dum viverem, locum mihi ne monendi quidem unquam ullum reliquiſti? quæ te æquum erat facere, ſemper ipſa per te feciſti? Hortor autem, & ſi pateris, rogo, filii uti regnum procures: ipſum, quod ſupereſt, ita inſtituas, ut ſe nobis dignum præbeat & majoribus ſuis. Cæterum illud etiam atq; etiam abs te peto, ut cùm reliqua omnia, quæ tibi ipſa præcipies, feceris, meum interitum ne fleas, néve perturbes eam, quam me ſpero apud deos tranquillitate, quieteq́; fruiturum, niſi me tuæ lachrymæ impedient. Hæc ille, ut ajebant, cùm dixiſſet, ſuiq́; memoriam matri meæ & fratri reliquisq́; omnibus graviſſimis amantiſſimisq́; verbis cõmendaviſſet, paulũ quievit. Vocari dein ad ſe Foroſempronienſium Epiſcopum juſſit, qui quidem cum ſacerdote, cumq́; iis quæ ritè decedentibus adhiberi ſolent ſacris, adſtans, Deos illi ſuperos atq; manes placavit. Quem ille ſic exaudiebat, ut ejus verbis uſque annueret ferè, dum eſt mortuus. Quo ſanè tempore cùm ad uxorem ſuosq́; omnes converſus, atq; ita tum illos intuens, tum ea quæ dicebantur excipiens, aliquandiu conſtitiſſet, leviter demum ſe avertens, credo ut minus illos cõmoveret, temporiq́; alteram ſupponens manum, tanquam ſomno ſe perpetuo componeret, ſine ullo corporis aut vultus motu, ita placidè tranquilleq́; deceſſit, ut quaſi quieſcere videretur. Itaq; ajunt neq; ſanctius, neq; conſtantius, neque omnino pacatius potuiſſe quenquã mori illo viro. Hic Dux, quæ quidem quamdiu ſenſus aliquis in illo fuit, ſiccis ei oculis ſemper aſtitit, ne flens abeuntem ſui miſericordia perturbaret, ut primũ ille ſpirare ac vivere deſtitit, amens ſe in eum projecit, altiſſimaq́; voce heu mi vir! exclamantem cur me deſeris? quò abis? reliquit

Conſolat. ad uxor…

Sacra adhibita.

Obitus.

Viduæ teli ca plãctus & animi deliquium.

Mu

Tum Sadoletus comiter illius dextram apprehendens (incredibilis eſt enim in eo viro, ut ſcis, ſumma cũ morum animique ſeveritate, comitas æquabilitásque conjuncta.) Imò verò, inquit, tu iſta hoc tempore Sigiſmunde: ſic enim nos magna moleſtia levabis. Multa enim dici his de rebus quotidie audimus non uno modo, quæ quibus eorum potiſſimum adhibenda fides ſit, dum ſatis exploratum non habemus, ſingula nobis dolorem incutiunt, tanquam vera: quod non fieret, ſi te audiſſemus. Neque verò debes exiſtimare Sigiſmunde, earum rerum auditione Bembum immunem eſſe, etiam ſi minus in quæſtione ſit, quàm nos ſumus. Nam quoniam quantus ei cum illo viro uſus, benevolentia, conſuetudo fuerit, omnes homines intelligunt: nemo ipſum inviſit, quin illum yſ de rebus interroget quæ dicãtur in foro, quæ ſibi allata ſint, explicet, quæratq; nũ ſint vera. Quã ob rem nihilo ipſius minus intereſt, quã noſtra, quemadmodum ſe res habeat abs te recẽſeri: ne, dum omnia incerta illi ſunt, plures ſe habere cauſas cur doleat, laxioresq; quàm neceſſe ſit habenas exiſtimet, & quaſi excurſum patentiorem mœrendi.

Tum ille: Equidem lætiora inquit hilarioraq; inter nos agi hodie Sadolete maluiſſem, quæq; noſtros amicos minus eſſent exulceratura, quàm iſta erunt quæ poſtulatis. Nulla enim recordationes tam faciunt dolorem, quàm earum rerum, quæ cùm nobis chariſſima fuere, tum ſunt recenter amiſſæ. Verùm ſi ita vultis, idq; Bẽbus jubet, neque veſtram, neq; illius authoritatem ſum declinaturus.

Cui cùm me velle oſtendiſſem: Quid autẽ, inquit, explicari vobis potiſſimum jubetis, illáne, quæ ad ipſum tantùm mortis genus pertinent, an ea quæ antè evenere, quæve poſt mortem ſunt conſequuta? quæ cum longè quidem plura, tum non ita ſunt acerba, quædam etiã jucunda & grata.

Tu

Tu verò potius omnia, inquam, triſtiora quidē atque acerbiora primùm, iſta pòſt. Quanquam omnino grata & jucunda eſſe quædam quòd dixeris, cæteris fortaſſe non ita, mihi quidem, valde miror. Quid enim poteſt eſſe jucundum alicui, qui id, propter quod omnia ſibi jucunda erant, amiſit? Aut quid gratum accidere poteſt ei, cui id ipſum, quod ſupereſt, quodq́ vivit, eſt ingratum? Itaq́ hoc ipſum jucundi atq́ grati nomen ſublatum mihi è vita penitus video. Sed incipias, ſi tibi videtur, quæq́ tibi his de rebus omnibus certa exploratáq́ ſunt, explica. Ut tibi lubet, inquit: ſedentes tamē potius, ſi vobis placet agamus. Vel enim ætas mea jam gravior, vel imbecilla valetudo, qua utor, facit ut quoties paulùm deambulaverim, aut etiam ſteterim, tanquam opere aliquo magno functus, ſeſſionis indigeam. Ut tibi inquam eſt commodiſſimum ſic facias.

Quod cùm placuiſſet, ad ejuſq́ pluteum unà omnes conſediſſemus: Quoniam, inquit, ita jubetis, dicam, ſi potero, ea quæ his diebus ad Pontificem Maximum Federici pontificis Salernitani cùm prudētibus, tum planè uberibus literis ſunt allata: quem quidem Pontifex Maximus, cùm de ſalute Ducis ſpes jam propè reliqua nulla eſſet, cùm ad regni negotia procuranda, tum ad uxorem Ducis conſolandam, ſi vir moreretur, magnis itinerib. miſit.

Hic Sadoletus: Neque gravioris, inquit, viri, neq́ nobis amicioris afferre teſtimonium poteras eo ipſo, quem dicis. Quid verò ipſæ literæ Sigiſmunde apud te ne ſunt? Sanè inquit ille. Quin tu igitur, ſi eſt ita, inquit, perlegi eas potius nobis audientibus jubes, quàm earum tu te ſeriem memoria repetendo nobiſq́ recenſendo defatigére.

Tùm ille: Rectè, inquit, mones nō tam quidē ipſe ut ne defatiger: quātus eſt enim labor ea, quæ ſcias, quæq́ me-

mineris, loqui ſedentem præſertim, hominibuſq; familiaribus ac planè amantiſſimis tui, quàm ne vobis ejus viri, quem diligitis, epiſtolarum ſuavitatem ac lepôrem vel invidiſſe videar, vel neglexiſſe. Neq; enim, ut vos ſcire arbitror, minus ille conſcribit amabiliter quã loquatur.

Tunc Philippus: Iſtos tu quidem potes, inquit, rectè ſcire id quod dicis arbitrari, Bembumq; in primis: qui quidem Bembus cũ ad illum amandum acceſſit prior, tum eſt ei omni genere neceſſitudinis planè conjunctiſſimus. Ego autem, quoniam illum mihi hominem fortuna multò quàm his ſerius Bembo etiam internuncio conciliavit, ejus ſcriptorum adhuc ne pagellam ſum quidem ullam ſubodoratus: cujus me meæ negligentiæ planè ſuppudet. Itaq; ſcias nihil te mihi æquè facere poſſe, ac ſi iſtas afferri literas juſſeris, gratum.

Afferantur igitur actutum, inquit ille, quando tibi id futurum Beroalde gratum putas. Tum ad puerum converſus, abi verò tu properè inquit, eaſq; literas affer quas hic dicit. Qui cùm paruiſſet, reverſuſq; cum literis aſtitiſſet: Recita verò, inquit ille, ita, ut ab his exaudiare. Tum puer replicatis literis eas clarè perlegere ſtans incœpit. Eæ autem erant ſcriptæ literæ ſic.

Literæ Federici Pontificis Salernitani.

Federicus Fregoſius Pontifex Salernitanus Julio Secundo Pont. Max. S. P. D. Cùm Idibus Aprilis ad Forum Sempronii veniſſem, qui dies fuit poſtridie ejus diei, quo abs te Roma profectus ſum, Guidumq; Ubaldum Urbini Ducem avunculum meum vita functũ comperiſſem, quemadmodum mihi præceperas, ut Eliſabetham uxorem Ducis tuo nomine convenirem, ſtatim feci. Eam autem humi proſtratam ita miſerè offendi flentem plorantemq; ſolitudinem ſuam, ut neq; intermiſſio lacbrymarum, neq; ulla ſanè levatio videretur futura: me verò, qui propemodum in ejus ſinu

Eliſabethæ Guidi conjugis luctus & mæror.

natus

natus, alitus quidem certè ab illa ſum, vix agnoſceret: cùm jam totum biduum ſine ſomno, ſine ullo cibo fuiſſet, decreviſſetq́ue, ut ajebant, non jam amplius ſupereſſe, ſed planè mori. Itaque tibi verè poſſum dicere, me, quem quidem ad conſolandos alios miſeris, cùm ejus mulieris pietate, tum dolore, quem ex avunculi mei morte conceperam, ea conſpecta vehementius permotū, ipſum planè conſolationis indiguiſſe. Sed collegi continuò me: jamq́ue non tam quis eſſem ipſe, aut quibus eſſem opibus ſpoliatus, quàm cujus nomen atque majeſtatem mihi tuendam ſuſcepiſſem cogitans, & quaſi te intuens, in eam curam incubui, primum ut mulierem tuo nomine ſalutarem, deinde quanta moleſtia, quanta animi perturbatione ejus de ſalute viri triſtes nuncii te affecerint, oſtenderem: nihil tibi magis præter votū potuiſſe accidere, qui illum à puero tam amaveris ſemper, ut plus neminem: tanti autem feceris, ut te illi uni ſuprà omnes homines tribuiſſe, orbis ipſe terrarum univerſus ſit teſtis. Poſtremò afflictam mœrentemq́ue conſolarer: quam ſanè partem, quoniam ita mihi viſum eſt rem tempusq́ue poſtulare, tuq́ue de eo mihi diligentius mādaveras, ut nihil prætermitterem, quod ad illam moleſtia levandam pertineret, egi equidem pluribus. Verùm hæc ipſa pòſt. Nunc ad illa venio, quæ ante meum adventum acciderunt: quibus ea quoniam conſequētia ſunt, tota tibi rerum ſeries ſic expoſita explicataq́ue magis patebit. Quæ quidem ejuſmodi ſunt. Nam quæ ad regni negocia pertinebant, ea omnia ſic ſe propemodum habebant, nihil ut tu aliter ſtatuere optareq́ue potuiſſes: non quòd ita ferret caſus, ut res, uti maximè vellemus, ſic caderent, & ſuo quaſi cardine volverentur: ſed quia providerat uxor Dux, effeceratq́ue ſuo cōſilio, ut ne inclinarent ſecus. Itaque mulier eandem illā prudentiam, ſapientiam, animi magnitudinem, quas

quidem

quidem virtutes in ſuo poſtea magno dolore, abiecerat, in tui fratris filii dubiis rebus ſibi ſocias comitesque advocavit. Nam cùm de ſalute Ducis eò perducta res eſſet, ut minus ille ſpei de ſe, quàm timoris conjugi domeſticisq; reliquiſſet, rumor etiam falsò tum quidem, ſed tamen eſſe illum mortuum emanaviſſet, populi, ut fit, novarum rerum cupidi, propterea quòd is nullos ex ſe liberos genitos relinquebat, animos erexerunt: nonnullæ urbes jam ut aut harum aut illarum eſſent partium, palàm egerunt, ipſæ arma ceperunt: ex agris clientelas armatorum hominum receperunt. Itaque Dux cùm videret viro ſuo planè mortuo, fore ut omnia bello & ſeditionibus arderent, quæ vivo etiam accendi jam inflammariq; cepiſſent, quemq; ſibi is aliquot antè annis adoptaverat tui fratris ſuæq; ſororis filium, eo propterea vehementer timeret, non mariti ſalutem dubiam flendam, ſed conſulendam filio: non dolori cedendum, ſed reſiſtendum audacibus: non lamentis muliebribus incumbēdum, ſed forti ac virili animo ſibi planè utendum putavit. Itaque ad Urbinates, ad Callevicanos, ad Eugubinos, quæ quidem oppida omnium prima novas res moliri audiebantur, præmiſſis legatis perſpectæ prudentiæ, magnæ authoritatis viris, exercitibusq; celerrimè comparatis, celerius autem ſubſequi juſſis quò oporteret, bonos quoſque viros per eoſdem legatos perq; litteras appellando, minus bonos hortando atque monendo, reliquos vel deterrendo vel cohibendo, perfecit id, quod poſſe fieri nullo planè modo exiſtimabatur, ut paucorum dierum ſpatio omnes in fide atque officio contineret. Itaque poſtea morte Principis verè audita, nulla urbs, nullus vicus, nulla denique domus non modò non deſcivit, ſed etiam id aggredi ne cogitavit quidem. Quam ob rem hujus abs te mihi crediti atq; injuncti muneris partem, regni ſcilicet

[Civitates quædam mortuo Guido defectionem moliuntur.]

cet

ret procurationem atq; curam, in qua multum ſanè laboris, multum operæ futurum putabamus, leviſſimũ mihi ejus mulieris induſtria atq; virtus fecit. His itaq; ſic diſpoſitis atq; comparatis, Dux pauculos ſanè dies ægrè morbo cùm reſtitiſſet, ingruente ejus vi ad tertiũ Idus Aprilis nocte media mortem obijt apud Foroſempronienſes, quò ſe extrema hyeme propter aeris temperiem ſalubritatemq́; cõtulerat: itaq; obijt, ut uſq; dum interiret, integris eſſet ſemper ſenſibus, eademq́; propè, qua uti recta valetudine ſolebat, memoria gravitateq́; loqueretur. Morbus autem ejuſmodi fuit. Nam quoniam pedum dolore Dux quatuor atq; decem annos leviter quidem primò, ut fit, ac per intervalla longi temporis, fortius mox ac crebrius, acriter frequenterq́; poſtremò laboraverat, eò res venit, ut qui valentiſſimo prius ſtomacho utebatur, ad extremum imbecilliſſimi eſſet planeq́; multò puditiſſimi: ac nunquam quidem ex podagra, quin alvo quoque fluxa mox laboraret, vigilia etiam & ſæpiſſimè vexaretur, & planè diu. Ad incredibilem igitur his de cauſis maciem debilitatemq́; perductus, pedũ ac propè totius corporis doloribus (ſerpſerat enim ea vis latius) citaq́; maximè alvo, & vigiliis plures dies cũ laboraviſſet, febricula adjuncta paulatim confectus videns loquensq́; deceſſit ſine ulla vi. Aſſidebat ei morienti ex mulieribus uxor Dux, manũ viri ſua manu tendens, atq; illum ſemper intuẽs, abeũtem animam ſuo quaſi ore exceptura. Aderat fratris ejus quondã uxor Aemilia Pia, magni animi, multi cõſilij fœmina, ſummæq́; tũ prudentiæ, tum pietatis: ſoror etiã ipſius ea, quæ mihi eſt mater: neptes duæ, cognata alia. Ex viris aũt ille ipſe fratris tui filius, Octavianus meꝰ frater: neceſſarii, quib. cũ ille alitus fuerat vixeratq́;, permulti: quos quidẽ eſt omnes paucis antequã emigraret horis, mori enim ſe ſentiebat, ſolatus hunc in

Ducis obitus.

Morbus qualis fuerit.

Morienti qui affuerint.

me-

Allocutio qua ante obitũ uſus.

modum. Vitæ mihi finis adeſt, ut videtis: vocor enim jam ab iis, qui me hîc eſſe, quandiu affui, voluerunt: quibus ego gratias ago cùm de ea, quã vixi, vita: neq; enim vel me multùm quantũ vixerim pœnitet, vel vos arbitror pœnitere: tum quòd vos intuens morior, quos ego, quoniam ſuperſtites relinquo, morior libens. Non enim mihi videor interire, cùm vos habeam, quorum in animis ſingulorum atq; memoria certè potero quaſi ſæpius uno tempore vivere. Itaq; omnia me à Diis immortalibus impetraſſe exiſtimabo, ſi à vobis hoc impetravero, ut quaſi ego vobiſcum ſim, ita vivatis. Teq;

Ad filium [illegible].

inprimis mi fili (quem ego, cùm ex ſororibus alios haberem, quemadmodum te habebã, tamen filium mihi eſſe volui, exiſtimans mei quam ſimillimum futurum) docet, perinde atq; me teſtem ſemper habeas, facere dicereque omnia: ita enim non meo filio dignum neque dices quicquam neq; facies. Adero autem tibi ſemper fili, deq; ea regione, ubi me eſſe volent Dii, te, tuaq; facta, dicta omnia intuebor atq; audiam. Maximè autem omnium cùm Julium Pont. Max. patruum tuum tum Federicum Ducem patrem meum, & Joannem Præfectum urbis patrem tuũ colere imitariq; te oportet: quorum alter, quoniã vivit, conſiliis, præceptiq; te juvare plurimum poteſt, alter verò exemplis. Demum ſic te ad bonas artes da, ut quemadmodum ego certè à patre meo virtutum omnium exempla, tu à me fortaſſe capere aliquarum potes, ſic abs te liberi tui capiant. Poſtremò tibi illud præcipio, ut Ducem matrem tuam omnibus in rebus audias, omni genere pietatis colas: ita enim altero ætatis tuæ imbecillitatem facilè fulcies, in altero mihi gratiſſimum feceris: valde enim cupio, quicquid illa fidei, amoris, obſervantiæ in me colendo contulit, tua te in illam pietate charitateq; reponere: quæ quis debet autem, ut qui hæres eſt, ut de-

pendeas,

pendat, eſt æquiſſimum. Tibi verò mea optima atque chariſſima uxor, nihil quidem præcipio. Quid enim tibi præcipiam nunc, cùm morior, quæ dum viverem, locum mihi ne monendi quidem unquam ullum reliquiſti? quæ te æquum erat facere, ſemper ipſa per te feciſti? Hortor autem, & ſi pateris, rogo, filii uti regnum procures: ipſum, quod ſupereſt, ita inſtituas, ut ſe nobis dignum præbeat & majoribus ſuis. Cæterum illud etiam atq; etiam abs te peto, ut cùm reliqua omnia, quæ tibi ipſa præcipies, feceris, meum interitum ne fleas, neve perturbes eam, quam me ſpero apud deos tranquillitate, quieteq; fruiturum, niſi me tuæ lachrymæ impediant. Hæc ille, ut ajebant, cùm dixiſſet, ſuiq; memoriam matri meæ & fratri reliquisq; omnibus graviſſimis amantiſſimisq; verbis cõmendaviſſet, paulũ quievit. Vocari dein ad ſe Foroſempronienſium Epiſcopum juſſit, qui quidem cum ſacerdote, cumq; iis quæ ritè decedentibus adhiberi ſolent ſacris, adſtans, Deos illi ſuperos atq; manes placavit. Quem ille ſic exaudiebat, ut ejus verbis uſque annueret ferè, dum eſt mortuus. Quo ſanè tempore cùm ad uxorem ſuosq; omnes converſus, atq; ita tum illos intuens, tum ea quæ dicebantur excipiens, aliquandiu conſtitiſſet, leviter demum ſe avertens, credo ut minus illos cõmoveret, temporiq; alteram ſupponens manum, tanquam ſomno ſe perpetuo componeret, ſine ullo corporis aut vultus motu, ita placidè tranquilleq; deceſſit, ut quaſi quieſcere videretur. Itaq; ajunt neq; ſanctius, neq; conſtantius, neque omnino pacatius potuiſſe quenquã mori illo viro. Hic Dux, quæ quidem quamdiu ſenſus aliquis in illo fuit, ſiccis ei oculis ſemper aſtitit, ne flens abeuntem ſui miſericordia perturbaret, ut primũ ille ſpirare ac vivere deſtitit, amens ſe in eum projecit, altiſſimaq; voce heu mi vir! exclamantem cur me deſeris? quò abis? reliquit

Conſolati ad uxor.

Sacrã adhibita.

Obitus.

Viduæ relictæ plãctus & animi deliquium.

eam animus doloris victam debilitatamq; magnitudine. Aderant qui verè mortuam crederent, ita nullo accurrentium ſtudio poterat, nullis medicorum remediis artibusq; revocari. Itaq; duorum unà interitum atq; mortem flebant: alteram quidem juſtius, mulieris autem miſerabiliorē interitum genus ipſum mortis pietasq; faciebant. Sed dij tantum mali prohibuerunt. Nā cùm illa propè id quod erat noctis reliquum inter ſuorum manus nihil audiēs, nihil ſentiens, frigida exanimisq; jacuiſſet, tanquā reddita à diis immortalibus vita, ſpirare, aurasq; tandē ducere paul ſper cœpit: oculis deinde cœlo hauſto, atq; in eos intuēs, qui fugientē illius animam retinere quoquo modo poterant conabantur, ut primùm loqui potuit. Quænam hæc tā importuna, inquit, cura? quis hic veſter tā intēpeſtivus labor fuit? cur me meū ſequi dominum crudeles impiiq; prohibetis? cur mihi ut quem vitæ ſocium habui, eūdem mortis habeam invidetis? Me miſerā, ille abiit, ego maneā? non maneo: imò te mi vir ſequor. Hæc illa cùm dixiſſet, lachrymarū quaſi rivus fluere ejus ex oculis cœpit: tū unà queſtibus, fletibus, lamētationibus impleri miſcerique omnia. Nulla planctuum: nulla dolentium verborum, nulla vis unquam major lachrymarum fuit. Itaque ſic illa biduū cū fuiſſet, ut ſe adeuntib. ſolantibus, ſomnum aut cibum caperet ſuadentibus, nihil omnino aliud niſi ſe mori velle reſponderet, ego advenio: domū pullatam, lugubrem, deſolatam, plenam ſordiū, fratris tui filium familiaresq; perturbatos, deq; matris, atq; Principis vita jam propè deſperatos invenio. Flētes me, ut ſubveniam, rogant, rebus labentibus opem ferā: vel me unum eſſe, qui id poſſim, vel neminē, reliquarum ſibi fortunarum omnium ſummam ex me pendêre. Quæ intelligens, magnitudinemq; rei æſtimans, in eam mihi partem vehementius inſiſtendum putavi, quam neq; tu provideras, neq; ego mihi tractandam exiſtimavi-

ſtam, ut mulierem ſi poſſem, ab inſtituto mortis conſilio cogitationeq; revocarẽ. Itaq; omnes eas rationes colligens, quib. maximè poſſe me id conſequi exiſtimabam, neq; brevi oratione illam, neq;, ut verum fatear, ſiccis oculis ſum aggreſſus. quæ tibi non perſcriberẽ, niſi mihi diſcedenti præcepiſſes, non de re rebus modò ſingulis quas agerem, ſed etiam de ſermonibus, deq; ipſis planè verbis, quib. uterer, te ut facerem certiorem. Nã quod mariti ſui maximi & clariſſimi viri, deq; ſe optimè meriti mortem lugeret, in eo dixi nihil habere me, quòd reprehenderem: eſſe illud conjugis, eſſe caſtæ mulieris, eſſe amantis officium: nullis neq; legibus neq; planè inſtitutis prohiberi, ne nobis cùm conjunctorum, tum planè chariſſimorũ obitum interitumq; lugeamus. Quod autem ita doleret, ut etiam vita cedere videretur ſtatuiſſe, id vero non ſolum nos, qui illam amamus, aut gentes eas quib. præeſſet. ſed omnium etiam nationum, omnium ſeculorũ omnes homines improbaturos, Deos deniq; ipſos, ſine quorum nutu, quoniam in vitam eorum conceſſu venimus, non eſt è vita migrandum, ægrè indignanterq; laturos. Nam ſi propterea, inquam doles, quòd virum amiſeris, eſt id quidem omnino durũ; ſed tamen commune tibi cum multis. Omnes enim ferè mulieres quæ unquam nupſerunt, vel ſupervixere viris ipſæ, vel illos ſuperſtites moriẽdo reliquerunt. Utrãvis conditionem abnuere periniquum quidem eſt, indignantisq; vel ſibi æternitatem non dari, ſi antè moriendum ſit, vel ſi pòſt, viro. Sin autem idcirco angeris, quòd eo cares viro, qui cùm à te propter ſuas innumerabiles eximiasque virtutes ſummopere amaretur, te etiam ſummopere amabat: cogitare debes, æquius eſſe velle te frui vita, ut gratiam tam præclari accepti muneris referre Diis immortalibus poſſis, quam ne amiſſi dolorem ſentias, mori: ne videare in eo

cùm timidi ac puſilli eſſe animi, tum planè etiã ingrati. Quòd ſi te illud fortaſſe movet, quòd is admodum juvenis interierit, cumq; adhuc vivere aliquot annos poſſet, tum coactus ſit è vita, tanquam è ſcena nondum concluſa fabula diſcedere: vide quàm perverſe agis. Ille enim tandiu vixit, quàm bene ſibi atq; utiliter licuit vivere. Regnum ſuum, ex quo illum olim potentiſſimorum hominum perfidia expulerat, ſua virtute cùm recuperaviſſet: agros, oppida, urbes ſuas in quas eadẽ illa calamitas invaſerat, partim vaſtatas & dirutas, partim exhauſtas & oppreſſas in priſtinam faciem reſtituiſſet: populos belli muneribus conſumptos, pace atq; immunitatibus exhilaraviſſet: rem ſuam militarem maximis imperiis auxiſſet: ſibi filium, regno heredem, populis Ducem, ipſi novas affinitates acquiſiviſſet: teq; haberet cui tutò regni habena, quoad filius per ætatem idoneus ad eas ſuſcipiendas tractandasq; eſſet, committerentur: pedum dolore plures annos cùm laboraviſſet, ad extremum ingredi nihil poſſet, exceſſit è vita ſuo tempore, ut mihi quidem videtur, noſtro fortaſſe minus, quibus ille ſuæ cùm prudentiæ & ſapientiæ, tum benevolentiæ atq; amoris triſte ſanè deſideriũ reliquit: ſed eſt omnino ferendum. Itaq; ille quoad potuit commodè & cum dignitate eſſe nobiſcũ, fuit, atq; ita fuit, ut ſuorum nobis cùm factorum tum dictorum omnium recordationem atq; memoriam chariſſimam jucundiſſimamq; reliquerit. Nunc autem, cùm neq; ſe exercere amplius neq; horam ferè eſſe ſine doloribus poſſet, eò abiit, ubi cum patre ſuo ampliſſimo ac propè cœleſti viro, inter ipſos Deos lætus atq; hilaris ævo perpetuo ac ſempiterno fruatur. Quamobrem illius cauſa nihil eſt quòd tam miſerè doleas, ut vitam tibi cũ morte commutandam putes. Nihil enim illi mali accidit. Nam quid accidere mali poteſt ei, qui nihil unquam admiſit

admiſit mali? niſi tu quidem ex labore ad quietem, ex dolore ad indolentiam, ex morbo ad ſanitatem, ex ætate brevi ad perpetuam, ab exilio hoc quidem miſero ac permoleſto, ad illam jucundiſſimam beatiſſimamque patriam, cœlum ipſum Deorum ſedem atq; ſolium, homines pertendere malum putas. Tua cauſa ſi te confectam vis, jam iſtud quidem, damno ac detrimento ſuo magnopere commoveri, neq; magni animi eſt, neq; ejus quam triſtia atq; adverſa aliquando exercuerint. Quòd ſi tu ea eſſes, cui nulli unquam venti reflaviſſent, quæq; in vita nihil eſſes moleſti perpeſſa, nihil duri, tamen iſtum te tuum caſum tam dolenter ferre iniquiſſimum duceremus: ſumma enim tua illa incredibilisq; ſapientia tibi Deorum immortalium munere conceſſa, qua dare aliis conſilium conſueviſti, quaq; plurib. non mitiſſimis gentibus ſanctiſſimè prudentiſſimeq; moderaris, hoc te tempore non uti, vix eſſet ullo modo ferendum. Nunc verò cùm ab ineunte ætate aliquid tibi fortuna ſæpiſſimè injecerit acerbi, quo te vexaret, nullum ferè tempus tranſegeris ſine moleſtia, ſine labore, regni te demum tui ſede atq; faſtigio dejectam, dignitate, opibus, fortunis omnibus ſpoliatam videris, egens inops exteras alienasq; gentes adiveris, oraveris, virum ipſum tuum biennium exulem, aſperrimo in bello ſocietatibus infidiſſimis implicitū, extrema omia perpeſſum ſingulis horis audiveris, captū ac mortuū verita ſæpius fueris, credideris aliquando, defleveris nonnunquam: hæc ſanè omnia forti atq; erecto animo cùm pertuleris, nunc te inquam vinci dolore atq; frangi, & quaſi obrui fluctu ſines? Vide quæſo ne reprehendenda ſis, non ſolùm quòd imbecillius agas nunc nimiumque muliebriter, ſed etiam propterea, quòd quibus in rebus antea te fortiter conſtanterque geſſiſti, quæ res & permulta quidem ſunt, & in hominum mentib. inſident

in tantrebus omnibus quaſi maculam, ſic iſtum languorem aſpergas, earumq́ gloriam & ſplendorem priſtinũ excutias nova iſta animi tui tùm ægritudine nimia, tùm dejectione. Continuandus profectò vitæ tuus ibi tenor eſt, atque in ea, quam & à principio fortiter ſuſcepiſti, & poſtea laudabiliter ſuſtinuiſti, perſona uſquequaque permanendum: ne ſi prioribus ultima iſta non conſonent, caſu illa potius ac temerè nata, quam tuo conſilio, tuaq́ virtute, mentisq́ magnitudine ſuſcepta eſſe confectaq́ videantur. Itaq́ eripe te his cogitationibus, quæ tibi rectum judicandi ſenſum eripuerunt: erige, excita te, expergiſcere, aufer ex animo tuo iſtum angorem, vel, ſi id non potes, remitte ac tandem vivere, quàm mori, ſatius puta. Quod quidẽ tua ſi cauſa minus adduci potes ut efficias, filii te tui pietas moveat ut adducare: qui quidem quanquam ea indole, iisq́ moribus eſt, ut non tam à te tuoq́ viro adoptatus, quàm ex vobis genitus fuiſſe videatur, ejus tamen imbecilla ætas tuis eſt maximè & conſiliis & inſtitutis confirmanda. An ignoras, quibus illum regendũ populis, quibus gentibus & puerum & ſolum, ſis, ſi aberis, relictura? quàm feracibus, quàm aliquando detrectantibus non iniquiſſimum jugum? quosq́ propemodum poſſis dicere Apennino ipſo, quem incolunt, duriores? Age verò, ſint ii mites, tractabiles, pacati, quid te tandem facere oportet, cùm ille ipſe tuus vir, quo nemo unquam gravior, nemo prudentior fuit, tibi, ut audio, cùm decedens ſua voce præceperit, tũ fidei tuæ teſtamento cõmiſerit, ut in regno gubernando ita filio adeſſes, ut illi præeſſes, ita conſuleres, ut tibi is parêret, rerum deniq́ omnium ſummam penes te haberes, quoad ille quinq́ & viginti natus annos eſſet? Hanc tu illius contra voluntatẽ facere ſalva pietate non potes. An tu illi, quandiu vixit, omnibus maximis minimis in re-

tum fueris obſecuta, una in re morienti adverſaberis? ut qui te vivus reprehendere nūquam potuit, mortuus poſſit? At hercle ſi tu illum non amaviſſes, ſi ei nunquā aliàs obtemperaviſſes, tamen quoniam neſcio quo pacto natura comparatum eſt, ut mortuos quàm vivos majori pietate proſequamur, obſequi deberes hac in re illius ſanctiſſimis beatiſſimisq́ manibus, teq́ in vita, quoad perficere poſſes, continere. Nunc autem cum in reliquis præſtandis officiis univerſæ viginti annorum vitæ, quos cum illo concordiſſimè ac ſine ulla querela peregiſti, nihil abs te peccatum ſit, cùm quidem culpa, ſi peccaviſſes, & tutior fuiſſet & venia dignior, in uno vis nunc, & quidem longè maximo, maximeq́ tibi ſuſcipiendo ſuſtinendoq́ officio peccare? ut tuus ille perpetuus obſequendi viro mos quaſi conſenuerit, tum, cum minimè decuit, minimeq́ opus fuit, frangatur atq́ deficiat? Ne Dux, ne mea hera, ne mater chariſſima id facias: néve cōmittas, ut alieniſſimo filij, qui ætate impar ad regendum imperium eſt: alieniſſimo populorum tempore, qui tuis imperijs aſſueti, tuam prudentiam, juſtitiam, temperantiam, æquabilitatem expetunt, aliorum nolunt experiri: alieniſſimo etiam tuo, quæ pietate hac viri manibus exhibita, reliquam totius tuæ vitæ erga illum pietatem honeſtiſſimo quaſi ſepto concludes, rejecta & præterita diſſipabis, cùm te nobis omnibus eripias tum tibi. Satis, medius fidius ſatis, aut etiā nimium citò celeriq́ per ſeſe gradu mors tum, cùm nobis moriendum eſt, venit: ne tu illius pedibus alas etiā addas, te ut adeat inviſatq́ tēporius. Atq́ hæc quidem, quæ nunc dico, non propterea dico, quòd is, qui me ad te miſit, Julius Pont. Max. ea mihi tecum agenda tractandaq́ mādaverit: ille enim quo eſt erga te ſenſu atq́ judicio, nunquam eò inducere animū potuiſſet, ut cogitaret te fœminā innocētiſſimam, ſanctiſſimā, pru-

dentiſſimam, ſupraq; mulierum conſuetudinem rebus adverſis ferendis conſtantem atq; fortem, ita mentis inopem, ita conſilii egentem, ita te ipſa excußam & ejectam jacere, mori etiam ut decreviſſes. Sed profectò quę æquum erat ſapientiſſimum hominem de fœmina præſtantiſſima cogitare, ea de te cogitavit, ſi vir tuus vita exiret, quoniam illum ſummopere amabas, forent ea res magno te dolore, magna moleſtia afficeret: itaq; juſſit ſua te nomine ut afflictam, non ut mori cupientē, conſolarer, hortarerq; hominem te eſſe natam meminiſſes, nihil humani à te alienum putares, nihil accidiſſe tibi proprium duceres, aut etiam nihil novum. Viri tui deſiderium ſi non æquo & pacato animo, at forti & conſtanti ſuſtineres; eos, qui tibi illum dediſſent, repetendi cùm vellent jus habuiſſe: tibi conceſſiſſe tuo viro perfrui multò diutius, quàm uxoribus innumerabilibus conceſſerint conceſſuriq; ſint ſuo: immoderatè intemperanterq; ferre id, de quo etiam referre gratiam debeas, ejus eſſe, qui Deorum immortalium munerib. planè abutatur. An neſcires illum ea lege natum, ut eſſet, qui omnibus horis poſſet mori? Non ſingulos modò homines, ſed univerſas etiã nationes interire. Ejus qui ſanctè, prudenter, temperatè, ſumma gratia, ſummis honoribus, ſumma cum dignitate vixerit, memoriam pietate & benevolentia eſſe, non luctu aut ægritudine proſequendam. Ipſum, quò in te animo ſemper fuit, veriſſimam quidem eſſe, moleſtè ferre, angi, turbariq; te. Itaq; lachrymis modum poneres, te converteres ad tranquillitatem. Dares hoc illi mortuo, qui abs te id flagitat: dares tuis, quos omnes neceſſe eſt multum ex tuo luctu doloris moleſtiæq; traxiſſe. Poſtremò ſibi etiã dares, cujus erga te voluntati maximè charitatiq; deberetur. Nullũ eſſe dolorē, qui diuturnitate nõ molliatur: ei diuturnitati tua te prudentia non præcurrere,

quod

quod ſingulæ ſæpe mulierculæ faciunt, neminem a quo animo laturum. Mentem denique ac cogitationem tuã ad regendos populos traduceres: eos ſe tuæ prudentiæ tuæq; fidei committere. Filium tuum, qui fratris ſui filius eſſet, optimis moribus, optimis artibus inſtitueres: eis populos confirmares: quæ te digna eſſent, tractares potius, quàm ea, quæ alias mulieres facere, ipſa & ante hoc tempus improbaviſſes, & paulò poſt hoc tempus eſſes deinceps improbatura. Hæc à te vel hortando, vel rogando, vel monendo, vel planè etiam præcipiendo impetrarem, vel amori ſummo erga te ſuo id concederes, vel ei, quam is à Diis immortalibus ſuſtinet, majeſtati: quam quidem majeſtatem tu ſemper maximè omnium eſſes verita, eiq; plurimum tribuiſſes. Quod ad ſe attineret, conſideres nulla in re tibi defuturum, quã ſciret ad te tuamq; dignitatem pertinere: eoq; ſe tuas res, tuasq; fortunas omnes, teq; ipſam majori ſtudio ac pietate in fidem & clientelam ſuſcepturum, quo te ſciret tali tantoq; viro ſpoliatam, cujus & amore & conſiliis nitebare, firmiori adjumento atq; præſidio ad te regendam & ſuſtentandam egere. Hæc atq; his ſimilia in hanc ferè ſententiam cùm dixiſſem, ſic ab illa diſceſſi ut mihi polliceretur, quoniam ita tu velles, ſe daturam operam ut viveret, quandiu autem viveret, tandiu ſe in luctu atq; acerbitate ſcires futuram. Quæ cùm ejus filius familiaresq; reſciviſſent, eas tibi apud me gratias egerunt, ut dicerent, ſeſe illa ſi viveret, tibi uni acceptum relaturos: me verò ſibi è cœlo miſſum putarent, qui tam tempore venerim.

Conſolat nis effect

Hæc cùm puer recitaviſſet, velletq; pergere ad reliqua, Sigiſmundus manu ei annuens ut ſe ſuſtineret: Quódnam autem ex his literis Beroalde, inquit, de Federico meo tuum judicium eſt? Libet enim mihi illum meum appellare, qui quidem ex Pontificis mei familia

eſt, quemq́; is valde diligit, ego autem unicè atq; ſummopere amo: quam is bellè tibi videtur ſcribere? ejuſq́; ſcriptionis quàm probas genus? viſus es enim mihi avidus admodum aurib hanc epiſtolæ partē quaſi bibiſſe.

Ego verò, inquit ille videri tibi recte potui is, quem dicis: qui quidem certè mihi etiam viſus ſum nihil omnino unquam libentius audiviſſe. Sed nolo tibi meum judicium afferre, niſi prius univerſæ epiſtolæ ſeriē atq; ſenſum percepero: video enim ſupereſſe etiam, quod audiamus. Itaq; ad reliqua, ſi tibi videtur. Mihi quidem videtur, inquit. Perge igitur puer tu, atq; explica de epiſtola, quæ ſequuntur.

Epiſtolæ cõtinuatio.

Tum ille ſuum ad munus cùm rediiſſet, ſic eſt proſequutus. His confectis Urbinum noctu nobiliorem humeris delatum cadaver eſt multa face, interq́; majorū ſepulchra compoſitum fano, quod ſibi ipſe vivens conſtruxerat. Ea in urbe poſtridie mortui Ducis teſtamento recitato, ejus filius more majorum urbem in equo ac veſte regia perambulans, Dux appellatus ſalutatuſq́; eſt. Poſt eum diem reliquæ urbes omnes miſſis legationibus idem fecerunt, ipſumq́; Ducem conſalutaverunt. Juſtis etiam patris manibus peragendis dies eſt dicta, ante diem quintum Nonas Majas. Per hoſce interea dies vel neceſſariis vel amicis Regulis atq; Principibus aut ipſis, aut certè per legatos Ducem atq; matrem Ducis, hanc ut conſolarentur, illi etiam ut gratularentur adeuntibus, municipiiſq́; immunitates cæteraſq́; ejus generis largitiones petentibus eſt vacatum. Quanquam quidem non tam illi mulierem magni nominis adierūt, quàm planè ſimulachrum umbramq́; mulieris, vel potius effigiem ſpirantis mortuæ. Pānis illa pullis vittiſq́; obſita, tum operta velo faciem, thalami ſui angulo humi perjacet: ibi ſomnum, ibi cibum capit. Ei thalamo dies ac noctes una tantummodo & quidem a-

Sepultura.

Teſtamentum.

Hæres dux.

Viduæ in nulla veſte ſqualor & luctus.

gris facula illucet. Non ſol admittitur, non aer: ibi inviſitur: ibi eam legationes conveniũt. Nemo autem illam adhuc, niſi planè flentem invenit, non exterorum, non ſuorum. Itaq; mirum omnino eſt tandiu ei oculos ſuffeciſſe, aut unde illa tantum lachrymarum hauſerit. Parentalia ubi venerunt, quibus quidem celebrãdis ut adeſſent, omnibus ferè ab Italiæ principibus miſſæ legationes convenerant, atrati propè mille templa novo cum Duce manè adimus. Buſtum ingens medio in templo mortui Ducis manibus erectum, luminibus circumfuſum innumerabilibus, quaſi ardere ipſa cum æde videbatur. Antè id à ſacerdotibus ſupplicatum multis precibus eſt antiquo ritu ſacrorum: laudatio etiam à præceptore ejus Odaxio luculenter dicta: cujus exemplum habebis cum his literis. Parentalia. Buſtum. Laudatio funebris.

Hic tum Sadoletus: O præclaras literas! inquit, quibus etiam laudatio ſit adjuncta. Itaq; video nos non ea ſolummodo quæ ad mortem Guidi Ubaldi pertinebant, quod unum maximè optamus, ſed vitæ etiam ipſius propè hiſtoriam præter ſpem conſequuturos. Non enim vereor ne Odaxius, doctus quidem vir atq; eloquens, cùm diſcipulum eſſet in funere laudaturus, quicquam omnino quod egregium ſit, ſunt autem multa, ut ſæpe audivi, prætermiſerit. recitari enim nobis, modò id te volente fiat, iſtam quoq; laudationem volumus Sigiſmunde, quam hic dicit: ſcio autem etiam Beroaldo id placere.

Mihi verò perplacet, inquit Philippus. Nam quanquam Bembus multa nobis de illo viro narrare ſæpe ſolitus ſit, cupio tamen quæ mandata literis ſunt, ea etiam cognoſcere, ab Odaxio præſertim cùm erudito homine, tum quod ipſe maximum puto, univerſæ ejus ipſius, de quo agimus, vitæ quaſi ſocio, doctrinæ quidem certè in ſtudiis etiam magiſtro. Quamobrem juſ-

be illam puer tuus laudationem perlegat, ſi tibi incommodum non eſt.

Tum Sigiſmundus: ille verò Beroalde, inquit: quid enim mihi eſſe incommodum, quod vobis placeat, poteſt? Sine autem prius, quod eſt reliquum Federici literarum, quod quidem jam paululum eſt, id exolvat expliceteque, ſi videtur, ne non æquo interea literæ intervallo lectionis interſecentur. Nam laudatio longiuſcula quidem eſt.

Quæ cum eſſent dicta, Philippus autem puero, ut explicationem literarum conficeret, annuiſſet, ille reliqua ſic eſt perſecutus. Poſtridie ejus diei, urbium, oppidorum, coloniarum, municipiorum, hujus imperii omnium legati ante Ducem loco celebri cùm conveniſſent, pulcherrimum ſanctiſſimumque jusjurandum juraverunt, cui me adeſſe tuo nomine, cujus auſpiciis ea gerebantur, voluerunt: tui ſe fratris filio ſcilicet novo Duci ſemper fidem, ſemper ſtudium præſtaturos, ſemper in officio manſuros: ejus ſe dignitatem, incolumitatem, fortunas omnes, ſuis fortunis, ſuo periculo defenſuros, eoque illum loco habituros, quo parentem ejus habuiſſent. Quibus ille gratias brevibus humaniſſimisque verbis agens, ſe daturum operam dixit, ut illos ſui officii non pœniteret: id ſe ſperare vel ſua in ipſos benevolentia & voluntate, vel moribus iis, quos de patre deque patruo hauſerat, facilè conſequuturum, ſalutis quidem illos ſuæ, ocii, quietis, pacis, commodorum, ornamentorum curam in ipſo ac procurationem certè nunquam deſideraturos. Qua oratione mirum eſt, quantum is in illorum animus irrepſerit. Itaque illi Ducis dextram more patrio deoſculati, bona cum ſpe læti hilaresque diſceſſerunt. Quamobrem nihil eſt, quod te amplius ejus rei cura cogitatióve commoveat, ne populi hi atque gentes propinqui tui, neque ex Guido Ubaldo geniti, & planè pue-

piſtolæ cõ nuatio.

egati iura- entum æſtant hæ di.

tredie no ducis cõ- ndatio.

pueri imperium æquo libentiq́ animo ſint laturæ: planè enim jam ferunt, neq́ illis quicquam eſt eo puero charius: quem quidem ſic aſpiciunt, ut neſcio quid majus puero ſe intueri abitrentur: ſic amant, ut in filio ſupereſſe patrem exiſtiment: ſic verentur, ut Ducem ſibi eſſe illum meminerint, atq́ eum Ducem, cui tu patruus ſis, quiq́ cum ſua dignitate conjunctam habeat tui imperii tuiq́ nominis amplitudinem & majeſtatē. Hæc ferè ſunt, quæ ad te ſcribenda mihi eſſe duxit, ut quæ acta hîc eſſent, ne te latêret. Nos, quoniam quarū rerum cauſa me hîc eſſe voluiſti, eas res puto me propêmodum confeciſſe: cùm afflictæ Duci melius eſſe per ægritudinem ſenſero, cui quidem conſolationis omne genus adhibere non deſiſtimus, ad te revertemur. Vale. Pridie Nonas Majas, apud Metaurenſes.

Recitatis à puero literis cum omnes paulisper conticuiſſent Habetis propè, inquit Sigiſmundus, Beroalde ac Sadolete, quod de me quærebatis: hæc enim fere ſunt, quæ de Guidi Ubaldi morte Federici literis ad nos perlata ſunt, ut videtis: quas quidem is literas vellem ſciret perlectas vobis eſt præbente me: gauderet puto, quo eſt ille ſenſu benevolentiæ atq́ amoris erga ſuos in hominum cùm ſibi chariſſimorum, tum certè ſui amantiſſimorum ſermonibus multùm hora fuiſſe. Atq́ utinā adeſſet hîc ipſe nunc, non tam quidem ut his noſtris de ſe benevolentiſſimis ſermonibus intereſſet, quàm ut nos illius dulciſſimis ſuaviſſimisq́ frueremur. Ut enim de me loquar ipſe. conjecturam autem ex me de vobis facio, nullo cum homine profectò totos dies, quam cum illo libentius conficio. Nam cùm eſt perhumanus, lenis, comis, blandus, ſalibus etiam & lepôre omni ac facetiis ſcatens, tum à gravitate atq́ prudentia, & miro quodam vocis ac verborum animiq́ multò magis temperamento tranquillitateq́, nunquam diſcedit: ſemper etiam è doctrina ſtudiis aliquid affert, quo delectere. I- Federici Fregoſi. ni Salernitani commendatio.

taq́

taq; cæteris omnibus cum hominibus, etiam ſi mihi ſunt chariſſimi, tamen eſt aliquando, cùm eſſe certè non velim: cum Federico autem nunquam tandiu ſum, quin eſſe cupiam diutius: nunquam illius conſuetudinis non dicam ſatietate ulla capior, ſed etiam non teneor magna incredibiliq; aviditate. Quamobrem invideo Metaurenſibus, quanquam jam appropinquare ejus advẽtum exiſtimo. Sed quid ais ô Beroalde his ejus de literis nunc, quoniam interpellari dum recitarentur noluiſti? quid tandem ſentis? volo enim elicere judicium tuum.

Qua de cauſa, inquit ille, iſtuc vis? utrum Sigiſmunde, quia ipſe judicio careas, an quia ego maximè abundem? Sanè quidem utraq; inquit, Nam & ipſe carere judicio hac in re facilè poſſum, vel quia non abundo in aliqua, vel quòd illum ſummopere amo. quàm ſæpe autem malè judicent, qui amant, nemo nõ novit. Et te ſi carere judicio dixerim in cauſis literarum & doctrinæ judicandis, carere dicam etiam Romanæ academiæ homines neceſſe eſt: qui te tua Bononia Romam, ut publicè rem literariam adjuvares, arceſſiverũt: quo quid eſſe indignius atq; abſurdius poteſt? In amando illo autem ſi priores mihi partes aſſumo, videor id propè meo jure poſſe facere, propterea quòd eum uſq; à puero amo. Itaq; in hoc de illo judicio minus te falli, quàm ego fallar, veriſimile quidem eſt. Dicendum eſt igitur tibi quid ſentias.

Tum Philippus: Ego verò, inquit, poſtquam ita jubes, dicam. Sed velim mihi antea pictorem dari, verùm non qui faciem, ſed qui animos ſua arte, atq; mores hominum imitetur. Quid ita, inquit ille? Quia volo, inquit, mihi tabella exprimi ejus ipſius mores animiq; habitudinem, de quo quærimus. Quam ob rem ille, aut quid tum poſtea, inquit? Quoniam cùm penicillis

lo, inquit, expreſſos ejus rectè mores tibi oſtendere Sigiſ-mũde potero, tum dicam, ſcriptorum ejus epiſtolarũq; rationem atq; formam eſſe illis moribus quam ſimillimam: eaſdem in ejus viri conſuetudine animi, atq; in literis ſtyli ſcriptioniſq; ſuavitates inveniri. Quod ſi ille artifex etiam ſcriptorum qualitates exprimere ſuo artificio calleret, iſtamq; de qua tu me rogas, expreſſiſſet, tum quaſi de morum illius imagine ſumptam imaginem ſcriptorum cerneres, ut mihi quidem videtur. Sed ego falli facilè poſſum, qui unius tantummodo ex ejus ſcriptis omnib. recitationi epiſtolæ affuerim. Melius tibi iſta Sadoletus, cui cùm acre judicium in ſcriptorum generibus omnibus eſt, tum in Federicea ſcripta reliqua incidiſſe certè non ſemel poteſt. Nam de Bẽbo puto te audiviſſe ſæpius, hac de re quid ſentiret. Quanquã quid tu de ullo petas, qui ex me nõ ut ſcires aliquid quod neſcias, quid enim Sigiſmũde te fugit? ſed ut videres an ego perſpicerem id, quod tu perſpicis, propterea petiiſti? Optas autẽ, idq; efficere vis, ut quãtum ipſe Federico tribuis, ab aliis ei omnib. tantundem tribuatur: quod quidem certè cum Sadoleto atq; Bembo effectum jampridem eſt.

Beroaldi lecta epiſtola iudicium.

Tum Sadoletus: Iſtud verò, inquit, Beroalde parum eſſe Sigiſmundo ſanè poterat, multum Federico nos tribuere, niſi eidem quoq; plurimùm longè ampliores, quàm nos ſumus homines, longeq; fortunatiores tribuiſſent: vult enim hic, ut video, me ſic etiam pro ſe reſpõdere. Itaq; quoniam Julius Pontifex Max. de illo viro propè idem ſentit, quod nos ſentimus, cùm illum ſæpe ornat maximis dignitatibus, tũ fortunis auget, aucturus in dies magis magiſq; eſt, niſi me meus animus fallit. Atq; utinã omnes Pontifices Max. Sigiſmunde in eam cogitationem incumberẽt, in quam tuus Pontifex ſemper incubuit, ut quos bonis moribus, quos virtutib.

Sadoleti de Federico Salernitano epiſcopo iudicium.

pluri-

plurimis, quos doctrina preditos & ornatos viderent, opes ad illos, honoris, dignitatesq; conferrent, illis munera legationesq; traderent: illorum prudentiæ maximarum rerum ſummam demandarent, deniq; repoſitā in illis eſſe vellent omnem Romani nominis amplitudinem, omnem religionis jurisq; Pontificii cerimoniarūq; nostrarum majeſtatem: nulla medius fidius non ſolùm naufragia in Chriſtiana Republica, ſed ne tempeſtates quidem certè aut planè ſluctus ullos pertimeſceremus: proſpero & tranquillo ſemper curſu, aut omnino tutò navigaremus. Nunc quoniam imperitis ſæpe hominibus imperii gubernacula committuntur, quid mirum ſi huc illuc jactati portum capere non poſſumus? Verùm hæc ipſi viderint, quorum res maximè agitur: quanquam quidem noſtra quoq; ininterest, quibus velum & clavum regentibus Petri celox provehatur: qui profectò ſi unquam Federici artificio committetur, non vereor ne ii ſe homines beatos dicant eſſe, qui rectore illo utentur. Sed nos, ſi tibi videtur, ad laudationem Odaxianam pergamus, quam quidem magnopere aveo audire.

Pergamus, inquit ille arbitratu tuo. Cape igitur puer tu papyrum illam, quæ adjuncta literis eſt, explicaq; & perlege. Nos autem, ut videtur, nihil interpellare puerum oportebit, ne mortui Ducis manibus voluptatem, quam ex lectione iſta fortaſſe capient, interpellemus. Itaq; attende Beroalde, num egregiè Odaxius etiam ſine pictore illo tuo animum illius, mores virtutesq; expreſſerit. Quæ cùm ille dixiſſet, eſſetq; à reliquis ſilentium factum, puer ſic eſt exorſus.

Oratio funebris Guidobaldo ab Odaxio prætore habita.

Utinam Proceres de Guido Ubaldo Urbini duce nuper vita functo verba facturus, quantum mihi doloris illius intempeſtiva mors attulit, tantum eloquentiæ in ejus funere celebrando afferre poſſem. Nam quoniam

niam propter ejus viri cùm innumerabiles incredibilesq́; virtutes, tum magna erga me merita, nullũ propè genus eſt mœroris atq; moleſtiæ cum ea, quam ex hoc interitu atq; ex hac jactura capio, conferendum: ſi mihi parem quoq; in dicendo copiam animi acerbitati habere contigiſſet, nõ plus quidem vos facultatem nũc, quàm voluntatem erga illum meam eſſetis deſideraturi. Volo autem vehementerq́; opto, ut qui in me vivens omnia ornamenta contulit, in ejus mortui vita laudibusq́; recenſendis tantum præſtare opera valeam, ut ſi minus idonei, ſaltem pii atq; omnino memores ad referendam gratiam habeamur. Sed cùm ego neq; ingenio, quod mihi quidem minus etiam quàm mediocre eſt: neque arte aut ſtudio dicendi, quibus in rebus non multũ ſanè temporis impendi: neq; uſu & exercitatione valeã præter cæteros: dolor autem me unum præter cæteros conficiat, non expectationi modò veſtræ de mea facultate, ſi modò veſtra aliqua expectatio, propterea quoniam hunc in locum ſumma certè facultas afferri debuerat, ſed huic ipſi etiam meæ erga illum voluntati parum me facturum ſatis vereor interdum Proceres & pertimeſco. Impedior enim ſingultu, neq; vocẽ & verba proferre ipſæ me lachrymæ ſinũt, cùm ærumnas meas ſolitudinemq́; conſidero. Amiſi enim in eo viro non ſolum parentem, Metaurenſes: aut herum, ut familiares: aut imperatorem, ut milites: aut patronum, ut omnes boni: aut benevolum atq; amicum, ut multi amiſerunt: ſed cum his omnibus eum etiam amiſi, quem ego propè meo in gremio educavi, bonarum artium ſtudiis imbui: ille autem me non tanquam educatorem alumnus, aut tanquam magiſtrum diſcipulus, ſed quaſi filius patrem amavit, fovit, opibus auxit, dignitatib. honeſtavit, quiq́; cùm fuerit ineuntis ætatis meæ ſpes, cõfirmatæ ornamentum & columen, hujus planè jam de- Pietas in præceptorem.

vexæ certè requies atq; ſolatium fuit. Ad hæc Accedit publici mali quaſi facies quædam & forma plena mœſtitiæ. plena acerbitatis, civium fletus, municipiorum dolor, legationum cum ſubjectorum populorum, tum Italicarum ac propè undiq; miſſarum deſiderii ac mœroris magna incredibiliſq; atteſtatio atq; conqueſtus: militum præterea languor & deſtitutio, neceſſariorum querimoniæ, tuuſq; Franciſce Maria fili luctus & ægritudo, cõjugis etiam miſera deſolatio, cujus mihi videor ſqualorem, gemitus, ſingultus, voces, lachrymas, in auribus & ante oculos habere: tum omnium ætatum, omnium ordinum atræ ac ſordidatæ veſtes, forum mutum & obſcurum, caſtra orbata, cœlo quaſi undiq; tecta domus ædeſq; regiæ, mœrens atq; poſtrata, urbs, tẽpli deniq; hujus aræ atq; parietes, quos quidem ille inviſere frequenter ſolebat, ejus nunc intra ſe buſtum cadaveris imaginemq; continentes, cujus antea regia ac decora frontis majeſtate atq; manſuetudine, oculorumq; propè cœleſtium ſplendore exhilarabantur, lugere mihi quidem videntur vicem ſuam, ægreq; ferre, quòd non unà conſtrati æquatiq; ſolo conciderint. Ita neq; mecum ipſe quicquam niſi acerbum cogitans, & extra nihil aſpiciens, niſi miſerum, niſi luctuoſum, à dolore mentem, à fletu oculos abducere quî poſſim non reperio. nedum ſatis mihi comparatã eſſe videam Proceres de illo viro nũc quidem apud vos dicendi tractãdiq; facultatem. Nam ubi animus mœret, oculi lugẽt, omnis ſenſus in moleſtia ægritudineq; verſatur, ratiõe ac memoria perſequi rem magnam aliquam arduam nemo ſanè multùm poteſt. Arduum autem & perdifficile eſt ejus hominis laudes oratione complecti, qui omni genere laudis maximè floruit: & cujus unius virtutibus pares omnium hominum virtutes noſtra ſecula non habuerunt, iis referendis omnibus idoneum unum

homi-

hominem exiſtere eundem autem maximis pluriminisque cauſis doloris perturbatum impeditumque poſſe dicere, vix eſt ullo modo credendum. Itaque timeo Proceres, ne id me muneris ſuſcepiſſe in hoc tempore audacia vobis potius, quàm obſequium, temeritas quàm pietas appellanda eſſe cenſendaque videatur. Sed quid agerem? quò me verterem? aut quam afferrem excuſationem iis, qui me ut hanc provinciam ſuſciperem, cùm jubere jure ſuo poſſent, multis precibus rogaverunt? Ingenii ne mei, cæterarumque ejus generis rerum mediocritate me tegerem? At ejuſdem ingenii fontibus irrigatum alumni mei ingenium incredibilem cùm doctrinam, tum certè eloquentiam hauſiſſe. Dolore me meo impediri dicerem. At neminem eſſe affirmabant, qui non itidem angeretur: neminem, qui dolore non impediretur ſuo. Commoveri perturbarique me aliorum lachrymis, atque hac ipſa rerum omnium offenſione contēderem. At quærebant, quis poſſet hæc eadem aſpicere ſine animi ſui perturbatione atque moleſtia? Itaque nihil adducere poteram, quod non ab iis ſtatim refelleretur, in meque redundaret. Nam illud etiā addebant, ejus hominis vitæ explicationem nulli juſtius demandari, quam ei, quo partim autore, partim ſocio, ſpectatore quidem certè omnis ea peracta vita eſſet, recenſendum. Quod cùm mihi præter cæteros contigiſſet, non committerem, ut qui illum vita fruentem omni ſtudio, omnibus officiis ſemper eſſem proſequutus, mortuo ſi deeſſem, id omne quod antea egiſſem, fortunæ illius viderer & felicitati, non meritis aut benevolentiæ tribuiſſe. Quamobrem ſuſcepi munus Proceres magnum profectò atque arduum, more majorum hodierno die omnium qui multis antehac ſeculis fuerunt longè maximum atque clariſſimum virum laudandi: idque non obeundi fiducia ſed pudore recuſandi ſuſce-

pi, neq; tam perveniendi quò vocabar ſpe, quàm progrediendi quantum poſſem voluntate. Malo autem cùm eorum ſtudiis qui hoc à me contenderunt obtemperavero, ſuo ipſi de me judicio detrahant, quàm ſi id non fecero, meæ erga ſe vel benevolentiæ vel pietati. Itaq; rem aggrediar magni nominis, magni exēpli, gloriæ, novitatis, admirationisq; pleniſſimam. In quo ea me res conſolatur, quòd cùm multa propè incredibilia ſim dicturus, vobis tamen eſſe dubium minimè poterit me veriſſima dicere propterea quòd ea dicam, quæ ipſi cognoviſtis, vidiſtis, quibus interfuiſtis, quarumq; ſane rerum quo majora quæq; ſunt, eo ſe nobis atq; omnibus hominibus notiora Proceres exploratioraq; præbuerunt. Itaq; nihil commemorabo, quod non idem multorum & viventium & præſentium memoria teſte commendetur. Atq; vobis quidem eſſe gratiſſimum debebit, quæ ſparſa, quæq; diverſis temporib. de homine præſtantiſſimo deq; veſtro Duce vel vidiſtis ipſi, vel audiſtis, ea collecta uno tempore cognoſcere: quibus è rebus etiam quilibet abundè capere omnium exempla virtutum poſſit, vel ad aliorum comparationem atq; memoriam, vel ad uſum ſui. Sed priuſquam dicere incipio, te mi alumne, ſemper quidem mihi chariſſime, nunc autem etiam beatiſſime, te, inquam, rogo quacunque de cœli regione nos intuens tibi ſacra fieri, tibi juſta celebrari vides, mihi perſanctè adſis tantiſper, dum de te apud hoſce ago: magnamq; tuam illam eloquentiæ vim, quam tamen cùm nobiſcum eſſes, parcè ac religioſe exercebas, mihi aſpires, ut id ego bene dicendo tuo munere conſequar, quod es ipſe bene agendo benèq; ſentiendo Deorum immortalium beneficio conſequutus. Quod quo facilius fieri poſſit, ſi modò fieri ulla ratione poteſt, ad ea quæ breviter ſum dicturus, quæſo Proc. diligenter attendite. Eſt in Apennini jugo his

vici-

*vicinus locus mons præcelſus, quo in ſummo propè æ- Feretrius mons.
quata agri planities fertile ſanè ſolum & aquas peren-
nes habet, aeriſq; miram & jucundam ſalubritatem.
Totus autem undiq; ita circumciſus atq; directus eſt,
ut adiri uno aut altero ex loco ſingulis ab hominibus
poſſit, aliunde pluribúsve non poſſit. Itaq; parva ma-
nu ſi defendatur, omnes omnium imperatorum exerci-
tus, tormenta, artes, eum montem expugnare omnibus* Nominis
annis nõ queant. Huic monti Feretrius nomen eſt, cre- Feretrii ratio.
*do uti Jovi quondam nomen Feretrio fuit, quoniam pa-
cem hominibus afferebat: ita hunc montem primò fuiſ-
appellatum propterea, quòd imperatores electiſſimos
tulit, à quibus poſtea pax atque pacis ornamenta ma-
xima hiſce urbibus regionibuſq; contigerunt. Nam
illa hinc familia oriunda eſt Feretria pervetus, ex qua* Feretria Principum
innumeri Principes extiterunt, qui cùm omni laude familia illuſtris
*maximè celebres, tum bello clariſſimi, univerſam Ita-
liam rerum à ſe geſtarum gloria monumentiſq; refer-
ſerunt. Horum omnes annales, omnes hiſtoriæ nomina
continent, facinora, virtutes, geſta bello ac pace impe-
ria, partas manu victorias atq; triumphos memoriæ
poſteritatis tradunt, ut qui velit, facilè poſſit inſpicere
quot quantiſq; imperatoribus tercentum jam annos
amplius gens Feretria floruerit. Hiſce majoribus ortus
Guidus Ubaldus Dux, avum habuit Guidum Anto-* Avus paternus Guidi.
*nium Feretrium Urbini Ducem, celebris gloriæ mul-
tiq; nominis virum. Nam neq; bello ferè quiſquam
major apud Italos homines ea tempeſtate illo fuit, qua
tamen multi clari atque illuſtres militaribus diſci-
plinis viri, multi magni imperatores extiterunt: ne-
que domi quenquam ullæ gentes Principem æquè at-
que hunc ſui cives populiq; coluerunt: quod tamen illi
etiam apud Martinum V. Pontificem Maximum va-* Martinus V. PP.
luit plurimùm, hominem cùm in ſacerdotio univerſo,

cui præerat, tum in regenda republica diligentiſſimum, & propè ad ſublevandam Romani nominis jacentem jam poſtratamq; dignitatem natum, cui quidem ſummopere charus fuit: viri enim ille mores virtuteſq; cùm adamaviſſet, nihil non ei tribuit. Nam quod ſummum eſſe imperium in Pontificis Maximi regno tum poteſtateq; cenſebatur, eo illum magna Italiæ, magna bonorum omnium gratulatione donavit,

Spoleti provincia.

Ducemq; Spoleti creavit. Eſt autem ea provincia percelebris, agros fertiles & amœnos tractus habens, oppidaq; plurima, populiſq; refertiſſima. Itaq; apud ſuos charus, apud Romanos homines magnus, apud omnes certè ſumma benevolẽtia, ſummo cultu, ſummis honoribus ſemper fuit. Verùm hunc tantum ac tam præclarum hominem, aliquanto minus magnum filii maxima atq; perfecta virtus facit. Ita qui aliorum comparatione omnium excellere facilè poterat, eum genuit, qui cùm omnibus reliquis hominibus, tum patre etiam longè major atq; illuſtrior fuit. Quæ tamẽ illi res certè bis voluptati fuit. Nam & vinci à filio jucundiſſimum eſt, quaſi quis à ſe ipſe vincatur, ſeq; ſuperet: & filium genuiſſe multò ſe præſtantiorem, maximè optandum: vivit enim in filio pater: itaq; majorem ſe in illo cùm intuetur, gaudet: filiiq; nomen atq; gloriam ſuam ipſius atq; propriam ducit. Sed magna me hæſitatio Proceres tenet: valde enim mihi difficilis atq; lubrica dicendi ratio proponitur.

Federicus Feretrius Vrbini dux, eiusq; vita laudatiſſima.

Nam ſi meritis Federicum Ducem laudibus hujus de quo dixi filium, ejus autem de quo dicturus ſum patrem proſequi ornareq; voluero propterea, ne vos qualem is parentem habuerit neſciatis, nihil hodie aliud agam, nihil planè cogitem, neceſſe eſt: illud etiam mehercule, ne me dies prius quàm rerũ ſylva ſerieſq; dicendarum deferat; eſt verendum. Sin tacuero, Guidum Ubaldum à nobis magno vereq; genere

lau-

laudis iri defraudatũ video. Quid enim omnino laudabilius, quàm patrem habuiſſe ampliſſimum virum, omniũq; hominũ memoria celebrationeq; clariſſimũ? Nam quemadmodum in equis dignitatem ſoboli afferũt parentum animi, aut firma latera, aut pernicitas, aut pulchritudo: in arboribus autem ea plerunq; laudantur, quæ optimis ex ſeminib. coaluerunt: ita etiam in hominibus, claris eſſe parentibus genitũ ſemper pulcherrimum atq; honeſtiſſimum fuit. Quamobrem ſi filium quib ex rebus par eſt, laudabo, de patre hodie, non de filio dixero. Sin verò patre præterito hodie de filio dicã tamen, profectò eum quem maximè laudandum ſuſcepi, multò ſanè minus quã poſſum quamq; debeo, collaudavero. Ita vel huic meæ laudationi id, quod eſt potiſſimum atq; maximum, detrahendum eſt, vel ipſa in alium diem rejicienda: In altero ne minus quàm oportet, vel diligens vel fortaſſe gratus, in altero ne etiã intempeſtivus moroſusq; videar. effugere cavereq; nõ poſſum. Veruntamen ut in re ambigua atq; perangusta confugiam ad illud, propterea quod is non multis ante nos annis fuit, ejus vitæ ſcilicet rerumq; geſtarum memoriam adhuc vigere, adhuc in mentibus hominum ejus prudentiam, juſtitiam, temperãtiam, ſanctitatem, animi magnitudinem liberalitatemq; verſari: illud etiã certò ſcio, adeſſe hoc in cœtu multos, qui illum noverint, viderint: aliquos, qui eo imperatore meruerint, manum cum hoſtibus conſeruerint, victoriis interfuerint, quas ille plures eſt conſequutus, quàm alii imperatores non ſperare modo audeant, ſed planè etiam optare. Itaq; nemo ferè ignorat illum omnib. ab Italicis regib. maximis propoſitis præmiis vocatũ, maxima imperia geſſiſſe: parva manu ingentes hoſtiũ copias ſæpe fudiſſe, viciſſe ſemper, victum nunquam fuiſſe: quæ capi expugnariq; nulla vi, nullis artibus poterant, oppi-

Parentum ſplendor filiis refulget.

Virtutum ornamenta.

Res bellicæ

da expugnaviſſe: munitiſſima omnia ei ceſſiſſe, concluſa patuiſſe, ſitu aſpera non reſtitiſſe. Illud autem planè ſcimus omnes, eum regni ſui fines ſæpius lateq́ promoviſſe, regnum ipſum urbibus, urbes arcibus munitiſſimis auxiſſe, ædibus, templis condecoraviſſe, ſibi ſuisq́ domum illam ipſam hac in urbe, quam incolimus, ea materia, ea arte ſumptuq́ cõſtruxiſſe, ut tametſi ea ſitu ad ædificãdũ iniquiſſimo difficillimoq́ ſit, æquè pulchra tamen ullo in loco toto orbe terrarum non viſatur. Jam bibliotheca illa celebri, quam is maximis ſumptibus comparavit, cùm Latinorum, tum Græcorum, tũ Hetruſcorum, tum etiam Hebræorum lingua perſcriptis in omni diſciplinarum genere libris monumentisq́ refertiſſima, omnes qui volumus utimur. Quæ cùm ita ſint, aliaq́ his ſimilia vel etiã majora, latiſſimè enim ejus viri bonarum artium, ſtudiorum, morũ, virtutũ, dictorũ, factorum hîc quaſi campus patet, minus moleſtè fero me temporis anguſtia rejectũ atq́ repulſum iis de rebus non poſſe dicere, quas vel omnes, vel magna ex parte vos quidem Proceres memoria cogitationeq́ retinetis. Tali itaq́ patre genitus noſter Dux, qualem vos aut vidiſtis, aut certè cognoviſtis, mihi quidem explicare ocium non eſt, orbis autem ipſe terrarum pro me & loquitur de illo nunc, & ſemper loquetur. Matrem habuit Baptiſtam Sfortiam Alexandri Sfortiæ maximi clariſſimiq́ viri filiam, ac Franciſci Sfortiæ illius fratris, in quo illa ætas habuit, quem conferre cum omnibus omnium ætatum eximiis imperatoribus propemodum auderet. Ipſa verò Baptiſta eo ingenio, iis moribus, iis etiam bonis artibus, ea vita continentia atq́ prudentia fuit, ut non plus illi pater aut familia, qua nulla quidem Italicarum aut major aut ſplendidior eſt habita, quàm certè illa utriuſq́ ornamenti atq́ gloriæ addiderit. Atq́ vereor, ne qui interdũ exiſtima-

Aedificia.

Bibliotheca.

Maternum genus Guidi Vbaldi.

ſtimaturi ſint, ſi quæ de illa poſſum, omnia dixero, ea me invenire atq; fingere: ita de fœminis non ſæpe dicuntur, perrarò etiam creduntur de viris. Tum immorari diutius nolo in ejus fœminæ virtutibus quaſi præteriens repetendis, quam pro dignitate laudare vix propria atq; longa oratione quenquam poſſe ſatis commodè exiſtimo. Itaque ut breviſſimè Proceres dicam, quemadmodum omnes eæ virtutes, quæ quidem inveniri tum omnibus in hominibus potuiſſent, in ejus viro collectæ collocatæque conſpiciebantur, ſic mehercule quicquid ea tempeſtate bonarum artium, optimorum elegantiſſimorumq; ſtudiorum atq; morum cunctis in mulieribus fuit, id ſanè omne in hanc unam natura quaſi conflaverat atq; profuderat. Quamobrẽ ſi quis Deus Guido Vbaldo, dum viveret, omnes homines ante oculos poſuiſſet, eiq; pollicitus fuiſſet, quos ſibi is omni ex illo numero delegiſſet, eos illi parentes futuros: quẽ alium patrem potius quàm Federicum Feretrium, aut quam potius matrem aliam quàm Baptiſtam Sfortiã ſibi ſumeret, is medius fidius nõ habuiſſet: ſed qui ſibi lege naturæ contigerunt, eos etiam optione propoſita retinuiſſet. Sed jam ad ipſum, de quo agimus, veniamus. De quo quidem Proceres etiam ſi nihil aliud audiretis, exiſtimare tamen deberetis, mirum atq; divinum hominem ipſum fuiſſe, ad quem quidem procreandum longè præſtantiſſimus omnium virorum vir, longè lectiſſima omnium fœminarum fœmina, quaſi Deorum immortalium voluntate cõveniſſent, eiq; parentes extitiſſent. Non enim temerè neq; fortuitò tam præclaram, tam inſolitam, tam nunquam antea propè auditam viri uxoriſq; ſocietatẽ initam coalitamq; eſt credendum. Adeſte tamen Proceres, atq; animum & mentem adhibete, ut videatis hæc parentum tam admirabilis præparatio quo tetenderit. Cum de Baptiſ-

Filius unicus à Deo votis expetitus.

ſta uxore Federicus Dux octo filias, marem nullum ſuſcepiſſet, ſeq; jam virilem ſtirpē tantis opibus quæ ſuccederet, relicturum ingraveſcens annis homo deſperaviſſet, mulier anxia, quod ſæpe antea fecerat, ad preces convertitur: vota præterea Diis immortalib. facit lachrymans, filium marem ſi dent, ſe libenter vita ceſſuram, modò vir ſui ſimilē ex ſeſe aſpicere ſemel poſſit, populisq; relinquere, ne bono cum regno ſtirps tā egregia intereat. Hæc ubi eſt precata, ſomnus eam occupat. Tum per quietem in altiſſima arboris culmine ipſa ſibi

Somnium.

videtur avem Phœnicem parere miræ pulchritudinis, quæ ſex atq; triginta totos dies ei arbori cum incubuiſſet, cœlū volatu peteret, tactoq; ſolis globo alis flamma combureretur, neq; amplius appareret. Hæc illa viro cum enunciaviſſet, fit prægnans: parit tempore puerū pulcherrimi ſuaviſſimiq; oris: ipſa paucis poſt menſibus moritur: puero Guidi Ubaldi nomen impoſitum, gentile ſcilicet atq; avitum eſt. Eo nato nihil patre Fe-

Nativitas Guidi Vbaldi.

derico lætius nihil hilarius fuit. Itaq; enutriri puerum ſumma diligentia jubet, omnē tamen educatorum diligentiā mira infantis natura ingeniiq; vis anteverterunt.

Educatio.

Nam linguam quidem flectere, proferre voculas, verbis verba nectere antea didicit, quā ab aliis propè dixerim, ſumi cibus aut potus ediſcatur. Prima verò literarum rudimenta ea ætatula hauſit, qua vix cæteri ſolent loqui. Neq; porrò totidem annorū non ab illo puer omnibus in rebus præteritus eſt, nemo non longiſſimè relictus. Itaq; puerilibus illis in ſtudiis jam non pueriliter ſeſe gerere: ſpeiq; multò plus alere, quā illa ætas daret, videbatur.

Indoles atq; forma corporis.

Indole autem atq; facie ea fuit, ut jurares illos Veneris pueros Amores, quos Poetæ ajunt matri præſtò eſſe atq; adludere, aliam oris formā, genarum, oculorū, non habere.

Præceptor & initiatio.

Hæc cum ita ſe haberent, ego Patavii vocor: à patre mihi puer bonis morib.

bonis

bonis artibus erudiendus informandusq́ traditur: mihi ejus cura omnis alendi inſtituendiq́ mãdatur. Quæ ſanè res me quidem primò vehementer commovit. Intelligebam enim pueros regios qui inſtitueret, ei quaſi Hydram Herculeam domandam ſuſciperet, ſic eſſe elaborandum: ita Hercle vel propterea, quoniã inter omnes rerũ delicias alerentur, vel quia non omnino, uti cæteri, tutò libereq́ increparentur, interdum etiã propter aſſentatorum turbas, quibus abundarent, emergerent ex illis undiq́ vitia, inſurgerentque multo ſæpius, quàm virtutes, quæ non tam quidem reſecarentur facilè, quàm etiam multipliciter pullularent. Verùm docere cum incipio, nihil eorum quæ in aliis eſſe pueris aſſolent, video in noſtro, non deliciarum ullas illecebras, non pronos ad licentiam mores, non adjutam impunitati audaciã, non deniq́ arrogantis fortunæ ullum in pueri animo impreſſum veſtigium inſpicio, non etiam moleſtiam ſatietatemq́ diſcendi, aut commorandi cũ ſenatu majoribus tædium: nihil ſanè horum Proceres in illo fuit, grata potius expetendaq́ omnia. Tùm me colere, mihi credere, ad me reſpicere, me imitari, nunquam ſe à ſtudiis literarum abducere, niſi juſſus, niſi aliorũ ſtudiorũ gratia, vel equitãdi, vel armis ludendis: æquales non deſpicere: malle autẽ eorum conſuetudinẽ, à quib. diſcere aliquid ſemper poſſet: nulliusq́ rei æquè magnam curam habere, quàm ne quis dies elaberetur, quo ſe die nihil addidiciſſe, nihilo præſtantiorẽ factum poſſet recordari. Sed voluntatis hæc illa: verò ingenii mira quidẽ cum alacritas, tũ celeritas in percipiendo, ꝑ i retinendo nullus labor: labor autẽ? imò admirabilis quædã incredibilisq́ naturæ vis atq́ præſtantia. Itaq́ illud verè poſſũ dicere proceres, nullã ei præceptionem meã difficilem ad percipiendum viſam, ne longã quidẽ unquam ad ediſcendum, breviorem autẽ quàm vellet,

Liberali ingenii atque ſedati indicia.

Ingenii alacritas, acumen & memoria.

quamq́

quamq; ipſe poſſe aſſequi ſe conſideret, ſæpiſſimè: qua de re etiam mecũ conquerebatur. Itaq; difficilius mihi veniebat in mentem, quid ego illum docerem, quã quid ille diſceret, ſtatuere: ſæpiusq; quantum deceret ei me ad diſcendum proponere, quam ipſe quantum aggredi aut vellet aut poſſet, quærebam. Quamobrẽ multa ei nos dum proponimus, ille omnia conſequitur, eò res venit, ut is non plurium propè menſium ſpatio, quã alii annorum, Latinas literas puer calleret, ut patrias

Linguarum cognitio.

cæterilinguas atq; ſuas: ita Græcas, ut noſtrorum hominum doctiſſimi juvenes Latinas planè atq; Romanas ſolent. Neq; ſanè ille Græcorum tantum literas perceperat, uſuramq; ipſam legendi atq; intelligendi: ſed ipſas etiam vocum inflexiones, intenſiones, remiſſiones, poſituras multùm à noſtris alienas atq; varias, teneritatem deniq; illam Atticam, & linguæ illorum quoddã quaſi lenociniũ didicerat, hauſerat, expreſſerat, æquè atq; ipſi utebatur. Itaq; illi ego non magiſter jam ſtudiorum, ſed adjutor: non doctor, ſed ſocius, non interpres, ſed teſtis aderam, vel ut verius dicam, admirator.

Præcocia ingenia celeriter emoriuntur.

Quæ perſpiciẽs mecumq; reputans, timui fateor ſæpiſſimè Proc, id quod dicitur, præcocia ingenia celeriter emori; ne præſaga pueri mens atq; præſcia diu ſe nobiſcum non futurũ, illos tanquam flores effunderet, quos, ſi ſibi eſſet vivendum, reſervare in aliud tempus debuiſſet. Itaq; angebar animo, atque is mihi ne eriperetur, ſingulis horis tacitus pertimeſcebam: maluiſſemq; illũ minus ingenii aliquanto ad ea ſtudia, minus etiam afferre alacritatis, ut plus vitæ alere polliceriq;, quàm quod ipſe arbitrabar, videretur. Quod quidẽ iis quoq;

Militaria exercitia & armorum tractatio.

accidere ſolebat, quibus ille magiſtris, ad rei militaris capeſſendas rationes utebatur. Nam equitare, haſtam, galeam, ſcutum, loricam geſtare, vibrare enſem, modò peditem, modò equitem agere, modò Italos, modò Par-

thos

thos imitari, ita brevi tempore didicerat, ut illi ipſi, quibus ſe is ad diſcendum tradiderat, cùm quidem nihil aliud in vita egiſſent, tamen dicerent non habere jã ſe, quod eum ulterius docerent. Neq; ille hæc tantummodo levia, benè ut armis, optimè ut equis uteretur, ſed etiam gravioris ſæpe pugnæ ſpeciem cùm æqualibus ſibi pueris, cùmq; ſuis militibus exercuit: nam & cathaphracto equiti concurrebat, & magnis itineribus aliquò in armis, quaſi bellum gereret, contendebat. In tentoriis autem, vel etiam ſub dio pernoctare, vim frigorum atq; hyemis perpeti, caſtris locum capere, eadem vallo cingere, è quibus modò hoſtes propulſaret, modò quæ ipſe adoriretur, exercitũ inſtruere, ſingula deniq; imperatoris officia obire ipſe quoquò modo poterat, puer quidem atq; tener voluit, quaſi turpe eſſet imperatoris filium, quacunq; ætate eſſe, non eſſe imperatorem. Itaq; Proceres duas illas maximas præſtantiſſimasq; artes, rei militaris atq; literarum, noſter Dux, quàm in ipſis propè cunis, quaſi binas nutrices adamarit, complexus ſit, tenuerit, jam videtis. Ego enim ſic exiſtimo cùm dignitatem, tum utilitatem, quanta eſſe maxima nullis aliis ex rebus poſſunt, duabus his artibus diſciplinisq; contineri: nam in altera pacis & quietis fundamenta inſunt omnia, in altera ornamenta: illa ut regno, ut patria, ut laribus, ut liberis, ut amicis, ut deniq; rebus cæteris omnibus, quibus oblectamur & juvamur nobis perfrui liceat, perficitur: hac, ut iis benè & cum dignitate perfruamur, comparatur. Nam armis quidem vim repellere, ulciſci injurias, inimicos profligare, ſocios amicosq; defendere, tueri fines, propagare imperium ſanè poſſumus: quibus ex rebus quã magnæ ſæpe utilitates, quanta gloria monumẽta pariantur, quis eſt qui non ſentiat? Literarũ autẽ præſidio leges condimus, jura conſcribimus morũ præcepta tradimus.

Laborum patientia.

Dux præſtiſſimus artem.

Armata ſcientia.

Literata ſcientia.

dimus, oratorem componimus, qui civium animos impellat quò lubet, revocet unde vult: humanarum divinarumq; rerum ſcientiam acquirimus: quæ homines multis ante nos ſæculis nati ſenſerint, geſſerint, quomodo vixerint, ſcimus: noſtras verò aut noſtrorũ res præclarè geſtas oblivioni eripimus, poſteris cognoſcendas celebrandasq; mandamus: quibus quidem officiorum generibus quid profectò vel prodeſſe magis hominum vitæ, vel plus afferre ſplendoris poteſt? Hæc ille igitur non tam quidem meis aut aliorũ monitis, quàm per ſe, vel potius divinitùs ſentiens, ita hiſce artibus ſeſe puerum tradidit, quemadmodũ audiviſtis: ita verò adoleſcentẽ atq; juvenem, ut mox audietis: dicerem virũ, nam eam ætatem etiam attigit: ſed ejus aut nullos fructus, aut omnino tenues modicesq; percepit, fatorũ credo injuria, ſi fas dicere, ne fœcundam nos atq; propriã eam noſtram felicitatem haberemus. De re igitur militari prius: cujus illud mihi in primis occurrit mirũ, quod tamen ei planè puero contigit. Nam cum decem eſſet annos natus eo tempore, quo eſt pater ejus Federicus Dux mortuus, eam de ſe jam tum ſpem excitaverat, ita hominum animos ſui expectatione impleverat ut ii quorum erat tum pater maximorum exercituum imperator, Neapolitanorum Rex, Mediolanenſium Dux, Florentinorumq; Reſpubl. eoſdem illos tam amplos exercitus, tam magna imperia, tam innumeras copias ei puero tuendas regendasq; tranſmitterent, rerum ſuarum ſummã ei virtuti, quam inſpicere ipſam nondum poterant, odorem naſcentis & quandam quaſi fragrantiam ſe percepiſſe opinabantur, fidei, conſtantiæq; committerent. Itaq; ille imperator antea quàm miles, veteranus quàm tyrunculus, vir propemodum quàm adoleſcens fuit. Nam qua ætate alii plerunque regum pueri nucibus ludere vel ploſtellis ſolent, noſter

Decenni cõmittitur exercitus.

pilulis

pilum aut jaculum projiciebat: quæ fabellas illi de nutricib. audiunt, hic de caſtris tubarum ſonitum, armorum ſtrepitum, equorũ hominumq́; concurſum hauriebat: quæ illi altores obſervant ſuos, hujus os atq; frõtẽ cohortes legionesq́; reſpiciebãt, juſſis nutuiq; preſtolabantur. Quamobrem iis initiis ſic adolevit, ut nullã profectò militaris diſciplinæ partem non diligenter obierit, nulla in bellica ratione atq; munere nõ diu ac multum exercitatus occalluerit magna cũ laude atq; gloria. Itaq; adoleſcens Innocentio Octavo Pont. Max. primò quidem contra Ferdinandi Neapolitanorum regis audaciam incredibili adjumẽto atq; præſidio fuit: poſtea verò innumeras Piceni urbes excitatis factionum atq; adjutis ducib. novas res molientes coercuit, magno bello, magnis ſeditionibus implicatas pacavit, deſciſcẽtes alioq; verſas reſtituit. Innocentio deinde mortuo Florentinorum exercitibus vixdum juvenis cùm præeſſet, opulentiſſimam belliċoſiſſimamq; urbem Piſas, & cùm rebus omnibus ad repellendos hoſtium impetus, tum animo atq; irarum ſeminibus inſtructiſſimam, obſidione ita preſſit, ut Deorum voluntate potius, quàm ullo ipſorum conſilio aut virtute, imminenti erepta exitio calamitateq; videretur. Marrucinorum idẽ mox plura oppida, Marſorum, Præcutinorum, Veſtinorum, à fide regia quæ defecerant, recuperavit, regibusq́; reddidit, cùm illũ ipſi atq; Alexander Pontifex Max. quocum ii fœdus percuſſerant, ſuis ductandis copiis præfeciſſent. Nam quæ cum Venetis deinceps geſſit, quantũ pro illa Repub. periculi adiit, quantum laboris, nec explicari una oratione poteſt, nec uno die. Quibus quidẽ in bellis omnibus & imperatorem ita geſſit, ut ſibi nec in eligendo conſilium, nec in imperando prudentia, nec in obeundo alacritas, nec in exercendo labor, nec in conficiendo induſtria contentioq; deeſſit. Magno in angu-

Militaris ſcientia in adoleſcente.

Res bellicæ à Guido Ubaldo geſtæ

ſiis rebus animo, incredibili temperantia in ſecundis, ſumma in utriſq; conſtãtia liberalitateq; utebatur. Et verò militẽ, cùm opus eſſet, ſic præſtitit, ſic omnino expers timoris fuit, ut in eo certò bello, quod cũ Alexandro Pont. Max. contra alteram Romanorum factionẽ geſſit, iis qui cum illo eſſent, aliquando cedentibus, ſolus cum centenis hoſtibus dimicaverit potius, quam committeret, ut ſe quiſpiam terga unquam vertentẽ videret. In Flaminiæ antẽ finibus Ferdinando militeri, qui rex poſtea Neapolitanorũ fuit, contra Caroli Gallorum regis caſtra cùm adeſſet, & tormentorum, quib. quidem exercendis ea plurimum natio valet, pila ferrea ex vallo hoſtium creberrima infenſiſſimaq; torquerentur, reliqui ſe præfecti militesq; cùm retraxiſſent, ii verò qui circum ipſum erant ſtipatores ejus corporis paſſim caderent, hoſtes autem urgerent, neq; eſſet dubium, ipſe etiamſi ceſſiſſet, univerſum ſuorum exercitũ terga daturum, omniaq; iri peditum unius ipſius converſione viderentur, ipſe de loco ſe nunquã movit. Itaq; vel occiſis reliquis, vel cedentibus, ſolus magno animo reſtitit, ſolus inter multa hominũ millia repertus ſanè eſt, cui mori eſſet, quàm timere facilius. Præterea hoc loco prudens ſciensq; Proceres multa: nec enim vel expeditiones ejus ſingulas, vel bellorum omnia genera recenſeo, nedum ejus præclarè res geſtas egregiaq; facinora cuncta commemorẽ, quæ cum innumera quidẽ ſunt tum ſunt omnia intra primũ juventutis limen ſanè confecta. Quo tempore quemadmodum de Achille ait Homerus, quem omnium Græcorum pulcherrimum atq; formoſiſſimum dixit eſſe, cùm ſic etiã Duce noſtro nemo ferè Italorum pulchrior, nemo ſpecioſior haberetur, omnes eæ actiones, omnia munera quæ obibat, dulci frõtis ac decoro aſpectu & formæ tanquam luminibus illuſtrabantur, reddebanturq; conſpectiora. Itaq; cùm

Decor & forma corporis in agendo.

erant

erant illa ipſa per ſeſe magna atq; grata quæ tractaret, tum, quia iis candor atq; hilaritas oculorum, vultusq; forma ac ſpecies totiusq; corporis mira quædam dignitas majeſtasq; accedebat: dii boni! quàm ille mihi unus ex veſtro cœtu potius, quam ex noſtrorum turba regũ quiſpiã atq; principum ſæpe eſt viſus · ſæpe dignus qui à vobis cùm totius orbis terræ imperio, tum certè immortalitate donaretur. Itaq; illi ipſi quos contra ferebatur, quibusq; ſuccenſebat, iraſci tamen ei minimè poterant, minimè in illum duri quicquã inſenſive cogitare, non mehercule magis quã in ipſos Deos, à quib; quidẽ tametſi acerbi aliquid accidiſſe interdum nobis exiſtimamus, nemo tamen ita efferatus eſt atq; impius, ut iraſci vel ulciſci ſe de illis velle in animum inducat ſuum, ſaltem cùm cœlum ſideraq; ſuſpicimus. Eodem propè modo ſimulatq; noſtri Ducis faciem quis oculoſque reſpiciebat, nihil in illum queri poterat, omnes ei ex animo uno intuitu iræ atque offenſæ excidebant. Quòd ſi contingebat iis quibus ille ſe iratum oſtendebat, quib. minabatur, quo in illum tandem animo eos fuiſſe credimus, quos amabat, quos honorificè appellabat, quos laudabat, quibus agebat gratias, quibus ſe debere fatebatur? Itaq; ut paucis explicem atque amplectar quod ſentio: cùm ſcientiam rei militaris, tum virtutem, tum autoritatẽ, quantæ quidem in viro eſſe, vel in ſene etiam vix ſolent: demum ſi novo mihi verbo ferè uti apud vos licet, etiã amabilitatẽ, nam ea quoq; res plurimũ valet, juvenis vel potius adoleſcens noſter Dux habuit, felicitatem non habuit, eo præſertim tempore, quo eſſe illi maximo uſui potuit, maximeq; ea opus fuit. Sed libet mihi vobiſcum noſtram ſortem Proceres lamentari: libet de humanis conditionibus, deq; naturæ legibus conqueri, duris quidem ſæpe ut ſunt ad ferendum: ut videntur, etiam injuſtiſſimis. Nam illa

ipſa noſtri Ducis tam grata, tam liberalis, tam excel
lens, tam eximia pulchritudo, illa ad bellica muner
obeunda indefeſſa navitas atq; vis, quæ virtutib. reli
quis ſuffragatur, eſtq; earum adjutrix omnium & tan
quam adminiſtra, non multum ſanè diu unà cum ill
fuerunt, non diu illi fœdere inito ſervatoq; adſtiterunt
ut ſe oſtendere tantummodo voluiſſe viderentur, per
manere noluiſſe, quo magis poſtea nos illo etiã vivo ea

Pedum dolor morbi initium.

rum deſiderio conficeremur. Laborare enim pedũ do
loribus uno ille atq; vigeſimo ætatis anno ſanè cœpit
qui quidem morbus cùm ætate atq; tẽpore vires & tan
quam animos aſſumpſiſſet, ita demum invaluit, ut i
illo neq; oris & vultus ſpecies proceritasq; membrorũ
neq; ſtrenuitas illa corporis priſtina multũ agnoſcere
tur, cruciatu & macie majeſtas illa eximia forma, agi
litas, viresq; membrorum capta atq; confecta tabeſce
rent: ipſe, cum bene ſibi eſſet, geſtaretur, cæterũ in le

Fragilitatis humanæ exemplum.

cto jaceret. O inanes cogitationes noſtras & ſpes! ô ſtudia
curasq; hominum tenues atq; miſeras! ô fallacia bona,
citoq; pereuntia, & laborum noſtrorum flores antè, quã
fructus pariant, marceſcentes & caducos. Quid illo ho-
mine ad omnes bellorum rationes majus, quid unquã
præclarius, quid admirabilius extitiſſet, ſi adverſa illi
valetudo maximas eas excellentesq; dotes & Deorũ im-
mortalium dona egregia nõ invidiſſet? ſi is ad ſenectu-
tem uſq; integer, quod innumeris imperatorib. conti-
git perveniſſet? Qui adoleſcens, qui puer tot imperia
geſſerit, tot bella confecerit, ut multorum imperatorũ
omnes ætates æquaverit, ſuperaverit, qualẽ illum tan-
dem virum qualẽ ſenem præſtaturũ ſe fuiſſe credi par
eſt eos annos ſi illæſus confeciſſet? ſi ad admiradũ illud
atq; divinum ingenium, animi magnitudinẽ, fortitu-
dinem, multarum quoq; rerum inoffenſa experientia
multos annos uberes ſolidosq; conquiſita, conſiliorũq;

maturi-

maturitas cana atq; gravis acceſſiſſet? Sed mihi quidẽ cogitanti, ita eſſe in humanis rebus à natura comparatũ videri ſolet, ut quæ mediocria ſunt, ea ad excellentẽ ſtatum atq; formã ſæpe ſine offenſione perveniant: quæ verò jam excellentia ſunt ipſa per ſe atq; eximia, iis ulterius progredi ut abſolutiſſima ſint, minimè omnium liceat. Quamobrem egregiæ res, magnæ, præclaræ viſuntur quidem permulta multis in locis atq; urbibus: perfecta verò ex omni parte atq; ſummæ, & quib. nihil addi poſſe videatur, propè nullæ. Itaq; ajunt Scipionis illius Aphricani majoris filium, cum quidẽ ad patris militarem diſciplinã, animiq; magnitudinẽ doctrinæ etiã ſtudia literarumq; multarum uberiorẽ elegantiã adjunxiſſet, eſſetq; ſpes illum parte præſtantiorem ampliorem q; futurum, corporis imbecillitate adoleſcentem admodum impeditum rem militarem poſtea exercere non potuiſſe. Qui quidem in eo longè minor noſtrò profectò Duce fuit, quòd is manum fortunæ injiciens; qua ſe in re navanda corporis imbecillitas impediebat, ſolertia eam induſtriaq; conſequebatur. Bellis enim intererat vel laborans. Itaq; ſedere in equo cùm non poterat, ſella vel lectica utebatur. Nunquam illi morbus mentem, nunquã rerum geſtarum memoriam, qua ſupra omnes homines mira atq; tenaciſſima eſt uſus, nunquam rei militaris ſcientiam, nunquam autoritatem ita abſtulit, quin etiam captus pedibus maximis cum imperiis ſemper eſſet. Itaq; Julius Secundus Pontifex Max. homo cùm omnium rerum ſcientia, tum cognoſcendis perpendendiſq; hominib. planè mirus, cùm primũ rerum imperio eſt potitus, ſuis eum copiis exercitibuſq; præfecit, omnib. eo in bellis vel ipſo, vel per vicarium eſt uſus, quoad is illũ atq; nos moriens triſtes mœrentesq; reliquit. Sed quoniam de re militari diximus; de doctrina ejus ſtudiis rationibuſq; deinceps dicemus.

Viciſſitudo rerum humanarum.

Scipionis Aphricani filius.

Memoriæ vigor.

Præfectus ſuis & exercitibus Pontificiis.

Oo 2

Qua in re propterea quòd nos adjutores illi fuimus, vereor Proceres ne aliquibus ea quæ dicentur, majora interdum à nobis multò longeq; præſtabiliora, re quàm ſint, verbis fieri orationeq; videantur: ita ſum magna incredibiliaq; propè dicturus. Verùm ego illos ipſos alumni mei manes optimos atq; ſanctiſſimos teſtor, quos quidē hîc adeſſe atq; attendere quæ dicuntur exiſtimo, nihil me fictutum eſſe, nihil veris additurū, nihil verborum fuco compturum, ſed frontem vobis ipſam rerum nudam incomptamq; oſtenſurum. Duæ ſunt igitur, ut mihi quidem videri ſolet, in ſtudiis literarum, diſciplinæ Regibus Imperatoribusq; præter alias expetendæ. Oratoria ſive ars ſive facultas, hiſtoriarumq; cognitio. Nam & eloquentia cū in populo, tū in caſtris maximas olim ſæpe res difficillimasq; confecit, & in poſterū conficiet, & rerum ab aliis geſtarū exēplis abundare, quibus in tuis rebus uti poſſis, & bello et pace profuit certè proderitq; ſemper plurimū. Harum utrāq; diſciplinarum noſter Dux miro ſtudio ab ineunte ætate èſt complexus, earumq; legendis cùm Latinis, tū Græcis autorib. ſeſe dedit magna inexpletaq; diligētia. Annis autem accedentib. ita in utriſq; profecit, ita ſe penitus in eorum penetralia immiſit, ut quo alterius poſſet progredi, jam propè nihil haberet. Nam eloquentiā eſt adeptus, non illam quidem qua in foro utimur, acrem, acerbam, iracundam, contentionis, ardoris, inimicitiarum, laterū laborum plenā, ſed illam pacatam, ſedatā, gravem, hilarem etiam interdum, & cùm dulcem, tū reſperſam ſalibus, verecundam tamen ſæpius & venuſtam, ſimplicem ſemper, non minio, non cincinnis comptam, mundā verò, & ipſa quaſi negligentia gratiorē, quamq; verè regiam atq; imperatoriam poſſis dicere. Itaq; ſibi cùm laudandus eſſet quis vel bonus civis vel

Diſciplinæ regibus expetendæ.

Eloquentiæ vis.

Studium eloquentiæ in Guido Vbaldo.

Qualis in laudando.

ſtrenuus

ſtrenuus miles, vel alius aliquis quoquo modo, ita eum laudabat, ut cùm ipſe multa cùm gratiæ tum benevolentiæ cauſa diceret, orationi tamen neq; gravitas unquam deeſſet: tantumq; cæteri laudato tribuendū eſſe ducerent, quantum ei laudator ipſe tribuiſſet: ille autē qui laudaretur, non omnibus ab hominib. mallet, quā ab uno illo ſeſe laudari. In vituperando autem natura parcus, voluntate abſtinens, facultate magnus, atq; inſtructus cùm eſſet, ad eā dicendi rationē ita raro accedebat, ut ſcires invitū accedere: cùm accederet, ita illā ferè ſemper placidè comiterq; exercebat, ut appareret non omnes eū ſuas vires explicare voluiſſe. Verū omnino magnis Ducib. non ita ſæpe evenit, ut laudent: minus ſæpe, ut vituperent quempiā, atq; utrūlibet cum agūt, parcè id graviſſimisq; verbis agunt, ne videantur magis quàm deceat in altero amore & benevolentia, in altero odio & ſimultatibus duci. Accuſatio autē atq; defenſio nunquam in illis ferè cadunt, quippe quib. nulli judices accendendi, nulli demulcendi ſunt: ſuus illis animus judex eſt, is audit, is decernit, eo abſolvimur, eo condemnamur. Suo autem quiſq; animo tacens loquitur, ſilens perſuadet. Itaq; nihil judiciali oratoriæ artis generi cum regib. Propria eorum autem atq; peculiaris eſt deliberatio, propterea quòd ad eos omnia omnes deferunt, cives, provinciales, municipia, milites, clientes, ſocii, vicini. Habent autē conſiliarios ipſi ſuos, qui aſſiſtunt, quibuſcum agendumne ſit aliquid, aut nō agēdum, diſſerunt. Tum cum aliis ſæpe Regibus, ſæpe cum Legationib. multa quærunt, multa diſputāt: quilibet alios adducere in ſententiam conatur ſuam. Ibi ars, ibi ingenium valet. Hoc in genere, Proceres, omni, ſi quis unquam magnus atq; ſummus fuit, ſi quis ea quæ ipſe cogitaret, ſentiret, quæ optaret, quæ timeret, in aliorū mentes atq; animos ita tranſtulit, ut impreſſa, non tra-

In Vituperando.

In Accuſando.

In Deliberando.

dita, innata non inſita, propria non aliena viderentur: ſi quis inquã lenis, dulcis, blandus, ſi quis item gravis, ſeverus, prudens, nullum verbũ temerè proferens, tum ſi cùm opus eſſet, callidus, ſi ludens, ſi percunctator, deniq; ſi eloquens, ſi facundus unquã fuit, is profectò noſter Dux fuit: is propè unus omnium oratorum omnẽ vim, omnes illecebras, omnes, ut ita dicã, Veneres eſt cõſequutus. Nihil addo Proceres, nihil fingo. Audiviſtis eum ipſi ſæpe: ejus verba atq; voces aurib. veſtris hauſiſtis. Quæ vos, quæ multi Reges, quæ Venetorũ Senatus, quæ Julius Pont. Max. ſcit, novit, laudavit, admiratus eſt, ea loquor. Atq; hæc quidem ejus viri tã præclara tamq; regia eloquentia, eo etiã admirabilior fuit, quòd quæ ipſe in medium pro re nata eiq; tempore afferebat, ea ſi optimi oratores atq; clariſſimi diu culta elaborataq; adduxiſſent, nõ fuiſſent meliora: quæ verò ſecũ ipſe antè cõmentabatur, quod erat fere nunquã, ſed ſi quando meditatus ad dicendũ accedebat magna aliqua in re atq; cauſa, eam ſic tractabat, ut cùm omnib artis præceptis inſtitutisq; uteretur, nullũ tamen diſciplinæ aut ſcholæ, nullum induſtriæ veſtigiũ appareret

Hiſtoriarũ lectio & cognitio quã utilis.

Sed jam ad hiſtoriarũ cognitionẽ tranſeamus, alteram earum artium, quas maximè Regib. diximus imperatoribusq; cõvenire. Quæ quidẽ certè ars ipſa quoq; bifariã ſpectari ſolet: duob. enim quaſi terminis continetur, rerum ſcilicet atq; locorũ deſcriptione. Harũ partium alterã lato nomine hiſtoriam, alteram coſmographiam dixit illa bonarum artium ſtudiorumq; omni inventrix & magiſtra Græcia: magnũq; utranq; ati propriis autorib. fulciit. Quod poſtea noſtri homines æmulati idem fecerunt. His igitur in ſingulis quantum noſter Dux excelluerit, quæſo Proceres cognoſcite. Dicenim, & quidem magna voce pronuncio: quicquid unquam geſtum à quoquam eſt, quicquid perpetratum

Hiſtoriarũ notitia.

quæ

quod quidem literis mandatum ſit vel Græcis vel omnino noſtris, ſive ex Hebræorum hiſtoria illa quidē perantiqua perq́; veteri, ſive ex his hiſtoriis quarū res geſtæ poſt fuére, veteres tamen ipſæ quoq; ſunt, ut Perſarum regū, ut Ægyptiorum, ut Lydorum, ut Armeniorū, ut Græcorum, ut Romanorū aliorumq́; inter hos populorum, ſive omnino ex recenti atq; nova, ea omnia Ducē noſtrum legere audireq́; voluiſſe, ſemel vel lecta vel audita in promptu poſtea ſemper anteq́; oculos habuiſſe, ita, ut nihil unquā eorum exciderit. Quaſi enim ille omnes in animo res inſculptas haberet, nullæ gentiū cōmotiones, nullæ exercituū comparationes, nullæ claſſes, nullum bellum, nulla pugna, nulla oppidi obſeſſio, nullū egregium facinus, nulla illuſtrior nex, tum nullæ morborū eluviones, aut fames aliqua durior, aut præclaræ diſciplinæ, ſcholæ, leges, cerimoniæ, ſacrorum ritus, nullum deniq; neq; factum neq; dictum paulò excellens inerat in literarum monumentis, quod nō in ejus memoriæ ſepto contineretur. Equidem mihi ipſi videar mira nimiū Proceres & fidem exuperantia dicere. Sed quid agam? taceámne ea quæ veriſſima eſſe certò ſcio, quæ vos fortaſſe ſæpe, ipſe millies ſum expertus? ut cūm alumni mei optimè de me meriti, tum certè veſtri Ducis videar divinis virtutibus invidiſſe? an proferam explicēq́; omnia? ut qui hæc non viderunt, non ante audiverunt, mendacio me putent vel referre illi velle gratiam, qui mearum fortunarum autorē omnium: vel à vobis inire, qui veſtrum Principem ſic laudem: Sed me præſtat vera dicentē quicquid lubet, quā ea ſilentē ingratum atq; immemorē videri. Itaq; illud iterum atq; ſæpius repeto, memoriam noſtro Duci tantam fuiſſe, ut ea pro cera atq; codicibus uteretur: quaſi enim in illam tranſcriberentur eiſdem literarum monumentis ea quæ legeret, aut eiſdē verbis, quæ audiret, ſic ordine

Memoria inſignis.

poſtea poſituq́ permanebant, neque temporis ullo ſpatio longinquitatéve delebantur. Ita ille cùm vellet aliquid recordari, ad ſua ſe memoriæ quaſi commentariū referebat: tum id tanquā relegeret, ſic reminiſcebatur. Sarmadas quidā in Græcia fuiſſe olim traditur ea memoria vir, ut quæ quis volumina cōfeciſſet, ea ipſe more legentis repræſentaret. Magna profectò res atq; perdifficilis: neq; enim ſine longa exercitatione atq; uſu effici tantus habitus atq; ſcientia poteſt. Verùm omnino nihil cum noſtri Ducis ſenſu memoriæ felicitatéve conferenda. Nam Græculus ea quæ legerat, tum, cùm legerat, fortaſſe recordabatur: paulò ſub poſtea eadem ſi petiiſſes, profectò ſiluiſſet: arte enim memoriæ illa, quæ ab iis, qui de ea re ſcripſerunt, eſt tradita, credo juvabatur. Quæ verò arte atque via quis conficit, tantiſper dum illa calet locorum diſpoſitio, qua qui agunt, utuntur, remanent: refrigerato negocio evolant: itaq; illi pauca eorū ultrà retinent, pauca comminiſcuntur. Noſter autem nihil locis utebatur, nihil arte conficiebat: ſuus ſibi memoria quaſi ager ſatis frugum ſine ullo cultu ferebat. Tum larga Deorum immortaliū dona atque munera nullis hominum laboribus, nullis artis præſidiis adjumentisq; indigebant. Vidi ego ſæpe, Proceres, cum is longas paginas recitaret non modò integris ſenſibus, ſed ſingulis etiam verbis, eorum ſcriptorum quorum ipſe libros cùm perlegiſſet, eos poſtea in manibus decem aut quindecim totos annos non habuerat, neq; ullam interea earum paginarum mente unquam ſyllabam recoluerat. Itaq; ut rem breviter explicem, omnes actiones, omnia tempora, omnia clarorum virorum, omnia illuſtrium fœminarum nomina, quæcunque in arte diſciplinaq; excelluiſſent, ita hærebant in ejus memoria, ita is eorum quæcunque audiverat aut viderat, recordabatur, ut ipſum unū duceres vel omnes

omnium

omnium gentium annales conſcripſiſſe, vel omnibus ſeculis vixiſſe. Hæc de rerum hiſtoria. De regionum ſede autem & locorum illud poſſum dicere, quod non provinciarum, non urbium, non oppidorum, non pene vicorum, non item maris ullius, non ſinus, non inſularũ, littorum, portuum, non montium, non lacuum, non ipſorum etiam fontium ullum is nomen neſciebat, vel quod prius fuiſſet, vel quod eſſet nunc: non ſitus, non ſalubritates, non quo victu quæq; regio, quibus moribus, quibus artibus uteretur, quibus excelleret rebus, alia quantum ab alia diſtaret. Itaq; hercle nemini ſui fundi ratio fuit, quàm illi orbis terrarum ſtatus atq; conditio, notior. Quid hoc majus aut admirabilius dici poteſt? neq; enim verbi aut laudis cauſa augendæ utor ſimilitudine Proc. cùm dico, nemini ſuum fundum notiorem, quàm illi orbem ipſum terrarum fuiſſe. Latinè me ſcitote, non laudatoriè loqui. Quare etiam planius dico: Non antiquis, non recentibus locorum ſcriptoribus egebamus ullis, ubi is erat: ille nobis unus omnes omnium ſcriptorum libros, omnes tabulas exhibebat: quanquam is quidem ſuarum opum diſſimulator magis, quàm oſtentator fuit. Nemo enim illo minus multa ſcire videri voluit, nemo minus aliis ſeſe præſtare. Itaq; nihil unquam ferè, niſi peteres, niſi etiam laceſſeres, explicabat: repetebat autem ſecum ipſe ſæpe multa modò tacitus, modò leviter ſuccinens, carminaq; præſertim. Nam & poetas puer legerat, edidiceratq; magno ſtudio, & perbonis mirum in modum ſemper eſt delectatus. Præter hæc è philoſophiæ fontibus multa etiam hauſerat, eaq; præcipuè, quæ de moribus diſputantur. Diſciplinam autem illam, quam jure meritoq; ſacram dicimus, univerſam perceperat cum antiquiorẽ, tum novam. Itaq; nihil habetur in ea obſcuri, nihil ambigui, nihil tranſlati, quod ipſum lateret: tametſi e-

Poetarum lectio.

Philoſophiæ ſtudium.

huiuſmodi multa inſunt in ejus ſcientiæ ſcriptoribus.

Medicinæ cognitio.

Medicinæ quoq; præcepta ita tenuit, ut illi ipſi artis magiſtri quorum opera utebatur, nihil ferè proſpicerent, quod ipſum latêret, ei ſæpe etiam ex ipſius conſilio mederentur. Sed hanc artem non antea attigit, quàm eum imbecillæ valetudines morbiq; invaſerunt. Itaq; in lecto illam, non in ſcholis philoſophorum didicit. Quid verò Procer. nihil ne in Duce noſtro, præter illas duas artes maximas quidem atque latiſſimas, rei militaris & doctrinæ, quas commemoravimus, magnum atq; præclarum fuit? quarum artium alteram tum, cùm coaleſceret, coactus eſt propè univerſam abjicere: alteram cum florere ejus ſtudia inciperent, lentè remiſſeq; exercere. Fuere certè, fuere inquam pluxima: quod quidem etiam ſi tacerem, vos tam Proc. qua prudentia eſtis, ipſi per vos cognoſceretis. Omnes enim propè virtutes facilè intelligitis uno mehercule doctrinæ ſtudio vel acquiri ipſas, vel omnino perfici. Nam quemadmodum veri ignoratio vitiorum fons & radix omnium atq; malorum eſt, ita neceſſe eſt à veri cognitione atque ſcientia, quæ doctrinæ ſtudiis maximè comparatur, derivari coaleſcereq; virtutes: quarum quidem ſemina tametſi à natura ipſa quis poſſidet, niſi tamen is adhibeat operam ſtudiaq; literarum, bonam ad frugem ipſa nunquam ferè perveniunt, nunquam fructus uberes atq; magnos ferunt. Quamobrem noſter Dux cum illarum rerum cognitionem, quas dixi referre acceptã debet literarum & doctrinæ ſtudiis, tum vel maximè reliquarum aut omnino, aut magna ex parte virtutum comparationem ac perpolitionem: quibus profectò recenſendis neq; mea, neq; alicujus oratio eſſe ſatis Proc. poteſt: ſed ea tãtummodo perſequar, quæ cum mihi promptiora dicta ſunt, tum vobis etiam re atq; experientia notiora. Eſtis enim propè ipſi teſtes, in eo ſingulis

[Ve]ri cogni[tio] virtutũ [ra]dix.

lis, quod cujusq; eſt, tribuendo atq; partiendo, neminẽ illo unquam minus vel amorem vel odium admiſiſſe, neminem magis omnem cùm libidinis aut avaritiæ, tũ omnium cupiditatum notã ab ſe amoviſſe longeq; rejeciſſe. Nam cùm & natura ſua propenſius in æquitatẽ eſſet, & puer de me illum Theognidis poetæ verſiculum audiviſſet, quo is ait omnes virtutes in una juſtitia cõtineri, nihil illi poſtea ea re majus, nihil antiquius fuit, erga ſuos, erga exteros domi, peregrè, in foro, in caſtris: ea puer, ea adoleſcens, ea juvenis, ea vir incredibili tenore eſt uſus, ut non ſolùm ab eo quiſquam nihil præter æquum atq; fas impetraturum ſe confideret, ſed jam ne peteret quidem: diſcordiarum autem, controverſiarũ, inimicitiarum ſuarum, eo arbitro etiam alieni uterẽtur. Ad illum enim, tanquam ad Areopagitarum tribunal Græcia, plurimi quieum nunquam viderãt, ſuis de reb. atq; cauſis, ejus judicio ut tranſigerent, accedebant, in ejusq; ſententia illi etiam, quos cẽtra ſtatuiſſet, conquieſcebant. Quæ cùm ita eſſent, neminem tamen ab eo unquam vel pœna mulctatum qui non plus peccaverit, quam in illum animadverſum ſit, vel præmio affectum audivimus, in quem non ipſa mercis amplior ejus officio fuerit. Itaq; juſtitiæ duas illas virtutes cùm in omnib. iis, qui ſtatuunt aliquid atq; judicant, tũ in Regib. & Principibus multò maximè quærendas laudandasq;, adjunxerat clemẽtiam & liberalitatem. Sed clementiæ atq; manſuetudinis nobis cùm ſæpiſſimè aliàs, tum eò ſanè tempore veriſſimum ac pulcherrimum teſtimonium reliquit, quo Cæſar Borgia Valentinus omnis humani diviniq; juris contemptor atq; perturbator, qui ei regnũ per amicitiæ ſimulationẽ cõtra fas, cõtra fidẽ datam, optimè etiam de ſe merito, perq; vim malis artib. abſtulerat, ſaluti atq; vitæ ſæpenumero inſidias fecerat, cùm is ex magno imperio atq; fortunis deje-

Iuſticia & Aequitas.

Clemen

dejectus in Julii Pont. Max. poteſtatem atq; cuſtodiã veniſſet, noſter autem Dux ab eodem Pontifice per literas atq; nuncios Romam accitus, hoſpitio amantiſſimè honorificentiſſimeq; ſuſceptus, plurimis maximisq; tractandis rebus præficeretur, conſiliis omnibus intereſſet: Romanis etiam exercitibus ejus imperio atq; fidei traditis, eſſet illi quaſi quodam fato vindicandi ſe de Cæſare facultas quàm ampliſſima oblata, nihil eorum in illum egit, quæ quidem ipſum facere æquiſſimum atq; juſtiſſimum fuit. Sed cùm ejus ille genibus advolutus, ſuorum ſcelerum atq; perfidiæ deprecatus veniã eſſet, homini ſupplici atq; miſerrimo pepercit. Itaq; qui in ejus fortunas atq; ſanguinem omnia tentaverat, multa perfecerat, ut vidiſtis: ejusdem de libertate atq; ſalute tum cùm ſumere pœnas poſſet, nihil imminuit. Exiſtimabat enim, idq; dicere frequenter ſolebat, non tam pulchrum eſſe ulciſci injurias, quàm obliviſci: illud ſibi omnium hominum, perpaucorum hoc, eorundemq; non niſi magni animi virorum, ſuorumq; factorum conſcientia fretorum atq; nitentium videri. Liberalitatis autem quid ego exempla ejus perſequar, quem amici, quem cognati, quem neceſſarii, quem familiares, quem alieni, quem omnes deniq; homines in omni ætate omnium liberaliſſimum munificentiſſimũque ſunt experti? quiq; longè magis cùm donaret aliquid, quam alii cùm donantur, gaudebat? qui nihil ſe habere, niſi quod à ſe haberent homines: nulla re frui, niſi qua cæteri à ſe donati fruerentur, exiſtimabat? Memini Proceres atque adeo aderam, cùm ille admodum puer de ſua veſte tria ſagula egregia materia atq; operæ totidem æquævis ſibi pueris ſuis hoſpitibus donaviſſet, eum ab Octaviano patruo reprehenſum, qui dicebat, ſua ipſum veſte nihil uſurum: reſpondere, At qui poſſum aliter tam multis ſagulis uti? ipſe enim plus u-

Liberalitas.

no non induer. Pulchra mehercule vox, eoq́ puero digna, qui quidem eſſet in talem virum, qualem nunc amiſſum lugemus, evaſurus. Itaq; in illo cuinam harum virtutum, de quibus dixi, deferri prima debeantur, liberalitatis an clementiæ, judicio conſequi difficillimũ quidem puto. Innocentia verò ac continentia, in tantis opibus, tam amplo in imperio atq; regno, quanta is fuerit, nolite commoneri velle Proc. voſmetipſi vobiſcum recordamini. Solent alii plerunq; regis fortuna ſæpiſſimè abuti, felicitatemq́ ſuam in eo poſitam putant, ſi æquè potentia atq; libidine pollent: quicquid concupiverunt, etiam conſequi expetunt: itaq; nihil caſtum, nihil ſyncerum, nihil ſanctum, nihil tutum ab illis eſt: luxu, licentia, libidinibus, flagitiis, rapinis, ſtupris corrupta depravataq́ ſunt omnia: ſibi autem chariores illos habent, illi apud ipſos ampliore loco ſunt, qui ad explendas eorum libidines plus curæ adhibent, plus laboris: quo fit, ut plenas domos habeant audaciſſimorum perditiſſimorum hominum, qui neq; fas, neq; piũ, neq; pudens, neq; rectum quicquam noverunt. Longè aliter Proc. noſter Dux: caſta mens, caſtus animus: pietas, pudor, religio ſemper cum illo eſſe, nihil ſibi ipſe concedere: quod quidem cùm omnes leges, tum certè omnes homines non conceſſiſſent: ſuas libidines acrius quam aliorum cohibere: imperare autem ſibi ipſum poſſe, id verò longè maximum pulcherrimumq́ ſanè regnum exiſtimare: voluptatem ſine honeſtate nullam eſſe, ducere: tum nihil proprium Regis eſſe, præter gloriam & laborem: aliis putare ſeſe natum plus, quàm ſibi. Itaq; majorem ex ea re voluptatem capiebat, cùm beneface-re uni aut alteri poterat, quàm ſi omnes in ſe homines omnia beneficia contuliſſent. Qua in re illud etiam mirum propémodum fuit, quòd cùm is aliorum in ſe beneficiorum memoriam animo ſemper repeteret, nun-

Innocentia & Continentia.

Fortunæ uſus.

Caſtitas & religio.

Beneficentiæ largit.

quam

quam oblitteraret, ſuorum in alios ita non retinebat, ſive id magnitudine animi, ſive liberalitate faceret, ſive omnino promerendi ſibi ſemper novos homines voluntate, ut quaſi ſenſum memoriæ non haberet, nihil eorũ quæ cuiquam benefecerat, recordari prorſus unquam atq; reſpicere videretur. Neq; verò, qui circum illum erant, non probi, non frugi, non continentes, non bonis moribus, non integritate prædıti. Neq; ſane aliter res ſe habere poterat, quando is ſuam in illos benevolentiam ipſorum virtutibus, non ſua libidine metiebatur. Itaq; iis internunciis libera afflictorum querimoniæ de aliorum injuriis audiebantur: injuſtè oppreſſi atq; miſeri ſublevabantur: perditi flagitioſiq; puniebantur: temerè impetrata remittebantur: ablata reſtituebantur: incolumitati omnium atq; ſaluti, paci, ocio, libertati per eoſdem conſulebatur. Quamobrem illæ ſe urbes beatiſſimas exiſtimabant, apud quas ille diutiſſimè commorabatur. Sed quid ego tam pauca de illius cohorte atq; comitatu dico? qui nunquam ſine multis aliquo genere laudis excellentibus clariſſimis viſebatur viris? qui ſemper cùm bello ſtrenuos, eoſdemq; ingenuos, & ſuarũ civitatum principes juvenes, tum vel maximè cultu literarum clara præſtantiaq; ingenia ſecum habebat, ſive mathematicis in diſciplinis, ſive philoſophia, ſive reliquis in ſtudiis levioribus, pangendiſq; carminibus præſertim, quib. cùm & natura & certè judicio plurimùm delectabatur, tum eorum magiſtros ſemper fecit plurimi, ſemper apud ſe eſſe voluit: iis in caſtris, in itineribus, domi, pergrè, iis in menſa quotidianoq; in convictu familiariſſimè utebatur: cum iis dies ac noctes, dũ ſibi per negotia liceret, conſumebat. Itaq; neq; ſuperiorẽ Aphricanum Ennio, neq; minorem illũ & C. Lelium Terentio magis delectatos accepimus, quàm noſter Dux his delectatus Poetis eſt, eos charos habuit: quos e-

Bonorum converſatio honeſta.

Miſericordiæ clementia.

Conſuetudo cum eruditis.

Favet erga poëtas.

ego Proc. quoniam hîc eorum aliquos aſpicere poteſtis, idcirco nihil nomino, nihil appello: ſatis per ſe ipſi vobis cogniti perſpectiq; ſunt. Ptolemæum Philadelphum regem Aegyptiorum ajunt Poetarum ita ſtudia coluiſſe, ſeptem ut illos celebres Græciæ Poetas ſecum uno tẽpore habuerit, qui quidem Plejas propter numerum ſunt vocati. Illius credo exemplo, Guidus Ubaldus Dux ſine multis Poetis nunquam fuit. Quoniam verò non poeticis ſolùm ſtudiis, ſed, quemadmodum dixi, aliarum etiam bonarum artium diſciplinis doctos homines adamavit, nihil unquam fuit ejus comitatu amabilius, nihil ſplendidius. Non Pleiades modò ſtellæ Proc. ſed univerſi propè cœli ſpecies ejus in domo quaſi radiare videbatur. Itaq; audivi ſæpe multos qui dicerẽt, cũ Hiſpaniarum Regem, tum quidem Galliarum, tot tantarumq; urbium, tot populorum dominos, apud ſe tot præclaros homines, tam illuſtria ingeniorum lumina ac planè ſidera non habere. Sed neq; fide is minor, quàm temperantia Proc. fuit: de qua nemo unquã queſtus eſt, nemo eam deſideravit. Non illius modò gentes autem, aut ſocii, aut fœderati, verumetiã ipſi hoſtes ei ſemper plurimum tribuerunt ſanctiſſimamq; judicaverunt. Itaq; inter Julium Põt. Max. atq; Venetos expoſtulationem injuriarumq; ſemina maximis de cauſis cùm jactarentur, utriq; illo diſceptatore ſunt uſi, utrique in ejus fide conquieverunt. Nunquã verò ita ſanctè quiſquam jusjurandum aliquod celebre, aut deorũ immortalium teſtimonio initum ac percuſſum fœdus, ut ille uno verbo datam à ſe fidem coluit. Agè verò utrum exiſtimatis Proc. facilitatem illi minus defuiſſe, an humanitatem, an etiam ſermonis ſuavitatem? Porrò cùm ita faciles ad eum aditus eſſent, ita is omnib. hominib. omnib. horis patêret, ut neminẽ patrẽfamiliâs commodiorẽ domus ulla habuerit, quàm eo Duce cùm

Fidei conſervatio.

Humanitatis facilitas

ejus

ejus populi, tum extera etiam nationes uterentur: ita autē humanum ſe præberet, ut cùm fortuna multos, dignitate plures, virtute omnes reges ſuperaret, humanitate ne ab infimo quidem ullo ſuperaretur: comitati certe ſermonis ſuavitateq́ verborum ita eas virtutes quaſi condiebat, ut non hominem aliquem viderentur conveniſſe, qui illum adibant, ſed planè quendam propitium atq́ beneficum hominibus Deum. Inerat enim in illo comitati adjuncta ſemper gravitas quædam regia, quæ quicquid ageret, quicquid diceret, ad dignitatem componebat, admiſcebatq́ levioribus etiam in rebus illud, quod ſummis viris maximè convenit, decorum. Verùm hæc omnia ab uno prudentiæ fonte quaſi rivi emanabant: quæ ſic in illo ſcaturiebat, ut nunquā exareſceret: ſic fluebat, ut in omnes partes diffunderetur. Nam cum non ſolùm vitia vitas hominum actionesq́ perturbent, ſed ipſa etiam virtutes vel intentione nimia vel remiſſione ſæpe decipiant: etenim quæ juſtitia dicitur, eam ſi ſeverè nimium exequare, acerbitas appellari poterit: quæ clemētia eſt, diſſolutè ſi utare, ea ignavia verius atq́ mollities erit: adhibenda ſanè prudentia eſt, quæ advocet atq́ retineat ea, quæ recipienda ſunt, ſegreget repellatq́ cōtraria. Hac igitur prudentia noſter Dux ſic abundavit, ut non ea ſolùm ad vitanda fugiendaq́ vitia uteretur, ſed in exercendis etiam bonis artibus ſæpe tempori, ſæpe rebus, ſæpe perſonis aliàs magis, minus aliàs, honeſtati quidem ſemper, dignitati, gloriæ quantum poſſet maximè, inſerviret. Itaque illis virtutibus ejus animus redundavit, quas dico: quarum uſu atque functione omnium illa etiam humanarum divinarumq́ rerum magiſtra ſapientia comparatur: quæ quidem quanti facienda ſit, illa noſtri Ducis vox præclarè docere nos poteſt. Nam cùm in eum quondam ſermonem incidiſſent ii, qui cum illo erant,

Gravitas comitate temperata.

Prudentiæ moderatio.

erant, ut ipſum eſſe beatiſſimum dicerent, qui tot urbibus, tot populis imperaret, tam magnificis ædibus, tam ampla ſupellectili uteretur negaret ille ſe propterea beatum, quoniam auferri ſibi illa poſſent omnia vel uno die: inſtaret alius inferretq́; Quid tu autem Guide Ubalde, inquiens, cùm in tanta rerum affluentia verſere, putas ne poſſe unquam fieri ut ad paupertatem devenias, indigeasq́; illarum rerum, quarum nos indigemus? Ego verò, inquit ille, ſi veniat ſapientia: quo uno mehercule verbo mihi quidem videtur, ſe ſapientiſſimum oſtẽdiſſe, qui ſuum regnum ſuasq́; fortunas omnes ſe ſapientia commutaturum eſſe, fieri ſi poſſet, præ ſe tulit. Etenim imperiis atq; divitiis cùm fortuna, tum ſæpe caſus dominatur: parva interdum offenſione veluti grandine totius anni fruges, ſic totius vitæ omnes medius fidius commoditates auferuntur. In ſapientiã nihil juris habet fortuna: nullam ejus partem caſus poſſidet: illa tecum ſemper eſt: utcunq; te ſecundæ res fugiant, ſemper præſtò eſt: nunquam illa te, niſi tu illam deſeris. Itaq; cùm prudentia, tum certè ſapientia noſter Dux uſus, & præterita reminiſcebatur, & præſentibus conſulebat, & proſpiciebat futura: quæq́; non neſcire homines poſſumus, omnia propè callebat, ſive ad homines ea attinerent, ſive ad Deos. Multa prætereo conſultò: neque enim poſſum ejus viri benefacta vel dicta omnia brevi tempore Proceres percenſere. Vos tamen exiſtimare debetis illum cæteris in rebus atq; vitæ ſuæ reliquis partibus, ſui diſſimilem non fuiſſe. His igitur, atq; aliis virtutibus effectum Proc. eſt, ut difficile dictu ſit, quàm illum ſui populi dilexerint: quàm ægrè illo caruerint, cùm carendum fuit: quanta eundem benevolentiæ teſtificatione revocaverint: quàm ſe, quàm fortunas ſuas, quàm libertatem, quàm pro illo ſæpe ſuam vitam in diſcrimen obtulerint: quam nihil un-

Animi modeſtia & humilitas.

Amor ſubditorum.

quam perpeti recuſaverint, dum illo ſalvo incolumiq; fruerentur. Itaq; nemo mihi unus pro aliquo unquam tantum laboris ſubiiſſe viſus eſt, ut pro illo univerſi.

Cæſaris Borgiæ temeritas.

Nam cùm idem Cæſar Borgia, qui profectò cùm fortuna dulci ebrius, tum parentis conſiliis & potentia, quibus nitebatur, fretus, nihil non audebat, nihil intentatum relinquebat, dum ipſe Italiæ imperio pulſis dejectisq; Regibus potiretur, Ducem quoque noſtrum illuſtri perfidia de regno patrio, deq; avitis ſedibus expuliſſet: populi, quibus quidem ſumendi arma tempus datũ non eſt, hoſtem enim ſimulato cum Camertium Regulo cumq; Florentinis bello fide data venientem intra ſuos fines tanquam amicum maximis cum exercitibus receperant, repẽtino caſu perculſi atq; perterriti, id quod unum poterant, apertè mœrebant, palãq; lamantabãtur. nullis neq; minis novi præpotentisq; domini, neque pollicitationib. neq; quidẽ immunitatibus atq; muneribus adduci unquã potuerunt, Guidũ Vbaldum votis omnibus ut ne peterẽt, ut ne ſervire illi, quàm imperare aliis ſeſe malle profiterentur. Quæ verò in regnorum everſionibus ferè ſemper Regibusq; mutandis eveniũt, ut permulti (ut eſt hominum genus ſæpe ocii quietisq; inimicũ) tanquam unius cibi, ſic unius regni continuatione ſatientur, appetant quodcunq; oblatum eſt: pleriq; etiam veteri ſub imperio vel acceptis injuriis vel calamitate aliqua affecti, ſperẽt ſibi apud novũ dominum fore aut vindicandi aut ſublevandi ſe locum, itaque illi ſeſe dedunt, ad illũ cogitationes omnes convertunt ſuas, illum percolunt, illi obſequuntur. Horũ tum

Cæſar Borgia omnibus inviſus.

Proc. nihil fuit: nemo enim ex ulla urbe honeſtus civis, nemo ex municipio aut oppidulo aliquo vel pago tenuis vir, nemo ex agris ruſticus toto hoc in imperio atque hiſce regionibus ea tempeſtate ad Cæſarẽ ſe non invitus contulit: nemo non illum perhorruit, evitavit, fugit, &

ne oculis cerneret, quaſi tetram aliquam immaneḿq; beluam, diligentiam & cautionem adhibuit. Itaque Guidi Ubaldi deſiderium paucos menſes populi ægrè cùm pertuliſſent, perferre autem non poſſent diutius, Cæſaris exercitibus omnia occupantibus, ferrũ illis, ignem, cædem, direptionem, proſcriptionẽ, vaſtitatem, ſi quicquam molirentur, denunciantibus, tamen à Cæſare unà omnes ſemel iterumq; deſciverunt, Valentinianos arcium præfectos trucidaverunt, magiſtratus in vincula conjecerunt, legatos interemerunt, cohortes legionesq; fuderunt, nominis propè Borgiani memoriam cũ veſtigio imperii non modò ex urbibus omnibus, verum etiam ex monumentis ſingulis deleverũt, Guido Ubaldo regnum denique ſeq; ipſos reſtituerunt. Vnde hãc tãtã tamq; mirã erga illũ benevolentiã, tam immenſum amorem hiſce gentibus fuiſſe Proceres exiſtimatis? non enim ille eos magna vi aliqua theſauri, aut præmiis quibuſdam ingentibus inuſitatisq; ſingulos afficiebat: nõ ludorum quotidie genere aliquo detinebat nunquã aliàs audito, nunquam viſo, non exquiſitis illis epulis, aut tibiarum inſolitarum deliniebat ſonis, ſed quibus artibus in principes viros conflari odia populorum ſolent, eas ille artes non exercebat, earum nulli ſe obnoxiũ fecerat, nulla detinebatur. Non libido unquam illum ad conſtuprandas ſuorum civium uxores aut virgines, non avaritia ad premendas vectigalibus civitates, non impietas ad negligendam Deorum immortalium religionem, non crudelitas ad ſumendam injuſtè poenam ab aliquo Proceres impulit, non à propulſandis injuriis inertia, non à vindicandis timiditas, non ab honeſtatẽ luxus, nõ deniq; à labore unquam animi ulla mollities devocavit. Poſtremò, quod cæteri tanti æſtimant, eripere ſe interdum populis aliquóque abdere, ubi totos dies ſine teſtibus voluptati atque deliciis vacent,

Benevolentia ſubditorum erga Guidum Ubaldum.

Continentia Guidi & caſtitas.

id ille ne cogitandum quidem ſibi eſſe unquam judicavit: palàm omnia atq; in propatulo agebat. Itaq; illum omnes non tanquam unum ex Feretria familia procreatum, ſed tanquam eodem, quo quiſq; erat, patre natũ genitumq; intuebantur. Quamobrem minus mirum eſt, ſi vel cum fortunarum ſuarum omnium diſcrimine carere illo non potuerunt. A quo enim ſe habere, ut fortunis ſuis ita uti vellent uterentur, exiſtimabant, eas fortunas omnibus periculis objicere, ut ei ſua fortuna reſtituerentur, non dubitaverunt: ſeq; omnes emori ſatius eſſe duxerunt, quàm per quem ipſi inter ſuos bene honeſteq; vixerant, eum perpeti ſine dignitate alienis opibus vitam ducere in alieno ſolo. Sed hæc populi in calamitate Principis egerunt.

Conſtantia & Patientia in adverſis.

Quid ipſe autem Proceres, qua magnitudine animi, qua fortitudine eam calamitatem pertulit? quàm non ægerrimè, non demiſſè, quàm etiam pacatè toto illo in exilio fuit? ut non plus ei fortuna de ejus dignitate, quàm is fortunæ videretur de ipſius jure detraxiſſe: quæ cùm illum omnibus propè calamitatibus affeciſſet, nullum tamen calamitatis in illo ſignum, nullum veſtigium appareret. Quærite de Venetis, qui illum profugum, exulem, inopem, dejectũ de rebus omnibus, hoſpitio, urbe, opibus, autoritate, benevolentiaq; juverunt: interrogate Patres illos atq; Senatum, qua enim gravitate ſunt, nihil inficiabuntur: reperietis ita illum apud ipſos fuiſſe, ità ſe geſſiſſe, nihil ut de majeſtate, nihil de ſermone regio atq; vultu, nihil de imperatorio animo, nihil de moribus, nihil deniq; de priſtina conditione videretur mutaviſſe, præter ſolum. Tametſi omnem illam exilii calamitatem uxor ejus optima ſanctiſſimaq; fœmina, ſua præſtanti pietate aut omnino, aut magna ex parte levavit.

oniunx fi- a & ama- lis, ærum rum ſo- le

Quod enim illa exilium, quam calamitatem, quos labores, quas ærumnas mulier cùm pulcherrima, tum ſupra fidem viri pu-

doriſq;

doriſq; amantiſſima non levaret? magni præſertim animi, incredibiliſq; prudentiæ, & cui meherculè ingenium præter ne mulierum captum dicam, án ne etiam virorum contigit? è cœlo quidem illi atq; divinum eſt. Itaq; in ſummo illo rerum fortunarumq; ſuarum omnium diſcrimine triſtiſſimiſq; temporibus noſter Dux magnum ſanè ſolatium chariſſimam prudẽtiſſimamq; conjugem fugæ, viarum, curarum, laborum, cogitationũ omniũ comitẽ atq; ſociã habuit. Atq; mihi quidem totius noſtri Ducis vitæ curſum memoria repetenti, ſingulaſq; animo felicitatis ejus parti intuenti, nulla major, nulla uberior videri ſolet, quàm quòd ea illi uxor obtigit, de qua quidem cùm pudicitiæ tum virtutum reliquarũ omniũ omnes, quæ nunc ſunt, quæq; in poſterum futuræ ſunt mulieres, exempla ſumere abundè poterunt, ipſius virtutes æquare non poterunt. Nam cùm illa jam omnes noſtri ſeculi præclaras atq; illuſtres fœminas omnium virtutũ genere, omniũ hominũ ſententia longiſſimè ſuperavit, tũ ipſarũ quidẽ univerſi mulierum ſexus atq; generis omnẽ præſtantiã prætergreſſa longius eſt, quàm quòd ullius mulieris ad virtutem curſus poſſe aſſequi ullis unquã ſeculis videatur. Dicerem hac de re aliqua Proceres ex multis, vel etiã ex innumerabilibus, quæ quidem poſſunt dici: ſed neq; incipere poteſt quis, quin idem multa perſequatur: & vos ea non ignoratis. Sic enim vivit illa, vel potius ſic vixit (nam ut nunc ſe res habet, ita ſe macerat, lacerat, conficit, ut ea vita qualibet haberi morte durior atque miſerior queat) ſic igitur illa unquam vixit, ut non ad veſtras ſolùm Proceres, ſed ad omnium etiam hominum aures ejus virtutum vox atq; fama pervenerit. Verùm hoc tantum tamq; eximium uxoris bonũ cum viri tãtarum rerum geſtarum, tantarũ virtutum bono conjunctũ, hoc tam rarum excellens conjugium Proceres,

Eliſabethæ Guidiubaldi coniugis ſumma laus & egregia commẽdatio.

Coniugii felicitas rara.

ut videtis, illud mali ſubſequutũ eſt, quòd ii liberos ex ſe non genuerunt. Teriti ſunt fortaſſe ſuperi, quæ acceſſio in hac familia virtutum ſemper in poſtremos fuit ii, ſi filios habuiſſent, ne illi nimium proximè ad eorũ conditionem accederent, itaque minus magnum intervallum inter ſe atque nos, quàm ab ipſis poſitum ſtatutumq́ue ſit, relinqueretur. Niſi fortè quoniam ulterius progrediendi locus non erat, ſobolem ex iis eſſe nullam potius, quam non præſtantiorem voluerunt: interireq́ue tam præclaram ſtirpem, quàm vel regredi, vel etiam conſiſtere maluerunt. Atq; utinã poſtquam ita ſtatuerunt Dii, ut noſter Dux ſine liberis interiret, ipſum diu nobiſcum eſſe ſiviſſent, diu in vita longævumq; reliquiſſent, ut hoc noſtrum ſobolis ex illo deſiderium, fruendi ipſo longinqua diuturnaq; conditione levaretur, quod erat quidem æquiſſimum: ut cujus ipſius fueramus veris imaginibus & ſtirpe cariturі, ejus vultum diutiſſimè aſpiceremus, amoris benevolentia conſuetudinis fructum, quam multorum fieri annorum per naturæ legẽ poſſet, perciperemus. Quòd ſi neq; ſobolem ex noſtro Duce ullam, neq; longam ipſius uſuram nobis fuerant iidem ipſi ſuperi, cœliteſq;, conceſſuri, ſed iuvenem florentemq; rapere atq; intercipere illum volebant: effeciſſent ſaltem, ut quo minus, quoad viveret, exercere ſeſe poſſet, omnib. membris captus ac debilis corporiſq; impeditus implicituſq; dolorib. non fuiſſet, ſed quos ipſos perpaucos nobiſcum futurus erat annos, eos proſpera valetudine integerq; cõfeciſſet: quæq́ue interea ſtudia, quaſq; artes ſequi atq; colere in animo habebat ſua, iis ſe dedere, eas tractare ad earum ſibi comparationem vires & nervos intendere licuiſſet. Nũc autem (ô indignam vitæ ſortẽ atq; miſeram) cum
Aetas ante quam viræ. perbreve illi annorum ætatiſq; curriculum dederunt: ſex enim atq; triginta natus annos miſer interiit: tum ejus ipſius breviſſimæ ætatis magnam melioremq; par-

tem ita deformaverunt, ut ei nullum propè vitæ uſum viderentur, præter auræ atq; lucis, reliquiſſe. Itaq; ille infelix neq; liberos ex ſeſe genitos ullos vidit, dulcedinemq; illã filiorum (quæ quanta ſit, ii noverũt, qui parentes ſunt, cæteri ne cogitare quidem poſſunt) nulla ex parte eſt expertus: neq; quãtum poterat, vixit, aut ſaltem quãtum jure vitæ debebat, ſed medio in curſu, vel etiam citra curſum mediũ eſt extinctus. Demũ quoq;, ut nullius duræ conditionis expers eſſet, id tam modicũ tamq; breve temporis ſpatium quod vixit, ſic profectò vixit, ut multo etiam minus ſeſe vivere ſibi maximè optandum fuerit: ita porrò ejus temporis plurimam partem quaſi mortuus inter vivos fuit. Proh Dii immortales (dicerem crudeles atq; duros, n. ſi me mei Ducis mira pietas conſtantiaq; retineret) qui ne mediis illis quidem in cruciatib. quib. eſt confectus, vocem ullã unquam contra vos aut planè gemitũ edidit. Sed proh dii cùm immortales, tum ſæpe mortalib. commodi atq; benefici parum, itáne hujus optimi ſanctiſſimiq; viri ſumma probitas, ſummus pudor, ſumma æqui atq; boni obſervantia, ſumma innocentia, ſumma fides, ſumma deniq; illa erga vos ipſos religio, obſequium, cultus pietaſq; meruerunt, ut cùm illũ ſibi omnes eſſe patrẽ optimum atq; chariſſimum dicerent, ille tamen ex ſe liberos aſpicere nunquã poſſet, nunquã dulce patris nomẽ ex ore filiorũ aurib. hauriret ſuis? ut cùm ejus cura & labore multæ gẽtes bene feliciterq; viverent, ipſe cùm juſto vitæ ſpatio, tũ omne propè vivendi ſpe atq; dulcedine careret, ita deniq; vitã duceret, ut mortuis quàm vivis ſimilior viciniorq; videretur? Hócne præmium, hoc inquã præmium juſtitiæ pietatiſq; cultorib. rependitur? hanc mercedem eſſe laborum ſtatuitis iis, qui omnes ſuas cogitationes, omnem curam, omne ſtudiũ ad communem bonorum utilitatem conferũt, ut cùm ipſi

Patientia in morbo.

aliis quietem pepererint, bellum ſibi cum adverſa valetudine durum atq; miſerum, quoad vixerint, ſit gerendum? Itaque ille quoniam ſua virtute perfecit, ut omnium optimus & haberetur & eſſet: vos ut omnium ærumnoſiſſimus & eſſet & haberetur, veſtra injuria perfeciſtis: cui quidē nihil tā proprium aut tā diuturnum in vita, quàm dolor atq; cruciatus fuerit. Sed cōtinebo ipſe me, neq; in vos aſperius quicquā Cœlites atque temerè dixero. Nihil enim à vobis mali unquā ad nos: fortè illud omne atq; fortūa provenit. Atq; ille quidem non tā noſtro ſenſu atq; ſententia; quàm veſtra etiā exiſtimatione atq; judicio multò optimus atq; maximus fuit. Veſtra enim immortalia ſuperi numina ejus viri interitū ſignificationibus plurimis atq; clariſſimis concelebraverunt: vos ipſi vobis antequā mortem obierit, hominē eſſe interiturū longè omniū maximum atq; præſtantiſſimū denunciaviſtis. Nā & hoc ipſo anno ejus thalamus, cùm ipſe in eo eſſet, tactus de cœlo eſt: & paulò antea, quàm è vita exiret, terræmotus horribiles in regni finibus crebros fuiſſe nūciatum eſt: & ex altiſſimorum montiū cacuminibus miræ ingenteſq; ab incolis voces multis in locis exauditæ ſunt: & noctu ſupra templum hoc atq; urbem longiſſimis ardere tractibus ſereno cœlo maximos clariſſimoſq; ignes plurimi mortales conſpexerunt. Ædes verò, ubi nunc humatum ejus cadaver eſt, medio die à ſacerdotibus aperire ſeſe viſa, vano illos metu atq; pavore perterruit. Hoc veſtrum Dii immortales teſtimonium, veſtra hæc vox ac penè oratio fuit. Quāquā ea quidem ſigna non tā ullius noſtri Ducis jacturæ prænuncia, quàm noſtræ multò maximæ multoq; luctuoſiſſimæ fuerunt, non ad illum, ſed ad nos pertinebant. Ipſi enim te amiſimus Guide Ubalde, tu nihil amiſiſti, qui multò antè mortuus es, quàm è vita excederis: antè te ipſe, quā interires,

Prodigia obitum antecedentia.

Προσφώνησις ad defunctum.

reli-

riliquiſti: imò autem qui te quidem nunquam reliquiſti: te enim ipſe, hoc eſt, hominis rectum ſenſum ſemper habuiſti. Ipſi itaq; miſeri, qui te caremus: tu felix, qui nihil unquam feciſti, quod te facere non æquiſſimum fuerit: qui patriæ, qui tuorũ civium incõmoda longè plus caviſti, quàm tua: qui omnia tibi pericula, omnes eſſe experiundos & ſubeundos labores, ut illi ocio ac libertate fruerentur, exiſtimaviſti: qui te virtutẽ, nõ deſidiæ, dignitati, nõ voluptati, qui laudi, qui gloriæ, qui æternitati, non ſomno aut deliciis aut vitæ hujus breviſſimis inanibusq; oblectamentis tradidiſti: qui ſemper cogitaſti corpus virorum fortium & bonorũ ac magnorũ hominum eſſe caducũ atq; mortale, animi verò præſtantiã, quæq; ex animi præclaris motib. naſcitur, gloriam ſempiternã: qui deniq; te cùm omni tempore, tum certè extremò ita geſſiſti, ut neq; morbi atrocitas aut tædium, neq; in tam viridi ætate mors adveniens perficere unquam potuerit, ut timoris ſignum aliquod, aut ægri omnino animi proderes: ultrò verò, imperterriteq; abeuntis, vitaq; conſtãter cedentis plurima ſemper indicia notæq; apparerent. Atq; illam ipſam quidẽ mi alumne optimæ atq; ſanctiſſimæ tuæ vitæ brevitatẽ ut jam ſæpius idem repetã, ſi quis rectè æſtimabit, tibi ſummæ laudi ac propè immortali gloriæ vertat neceſſe eſt. Quanto enim majus eſt multas res præclaras atq; permagnas brevi temporis ſpatio, quàm longiſſimo cõfeciſſe, tanto tu magis quidem laudandus es omnium ore gentium atq; ſeculorũ, qui juvenis eas virtutes, eas bonas artes fueris aſſequutus, quas omnes ſimul nulli, aliquas vel nulli vel omnino pauci diutiſſimè vivendi beneficio conſequi profectò potuerunt. Nam ſi quiſpiã, quos tu in lecto annos vi morborũ coactus cõſumpſeris, eos à reliqua tua vita ſegregabit, ſejungetq; ab iis, qui tibi eſſe uſui potuerunt: ſi item Borgianas cum inſidias,

tũ aggreſſiones, tuã atq; tuorũ fugã, errores, exiliũ, diſcrimina miſeras illas atq; acerbas cogitationes reputabit: quot alia verò ex parte idẽ ſi colliget, quot imperia geſſeris, bella confeceris, quàm cumulatè, quàm perfectè omnem rei militaris diſciplinã percallueris: poſt hæc ſi cogitabit, quantum in ſtudiis literarũ continetur, tantundem te propemodum perlegiſſe: earum verò artium multis excelluiſſe, quarũ ex uniuſcujuſq; ſcientia multi homines celebre ac magnũ ſibi nomen acquiſiverunt: poſtremò ſi æſtimabit te regendis populis occupatum, pauca horarũ momenta iis in ſtudiis potuiſſe conſumere, quibus quidem ii, qui excellere cupiunt omnẽ ſuam ætatẽ impendunt, omnes noctes ad ea conferunt, omnes dies: hæc inquam omnia ſi quiſpiam conſiderabit, verè te ille, mi alumne, vel multũ ſupra hominũ fuiſſe conditionẽ exiſtimabit, vel infra deorũ parum. Itaq; quãtum tibi de hujus vitæ uſu cùm adverſa fortuna, tũ incommoda valetudines detraxerunt, tantũ addent homines ad tui nominis gloriã, celebritatẽ, memoriamq; ſempiternam. Quanquam non hæc quidẽ tua vita dicenda eſt, quam in his corporis membrorumq; compagibus vivimus: illa inquã, illa potius vita tua eſt, quæ omnium populorum animos tui benevolentia in poſterum pervagabitur, quam omnis memoria repetet, omnia ſecula intuebuntur, quam ſibi jure commendatam ipſa æternitas alet, ſecumq; retinebit. Quamobrem nõ eſt, cur te parum vixiſſe doleamus: quandiu enim gentes erunt, tandiu vives ipſe in earum mentib. atq; ſermonibus, tandiu homines tui memoria ſumma cũ tua gloria retinebũt, eruntq; permulti multis in terris ſemper qui te dicent à perenni conteſtataq; virtute majorũ perilluſtri celebriq; familia parentibus maximis atque clariſſimis genitum, penè puerum optimum militem, optimum imperatorem fuiſſe: conſilio, ingenio, animi magnitudine, virtute, ſupra omnes noſtri ævi homines

excelluiſſe: eundem & latini ſermonis & quidem Græci peritiam atq; uſum, veluti natum in iis atq; alitum, abunde cumulateq; habuiſſe: & ratione dicendi ſemper, quæ volueris, confeciſſe: & quæ geſta unquã ſunt, tum à quibus aut quando geſta ſunt, tanquam omnia ipſe geſſeris, memoria tenuiſſe: & orbem ipſum terræ, quaſi tuam domum, ita cogitatione comprehenſum habuiſſe: itaq; omnium rerum, omnium temporũ, omniũ hominũ, omnium locorum conditionẽ mirabiliter tibi uni exploratã patuiſſe: nihil te ſacrarum literarum latuiſſe, nihil noſtrarum, hoc eſt, Poetarũ & Philoſophiæ: te juſtiſſimum, te clementiſſimum, te munificentiſſimum extitiſſe: incredibili continentia, innocentia, religione, pietate, fide conſtantia præditum: humanitate, gravitate, prudentia, ſapientiaq; præſtantem: aliorũ in te injuriarum æque atq; tuorum in alios beneficiorũ ſemper oblitum: nunquam in ſecundis rebus elatum, nunquam in adverſis fractum fuiſſe: non fortunã, non morbos, non mortem deniq; ipſam potuiſſe facere, quin eundem vultũ, eundem animũ ſemper habueris. Itaq; hæc cum homines repetent, illam te avẽ Phœnicẽ dicent fuiſſe, quam tua mater per quietem vidit, eum ſcilicet virum, cui parem non eſt invenire, cujusq; mortuo ac ſepulto corpore, animi facinora atq; virtutes, ignea cœli plaga, hoc eſt, ipſa immortalitas exceperit. Hæc inquam atq; alia Proc. de noſtro Duce poſteri omnes memoria repetent: cumq; repetent, nos miſerrimos dicent fuiſſe, qui eo tum caruimus, cum quidem maxime inciperemus frui. Nã per deos immortales, quid eſt quod nos amplius delectare poſſit illo amiſſo, à quo nobis omnia honeſta & jucunda ceciderunt? Quid eſt cujus nomine vita nobis grata eſſe debeat eo mortuo, cui nihil erat gratum, niſi quod nobis vel voluptatem afferret ipſis aliquã, vel dignitatẽ? Amiſimus Proc, amiſimus

omnem

omnem cauſam non ſolùm oblectationis, ſed omnino etiam conſolationis, qui Ducem noſtrum, qui optimum Principem, qui bonorum parentem omnium, qui noſtrarum fortunarum autorem, libertatis propugnatorem, ocii, quietis, ſalutisq; patronum amiſimus. Nam quæ noſtra deinceps vita erit, amore, benevolentia, ſapientiſſimis conſiliis, amantiſſimis congreſſibus, vultu, ore, oculis, conſuetudine, ſermone illius ſuaviſſimo jucundiſſimoq; ſublato? Atq; vos quidem Proc. quantũ præſidii, quantũ ornamenti amiſiſtis, videmini propè oſtendere, qui mœrore omnès atq; dolore confecti in lachrymis & ſordibus & ſqualore verſamini. Me quidem certè valde pœnitet vivere. Atq; utinam illum ego potius meæ vitæ ſuperſtitem, quod erat quidem æquius, quàm ille me ſuæ reliquiſſet: ſatis enim diu atq; feliciter vixiſſem, ſi meo interitu ejus interitum antevertiſſem. Nunc vivo, ut quos ego poſtremos meæ vitæ annos firmiorib. alumni mei annis ſuſtentatos mihi dulciſſimos futuros exiſtimabã, eos ipſos deſiderio illius, luctu, ærumna, ſolitudine, orbitate mea experiar acerbiſſimos. An ego, me miſerum, potero aut non cogitare aliquando de illo, aut unquam ſine multis lachrymis cogitare? qui mihi ſuavitate propè æqualis, propè frater, obſequio filius, amore & beneficiis quaſi parens optimus atq; mitiſſimus fuit? Quẽ puerum ipſe juvenis in ſinu meo atq; hiſce in ulnis alui, adoleſcentẽ vir bonis moribus, bonis artibus inſtitui, ſumq; ẽ juven domi foris omnibus pacis, omnib. belli munerib. obeundis, omnibus in terris proſequutus, eundem admirari virum, ejuſdẽ me adjutore partis virtutibus frui mihi ſeni non licebit? Quo nitebar, cujus in ſpe acquieſcebam, cui præſenti meas cogitationes omnes impartiebã, is mihi ereptus ex oculis vi fatorũ eſt: ego ferus ac ferreus vitã adhuc retineo? quã cur Cæſaris gladiis non dedi? cur meo

ſanguine

ſanguine infeſta illius tela lateri meo atque jugulo ſæpius admota non imbui potius, quàm eum, cui me vivum ex tot periculis conſervaveram, ne mea mors dolore illum afficeret, mortuum aſpicerem, ut mea vita ſempiterno luctui dederetur? Aut cur non tum ceſſi, non emigravi, non me huic calamitati præripui, cùm me magna vis febrium ita proſtraverat atque confecerat, ut ille ipſe meus alumnus mihi ſuas lachrymas, quaſi dona ultima inferiasque largiretur? Memini enim, memini illius temporis, cujus ut nunquam obliviſcar, multa ejus pietate factũ eſt, cùm is mihi laboranti dies atq; noctes aſſideret, confectum jam ac planè moribundum ſpe vitæ conſolaretur: quã ego cùm rejicerem, per ſuas me lachrymas, quas quidem plurimas effundebat, animo ne deficerem obteſtabatur. O vigilas tuas mi alumne tunc dulces, nunc acerbas: ô dies obſcuros: ô noctes inſomnes atq; miſeras: ô curam meæ ſalutis officioſam, ſed inanem: ſiquidem me vivere voluiſti, ut cum ego te vellem vivere, me non audires: me in vita ſenem retinuiſti, ut ipſe te juvenem non poſſem retinere. O tuas lachrymas nimium fructuoſas, quas ego aſpiciens tibi obtẽperavi atq; vixi, ut tu meas lachrymas quidẽ aſpiceres, neq; mihi tamẽ obtemperares: itaq; meæ inutiles atq; infelices fuerunt. Cur tu autem me incaſſum flere ſiniſti, ſi ego te non ſivi miſer? cur meæ lachrymæ apud te nihil valuerunt, ſi tuæ lachrymæ apud me plurimũ valuerunt? Repeto, repeto meã abs te pietatem: redde tu mihi illã, quã debes: reſtitue, reviviſce, & ſi mori aliquẽ neceſſe eſt, ſenile hoc pro te atq; miſerũ caput devoveo. Sed quid ego hæc nequicquam queror? me miſerum! ille non revixerit: ego non moriar, ſed ad omnes acerbitates ærumnasq; ſuſtentabor. Itaque finis jam ſit querendi, atque utinam mihi eſſet etiam vivendi: eſſet autem, neq; paterer, ut illo mortuo me quis aſpicere auras ducentem poſſet, niſi

Converſio orationis ad Franciſcum Mariam cũ adhortatione.

tua me Franciſce Maria fili cùm egregia indoles, tum ſingularis pietas, cupientem mori de curſu revocaviſſet: quarum nobis altera patri te tuo fore perſimilem pollicetur, altera jam exhibuit. Itaque quòd cœlum etiam nunc aſpicio, quòd reſpiro, quòd ſenilem hanc vitam atq; hoſce vivaciores canos quam vellem produco, mihi ex te uno proficiſcitur. Quis enim, qui te intueatur, alloquatur, audiat, cum te per ætatem cõfirmaveris, non illũ ipſum patrem tuum in te revicturũ putet? Si verò quo amore, qua charitate eidem patri tuo & ſæpe corporis vexato doloribus, & demũ morieti affueris, & nunc quidẽ tuas in illũ mortuũ lachrymas, tua officia plena curæ, plena pietatis, plena memoriæ videat, nõ jã te illius veros mores expreſſiſſe dicat, nobisq; præſtitiſſe? Itaq; cùm ſæpe multa tuus pater prudenter ſapiẽterq; in vita, tum nihil magis unquã providit, quã cũ te ſororis ſuæ filiũ ſibi adoptavit: ut quoniã ſe brevi moriturũ ſciebat, nobis te relinqueret, quaſi imaginem atq; ſimulachrũ ſui: qui populos ipſius morte proſtratos, ſpe tuæ indolis erigeres, nos afflictos mœrẽtesq; ſublevares: quod quidem planè jam facis. Quamobrem ſi aliquis ſenſus ineſt mortuis, credo illũ, quo amore, qua in ſuos pietate ſemper fuit, vehementer lætari: non tam quidem quod illi mortuo tantos honores tribuas, quanti certè viro Principi haberi maximi atq; ampliſſimi potuerunt, quàm quòd omniũ hujus regni, cujus te ille hæredem reliquit, urbium, municipiorum; omniũ harũ gentium oculi eadem acie, qua illum intuebantur, te nunc reſpiciunt: quæ ſuas ſpes ſuas opes omnes in te uno ſitas atq; repoſitas putant. Quod cùm ita ſit, magna tibi adhibenda cura eſt, ne falſis is lætitia perfruatur, qui te veriſſimis lætitiis ſemper frui voluit. Magnum tibi onus, magnam provinciam ſummus erga te patris amor impoſuit, qui te tanto regendo imperio ditioniq;

præfecit: longè verò majorem ipſius virtus, quam tu utinam ſuperare poſſis, atq; vincere: æquanda tibi certè eſt, ne videare cujus regni hæreditatē adeptus ſis, ejus virtutes aſſequi atq; indipiſci nō potuiſſe. Simul & illud accedit, quòd quoniam is vir maximi cùm judicii tum conſilii ſemper eſt habitus, nihil eſt tam magnum atq; arduum, quod abs te nō ſperare modò homines audeant, ſed planè etiam ipſi ſibi polliceri, & ſuo quaſi jure abs te repetere. propterea quòd ajunt ſibi te illū adoptaturum, hæredemq; inſtituturum non fuiſſe, niſi te talem futurum, qui ſuſtinere ejus gloriam poſſes, ſibi certum exploratūq; fuiſſet. Hanc te opinionem hominum confirmare ſanè oportet cùm illius cauſa, ut rectè ipſum ſemper ſenſiſſe appareat: tum tua, ūt tum maximè cum de te bene ſenſerit, ratione videatur id feciſſe. Poſtremò etiam cogitare debes, ne immemor beneficii videare, quemadmodum ipſe tantorum in te promeritorum gratiam illi debitam referas. Hanc autem nullo pacto referre majorem potes, quam ſi ita te geſſeris, ut ei gratia omnibus ab hominibus, quòd is te ſibi filium inſtituerit, hæredemque reliquerit, habeatur: quòd cùm illius erit ſanctiſſimis amantiſſimisque tui manibus ad quietem jucundiſſimū, tum tibi ad gloriā immortalitatem longè ampliſſimum, quam tu ſpectare atq; reſpicere omnibus in rebus ſemper debes, omnibus cogitationibus dies atq; noctes colere, ut non ſolùm tui ævi homines, ſed omnes etiam poſteri, quod de patre tuo futurum jam vides, tuum nomen ſint tuamq; memoriā celebraturi.

Hæc puer cùm recitaviſſet, peroratumq; eſſe dixiſſet, Sadoletus quidē atq; Philippus cùm inter ſe, tū ad Sigiſmundum converſi, non pauca de laudatione illa, multa de Guido Ubaldo deq; ejus filio ſunt colloquuti. Me verò Sigiſmundus præter cæteros mortui Ducis

miſeri-

roſq; reliquiſſet, viveretq; potius, quo
poterat, multos etiamdum nobiſcum a
tot ac tantas virtutes, quæ propè acer
dem certè, atq; adhuc creſcentes exaru
frugem ei perducere ſeniumq́; licuiſſet
effectum non eſt, proximum illud eſt, u
tusq́; fuerit, ne ſileatur. Id quoniam fie
ferre quidem debemus æquius iſtam c
eamq́; rem cogitationes noſtras revoca
nitatem gloriæ aliqua ex parte auger
bore ſtudioq́; noſtro poſſumus, id ne p
Quòd cum vobis tribus facere maxim
bus ſingulis conficiendi maximè omn
data, tum quoniam cum illo viro ipſ
riter vixiſti, abs te id Bembe omnes
efflagitabunt. Itaque non te debes lu
dedere: quid enim illi prodeſſe fletus ull
monia poteſt? ſed id agere, ut quam illi

nihil ſibi quiſquam promittère paulò egregium aut excellens poteſt? quàm ut illi pro ſua in me benevolentia atq; amore pietatem meam atq; memoriam literarũm conteſtatam monumentis confirmatamq; rependerem. Sed non poſſum dicere Sigiſmunde, quanta cum illius corpore, ingenii animiq; mei pars atq; vis interierit. Itaq; neq; ad noſtra quidem ſtudia redire, ut conſueveram, poſſum: neq; aliquid cogitare, præter hoc unum, quo conficior, omne ſcilicet mihi mea vitæ ſolatiũ atq; præſidium eſſe ſublatum. Quamobrem tuum erit, qui horum temporum res geſtas complectendi, prodendiq; literis laborem ſuſcepiſti, noſtri quoq; Ducis hiſtoriam aggredi, cùm præſtantiſſimi ac propè divini hominis, tum certè Julio Pontifici Maximo hero tuo non ſolum amore atq; benevolentia, ſed etiam neceſſitudine cogitationeq; conjuncti. Qua in re non vereor, ne ille, ſi hæc ſentit, æternitati ſuæ optimè proſpectum iri non ſit exiſtimaturus. Nam qui te melius facere id poſſit, nemo ſanè eſt: nemo in hac ſcribendi ratione, majori, quàm tu, dignitate atque præſtantia eſt verſatus. Quæ tibi ſi probabuntur, rémq; perinde, ut te decet facere, ſuſcipies, optimum certè atque aptiſſimum conſolationis genus ad ejus uxoris afflictæ atque miſeræ lachrymas mœroremq; levandum adhibebis. Magni enim præſtantiſq; animi mulier, & viri ſupra omnes fœminas amantiſſima, tum ſibi illum minus ereptum putabit, cùm is in mentibus hominum atque ſermonibus, magis magiſq; ea, quâ dignus eſt, gloria celebritateq; verſabitur.

Vtinam, inquit Sigiſmundus, aut is eſſem ipſe, quẽ tu me Bembe, quoniam eſſe maximè vis, interdum eſſe etiam putas, aut ſaltem in hac ingenii mediocritate, qua me eſſe ſentio, ocio ne egerem: aggrederer quidem opus ſi minus conſultè (permagna enim res eſt, valens

tiorumq́ certè virium, quàm ſunt mea) at amanter, at officioſè, at magno animo, at egregia propenſaq́ voluntate. Sed quid agam? an ignoras cui addictus Pontifici ſim? quàm occupato domino? quàm omnium propè nationum, omnium gentium ſalutis, quietis, incolumitatis procurationem mente verſanti, ſtudio agenti, labore contentioneq́ obeunti ſerviam? Itaq; me qua negocia circumſepiant, qui circumſtent ſemper cogitationem meam quaſi montes ſcribendarum epiſtolarum non vides? ut mihi quidem multò ſæpius ſomni & cibi capiendi tempus deſit, quàm adſit hora ſpatium, ut mihi libitum eſt, ſic vivendi. Atq; hoc quidem diei, quod nunc vobiſcum conſumo, qui ſic conſumerem, ſi bona valetudine uterer, profectò non haberem: eſſem enim unà cum illo profectus, ut ſoleo ſemper, cùm mihi rectè eſt. Quamobrem non modò hercle mihi novas ad res atque hiſtorias capeſſendas adhibere animum cogitationemq́ non licet, ſed ne illam quidem, quam aliquot jam annos cudo, quamq́ ipſe commemoras, conformare penitus atq; conficere poſſum. Quodſi mihi unquam tantũ ocii continget, quantum homini planè ſeni, ac per totã vitam exercitato laboribus profectò æquum jam erat contigiſſe, dabimus ſanè operam, ne nos fruſtrà monuiſſe videare, cùm aliis quidem de cauſis, tum in primis, quia te exiſtimare video Duci me tua maxima conſtãtiſſimaq́ fœmina rem ad ejus dolorem minuendum idoneam accommodatamq́ facturum. Magni enim eam mulierem facio, cùm propter ejus reliquas innumerabiles eximiasq́ virtutes, tum verò certè propterea, quoniam pudoris in illa & caſtitatis mira quædã incredibilisq́ in omni ætate obſervantia atq; cultus viguit. Perpudicarum autem nunc quidem fœminarum magna Bembe paucitas eſt. Itaq; ſic exiſtimo hac tempeſtate quaſi clariſſimum lumen, extinctis cæteris ejus mulieris pudicitiam elucere.

Eliſabethæ Guidi viduæ commendatio.

Tum

Tum Sadoletus: Equidem cùm de Bembo, inquit, tum de aliis ſæpe permultis audivi Sigiſmunde, qui dicerent, iſtam, de qua loqueris, fœminam ſanctiſſimam profectò eſſe, multoq; maximè pudiciſſimam, eaq; virtute magnum illam nomen apud omnes gentes adeptã, in ore hominum multa cum laude gloriaq; verſari. Itaque nihil miror, quod quaſi clariſſimum lumen elucere illius pudicitiam dixeris. Sed quòd extinctis cæteris dixeris, id miror. An tu illam unam putas pudicam eſſe, caſtam, conſtãtem, præterea neminem? Vide quid agas: nam ſi id reſcierint reliquæ, video tibi cum acerrimis hoſtibus bellum perpetuum eſſe ſuſceptum.

Tum ille: credo, inquit, tibi hoc Sadolete planè quod dicis, omnes ſcilicet fœminas mihi acerrimas hoſtes perpetuò futuras: involaturas etiam tanquam in Orpheum Ciconum mulieres, ſic in me noſtras impetu facto timerem, id ſi dixiſſem, ex earum grege tam innumerabili pudicam eſſe nullam, præter hãc noſtram, de qua loquimur, Ducem. Ita enim ſe res habet, ut quanquam caſtæ atq; pudicæ non omnes ſunt, ut leviſſimè dicam, nulla tamen propè eſt, quæ credi haberiq; non cupiat. Itaq; ægrè moleſteq; ferunt, cùm non habentur. Sed non hoc ita dico, elucere in ea fœmina pudicitiæ lumen extinctis cæteris, quaſi quidem pudica nulla ſit, præter illam: id enim tu non rectè interpretaris: quis autem hoc ferret, ſi dixiſſem? ſed quemadmodum ſtellæ, tametſi ſemper quidem ſunt atq; lucent, tamen extinctæ nobis videntur eſſe, cum ſuum terris lumen ſol explicuit, propterea quod in maximi atq; clariſſimi apparitione luminis, illa ſtellarum quaſi puncta ignea hebetantur, neq; emicant foris: ita etiam quæ in reliquis fœminis pudicitia eſſe aliquibus poteſt, eſt illa quidem pudicitia, habetq; ſuam per ſe ipſa lucem atq; ſplendorem, ſed cum ad illius unius fœminæ pudicitiã comparatur, offundi-

Fœminæ credi hab- rique pud- cæ volun licet no ſint.

funditur ſtatim quaſi multo majore lumine, opacaturque ita, ut nihil propè appareat, ſed extincta intermortuaq; videatur. Cave enim putes Sadolete, ullam unquam fœminam æquè magnum de ſe exemplum pudicitiæ præbuiſſe, atq; illa præbuerit.

Quodnam iſtud tam magnum tamq; præclarũ exemplum eſt? inquit ille: Non enim te puto ita dicere Sigiſmunde, propterea quòd illa viro ſuo eum pudorẽ præſtiterit, quem præſtari leges jubent. Nam id permultæ ſanè mulieres fecerunt, quas cùm virorum, tum honeſtatis certè amor in officio continuit. Longè majus atq; admirabilius hoc quidem eſt, inquit ille, quod dico. Nam illa viro ſuo eum pudorem præſtitit, quẽ præſtari neq; leges, neq; mos, neq; conſuetudo ulla jubet: poſſe enim tantùm fœminas in hominum cogitationem nunquam incidit. Sed quare tu hæc de Bembo, cui propter illam quam cum ea muliere habet familiaritem, exploratiora reor eſſe, quàm ſunt mihi.

Eliſabethæ Guidi Vbaldi conjugis Pudor, quẽ nec leges, nec mos, nec conſuetudo iubent.

Tum ego: mihi quidem iſta exploratiſſima, inquã, ſunt: conjectura autem conſequor Sigiſmunde, quibus de rebus dicis. Sed non committam, ut quæ illa viginti propè annos ſumma ſua virtute conſtantiaq; reticuit (reticeri autem cùm ab omnibus, tũ vel maximè vult à ſuis) ego nunc proloquar.

Hic Philippus: Tu verò Bembe, inquit, magnam mihi cupiditatem iſto tuo ſilentio injeciſti audiendi ea quæ hic dicit: quæ quoniã neceſſe eſt eſſe pulcherrima, de pudicitia enim exemplo quodã magno atq; inſolito loquitur, miror cur de illo ſilendum tibi eſſe potius, quàm commemorandũ putes. Nam quid tam eſſe abditum, aut tam reconditum poteſt, quod ſi nobis duob. nos tibi proferatur, reprehenſionem cujuſpiam verearis?

Tum ego, Minimè, inquam, reticenda mihi eſſe iſta ideo cenſeo Beroalde, quòd ſit aliquid, in quo quidem

vestra

veſtræ aut benevolentiæ diffidã, aut certè, ſi ea opus ſit, taciturnitati: quarum altera nihil eſſe poteſt ſanctius, altera nihil verecundius. Sed quoniã, ut dixi, illa ipſa quæ id egit, ſileri ſua facinora vult, idcirco ſileo. Sileri autẽ velle ideo illam puto, quòd cùm ſunt ipſa vix quidem credibilia propter inſolentiam, tum mulier ſua cõſcientia contenta, hominum rumores prædicationemq́; nullis in reb. aucupatur, minimeq́; omniũ ei rei ſtudet, ut ſi quid ipſa bene recteq́; fecerit, id ſibi laudem undecunq́; poteſt pariat: quin ſæpe in eo multò etiam negligentior eſt, quàm velim. Quamobrem referat, ſi ei ita videtur, Sigiſmundus, ita tamen ne emanent ea latius: id enim ego à vobis Beroalde atq́; Sadolete peto.

Hic tum illi Sigiſmundum intuentes, explicaret enarraretq́; rem cum ſe cupere magnopere oſtendiſſent, ſuamq́; mihi fidem ejus rei ſe in ſilentio futuros obligaviſſent, Ego quidem, inquit Sigiſmundus, referam: vobis enim gerere morem volo. Sed quam tu ab his taciturnitatẽ requiris, ea nihil opus Bembe eſt, ut videtur. Nam quæ taceri vis, ſunt jam illi quidẽ multis hominibus cognita, neq́; reticeri amplius ullo modo poſſunt, non planè mulieris ulla culpa, ſed, quoniam ita ſibi oportere is magnopere credidit, ejus viri. Itaq́;, quando ita vultis, num idem vobis de illa fœmina poſthac exiſtimandum ſit, quod ego certè jampridem exiſtimo, ut judicare poſſitis, rem præclaram admirandamque cognoſcite. Guidum Ubaldum conſtat, ſive corporis & naturæ vitio, ſeu, quod vulgò creditum eſt, artibus magicis ab Octaviano patruo propter regni cupiditatem impeditum, quarum omnino ille artium experientiſſimus habebatur, nulla cũ fœmina coire unquã in tota vita potuiſſe, nunquam fuiſſe ad rem uxoriã idoneũ. Hujus autem imprudens ipſe rei adhuc omnino ignarusq́; cum eſſet, experimentumq́; virilitatis ulla cum

Guidus Vbaldus ad rem uxoriam faſcinatione inidoneus factus.

fœmina nondum cœpiſſet, id enim caverat diligentiſſimè patruus, nubit ei hæc puella Franciſci Gonzagæ ſoror cum Mantuæ regno, quod quidem ab antiqua majorum ſuorũ ſerie acceptũ atq; traditum poſſidet, longè nobilis, tũ in reb. bellicis magni atq; præclari viri. Itaq; impubis admodum atq; tener ſuſcipiẽdæ ſobolis ſtudio, quippe in quem unum hujus tam egregiæ familiæ propagandæ ratio ſpesq; omnes incumbebat, ducit uxorem domum. Vno in lectulo cubant annos duos, cùm ille interea, quid planè poſſet, experiretur. Itaq; tandem cùm ſe fruſtrà periculum facere animadvertit, mœrens dolensq; uxori aperit, putare ſe magicis impediri, quo minus virum illi oſtendere poſſit: ſe miſerrimum ac porrò infeliciſſimum nuncupat, qui cùm ſpe liberorum careat, tum illi nullam de ſe voluptatem afferre poſſit, quam illa jure conjugii meritò expetat: demum videat, id ſi reſciatur, ſuis ſe populis atq; omnibus planè gentibus deſpectui futurum. Mulier quæ multò antè id, quod erat, rata, nihil apud virum queſta unquam fuerat, nullum ulli mortalium verbum ea de re fecerat, tum illum ſolata hilari vultu orat, ſuſtineat, feratq; fortiter fortunæ injuriã: multos fuiſſe olim Reges, eſſe aliquos etiã tum, qui liberorum ſpe deſtituantur: præſtare aliquando nullam ſobolem habuiſſe, ita ſæpe à bonis parentibus mali filii flagitioſiq; procreantur. Quod ad ſe attinet, bono animo jubet eſſe, nihil ſeſe minus eũ amare, aut in poſterum amaturam affirmat: quẽ quidem domo pudicitiæ ſuæ florem ad illum attulerit, eũ ſe uſq; ad rogum perlaturam: ut quando ipſe, cui ſe deſtinaverat, uti illo perfruiq; non poſſit, nemo homo unquam perfruatur: tum daturam operam, ut quod biennium omnes mortales, ipſam etiam celaverit nutricẽ ſuam, id ex ſe reſciri nunquam poſſit. Vtq; dicit, etiam facit. Itaq; quatuor atque decim amplius annos unà

Coniunx impotentē maritum conſolatur.

vivunt

vivunt, cùm interea non ſolum populi, ſed ipſi etiã eorum familiares intimiq; ſterilitatis culpam ad mulierem potius traducerent, quàm ad virũ: ita ejus planè rei nihil unquam reſcitum eſt, neq; nunc quidem eſſet, niſi ejus ipſe vir, omnia quemadmodum ſe habebant, aperuiſſet eo tempore, cùm is à Cæſare Borgia domo expulſus ad Gallorum Regẽ cujus in manu tum res erant implorandi auxilii cauſa Mediolanum ſe contulerat. Nam Rex in citeriorem Galliam cùm trajeciſſet, apud Inſubres, quos quidem populos paulò antè ſuis priorib. regnis adjecerat, commorabatur. A quo cùm nihil impetraviſſet, erat enim is Alexandro Borgia Pont. Max. Cæſaris patri fœdere officiiſq; conjunctiſſimus: vita etiã ſua certior factus eſſet inſidias ab illis fieri, divortium cum uxore faciendi, quando ipſe cum ea rem nunquam habuiſſet, ſeq; ad ſacerdotium conferendi ſpem eis dedit. Quod cùm illi tanquam offam arripuiſſent, ita enim in Guidi Vbaldi regno propter mirũ populorũ in illum amorem nutante atq; labente confirmari ſe videbant, rẽ ad Regẽ detulere. Itaq; is an ita eſſet de Guido Vbaldo cũ petiiſſet, ille autem annuiſſet, res ita ſciri cœpta eſt, breviq; poſtea tempore in multorum hominũ notitiam cognitionemq; permanavit: quam tu quidẽ Bembe tantopere ſilentio ut contineatur, poſtulas. Atque his rebus omnibus Iulius nondum quidem Pont. Max. apud ipſum regẽ cùm eſſet, non interfuit ſolùm, ſed planè etiã præfuit: quo uno adjutore ſuarum fortunarum omnium Guidus Vbaldus plurimùm utebatur in ejusq; fide atq; conſilio ſui in patriam reditus, omnẽ ſpem rationemq; poſitam atq; commendatã habebat. Sed ut ad mulierem redeam: non jam illa unã præclarè tantummodo rem, ſed in una re, res præclaras plurimas atq; permagnas ſanè confecit. Nã primũ quidẽ omniũ cùm facere divortium lege poſſet, homini enim ad con-

jugium exercẽdum minimè habili nupſerat, planè noluit. Itaq; cùm ſuſcipiendæ prolis atq; liberorum ſpei, quam jam animo conceperat, cujusq; rei cura ad Reges maximè atq; Reginas pertinet: habent enim ipſi regna, quæ quidem uti liberis relinquere dulciſſimum ſuaviſſimumq; eſt, ita exteris alienisq; moleſtiſſimum: tum iis quas ex conjugio fœminæ in tota vita capiunt voluptates, pudicitiam caſtitatemq; forti atq; conſtanti animo prætulit: ad quas quidem voluptates & natura illam uti omnes, & deliciarum affluentia propter familiæ amplitudinem ſplẽdoremq; præter cæteras, & inſtitutio vitæ ad virum capiendum, demum jam capti atq; in ſinum recepti conſuetudo uſus non modò illam excitare, ſed planè accendere atq; inflammare penitus debuerunt. Deinde autem ita prætulit, ut tametſi illas ipſas voluptatum illecebras atq; invitamenta quotidie ante oculos atq; ipſis in ulnis haberet, à viro enim quo ita melius rem celarent, nullo tempore divellebatur, vinci tamen ſe frangiq; ab iis nunquam ſineret, nunquam animum induceret, ut cum ſimulata voluptatis ſpecie ſingulis propè noctibus pertentaretur, verã ſemel voluptatem vellet tandem, qualis eſſet, experiri. Nam cæteræ quidem mulieres, quæ perpetuo pudicitiã coluerunt ſuam, vel ſe ſacris dediderunt, à cœtuq; atq; omni conſuetudine quam longiſſimè virorum in clauſtra atque ſepta ſacrarum ædium ſeſe abdiderũt, vel omnino ipſæ nunquam nupſerunt: in parentũ autem ſuorum domibus à virorum uſu atque convictu, quantum fieri potuit, abſtinuerunt. Hæc verò mulier in mariti domo, in ſplendore conventuq; hominum, in jocis, in licentia, in libertate maritali, in audiendis iis quæ virginibus reticentur, nuptis ac virum expertis non it [illegible] viri thalamo, atque lecto, in ejus deniq; ſinu [illegible] vebat, amore delitescebat, cõplexu, qualiscunq;

Eliſabetha inſignis viduæ caſtimonia & in matrimonio virginitas.

is eſſet cõfovebatur: ut cùm permagnũ perq; arduũ fuerit illam ſe virginem ſervare voluiſſe, tùm planè mirũ propè incredibile potuiſſe. Itaq; quod in reliquis fœminis ſummum laudis genus eſt, fuiſſe ſemper virginem, id ſanè in illa pulchrum quidem atq; præclarum eſt. Sed habet aliud quo longiſſimè ſuperetur: nam in eo vitæ genere fuiſſe illam ſemper virginem, id verò multo præclarius atq; divinius fuit. Non enim ſuum ipſius ſolummodo ſenſum in eo, atq; innatam puellis omnibus ingenitamq́; à natura experiundi viros voluptatẽ propenſionemq́; compeſcùit, ſed multarum etiam rerum mores atq; naturam pervicit. Quæ res enim ſingulæ alias mulieres movent, itaq; iis abſtinent, cùm abſtinere viris cupiunt, eæ illam omnes nihil moverunt, earum illa vires omnium atq; acumen retudit. Quamobrem cæterarum laus impartienda illa quidem eſt multis rebus, quæ certè ipſis, quemadmodum dixi, ad retinendã pudicitiam plurimum opis atq; præſidii afferunt: habent enim conſimiles ſibi fœminas plerunq;, quibus cũ vivunt, quas cùm vident in eadem vitæ ratione verſari, accenduntur ſtudio adjuvanturq́; imitatione: habent ſacrarum ædium parietes, qui non modò aditus difficultate viros pellaces atq; improbos repellere, ſed antiqua ſæpe religione ſacrorum etiam non pudicas cogitationes videntur arcere: habent patrum & matrum & ſuorum ora vultusq́;, quos obſervant, & verentur, qui ſemper adſunt, & quam ſemel eæ viam ingredi ſemitamq́; voluerunt, in illa progredi etiam taciti hortãtur. Optio etiam ipſa vitæ voluntasq́; quantùm facit? ut cùm te uni parti dederis, tanquam, in bello eos relinquere quos ſequutus ſis, ſic illam deſerere turpiſſimum planè atq; indigniſſimum videatur. Quid ipſe uſus atq; inſtitutio, nónne ad omnem vitæ rationem plurimum conferunt? ut multò facilius id fiat, quod u-

Caſtimonia ratio.

ſu jam docti facimus, quàm id, quod eſt repentè conficiendum. Itaq; ut dixi, communicãda eſt cæterarum fœminarum laus cum multis rebus, & ejus portio ſæpe quidem permagna, ſemper autem aliqua illis danda. At verò ſuæ gloriæ tua Bembe Dux nullam rem ſociã habet, nullius adjumento ad illam promerendam eſt uſa. Totum illud, quantumcunq; eſt, quod quidem maximum atq; infinitum eſt, ipſius proprium eſt atq; ſuum. Ipſa ſibi debet, ipſa ſe audivit, ipſa ſibi ſe ad imitãdum propoſuit, exemplum enim ullum non habebat: ipſa id egit, quod ne faceret multa illam ſemper ſunt dehortata: ut faceret, nullum adjutorem unquam habuit, nullum admonitorem, præter ſe: nullius vocem aut nutum hauſit, præter ſuum. Poſtremò quanti illud faciendum eſſe ducitis, mulierem nihil unquam eſſe queſtam non modò apud virũ, ſed ne apud propinquos quidem, de illa fortunæ in ſe tam inſigni injuria? nihil unquam lamentatam apud fratrem, apud ſororem, ac ne verbo quidem uno rem ſuarum intimarũ multoq; maximè fidiſſimarum ulli per tot annos aperuiſſe? tũ nullum ſibi ex eo nomen quæſiiſſe, ex quo ſi quæreret, maximam veriſſimamq; gloriam à ſe quæſitum iri perſpiciebat? utq; unius hominis puſillam infamiam atq; notam caveret, omnium hominũ uberrimas de ſe laudes præconiaq; deſpexiſſe? ſua tantùm conſciẽtia contentã, nullam à ſuis, nullam ab exteris admirationẽ ſuæ conſtantiæ fortitudinisq; appetiiſſe? Quod quidem eo majus atq; illuſtrius eſt, quo laudem quærere, quæ rectè factis atq; virtute proveniat, in laudum genere maximè reponitur, maximè hercle honeſtiſſimum ſemper atq; pulcherrimum fuit. Itaq; ut eò redeam, unde huc deſluxit oratio, reliquarum quidem mulierum omnium, quas vidimus, aut de quibus audivimus, aut omnino quarum hiſtorias aſſequi legendo potuimus, abſtinen-

[illegible]

tiam & caſtitatem laudare certè ſoleo: atq; in eo mihi videor tantum laudis illis tribuere, quantum merentur. Hujus noſtræ perpetuam pudicitiam, fortitudinē, conſilium, taciturnitatem, non modò nunc quib. verbis laudem, non habeo, ſed ne perinde quidem ac debeo admirari me ſatis unquam poſſe ſanè confido. Illarum enim omnium humana mihi videri virtus ſolet: in hujus tam præclaro facinore plurimum mihi videtur ineſſe demiſſi de cœlo muneris atq; divini. Idē ſi vobis Sadolete ac Beroalde videtur, gaudeo: vobis enim maximè probari meum judicium cupio: nam Bembo quidē hæc probatum iri facilè puto, modò ne velit etiam hac de re quid ſentiat reticere.

Tum Sadoletus: Mira quidem iſta, inquit, ſunt Sigiſmunde quæ dixiſti: quæ ſi Beroaldus nunquam audivit, ita illi etiā videri arbitror: adderē incredibilia, niſi abs te dicerentur. Nam per Deos immortales! quæ virorum ulla probitas, quæ virtus, quæ fortitudo, quis voluntatis & conſiliorum tenor, quæ perſeverātia unquam fuit cum hujus mulieris animi magnitudine, abſtinentia, mentis conſtantia, æquabilitateq; comparanda? O auream virginem, ô præſtantiam ſingularē, ô admirabilem incredibilemq; virtutem, ô noſtra non omnino inertia ſecula, quæ quidem iſtam fœminam genuerūt. Atque adeo taceri his de rebus Bembus vult? Bembus iſtius mulieris tam egregium, tam immortale facinus ne reſciatur cavet? Cave tu hoc quidem poſthac Bēbe unquam dicas. Solē propemodum intercipit, neq; lucere mundo vult, qui hanc mulierum omnium latere gloriam ſinit.

Quæ cùm ille dixit, Ego verò, inquam, Sadolete ita eſſe iſta cognita jā atq; palàm, ut video, utq; Sigiſmundus commemoravit, non moleſtè fero: quæ quidē cū ad ejus ipſius de qua loquimur laudem atq; gloriā, tū ad

aliorum

aliarum mulierum omnium, ut ipſe ais, decus atq; ornamentum pertinent. Gaudeo autem, quòd me autore non reſciuntur, qui profectò contra illius voluntatem atq; ſententiam neq; facere neq; dicere quicquam debeo. Sed non omnes illius mulieris laudes atque adeo universa rectè facta uno nomine pudicitiæ comprehenduntur. Multas alias bonas præclarasq; artes ejus animus poſſidet: multis abundat ornamentorũ generibus: multis virtutibus, quaſi fontib. ſcatet. Nam ut ea prætermittam, quæ cum mulierum propria ſint, à muliere tamen niſi planè proba non expetuntur, innocentiam, pietatem, ſanctitatem, religionem, obſequium in virũ, diligentiam in familiares, ſtudium in omnes, moderationem in privatis rebus, ſplendorem in publicis, ceteraq; ejus generis, quæ quidem in ea ſumma omnia eximiaq; conſpiciuntur: quid illa tandẽ Sadolete, quæ porrò in maximis admiramur viris, quàm incredibilia, quàm illi propè divina contigerunt? urbium populorumq; regendorum ſcientia, legum & juris dicendi cognitio, regni procuratio, non illa quidem inſolens elataq;, ſed grata civibus, jucunda plebi, municipib. optabilis, expetita negociatoribus, accepta publicanis, agrorum cultoribus mitis, æqua ſociis, probata exteris, omnib. deniq; omnium ordinum, omnium ætatum hominib. commoda planeq; popularis: tum animi in adverſis reb. magnitudo, moderatio temperantiaq; in ſecundis, prudentia, ſapientia, unus idemq; ſemper vultus, vigilantia, labor, nihil temporis ſine negocio eſſe, nihil non modò ſine magno conſilio facere unquam aut dicere, ſed ne aliud quidem quicquam, niſi optimè hominum de genere promerendo dies & noctes cogitare: virum deniq; ita agere, cùm abeſſet vir, ut neq; virum neq; fœminam deſiderares: fœminam autem, cùm adeſſet, ita præſtare, ut tamen illam diceres velle ſe minorẽ,

quam

quã ſit, videri: poſtremò in reos quam placabiles animadverſiones, quantæ in miſeros afflictoſq́; condonationes, quam honeſtæ munerum declarationes in bonos viros: deniq; quanta in hoſpites elegantia, liberalitas, quanti honores, quàm larga, quamq́; hilaris ſuſceptio. Nemo hercle Rex, nemo magnus vir in ejus regno hiſce temporib. atq; illos intra fines fuit, quin, ſi modò illam viderit, planè invitus diſceſſerit, atq; ita tandem diſceſſerit, ut juraret nullo ſe in loco uſquam aliàs aut elegantius aut amicabilius receptum hoſpitio fuiſſe: nihil ſeſe illa fœmina magnificentius, nihil ſanctius, nihil humanius, nihil deniq; majus atq; admirabilius unquam vidiſſe, nihil orbem terrarum habere. Neq; verò meo quidem judicio malè ſentiunt, qui ſic ſentiũt: ſentiũt autem planè omnes, qui ſemel illam ſunt alloquuti. Nam cum eſt mulier corporis certè proceritate atq; habitu, oriſq; pulchritudine & oculorum totiuſq; vultus mira quadam & dulci venuſtate atq; manſuetudine longè amabilis: quanquam hæc conſpectiora, certè multò omnia illuſtrioraq́; olim fuere, nunc deflore ſcere decor ille formæ eximius, atq; flacceſcere hilaritas, nõ tã quidem annis expulſa, quàm etiam fracta laborib atq; curis obruta incipit: tum ita graviter, ita prudenter, ita ſcitè, ita blandè ac lepidè loquitur, ita purum recti animi ſenſum, atque omnibus bonis moribus excultam mentem ſingula ejus verba ſapere, atque olere propè dicam ſpiritus & voces ipſæ videntur, ut is lapideus planè ſit, qui unam cum illa muliere ſeſſiunculam omnib. omnium mulierum deliciis voluptatibuſq; non præferat. Itaq; proxima æſtate Beroaldus domum Roma per Flaminiam proficiſcens, eam mulierem de itinere meo ductu cùm ſalutaviſſet, aſpectu ejus ſuaviſſimiſq; ſermonibus mirum in modum delectatus, mihi maximas gratias egit, qui ei autor, ut omnium virtutum exemplar aſpiceret, ſic enim illam appellabat, extitiſſem.

Tum Beroaldus: Equidem, inquit, maximas tibi gra-
tias atq; immortales & egi Bembe tunc, & nunc habeo,
ſemperq; habebo, quod illa de fœmina ea ut præſens co-
gnoſcerem effeciſti, quæ ne mentiar, narrãti tibi antea
non credebam. Putabam enim te propterea, quoniam
ejus ſummoperè virum atq; ipſam amares, coleres, ipſi
verò multa in te neceſſitudinis officia familiaritatisq;
contuliſſent, in illis narrandis amore atq; benevolentia
duci. Sed ut primum illam vidi, ſalutavi, allequutus
ſemel atq; iterum ſum, tum profectò intellexi, & te a-
pud me nihil ſupra veritatem loquutum, & ipſam per-
rò efficere ſua præſtanti ſingularíq; virtute, ut nihil
poſſit ulla de fœmina tam egregium, tam amplum, tam
laudabile, nihil tam ſingulare atq; magnificum, nihil
tam extra conſuetudinem aliarum matronarum poſi-
tum verbis dici, quod ipſa re æquare tueriq; non poſſit.
Itaq; multas ſæpe fœminas vidi, audivi etiam eſſe plu-
res, quæ certarum omnino virtutum, optimarum qui-
dem illarum atq; clariſſimarum, ſed tamen perpauca-
rum ſplendore illuſtrarentur: in qua verò omnes colle-
ctæ conjunctæq; virtutes conſpicerentur, hæc una exti-
tit, cujus omnino parem atq; ſimilem, aut etiam infe-
riorẽ paulò, non modò non vidi ullam, ſed ea ubi eſſet e-
tiam ne audivi quidem. An exiſtimas Sadolete iis illã
bonis artibus tot atq; tantis, quas modo Bembus cõme-
moravit, tantummodo abundare, præterea nullis? Fal-
…bethæ leris, ſi id exiſtimas. Nã quid tibi ego dicam de ſtudiis
…o & noſtris mitioribus, quæ mulierum quidẽ ingeniis captu
…ani eſſe difficillima judicantur, uſu verò etiã alieniſſima?
quã illa multa in his vidit, multa didicit, multa quoti-
die quærit de ſuis? Tũ quo judicio eſt, ſi quod vel novũ
illi poema recites, vel vetus? quã pauca illã fugiũt? Ali-
ud mehercule in vita egiſſe mulierẽ nihil diceres, ſi illã
audieris. Solutã verò ejus orationẽ ſi videas, Dii boni,
quàm